ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 1er OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10423

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.423

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՓԱՌՈՒՆԱԿ ՎԱԽՃԱՆ

1915 Ապրիլ 24էն 25 լուսնալիք գիշերը, ճիշդ այն անիծեալ ժամերուն, երբ ոճ-ւագործ Իթթիհատի կառավարութեան ոստիկանները Պոլսոյ մէջ դաւադրօրէն մէկիկ մէկիկ կը ձերբակալէին հայ մը-տաւորականները՝ իբրեւ նախաբան ծրագրուած Մեծ Եղեռնին, Տարտանէլը ցամաքէն գրաւելու սահմանուած դաշնակից զինուորները Մուտրոսէն նաւ նստած կը յառաջանային դէպի նեղուցը :

Մարտ 18ի անփառունակ փորձէն վերջ, որոշուած էր նաւատորմի պաշտպանութեան տակ վաթսուն հազար անգլիացի եւ Ֆրանսացի զինուորներով գրաւել նեղուցին կարգ մը ռազմագիտական կէտերը եւ ճամբայ բանալ դէպի օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքը :

Ընդհանուր հրամանատարն էր Եան Համիլթըն : Ռոպէք կը հրամայէր նաւատորմին, օգնական ունենալով Ֆրանսացի ծովակալ Կէփրաթը : Ֆրանս. զինուորներու հրամանատարն էր Զօր. տ'Ամատ :

Շատ բուռն եղան կռիւները ապրիլ 25ի այդածաղէն սկսեալ : Անգլ. եւ Ֆրանս. զրահաւորներն ու յածանաւերը ռումբ կը տեղացնէին թրքական դիրքերուն վրայ :

Դաշնակիցները յաջողեցան կամրջաղլուխներ կազմել զանազան կէտերու վրայ :

Երկուստեք ծանր էին կորուստները : Թուրքերը անկարող թաղելու դիակները, կ'այրէին զանոնք : Անհամար թուրք վիրաւորներ ծովէն ու ցամաքէն կը փոխադրուէին Պոլիս, ուր բոլոր հիւանդանոցները գրաւուելէ զատ Փանկալթիի զինուորական վարժարանն ու գիշերօթիկ դպրոցները հիւանդանոցի վերածուեցան :

Ու մինչ Թուրքերը պահեստի ուժեր կը հասցնէին ճակատ, Անգլիացիք օգնական զինուորներ չէին ստանար : Զօր. Համիլթըն ի զուր շարունակ կը հեռագրէր Լոնտոն՝ նոր ուժեր պահանջելով : Լորտ Քիչնէր, պատերազմական նախարարը, կը մերժէր ընթացք տալ Տարտանէլի ճակատի ընդհ. հրամանատարի պահանջներուն : Եթէ Ապրիլ 25էն անմիջապէս վերջ թարմ ուժեր օգնութեան հասնէին, թրքական ճակատը կը ճեղքուէր եւ ճամբան կը բացուէր դէպի Պոլիս :

Լորտ Քիչնէր կը նկատուի գլխաւոր պատասխանատուն Տարտանէլի արշաւանքի ձախողութեան :

Պատասխանատուութեան բաժին մըն ալ կ'ինայ Չըրչիլի, որ առանց նախօրօք լուրջ պատրաստութիւններ տեսնելու, աճապարած էր կրակի մէջ նետելու նաւատորմն ու զինուորները :

Անգլիոյ համար Ֆրանս. ճակատը Տարտանէլէն աւելի կարեւոր էր : Քիչնէր անգլ. բանակին թիւը 70էն 100 զօրաբաժինի բարձրացնել կ'ուզէր՝ աւելի մեծ օգնութիւն հասցնելու համար Ֆրանսայի : Իփրի երկրորդ ճակատամարտին ատեն Գերմանները թունաւոր կազ գործածեր էին, մեծ մտահոգութեան մատնելով դաշնակիցները :

Մայիսին Էսքուիթի դահլիճին մէջ փոփոխութիւններ մտան : Չըրչիլ հեռացուեցաւ ծովային նախարարութենէն եւ անկարեւոր տեղ մը գրաւեց նոր խառն դահլիճին մէջ : Լորտ Ֆիշրը, որ միշտ հակառակած էր Տարտանէլի արշաւանքին, դուրս ձգուեցաւ կառավարութենէն :

Համիլթըն կը շարունակէր օգնական ուժեր պահանջել : Քիչնէր կը յամառէր մերժել : Ու երբ վերջապէս հաւանեցաւ քանի մը զօրաբաժիններ զրկել, արդէն շատ ուշ էր : Նորեկները անփորձ զինուորներ էին :

Կռիւները կը շարունակուէին առաւել կամ նուազ սաստկութեամբ : Դաշնակից զինուորները ջուրի պակասէն կը տառապէին : Հիւանդութիւնը ծայր տուած էր : Օգոստոսին Սուվլայի դէմ կատարուած յարձակողականը ազետաբեր եղաւ : Վերջ դտան մեծ ճակատամարտները : Խրամային դարձան կռիւները, Ֆրանսական ճակատին վրայ եղածին պէս :

Որքան անխնամ եւ անծրագիր սկսած էր արշաւանքը, այնքան կազմակերպուած եւ ծրագրուած կերպով տեղի ունեցաւ պարպումը : Յուսահատ յաղթելէ՝ դաշնակիցները որոշեցին լքել Կէլիպոլուի թերակղզիին ճամբով Պոլիսը գրաւելու ծրագիրը :

« Տարտանէլի ողբերգութիւն»ը, ըստ Էտմոն Տըլաժի, բաւական սուղ արժած է ոչ միայն Անգլիոյ, այլ եւ Ֆրանսայի : Ֆրանսական արշաւաբանակը 42000էն աւելի չէր. սակայն ամբողջութեամբ վերափոխուած էր, այնպէս որ մէկ տարուան ընթացքին ութսուն հազար զինուորներ անցած են Տարտանէլէն : Ֆրանսայի կորուստն է եղած 182 սպայ և 3524 զինուոր սպաննուած. 42 սպայ, 6050 զինուոր անհետացած : 354 սպայ եւ 17017 զինուոր վիրաւոր : Անհամար հիւանդացածներ :

Անգլիացիները կորսնցուցած են 28 հազարէն աւելի մեռեալ, աւելի քան 78 հազար վիրաւոր, 11·000 անհետացած, շուրջ հարիւր հազար հիւանդ, որոնցմէ հազարաւորներ մեռան կամ անկար դարձան :

Պզտիկ յանդգնութիւն մը, քիչ մը աւելի զոհողութիւն պիտի կրնար յաղթանակով պսակել ձեռնարկը : Սակայն Լոնտոն նստած պատասխանատու վարիչներու անվճռականութիւնն ու տատամսումները, ինչպէս նաեւ մշակուած լուրջ ծրագրի պակասը պատճառ դարձան, որ անփառունակ վախճան մը ունենայ ձեռնարկը, որուն վրայ ա'յնքան յոյսեր էին գրուած :

Եւ պատմութիւնը այսօր իբրեւ «ողբերգութիւն » կ'արձանագրէ ինչ որ փառապանծ յաղթանակ մը պիտի կազմէր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ Կ'ՈՒԶԷ

ՄԱՌԵՇԱԼ ՇԷՆ ԵԻԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՕԸ

Չինաստանի Արտաքին նախարարը չորս ժամ տեւող մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, ասպարէզ կարդաց Միացեալ Նահանգներուն, ՄԱԿի ,վերջապէս բովանդակ աշխարհի մէջն ըլլալով Խորհ. Միութիւնը :

« Համայնավար Չինաստան ոչ միայն պատրաստ է դէմ դնելու ամերիկեան յարձակման մը այլեւ կը փափաքի որ վազն իսկ պատահի այդ յարձակումը : Չինաստան պատրաստ է գերագոյն զոհողութեան : Զինեալ բախում մը ամերիկեան աշխարհակալութեան եւ Չինաստանի միջեւ շատ օգտակար կ'ըլլայ, վասնզի բովանդակ Չինաստանը կը միացնէ եւ աւելի բարձր աստիճանի կը տանի , աշխարհի մէջ, հակաշխարհակալական պայքարը : Տասնըվեց տարի է կը սպասենք այդ յարձակման » : Արդարեւ Հոկտ. մէկին, Չինաստան կը տօնէ Հանրապետութեան ստեղծման 16րդ տարեդարձը :

Չինաստան ոչ միայն պատրաստ է բընաջնջելու ամերիկեան ուժերը այլեւ հետապնդելու զանոնք մինչեւ որ ամբողջ աշխարհակալութիւնը աշխարհէն վերնայ : « Ամերիկացի աշխարհակալները , կ'ըսէ Չինացին, շատ ժողովուրդներու ասպարէզ կարդացին.— Քորէա, Վիէթնամ, Քոնկօ, Քուպա, Սէն Տոմէնկ եւ նոյնիսկ ուղեցին ասպարէզ կարդալ Ֆրանսայի եւ Զօր. տը Կոլի, որ այսօր Չինաստանի բարեկամ մըն է : Ոչ միայն չենք վախնար ամերիկեան յարձակումէ մը, այլեւ եթէ կ'ուզեն, Հնդիկները կրնան միանալ Ամերիկացիներուն, ինչպէս նաեւ բրիտանացի աշխարհակալները, Ճափոնցի ռազմապաշտները եւ արդիական վերաքննողները » : Ասոնք անշուշտ խորհրդային նոր ղեկավարներն են ,որոնք Շէն Եիի կարծիքով , կը գործակցին Միացեալ Նահանգներու հետ Չինաստանի դէմ «իրենց վերջը կ'ըլլայ, կը շեշտէ Արտաքին նախարարը, վասնզի խորհրդային ժողովուրդը երբեք թոյլ պիտի չտայ իր ղեկավարներուն նման ոճրային գործունէութիւն ունենալ » :

Շէն Եի չուզեր նաեւ ՄԱԿի անդամակցիլ : Չինաստան կրնայ միջազգային կազմակերպութեան մէջ մտնել, միայն որոշ պայմաններով : Ֆորմոզայի պատուիրակութեան մեկնումը չի բաւեր : Շէն Եի երեք պայմաններ կը դնէ .— Ա) Պէտք է ջնջուի 1950ի բանաձեւը որ Չինաստանը « յարձակող » կը նկատէր Քորէայի մէջ : Բ) Նոր բանաձեւ մը կը քուէարկուի որ կ'ընդունի թէ ժամանակին սխալ մը գործած են : Գ) Սան Ֆրանսիսքոյի Ուխտը ծայրէ ծայր կը վերաքննուի :

Չինաստանի Արտաքին նախարարը յայտարարեց նաեւ թէ իր երկիրը կ'ընդդիմանայ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին եւ Խորհ. Միութեան մասնակցութեան Ալժէի Ափրեւասիական ժողովին : Համաձայն է նաեւ որ այդ ժողովը յետաձգուի մինչեւ որ կացութիւնը հասուննայ : « Կան ոմանք, կ'ըսէ չին նախարարը , որ ըսին ինծի թէ չեն կրնար դատապարտել ամերիկեան աշխարհակալութիւնը որովհետեւ Ամերիկա հաց կուտայ իրենց : Պատասխանեցի, ընդհակառակն որքան դատապարտեն Միացեալ Նահանգները այնքան աւելի հաց կը ստանան» :

Վիէթնամի մասին, չին նախարարը յայտարարեց թէ բանակցութիւնները անկարելի կ'ըլլան ցորչափ ամերիկեան զօրքը չհեռանայ Հարաւային Վիէթնամէն.— « Նոյնիսկ եթէ բարի կամեցողութիւն ունին, անոնք որոնք միջամըտութեան մասին կը խօսին միայն ամերիկեան աշխարհակալութեան կը ծառայեն» :

Չինաստան միտք չունի իր հիւլէական զաղտնիքները բաժնելու ուրիշ երկիրներու հետ, արդէն ոչ մէկ երկիր այդ հարցին անդրադարձած է , կ'ըսէ Շէն Եի. — « Երբ ափրեւասիական երկիրները իրենք իրենց, ճարտարարուեստական , երկրագործական, թեքնիք, հիմ մը տան եւ դառնան բոլորովին անկախ , դիւրին կ'ըլլայ իրենց հիւլէական զէնք չինել : Մեծ կարեւորութիւն չենք տար հիւլէական զէնքերու :Եթէ անօթի էք հիւլէական ռումբ չէք կրնար ուտել : Եթէ կը մսիք, հիւլէական ռումբով չէք կրնար հագուիլ » :

Շէն Եի կ'ըսէ թէ Չինաստան շատ մեծ համբերութիւն ցոյց տուած է Հնդկաստանի հանդէպ : Պատասխանելով արեւմըտեան – գերման լրագրողի մը, չին նախարարը ըսած է թէ « պայմանները հասուն չեն որպէսզի առեւտրական պաշտօնական յարաբերութիւններ ստեղծըւին արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Չինաստանի միջեւ» : Շէն Եի յարձակած է նաև Պոնի եւ Ուոշինկթընի մերձեցման վրայ « որ սպառնալիք մըն է Եւրոպայի համար եւ կը ձգտի արեւելեան Գերմանիոյ կցման » :

Ընդունելով հանդերձ թէ ընդդիմադիր տարրեր կան համայնավար Չինաստանի մէջ(Խորհ. Միութեան կողմնակից վերաքննականներ, դրամատիրութեան կողմնակիցներ եւ ուրիշներ) Շէն Եի յայտարարած է «ոչ մէկ մտահոգութիւն ունինք ինչ կը վերաբերի պետական հարուածի մը Փեքինի մէջ, վազը » :

Գալով Չինաստանի հիւլէական երրորդ ռումբին փորձին թուականին, Շէն Եի ըսած է «սպասեցէք» :

× Ուոշինկթընի մէջ այն կարծիքը կայ թէ նման յայտարարութիւններով , Չինացիք կ'ուզեն ծածկել իրենց ներքին դժուարութիւնները, իսկ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները համոզուած են որ , ներկայիս , Չինաստան չուզէր ՄԱԿի անդամակցիլ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ժողովին մէջ ուշադրաւ ելոյթ մը ունեցած է Եգիպտոսի Մելխիթ պատրիարքական փոխանորդը՝ Գերպ. Զողպի, ամուսնալուծման մասին : Օրակարգի հարցը ամուսնութիւնն էր, երբ Գերպ. Զողպի տեղէն ելած ու միջամտած է : «Ծնունդներու սահմանափակումէն աւելի տագնապալի հարց մը կայ : Պարագան է անմեղ ամուսինին որ ծաղիկ հասակին եւ առանց որեւէ յանցանքի իր կողմէ , վերջնականապէս առանձին կը դտնուի միւսին յանցանքով : Այս ցաւոտ հարցին առջեւ քահանան մէկ պատասխան ունի.— բան չեմ կրնար ընել քեզի համար, աղօթէ եւ համակերպէ առանձին ապրելու : Ժուժկալ մնացիր » : Լուծումը հերոսական է բայց ամէն մարդ հերոսութեան կոչում չունի : Կաթողիկէ եկեղեցին պէտք է՞ պահէ այդ դիրքը եւ պատասխանէ տէպրույ – թուա (Գերպ.ը Ֆրանսերէն արտասանած է այս վերջին բառը) : Մելխիթ պատրիարքական փոխանորդը ապա բացատրած է արեւելեան եկեղեցիներու դիրքը, հիմնուած Մաթէոսի մեկնաբանութեան վրայ : Ըստ թղթակիցներու Գերպ. Զողպիի միջամըտութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործած է, տրուած ըլլալով որ նման բազմաթիւ պարագաներ կան, բայց մեծ յոյսեր կարելի չէ ունենալ ինչ կը վերաբերի միջամտութեան տարողութեան : Հաւանական չէ որ հիմնական փոփոխութիւններ կատարուին այդ ուղղութեամբ եւ Գերպ. Զողպին ալ չի կարծեր որ անմիջական արդիւնք ունենայ : Ուզած է սակայն աստուածաբաններու ուշադրութեան յանձնել ու նաեւ պատմութեան : Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Կարդինալ Պէա, կրկին խօսած է Հրեաներու մասին : Շեշտած է թէ նոյնիսկ Երուսաղէմ գրտնուող Հրեաները, Քրիստոսի մահուան ատեն, չեն կրնար ամբաստանուիլ, տրուած ըլլալով որ կասկածելի է թէ հարկ եղածին չափ հասկցած էին Յիսուսի մարդկային եւ աստուածային բնոյթը : Նիւ Եորքի մէջ, նախագահ Ֆանֆանին է որ պիտի ընդունի Պապը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ համայնավար կուսակցութեան լիակատար նիստը վերջ գտաւ առջի օր : Այս առթիւ Բրեժնեւ յայտարարեց թէ Չինացիք հաշտութիւն չեն ուզած : Ըսած է նաեւ թէ Վիէթնամի պատերազմը բարդացուցած է Խորհ. Միութեան եւ Ամերիկայի յարաբերութիւնները : Իսկ Մեծն Բրիտանիոյ հետ յարաբերութիւնները տեղ քայլ կ'ընեն, որովհետեւ Անգլիա զօրավիդ կեցաւ Ամերիկայի Վիէթնամի մէջ : Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ յարաբերութիւնները անցեալին պէս դէշ են :

ԻՐԱՔԻ ազգայնական Քիւրտերը կոչ մը հրապարակած են, Գահիրէ, որով « կլոր սեղան » մը կ'առաջարկեն արաբական բոլոր երկիրներուն հետ , կարգադրելու համար քրտական հարցը , տրուած ըլլալով որ Պաղտատի նոր կառավարութիւնը դիրք չէ փոխած այդ ուղղութեամբ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԻՆ

Կեանքը կարճ է, ուստի մէկ տարին բաւական երկար: Խորհածը նոյնպէս արած հաշուելով՝ քանի որ մտածումը սկիզբն է գործի, ի՞նչ արած էք այս մէկ տարուան մէջ, որ անցաւ ահա: Եւ ի՞նչ էք մտադիր՝ այս եկող տարին: Մտածեցէք. մէկ անդամ միայն ձեզ տրուած է պատեհութիւն այս չքեղ տիեզերքի մէջ մտածելու, զգալու եւ կամենալու: Մի նոր տերեւ էք մարդկութեան ծառին, որ պիտի թողնէք վաղ թէ ուշ: Նոր տերեւներ կը բուսնեն եւ կը նայեն արեւին, բայց դուք չէք լինի, այլ ուրիշներ: Նոր տարին առիթ է, որ մտածէք այս մասին:

«Քանի որ ուրիշ առիթ չի լինի՝ վայելենք կեանքը: Շահենք ու ծախսենք. հաց ու կին»: Ահա մի վճիռ: Բայց մեր պապերն ասում էին, «եւ արքայութիւն»: Բայց այս վերջին կէ՞տը ինչպէս: Ջընջե՞նք արդեօք աւանդական ծրագրից եւ դոհանանք երկուսով. — Հաց եւ կին: Ահա մի հարցում որին պէտք է պատասխան տայ երիտասարդը, եթէ լրջամիտ է ու խոհուն: Միջավայրն օգտագործելով է, որ ապրում են մարդիկ: Սրա համար մերոնք ասած են. «Աշխարհը դմակ, մարդը՝ դանակ, կտրիր ու կեր»: Բայց այս կտրելուց կռիւ է ծագում: Պէտք չէ՞ մտածէք, որ կռիւը չքանայ կամ մեղմանայ, մանաւանդ թէ ազնուանայ, ինչպէս ոտնագնդի մրցութիւն: Եւ ահա դիմացն էք հանրային կեանքի վերակազմութեան: Ի՞նչ արած էք այս ուղղութեամբ կամ երբեւէ մտածա՞ծ էք այս մասին: Սակայն այս՝ հացի խնդիրն է միայն: Իսկ կնո՞ջ խնդիրը: Կարծո՞ւմ էք թէ հաճոյքի համար են նրանք աշխարհում, որ միջուկն ուտէք, կեղեւը նետէք: Չէ՞ք կարծում, որ նրանք ոչ միայն մարմին, այլեւ հոգի ունին ձեզ նման: Ի՞նչ խորհած էք այս մասին եւ ի՞նչ էք արած: Չարժէ՞ մտածել նոր տարուան չէմքին նաեւ այս մասին, քանի որ ամէն նոր տարի պտուղներ է բերում աշխարհին՝ հիւթեղ ու դրաւիչ: Եւ վերջապէս «արքայութիւն»ը, որ երկընքինը չէ, այլ մեզ վեր տանող գաղափարականը: Երկնքի արքայութեան մասին Յիսուս ասում էր թէ նա բռնաբարւում է եւ յափշտակւում: Գաղափարականը նոյնպէս բռնաբարումով է յափշտակւում, այսինքն ճիգով: Ա՞յս ուղղութեամբ ինչ արած էք եւ ինչ էք մտադիր անելու:

Ահաւասիկ կեանքի հիմնական խնդիրները — հաց, կին, գաղափարական — որ դրուած են մարդու առջեւ եւ լուծում են պահանջում: Անդիտակից բազմութիւնը դնում է բնազդի ճամբով: «Աշխարհը այսպէս եկել է, այսպէս էլ կ'երթայ», այս է իր կենսիմացութիւնը: Շատ ճիգ՝ կնոջ համար, ոչ մի ճիգ. գաղափարական աշխարհի համար, — ահա ընթացքը կեանքի: Բայց դիտակից երիտասարդութեան վայել չէ նաւի պէս օրօրուիլ կեանքի բերմունքի վրայ: Նա պէտք է զեկ ունենայ եւ որոշէ թէ ո՛ւր եւ ի՛նչպէս պէտք է անցնի իր ուղին այս աշխարհում: Եւ նախ պէտք է որոշէ թէ եռանդամ ծրագրի որ մի կէտն է, որ պէտք է գերիշխէ եւ որոշէ միւսների դերն ու արժէքը:

«Հացն է կարեւորը, կին կը գտնեմ ո՛ւր եւ ե՛րբ որ ուզենամ: Գաղափարակա՞նը ... միայն կարող է խանգարել, ուստի լաւ է ձեռք քաշել» — ահա մի լուծում: «Կինն է կարեւորը, պէտք է շահիլ՝ նրանց վայելքը գտնելու համար: Գաղափարակա՞ն, — ինչո՞ւ չէ, եթէ դրանով կիներ որսացուին» — ահա մի ուրիշ լուծում: Այսպէս լուծում են արկածախնդիրները: «Մի համեստ ապրուստ եւ մի համեստ կին, մի որոշ չափով, այնքան որ համեստ հացը չտուժէ եւ շահած կինը ձեռքից դուրս չգայ», այսպէս է վճռում պարկեշտը: Եթէ հացն է գերակայ՝ կեանքը դառնում է չուկայ. մանր պայքար, ցաւ ու սուգ իշխում են այնտեղ: Նիւթականը մղում է հոգին եւ տանում է անբանութեան: Եթէ կինն է գերակայ՝ կեանքը դառնում է մի պարահանդէս, սակայն կարճատեւ եւ իբր մըրուր թողնում է սրտում յոգնութիւն, ուր ցանկութիւնն անցած է եւ որդը չէ մեռած: Հանրային վերելքի տեսակէտով այս երկու վճիռներն եւս կայական արժէք ունին եւ ոչ ուժական. պահում են եղածը եւ մաշում են մարմինն ու հոգին: Առանց իմաստասէրին՝ այս երկու «պահուածք»ները այն համողման են թէ կեանքը պէտք է օգտագործուի նիւթական կամ հաճոյալից բարօրութեան համար: Այս վճիռները փախչում են զրկանքից, որ համարում են չարիք:

Բայց խիզախ պահուածքի մէկ ուրիշը կայ, որ նոյնպէս կարծում է թէ մեր կեանքը պէտք է օգտագործուի, բայց ... ոգեկան վերելքի համար: Այս վերելքը նոյնպէս ճիգ է պահանջում եւ տանում է դէպի խաղաղութիւնն աշխարհի եւ հոգիների: Նա դնում է զրկանքի ճամբով, որ մարդ յանձն է առնում կամովին եւ տալիս է խոր հաճոյք, որ չեն կարող տալ հացն ու կինը: Մեծ ու ստեղծագործ ուժեր կան մարդկային հոգում, որ պէտք է արթնանան եւ օգտագործուեն: Դրա համար պէտք է ներքին աշխատանք եւ վերելքի տենչ: Այս աշխատանքին ատակ է մարդ եւ այս տենչը նոյնքան բնածին է եւ հանուր, որքան տենչը հացի եւ կնոջ, բայց նա մարդու մէջ մնացած է անխլիրտ, որովհետեւ հացն ու կինը խեղդում են նրան: Այս ճիգը չի մերժում հաց ու կին, բայց նոր արժէք ու հմայք է տալիս նրանց: Նա օրհնում է հացը, որ հնար է տալիս մարմնին ապրելու եւ վեր տենչացող հոգին կրելու. նա օրհնում է եւ կինը, որ ընկերանում է վերնատենչ ճիգին: Այս բարձունքի վրայ մեղմանում է պայքարի պրկումը. բարձունքն անծիր է եւ ամէն ոք կարող է վերսլանալ: Մրցումն այստեղ ստեղծագործ է եւ ոչ քայքայիչ, իրար նայելով աւելի վեր են սլանում: Այստեղ կինը բորբոք զգացումներ չի յարուցանում. նա օգնական է վերասլաց ճիգի եւ ոչ միայն կոգակից: Օդը մաքուր է այս բարձունքի վրայ եւ ապրելու խինդը ներզօր: Հանդարտ ու սիրով՝ մարդ նայում է նոր կեանքերի ծիլերին, որ ցայտում են անհունութեան խորքերից, եւ հանդարտ եւ անվախ նայում է կեանքի մարումին: Բարի կամքն ու պատրաստակամ նուիրումն են միակ ձեւը մարդկային առընչութեան, եւ իր նմանի բարձրացման համար մահը հաճոյք է եւ սոսկում չունի:

Երիտասարդը պէտք է ոգեկան բարձունք ունենայ, որ մագլցի ճիգով: Այդ է իր կոչումն այս աշխարհի մէջ. մնացածը հող է ու մոխիր: Արդ՝ ունի՞ք այդ բարձունքը, եթէ չունիք՝ չէ՞ք կարծում, որ պէտք է ունենաք: Ուտող ու վայելող երկոտանու վիճակից վերանալ դէպի մարդը սաւառնող, այս պէտք է լինի երիտասարդութեան հոգն ու ճիգը, որովհետեւ այս է նրա կոչումը տիեզերքի մէջ: Նիցչէն ասում էր. «Մարդը մի բան է, որ պէտք է յաղթահարուի»: Ճիշդ է այս, բայց պայքարը պէտք է փոխադրել ներաշխարհ եւ այստեղ հարթընթաց մարդուն՝ ճիգով դարձնել վերասլաց: Ոչ թէ բարձրանալ՝ միւսներին համարելով պատուանդան, այլ բարձրանալ ներքնապէս՝ միւսների համար դառնալով ջահ ու բարձունք: Ոգու իւղը սպառելով՝ լուսաւորել ներքին վերելքի ճամբան նմանի առջեւ, — այս է կոչումը երիտասարդ մարդկութեան:

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՄԷՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆ

Բ.

Երիտասարդ Արմենակը այնուհետեւ այլեւս կը սկսի գրեթէ ամէն գործ մէկ կողմ թողած, յաճախել թատրոն, ներկայ գտնուելու համար Մնակեանի դեկավարութեամբ ներկայացուած խաղերուն, որոնք մեծ մասամբ թրքերէն լեզուով տեղի կ'ունենային:

Շատ բնականաբար, Ադամեանի մը խաղը տեսած խանդավառ թատերասէրի մը համար, այս ներկայացումները չէին կրնար տալ հոգեկան այն սփոփարար բաւարարութիւնը, որոնցմով լի էր իր միտքն ու հոգին Ադամեանի թողած տպաւորութիւններուն շնորհիւ:

Եւ սակայն, առանց վարանումի կը շարունակէ յաճախել թատրոն, ներկայ կ'ըլլայ այդ ներկայացումներուն, վասընզի, իր իսկ խոստովանութեամբ «չէի ցաւում, որովհետեւ իմ մէջ զարգանում էր քննադական մտածողութիւնը եւ դուցէ հէնց դրա շնորհիւ աւելի եւս հրահրւում էր դերասան դառնալու ցանկութիւնը, միայն թէ ոչ այստեղ՝ Պոլսում, այլ Ռուսաստանում, այնտեղ որտեղ Ադամեանի տաղանդն էր զարգացնել ու փայլել...»:

Ու կը սկսի երազել Կովկասը, Թիֆլիզը ...

Բայց ի՞նչ միջոցներով պիտի կրնար իրականացնել իր երազը: Չէ՞ որ տակաւին շատ էր երիտասարդ ու անփորձ: Ատկէ զատ վստահութիւնն ալ կը պակսի իրեն, խորհելով որ թերեւս «ինձ չընդունին այն թատրոնը, որտեղ, թւում էր, թէ բոլոր դերասաններն էլ մէկ-մէկ, եթէ ոչ Ադամեաններ, յամենայն դէպս նրանից շատ էլ պակաս չպէտք է լինէին: Մի թատրոն, ուր ամէնքին չէր թոյլ տրուի մուտք գործել ...»:

Ահա այս անորոշ ու տատանոտ դրութեան մէջ, նախախնամական դէպք մը վերիվայր կը շրջէ ամէն ինչ ու վերջնական ուղղութիւն մը կուտայ երիտասարդ բեմի սիրահարին:

Կովկասէն Պոլիս կը ժամանէ Գէորգ Պետրոսեան, որ Կովկասի (Թիֆլիզ) տրամաթիքական ընկերութեան յանձնարարութեամբ կուգայ հոն, Թուրքիոյ մայրաքաղաքէն դերասաններ տանելու համար Թիֆլիզ:

Երիտասարդ Արմենակը վայրկեան մը իսկ չի վարանիր: Առանց այլեւայլի կը դիմէ Պետրոսեանին ու կ'առաջարկէ իր թեկնածութիւնը: Առաջին առթիւ, Գէորգ Պետրոսեան, դէմ յանդիման գտնուելով չափէն աւելի երիտասարդ ու անփորձ մէկուն, վճռապէս կը մերժէ, բայց ի վերջոյ տեղի տալով Արմենակի թախանձանքներուն, մանաւանդ որ այս վերջինը յանձն կ'առնէ նոյնիսկ «մի քիչ հաց ու պանիր եւ անկողին»ով ծառայել հայ բեմին:

Իսկոյն գործի կը լծուի Արմենակ, քիչ մը դրամ ունենալու համար կը ծախէ նոյնիսկ իր բոլոր գիրքերը եւ իր ծնողքէն ու անմիջական շրջապատէն բոլորովին գաղտնի կը ձեռնարկէ իր մեկնումի պատրաստութեան եւ անցագրային գործողութեանց:

Այդ օրերուն անսպասելիօրէն Սամսոնէն Պոլիս կուգայ Արմենակի մայրը, եւ հաւանաբար տեղեկանալով իր զաւկին գաղտնի գործունէութեան, իր կողմէն կը դիմէ Պետրոսեանին, խնդրելով անկէ որ հրաժարի իր զաւակը Կովկաս տանելու մտադրութենէն:

Սակայն, բարեբախտաբար, մայրիկին բոլոր ջանքերը ապարդիւն կը մնան: Անդրդուելի Արմենակը կը յաջողի վերջնականապէս համոզել Գէորգ Պետրոսեանը, որ ի վերջոյ, առանց նկատի առնելու խելակորոյս մօր աղիողորմ արտասուքները, ամէն բան կը վճռուի, ու բարի օր

ՍՐՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ո՛չ: Խորին ցաւ մը ունէր այդ լուացարարը. աղջիկը թերահաւատ էր — չէր համարձակեր դեռ անհաւատ ըսելու: Երկու տարի էր որ ալ Հինգշաբթի օրերը Ղալաթիա Ս. Փրկչին չէր գար հետը. ինք մինակ կ'երթար: Հայկանոյշ դասերը պատրուակ կը բռնէր. Հռիմսիմէ հրաման առած էր հանըմներէն, «նորէն կ'երթամ կ'առնեմ» կ'ըսէր, բայց աղջիկը սաստկապէս զայրացած սպառնալիք ըրած էր թէ դպրոցը կը ձգէ, կ'ելլէ:

Այդ չէր բաւեր. ոչ Կիրակի, ոչ տօն օրերը ժամ չէր երթար: Մայրը խնդրակատարին առջեւ շատ իրիկուն կ'երթար կու լար որ աղջկանը շնորհք տայ:

×

Հռիփսիմէ մեր տունն ալ կուգար. ես ալ դպրոցէն նոր եկած էի. քանի մը անդամ հանդիպեցայ. աղջկանը վրայ խօսեցաւ, ու օր մըն ալ մէկտեղ բերաւ որ մէյմը դասերը նայիմ: 1871ին էր. քանի մը հարցումներ ըրի, խօսեցայ, շատ մտացի գտայ պզտիկը: Այնուհետեւ շատ անդամ մայր ու աղջիկ կուգային, մանաւանդ Կիրակի օրերը. կը խօսէի, հարցումներ կ'ընէի:

Ժամանակը կ'անցնէր, Հայկանոյշ կը մեծնար, դեղեցիկ չէր, բայց կրնար մինչեւ աստիճան մը սիրուն ըսուիլ, խոշոր, վառվռուն, պարտիզակցիի աղուոր աչքեր ունէր: Ընկերակցութիւնը ախորժելի կը դառնար ինծի: Այդ միջոցին ես ալ սկսած էի ինծի գրատուն մը շտկել: Շրջանը աւարտելու վերջին երկու տարիներն ինէ կարգալու գրքեր ուզեց. Ֆէօյեէ, Միւսէ, Լամարթին տուի իրեն:

Մրցանակաբաշխութենէն քանի մը օր ետք դարձեալ մեզի եկած էր. գրքերուս մէջ տեսաւ Ռընանի Յիսուսի Կեանքը. հետաքրքրութեամբ ուզեց եւ առաւ: Ամիս մը վերջը ետ բերաւ եւ ծիծաղելով ըսաւ.

Շատ բարեպաշտական է:

Արդէն զարմացեր էի Ռընանը ուզելուն, իսկ այդ արհամարհական ձեւը ինծի ապշութիւն պատճառեց: Մինչեւ այն ատեն միայն գրական նիւթերու վրայ խօսած էի, հարկ տեսայ խօսակցութեանս առարկան փոխելու, եւ զարմացական քանի մը հարցումներ ըրի. Հայկանոյշ շատ յառաջացած էր. իր մօրը, իր խնամակալուհիներուն, վերջապէս հայ շրջանակներուն ունեցած հաւատքին մասնակից չէր: Քարոզիչ մը ըլլալու յարմարութիւնը չունէի, եւ ոչ ալ այնքան բարեպաշտ էի որ ուրիշները յորդորելու համարձակութիւնն ունենամ, բայց հետաքրքիր ըլլալը ներելի էր:

Մէկ երկու տարիէ ի վեր կը տեսնէի թէ աղջիկները մանչերէ նուազ հաւատացող են. եւ հոն ուր մենք կը մնանք գրեթէ անտարբեր, կային կիներ ու աղջիկներ որ ի ցոյց կը դնէին իրենց չհաւատալը: Առիթն ուրեմն չուզեցի ձեռքէ փախցնել եւ Հայկանոյշի հետ սկսայ կրօնական վիճաբանութիւն մը: Չեմ կարծեր որ շատ մեղադրելի համարուիմ, եթէ աղջկան մը միտքը ու սիրտը լաւ ճանչնալու համար բոլորովին ջերմեռանդ կրօնասէրի մը համոզումներն յայտնեցի:

Թէ այն օրը եւ թէ այնուհետեւ ալ վիճաբանեցայ. տեսայ թէ բնական դիտութիւնը, որուն սկզբունքները միայն սորված էր, խախտած էր իր միտքը. Ֆըրանսական գրքերու ընթերցումը բոլորովին տակն ու վրայ ըրած էր զինքը. մանկութեան ու պատանեկութեան վշտերը շատ դառնացուցած էին ու կարծրացուցած իր սիրտը: Ինչ որ սորված էր կրօնքէն, անբաւական եղած էր ամրապնդելու իր խախտուած միտքը. դասագրքի մը մէջէն քանի մը հարց ու պատասխաններով բերնուց սորված վարդապետութիւնները անզօր եղած էին մտքին քընութիւնները դադրեցնելու. իսկ սրտին հետ բան մը չէին խօսած:

Այս իրողութիւնները թերեւս չյիշատակէի այստեղ, համարելով զայնս իբր բացառութիւններ, եթէ տասնըհինգ տարուան մէջ տեսած չըլլայի Հայկանոյշի նման շատ աղջիկներ ալ:

Այնուհետեւ ժամանակ անցաւ. լուացարար կինը մեռաւ. աղջիկը իր բնակութիւնը փոխադրեց ուրիշ տեղ. Օրթագիւղի վարժարանին Ֆրանսացի վարժուհին իրեն պաշտօն մը գտած էր օտար դպրոցի մը մէջ: Օր մըն ալ դիպուածով իմացայ թէ Հայկանոյշ կարգուեր էր Եւրոպացիի մը հետ, որ յափշտակուեր էր անոր աչքերէն ու հաւնած էր Ֆրանսերէնին եւ ունեցած ուսումին:

×

Հայկանոյշի գոյութիւնն իսկ մոռցեր էի տասը տարիէ ի վեր, երբ ամիս մը առաջ Հինգշաբթի գիշեր մը սեղանին վրայ մայրս ըսաւ.

— Այսօր Ղալաթիոյ ժամը գացի: Գիտե՞ս ով տեսայ:

— Ո՞վ:

— Հայկանոյշը:

— Ո՞ր Հայկանոյշը:

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(2 Շար.)

ԽՈՂՈՎ ԴՈՒԺԱԶԱՐ

Խոսքը վերաբերում է Ս. Ալեքսանյանի «Ծանր ժամանակներ» վեպին։ Ես կարդացի այդ վեպը, ինչպես նաև հեղինակի մյուս գործերը։ Ինձ հետաքրքրում էր, թե ինչպես է նա պատկերում մեր ժամանակների հերոսին։ Ես ուզում էի տեսնել, թե ինչպիսի՞ն է նրա հերոսը, ինչպիսի՞ն է նրա հոգեբանությունը, ինչպիսի՞ն է նրա կերպարը։

Ես կարդացի վեպը, բայց ինձ համար մնաց անհասկանալի, թե ինչ է ուզում ասել հեղինակը։ Ինչ է ուզում ասել նա իր հերոսների միջոցով։ Ինչ է ուզում ասել նա իր հերոսների խոսքերով։ Ինչ է ուզում ասել նա իր հերոսների գործերով

Պ. Վահրամ Մինելեան, Տիկին Անժէլ Մինելեան, Պ. Յարութիւն Մինելեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մինելեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մինելեան, Օր. Ալիս Մինելեան, Տիկին Նեվրիկ Մինելեան եւ զաւակները, Տիկին Սերոբեան եւ Օր. Ալիս Սերոբեան (Պոլիս), Տիկին Սուրբիկ Սերոբեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Մինելեան, ինչպէս նաեւ Սերոբեան (Պուլկարիա), Նազաշեան (Մարսէյլ), Ֆարաճեան, Գարաճեան, Զաթալեան, Սարգիսեան, Փլիւշէ, Մոնժօ, Նեւշէհիրլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀՈԳՈՒՀԻ ՄԻՆԵԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Սերոբեան, Իզմիթ)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 28ին, 81 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

Թաղումը տեղի կ'ունենայ Անկէնի նոր գերեզմանատան մէջ, ժամը 17·45ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ազգ. բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

յիշատակին, Հաւուրտ Գարակէօղեան Հօմի Նախկին Սանուց Միութեան փափաքին համաձայն :

×

Պ. Միհրան Գավէզեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց սիրեցեալ կնոջ եւ մօր՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ԳԱՎԷԶԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Վահրամ Մինելեան փոխան ծաղկեպսակի Սուրէն Սարգիսեանի մահուան առթիւ 25ական Ֆրանք կը նուիրէ Ազքատախնամին եւ Հանգստեան տան :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյս եկեղեցիին խորհրդարանը : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Լիոնի, Ս. Էթիէնի եւ Ս. Շամոնի մէջ

Հայ Երիտասարդաց թատերախումբերու միացեալ կազմով :

Ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ Թրագօշի, Ժիւտէքսի եւ Տիկին Ա. Աբրահամեանի :

Կը ներկայացուի՝

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(4 արար, բազմաթիւ երգերով ու պարերով) :

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Հայ Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ :

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Այս Կիրակի ցերեկ, ժամը 4ին, Փիէր Ֆիւրիի թատերասրահին մէջ :

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8·30ին, Ժան տ'Արք սրահին մէջ :

Մուտք 4 եւ 5 ֆրանք :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ Ղուկասեան Տէրէվէնկցի (Կեսարիոյ մօտերը), որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի : Փնտռողը իր զինուորական ընկեր Յակոբ Յարութիւնեանն է (Թաշդաբլըեան) : Յիշեալին ուր ըլլալը դիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին :

HAGOP HAROUTUNIAN
18743 Greenwald
SOUTHFIELD, MICH. (U. S. A.)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապ. Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէնի դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 3ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Քռուա – Ռուժի դպրոցի սրահին մէջ, դասատու Պ. Իշխան Մարտիրոսեան : Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները, իսկ քաղաքի համար դիմել 31 Ռիւ տ'Ալամպէռ, ընկերուհի Միքայէլեանի բնակարանին մէջ :

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցի 1965–66 տարեշրջանի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր՝ դիմել Պ. Վ. Հիւսեանի Ռիւ Նանսէն : Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 2ին :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին :

Նոյն օրը տեղի կ'ունենան արձանագրութիւններ, դասարանական բաժանում եւ դասատուութիւն :

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողքներէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականն ու չզրկել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի ուսումէն :

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Կ. Միսթիք :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութեան եւ տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի միասնաբար հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթիի դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի : Անցեալ տարուան ուսուցչական կազմով :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան դպրոցի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը սկսին, Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 7ին :

Կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ծնողքներէն որ իրենց փոքրիկները այժմէն արձանագրել տան եկեղեցւոյս խորհրդարանը քարտուղարութեան մօտ :

Այս տարուան ուսուցչուհին է Տիկին Աննիկ Թէքիրեան :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 7էն սկսեալ Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրուան հայերէնի դասընթացքները կը սկսին : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, դիմելով եկեղեցւոյ զրասենեակը ամէր օր :

×

ԼԻԼԱՅԻ ՇՐՋԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի շրջ. վարչութեան հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի, Հոկտեմբեր 7ին, 32 – 34 Ավընիւ Փորթտէ Լիլա, Քէս տ'Էփարնեի սրահը, ժամը 14 – 17 : Կը խնդրուի ծնողքներէն չուտափոյթ արձանագրել իրենց զաւակները ու չզրկել զանոնք մայրենի լեզուէն :

Ա Զ Դ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը յայտնէ նահանգային բոլոր հայրենակիցներուն, եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ Միութիւններուն որ հաճին իրենց թրդթակցութիւնները ուղղել Միութեան քարտուղար Միրիճան Շիրվանեանի,

JEAN CHIRVANIAN
65, Voie d'Issy, MALAKOFF (Seine)

Իսկ դրամական վճարումները ու նուիրատուութիւնները զրկել հետեւեալ հասցէին.

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. Henri-Barbusse CLAMART (S.)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը ութին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն : «Յորդանանի Ս. Վայրերը» : Խօսակցութիւն ճարտարապետներ Է. Իւթիւճեանի եւ Տ. Ոսկերիչեանի հետ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, թաղապետարանի թատրոնին մէջ, (Թէաթր Միւնիսիփալ) : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ (1 Հոկտ.) ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբը (Նիս) այս Կիրակի, ժամը 16ին :

Այս ժողովին ներկայ կ'ըլլան Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու վարչութիւնները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Շարունակութիւն նախորդ ժողովի : Նկատի պիտի առնուին բացականները :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Եղանակին առաջին պարահանդէսը — Մանրամասնութիւնները յետագային

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ 2 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 2 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10424

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.424

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ԿՈՒՏԱՅ

—o—

ՊԻՏԻ ՅԱՐՁԱԿԻՆՔ ԵԹԷ...

Ազգաժողովին մէջ, Հնդկաստան բացարձակապէս մերժեց Փաքիստանի առաջարկը՝ խաղաղութեան ուժ մը ստեղծելու համար Քաշմիրի մէջ եւ հանրաքուէ մը կազմակերպելու :

Պատասխանելով Փաքիստանի Արտաքին նախարարին, Քաշմիրի կառավարութեան մէկ նախարարը յայտարարած է թէ հնդկական կառավարութիւնը երբեք պիտի չքաշէ Քաշմիրի իր ուժերը եւ թէ բոլորովին դէմ է ՄԱԿի Ուժերու տեղաւորման այդ հողամասին վրայ .— «Երբեք պիտի չընդունինք որ օտար ուժեր մեր երկիրը մտնեն »· աւելցուցած է նախարարը:

Միւս կողմէ, Փաքիստանի մնայուն ներկայացուցիչը նամակ մը յանձնած է Ու Թանի, որով կը տեղակացնէ թէ Հնդկաստան վերջնագիր մը ղրկած է Փաքիստանի: Այդ վերջնագրով, Հնդկաստանկ՝ըսէ Փաքիստանի թէ եթէ 24 ժամէն Փաքիստան իր զօրքը չքաշէ իր գրաւած շրջաններէն, հնդկական յարձակումի կ՝ենթարկուի : Ստիպողաբար այս կէտը Ապահովութեան Խորհուրդին ուշադրութեան յանձնելով , Փաքիստանցի պատուիրակը աւելցուցած է.— « Եթէ Հնդիկները մեր ուժերուն վրայ յարձակին, պէտք է անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնենք, մեր դիրքերը պաշտպանելու համար եւ Հնդկաստան պատասխանատու կ՝ըլլայ ծանր հետեւանքներուն որ պիտի ծագին, դինագուլի բռնաբարումէն »:

Փաքիստանցի պատուիրակը կը շեշտէ նաեւ թէ հնդիկ օդանաւեր ռմբակոծած են փաքիստանեան ուժերը :

Նոր Տելհի հասած լուրերու համաձայն , ՄԱԿի պատուիրակութեան պետը՝ Զօր· Մաք Տոնալտ մեծ դժուարութիւններ ունի արդիլելու համար հնդկական եւ փաքիստանեան ուժերու բախումները, սահմանային շրջաններուն մէջ :

×

Մինչ մէկ օր առաջ մառեշալ Շէն Եի ասպարէզ կը կարդար բովանդակ աշխարհին, Չինաստանի վարչապետը՝ Շու էն Լայ ճառ մը արտասանելով, Հանրապետութեան 16ամեակին առթիւ , աւելի համեստ լեզու գործածեց.— « Չինաստան տակաւին 20 – 30 տարի կ՝ուզէ որպէսզի իրապէս զօրաւոր դառնայ »:

Շու էէ Լայ շեշտած է նաեւ թէ իր երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնուած է հետեւեալ «վճռական սկզբունքներուն» վրայ .—

Ա) Համաձայնութիւն խաղաղ համակեցութեան հինգ սկզբունքներուն եւ 1955ի Պանտունկի ժողովին տասը սկզբունքներուն :

Բ) Ընդդիմութիւն Միացեալ Նահանգներու աշխարհակալ եւ ռազմապաշտ յարձակողական քաղաքականութեան :

Գ) Մեծ ու փոքր բոլոր երկիրներու հաւասարութիւն եւ իւրաքանչիւր երկրի ներքին հարցերու կարգադրութիւն իր իսկ կողմէ:

Դ) Ընդդիմութիւն մեծ պետութեանց բոլոր փորձերուն, աշխարհը տիրապետելու կամ Միացեալ Ազգերը խաղալիք դարձնելու քաղաքականութեան :

Ե) Ընկերվարական պլոքի երկիրներու միասնականութեան պահպանում, հիմնուած մարքսլենինիզմի վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարական պաշտօնաթերթը՝ «Իզվեստիա», դառնութեամբ կը գրէ թէ Խորհ· Միութիւնը կ՝ուզէ Չինաստանի հետ միասնաբար ետ մղել աշխարհակալները : «Միշտ լուրջ տարակարծութիւններ կան չին – խորհրդային յարաբերութեանց մէջ, բայց ասոնք անխուսափելի են: Նոյնիսկ գոյութիւն ունեցող գաղափարական տարակարծութիւններով, անհրաժեշտ է դէպի միասնականութիւն քալել, գործնական հարցերու մէջ եւ զագացնել բարեկամական յարաբերութիւնները: Խորհրդային ժողովուրդը համոզուած է որ քոյր երկիրներու տարակարծութիւնները անխուսափելի չեն եւ անոնց ջնջումը ուրախ լուծումներու կը տանի» կը շեշտէ թերթը :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ձայնասփիւռի Էյ – Պի – Սի Նիուզ ընկերութեան թղթակիցը արտաքսուեցաւ Մոսկուայէն եւ գործակալութեան դրասենեակը փակուեցաւ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը նիստ գումարած է վաւերացընելու համար Կ ·Կոմիտէի լիակատար նիստին տուած որոշումները տնտեսական բարեփոխմանց մարզին մէջ :

ԹՐՔԱԿԱՆ «Սոն Հաւատիս» թերթին համաձայն, իրաքեան բանակը «Մանրէական պատերազմ» մը սկսած է քիւրտ ազգայնականներու դէմ : Նոյն աղբիւրին համաձայն արդէն հազար զինուորներ սպաննուած են թունաւորուած ջուր խմելով : Թրքական թերթը կը գրէ նաեւ թէ հարիւր հազարաւոր մուկեր որոնց ժանտախտի վիրիւսը ներարկուած է, քրտական հողամաս նետուած են :

ՎԱՐՁԱՊԵՏ Փոմփիտու շրջապտոյտ մը կը կատարէ Արտէններու մէջ: Այս առթիւ եշտած է թէ կառավարութիւնը ճիգ կը թափէ որպէսզի 1970ին, հաւասար զէնքերով պայքարի Հասարակաց Շուկայի մէջ եւ այլուր :

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ժողովը որոշած է վիճաբանութեան նիւթ չդարձնել ամուսնալուծման հարցը, այն ձեւով որ մէջտեղ դրած է Գերպ· Զողպի: Կարդինալ Ժուրնէ հարցը փակած է յայտարարելով. «Ինչ որ Աստուած միացուցած է, մարդը չի կրնար բաժնել » : Գալով արեւելեան օրթոտոքս եկեղեցիներու դիրքին, ան, կը բացատրուի Պետութեան բռնած դիրքով որ կ՝ընդունի ամուսնալուծումը: Կաթոդիկէ Եկեղեցին որ այսքան անզիջող կը թուի ըլլալ այս հարցին մէջ, շատ աւելի ճկուն է ինչ կը վերաբերի Հրեաներուն : Նոր յայտարարութիւնը կը շեշտէ թէ Հրեաները չեն կրնար ներկայացուիլ իրր դատապարտուած կամ անիծուած Աստուծոյ կողմէ: Կը դատապարտէ նաեւ հակահրէութիւնը :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին.—

Ընկ· Հայկ Պալեան, հիմնադիր Պէյրութի «Ազդակ» օրաթերթին, որ քանի մը օր Փարիզ մնալէ ետք, Ամերիկա կը մեկնի :

Ընկ· Յովհ· Չալբէեան, Լոնտոնէն որ քանի մը օր Փարիզ մնալէ ետք, վերադարձաւ իր բնակավայրը :

Պ· Սուրէն Սարոյեան, ընդհ· քարտուղար Անչայի, որ Սան – Ֆրանսիսքօ վերադարձաւ :

Տէր եւ Տիկին Ակինեան, Աւստրալիայէն , որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպա, կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

ՎՐԻՊԱԿ.— Կիրակիի «Օրը Օրին»ին մէջ, վարէն 4րդ տողին վրայ կարդալ — « Ի պէտս բան»: Իսկ վարէն 27րդ տողին վրայ, «թարգմանիչի»ն , փոխել «թարգմանելի»ի :

Օրը Օրին

ՃԱ՛Ր, Ո՛Չ ԹԷ ՃԱՌ

—o—

Աղբարիկը 16 տարեկան, քոյրիկը 14 տարեկան: Երկուքն ալ Ամերիկա ծներ ու ծաղկեր են: Երկուքն ալ կը բողոքեն :

— Օ՛րայթ, տետի, օ՛րայթ, «հայերէն սորվեցէք, հայերէն խօսեցէ՛ք» կ՝ըսես կ՝երթաս... Աղէ՛կ, սորվինք, բայց, Փլի՛զ, մեզի ըսէ — ո՞ր հայերէնը, որո՞ւն հայերէնը... Մեծ մամային ու մեծպապայի՞ն հայերէնը, մամայի՞ն հայերէնը, քո՞ւ հայերէնդ , մօրաքոյրի՞ն հայերէնը, ճերմակ Տէր պապայի՞ն հայերէնը, վարժապետի՞ն հայերէնը ... ո՞րը... Աս Հայերն ալ ի՛նչ Ֆընի ժողովուրդ են — քընթրի չունին, տալեր չունին, տեսակ տեսակ լեզուներ ունին ...

— Աղջի՛, ի՛նչ յիմար յիմար կը խօսաս, սուս... էլի սըւոնք մութվախ տար տէ քիչ խօսա՛...

— Տետի՛, լիսըն, քոյրիս ըսածին մէջը սենս կայ... Դուք, էրկիրէն եկեր էք , մեզի քրէյզի տրայվ պիտի ընէք ... Քամ ան, սիս ...

— Լիսը՛ն, տետի... Մեծ մաման Մուշէն եկեր է , մեր «փլէյթ»ին կ՝ըսէ թապախ, մեր «Ֆորք»ին՝ չաթալ , մեր « թաուլ»ին ալ՝ խավլու... Մեծ պապան, « Ինծի երկու չիֆթ չօրապ առէք» կը պոռայ... Մամաս, որ Պոլիսէն եկեր է, «ձա՛գս, աղուոր աղջիկս, առանց գուլպայի փողոց մի՛ ելլեր, չի վայլեր , հասած աղջիկ ես » կ՝ըսէ ինծի... Մէկը չօրապ, միւսը՝ գուլպայ ... Դո՛ւն, տետի, «սա թապլան պարպէ՛ » կ՝ըսես, մօրաքոյրս ալ « քեռայրին սանտռիէն բերէ՛ք , կը հրամայէ ... Է՞մ այ բայթ, աղբարիկ ...

— Եու՛ր բայթ, Սիս ... Կօ էհէտ ...

— Մօրաքոյրս քանի մը տարի Փարիզ ապրեր է... Անանկ որ մեզի Ֆրէնչին հայերէնը կը խօսայ — «Պօնժուռ, մօն շու, քոմանթ՝ ալէ վու... Մեռսի՛, փա տը քուա ... Ս՛է ժանթիյ... ժը սիւ՝եղ անշանթէ... օ ռըվուառ, քոմ սի, քոմ սա... Շան զ՝էլիզէ, Ռիւ տը լա Փէ ... Պուլվար տէ զ՝Իթալիէն ...

— Սի՛ս՝, տոնթ Ֆըրկէթ Տէր պապան ..

— Եա՛... Ատ ճերմակ մօրուքով Տէր պապային հայերնէնն ալ էնատըր փրոպ լըմ... Ներս մտաւ չմտաւ, «Ո՞նց էք , բալիկներս... եկեղեցում ձեզ չեմ տեսել, երեւի վաղուց էք դուրս գնացել ... էդ ի՛նչ լաւ շորեր ես հագնւել, Սօնիկ ջան ...» Կարծեմ «հա՞ու ար եու» ըսել կ՝ուզէ ...

— Բա՛յթ... Պըթ մեր վարժապետը ; երբ ճամբան դիմացնիս ելլէ, «Բարե՛ւ , տղաս, բարեւ աղջիկս, ի՞նչպէս էք , լա՞ւ էք» կ՝ըսէ ...

— Ատի բան չի ... Անցած ճուլային վէքէյշընի գացանք... Ընտեղ Փըրժընին հայերէնը խօսած մամա մի կար ... «Ես, առաւօտեան, որ վեր եմ կենում, սոված եմ զգում... Նախաճաշին վերցնում եմ մի ձու, մի շերտ հաց, մի բաժակ էլ թէյ ... Դրանով բաւականանում եմ...»:

— Պըթ, մեր մեծ մաման, առտուն ելաւ չելաւ, «Աղջի՛, խախուէիս մէջ խայմախ չեմ ուզեր, չէքէր ա չեմ ուզեր » կը պոռայ մամային ...

— Մօրաքոյրս ալ , անդիէն — «Մուա ժը փռան իւն թաս տը քաֆէ օ լէ, աւէք իւն պռիօշ, սէ թու...» :

— Նառ՛ւ, եկէք համբենք, նայինք քանի՛ տեսակ հայերէն կայ եղեր — Ամերիկայի հայերէնը՝ մէկ, Ֆրէնչին հայերէնը՝ երկու, Մշեցնակ հայերէնը՝ երեք, Խարբերդին հայերէնը՝ չորս, Պոլիսին հայերէնը՝ հինգ, Ռաշընին հայերէնը՝ վեց, Փըրժընին հայերէնը՝ եօթը, դրպրոցէն էլած մարդուն հայերէնը՝ ութ , դպրոց չմտած մարդուն հայերէնը՝ ինը.. Մոռցայ Յոյնին, Արաբին, Սփենիշին քովէն եկող Հայերուն հայերէնները ...

— Նառ՛ւ, ո՞ր հայերէնը խօսանք ... Մենք ալ կ՝ուզինք օր սորվանք, պըթ ո՞ր էրկիրին հայերէնը ...

– Մենք կ՝ուզինք օր մեզի էքսփլէյն անէք ... «էկ»ին հայերէնը ի՞նչ է — էօ՞ֆ է, ձո՞ւ է թէ հաւկիթ , քըփին հայերէնը կլա՞ս, գաւա՞թ, թէ բաժակ, քրիմին հայերէնը քրէ՞մ է, խայմա՞խ է թէ սեր, պըթըրին հայերէնը պէօ՞ռ է, թէրէ եաղը թէ կարագ ... ֆորքին ի՞նչ ըսինք — չաթա՞լ, ֆուռչէ՞թ թէ պատառաքաղ ...

— Հէնքըրչիֆին ինչ ըսինք — մենտի՞լ թաշկինա՞կ, մուշուա՞ռ ...

— Որն է քոթին հայերէնը — փալթօ՞ն, վերարկո՞ւն թէ մանթօն ...

— Չմեռը կլա՞վ տի հագնինք թէ ձեռնո՞ց թէ կան... Չենէ՞ էլտիվէն...

— Երբոր օր օդը քոլտ է, ինչո՞ւ մօրաքոյրը կ՝ըսէ «իլ ֆէ ֆռուա», ճերմակ Տէր պապան, «օդը սառել ա», մաման ալ «օդը ցրտեց ... Մենք ո՞րը տ՝ըսինք , տետի...

— Ինչո՞ւ մօրաքոյրը Մըրֆիին համար կ՝ըսէ «սէ՛թ էօն ֆու», ճերմակ Տէր պապան, «գժւել ա», մաման ալ «խենթեցեր է»...

— Ինչո՞ւ մեր փի՛չը, մամային լեզուով «դեղձ» է, մօրաքոյրին համար «փէչ » մեծ մամային համար չէֆթալի ...

— Ինչո՞ւ մեծ մաման մեր փըթէյթոյին կ՝ըսէ փաթաթէս, ճերմակ Տէր պապան՝ «կարդոֆիլ », մօրաքոյրը՝ « փոմ տը թէռ», մաման ալ՝ գետնախնձոր ...

— Ինչո՞ւ մեր էսփերէկըսին համար մաման կ՝ըսէ ծնեբեկ, մօրաքոյրը՝ ասփեռժ, դուն ալ, տետի, քուշ քոնմագ ...

— Ինչո՞ւ մօրաքոյրին համար մեր « պրըշ»ը պռոս է, մեծ մամային համար՝ Ֆըռչա, մամային համար՝ ալ խոզանակ :

— Ինչո՞ւ ասս բակին համար դուն, տետի, կ՝ըսես խալի, մօրաքոյրը՝ թափի , մեծ պապան՝ կարպետ ...

— Ինչո՛ւ մենք կարտըն կ՝երթանք պրտըտելու, մեծ մաման կ՝երթայ պաղչայ, մաման՝ պարտէզ, մօրաքոյրն ալ՝ ժառտէն ...

— Ինչո՞ւ... տետի՛, տետի... Սի՛ս, տետին քնացեր է ...

— Մեծ մամա... Օ՛, մեծ մաման ալ քնացեր է ...

– Մեծ պապա... Ա՛ն ալ քնացեր է...

— Մամա՞ն, մօրաքո՞յրը ... Հուէ՞ր ար տէյ... Ո՞ւր են ...

— Քիչըն գացեր, աման կը վլան...

Մենք ալ ելեր՝ իրենց խելք կը հարցընենք ...

×

Երանի՛ թէ քնացողները միայն այս հայրիկը, այս մեծ մայրիկը եւ ա՛յս մեծ հայրիկը եղած ըլլային :

Ու խոհանոցը «աման լուացողներն» ալ միայն ա՛յս մայրիկն ու ա՛յս մօրաքոյրը:

Դժբախտաբար, «հայերէն սորվեցէք, հայերէն խօսեցէ՛ք» ըսողները յիսուն տարիէ ի վեր քնացեր են :

Եթէ քնացած չըլլային, սա վերջին քառասաուն տարուան մէջ , Ամերիկահայաստանի մէջ հասցուցած կ՝ըլլայինք առնուազն , հազար նորահաս հայորդի ու հայուհի՝ հայերէնի վարժ՝ այնքան որքան վարժ են Պէյրութի կամ Թեհրանի իրենց տարեկիցները:

Մինչդեռ , սրտահմլիկ իրականութիւնը կը պատմէ թէ եկեղեցի եկեղեցիի ետեւէ շինող այս զաղութը տուեր է միայն ութ, տասը --- առաւելագոյն քսան — Ամերիկածին տղաք ու աղջիկներ, որոնք կրնան մեզի չափ հայերէն գրել :

Հոգեշահ բաղձանքներով հայերէն սորվեցնելու հրաշքին չեմ հաւատար :

Ճար մը պէտք է գտնել որ մեր ձագերը սորվին չաթալին ու չօրապին հայերէնները :

Այդ ճարին մականունը «ճառ» չէ :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՀՍԿԱՆԵՐԸ

Աշխարհի ապագան կախում ունի, կարևոր համեմատութիւններով, երկու ամէնէն բազմամարդ երկիրներու ընթացքէն. անոնք են Չինաստան եւ Հնդկաստան. առաջինը՝ շուրջ 730 միլիոն, իսկ երկրորդը՝ շուրջ հինգ հարիւր միլիոն : Բնակչութեան տեսակէտէն այս երկու « Հսկաները », կը բովանդակեն աշխարհի բնակչութեան երկու հինգերորդը :

Չինաստանը, 1949ին, շնորհիւ Արեւմըտեան երկիրներու եւ յատկապէս Միացեալ Նահանգներու անհեռատես քաղաքականութեան, ինկաւ համայնավար լուծին տակ, եւ այսօր դարձած է Խորհրդային Միութեան հաւասարազօր Համայնավար « Հսկայ» մը, որ կը մտահոգէ ամբողջ աշխարհը, մէջն առնելով Խորհ. Միութիւնը :

ՄԱՈՅԻ ՌԱԶՄԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Չինաստան սկիզբէն ի վեր սկսած է հետապնդել ուժի քաղաքականութիւնը : Հանրածանօթ է Չինաստանի Կերտիչին եւ Տիրոջ՝ Մաոյ Ցէ Թունկի սկզբունքը. « ուժը կը ծագի զէնքին բերնէն» :

Մաօ իսկական ռազմապաշտ մըն է, Հինթլէրէն աւելի: Ան ըսած է. «աշխարհ կրնայ կազմակերպուիլ մի միայն զէնքի ուժով». «պատերազմը՝ պայքարի ամէնէն ընտիր ձեւն է»:

Չինաստանի տիրոջ ռազմապաշտութիւնը իրապէս սարսափ կ՚ազդէ: 1951ին, Մոսկուայի մէջ, Մաօ հետեւեալ խօսքերը արտասանեց. «Ո՞վ կրնայ նախատեսել՝ թէ որքան մարդ պիտի մեռնի յառաջիկայ համաշխարհային պատերազմին ընթացքին : Թերեւս աշխարհի բնակչութեան մէկ երրորդը, այսինքն՝ «միայն 900 միլիոն»: «Վիճաբանեցայ այս կէտին շուրջ, Նեհրուի հետ. ան ինձմէ աւելի յոռետես է. իրեն ըսի որ՝ նոյնիսկ եթէ մարդկութեան կէսը բնաջնջուի, կը մնայ միւս կէսը. բայց, միւս կողմէ, դրամատիրութիւնը կը ջնջուի եւ կը մնայ միայն ընկերվարութիւնը : Մէկ դարէն եւ նոյնիսկ կէս դարէն, մարդկութիւնը կը վերագտնէ իր նախկին համեմատութիւնը, եւ նոյնիսկ կէսով աւելի կ՚ըլլայ»:

Այսպէս, Մաոյի համար, «միայն 900 միլիոն»ի եւ կամ «1·400 միլիոնի» բնաջընջումը կը նկատուի պաղ հաշիւի մը արդիւնքը, որ պիտի ապահովէ ընկերվարութեան « յաղթանակը » : Նման բրոնապետի մը առջեւ կը տժգունին աշխարհի մեծագոյն անցեալ բռնապետները, մէջն առնելով Սթալինը :

Իր ռազմապաշտութիւնը դագաթնակէտին հասցնելով, Մաօ Ցէ Թունկ, անտեսելով իր երկրին տնտեսական անսահման կարիքները, միլիառներ յատկացուց հիւլէական խօլ արշաւի մը մէջ նետուելով, մինչ ամբողջ աշխարհ կը ջանայ արդիլել հիւլէական զէնքերու ծաւալումը : Ու յաջողեցաւ: Երկու չինական հիւլէական ռումբեր պայթեցան, եւ հեռու չէ այն օրը, երբ Դեղին Վիշապը տէր պիտի ըլլայ ջրածին ռումբին :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Չինական ռազմապաշտութեան թիրախներէն մէկն է իր հարաւի մեծ դրացին, Կանտիի եւ Նեհրուի Հնդկաստանը :

1950ին, Թիպեթը վերջնական կերպով ընկճելէ եւ զայն Չինացիներով լեցնելէ յետոյ, Չինաստան պատրաստուեցաւ իջնելու աւելի հարաւ: 1962ին, չինական բանակները շանթահարիչ յարձակում մը կատարեցին Հնդկաստանի վրայ: Հնդկական տկար բանակը շիւղի պէս աւլուեցաւ եւ միայն Միացեալ Նահանգներու եւ Անգլիոյ զինուորական սպառնալիքն է որ զսպեց Չինաստանի ախորժակը: Մինչ այդ, կամաւորապէս նահանջող չինական ուժերը պահեցին քառասուն հազար քառակուսի քիլոմեթրնոց հնդկական ընդարձակ հող մը, սահմանին վրայ :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՂԵՏԱԼԻ ՁԱԽՈՂԱՆՔԸ

Հնդկաստան, սկիզբէն ի վեր, հետեւեցաւ խաղաղասիրական քաղաքականութեան : Ան ի վիճակի էր ռազմական մեծ ուժի մը տիրանալու, մէջն առնելով հիւլէական ռումբը: Սակայն, իր վիթխարի բնակչութեան յարուցած տնտեսական հսկայ հարցերը, զինք մղեցին արօրը նախընտրելու զէնքին :

Հնդկաստան, ինքզինքը կղզիացնելու գնով, հրաժարեցաւ Միացեալ Նահանգներու հետ զինակցելէ. ինչ որ զինք ինքնաբերաբար պիտի պատսպարէր հիւսիսային հզօր դրացիին բոլոր հարուածներէն: Ան նախընտրեց, «յանուն դրական չէզոքութեան » , մնալ տկար , տնտեսական նուաճումներու ի խնդիր: Յաջողեցաւ կարեւոր գումարներ ստանալ ոչ միայն Արեւմտեան Երկիրներէն, այլ նոյնիսկ Խորհրդային Միութենէն , որ սկսած էր մտահոգուիլ չինական յարաճուն զօրութենէն :

Հոս տեղը չէ քննելու՝ թէ որքան յաջողեցան հնդկական հնդամեայ վիթխարի ծրագիրները: Անցողակի ըսենք, որ ոմանք անոնց մէջ հիմնական տկարութիւն մը կը տեսնեն, չափազանց կարեւորութիւն՝ ճարտարարուեստին, եւ անտեսում՝ երկրագործական բաւարար ճիգին, երկրի մը համար, որուն ուտող բերանները տարեկան 10 – 12 միլիոն կ՚աւելնան

Իրականութիւնն այդ է՝ որ Հնդկաստան ինքզինք յանկարծ դտաւ ուժեղ թշնամիի մը դիմաց , որ ակռաները սրած, կը պատրաստուէր զինք յօշոտելու: Եւ այն ատեն , Միացեալ Նահանգները, որուն զինակցութիւնը մերժած էր, եկաւ զինք փրկելու ամբողջական կործանումէ:

Նեհրուի քաղաքականութիւնը սարսափելի կերպով ձախողած էր եւ պէտք էր նոր քաղաքական դիրքորոշում մը, որ աւելի հաշտ ըլլար իրականութեան հետ :

ՕՐՈՒԱՆ ՆՈՐ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Հրէշային Չինաստան մը հիւսիսէն. հետզհետէ զօրացող եւ տնտեսապէս աւելի բարգաւաճ Փաքիստան մը արեւելքէն եւ արեւմուտքէն : Հնդկաստանի այսօրուան վարիչները կը տարուին աւելի իրատես ըլլալու: Ներկայ վարչապետ Շաստրի աւելի ուժեղ քաղաքականութեան կողմնակից է: Բանակը երթալով կը զօրանայ, դիմակալելու համար մօտալուտ վտանգները :

Բայց, Հնդկական Խորհրդարանի անդամներէն ոմանք տակաւին դժգոհ են : Անոնք կը նախատեսեն տկար Հնդկաստանի մը ամբողջական փլուզումը, եւ կը պահանջեն շատ աւելի զօրաւոր բանակ մը, եւ մանաւանդ հիւլէական ռումբը , զսպելու համար Չինաստանը: Անցողակի ըսենք, անդամ մըն ալ, որ Հնդկաստան նոյնքան յառաջ է, հիւլէական մարդին մէջ, որքան Չինաստան, եւ ի վիճակի է մի քանի ամիսէն հիւլէական ռումբ շինելու :

Ո՞ր տեսակէտը պիտի յաղթէ :

Ներկայ ծանր անցուդարձերը այնպէս կը ցուցնեն, որ կարծր քաղաքական ուղեգծի կողմնակիցները հաւանաբար պիտի յաղթեն: Ստուգիւ, յոյսը միայն վերջին վայրկեանի պատահական օգնութեան մը վրայ հաստատելը՝ ամենամեծ տըխմարութիւն է, ներկայ դարուս մէջ, ուր, դժբախտաբար , աւելի քան երբեք յարդուած է տմարդի այս սկզբունքը. «Իրաւունքը զօրաւորին է »:

ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐՄԷՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆ

Գ.

Տարի մը թատրոնէն հեռու Համպուրկ ապրելէ ետք, Արմէնեան կը վերադառնայ Պոլիս եւ առաջին այցելութիւնը կ՚ըլլայ Ադամեանի շիրիմին :

« Ինչո՞ւ գնացել էի այնտեղ, ես՝ անարժանս, ես՝ երդմնադրուժս, չգիտեմ ... » կ՚ողբայ Արմէնեան իր յուշերու հատորին մէջ :

Հայրը, չէ յուսահատած զաւակը բեմէն անջատելու իր պայքարին մէջ: Այս անգամ զայն կը զրկէ Պրիւքսէլ :

Պրիւքսէլի մէջ, Արմէնեան թէեւ զբաղած իր հօր առեւտրական գործերով, սակայն, անդիմադրելի ուժէ մը մղուած, օր մը կը ներկայանայ Պրիւքսէլի Արքունական Թատրոնի տնօրէն – դերուսոյց Փօլ Դարմանին եւ կը խնդրէ ունկնդրութիւն մը: Մեծ թատերագէտը , լսելով Արմէն Արմէնեանի արտասանութիւնը եւ տեսնելով անոր մէջ բեմական անստգիւտ յատկութիւններ, յանձն կ՚առնէ ձրիաբար դասեր տալ անոր եւ պատրաստել զինքը :

Ատեն մը, Պրիւքսէլի մէջ Փօլ Դարմանի հետ պարապելէ ետք, ճակատագրական դէպք մը կուգայ խթանելու Արմէնեանի բեմ վերադառնալու ցանկութիւնը :

Աշխարհահռչակ Սառա Պերնարը կը ժամանէ Պրիւքսէլ կարգ մը ներկայացումներ տալու համար:

Արմէնեանի վրայ մեծ տպաւորութիւն կը գործէ Ֆրանսացի աշխարհահռչակ դերասանուհիին խաղը : Երեք ներկայացումներու ներկայ ըլլալէ ետք, կ՚որոշէ անձամբ ներկայանալ անոր մօտ, պատմել իր կեանքը եւ խնդրել անկէ որ թոյլ տայ իրեն աշակերտելու :

Շատ մը դժուարութիւններ դիմադրաւելէ ետք, վերջապէս կը յաջողի ներկայանալ Սառա Պերնարի : Այս վերջինը, սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց կուտայ հայ երիտասարդ դերասանին, եւ խորհուրդ կուտայ ամիսէ մը, երբ ինք արդէն Փարիզ վերադարձած պիտի ըլլար, ներկայանալ իրեն :

Արմէնեան որոշուած օրէն առաջ կը հասնի Փարիզ: Իր բոլոր երեկոները այլեւս կ՚անցընէ թատրոնները: Թէաթրը Անթուան, Քոմէտի – Ֆրանսէզ, Օտէոն, Ժիմնազ, Վարիէթէ, Փորթ – Սէն–Մարթէն թատրոնները կ՚ըլլան իրեն գիշերային ժամադրավայրերը: Իրեն հոգեկան սնունդ կը ջամբեն դերասաններ Անթուան, Լիւսիէն Կիթրի, Գոգլէն եղբայրները, Մունէ Սիւլլի, Պարթէ, Պրանտէս

ՍՐՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

— Ուր է, Օրթագիւղ , միտքդ չի՞ դար, չամաշըրճի Հոռոփ մը կար, աղջիկ մըն ալ ունէր, հետդ շատ կը տեսնուէր , ետքն ալ Ֆրէնկի մը հետ կարգուեցաւ :

Միտքս եկաւ. անմիջապէս յիշեցի տասնըեօթը տարի առաջուան Ռընանի դէպքը եւ կրօնական խնդիրներու համար ունեցած վիճաբանութիւններս : Զարմացայ թէ ինչպէս այդ աղջիկը նորէն սկսած է Հինդշաբթի օր Փրկչին երթալ , որուն չէր հաւատար մօրը ողջութեանը : Միտքս եկաւ թէ ինք պատմած էր ատենօք ինծի մօրը հետ ունեցած անհամաձայնութիւնը Հինդշաբթի օրերը Ղալաթիա Փրկչին չերթալուն համար :

— Աղուորիկ ալ աղջիկ մը ունի, ըսաւ մայրս, հետը բերեր էր, եւ տարաւ Փըրկիչը համբուրել տուաւ : Խօսեցանք, օր մը իրենց պիտի երթամ . ինքն ալ հոս պիտի գայ. քեզ հարցուց :

Հոգեբանական ուսումնասիրութիւն մը կար ընելու. ձգենք թէ հին բարեկամի մըն ալ տարիներէ յետոյ հանդիպելը միշտ հրճուալի բան մըն է :

Մայրս այցելութիւնը տուաւ եւ ինծի ալ իմացուց թէ Ուրբաթ օր պիտի գայ մեզի: Ստիպուեցայ երէկ մինչեւ ուշ ատեն տունը մնալ :

Տիկին Հայկանոյշ տասնեւվեց տարուան մէջ շատ փոխուած էր. փառաւոր կին մըն էր եղած. երեսուն երկու տարուան էր եւ բոլոր թարմութիւնը պահած էր :

Զիրար շուտ ճանչցանք, խօսեցանք անցեալին վրայ, Օրթագիւղի վրայ, հարցուց իր ընկերուհիները, որոնցմէ բնաւ տեղեկութիւն չունի: Հին յիշատակները նորոգեցինք եւ քիչ մը ծաղկեցուցինք հիմակուան կեանքերնիս :

Նախկին ընտանութիւննիս վերսկսուած էր. ուստի համարձակեցայ խնդալով մը հարցնել Ֆրանսերէն .

— Այս Հինդշաբթի եկեղեցի՞ էք եղեր:

Քիչ մը շփոթեցաւ եւ խնդալով մը ըսաւ .

— Ի՞նչ ընեմ, սիրտս յաղթեց մտքիս:

Եւ ըրաւ այդ յաղթանակին պատմութիւնը զոր շատ համառօտ հոս կ՚ամփոփեմ .

— Երկու ամիս առաջ, ըսաւ, իրիկուն մը մութին մէջ, աղջկանս, Ատէլին ձեռքէն բռնած Բերա կը պտըտէի. Պօն Մարշէ մտայ, եւ կերպասներու բաժնին մէջ սկսայ բան նայիլ. քիչ մը երկարեցայ . երբ գործս լմնցուցի ու քովս նայեցայ , Ատէլը չկար. ետիս նայեցայ , չկար. դող ելայ, բայց ըսի թէ անշուշտ հոս է. մէկ ծայրէն միւս ծայրը փնտռեցի, չկար. որին հարցուցի, չէին տեսած: Ալ լմընցայ: Աշխարհիս վրայ որչափ փորձանք կայ, մտքիս առջեւ եկան: Ահ, մայր ըլլալու էք որ գիտնաք: Ո՞ր դռնէն դուրս ելլէի, ի՞նչ ընէի: Սրտէս ձայն մը եկաւ: Ախ, Սուրբ Փրկիչ, ըսի, աղջիկս դտնեմ, ոտքդ դամ, մեծութեամբդ մոմ մը վառեմ. ամէն Հինդշաբթի ալ ոտքդ բերեմ: Ա՛ս ըսի ու մէկ դուռնէն դուրս ելայ, եւ սկսայ դէպի վար Ղալաթիոյ կողմն երթալ. շուարած չորս կողմս կը նայէի , Ատէլ չկար. ետ պիտի դառնայի. թերահաւատութիւնս նորէն բռնեց, բայց ձայն մը սրտէս զիս առաջ կը մղէր. Պազար Ալմանի առջեւ հաղիւ կրցի ուրախութեան ճիչ մը բռնել. Ատէլ ապակիներուն առջեւ կայնած կը դիտէր: Յափշտակեցի աղջիկս որ խնդալով կ՚ըսէր . « Մամաս , ես ալ մեծ եմ, ինքնիրենս եկայ, ինքնիրենս տուն կը դառնամ »:

Այդ բոպէին մեծ բան մը փոխուեցաւ իմ մէջս. կարծես թէ մարմնիս մորթը վէրքերով ծածկուած էր ու մէկէն ի մէկ ամբողջապէս վրայէս ինկաւ: Այն դիշերը բոլորովին մօրս վրայ մտածեցի, ըմբռնեցի թէ ինչ մեծ մխիթարանք կը զգար խեղճը բռնած զիս Փրկչին տանելով : Ինչո՞ւ համար ցաւցուցի խեղճին սիրտը, չհաւատալով իսկ պէտք չէ՞ր որ ամէն Հինդշաբթի հետը եկեղեցի երթայի այդ մխիթարանքն իրեն տալու համար : Հիմա խիղճս զիս չարաչար կը տանջէր :

Այն դիշերն ամբողջ հին կեանքս երազեցի: Մեր դպրոցը, ծառը որ ամառներն այնքան անուշ շուք մը կը տարածէր սըրահին մէջ եւ իրիկուան դէմ զանգակի ձայնը, թռչուններուն ճռուողումը , այդ ամէնն անուշ մեղեդիի մը պէս կը հընչէին սրտիս մէջ. կը զգայի թէ հոն կար դատարկութիւն մը զոր մինչեւ այսօր բան մը չէ կրցած լեցնել, ու կը մտածէի թէ ի՞նչ մխիթարութիւն պիտի ունենան զաւակներս աշխարհիս վրայ եթէ զիրենք զրկեմ կրօնքէ : — Եթէ մայրերնին կը բօնք չունենայ, ի՞նչ կ՚ըլլան զաւակները: Մայրս խեղճ տգէտ մըն էր, եւ սակայն սրտիս մէջ այնպիսի տպաւորութիւն մը թողած է իր կրօնասիրութիւնը, որ երեսուն տարի յետոյ մէկէն ի մէկ կը հալածէ մտքիս մտածութիւնները, սկզբունքներս :

Եւ յետոյ, շիտակն ըսելով, հրաշքի ալ հաւատացի : Չէի՞ կրնար փոխանակ վարի դռնէն ելլելու՝ Թէփէ – Պաշիի դռնէն դուրս ելլել : Չէի՞ կրնար փոխանակ Ղալաթիոյ կողմէ վազելու հակառակ կողմը երթալ. ո՞վ էր որ զիս մղեց դէպի այդ դուռը, դէպի այդ կողմը:

Սիրտս շատ յուզուեցաւ. Հինդշաբթի օր երբ Ատէլիս հետ մտայ եկեղեցին ուր ճիշդ տասնըինը տարի է չէի մտած , քիչ մը փոխուած էր դուրսը, բայց Փրկչին պատկերն անփոփոխ էր, հին հին սիրելի մը կը դտնէի, ես ալ զայն համբուրեցի : Ու շարականներն, աղօթքները զորս չէի լսած այսքան տարիներէ ի վեր, անրացատրելի բանաստեղծութեամբ կը սարսռացնէին զիս: Աչքէս արցունքներ եկան: Աղջիկս , խեղճը չէր դիտեր ինչ է: Բայց հիմա ալ սորվեցաւ, միւսներն ալ վարժուեցան . կը տեսնես, ի՞նչ լաւ քրիստոնեաներ պիտի ընեմ :

– Ամուսիննի՞դ , հարցուցի:

— Ահ, շատ լաւ մարդ է, կարծեմ ան ալ քիչ մը խիղճ կ՚ընէր որ թերահաւատ եմ. հիմա կը տեսնեմ որ դոհ է, եւ կ՚ախորժի որ զաւակները Հայոց եկեղեցիին մէջ կրթեմ :

Կը տեսնես, բարեկամս, ըսաւ, ոտքի ելլելով որ երթայ. մենք կիներս միշտ նոյնն ենք, սրտերնիս փափուկ ու դիւրազգած է. ուսումը կեղծ մաշկի պէս երբեմն կը պատէ զայն ու կը ջանայ խեղդել. բայց մեծ բժիշկ մը կայ, որ կը պատռէ այդ մաշկն ու սրտերնիս կը փըրկէ, այդ բժիշկը դժբախտութիւնն է :

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

(3 եւ վերջ)

եւ Ռեժան ... « զլուխ կորցրել էի, չէի գիտնում ո՞ր մէկին հասցնեմ, ո՞ր մէկին թիթղանոցութիւն տամ ...» :

Բաւական դժուարութիւններէ ետք կը յաջողի վերջապէս Փարիզի մէջ անդամ մը եւս ներկայանալ Սառա Պերնարի, որ այս անգամ կ'առնէ «Սառա Պերնար» թատրոնի իր խումբին մէջ : Արմէն Արմէնեան էա – ծան Թոստանի «Արծուիկ»ին մէջ աննչան դերով մը առաջին անգամ կ'երեւի Ֆրանսական հասարակութեան : Սակայն ասկա – կա կ'ըլլայ հայ դերասանին Ֆրանսական բեմին վրայ առաջին եւ վերջին դերը : Ան թէ ինչո՞ւ :

« Արծուիկը » պիտի ներկայացուէր ամբողջ մէկ տարի : Արմէնեան կը խոր – հրդածէ ու կը տեսնէ թէ այդ չնչին դե – րը մէկ տարի խաղալով պիտի չկրնայ ոչնչէ բան սորվիլ, չէ որ ինք Փարիզ կը եկած թատերական համալսարան մը ա – րելու միտումով : Ուստի, քանի մը ա – միս մնալէ ետք Սառա Պերնարի խում – բին մէջ, կը հեռանայ հոնկէ ու կը դիմէ Գեատրական Ֆոնսերվաթուարը՝ ախո՛ս , ան ուշ էր. Ֆոնսերվաթուար չէին ըն – դունէր 24 տարեկանէն վեր եղող երի – ասարդները :

Անդամ մը եւս Արմէն Արմէնեան կ'ա – ւագ . « ես ի դուր կորցրել էի իմ պա – տանեկան վեց ամենալաւ տարիները ...» :

Արմէնեան չատ կը պաղատի Ֆոնսեր – վաթուարի տնօրէնութեան որպէսզի իր պարապային բացառութիւն մը ընելով զինք ընդունին : Եւ սակայն, օրէնքը մէջ բերելով , տնօրէնութիւնը անդրդուելի կը մնայ : Սակայն, խղճահարելով հայ երիտասարդ դերասանին, խորհուրդ կու – տան ներկայանալ Մասէի Թատերական դասընթացքին, ուր պետական Ֆոնսեր – վաթուարի հաւասար լրջութեամբ բեմա – կան դասաւանդութիւններ տեղի կ'ունե – նային :

Եւ Ֆոնսերվաթուարի բարերարը ծե – րուկ պաշտօնեան մասնաւոր յանձնարա – րականով մը կը ղրկէ Արմէնեանը Մասէի ժօ, որ սիրով կը ստանձնէ իրմով դրա – գելու հոդը եւ նոյն իրիկունն իսկ, դասի ընթացքին, կը ներկայացնէ դինքը Մունէ Սիւլիի եղբօր՝ համբաւաւոր Փօլ Մու – նէին :

Արմէնեանի նոր ուսուցիչը նախ կ'ուն – կընդրէ Արմէնեանի մէկ արտասանու – թիւնը, ապա կը յանձնարարէ յաջորդ դասին բերել որեւէ տեսարանէ մենախօ – սութիւն մը, իր նախընտրած մէկ թատե – րախաղէն :

Արմէնեան կ'ընտրէ Վիկտոր Հիւկոյի «Հոնանի» տրամին Տոն Կարլոսի երկար մենախօսութիւնը :

Արմէնեան չի բաւականանար միայն Մասէի դասընթացքով : Կ'ունենայ այլ ուսուցիչներ ալ, որոնց կարդին համբա – ւաւոր Սիլվէնը եւ Լոժիէն, երկուքն ալ Ռոմէոի Ֆրանսէզի դերասաններ : Առա – ջինին հետ Արմէնեան կ'ուսումնասիրէ դասական ողբերգութիւնները (Ռասին , Քորնէյ եւայլն), իսկ երկրորդին հետ կ'անցնի դասական կոմէտիները (Մոլիէր, Պոմարշէ եւ եւայլն) : Եւ առեն մը այս ուսուցիչներուն հետ պարապելէ ետք, մասնաւոր արտօնութեամբ կը սկսի իբրեւ ունկնդիր ներկայ դնուել Ռոնսերվաթուարի դասընթացքներուն :

Փարիզի մէջ Արմէն Արմէնեան երկար առեն կ'աշխատի Պուֆ – Տիւ–Նոռ թատ – րոնը , իբրեւ ռեժիսէօրի օգնական :

Օր մը, յանկարծ, այդ չրջանին Փարիզ բնակող հայ անուանի թատերագէտ Սի – մոն Հախումեան Արմէնեանի մօտ գալով անոր կը յայտնէ թէ Թիֆլիզէն նամակ մը ստացած է ուր կը հաղորդուն թէ նոր տրամատիկական ընկերութիւն մը հիմ – նած ըլլալով, վարչութիւնը կը հրաւի – րէ Արմէնեանը իբրեւ դերասան եւ ոչ – ժիսէօր :

Առաջին առթիւ, Արմէնեան կը մերժէ այդ առաջարկը, առարկելով թէ «տակա – ւին լրիւ պատրաստուած չեմ ոչ իբրեւ դերասան, ոչ էլ իբրեւ ռեժիսէօր» :

Այդ չրջանին Փարիզ ապրող Արմէնեա – նի նախկին դպրոցական ընկերները (ո – րոնց կարգին նաեւ անուանի նկարիչ էա – կար Շահինը) ամէն չնչք կը թափեն որ ընդունի Թիֆլիզէն եկած հրաւէրը :

Ի վերջոյ, Արմէնեան տեղի տալով իր ընկերներու խնդրանքին, եւ մանաւանդ անսալով իր ուսուցչին՝ Փոլ Մունէի խորհուրդներուն, հրաժեշտ կուտայ Փա – րիզին, անոր թատրոններուն, իր հայ եւ ֆրանսացի ընկերներուն եւ կը մեկնի Թիֆլիզ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԻԹԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՐՏԱԳԻՆ ԿՈՉ

Հայ ժողովուրդը ունի չատ մը առա – քինութիւններ. անտարակոյս այդ առա – քինութիւններուն մէջ կարեւոր տեղ մը կը դրաւէ հաւատարմութիւնը դոր ան միշտ եւ ամենուրէք ցոյց տուած է եւ կու տայ իր նախնեաց ստեղծագործ արժէք – ներուն եւ քրիստոնէական հաւատքին հանդէպ , որուն չնորհիւ կրցած է ապ – րիլ ու յարատեւել հակառակ պատմու – թեան դժնդակ եւ յաճախ աննպաստ պայմաններուն :

Արդարեւ, ուր որ գացած է ան, իր ա – ռաջին մտահոգութիւնը եղած է հաւատ – քի եւ մշակոյթի վառարաններ հիմնել այնտեղ :

Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ Ասպետա – կան Ֆրանսայի ասպնջական հողին վրայ, անոր աղատամիտ եւ արդարասէր ժողո – վուրդին ծոցին մէջ :

Ու երբ տակաւին սահմանափակ թիւով միայն Հայեր կ'ապրէին Փարիզի մէջ , երբ դեռ սեփական աղօթատեղի մը չու – նէին, նոյնիսկ այդ օրերուն, պարտա – մունք եւ կրօնական արարողութիւնները կը կատարուէին, այդ նպատակով վար – ձուած մասնաւոր սրահներու մէջ :

Այս անբաղձալի վիճակին վերջ մը դը – նելու ջանքերուն ընթացքին է , որ կը յայտնուի պատկառելի անձնաւորութիւն մը, դիտակից ու արժանաւոր հայ մը՝ Ադէքսանդը Մանթաչեանց : Անոր եկեղե – ցասիրութեան ու իշխանական առատա – ձեռնութեան չնորհիւ է, որ այսօր ու – նինք հայկական չքեղ եկեղեցի մը մայ – րաքաղաքի ամենագեղեցիկ թաղամասին մէջ, ու աւելի քան վաթսուն տարի ժան Կուժօնի Հայաստանեայց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին եղած է մեր համայնքի կրօնական եւ ազգային կեանքի կեդրոնը, հոգեւոր մխիթարութիւն եւ յոյս ներչըն – չելով հաւատացեալներուն :

Ժամանակը սակայն, իր ներկայութիւ – նը զգալի կը դարձնէ ամէն քանի վրայ. մեր եկեղեցին որ կառուցուած է 1904 թուականին, ներկայիս լուրջ եւ ստիպո – ղական նորոգութեան կը կարօտի, մասնա – ւորաբար անոր գմբէթը, որ այլեւս վը – տանգաւոր վիճակի մէջ կը գտնուի : Ընդհանուր նորոգութիւններու եւ մաք – րութեան համար ճարտարապետները նա – խատեսած են 350էն 400 հազար ֆրանքի ծախք մը :

Այսու սրտագին կոչ կ'ընենք հանրու – թեան, որպէսզի ամէն Հայ իր կարողու – թեան՝ մասնաւանդ իր զգացումներուն հա – մաձայն իր սրտաբուխ մասնակցութիւնը բերէ այս նուիրական ձեռնարկին :

Մեր ժողովուրդը կ'ըսէ , « Մարդը կ'երթայ գործը կը մնայ » արդարեւ խա – լացի եւ իմաստալից խօսք մը, որ առաջ – նորդ հանդիսանալու է բոլորին :

Իսկապէս ի՞նչ մնաց նոյնիսկ մեծա – հարուստ եւ եկեղեցասէրն բարերէն :

Մնաց այն ինչ որ տուաւ Աստուծոյ եւ ժողովուրդին, մնաց իր աղնիւ ու բարի համբաւը, մնաց մանաւանդ իր կառուցած եկեղեցին, որ իր յիշատակին յաւերժու – թեան փառապանծ կոթողն է : Այդ եկեղե – ցին կանգուն պահելն ու պահպանելը ոչ միայն եկեղեցասիրութեան, արժանա – պատուութեան եւ պարտաճանաչութեան հարց մըն է, այլ նաեւ տեսակ մը մաս – նակցութիւն մեծ բարերարին գործին ու փառքին :

Երէկ սակաւաթիւ էր Հայութիւնը Փա – րիզի մէջ, այսօր հոծ բազմութիւն մը դարձած է : Ապագան թող չըսէ թէ հոծ բազմութիւնը չկրցաւ արժանաւոր վերա – բերմունք ցոյց տալ իրեն ձգուած ժա – ռանգին : Ընդհակառակն, առաւել ճոխա – ցընենք զայն ու ճերմակ երես մնանք պատմութեան առջեւ :

Թող Աստուած անսասան եւ պայծառ պահէ մեր եկեղեցին եւ վարձահատոյց ըլլայ բոլոր նուիրատուներուն :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

Յ. Գ.— Դրամական առաքումները կա – տարել եկեղեցւոյ հասցէին.—

Eglise Arménienne, 15 Rue Jean-Goujon Paris (8e).

Կամ Շէք փօսթալի Փարիզի 676125 թիւին, մասնային եւս նշանակելով «եկեղեցւոյ նորոգութեան համար» :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԻ ՌՈՒՄԱՆԻՈՑ ՄԷՋ

Հայ ճարտարապետութեան կոթողները անճամբ տեսնելու փափաքով Երեւան գացած է ռումանացի արուեստաբան Սո – րին Ուլեայլ : Մէկ ամսուան ընթացքին արդէն այցելած ու ծանօթացած է Հա – յաստանի պատմական յուշարձաններուն մեծ մասին : Գացած է Էջմիածին, Զը – ւարթնոց , Գառնի, Գեղարդ, Սեւան եւ Ապարան :

Օտար արուեստաբանը քանի մը տարիէ ի վեր կը ղբաղի հայ ճարտարապետու – թեան ուսումնասիրութեամբ : Ահա թէ ինչ ըսած է այդ մասին .— « Հայ ճար – տարապետութիւնը բազմաթիւ երկրպա – տուներ ունեցած է Եւրոպայի մէջ : Ներ – կայիս աշխատանքներ կը կատարուին Ռումանիոյ ճարտարապետութիւնը փո – խադրեցութիւններու լոյն փոնի մը վրայ ուսումնասիրելու ուղղութեամբ : Այդ նը – պատակով խիստ չահեկան է հայկ. ճար – տարապետութեան ուսումնասիրութիւ – նը» :

ՀԱՅ ԱԽՈՑԵԱՆ

Ջրացատկի մէջ Խորհ. Միութեան ա – խոյեան հոչակուեցաւ Ս. Քոչարեան :

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆԸ ԱՅՍՕՐ

Յովհաննէս Թումանեանի «Գարօ Բիձու չերմապահութիւնը» պատմուածքին յորնատանջ դիւղացին արիւն քրտինք կը թափէր քանի մը փունտ չերամի բոժոժ ստանալու համար : Կրնա՞ր դուչակել հանճարեղ բանաստեղծը, որ տարիներ հանճարեղ բանաստեղծը, որ տարիներ հետք իր ծննդավայր Լոռիին մէջ կը չին – ուի հսկայ գործարան մը եւ օրական կ'արտադրէ տասնեակ մը թոն մետաքսա – թել, որմէ կարելի է այր մարդու 60–70 հազար չապիկ պատրաստել :

Շատեր կիրովականը կ'անուանեն ծա – ռի ու ծաղիկի քաղաք, երգի ու երաժըշ – տութեան քաղաք, Լոռիի դեղեցկուհին, Գուգարքի գարդը եւն. : Այսուհանդերձ , այսօր, ամէնէն առաջ քիմիագիտական քաղաք մըն է չնորհիւ բազմաթիւ մեծ ու փոքր քիմիական գործարաններուն :

ՆՈՐ ՀԱՆԳ

Երկրաբանները Արտաչատի չրջանին մէջ յայտնաբերեցին դիատոմիտի մեծ հանք մը, որուն պաչարները կը հաչուր – ուին աւելի քան մէկ միլիոն թոն : Քի – միական ստուգումը ցոյց տուած է, որ այս դիատոմիտը բարձրորակ է՝ թեթեւ , մաքուր եւ համասեռ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Երբ որ պահանջքը զդաք, պատրաստ եմ, պարոն Փուարօ :

Կինը կորովի սեղմեց մեր ձեռքերը : Իր սպիտակ առամները կը փայլէին ժպի – տի մը մէջ, երբ հեռացաւ մեզմէ :

— Իրաւ որ հետաքրքրական երիտա – սարդուհի մըն է, ըսաւ Փուարօ, հաչիւը մաքրած մէջոցին :

— Շատ համակրելի թուեցաւ ինծի , աւելցուցի ես :

— Միշտ հաճելի է խօսակցիլ արձնա – մէտ կնոջ մը հետ ...

— Թէեւ քիչ մը չար կին, աւելցուցի : Ցուսացածիս պէս չեղաւ : Իր բարեկամու – հին մահուան լուրը այնքան ալ մեծ յու – զում չպատճառեց իրեն :

— Անշուշտ, որովհետեւ այս կինը չի նմանիր այն կիներուն, որոնք անդադար կը լողան արցունքներու մէջ ...

— Դէթ կրցա՞ք քաչել այս տեսակցու – թենէն այն, ինչ որ կը յուսայիք :

Փուարօ գլուխը չարժեց :

— Ոչ: Ես աւելին կը յուսայի ... կը յուսայի հասկնալ «Տ.»ին ով ըլլալը ... Այդ խորհրդաւոր «Տ.»ին՝ որ նուիրած է Գարլոթա Ատամսի այն փոքրիկ ոսկի տուփը: Դժբախտաբար Գարլոթան կ'ե – տուիը : Դժբախտաբար Գարլոթան կ'ե – րեւի չատ զգտնապահ կին էր եւ չէր խօսեր երբեք իր սրտի պատմութիւննե – րէն : Ուրիշ պարագայ մը եւս. այն օր մի դուչէ խորհրդաւոր պաչտօնը յանձ – նուած է իրեն պատահաբար ծանօթացած մէկուն կողմէ, դրամական կարեւոր դու – մարի մը խոստումով , կրնայ ըլլայ որ այդ պատահական անձը նչմարած ըլլայ Գարլոթայի պայուսակին մէջ գտնուղ փոքրիկ ոսկի տուփը եւ յաջողած տու – դել անոր պարունակութիւնը :

— Բայց ի՞նչպէս կրնայ յաջողած ըլլալ անոր այդ մեծ քանակութեամբ վերոնալ խմցնել... եւ ե՞րբ :

— Չէ՞ք յիչեր թէ յարկաբաժինին դու – ռը չէր կղպած սպասուհին, նամակատուն երթալու համար բացակայած պահուն : Թէեւ, կը խոստովանիմ, որ այս ենթա – դրութիւնը հեռու է դիս դոհացնելէ, եւ կրնայ մեզ առաչնորդել անհերեւակայելի բաներու : Ուստի գործնականին վերա – դառնանք, մեզի կը մնան ճչդելու երկու երեւոյթներու բնոյթը :

— Ո՞ր երեւոյթները :

— Առաջինը՝ հեռաձայնելու փափաքը « Վիքթորիա» կեդրոնի թիւերէն միոյն : Հաւանական է որ առով Գարլոթա ուղած ըլլայ իր յաջողութեան մասին խօսելու , բնականաբար վերադարձին : Թերեւս այդ հեռաձայնով յայտնած պիտի ըլլար, թէ ուր կը գտնուէր ժամը տասը հինգ ան – ցածէն մինչեւ կէս գիչեր : Գուցէ գինքը խաղին մէջ նեռող անձին հետ ժամադըր – ուած ըլլար: Այս պարագային, ուրեմն , անպայման ուրիչ մէկուն հետ խօսիլ կը փափաքէր :

— Իսկ երկրո՞րդը ...

— Երկրորդը կապակցութիւն ունի Գարլոթայի իր քրոջ դրկած նամակին հետ: Հաւանական է, — կ'ըսեմ միայն՝ հաւանական է,— որ այս նամակին մէջ Գարլոթա խօսած ըլլայ բոլոր ման – րամասնութիւններու մասին, առանց դաղտնապահութեան իր խոստումը դը – ժելու, քանի որ այդ նամակը պիտի հասնի իր քրոջ ձեռքը միայն չաբաթ մը յետոյ :

— Եթէ այդպէս ըլլար՝ խնդիրը ինքնին կը լուսաբանուի :

— Բայց այս պարագան չատ յուսալի չէ, Հաստինկ: Աւելի լաւ է որ առայժմ ոճիրը քննենք միւս կողմէն :

— Ի՞նչ կը հասկնաք «միւս կողմ» ը – սելով :

— Ամբողջական կազմը այն անձերուն, որոնք չահ մը կ'ակնկալեն Լորա Էճվարի մահով :

Ես ուսերս թօթուելով, ըսի .

— Ի բաց առեալ իր եղբօրորդին եւ կի – նը :

— Իսկ ա՞յն, որ կ'ուզէր ամուսնանալ անոր կնոջ, աւելցուց Փուարօ :

— Դո՞ւքսը: Ան Փարիզ կը գտնուի :

— Այո: Սակայն չէք կրնար ժխտել , որ ան կարեւոր չահեր կրնայ յուսալ ա – մուսնոյն անհետացումովը : Ակէ գտա – կան տան միւս մարդիկը՝ արարողապե – տը, միւս սպասաւորները: Ով գիտէ ինչ դժգոհանք կը սնուցէին անոնք իրենց տիրոջ հանդէպ : Ինձ կը թուի, որ լաւ կ'ընենք կրկին տեսնելով միս ժանն Վիլ – քենսոնը : Թերեւս կարենայ մեզի նոր – չընչել օգտակար միտքեր :

Ուստի, անդամ մը եւս ուղղուեցանք դէպի Սաւոյա: Կինը գտանք չրջապատ – ուած խաւաքարտեայ տուփերով եւ մե – տաքսեայ թուղթերով. բազմաթիւ սեւ չղարչներ բեռնաւորած էին աթոռներու յենարանները: Լուրջ դէմքով՝ ժանն դարձեալ դլխարկներ կը փորձէր հայե – լիին առջեւ :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Պ. Վահրամ Մինելեան, Տիկին Անժէլ Մինելեան, Պ. Յարութիւն Մինելեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մինելեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Մինելեան, Օր. Ալիս Մինելեան, Տիկին Նեվրիկ Մինելեան եւ զաւակները, Տիկին Սերոբեան եւ Օր. Ալիս Սերոբեան (Պոլիս), Տիկին Սուրբիկ Սերոբեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Հայկազ Մինելեան, ինչպէս նաեւ Սերոբեան (Պուլկարիա), Նազաշեան (Մարսէյլ), Ֆարաճեան, Գարաճեան, Զաթալեան, Սարդիսեան, Փլիւշէ, Մոնժօ, Նեւշէհիրլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀՈԳՈՒՀԻ ՄԻՆԵԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Սերոբեան, Իզմիթ)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտ. 28ին, 81 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ :

Թաղումը տեղի կ'ունենայ Անկէնի նոր գերեզմանատան մէջ, ժամը 17·45ին :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Գարաճեան Հոգուհի Մինելեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, քսան Ֆրանք կը նուիրեն Տէսինի դպրոցին, տասը Ֆր. Տէսինի Առաքելական, եւ տասը Ֆրանք Աւետարանական եկեղեցիին (վճարուած) եւ տասը Ֆրանք «Յառաջ»ին :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրեն անդամները ներկայ գտնուելու Շաբաթ (9 Հոկտ.), ժամը 21ին, տեղի ունենալիք անդամական ընդհ. ժողովին: Օրակարգ՝ Բարոյական եւ նիւթական հաշուետութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Վաղդէն Փիլիպպոսեան, հօրը անունը՝ Սմբատ, ծնած Բամպակաշատ: 1941ին զինուոր մեկնած է եւ անկէ ի վեր լուր չկայ: Տեղեկացնել Մարտիրոսեան,

185, Bd. Pasteur
PAVILLONS s/Bois (Seine)

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Լիոնի, Ս. Էթիէնի եւ Ս. Շամոնի մէջ

Հայ Երիտասարդաց թատերախումբերու միացեալ կազմով :

Ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ Թրագօշի, Ժիւտէքսի եւ Տիկին Ա. Աբրահամեանի :

Կը ներկայացուի՝

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ

(4 արար, բազմաթիւ երգերով ու պարերով) :

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Հայ Ազգ. Տան թատերասրահին մէջ:

Ս. ԷԹԻԷՆ.— Այս Կիրակի ցերեկ, ժամը 4ին, Փիէր Քիւրիի թատերասրահին մէջ :

Ս. ՇԱՄՈՆ.— Այս Կիրակի երեկոյ ժամը 8·30ին, Ժան տ'Արք սրահին մէջ :

Մուտք 4 եւ 5 ֆրանք :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Կապ. Խաչի Կիրակնօրեայ հայերէնի դասընթացքը տեղի կ'ունենայ Հոկտ. 3ին, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Քռուա – Ռուժի դպրոցի սրահին մէջ, դասատու Պ. Իշխան Մարտիրոսեան : Բոլոր ծնողքներէն կը խնդրուի անխտիր արձանագրել իրենց զաւակները, իսկ քաղաքի համար դիմել 31 Ռիւ տ'Ալամպէռ, ընկերուհի Միքայէլեանի բնակարանին մէջ :

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի դպրոցի 1965–66 տարեշրջանի արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն օր՝ դիմել Պ. Վ. Հիւսեանի Ռիւ Նանսէն: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 2ին :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին :

Նոյն օրը տեղի կ'ունենան արձանագրութիւններ, դասարանական բաժանում եւ դասատուութիւն :

Պօմոնի եւ շրջակայքի ծնողքներէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականն ու չզրկել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի ուսումէն :

Վարժարանին ուսուցիչն է Պ. Վահրամ Կ. Միսթիք :

×

Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութեան եւ տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի միասնաբար հովանաւորած հայերէնի Հինգշաբթիի դասընթացքը կը սկսի Հոկտեմբեր 7ին, Հինգշաբթի: Անցեալ տարուան ուսուցչական կազմով :

×

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Հ. Բ. Ը. Միութեան դպրոցի հայերէնի դասաւանդութիւնները կը սկսին, Հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 7ին:

Կը խնդրուի շրջանիս բոլոր ծնողքներէն որ իրենց փոքրիկները այժմէն արձանագրել տան եկեղեցւոյս խորհրդարանը քարտուղարութեան մօտ :

Այս տարուան ուսուցչուհին է Տիկին Աննիկ Թէքիրեան :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 7էն սկսեալ Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրուան հայերէնի դասընթացքները կը սկսին : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, դիմելով եկեղեցւոյ դրասենեակը ամէր օր :

×

ԼԻԼԱՅԻ ՇՐՋԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի շրջ. վարչութեան հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի, Հոկտեմբեր 7ին, 32 – 34 Ավընիւ Փորթտէ Լիլա, Քէս տ'Էփարնեի սրահը, ժամը 14 – 17 : Կը խնդրուի ծնողքներէն շուտափոյթ արձանագրել իրենց զաւակները ու չզրկել զանոնք մայրենի լեզուէն :

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, կը սկսին 65 – 66 տարեշրջանի հայերէնի դասընթացքները, 26 Ռիւ Պուփիէ, 6 տարեկանէն վեր տղոց համար :

×

Վ Ի Է Ն

Վիէնի Կապ. Խաչի դպրոցներու վերաբացումը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Հոկտեմբեր վեցէն սկսեալ : Զորեքշաբթի իրիկունները «Հոգեւոր եղբայրներու» սրահին մէջ Ռիւ Տռիւժ եւ Հիգնշաբթի օրերը կէս օրէն ետք՝ Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ դիտակից եւ սրտցաւ ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակները չզրկեն հայերէն դասընթացքներուն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Գոհար Մելիքեան (Յունաստանէն) կը փնտռէ իր եղբայրը Մինաս Քեռքինեան կամ Քոչքերեան, 1923ին Քորֆուի մէջ կորսնցուցած են դիրար : Կը կարծուի Մարսէյլ ըլլալ: Որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Պ. Սարեանի,

18, RUE MADAME CURIE
BAGNEUX (S.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը ութին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն: «Յորդանանի Ս. Վայրերը »: Խօսակցութիւն ճարտարապետներ Է. Իւթիւճեանի եւ Տ. Ոսկերիչեանի հետ :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱՋԻ

Ծննդեան յիսնամեակի առթիւ

Այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, Օթէլ Մոտերնի սրահը, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, մեթրօ Ռեփիւպլիք :

Կը նախագահէ՝ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ
Կը խօսին՝ ՄԱՐԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ Տիկին Զ. Անտոնեան, Զ. Մեծպահքեան, Օր. Ժ. Զէյբէքեան, եւ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կարապետ Ղուկասեան Տէրէվէնկցի (Կեսարիոյ մօտերը), որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի: Փնտռողը իր զինուորական ընկեր Յակոբ Յարութիւնեանն է (Թաշգարլըեան): Յիշեալին ուր ըլլալը գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին :

HAGOP HAROUTUNIAN
18743 Greenwald
SOUTHFIELD, MICH. (U. S. A.)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ.— Հ. Յ. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբը (Նիս) այս Կիրակի, ժամը 16ին :

Այս ժողովին ներկայ կ'ըլլան Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանին բոլոր խումբերու եւ ենթակոմիտէներու վարչութիւնները, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Շարունակութիւն նախորդ ժողովի : Նկատի պիտի առնուին բացակաները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր – ընկերուհիները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, տեղւոյս եկեղեցիին խորհրդարանը : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

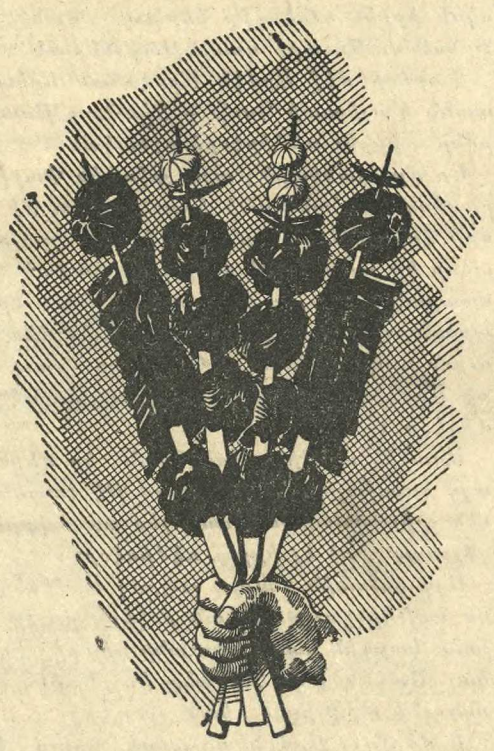

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

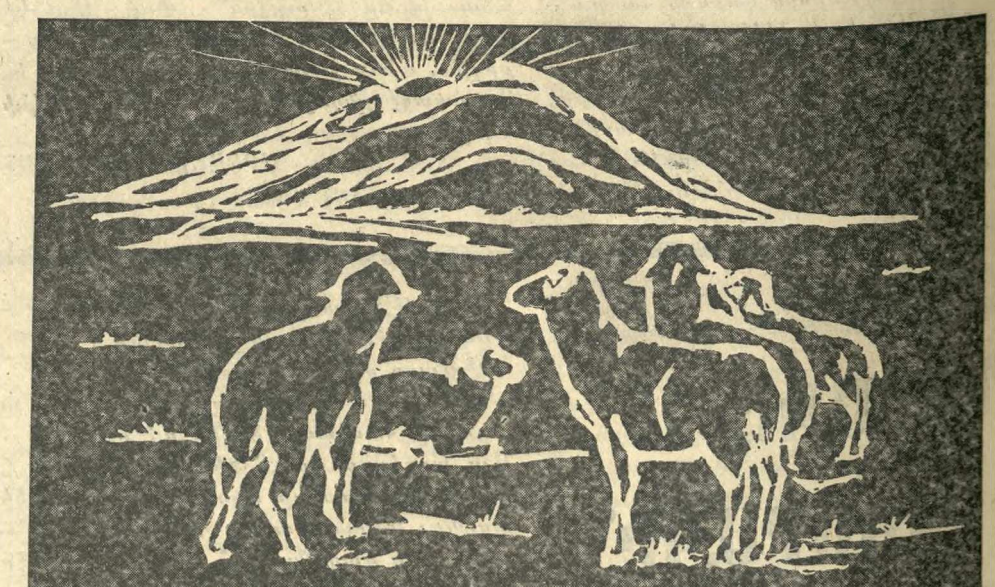

TRICOTS TERZIAN

la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne

★

3, Rue Poissonnière PARIS-2 Tél. : CEN. 93-75

Haratch

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 3 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10425 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.425

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔ

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին տարին կը մօտենայ իր վախճանին: Վերջին եռամսեան թեւակոխած ենք արդէն :

Մեր մէկուկէս միլիոն անմահ նահատակներու ոգեկոչման տօնակատարութիւնները առիթ ընծայեցին Հայութեան բոլոր հատուածներուն մոռնալու իրենց տարակարծութիւններն ու ներքին վէճերը եւ ձեռք ձեռքի տուած սրտառուչ երկիւղածութեամբ խոնարհելու անոնց պաշտելի ու խնկելի յիշատակին առջեւ :

Արձանագրուելու արժանի շնորհաւորելի երեւոյթ էր այս, ապացոյց մը՝ հայ ժողովուրդի քաղաքական հասունութեան: Անցեալի դառն փորձառութիւնները իրենց պտուղը կուտային վերջապէս :

Զարդերու եւ տարագրութեանց սեւ ու արիւնոտ յիշատակներէն ետք տեղ տեղ ոգեկոչեցինք նաեւ մեր փառապանծ հերոսամարտներու յիսնամեակը :

Ապրիլեան տօնակատարութեանց շարքին ամէնէն յիշատակելիները պիտի մը նան Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ տեղի ունեցած հրապարակային հաւաքոյթն ու ժողովրդական ցոյցերը : Քաջալերական ու յուսադրիչ երեւոյթ: Գրաւական՝ ժողովուրդի հայրենասիրութեան :

Երեւանի բնակչութեան , մանաւանդ երիտասարդութեան սրտաբուխ զեղումները, ջարդարարներուն դէմ ընդվզումն ու արդարութիւն եւ հատուցում պահանջելու վճռակամութիւնը եկան ապացուցանելու թէ ազգային զգացումը ո՛րքան վառ է մնացած հայրենիքին մէջ, հակառակ բոլոր դժնդակ պայմաններուն :

Համահայկական շահերու մասին նոյնանման մտածումը Սփիւռքի եւ հայրենիքի Հայութեան միջեւ կոչուած է ամրապնդելու հոգեկան կապը :

Վերջերս հայրենիքէն Ֆրանսա եկած բանբերներու արտայայտութիւնները խանդավառեցին հայրենասէր ունկնդիրները: Կը սիրենք հաւատալ թէ անկեղծ էին իրենց խօսքերը ժողովուրդի մտայնութեան եւ տրամադրութեանց մասին :

Գոհունակութեամբ արձանագրեցինք , որ մեր ազգային, քաղաքական, հոգային պահանջներուն մասին հայրենիքի ժողովուրդին սիրտը կը բաբախէ ա՛յն քան ուժգին, որքան Սփիւռքի ազգային , յեղափոխական կազմակերպութեանց շարքերուն մէջ Հայութեան բարօրութեան եւ լաւագոյն ապագային համար զոհաբերուող հայրենակիցներունը :

Միւս կողմէ ցաւով դիտել կուտանք, որ «հոգեկան կամուրջ» ստեղծելու առաջադրութեամբ ճամբայ ելած ծիծեռնակները չյաջողեցան իրենց առաքելութեան մէջ : Զկրցան շփման մէջ մտնել սփիւռքահայութեան » բոլոր հոսանքներուն» հետ , ինչպէս յայտարարեց հրապարակաւ իրենցմէ մէկը :

Փափաքելի էր անշուշտ որ փարատէին նախապաշարումները, մանաւանդ փոքրոգի մարդիկ պատուար չկանգնէին «հոգեկան կամուրջ»ի կառուցման դէմ եւ իրենց եսն ու անձնական շահը զերադաս չհամարէին համահայկական շահերուն :

Յիսնամեակը հայրենիքը որոշ չափով մօտեցուց Սփիւռքին: Մերձեցումը կատարեալ չէ սակայն : Տակաւին շատ թերիներ կան: Պէտք է դարմանուին անոնք: Որպէսզի ապագային նայինք աւելի լաւատեսութեամբ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Յ. Գ.— Մոնտի Սեպտեմբեր 28ի թիւին մէջ զարմանքով կարդացինք որ Սուրէն Բէկ Զադեան անունով մէկը, ինքզինք կոչելով « Ազատ Հայաստանի վարչապետ», կը պահանջէ հանրաքուէ կատարել Թուրքիոյ կողմէ գրաւուած արեւմտեան Հայաստանի մէջ, ինչպէս Հնդկաստանի կողմէ գրաւուած Քաշմիրի մէջ, եւայլն: Ամէն թիւրիմացութիւն փարատելու համար՝ հարկ կը համարինք յայտնել թէ յիշեալ անձը ոչ մէկ հանգամանք ունի խօսելու Հայաստանի անունով, ու մանաւանդ ներկայացնելու պահանջ մը որ աւելի քան ծիծաղելի կը դարձնէ ինքզինք միայն :

Հ. Ս.

ՃԱՌ ՈՂՋԵՐԹԻ

Մօտ երեք շաբաթ՝ «Հայաստանեան երեք հիւրեր» շրջեցան Ֆրանսայի մէջ , մեր Սփիւռքին հաղորդելու համար մայր-հայրենիքին ողջոյնը եւ հաւատքը :

Հիւրերէն առաջինը « Մշակութային Կապ » կոչուած կազմակերպութեան նախագահն էր: Երկրորդը՝ Գրողներու Միութեան քարտուղարը: Երրորդը՝ շատերէն մէկը Հայաստանի սիրուած գրողներէն :

Զանոնք հիւրընկալողը՝ Մշակութային Միութիւն մը :

« Մշակութային Կապը» կազմակերպութիւն մը ըլլալէ առաջ՝ տարազ մըն է , որ այս թերթին մէջ ծանօթ է «ոսկի կամուրջ » անունով : Քանիցս բացատրուած է, այստեղ, իր դերը, իր անհրաժեշտութիւնը ,— գրողները շրջագայութեան հանել գաղութէ գաղութ , խանդավառելու համար հայ ցրուած բազմութիւնները եւ այդ բազմութիւններով եւս ներշնչելու համար գրողները : Թարմացնել հայ զանգուածները խօսքի եւ դէմքերու նորութեամբ : Ցոյց տալ հաւատքը պակսած , հետաքրքրութիւնը նուազած , օտարութեան մէջ հայկական աւիշը ցամքած մերազնէից թէ դեռ կը բանի՛ Հայութեան ջաղացքը, դեռ ո՛ղջ է Հայութիւնը, ներկայացնելով ուժեր որ հասեր են՝ ոչինչով պակաս անդարձ մեկնողներէն :

Հայաստա՛նն է հիմա, որ կը նետէ այդ կամուրջը , -- չխօսինք անցեալի սխալներուն մասին, որոշ տենդի մը հետեւանք , յիշեցնելով ոմանց մեղքերը եւ « Ամենայն Հայոց » հոդը չբաժնող մարդոց խօսքերը :

Կը հրճուի՛նք հիմա, երբ կը տեսնենք թէ, այս անգամ, Հայաստա՛նն է որ կը նետէ կամուրջը, ստանձնելով «Ամենայն Հայոց » հոգերն ու ցաւերը :

Դժբախտաբար սխա՛լ դեր տրուած է կամուրջին :

Հայաստանեան հիւրերը կուզան կարծես «Հայաստան սիրցնելու» մեղի, մատնելով մեղքը անոնց որ, դեռ մինչեւ երէկ, «Հայաստանասիրութիւն» աղտոտ բառով՝ ժողովուրդին կէսը կը հանէին միւս կէսին դէմ,— «Հայաստանասէրներ եւ ոչ – Հայաստանասէրներ » անուանելով հատուածները : Մեղի համար , սակայն, մանաւանդ ա՛յս թերթով սնանողներուն համար, չկա՛ն ոչ – Հայաստանասէրներ : Մենք, ամբողջական Հայաստանի իտէալով ամբողջական Հայութեան հաւատացեալներ, մենք կը դաւանինք թէ ով որ Հայ է՝ կը սիրէ մայր – հայրենիքը, պատմութեամբ եւ մշակոյթով պաշտելի եւ պանծալի մեր երկիրը: Մենք կը սիրենք ոչ թէ գօտին, զոր Հայաստան կապած է իր մէջքին, այլ ինքը՝ Հայաստանը, ամբողջութեա՛մբ: Ու կ՛ըսենք .— Անկցի՛ ոչ – Հայաստանասէրը, եւ ով որ այս բառը կ՛ընդունի իբրեւ իրեն պիտակ:

Հայաստանեան հիւրերը կուզան կարծես « Հայաստան ճանչցնելու» մեղի, մատնելով մեղքը անոնց, որ, դեռ մինչեւ երէկ, «Լեւանտացի» աղտոտ բառով՝ կը վիրաւորէին տարագրուած ազնուական բազմութիւն մը: Մեղի համար, մանաւանդ ա՛յս թերթով սնանողներուն համար, չկան «լեւանտացի» Հայեր: Մենք , ամբողջական Հայաստանի իտէալով ամբողջական Հայութեան հաւատացեալներ, մենք կը դաւանինք թէ «լեւանտացի» չի կրնար ըլլալ Հայը, — Հայութեան մետաղը ազնիւ մետաղ է, քանի Հայաստանեան հոդը կը պահէ կը պաշտպանէ զայն :

Ո՞ւր է սխալը :

Արհամարհուած, անարդուած , իր ցաւերուն ու հոգերուն մէջ մինակ ձրդուած, իր ազգային պահանջներուն ու կարօտութեան մէջ անտեսուած այս բազմութիւնները չա՛տ լաւ կը ճանչնան Հայաստանը, իրա՛ւ կը սիրեն Հայաստանը, ու դիտել կուտան թէ Հայաստա՛նն է որ չի ճանչնար զիրենք :

Այո՛, Հայաստանն է որ չի ճանչնար Սփիւռքի Հայութիւնը :

Ով որ արդար է եւ ճշմարտութիւնը կը սիրէ թող մատ բարձրացնէ եւ ինծի ըսէ թէ սխալ է ըսածս :

Այո՛, կը կրկնեմ , Հայաստա՛նն է որ չի ճանչնար Սփիւռքի Հայութիւնը :

Սկսինք գրողներէն :

Հայաստանի մէջ քանի՞ հոգի կայ , որ ճանչնայ Սփիւռքի հայ գրականութիւնը, հայկական տաղանդին վկաները, վերջապէս անոնք որ հայ լեզուին ճրագին իւղ դարձուցած են իրենց կեանքը, քամած են իրենց արիւնը, սպառած են իրենց աչքերուն լոյսը, տքնած, ճդնած՝ առանց պետական օժանդակութեան, պարզ այն ցանկութեամբ , որ լսուի՛ երգը լեռներէն անդին, ծովերէն անդին.

Իմ մայրենի քաղցր լեզու ,
Կեա՛ց անսասան, կեաց յաւէտ ,
Կեա՛ց միշտ լեզուդ հայկարժան,
Կեա՛ց ծաղկալից, ծաղկաւէտ :

Բայց դուք գիտէ՞ք թէ Հայաստանի գրողներուն գործերով կը լեցնենք Սփիւռքի մամուլին էջերը, Հայաստանի քերթողներուն ստեղծագործութիւնը կը պանծացնենք Սփիւռքի հանդիսութեանց մէջ: Մեղի մի՛ ըսէք թէ Հայաստանի ժողովուրդին ծանօթ են մէկ – երկու արտասահմանեան անուններ, որոնք քամոցէ անցած են: Մենք քամոց չենք գործածեր, մենք կշիռք միայն կը գործածենք, ու կը յայտարարենք թէ գրականութիւն չէ ամէն գրուած բան, ինչպէս... պախալին հաշուեցոյցը :

Բայց Հայաստանի ժողովուրդը չի ճանչնար դեռ չա՛տ ուրիշ լոյսեր, որոնք կը շողան դուրսը, Սփիւռքի մէջ :

Ընդհակառակն, Սփիւռքը գիտէ թէ քանի՞ տուն շինուած է, քանի՞ գործարան հիմնուած է, քանի՞ գիրք լոյս տեսած է, քանի՞ ջրանցք բացուած է, քանի՞ ծառ տնկուած է, այնտեղ, հեռաւոր հայրենիքին մէջ, մեր կարօտցած հայրենիքին մէջ :

Ահա թէ ինչո՛ւ, կ՛ըսեմ, Մշակոյթի Կապը կը կարօտի վերագնահատութեան :

Պատերազմի ընթացքին, կրակէն այսպէս կամ այնպէս ազատած երիտասարդներ, բոլորն ալ Հայաստանի բանակին կոտորակները, զորս մեր գաղութը սրբտին վրայ սեղմած դուրդուրանքով պահեց պահպանեց, -- ի՛նչ փոյթ թէ ոմանք օձի պէս խայթեցին ետքէն՝ զիրենք պահպանողները,-- ահաւո՛ր, ահաւո՛ր տպաւորութիւն մը թողուցին մեր վրայ՝ երբ տեսանք թէ ծանօթ չէին մեր նահատակ գրողներո՛ւն անգամ: Տեսանք թէ գիտէին ուտել հաւ ու փլաւ, ինչպէս ցոյց տուին, տեսանք թէ գիտէին էնզէլի պարել կամ քոչարի, բայց ոչ մէկը գիտէր արտասանել Վարուժան մը , Թէքէեան մը :

Բարեմիտ մարդիկ ուղեցին կազմակերպել ծանօթացման հաւաքոյթ մը, ուր դրաւոր ճառերով պիտի ներկայացուէին արեւմտահայ արձակը 1914էն ի վեր, արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը 1914էն ի վեր, եւ այսպէս թատրոնը, երաժշտութիւնը, նկարչութիւնը եւայլն: Բայց առաջին իսկ պահուն՝ ունկնդիրները արտայայտեցին իրենց ձանձրոյթը եւ հաւաքոյթը վերածեցին ... պարահանդէսի՝ դաֆով ու դուդուկով :

Բայց մտէք Սփիւռքի դպրոցներէն ներս, ու տեսէք թէ նախակրթարաններէն մինչեւ բարձրագոյն վարժարանները՝ ի՛նչպէս կ՛արտասանեն Զարենցը, Շիրազը , Կապուտիկեանը: Ի՛նչպէս կ՛երգեն Հայաստանի երաժիշտներուն գործերը, բայց Երեւանի մէջ կ՛արտասանե՞ն Մեծարենցը, Սիամանթօն: Ալէմշահ կ՛երգե՞ն :

Ո՛չ, Հայաստան չի ճանչնար Սփիւռքը: Իմ նպատակս չէ, ոչ ալ միտք ունիմ մեր – ձեր խաղալ: Այս փաստերով կ՛ուզեմ կատարել միայն Մշակութային Կապին քննդատութիւնը :

Մտաւորականներու հաղորդակցութեանց եւ յարաբերութեանց մասին գոյութիւն ունին աւանդութիւններ եւ ձեւեր, որոնց թերացման մէջ հիւրերը չեն մեղաւորը, այլ հիւրընկալողները :

Հիւրընկալողներուն ապիկարութեան , թերացումներուն եւ... անձի վրիպակներուն մասին՝ միշտ ժամանակ ունինք խօսելու, քանի անոնք կ՛ապրին այստեղ:

Իսկ այսօր հրաժեշտի օր է: Մեղի կը մնայ ըսել Հայաստանի ծիծեռնակներուն :

— Կար ժամանակ մը՝ երբ դժուար էր ծիծեռնակ տեսնել, ու դժուար էր նոյնպէս երթալ «բոյն շինել հայրենի կտուրի տակ»: Հիմա, կ՛ըսեն, փոխուած են ժամանակները: Լաւ որ փոխուած են: Կը մաղթենք որ ժամանակը աւելի եւս ներէ, աւելի եւս նպաստէ, որպէսզի Հայութիւնը, այստեղ , «խապրիկներ» չսպասէ կռունկներէն ու կարօտ չմնայ եկողը գացողին, գացողը եկողին : Վերնա՛յ սա տխուր տպաւորութիւնը, որ կը գործէ՝ երբ Հայաստան կը ներկայացուի Հայութեան, կարծես էլտորատօ մը, եւ Հայութեան կը բացատրուի թէ Հայաստա՛ն մը ունի հեռուն :

Ասով մէկտեղ՝ բարի եկաք , բարի երթաք :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ կացութիւնը շատ անորոշ է: Պետական հարուածները իրարու կը յաջորդեն, բայց կարելի չըլլար հասկընալ անոնց բնոյթը: Քսան տարի է Սոքարնօ կ՛իշխէր այս երկրին վրայ: Ներկայիս ծանօթ չէ նաեւ Սոքարնոյի վիճակը: Դժուար է նաեւ գաղափար մը տալ դէպքերու մասին, ամէն ժամ նոր պետական հարուած մը կը ջնջէ նախորդը: Կը թուի թէ բանակի երկու խմբակցութիւններ, մին համայնավարամիտ, միւսը չափաւորական, իրարու ձեռքէ կը խլեն իշխանութիւնը :

Ինտոնեզիա մէկ միլիոն 900 քառակուսի քիլմ. տարածութիւն ունի եւ 100 միլիոն բնակիչ, ցրուած 3000 կղզիի եւ կղզեակներու մէջ: Գլխաւոր կեդրոնն է Ճաւա 65 միլիոն բնակիչով եւ մայրաքաղաքը՝ Ճաքարթա , որ 2 միլիոն բնակիչ ունի : Գլխաւոր արտադրութիւններն են Քաուչու, քարիւղ, թէյ, շաքար եւն.:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ աղբիւրներու համաձայն Խորհ. Միութիւնը նոր մարմին մը ըստեղծած է որու միակ պարտականութիւնը է դէմ դնել Սէնթըլ Ինթելիճընս Էճընսիի (ամերիկեան հակալրտեսական կազմակերպութիւն) գործունէութեան : Այս մարմինը ստեղծած է Խրուշչեւ եւ ներկայիս զեկավարուած է Զօր. Իվան Աղայեանցի կողմէ, գաղտնի սպասարկութեանց բարձրաստիճան սպայ, որ բազմաթիւ շփումներ ունի արեւմտեան Եւրոպա :

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

—o—

ԺԳ.

Նիկիոյ ժողովին կազմութեան պատմութիւնը յարեւնման է Առլի ժողովին կազմութեան պատմութեան :

Կոստանդիանոս, յաղթական էջք մը կատարելով Ալպեան լեռներն ի վար՝ Գաղղիաստանէն դէպի Հռոմ, խորտակելէ ետք Մաքսենտիոսի բանակը Բոդինկոմագուսի շուրջ (այժմ Թորինօ), յետոյ Բրիքսիա քաղաքին մօտ՝ Մելլա գետին ձախ ափերուն վրայ, կանգ կ՚առնէ Հռոմի առջեւ :

Մաքսենտիոսի նոր բանակը, այս անգամ աւելի քան երբեք սպառազէն, կանգնած է Հռոմէն մէկ մղոն հեռու, Ֆլամինեան ճանապարհին վրայ, Տիբերիս գետին եզերքը, Միլվիուսի կամուրջին գլուխը :

Կայսերական երկու բանակներն ալ ամէն պատրաստութիւն տեսած են՝ խլելու համար վերջնական յաղթութեան պսակը, աւելի ճիշդ՝ տնօրինելու համար կայսրութեան ճակատագիրը :

Պիտի ապրի կա՛մ Կոստանդիանոս, կա՛մ Մաքսենտիոս :

Մէ՛կ կայսրութիւն՝ մէ՛կ կայսրով, — ահա մտածումը զոր կ՚որոճան երկու երիտասարդ կայսրերը :

Այդ իմաստն ունէր, անշուշտ, Մաքսենտիոսի կարգադրութիւնը, երբ կը հրամայէր քանդել ու վերցնել Կոստանդիանոսի արձանները Հռոմի հրապարակէն, ծնունդ տալով զինական այս բախումներուն :

Մաքսենտիոս շարժման մէջ դրած է նոյնիսկ հեթանոս աստուածները, քրմապետները, գուշակները : Օրեր առաջ՝ զոհեր մատուցած, լեարդի եւ ընդերքի զննութեամբ՝ աստուածային պատգամները արձանագրած : Ու բոլոր քրիստոնեաները բանակէն արտաքսած, զանոնք պատասխանատու համարելով իր պարտութեանց :

Պատմիչները քրիստոնեայ են եւ Մաքսենտիոսի թշնամի, ընդունելով հանդերձ որ Մաքսենտիոս վերջ դրած էր Դիոկղետիանոսի հալածանքներուն եւ «քրիստոնեայ ձեւացած՝ հաճելի դառնալու համար իր քրիստոնեայ հպատակներուն» : Այսպէս, Եւսեբիոս կը սեւցնէ զայն՝ ամբաստանելով «ի շնութիւնս եւ ի բռնաբարութիւնս, որոշէր եւ քակէր զկանայս յօրինաւոր լծակցաց իւրեանց, ի դիւթութիւնս կախարդութեանց յեցեալ՝ երբեմն զկանայս յղիս հեղձոյր եւ զմատաղածին տղայոց զընդերսն պատառէր, զի յորդորեսցէ եւ կոչեսցէ զդեւս զի կարիցեն դարձուցանել ի նմանէ զմարտ պատերազմի» (Պատմ. Եկեղ. Ը. 14) :

Ընդհակառակն, համակրութիւն ցոյց կուտան Կոստանդիանոսի, եւ հրաշահիւս զրոյցներով կը զարդարեն Միլվիուսի կամուրջին ճակատամարտի պատմութիւնը :

Քրիստոնեայ մատենագիրները երբեք չեն գիտեր պատմութիւն գրել : Իրենց գրածը մեկնողական գրականութիւն է (Էռմենէօթիք), ատոր համար՝ գերբնական կամ երեւակայական նշաններու յաւելումը, որոնց բացատրութիւնը հեշտանք կը պատճառէ իրենց, յաճախ ծռելով եւ ոլորելով պատմութեան մետաղը : Ուստի, մի զարմանաք՝ եթէ Եւսեբիոս կը վկայէ թէ Միլվիուսի կամուրջին ճակատամարտը տեղի չունեցած դեռ, Կոստանդիանոսի խնդրանքով (քրստոնեայ չէ Կոստանդիանոս), հրաշքով մը Աստուած կը յայտնէ իր կամքը եւ յանկարծ երկնքին վրայ կը տեսնուի (բանա՛կն ալ կը տեսնէ) լուսաւոր հսկայ խաչ մը, խաչին վրան ալ գրուած. «Ասով պիտի յաղթես» : Իսկ գիշերը Յիսուսն է որ կ՚այցելէ կայսեր ... երազին մէջ, ի ձեռին՝ նոյն խաչը, հրամայելով որ նման խաչեր շինէ, որպէսզի յաղթէ : Ու բանակը իր դրօշին վրայ կը գծէ «փրկական նշանակը», եւ այնուհետեւ բանակին «փրկական նշանակով» դրօշը կը կոչուի լաբարում, (բառ մը, որու ծագումը կը մնայ անյայտ) :

312 թուականին էր, Հոկտեմբեր 28ին : Առաւօտուն կը սկսի ճակատամարտը :

Կոստանդիանոս, իր յաղթանակին վրայ վստահ, որովհետեւ կը վայելէ «քրիստոնեաներու Աստուծոյն պաշտպանութիւնը», կը սպասէ յայնկոյս Տիբերիս գետին, Մաքսենտիոս, չգոհանալով Միլվիուսի քարէ կամուրջով, նաւակներէ կազմուած նոր կամուրջներ կը շինէ ու բանակը կը լեցնէ նաւակներուն մէջ : Ու տեսէք թէ ի՛նչ կը պատահի, — Աստուած, կը գրէ պատմիչը, ինչպէս «յաւուրսն Մովսիսի, զկառս եւ զերիվարս Փարաւոնի ընկէց ի ծով, եւ ընտիր ընտիր սպառազէնք նորա ընկղմեցան ի ծովն Կարմիր, եւ անդունդք ծածկեցին զնոսա, սոյնպէս եւ Մաքսենտիոս եւ սպառազէնք՝ որ ընդ նմա՝ ընկղմեցան ի խորս իբրեւ զվէմս» : Զինուորներուն հետ՝ նաեւ Մաքսենտիոս :

Եւսեբիոսի կը մնայ, այս վկայութենէն ետք, բանալ Աստուածաշունչ Մատեանը եւ երգել. «Օրհնեսցուք զՏէր, զի փառօք է փառաւորեալ, զերիվարս եւ զհեծեալս նոցա ընկէց ի ծով» (Ել. ԺԵ. 1) :

Պատմիչ մը Մաքսենտիոսի բանակը կը հաշուէ 170·000 հետեւակ, 18·000 ձիաւոր : Գետը լեցնելու չափ, յորդելու աստիճան :

Կոստանդիանոս, յաղթական, կը մտնէ Հռոմ «ծափահար զովութեանց» մէջ : Ի նշան այս յաղթանակին, Հռոմի գլխաւոր հրապարակին վրայ արձան կը կանգնեն, կը վկայէ Եւսեբիոս, «զառնապատկեր ինքնակալին, տալով յաջ ձեռն նորա զնշան փրկչական խաչին, դրոշմելով ի նմա ի բարբառ հռովմէական. —

Նշանաւս փրկական, որ ճշմարիտ զօրութեան է նշանակ, ազատեալ զքաղաքդ ձեր ի լծոյ բռնակալին ապրեցուցի, եւ զծերակոյտն եւ զհռոմէական ժողովուրդն յառաջին պայծառ փառաւորութիւն անդր դարձուցի :

Իրողութեանց քրիստոնէական այս ոսկեզօծութեան տակ՝ կարեւոր է ի յայտ բերել իրապէս պատմական դէպք մը. — Կոստանդիանոս, յաղթութենէն ետք, իր մօտ (Միլան) կը հրաւիրէ Լիկինիոսը, որու կնութեան կուտայ իր քոյրը, եւ միասնաբար, Լ. Տիւշէն կ՚ըսէ՝ Լիկինիոսի նախաձեռնութեամբ, 313 թուականին՝ Յունուար ամսուն կը խմբագրեն հռչակաւոր հրովարտակը, ծանօթ՝ Միլանի հրովարտակ անունով, ազատութիւն տալու համար քրիստոնեաներուն : (Ոմանք կը կարծեն թէ այս հրովարտակով պետական կրօնք հռչակուած է քրիստոնէութիւնը, — հրովարտակները որ կան՝ տարբեր բան կ՚ըսեն սակայն) :

Հռոմի մէջ շփոթութիւն կը ծագի այս առաջին հրովարտակին հետեւանքով, — քուրմերը եւ հին կրօնքին հետեւորդները կ՚ընդվզին եւ Կոստանդիանոս նոր հրովարտակով մը կը բացատրէ թէ ազատութիւնը հաւասարապէս տրուած է քրիստոնեաներուն եւ հեթանոսներուն, այսինքն թէ պաշտօնական կրօնք չէ քրիստոնէութիւնը : Ամէն քաղաքացի ազատ է պաշտելու իր ճանչցած Աստուածը :

Այդ թուականէն առաջ՝ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք դարձած է արդէն Հայաստանի մէջ :

Իրերու այս ընթացքը լուսաբանելու համար՝ կարեւոր է արձանագրել նոյնպէս. —

Հիւանդ էր Գաղիոս կայսրը : Դեղ ու դարման չէր մնացած որ չփորձէր : Յուսահատ, կը խորհի դիմել քրիստոնեաներու Աստուծոյն օգնութեան : Սարդիկէի մէջ (այժմ Սոֆիա), ուր ծնած է Գաղերիոս, երկու կայսրերը, խորհրդակցաբար եւ միասնաբար, կը խմբագրեն հրովարտակ մը, որ ազատութիւն կուտայ քրիստոնեաներուն՝ թելադրելով որ «ազօթեն պետութեան համար, կայսեր համար եւ իրենց համար» :

Այս հրովարտակը տրուած է 310 թուականին :

Մեղի տրուած բնագրին եւ թարգմանութեանց մէջ՝ ուշադրութիւնս կը դրաւէ հետեւեալ տարբերութիւնը ...

Հայերէնը. — «Ինքնակալ կայսր Գաղերիոս Վաղերիոս Մաքսիմիանոս մշտայաղթ, Աւգոստոս, Քրմապետ մեծ, Գերմանիկոս, Եգիպտիակոս, Թեբայիկոս, Սարմատիկոս, Մաքսիմոս, հնգիցս յաղթութեամբ ի վերայ Պարսից՝ Պերսիկոս Մաքսիմոս, երկիցս Կարպիկոս Մաքսիմոս, վեցիցս Արմենիակոս Մաքսիմոս...»

Հայերը երկու թարգմանութիւն ունին, երկրորդին մէջ չկայ այս յիշատակութիւնը :

Յունարէն բնագրին մէջ «վեցիցս» թուական մակբայը (Էկզաքիս) տրուած է Կարպեան երկրին : Ուրեմն Գաղերիոս «վեց անգամ յաղթական հռչակուած է» ոչ թէ Հայաստանի, այլ Կարպեան ժողովուրդին վրայ :

Այստեղ անհրաժեշտ է արձանագրել յոյժ կարեւոր իրողութիւն մը : Լիկինիոսն է որ տուն կուտայ նախ 310ին Սարդիկէի հրովարտակը, յետոյ 313ին՝ Միլանի հրովարտակը, ազատութիւն տալու համար քրիստոնեաներուն : Պատմութեան գիրքերուն մէջ գրուած չէ այս կէտը :

Կէտ մը եւս, Լիկինիոս եւս իր պատերազմներուն մէջ դիմած է քրիստոնեաներուն «աստուածային օգնութեան» : Նոյնիսկ հրէշը, Մաքսիմինոս Դայա, իր պարտութեան հուսկ վերջին պահերուն, յուսահատ, նոյն օգնութիւնը խնդրած է քրիստոնեաներէն : Պատմութիւնը կ՚անդիտանայ ասոնք :

Վերադառնանք ... մեր ոչխարներուն :

Կոստանդիանոս, իր յաղթական մուտքը կատարելէ ետք Հռոմի մէջ, ճիշդ ինչպէս տասը տարի ետք պիտի կատարէր Նիկոմիդիոյ մէջ, կը տեսնէ որ վրան կը թափին քրիստոնեաները :

Կռիւ կայ Ափրիկէի մէջ, — դոնատականներն են, որ արիւն կը հոսեցնեն : Պատմութիւնը, այստեղ, անզօր է բացատրելու կռիւին պատճառը : Ահա պատմութեան գիտցածը. —

Դոնատ կռիւ յայտարարած է բոլոր այն եկեղեցականներուն դէմ, որոնք տկարութիւն ցոյց տուած են քրիստոնեաներու դէմ բացուած հալածանքներու ընթացքին, ուրացած իրենց հաւատքը, յանձնած նուիրական գիրքերը եւ եկեղեցական առարկաները : Եւ հաստ գաւազաններով զինուած, կը շարունակեն յարձակիլ «կրկնակ» քրիստոնեաներուն վրայ, կը սպաննէին, եկեղեցիները կը դրաւէին կամ կ՚այրէին : Ոչ բանակէն կը վախնային, ոչ ալ մահէն, — երանութիւն կը համարէին նահատակուիլ, կարծես կը մրցէին մեռնելու համար, նոյնիսկ կ՚ըսեն թէ դրամ կուտային հեթանոսներուն, մեռնելու նպատակաւ հեթանոսներու ձեռքով : Ի վերջոյ այս ազանդը դարձաւ բանակ մը, որ կ՚արշաւէր քաղաքէ քաղաք : Բնակարան չունէին ասոնք, սեփականութիւն չունէին, ունէին միայն գաւազան մը՝ գործածելու համար, իբրեւ Քրիստոսի զինուորներ, ուրացողներուն, կրկին մկրտուողներուն ու կաթոլիկներու գլխուն :

Հազարաւորներ, հազարաւորներ սպաննուեցան այս գաւազաններով, ու նոյնքան գաւազանակիրներ սպաննուեցան բանակին կողմէ :

Կոստանդիանոս կը վախնար որ կրօնական պատերազմ մը կը ծագի : Ափրիկէի կէսը կ՚ապրէր բանդագուշանքի մէջ : Եւ «յիմար պատճառաբանութեան մը զոհ», ինչպէս պիտի ըսէր կայսրը ետքէն : Բայց շարժումը ծաւալեցաւ եւ ստացաւ բուն իմաստը, — Ափրիկէ իր անկախութեան տենչն ունէր, չէր ուզեր ճանչնալ ոչ միայն կայսր, այլեւ Հռոմի եկեղեցի :

Կոստանդիանոս շարժեցաւ շատ խոհեմ, հրաւիրեց ազանդին առաջնորդները և փորձեց կրակը մարել Հռոմի մէջ : Զյաջողեցաւ : Հրաւիրեց Առլի ժողովը : Ոմանք կ՚ըսեն թէ նիստը բացուեցաւ իր նախագահութեան տակ : Ուրիշներ պնդելով հանդերձ թէ բացակայ էր՝ կ՚ամբաստանեն զինք որ Եկեղեցին առած է իր թեւարկութեան տակ, ինքզինք դնելով Եկեղեցւոյն գլուխը :

Զեռքի տակ ունիմ Առլի ժողովին կանոնները, հետաքրքրական՝ իրենց տարողութեամբ, այդ իսկ պատճառով՝ Առլի ժողովը կոչուած է «մեծ ժողով», գերադասուած նոյնիսկ Նիկիոյ ժողովէն :

Այսուհանդերձ ձախողեցաւ Կոստանդիանոս եւ երբ դէպքերը զինք առաջնորդեցին Նիկոմիդիա, ինքզինք դտաւ նոյն դժուարութեանց դէմ յանդիման, — այս անգամ Նիկիոյ մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄԻԱԿ ԵՐԳԸ

—o—

Այդ տանը մի աղջիկ էր ապրում : Նա դեղեցիկ չէր, բայց գրաւիչ էր՝ տարօրինակ, բացառիկ գրաւչութեամբ : Մարդիկ կախարդւում էին նրա լոկ մի հայեացքից, նրա թէկուզ միայն քայլուածքից : Ի՞նչ կար նրա մէջ այդպէս թովիչ՝ ոչ ոք չէր կարող ասել :

Ամէն երեկոյ աղջկայ հայրը դուրս էր գալիս փողոց, լուսամուտների փեղկերը ծածկում : Կեռերի ծայրը նա տալիս էր ներս, որտեղ նրա կինն ամրացնում էր դրանք : Յետոյ ընտանիքը պառկում էր քնելու : Երբ կէս գիշեր էր լինում, երբ խաղաղ շնչում էին ծնողքները, փոքր քոյրերն ու եղբայրը, յանկարծ դրսում լսում էր սիրով հիւանդ ռեւէ մէկի խոր մխացող երգը : Աղջիկը խաղաղ կիսարթնանում էր եւ փակ աչքերով, կարծես երազի մէջ, լսում ցանկացող սրտի կարօտը : Ով էր երգողը՝ աղջիկը չգիտեր : Լռում էր եւ մտածում : Մի պահ նրան հիպնոսում էր այդ սէրը, կարծես գրաւից անտեսանելի մի ուժ թափանցում էր ներս եւ շրջապատում նրան : Նա ցանկանում էր դուրս ելնել, փարուել անծանօթ տղայի պարանոցով՝ լոկ միայն նրա համար, որ նա այդպէս խոր սիրում էր նրան : Սակայն մի կարճ վայրկեան էր տեւում այդ զգացմունքը, ապա աղջիկը բարկանում էր. — Ի՞նչ են ուզում իրենից այդ բոլոր երիտասարդները : Չէ՞ որ նա չունի ոչ մի դեղեցկութիւն, մինչդեռ բազմաթիւ ուրիշ աղջիկներ կարող էին երջանիկ լինել այդ տղաներից իւրաքանչիւրի սիրով ... եւ նա, փոխանակ դուրս ելնելու, կարծես երգողին վշտացնելու համար, աւելի էր փաթաթւում վերմակի մէջ եւ գլուխը ծածկում, որ չլսի ...

Լինում էին գիշերներ, երբ երգի փոխարէն լսում էր սրնդի վճիտ ու զով նուագը : Սիրահարուածն իր հետ բերած էր լինում որեւէ սրնդահար երիտասարդի, որպէսզի նա գիշերուան ու աղջկան յայտնէր սիրահարի սէրը, նրա կարօտը : Եւ տարօրինակ էր այն, որ իրօք, նուագի միջից լսում էին ոչ թէ նուագողի, այլ սիրահարուածի սրտի հառաչանքները : Սրնդահարի թոքախտաւոր, գունատ դէմքն անտարբեր էր լինում ու հանդարտ, թւում էր, թէ նա նուագարանի մի մասնիկն էր լոկ, իսկ իսկական նուագողը նա էր, ում աչքից փախել էր քունն այդ ոչ մի դեղեցկութիւն չունեցող, բայց թովչանքով տգեղ աղջկայ համար ...

Աղջիկը նուագը լսում էր նոյն յուզումով, ապա եւ նոյն անտարբերութեամբ, եւ դարձեալ փաթաթւում էր վերմակի մէջ, եւ դարձեալ դուրս չէր գալիս :

Լինում էին ամիսներ, երբ մի յամառ երիտասարդ, կանոնաւոր կերպով, ամէն գիշեր, ճիշդ նոյն ժամին, գալիս երգում էր եւ գնում : Նա շարունակ երգում էր նոր ու նոր երգեր՝ մէկը միւսից աւելի սրտառուչ, աւելի յուզիչ : Այդ ամիսներին ուրիշ ոչ մէկը չէր համարձակւում մօտենալ աղջկայ լուսամուտներին : Անցնում էին օրերն ու շաբաթները բայց աղջիկը դուրս չէր ելնում : Յետոյ, մի գիշեր, տղան այլեւս չէր գալիս, նա կամ հրաժարուած էր լինում անյոյս սիրաշահումից, կամ նրան գտնում էին քաղաքի մերձակայ որեւէ վայրում՝ իր յուսահատ ձեռքով, թէ ուրիշի վրէժխնդիր ձեռքով սպաննուած ... Հէնց նոյն գիշեր, աղջկայ լուսամուտների մօտ նրան փոխարինում էր մի ուրիշը :

Մի գիշեր սակայն, ոչ ոք չերգեց կամ նուագեց : Աղջիկն արթնացաւ անսովոր լռութիւնից, զգաց ժամանակը, հասկացաւ, որ կէս - գիշերն անց է, յիշեց, որ քնի մէջ եւս, հակառակ միւս օրերի, նա ոչինչ չէր լսել : Սպասեց մի քիչ, յետոյ աւելի շատ, աւելի շատ ... եւ առաջին անգամ իր ողջ կեանքում՝ նա իրեն զգաց վիրաւորուած ու լքուած : Թեթեւ, բապիտակ շալն ուսերին գցելով, նա ելաւ բակ, ապա փողոց : Զով էր : Նա սրսփաց : Փաթաթուեց շալի մէջ, նայեց : Անկեան յետեւում, իրենց լուսամուտների մօտ՝ ոչ ոք չկար : Աղջիկը բարկութիւնից բոլորովին սթափուեց : Նայեց աւելի ուշադիր, կարծես չհաւատալով, ապա երբ ուզում էր նորից ներս մտնել, յանկարծ տեսաւ մի տղայի՝ դիմացի անկեան աղբիւրի մօտ, աղբիւրի գլխաքարին յենուած : Մօտեցաւ նրան :

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

(Շար.)

ԽՈՂԽ

ՊՈՅԱՋԱ ԴՎԱՆԱՏՈՒՆ

(Պատմվածք)

— Ինչո՞ւ... ո՞ւր ես էդ, պատի փաշա, հեչ չես նայում, կանչում եմ, ես չեմ, ես եղել եմ տան մեջ, ես ինչ եմ ասում, ինչ եմ անում, ինչ եմ ուզում,

ԾՆՈՒՆԴ

Ջաւէն Բաբախեան ուրախութեամբ կը հաղորդէ իր փոքրիկ եղբօր Վազգէն Բաբախեանի ծնունդը, 8 Սեպտեմբեր 1965, Կրընոպլը :

× Այս ուրախ առթիւ Տէր եւ Տիկին Բաբախեան յիսունական ֆրանք կը նը – վիրեն Յառաջ եւ Հայ–Բոյժ թերթերու բարգաւաճման :

Հ· Յ· Դ· ԹԱՆԴԱՐԱՆԻՆ
(Այցելութեան առթիւ)
Նոր Սերնդականներէ 50 ֆրանք :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Նուարդ Փապուճեան եւ զաւակները՝ Սոնիա եւ Քլօտին իրենց ա – մուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՄՈՒԷԼ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ քսանական ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու Օգափոխութեան կայաններուն եւ Մոնմա – րանսիի Հանդստեան Տան :
(Տառանալ «Յառաջ»էն) :

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսի Հոկտեմբեր 5, երեքշաբ – թի երեկոյ :

Այս տարի դասաւանդութիւնները տե – ղի պիտի ունենան երեքշաբթի երեկոնե – րը՝ ժամը 19–20 :

Նոր արձանագրուիլ փափաքողները պէտք է դիմեն Կապոյտ Խաչի գրասեն – եակը (Ռիւ Պէօ) ամէն օր կէսօրէ ետք, կամ Լիսէ Քոնտորսէ՝ երեքշաբթի երե – կոնները :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ· Շրջանակով 300 Ֆ·
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Վազգէն Փիլիպպոսեան, հօրը անունը՝ Սմբատ, ծնած Բամպակա – շատ : 1941ին զինուոր մեկնած է եւ անկէ ի վեր լուր չկայ : Տեղեկացնել Մարաթ – բոսեան,

185, Bd. Pasteur
PAVILLONS s/Bois (Seine)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԵՐ, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԵԾ ՅՈՅՑԻՆ

Հովանաւորութեամբ ԿԱԹ· ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Le Centre d'Etudes Arméniennes

PRÉSENTE

"ARMÉNIE 1915"

GRANDE CONFERENCE AVEC PROJECTIONS SONORISÉES

Salle PLEYEL — DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 30

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊԻԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)
ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅՔ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Սարսէլի բաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէք), Փլաս տիւ 11 Նոյեմբար
ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ· 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23·30

Կը մասնակցին·—
ՆՈՒԻԼ ՁԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով·— Ա) Արդիական պարեր եւ ժազ, Բ) Շան գ'ելիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն)։
ՕՐ· ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ· պար)
եւ վերջապէս
ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ
Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ

Առակնկալները·— Պառ, պիւֆէ, բոմպոլա :

Ձոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՁԻՇԴ 15ԻՆ

ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ՅՈՑՍԻ ԵՒ ԼՈՑՍԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ — ՄԵԿՆՈՒՄ 1965 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋ

երթուդարձ Փարիզ – Մոսկուա – երեւան օդանաւով, 15 օր
Հայրենակիցներու փափաքին գոհացում տալու համար՝

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԱՆՋՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն երեւան երթուդարձ խումբով։ Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :

Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օպոստոսը անցընելու համար Երեւան :

Բոլորը կազմակերպուած Հ· Մ· Ը· Մ· կողմէ

ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ

17, Ave. des Acacias CLAMART (Seine) — Tel. : MIChelet 58-39
Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, հեռաձայն 20·63–43 :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ

Ննջեցեալ յիսնամեակի առթիւ
Ա.յս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, Օթէլ Մոտերնի սրահը, փլաս տը լա Ռէփիւպլիֆ, մեքրօ Ռեփիւպլիֆ :

Կը նախագահէ՝ ՋԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ
Կը խօսին՝ ՄԱՐԻ ԱՔՄԱՃԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ
Կ'արտասանեն՝ Տիկին Զ· Ալտոճեան, Զ· Մեծպահճեան, Օր· Ժ· Ջէյբէճեան, եւ
ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ
Մուտքը ազատ է

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցու – թեան վարչութեան երկամեայ պաշ – տօնաւարութեան չրջանը տած ըլլալով, կը հրաւիրէն անդամները ներկայ գտնուելու Շաբաթ (9 Հոկտ·) ժամը 21ին, տեղի ունենալիք անդամական ընդհ· ժողովին։ Օրակարգ՝ Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն, նոր վար – չութեան ընտրութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՀԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 5 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10426 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.426

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ

ՍՈՔԱՐՆՕ ՈՂՋ - ԱՌՈՂՋ Է

Կացութիւնը աւելի յստակ է Ինտոնեզիոյ մէջ: «Թաս» գործակալութեան մէկ հեռագրին համաձայն, Ճաքարթա բոլորովին հանդարտած է: Զօր. Սամուտրոյ առժամապէս զինեալ ուժերու հրամանատար նշանակուած է: Գալով Սոքարնոյի, կը թուի թէ կացութիւնը ձեռքն է, 48 ժամ անորոշութենէ ետք:

Երեք դէպքեր իրարու յաջորդած են վերջին 24 ժամուան ընթացքին: Առաջին ձայնասփիւռ ճառով մը, Սոքարնօ կոչ մը ըրած է ժողովուրդին հաստատելով թէ ոչ միայն պետութեան ղեկավարը կը մընայ այլեւ «յեղափոխութեան մեծ պարագլուխը» եւ զինեալ ուժերու գերագոյն պետը: Երկրորդ ճառով մը, նախագահ Սոքարնօ խօսքը կ'ուղղէր մասնաւորաբար բանակին, որու կը հրահանգէր միացած մնալ «փրկելու համար ազգը եւ յեղափոխութիւնը»:

Հաղորդուեցաւ նաեւ թէ Երեքշաբթի օր, զինեալ ուժերու «օրը» պիտի տօնուի ինչպէս նախատեսուած էր:

Ճավայի կեդրոնը գտնուող զօրաբաժնին պետը՝ հաւատարմութեան յայտարարութիւն մը ըրած է նախագահ Սոքարնոյի, մինչ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն կ'ըսուէր թէ այդ զօրաբաժինը զօրավիգ կեցած էր պետական հարուածին:

Սոքարնօ Երկուշաբթի առաւօտ երրորդ կոչ մը ըրած է եւ յայտնած թէ համայնավար պետական հարուածին փորձը ձախողած է եւ գնդ. Ունթանկ, որ պետական հարուածին ղեկավարն էր եւ մահեալ Տանի փախած են: Բանակը հրահանգած է որ մինչեւ երեք օր ժողովուրդը վերադարձնէ բոլոր զէնքերը զորս ըստացած է, այդ պայմանաժամէն ետք, ով որ զէնք ունենայ մահուան պիտի դատապարտուի:

Փաքիստանի նախագահը Այուպ Քան շնորհաւորական հեռագիր մը զրկած է Սոքարնոյի, յայտնելով թէ շատ գոհ մընացած է լսելով թէ զինուորական պետական հարուածը ձախողած է: Իր հեռագրին մէջ, Այուպ Խան կը յայտնէ թէ Փաքիստանի ժողովուրդը կը բաժնէ Ինտոնեզիոյ ժողովուրդին մեծ հրճուանքը, տեղեկանալով թէ միասնականութեան դէմ պատրաստուած դաւը ձախողած է:

ԱԹԷՆՔ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ ՄԸ

Հակառակ ստացած վստահութեան, Սթեֆանուփուլոս շատ հաստատ չէ իր աթոռին վրայ: Փափանտրէու կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Հաւանական կը նկատուի որ իրաց այս կացութեան մէջ, Սթեֆանուփուլոս յետաձգէ իր անտեսական ծրագիրը:

Փափանտրէու իբրեւ նոր զէնք, որոշած է գործադուլներու նոր շարք մը հրահանգել, հետեւեալ ձեւով.—

Ա) Յոյն թղթատարները գործադուլ պիտի սրսին Հինգշաբթի օր: Տասնըհինգ օրուան մէջ, աշխատանքի չորրորդ դադարն է, այդ ճիւղին մէջ:

Բ) Հարիւրաւոր բեռնատար կառքեր համախմբուած են Աթէնքի օդակայանը եւ հրահանգի կը սպասեն անմիջապէս դէպի մայրաքաղաք փութալու եւ խճողում ստեղծելու փողոցներուն մէջ:

Գ) Հնադիտական վայրերու պահակներն ալ, որոնք պահանջները ունին, իրենց պաշտօնին գլուխը չեն գտնուիր:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԲՐԵԺՆԵՒԻ ԴԻՐՔԸ ԿԸ ԶՕՐԱՆԱՅ

Գերագոյն Խորհուրդը կարգ մը կարեւոր փոփոխութիւններ մտցուցած է խորհրդային ղեկավարութեան մէջ: Փոփոխութիւնները սահմանափակուած չեն միայն ճարտարարուեստական ճիւղերուն այլեւ կառավարութեան: Այսպէս 28 նոր նախարարութիւններ ստեղծուած են:

Լէոնիտ Բրեժնեւ, որ կուսակցութեան Ա. քարտուղարն է Խրուշչեւի անկումէն ի վեր, Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիոմի անդամ ընտրուեցաւ: Այս ձեւով կը զօրանայ իր դիրքը, տրուած ըլլալով որ ցարդ պաշտօնական ոչ մէկ հանդամանք ունէր Պետութեան մէջ, բացի երեսփոխան ըլլալէ: Ուրեմն չէր կրնար մասնակցիլ պետական ղեկավարներու միջեւ տեղի ունեցող խօսակցութեանց: Կարծողներ կան թէ Բրեժնեւի մուտքը Պրէզիտիոմի մէջ, սկիզբն է ուրիշ փոփոխութեանց որոնք պիտի կատարուին Փետրուարի վերջ, կուսակցութեան ԻԳ. համագումարին: Շատ կը խօսուի Միկոյեանի քաշուելուն մասին եւ այս առընչութեամբ հաւանական կը նկատուի որ իր տեղը Բրեժնեւին ձգէ: Այդ պարագային ուրիշ մը պիտի ստանձնէ Բրեժնեւի պաշտօնը կուսակցութեան գլուխը:

Գալով նախարարական փոփոխութեանց, առաջին առթիւ երեք հոգի կը նպաստաւորուին:

Պոլիանսկի, անդամ Կ. Կոմիտէի Պրեզիտիոմին փոխ-վարչապետէն կը դառնայ Ա. փոխ-վարչապետը: Բայբակով կը դառնայ Կոսպլանի նախագահ:

Շելիփին կը պահէ չորս կարեւոր պաշտօններ.— Կ. Կոմիտէի Պրեզիտիոմի եւ Քարտուղարութեան անդամ, կառավարութեան եւ կուսակցութեան պետական կոմիտէի նախագահ, եւ փոխ-վարչապետ:

Դիրք կորսնցնողներուն մէջ, կը յիշուի Լոմակօ եւ Ռուտնիեւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, յաղթական կամար մը պիտի կառուցուի, նմանողութեամբ Փարիզի յաղթական կամարին:

ՀՌՈՄԷՆ Նիւ Եորք մեկնելէն առաջ, Պապը եօթը պատգամներ ուղղած է աշխարհի ժողովուրդներուն, Ֆիումիչինոյի օդակայանը: Յայտարարութիւն մըն ալ ըրած է Քոռիէռէ Տէլլա Սեռայի, ուր կը շեշտէ թէ չէր կրնար այդ ճամբորդութիւնը չընել:

ԿԻ ՄՈԼԷ կը շարունակէ յայտարարութիւններ ընել նախագահական ընտրութեան մասին: Կը շեշտէ թէ համայնավար կուսակցութեան հետ հասարակաց գործունէութիւն պիտի չըլլայ այդ ուղղութեամբ: Ընկերվարական պարագլուխը յոյսը չէ կտրած Փինէի թեկնածութենէն:

ԿԱՍԹՈՆ ՄՈՆԵՐՎԻԼ 250ի վրայ 127 ձայնով վերընտրուեցաւ Ծերակոյտի նախագահ: Փօրթման 81 ձայն ստացաւ եւ զանազաններ՝ 42:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ յաղթեց Ֆրանսայի մարմնամարզական մրցումներու մէջ 92ի դէմ 120 կէտով: Տէր-Յովհաննիսեան, առաջին հանդիսացաւ 8 մեթր 07 ցատկելով:

ՀԱՒԱՆԱՅԻ մէջ, յայտարարուեցաւ թէ «Քէ» Կեվառա արտաքսուած է կուսակցութենէն: Մարտ 13էն ի վեր, անհետացած էր հրապարակէն եւ հակասական լուրեր շրջան կ'ընէին: Նոր յայտարարութեամբ միշտ ողջ է բայց ոմանք կը նկատեն թէ կինը սուգ հագած է: Ճարտարարուեստի նախկին նախարարը, որ աջ բազուկը կը նկատուէր Քասթրոյի, ծնած է 1928ին: 1965 Յունուարէն Մարտ Չինաստան կ'այցելէր եւ վերադարձին կ'անհետանար:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

ՍՐՏԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կիրակի ամբողջ օրը, Փարիզի ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը կը հաղորդէին թէ մեծանուն երաժիշտ Արամ Խաչատուրեան հիւանդանոց փոխադրուած է, Ժընեւի մէջ, սրտի սուր տագնապի մը հետեւանքով:

Փարիզի «Քոմպա»ն Երկուշաբթի առաւօտ, կը գրէր թէ Արամ Խաչատուրեան մեռած է, առանց ճշդելու լուրին աղբիւրը եւ մանրամասնութիւնները: Անմիջապէս փորձեցինք ստուգել եւ հաստատեցինք «Թաս» գործակալութենէն եւ մամուլի այլ գործակալութիւններէ թէ նման որեւէ լուր չկայ:

Ասկէ զատ, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը ութին, հեռաձայնելով Ժընեւի հիւանդանոցը, Փարիզի իր բարեկամներէն մէկը խօսած է երաժիշտին կնոջ հետ, որ հաստատած է թէ Արամ Խաչատուրեան լաւ է եւ վտանգը անցած կը համարուի:

Ուրախութեամբ հաղորդելով այս վերջին լուրը, ստորեւ կուտանք մեր ստացած թղթակցութիւնը Ժընեւի մէջ իրեն ի պատիւ տրուած երեկոյթին, Ուրբաթ օր:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ Ի ՊԱՏԻՒ ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

ԺԸՆԵՒ, (Յառաջ).— Հոկտեմբեր 1, ժամը 19ին, Աթէնէի սրահներուն մէջ, Զուիցերիոյ եւ Աննըմասի հայ գաղութը դեղեցիկ պատեհութիւնը ունեցաւ, յարգանքի երեկոյթով մը պատուելու Հայ ազգի մեծանուն զաւակներէն Արամ Խաչատուրեանը, որ շաբաթէ մը վեր իր կնոջ եւ զաւկին հետ կը գտնուէր Ժընեւ, իբրեւ երաժշտական կատարման մրցումի քննիչ:

Երեք հարիւրի չափ երկսեռ հայ բազմութիւն մը, շրջանի Հայութեան զրեթէ ամբողջութիւնը, երկու լման ժամ ազգային մթնոլորտի ջերմ պահ մը ապրեցաւ, շրջապատած Հայաստանի հանճարեղ մէկ զաւակը, տաք խօսքեր փոխանակելով անոր հետ: Աշխարհահռչակ մեր երգահանը, յայտնօրէն յուզուած իրեն ի պատիւ եղած այս ընդունելութենէն, կ'ուզէր իւրաքանչիւր ծանօթացողի հետ անպայման սրտէ եկած քանի մը տաք խօսք փոխանակել, ժպտուն ըլլալ, զբաւարթ եւ անուշ կատակ մը ընել: Չմերժել ապա իր ստորագրութիւնը: Հարիւրաւոր անդամ ստորագրել եւ ձանձրոյթի կամ չկամութեան արտայայտութիւն չունենալ:

Երեկոյթը կազմակերպելու պատիւը կ'իյնար Զուիցերիոյ Հայ Միութեան կոմիտէին, որուն նախագահը՝ պարոն Կարապետ Փիլիպպոսեան յայտնեց, թէ իրենց միութիւնը 14 - 15 տարուան կեանք մը ունի, մշակութային եւ բարեսիրական միութիւն մըն է եւ քաղաքական որեւէ նախասիրութիւն չունի: Աննըմասի փոքրաթիւ Հայութեան «դեսպան» պարոն Ժան Պալեանն ալ, որ ռեւէ Հայու գործ կարգադրելու համար իր սեփական գործը յաճախ երեսի վրայ կը ձգէ եւ մագոդի պէս Աննըմասէն Ժընեւ կը բանի, շեշտեց, որ Հայ Միութիւնը, բարեսիրական օգտակար գործ կը տանի, Զուիցերիոյ մէջ:

ԱՆՑՈՐԴ ՄԸ

ՎԱՍՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Նոր սահմաններ ...

Այս ընդարձակ խօսքով սկսաւ իր քաղաքական ասպարէզը գաղափարականօրէն յանդուգն Ամերիկացի մը, եղերաբախտ նախագահ Ճոն Ֆիթճերլատ Քենետին: Ամերիկացիի մը մտաւորական տրամադրութեան արժանավայել յանդըգնութիւն մըն էր ասիկա: Եւ երկիր մը կ'ապրի եւ կը հզօրանայ համաշխարհային բեմին վրայ նման յանդուգն արտայայտութիւններով, այլ մանաւանդ այդ արտայայտութեանց կենսագործուծումով:

Մենք ալ փոքր ազգ չենք: Մեծ ենք: Մե'ծ մանաւանդ՝ մեր մեծ խոչալներով, մեծ հորիզոններով, մեծ յոյսերով: Փոքր չենք երբեք, քանի որ մեծ խօսքեր ըսած ենք եւ մեծ գործեր կատարած: Պէտք է մեծ երազի ու մեծ նուիրումներու մեր աւանդութիւնը շարունակենք: Պէտք է զայն շարունակեն մանաւանդ գիրի ու գրականութեան մեր մշակները, իրական ու գաղափարական ինչ կայքի վրայ ալ որ ըլլան:

Բացառիկ տարեթեւի մը մէջ ենք. ատենն է հիմա, Հայաստանի թէ արտա-Հայաստանի գրողներուն համար, մտածելու գրական ու արուեստի նոր սահմաններու մասին: Մեր մեծագոյն եղեռնի յիսնամեակը եւ այդ առիթով կատարուած չտեսնուած տօնախմբութիւնները, երկրին մէջ թէ երկրէն դուրս, հայ գրողը պէտք է մղեն ինքզինք նկատելու մեր պատմութեան ու գոյութեան համար բացառիկ անկիւնադարձի մը առջեւ:

Հայ միտքը, գրական եւ արուեստի կալուածին մէջ, պէտք է լրջօրէն պատրաստէ ինքզինք նոր հորիզոնի, նոր սահմաններու, նոր յանդգնութեանց: Տեղ մը, գոնէ տեղ մը՝ հարկ է որ լռելեայն համաձայնութիւն մը գոյանայ, միասնական ապրում մը ունենալու, միասնակա'ն խռովք մը, կա'մք մը:

Այդ կամքը պէտք է որ գրականութեան համար թարմութեան եւ նոր որոնումներու կամք մը ըլլայ: Նոր փայլի, նոր խորութեան եւ նոր բովանդակութիւններու խռովք մը: Արդիական արտայայտութեան կերպերու եղակի ճիգ մը:

Հիւլէական քաղաքակրթութեան մը առջեւ անընդունելի հնութիւն մը եւ գրականօրէն ապուշութիւն պիտի ըլլար Հայաստանի թէ արտասահմանի գրողին համար, մնալ անզգայ, թեթեւ, ծոյլ:

«Բագին» ամսագիրը, որ այսօր արդարօրէն համահայկական գրական բարձրը վարկի մը տիրացած է, անհրաժեշտ է որ կեդրոնը դառնայ, գրական նոր սահմաններու որոնումին: Պէտք է անոր շուրջ համախմբուին Սփիւռքի գրականութեան բոլոր ուժերը, հին թէ նոր: Անիմաստ է ցրուիլը. մանաւանդ՝ մտաւորականօրէն մեկուսանալը, հին դափնիներու վրայ հիւծիլ - մեռնիլը: Հայ գրողը, եղեռնի յիսնամեակէն ետք, պէտք է մտածէ ամբողջ Հայութեան ուղղել իր խօսքը եւ ոչ թէ Ֆրանսահայ թեմի մը կամ ենթա - թեմի մը, արժանթինահայ թեմի մը կամ ենթաթեմի մը, Պարսկահայ թեմի մը եւ ենթա - թեմի մը: Ամօթ, այսինչ թաղը կամ այսինչ կուսակցութիւնն ու յարանուանութիւնը ունենալ միայն իրեն ունկնդիր: Որչափ փոքրութիւն կայ նման ապրումի մը մէջ, որչա՛փ չքաւորութիւն, որչափ սնանկութիւն:

Գալով գրական Հայաստանին, ան եւս պէտք է շարժի: Բաւ ու բարձր չհամարէ շարունակ հայ ժողովուրդին համար գրական միօրինակ սիրունութիւններն ու դիւրին աշուղականութիւնը:

Փարիզ — ԵԴ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին քանի մը տարիներուն, աննախընթաց ծաւալ ստացաւ «հայապահպանման» մտահոգութիւնը Սփիւռքի մէջ :

Դժուար է տալ համալրուած ու ստոյգ բանաձեւումը՝ հայապահպանում կոչուած ըմբռնումին, սակայն, բացորոշ է, որ անոր նպատակը կը հանդիսանայ տարագիր Հայը՝ հայ պահել. լեզուով, ազգային բարքերով, զգացումով եւն. :

Գուցէ ըսուի, թէ Հայապահպանման բուն միտք բանին է տարագիր Հայը այնպէս ու այնքան մը «հայ պահել», որ օրին մէկը կամ ինք, կամ զաւակները՝ Հայաստա՛ն վերադառնան :

Նման դատելակերպ շատ է տարրական ու պարզունակ :

Բոլոր աշխատանքներու «նշաւակ»ը՝ ՀԱՅ ՄԱՐԴը՝ այնքան խոր ու բարդ երեւոյթ է, որ կարելի չէ յուսալ, թէ այսպիսի նախնական գնահատութեամբ հնարաւոր է ստուգել ու լուծել, թէ ի՛նչ «կերպ»ով կ՝իրականացուի անոր «պահպանումը» :

Ներկայիս, մեր բոլոր մտահոգութեանց առանցքը կը հանդիսանայ Սփիւռքի հայ երիտասարդութիւնը :

Առաւելաբար հայ երիտասարդի՛ մասին մտածելով է, որ կը փորձուինք ստուգել ու գտնել այն ձեւերը, որոնց շնորհիւ հնարաւոր պիտի ըլլար զայն «հայ պահպանել» :

Միայն մակերեսային դատողութիւն մը կ՝եզրակացնէ, որ եթէ տարագիր հայ երիտասարդը լաւ գիտնայ իր ազգային լեզուն ու պատմութիւնը՝ ՀԱՅ կը մնայ :

Մեր իրականութեան մեծագոյն առեղծուածը, ինքը՝ Հայաստանը, հազարամեակներ շարունակ ՀԱՅ մնաց, սակայն ո՛չ անով, որ հայերէն խօսեցաւ ու Հայոց պատմութիւն սերտեց :

Փոքրաքանակ հայ ազգն ու Ֆիզիքապէս վտիտ անոր հայրենիքը վաղուց, շա՛տ վաղուց քայքայուած ու անհետացած կ՝ըլլային, եթէ ունեցած չըլլային իտէալ ու ոգի :

Հազարամեակներու ընթացքին յղկեցինք ու կատարելագործեցինք ազգային դաւանանք մը, որ արհամարհեց մարմնեղէն տարանցիկ յարմարութիւններն ու հաճոյքները, եւ միշտ սլացքի մէջ մնաց, որպէսզի միշտ ա՛լ աւելի մօտենայ դերազանցօրէն բարոյական արժէքներու եւ առաքինութեանց :

Ոչինչ զմեզ այնպէս ու այնքան չհմայեց, որքան Իտէալը :

Եւ հոս, ու բացառաբար հոս կը գըտնուի բանալին ու բացատրութիւնը այն առեղծուածի, որ ըլլալով «փոքր ածու», հայ ժողովուրդն ու Հայաստանը այնուամենայնիւ, տոկացին ու ամրացան, յարատեւեցին ու հարստացան, երբ անոնցմէ անհամեմատ աւելի հզօրները կործանեցան ու պարտուեցան, քայքայուեցան ու անհետացան :

Իսկ եթէ ա՛յս է բանալին ու բացատրութիւնը մեր ազգային «պահպանման» հայ հողի՛ վրայ, տարբեր չի կրնար ըլլալ այլուր :

Նաեւ տարագրութեան մէջ, հզօրագոյն զէնքը, զոր կրնանք դնել հայ երիտասարդի ձեռքը՝ գաղափարն է :

Եթէ կ՝ուզենք, որ նաեւ նոր սերունդը ըլլայ հզօր, ըլլայ տոկուն, բայց մանաւանդ՝ ըլլայ ու մնայ ՀԱՅ՝ պայմանադրական է, որ զայն գաղափարապաշտ ձեռակերտենք :

Արտակարգօրէն դժուար գործ է ասիկա, եւ արտակարգօրէն դժուար գործեր գլուխ հանող ժողովուրդ ենք մենք :

Եթէ «հայապահպանման» նպատակակէտը այն յոյսն է, որ անոր շնորհիւ նոր սերունդի անդամները Հայաստա՛ն պիտի դառնան, ապա ասիկա կարելի է ապահովել միայն այն պարագային, երբ իտէալիստներ են այդ նորերը :

Որովհետեւ միա՛յն իտէալիստները Հայաստան պիտի երթան՝ այնտեղ իրենց ժողովուրդին ու հայրենիքին ծառայելու մտադրութեամբ :

Միա՛յն իտէալիստները սրտով ու հոգիով կապուած պիտի մնան այն երազին, որ Յաւերժական Հայաստան կը կոչուի :

Միայն իտէալիստներու համար անխորտակելի նպատակ է օրին մէկը հայ հողի վրայ գտնուիլ զայն ծաղկեցնելու եւ ի հարկին՝ անոր համար մեռնելու հեռանկարով :

Իսկ մեր հայրենիքի՛ տեսանկիւնէն, մեր ազգային արժէքներու ու առաքինութեանց պահպանման ի խնդիր՝ միայն իտէալիստներն են, որ պէ՛տք է երթան Հայաստան : Ոչ՝ անոնք, որոնք կը դառնան, որովհետեւ փոխուա՛ծ են պայմանները ու վերջապէս կարելի է նաեւ Հայաստանի մէջ լաւ ուտել, հաճելի ապրիլ, նիւթեղէն զանձեր դիզել եւ օգտուելով՝ երջանիկ ըլլալ :

Սերտեցէք Հայոց հազարամեայ պատմութիւնը եւ պիտի համոզուիք, թէ ԳԱՂԱՓԱՐԱՊԱՇՏ մարդն է անոր ճարտարապետն ու հեղինակը, դարբինն ու արարչագործող տէրը :

Անառարկելի կերպով կարեւոր է, որ հայ երիտասարդը գիտնայ իր մայրենի լեզուն ու իր ժողովուրդի ազգային պատմութիւնը : Ասիկա այնքան է բացորոշ ու ակնբախ, որ է՝ ինքն ըստ ինքեան հասկնալի :

Սակայն, իսկակա՛ն երաշխիքը, որ Սփիւռքի մէջ մղած մեր անօրինակ պայքարը յաղթանակով պիտի պսակուի՝ նոր սերունդի գաղափարապաշտութիւնն է :

Անպարտելի հզօրներ եղան Հայ Յեղափոխութեան մարտիկներն ու մտաւորականները, շարքայիններն ու Ֆետայիները, խոնարհ անդամներն ու առաջնորդները, որովհետեւ իտէալիստներ եղան :

Անխորտակելի տիտաններ եղան իրերայաջորդ հայ սերունդները հայ յարատեւութեան հրաշքին, որովհետեւ իտէալով հմայուեցան :

Աննուաճելի է Հայաստանի Հայութիւնը այսօր, որովհետեւ դարձեալ ու կըրկին՝ իտէալով է համակուած ու դէպի իտէալը կը սլանայ :

Նոյնն է նաեւ արտահայաստանի՛ մէջ :

Իտէալիզմէ է միակ առհաւատչեան, որ մեր նորերն ալ ԱՆՆՈՒԱՃԵԼԻ՛ ՀԱՅ պիտի մնան :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ

Խորհրդային համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն կը ջնջէ Խրուշչեւի հաստատած կարեւորագոյն բարենորոգումներէն մին, որ սովնարխոզներու կը յանձնէր նախապէս ճարտարարուեստական նախարարութեանց վստահուած մատակարարութեան իրաւունքները : Նախկին առաջին քարտուղարին անկումէն քանի մը շաբաթ ետք, արդէն մամուլը կասկածի կ՝ենթարկէր այս սովնարխոզներու օգտակարութիւնը : Մասնագէտները կը հաստատէին թէ տընտեսութեան շրջանային այս խորհուրդները շատ յաճախ կ՝անտեսէին ազգային շահն ու նեղ կացութեան կը մատնէին ձեռնարկութիւններուն տնօրէնութիւնները :

Ներկայիս կը քննադատուի Խրուշչեւեան ուրիշ բարենորոգում մըն ալ : 1958ի վերջաւորութեան, վարչապետը կ՝որոշէր «մօտեցնել դպրոցը կեանքին» : Սեպտեմբերին, իր տեսակէտները կը ներկայացնէր կեդրոնական կոմիտէին, եւ, հակառակ բազմաթիւ մանկավարժներու առարկութիւններուն, Սեպտեմբեր 24ին քուէարկել կուտար ուսումնական դրութիւնը յեղաշրջող օրէնք մը : Երկրորդական ուսման վերջաւորութեան եւ բարձրագոյնի սկզբնաւորութեան, ամբողջ երիտասարդութիւնը կը ստիպուէր աշխատելով երկրի արտադրականութեան իր բաժինը բերել : Երկրորդական վարժարաններէն ուսանողութեան առաւելագոյն քսան առ հարիւրը միայն կ՝անցնէր ուղղակի բարձրագոյն ուսման :

Այս բարենորոգումը հետեւանքն էր պարտադիր երկրորդական ուսման : Անհրաժեշտ էր «սահմանափակել» համալսարաններու դրասեղանները նախընտրութիւն տալով անոնց՝ որոնք արդէն իսկ տիրացած էին «կեանքի փորձառութեան» : Աւելին, Խրուշչեւ կը մտադրէր պարտադրել դպրոցին որ արհեստավարժական կրթութիւն մը տայ աշակերտութեան : Ի վերջոյ, կը նկատէր թէ մարքս լենինեան վարչակարգ մը հարկ է ջնջէր ձեռային եւ մտային աշխատանքներու հակասութիւնները :

Նախկին առաջին քարտուղարին տեսակէտները քննադատող բոլոր ակադեմականները, ուսուցիչներն ու ծնողքները այսօր դառն գոհունակութեամբ կը մատնանշեն իրենց մտավախութեան փորձով հաստատումը : 1964 Օգոստոս 13էն սկըսած, կառավարական յատուկ հրովարտակով մը միջնակարգ վարժարաններու ուսման տեւողութիւնը կ՝իջնէր տասէն տասնըմէկ տարիի : Տակաւին իշխանութեան գլուխն էր Խրուշչեւ, այնպէս որ, բարենորոգումը կը յայտարարուէր կարելի գաղտնապահութեամբ, առանց երբեք դրդապատճառները պարզելու :

Հիմա, մանաւանդ 1965ի Սեպտեմբերի վերամուտին առիթով, թերթերը լայնօրէն բացած են իրենց էջերը կրթական մարմիններուն եւ ուսուցչութեան առջեւ : Վիճաբանութեան մասնակցողներուն մեծ մասը ցաւով կը հաստատէ 1958ի բարենորոգումին ձախողութիւնը : Բարձրագոյն ուսման առաջին փոխնախարարը՝ Փրոքոֆիէւ, կը ցաւի (Պրաւդա, Մարտ 31), որ շատ մը որոշումներ աճապարանքով ընդունուած են : Կը նշէ «նորութիւնները՝ որոնք չեն արժանացած փորձառութեան հաստատումին», կը մատնանշէ թէ համալսարաններն ու բարձրագոյն հաստատութիւնները կը վխտան տակաւին հիմնական ծանօթութիւններէ զուրկ աշակերտներով : Նմաննօրինակ հաստատում մը կ՝ընէ նաեւ Չէլիապինսքի Օպքօմին քարտուղարը՝ Թիաժէլնիքով, «Պրաւդա»ի Սեպտեմբեր 24ի թիւով. «Շատ յաճախ բարձրագոյն ուսման մշակները կը գանգատին աշակերտներու չափազանց անբաւարար արդիւնքէն» :

Իրապէս ալ մասնագիտական պարբերաթերթերը ստէպ վհատեցուցիչ արդիւնքներ կը հրատարակեն : Այսպէս, օրինակ «Բարձրագոյն Դպրոցի Լրատուին մէջ, ուսուցիչ մը կը գրէ թէ Սվերտլովսքի համալսարաններուն եւ բարձրագոյն հաստատութիւններուն մէջ աշակերտութեան 5·3 առ հարիւրը ամէն տարի կը ստիպուի հրաժարիլ ուսումէն, չգտնելով անհրաժեշտ յաջողութիւնը : Համեմատութիւնը յատկանշական կերպով բարձր է ուղղակի գործատուներէն եկող ամբողջ աշակերտութեան ութսուն առ հարիւր թիւին մէջ : Գիտենք արդէն թէ բարձրագոյն ուսման նախարարութիւնը այս տարեսկիզբին համալսարան ընդունուելու նոր օրէնքներ հաստատած է :

Իսկ ինչ կը վերաբերի երկրորդական վարժարաններուն մէջ «բազմարուեստի» ուսուցման, մասամբ ջնջուած է արդէն : 1958ի բարենորոգումը կը նախատեսէր, որ երկրորդական վերջին երեք դասարաններուն մէջ, աշակերտները իրենց ժամանակին մէկ երրորդը յատակցնեն ձեռային աշխատանքներու՝ նախընտրաբար գործատան կամ կոլխոզին մէջ : Ռուսական հանրապետութեան մէջ ուսումնական ծրագրին այս բաժինը շաբաթական 12էն չորս ժամի վերածուած է արդէն :

«Պրաւդա» Սեպտեմբեր 11ի թիւով հրատարակած է իր ընթերցողներուն նամակները, որոնցմէ կը յայտնուի թէ «արհեստավարժական» ուսուցումը երբեք չէ տուած սպասուած արդիւնքները : Բազմաթիւ երիտասարդներու կը պարտադրուի մասնագիտական կրթութիւն մը, առանց երբեք նկատի առնելու անոնց ճաշակը, կոչումը, կամ արդիւնաբերութեան շուկային վիճակը : Թաշկենտի մէջ, օրինակ, միջնակարգ 76 դպրոցներէն շատերը «արտադրական աշխատանքը» լաւ կազմակերպելու անհրաժեշտ միջոցներէն զրկուած են : Կացութիւնը շատ աւելի ծանր է համեմատաբար փոքր քաղաքներուն մէջ, ուր ճարտարարուեստ չկայ : «Պրաւդա» կը նշէ որ իր ընթերցողներէն շատեր կը համարին թէ այս պայմաններուն մէջ մասնագիտական կրթութիւնը օգտակար չէ, շատ աւելի կը ծախսուի աշակերտի մը ճարտարարուեստական կրթութեան, քան թէ երիտասարդ գործաւորի մը արհեստին կատարելագործման :

Անհաւանական է սակայն որ միանգամ ընդ միշտ ջնջեն 1958ի դպրոցական բարենորոգումը : Շատ հաւանաբար աւելի կարեւոր բաժին մը յատկացնեն հիմնական գիտութիւններու ուսուցման : Դպրոցը սակայն պիտի շարունակէ իր աշակերտները կրթել ձեռային աշխա-

ՄԻԱԿ ԵՐԳԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

— Ինչո՞ւ ես կանգնել, — հարցրեց աղջիկը :

— Նայում եմ :

— Ինչի՞ն ես նայում :

— Աղբիւրի ջրին :

— Ինչո՞ւ, զարմացաւ աղջիկը :

— Նայում եմ, թէ ինչպէս ջուրը գընում է, գնում, ու չի վերջանում :

Տղան լռեց : Աղջիկը նոյնպէս : Միայն ջուրն էր իջնում անձայն, եւ թեթեւ խըշշում գուռի մէջ :

— Ինչո՞ւ չես երգում, հարցրեց աղջիկը :

— Աշակերտը վարպետի մօտ համեստ պիտի լինի : Աղբիւրը երգում է իմ փոխարէն : Նա է վարպետը :

Աղջիկը քմծիծաղ տուեց .

— Ես չեմ հասկանում, աղբիւրն ի՞նչ է երգում որ ...

— Ամենամաքուր, ամէնէն անկեղծ երգը նա է երգում :

Աղջիկը զարմացած նայեց տղային : Բացի այդ տղայից բոլորը երգում էին կամ նուագում, նա առաջինն էր, որ լըռում էր, նա տարօրինակօրէն տարբերւում էր միւսներից ...

— Որ պիտի չերգես՝ գնա՛, — ասաց աղջիկը բարկացած :

Տղան գնաց :

Աղջիկը մտաւ ներս, պառկեց, բայց քունը չտարաւ :

Հետեւեալ գիշեր նորից լսուեց մի սովորական երգ : Աղջիկն արթնացաւ անախորժութեան զգացումով : Եա հասկացաւ, որ աւելի գոհ կը լինէր, եթէ երգի փոխարէն լսէր նախորդ գիշերուայ լռութիւնը : Սակայն հակառակ իր ցանկութեան՝ եղանակը ներս էր թափանցում յամառ եւ անկոչ :

Երկրորդ գիշերը սրինգ նուագեցին : Աղջիկն արթնացաւ բարկացած : Ձեռքերով ականջները փակեց, գլուխը կոխեց բարձի տակ եւ մինչեւ լոյս մնաց այդպէս պառկած :

Երրորդ գիշերը նա արթնացաւ լռութեան մէջ :

Մի քանի բոպէ սրտատրոփ սպասելուց յետոյ վերկացաւ, շալն առաւ ուսերին : Բայց հազիւ դրանը մօտեցած, ուսերից վար առաւ շալը, որի ծայրը խփուեց փոքրիկ սեղանի վրայ դրուած ջրի բաժակին ու ցած նետեց :

Բաժակի ձայնի վրայ հայրն արթնացաւ :

Չեն թողնում, որ քնեմ, — բողոքեց աղջիկը :

— Ուզում ես՝ գնամ – վռնտեմ, առաջարկեց հայրը :

– Հարկաւոր չէ, հայրիկ : Ես շուտով դրանց ձայնը կը կտրեմ, հանգստացրեց աղջիկը :

Մի ամիս յետոյ նա ամուսնացաւ մէկի հետ, առանց ընտրելու : Հայրն իրենց սենեակներից երկուսն առանձնացրեց, տուեց աղջկան : Լուսամուտի տակ ընդ միշտ ու վերջնական լռեցին գիշերային երգերը :

Մի տարի յետոյ, աղջիկը հեռացաւ ամուսնուց : Սէր չկար, իսկ ապրել առանց սիրոյ՝ անտանելի էր : Իր մանկութեան եւ աղջկութեան այդ սենեակներում նա մնաց մենակ :

Ամէն անգամ, երբ կէս գիշեր էր լինում, աղջիկը հին սովորութեան համեմատ արթնանում էր : Արթնանում էր, բայց ոչ ոքի չէր սպասում : Գիտէր, որ այլեւս երգ չէր լինելու եւ գոհ էր դրա համար : Բայց գիտէր նաեւ, որ լռութեան մէջ չէր վերադառնալու աղբիւրի երգին ունկնդրող այն տղան : Մի գիշեր — միայն մի գիշեր — նա ինքը վեր կացաւ ու գնաց դուրս՝ ջրի երգը լսելու : Լսեց, ոչինչ չհասկացաւ ու վերադարձաւ :

Եւ մինչեւ հիմա աղջիկն ապրում է այնտեղ իսկ որտե՞ղ է այն տղան :

Ոչ ոք չգիտէ ...

ՄԿՐՏԻՉ ԱՐՄԷՆ

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ
ՆՈԹԵՐԷՆ

—o—

Մ. Սարեանը խոշոր նկարիչ է, մեծ նկարիչ, իսկատիպ : Եւ ոճ ունեցող : Նրա վրձինը միակ՝ ի վիճակի է ներկայացնել Հայաստանի հոգին, այն անդորը, վէհ ու վսեմ աստուածաշէն – լական երկիրը :

Նրա չնորհիւ միայն զգում ես մեր աստուածաշնչային երկիրը, աստուածա – շէնքային լեռները, դաշտօրայք, բոյսերը, ագիւրները, եղները եւ դոմէչները, ոչ – խարները, մարդիկ եւ հովիւները :

×

Մեր սրբազան մատաղաթներուն պահ – պանման համար ինչքան կեանքեր են զոհուել, նահատակութիւններ կատար – ուել : Պահել են անճառներուն մէջ, պահել են փաթաթած մետաքսներուն եւ զառերուն ժէջ՝ աչքի լոյսի պէս, տարել են լրենց հետ զպիթավայրերը : Ներանցից հայրե – նիքի բոյրն են առել, հայրենիքի կարօ – տը, պաշտել են, երկրպագել, աղօթել եւ նրանց վրայ, հիւանդներ բուժել ...

Նուիրական աւանդներ տուել են սե – րունդէ սերունդ ...

×

Հայոց լեզուի մէջ մարմնացած է հայ ժողովրդի հոգին : Ամէն մի բառը նրա հոգու մի կտորն է : Այդ բառերի մէջ են նիթացած, առարկայացած մեր վիշտը, ցաւերը, զառն ու զուարճալի ապ – րումները, մեր երազները, յոյսերը, իղ – ձերը, սէրը՝ մեր ողջ ժողովուրդը :

... Նրա համար ծով արիւն են թափել մեր նախնիքները :

×

Բնութիւնը ինչ խելագար չափազանցութեամբ ստեղծած է Հայաստանի լեռները : Ամէն տեղ, ուր նայիս, ամպամած լեռներ, ամպերու մէջ կորսուած գագաթներ, ձիւնածածկ լեռնագագաթներ, ձիւնաշղթաներ, ձիւնաշերտեր, ձիւնադաշտեր, ձիւնագետեր, ձիւնակոյտեր, ձիւնակոյրեր, ձիւնակոյտեր, ձիւնակոյրեր, ձիւնակոյտեր, ձիւնակոյր

Հ· Յ· Դ· ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(Այցելութեան առթիւ)
Պ· Զօհրապ Տէմիրճեանէ 10 ֆրանք ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վիրոֆլէյէն Տէր եւ Տիկին Ազէկ Շմա – ւոնեան ողբ· Այրի Տիկին Թագուհի Շա – բապհանեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն Կապ· Խաչի Շաւիլի մանաճիւղին քսան ֆր·, Շաւիլի դպրո – ցին տասը եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման տասը ֆրանք ։

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնոր – հակալութեամբ ստացած է բարեպաշտ տիկնէ մը երեսուն ֆրանք ։

ՀՐԱՒԷՐ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Հայ Ազգ· Միութեան աչխա – տանքի իր գործունէութեան ժամանակա – շրջանը լրացած ըլլալով ընդհ· ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, Ուրբաթ (Հոկտ· 15), երեկոյ – եան ժամը 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, նոր Ազգ· Միութիւնը ընտրելու համար ։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի ։

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապ· Խաչի Մարսէյլի մանաճիւղի վարչութիւնը հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի ժամը 2էն 5 Ա.Տարոնեան ակումբը 26 Րիւ Տէ Քոնվալէսան: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ· 7ին: Դասատու Օր· Սեզա Թիւթէլեան ։

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Ազգ· Միութեան կրթ· Մարմինը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 7էն սկսեալ Հինգշաբթի եւ կիրակի օր – ուան հայերէնի դասընթացքները կը սկը – սին ։ Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակնե – րը, դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ա – մէն օր ։

×

ԼԻԼԱՑԻ ՇՐՋԱՆ

Ֆ· Կապ· Խաչէ չրջ· վարչութեան հա – յերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի, Հոկտեմբեր 7ին, 32 – 34 Ավընիւ Փորթ տէ Լիլա, Քէս տ'Էփարնեի սրահը, ժամը 14 – 17 ։ Կը խնդրուի ծնողքներէն չու – տափոյթ արձանագրել իրենց զաւակները ու չզրկել զանոնք մայրենի լեզուէն ։

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հո – գաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, կը սկսին 65 – 66 տարեչրջանի հայերէնի դասընթացքները, 26 Րիւ Պուֆիէ, 6 տա – րեկանէն վեր տղոց համար ։

×

Վ Ի Է Ն

Վիէնի Կապ· Խաչի դպրոցներու վերա – բացումը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Հոկտեմբեր վեցէն սկսեալ ։ Զօրեքշաբթի իրիկունները «Հոգեւոր եղբայրներու» սրահին մէջ Րիւ Տոմիժ եւ Հինգշաբթի օ – րերը կէս օրէն առ՝ Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ ։

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ դիտակից եւ սրտցաւ ծնողք – ներուն, որպէսզի իրենց զաւակները չզրկեն հայերէն դասընթացքներուն ։

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՏՄԱՆ ԳՆԵՑԻՔ

ԱՆՊԱՏՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԻՔ, ԱՆՊԱՏՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԻՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)
ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԻՑ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակնօրեայ վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, Կիրակի ժամը 10–12 ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի պարահանդէսը Մար – սէյլի Ալհամպրա սրահին մէջ, Դեկտեմ – բեր 4ին ։

×

Հայկ· Բարեգործական Ընդհ· Միու – թեան Մարսէյլի Տիկնանց մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Սփալանտիտի սրահը, Դեկտեմբեր 11ին, Շաբաթ գի – շեր ։

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ
ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Կը վերսկսի Հոկտեմբեր 5, երեքշաբ – թի երեկոյ ։

Այս տարի դասաւանդութիւնները տե – ղի պիտի ունենան Երեքշաբթի երեկոնե – րը՝ ժամը 19–20 ։

Նոր արձանագրուիլ փափաքողները պէտք է դիմեն Կապոյտ Խաչի դրասեն – եակը (Րիւ Պլէօ) ամէն օր կէսօրէ առ, կամ Լիսէ Քոնտորսէ՝ երեքշաբթի երե – կոները ։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՑԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ

Ծննդեան յիսնամեակի առթիւ

Այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, Օթէլ Մոտերնի սրահը, Փլաս տը լա Ռէփիւպ – լիք, մեթրօ Ռեփիւպլիք ։

Կը նախագահէ՝ ՋԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ
Կը խօսին՝ ՄԱՐՐ ԱԹՄԱՃԵԱՆ
եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ Տիկին Զ· Անտոնեան, Զ· Մեծպահեան, Օր· Ժ· Զէյբէքեան, եւ ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցու – թեան վարչութեան երկամեայ պաշ – տօնավարութեան չրջանը աւար – տած ըլլալով, կը հրաւիրեն անդամները ներկայ գտնուելու Շաբաթ (9 Հոկտ·), ժամը 21ին, տեղի ունենալիք անդամական ընդհ· ժողովին ։ Օրակարգ՝ Բարոյական եւ Նիւթական հաշուետուութիւն, նոր վար – չութեան ընտրութիւն ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՑԸԼ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր ։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոյթներ· —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը ։

Ամէն գիւղի կը գտուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ուենալ ։

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի Բաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովեմբր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ· 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23·30

Կը մասնակցին·—

ՆՈՒԷԼ ՁԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով·— Ա) Արդիական պարեր եւ ժազ, Բ) Շառլ զ'Էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն)։

ՕՐ· ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ· պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՓՕԼ ՍԻԶԵԱՆԻ

Առակնկալները·— Պառ, պիւֆէ, բոմպոլա ։

Ձոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
6 OCTOBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41e ANNÉE — Nº 10.427

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ԱՐԹ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10427

ՕՐՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Յառաջիկայ կիրակի (10 Հոկտ·), Թուրքիոյ մէջ տեղի կ'ունենան խորհրդարանական ընտրութիւններ՝ նորոգելու համար Ազգային Մեծ Ժողովի կազմը։

Վեց կուսակցութիւններ ընտրական պայքարի ձեռնարկած են ամիսներէ ի վեր, պատերազմ յայտարարած ժողովրդի քուէն գրաւելու եւ համակրութիւն չահելու համար իրար կը վարկաբեկեն ու կը զրպարտեն։

Կուսակցապետները անձամբ կը պտըտին պատառները եւ քարոզչական ճառեր կը խօսին։

Պաշտօնապէս թեկնածու ներկայացնած կուսակցութիւններն են՝ Ազգ. Ատալէթ, Հանրապետական Գիւղացիական կուսակցութիւն, Միլլէթ, Եգի Թիւրքիյէ եւ Թիւրքիյէ, Իշճի Փարթիյէ (բանուորական կուսակցութիւն)։

Այս վերջինը առաջին անգամ է, որ հրապարակ կուգայ իբրեւ արտօնուած կուսակցութիւն, որ իրաւունք ունի մաս նակցելու ընտրութեանց։

Այս կազմակերպութիւնը, ինչպէս իր անունն ալ ցոյց կուտայ, կը ներկայանայ իբրեւ պաշտպան դործաւոր դասակարգին։ Ընկերվարականի հովեր կ'առնէ եւ ազգայնական կուսակցութեանց կողմէ համակիավար կը նկատուի։

Քանի մը ամիս առաջ Պրուսայի իբրենց համագումարին ատեն ազգայնական երիտասարդներ յարձակեցան ժողովասրահին վրայ դուռ ու պատուհան կոտրտելին եւ պատգամաւորներուն փառաւոր տփոց առին։

«Համայնավարութեան դէմ պայքարող կազմակերպութեան» անդամներն էին հեղինակները այդ «հերոսական» գործերուն, որուն ընթացքին արիւն ալ թափեցաւ։ Հանրապետութեան նախագահ Ջեր. Կիւրսէլ, որ անդամ արձանագրուեր էր հակահամայնավար այդ կազմակերպութեան, Պրուսայի դէպքէն եաք հրաժարեցաւ անկէ, պահելու համար իր անկողմնակալութիւնը։

Վերջերս Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց Իշճի կուսակցութեան կեդրոնին մէջ, տեղի տալով բուռն բողոքներու։

Գլխաւոր պայքարը կը մղուի Հալֆի եւ Ատալէթի միջեւ։

Իսկէ Ինէօնիւի կառավարութեան հրաժարումէն վերջ Հալֆը զարձաւ ընդդիմադիր։ Իսկ Ատալէթն ու միւս կուսակցութիւնները կազմեցին խառն դահլիճ մը՝ անկուսակցական Սուատ Հայրի Իւրկիւպլիւի վարչապետութեամբ։

Աթիկա փոխանցման դահլիճ մըն էր, որուն գլխաւոր պարտականութիւնն էր կազմակերպել ընտրութիւնները եւ երբ կերը օժտել նոր երեսփոխանական ժողով մը։

Փոխ - վարչապետն է Սիւլէյման Տէմիրէլ, նախագահ Ատալէթ կուսակցութեան, որ ամէնէն չատ երեսփոխաններն ունի լուծուած խորհրդարանին մէջ։

Իսկէ Ինէօնիւ Մալաթիայ, Սիւլէյման Տէմիրէլ ալ Էրզրումի մէջ խօսեցան ի նպաստ գլխաւոր ճառերը։

Հանրապետական գիւղացիականի նոր կուսակցապետ Ալփասլան Թիւրքէշ, ծանր 14 շնորհազուրկներու պետը, Անդարայի, Սամսունի եւ Սեւ Ծովի շրջանի քաղաքներուն մէջ քարոզչութեան ելած է։ Ատալէթի «մաքուր հայրենակիցները» հրաւիրած է միանալու իրենց։

Միւս կուսակցութիւններն ալ իրենց գլխաւոր վարիչները զրկած են Անատոլուի զանազան շրջանները։

Հէքքեարիի շրջանին մէջ Եգի Թիւրքիյէ թեկնածու Ալի Քարախան ընտրականն ճառը քրտերէնով արտասանած լսելէ յետոյ քիւրտ մը հարցուցած է թէ ինչո՞ւ ինք չի կրնար իր լեզուով խօսիլ։ Ալի Քարախան պատասխանած է թէ ինք ալ կրնայ, բայց ընտրողները չեն հասկնար։

Ատալէթը բողոքած է Իշճի Փարթիսիին թեկնածու ներկայացնելուն դէմ, իբրեւ ոչ - օրինաւոր եւ անկազմակերպ կուսակցութիւն, սակայն ներքին նախարարը արտօնած է անոր մասնակցութիւնը։

Բանակի եւ համալսարանական երիտասարդութեան փառաբանումն ընելով Ատալէթականները կը յուսան ապսպրէցէն քշել Հալըզ — ինչպէս ըրին Մէնտէրէսի դեմոկրատները 1950ին — եւ տիրանալ իշխանութեան։

Մէնտէրէսեան մտայնութիւնը լայն ծաւալ գտած է երկրին մէջ։

Միլլէթի կուսակցապետ Օսման Պէօլիւքպաշը Գոնիայի մէջ ճառ խօսելով յարձակած է միանդամայն Հալֆի եւ Ատալէթի վրայ։

Մինչ ընտրական պայքարը բուռն թափով կը շարունակուի, երկիրը մտանը - ւած է անտեսական եւ ելմտական ծանր տագնապի։ Դրամը կորսնցուցած է իր գնման արժէքը։ Ապրուստը կը սղէ օրէ օր։ Գիները կը բարձրանան։ Տուրքերը բաւական չեն ելեւմուտքը հաւասարակշռելու։ Ներքին եւ արտաքին փոխառութիւնը սահպողական դարձած է։ Ներածումները պէտք է սահմանափակուին։ Մէկ խօսքով, Թուրքիա հասած է անանութեան դուռը։

Ի՞նչ դարման պիտի կրնան բերել նոր երեսփոխանները երկրի անբուժելի ցաւերուն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՊԱՊԸ ՄԱԿ-Ի ԱՌՋԵԻ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Նիւ Եորքի համար պատմական օր մը պիտի մնայ Հոկտեմբեր 4ը, երբ ընդհանրական եկեղեցւոյ պետը կուգար իր բենց քաղաքը խաղաղութիւն քարոզելու աշխարհի բոլոր մարդոց։

Օղակայանը Պապը դիմաւորած են Ուքթան, Նիւ Եորքի կառավարիչ՝ Ռոքֆելլըր, կարդինալ Սփելման եւն։ Առաջին տաքիւ կարճ ուղերձ մը կը կարդայ, անդլերէն։— Առաջին Պապը որ քու հոդիդ վրայ կոխեց, քեզ կ'ողջունէ իր բոլոր սրտէ, Ամերիկա։ Կը վերանորոդէ քեզ պանդղին, Քրիստափոր Գոլոմպոսի ժեստը, երբ քու օրհնուած հողիդ վրայ ինքը իստոսի Խաչը տնկեց։ Թող, խաչի այս նշանը զոր կը դնենք երկինքներուդ եւ հողիդ վրայ, պահէ այն բարիքները զորս Քրիստոս քեզի տուած է եւ երաշխաւորէ խաղաղութիւնը, համերաշխութիւնը, արդարութիւնը եւ ամէն բանէ վեր, անմահութեան յոյսին համար։

Օղակայանէն Նիւ Եորք, թափօրը քառասուն քիլոմեթր ունի ընելիք։ Աւելի քան չորս միլիոն կը հաչուեն Նիւ Եորքցիները, որ ողջունած կամ տեսած է Պապը։

Մանհաթանէն անցնելով, Պօղոս Զ· կը հասնի Ս· Պատրիկ եկեղեցին, որ ծայրէ ծայր լեցուն է։ Կ'աղօթէ ապա երդ մը կը բարձրանայ։— «Թու էս Փեթրուս»։

Ապա Պապը յիսուն վայրկեան տեւող տեսակցութիւն մը կ'ունենայ նախագահ Ճոնսընի հետ, Ուալտորֆ Ասթորիա պանդոկին 35րդ յարկը։

Պապը ճաշելէ եւ քիչ մը հանդստանալէ եաք կարդինալ Սփելմանի մօտ, կը հասնի ՄԱԿի չէնքը ուր կ'արժանանայ բացառիկ ընդունելութեան։ Բացակայ է մի - այն ալպանական պատուիրակութիւնը, բայց ամէն մարդ կը ծափահարէ, մէջն ըլլալով Ռուսերը։

Բարի գալուստի ճառը կ'արտասանէ Ազգաժողովին նախագահը՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի, ապա Պապը, Ֆրանսերէն, կը կարդայ իր պատգամը։

«Ամէն բանէ առաջ, մեր պատգամը կ'ուզէ, բարոյական եւ հանդիսաւոր վերացումն ըլլալ այս հաստատութեան։ Այս պատգամը արդիւնք է մեր պատմական փորձառութեան։ «Մարդկութեան իրրեւ փորձադէտ» է որ այս կազմակերպութեան կը բերենք, մեր վերջին նախորդներուն, կաթողիկէ ամբողջ եպիսկոպոսութեան եւ մեր քուէն, համոզուած որ այս կազմակերպութիւնը արդի քաղաքակրթութեան եւ համաշխարհային խաղաղութեան պարտադիր ճամբան կը ներկայացնէ»։

Պապը կը չեշտէ որ իր խօսքը ապագային կը նայի։ Շէնքը, զոր ՄԱԿի անդամները կառուցած են պէտք չէ աւերակի վերածուի։ Պէտք է կատարելագործուի եւ յարմարի այն պարտադրանքներուն զոր աշխարհի պատմութիւնը պիտի ներկայացնէ։ ՄԱԿը հանդրուան մըն է մարդկութեան զարգացման մէջ։ Անկարելի է եա երթալ, պէտք է յառաջանալ։

Ապա Պօղոս Զ· կը ծանրանայ ՄԱԿի առաքելութեան վրայ։— «Կ'աշխատիք միացնելու համար ազգերը։ Սա ձեւա - ւորումը ընդունինք։— Պետութիւնները միասին դնելու։ Ընկերութիւն մըն էք։ կամուրջ մըն էք ժողովուրդներու միջեւ։ Պետութեանց յարաբերութիւններուն համար ցանց մըն էք։ Կը փորձուինք ըսելու որ ձեր յատկանիշն է, ձեւով մը, ըլլալ անցողական աշխարհի մէջ ինչ որ կաթոլիկ եկեղեցին կ'ուզէ ըլլալ հոդեկանին մէջ՝ միակ եւ ընդհանրական։ Ոչ մէկ բան կարելի է աւելի բարձր նկատել, բնական դեռնի վրայ, մարդկութեան դաղափարաբանական կառուցման մէջ։ Ձեր կոչումն է եղբայրացնել, ոչ թէ քանի մը ժողովուրդներ, այլ բոլոր ժողովուրդները։ Դժուա՞ր գործ։ Անշուշտ։ Բայց այս է գործը, այս է ձեր ապնիւ գործը։ Հոս կը կրկնենք մեր փափաքը՝ յառաջ երթալ։ Աւելին կ'ըսենք։— այսպէս ըրէք որ ձեր մէջ առնէք անոնք ո - րոնք հեռացած են ձեզմէ։ Գտէք միջոցը եղբայրութեան ձեր դաշինքի ուխտին կանչելու, պատուի մէջ եւ պարկեշտութեամբ, անոնք որոնք դեռ չեն բաժներ այդ դաշինքը»։

Բացայայտ է որ այս յայտարարութեամբ Պապը կ'ակնարկէ Չինաստանի ՄԱԿի անդամակցութեան։

Եւ Պապը կը չարունակէ։— «Հոս, մեր պատգամը կը հասնի իր գագաթնակէտին։ Նախ բացառական կերպով։ Խօսքն է որու կը սպասէք մեզմէ եւ զոր չենք կըրնար արտասանել առանց դիտակցելու ա - նոր ծանրակշիռ բնոյթին եւ հանդիսաւորութեան։— Այլեւս երբեք մէկը միւսին դէմ, երբե՛ք, երբե՛ք։ Այդ նպատակով չէ՞ արդէն որ ծնաւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը։— Պատերազմի դէմ եւ խաղաղութեան ի նպաստ։ Լսե - ցէ՛ք մեծ անհետացողի մը՝ ձեռն Քենը - ամիի, սա պայծառատես խօսքերը, ասկէ չորս տարի առաջ։— «Մարդկութիւնը պէտք է վերջ տայ պատերազմին թէ ոչ պատերազմն է որ վերջ պիտի տայ մարդկութեան»։ ... Եթէ կ'ուզէք եղբայր ըլլալ, նետեցէք զէնքերը։ Կարելի չէ սիրել, զէնք ունենալով ձեռքին մէջ։ Զէնքերը, մանաւանդ այն սարսափելի զէնքերը զորս արդիական դիտութիւնը տուաւ ձեզի եւ որոնք զոհ ու աւերակ պատճառելէ առաջ իսկ, դէշ երազներ կը սերմանեն, դէշ զղացումներ կը սնուցանեն, մղձաւանջներ կը առեղծեն։ Ահաւոր ծախքեր կը պահանջեն։ Կը կասեցնեն օգտակար աշխատանքի եւ համախոհութեան ծրագիրները։ Կ'աւերեն ժողովուրդներու հոդեբանութիւնը։ Ցորչափ մարդը մնայ այն տկար, փոփոխական եւ նոյնիսկ չար էակը որ յաճախ կ'երեւայ, դժբախտաբար պաշտպանողական զէնքերը անհրաժեշտ կ'ըլլան»։

«Խօսք մը եւս, պարոններ, վերջին խօսք մը։— Այս հաստատութիւնը զոր կը կառուցանէք միայն նիւթական եւ երկրաւոր հիմերու վրայ չի կրծնիր, վասնզի այդ պարագային, աւազի վրայ չինուած կ'ըլլայ։ Կը կրծնի ամէն բանէ առաջ մեր խիղճերուն վրայ։ Այո, ժամանակը եկած է, անձնական բարեփոխման, ներքին վերանորոգման։ Պէտք է վարժուինք մարդը նոր ձեւով վերլուծելու։ Նոր ձեւով նաեւ մարդոց հաւաքական կեանքը, նոր ձեւով վերջապէս, պատմութեան ճամբաները եւ աշխարհի ճակատագիրները, ըստ Պօղոսի խօսքին»։

Պապին պատգամին յատկանշական երկու կէտերը կը նկատուին իր փափաքը որ Չինաստան ՄԱԿի անդամակցի, ապա իր ընդդիմութիւնը ծնունդներու արուեստական հակակշռին։

Գիշերը, մեկնելէն առաջ, Պապը այցելած է Եաւիի Սթատիոմը, ուր 90 հազար հաւատացեալներ զինքը ողջունած են։

Պօղոս Զ· Հոմ վերադարձաւ նոյն պիտերը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱՑին հասած լուրերը չատ նպաստաւոր չեն։ Վախ կայ որ երկիրը քաղաքացիական պատերազմին դուռը դտնուի։ Կ'ըսուի թէ ապստամբները ձեռնարկի կեդրոնը ապաստանած են։

ՔԱՍԹՐՕ յայտարարեց թէ Քէ Կուեվառա հրաժարած, քուպական հպատակութիւնը ձգած ու երկրէ հեռացած է «այլուր տանելու համար յեղափոխութիւնը»։

ՖՐԱՆՔԵԻԵԳԻՊՏԱԿԱՆ յարաբերութիւնները չատ լաւ են, մասնաւոր Ամէրի փարիզ այցելութեան նախօրեակին։

ՓԱՐԻԶի «Քոմպա» երեքշաբթի օր կը հերքէր Խաչատուրեանի մահուան լուրը զոր տուած էր «ապատինելով գործակալութեան հեռագիրներու»։ «Քոմպա»յի լուրը տալու ձեւը արդէն որոշ կասկած կը պատճառէր տրուած ըլլալով որ ոչ գործակալութեան անունը կար, ոչ իսկ Խաչատուրեան «մահուան» վայրն ու ժամը։ Չէր յիշուէր նոյնիսկ թէ սրտի տագնապ ունեցած է։ Վերջին լուրերու համաձայն, Արամ Խաչատուրեանի վիճակը գոհացուցիչ է։

ՅՈՅՆ կառավարութիւնը բանի աչխատանքի լծած է այն 4600 ուղեվարները, որոնք 48 ժամուան համար, գործադուլ որոշած էին։ Ծոստում տրուած է թէ իրենց պահանջները նկատի պիտի առնուին։

ՅԱՉՈՂ

Ա.

Նոր Նիկոմեդիայի՝ Իզմիթի վերածվելուց հետո Սելիմ Գ սուլթանը ձգտում էր նրան դարձնել մեծ ու հզոր քաղաք, որ կարողանար դիմակայել Ռուսաստանի աճող ազդեցությանը Սև ծովում։ Նրա հրամանով Իզմիթում սկսվեցին մեծ շինարարական աշխատանքներ։ Կառուցվեցին նոր պարիսպներ, ամրություններ, զորանոցներ, հանդիսավոր մզկիթներ, մեդրեսեներ, հիվանդանոցներ, ջրմուղներ, ամրակազմ նավահանգիստ։ Սելիմ Գ-ի հրամանով Իզմիթում հաստատվեցին նաև ռազմական արհեստանոցներ։ Ռազմական նավատորմի համար Իզմիթում կառուցվեցին 368 նոր նավեր։

Հետաքրքրական է, որ Սելիմ Գ-ի հրամանով Իզմիթում հաստատվեցին նաև հրեաներ։ Նրանց հրավիրեցին Շաբեթայ Ծևիի հետևորդները, որոնք 1666 թ. հռչակեցին իրենց առաջնորդին Մեսիա։ Ծևիի հետևորդները, որոնք ստացան Ֆրանկ անունը, հալածանքների ենթարկվեցին Ստամբուլում։ Նրանց մի մասը հաստատվեց Սալոնիկում, մյուսները՝ Իզմիթում։ Ֆրանկները հիմնեցին իրենց եկեղեցին, դպրոցը, հիվանդանոցը։ Նրանք զբաղվում էին առևտրով, ունեին մեծ կապիտալներ։ Նրանց ձեռքում էր կենտրոնացած Իզմիթի առևտրի մեծ մասը։

1806 թ. Շուչի Իսմայիլ փաշան հրամայեց Իզմիթում ապրող հույներին տեղափոխել Ստամբուլ։ Հույները ստիպված էին լքել իրենց տները, ունեցվածքը և ապրանքները։ Նրանց տեղափոխեցին Ստամբուլի Ֆանար թաղամասը։ Հույների տեղերում հաստատվեցին թուրքեր։ Հույները Ստամբուլում ստիպված էին ապրել մինչև 1821 թ. հունիսը։ Նրանց մի մասը ենթարկվեց կոտորածների։ Հույների ունեցվածքը բռնագրավվեց։

1829 թ. սեպտեմբերի 14-ին Իզմիթ մտավ ռուսական զորքը։ Ռուսական զորքերի հրամանատարությունը Իզմիթում հաստատեց ռազմական ռեժիմ։ Ռուսական զորքերը Իզմիթում մնացին մինչև 1830 թ. հոկտեմբերի 1-

ւորումները, որոնց կը հանդիպինք այսօր Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, բացի թրքական տարրերէն, որոնք ունին ուրալ-պայքալեան ծագում : Ցեղային այդ խմբաւորումներուն մէջ համեմատաբար ամէնէն քիչ խառնուրդը կը ներկայացնեն միայն Հայերը, որոնք դրեթէ համասեռ են եւ հազարաւոր տարիներու ընթացքին զարմանալի կերպով պահած ու մինչեւ մեր օրերը հասցուցած են իրենց մարդաբանական արմենոյիտ տիպը :

Այս տիպին մարդաբանական յատկանիշները յայտնի դարձան յուշարձաններու եւ ուսումնասիրութիւններու շնորհիւ : Հին Եգիպտացիներէն մնացած են բաւականաչափ որմաքանդակ նկարներ, որոնք կը ներկայացնեն Եգիպտոսի կողմէ գերիվարուած ժողովուրդներու պատկերները: Այդպիսի քանդակներէն են Կուգեշի կռուին ընթացքին գերի ինկած Խեթացիներուն որմնանկարները : Այդպիսի բնորոշ դիմագիծեր ունին Պողազքէօյի եւ Ճենճիրլինի պեղումներէն երեւան հանուած Խեթացիներու որմանկարները, ինչպէս նաեւ Ասորեստանցիներու ձգած սումերեան եւ սուբարեան (խուրիտեան) խորաքանդակները, որոնք կը վերաբերին Ք. Ա. 3–2րդ հազարամեակներուն: Ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ ատոնց մարտաբանական յատկանիշերը կը համապատասխանեն այսօրուան Հայերուն առանձնայատկութիւններուն :

Կարգ մը լուրջ ուսումնասիրութիւններու համաձայն Հայերը կը նկատուին Մերձ. Արեւելքի նախաբնիկ ժողովուրդի մը հաղիւ փոխուած սերունդը : Հայերը թխադէմ են, ունին կարճ ու կլոր գլուխ: Այսօրուան Հայերը, պահպանելով Մերձաւոր Արեւելքի հնագոյն կարճագանկ ժողովուրդներուն մարդաբանական դիծերը, իրենց ֆիզիքական բնորոշ յատկանիշներով , կը կազմեն բաւական առանձնայատուկ մարդաբանական խումբ մը , որ կը համարուի խեթերու ցեղակից կամ անոնցմէ սերած :

Ցետսառնամանիքի ժամանակաշրջանին ամբողջ հայկական լեռնաշխարհին մէջ նպաստաւոր պայմաններ գոյութիւն ունեցած են արմենոյիտ ցեղերու տարածումին համար: Անոնք գացած են դէպի հարաւ՝ (Սումիրներ) եւ հիւսիս՝ Կովկաս: Ուրիշ արմենոյիտ ցեղեր գացած են դէպի արեւմուտք՝ Արեւմտեան Եւրոպա:

Հաստատեցինք, թէ Հայաստան հնագոյն ժամանակներուն իսկ մարդաբնակ էր: Հնագէտներ Գ. Կոնտենօ եւ Ժաք տը Մորկան կ՚ընդունին նոյնիսկ, որ հայկական լեռնաշխարհը մարդաբնակ եղած է դեռ այն ժամանակ , երբ Միջագետքի դաշտավայրը ծովին յատակն էր :

Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներուն դանկաբանական ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան , թէ հոն հաստատուած ժողովուրդները կը բաժնուէին մարդաբանական երկու տիպերու: Առաջինը՝ կարճագանկն է, արմենոյիտը, որ բնորոշ է 4 – 2րդ հազարամեակին, միւսը երկարագանկը, որ հրապարակ կ՚ելլէ շատ աւելի ուշ :

Բնիկ ցեղերէ կազմուած առաջին ժողովուրդները՝ Սումերները, Սուբարիները եւ Խեթերը, որոնք Միջագետքի, Փոքր Ասիոյ եւ հայկական լեռնաշխարհի մէջ բարձր մշակոյթներ ստեղծած են, իրենց մարդաբանական յատկանիշերով՝ կլոր դէմքով ու գանկով, ամենայն հաւանականութեամբ, նոյնպէս պատկանած են արմենոյիտ մարդաբանական տիպին :

Առանց անտեսելու արմենոյիտ մարդաբանական տիպին կապը խեթականին հետ, աւելի հաւանական պէտք է համարիլ, որ արմենոյիտ տիպը ոչ թէ խեթականէն սերած է, այլ ուղղակի հայկական է: Այս պարագային պէտք է նկատի ունենալ նաեւ նախնադարեան մարդաբանական տիպերուն պատկերը, որով կարելի չէ համաձայն գտնուիլ այն հին կարծիքին հետ, ըստ որուն եւրոպական – ալպիական մարդաբանական տիպը ինքնուրոյն, տեղական ծագում ունի տինարեան տարբերակով, որ աւելի մօտ է Պոնտզագրոսեան տիպին: Ընդհակառակն , պէտք է ընդունիլ կեդրոնական Եւրոպայի կարճագանկ բնակչութեան Մերձ. Արեւելեան ծագումը: Հայկական լեռնաշխարհը եւ Փոքր Ասիան եղած են կամուրջ այդ ցեղերուն տեղաշարժներուն համար:

Հայկական լեռնաշխարհի ցեղային կազմը կը համապատասխանէ հին բնակչութեան ձգած նիւթական մշակոյթին : Ժամանակակից դիտութեան տուեալներուն ուսումնասիրութիւնը կը պարզէ թէ հայկական լեռնաշխարհին մշակութային ու ցեղային շաղկապը կամ Հայկական լեռնաշխարհի ցեղերուն Մերձ. Արեւելեան մարդաբանական ու լեզուական ընտանիքը ձեւաւորուած են շատ հինէն՝ նոր քարէդարեան շրջանին, նախքան հին աշխարհի պատմական թատերաբեմին վրայ սեմական, հնդեւրոպական, արիական լեզուական խումբերու ցեղերուն եւ ժողովուրդներուն երեւան գալը :

Այսպիսով ,Զագրոսի եւ Տաւրոսի լեռնաշղթաներու Հայկական Լեռնապարին միջեւ՝ Տիգրիս, Եփրատ, Արածանի, Արաքս, Կուր գետերու հովիտներուն, Ուրմիա, Վան, Սեւան լիճերու աւազանին մէջ բազմաթիւ ցեղերէ կազմաւորուած է արմենոյիտ մարդաբանական տիպը, թերեւս ալ աւելի շուտ՝ միջին քարէ դարուն: Բոլոր պարագաներուն պղինձի դարին յայտնագործութիւնները ցոյց կուտան արմենոյիտեան տիպերուն գերիշխանութիւնը :

Հայերու մարդաբանական տիպին մէջ դեռ յայտնաբերուած չէ որեւէ տարր , որուն մէջտեղ գալը կարելի ըլլայ վերագրել Մերձ. Արեւելք թափանցած հնդեւրոպական լեզուներու տարածման ժամանակաշրջանին :

Փոքր Ասիոյ եւ Մերձ. Արեւելքի մէջ կատարուած պեղումները երեւան հանեցին նաեւ երկար գանկեր: Կը նշանակէ , ուրեմն, թէ եղած են նաեւ երկարագանկ ժողովուրդներ, որոնց Ֆոն Լուշան, Ռ. Վիրխով եւ ուրիշները կը համարին եկուորներ, դրսեցիներ: Այս վերջինները էական ներգործութիւն չեն ունեցած տեղացիներուն մարդաբանական փոփոխութեան վրայ, այլ ընդհակառակն, իրենք է որ ձուլուած են :

Գանկերու եւ պատմական յուշարձաններու վկայութեան հիման վրայ կուգանք այն եզրակացութեան, թէ սեմ. եւ հընդեւրոպական ժողովուրդներու կողքին եղած է նաեւ ուրիշ ժողովրդախումբ մը , որ մինչեւ Ք. Ա. երկրորդ հազարամեակին կէսը կը բնակէր Հայկ. լեռնաշխարհին, Փոքր Ասիոյ, Միջագետքի մէջ եւ կը կազմէր այդ երկիրներուն բնակչութեան նախասկզբնական եւ գլխաւոր տարրը եւ ծանօթ է արմենոյիտ մարդաբանական տիպ անունով : Ասոր մէկ ճիւղը յետագային կեդրոնացաւ Տիգրիսի վերին աւազանին , Եփրատի միջեւ, հայկական լեռնաշխարհին մէջ, որ կոչուեցաւ Արմենիա: Այս ժողովուրդը իր մարդաբանական տիպով , քաղաքակրթութեան եւ լեզուական մնացորդներով ապրած է բոլոր դարերուն՝ հասնելով մինչեւ մեր օրերը :

Ուրեմն , հայկական լեռնաշխարհի մէջ Ք. Ա. 6 – 2րդ հազարամեակին կար բընիկ, բազմաթիւ ցեղերէ կազմուած հնագոյն ժողովրդախումբ մը: Հայկական լեռնաշխարհին նախասկզբնական հիմնական խաւը ըլլալով, հազարաւոր տարիներու ընթացքին պահպանեց իր մարդաբանական մշակութային առանձնայատկութիւնները եւ դարերու ընթացքին իրարու յաջորդող այլացեղ ժողովուրդներուն փոխանցեց իր մարդաբանական ուրոյն կերպարը: Ան իր մարդաբանական տիպով եւ մշակոյթով այսօր կը վերապրի Հայերուն մէջ :

Ք. Ա. 8րդ դարուն սկիզբները պատմական Հայաստանին մեծ մասը կ՚անցնի ուրարտական տիրապետութեան տակ:

Վեցերորդ դարերու կէսերուն (Ք. Ա.) Ուրարտուն գրաւուեցաւ հայկական լեռնաշխարհին մէջ ապրող ցեղերու նոր խումբի մը կողմէ՝ գլխաւորութեամբ Հայերու: Ուրարտուն սկսաւ կոչուիլ նոր քաղաքական միութեան անունով՝ Արմենիա – Հայաստան: Հայերը թէ քաղաքականօրէն, թէ արեան գիծով, թէ մշակոյթով եղան Սուբարիներու (Խուրիտներու), Նախախեթերու, Հայասացիներու , Նայիրցիներու եւ Ուրարտացիներու ժառանգորդները :

Ս. ՍԱՐԴԱՐԵԱՆ

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Համբերութեամբ եւ ժամանակով՝ թրթենիին տերեւը ի վերջոյ կը դառնայ մետաքս :

ՉԻՆԱԿԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՎԱԼԱՆՍ.– Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ , Վալանսի եւ շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան համայնական ընդհանուր ժողովը տեղի ունեցաւ , 1965 Յունիս 3 , Հինգշաբթի Սալ Տէ Ֆէթի վերնայարկը :

Նախօրօք եղած յայտարարութեանց համաձայն, եւ ներկաներուն ալ հաւանութեամբ, ժողովականներուն թիւը օրինաւոր մեծամասնութիւն նկատուեցաւ : Հոգաբարձութեան նախագահը Պ. Մ. Ճերանեան , ժողովը բացուած յայտարարեց, որմէ ետք ամփոփ կերպով ներկայացուց յիշեալ կազմին 38 ամսուան ընդհանուր գործունէութիւնը , որ արժանացաւ ժողովականներու ջերմ գնահատանքին:

Ապա քարտուղար Պ. Գապաքճեան , մանրակրկիտ ներկայացուց հոգաբարձութեան բարոյական գործունէութիւնը , որ նոյնպէս արժանացաւ ժողովականներու գնահատանքին :

Իր կարգին Պ. Լ. Տէր – Սարգիսեան ներկայացուց հոգաբարձութեան — նիւթական գործունէութիւնը : Հոգաբարձութիւնը ոչ միայն կրցած է հաւասարակշռել իր ելեւմուտքը, այլեւ 35736 նոր Ֆրանքի գումար մը յաջողած է պահ դնել տեղւոյս խնայողական սնտուկին մէջ :

Այս զեկուցումներէն ետք ժողովը միաձայնութեամբ տուաւ գնահատանքի բանաձեւ մը :

Հոգաբարձութեան հասցէին եղած համակրալից արտայայտութիւններէն ազդուած, անխոնջ նախագահը Պ. Մ. Ճերանեան յայտարարեց թէ պիտի ջանան օգտակար հանդիսանալ մեր եկեղեցիին եւ մշակոյթին ,առանց շեղելու ժողովրդական սկզբունքները կիրարկելէ : Ընտրական յանձնախումբին կողմէ Պ. Գ. Քիրէճեան քանի մը թելադրութիւններ ըրաւ ,ըսելով թէ կը ցանկայ որ հոգաբարձութիւնը մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձնէ մեր դպրոցին մակարդակը բարձրացնելու աշխատանքը :

Ցետոյ վերընտրուեցան ընտրական եւ հաշուեքննիչ յանձնախումբը, եւ հոգաբարձութիւնը, իր նոյն եւ լրիւ կազմով նոր տարեշրջանին համար :

Այժմ, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան ներկայ կազմն է.— Պ. Պ. Մ. Ճերանեան՝ (ատենապետ), Լ. Տէր.Սարգիսեան (փոխ ատենապետ եւ տոմարապահ), Մ. Մաքսուտեան (գանձապահ), Վ. Գրիգորեան՝ (ատենադպիր), խորհրդական անդամներ՝ Մ. Սէմէրճեան, Դ. Կէվէկեան, Գ. Ժամագործեան, Հ. Օհանեան, Պըրնաղեան , Տոքթ. Մ. Գոհարեան :

ԿՆԻՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (43)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Շատ հաւանական է, պատասխանեց Փուարօ պաղարիւնութեամբ եւ հնչեցնելով դրան զանգակը :

Մեղի առաջնորդեցին առաջին յարկին վրայ մեծ դահլիճ մը. մէկ – երկու վայրկեանէն Ժերալտին մտաւ :

Այդ երիտասարդ աղջիկը, իր երկարաձիգ հասակով, մութ ու սեւ աչքերով , այդ պահուն, պատճառեց ինձ աւելի խոր տպաւորութիւն մը, քան զինք առաջին անգամ տեսնելուս :

Հակառակ իր երիտասարդութեան, այդ աղջիկը ունէր խոժոռ եւ լրջախոհ կերպարանք :

— Խիստ հաճոյակատար էք, պարոն Փուարօ, այսքան շուտ պատասխանելով խնդրանքիս : Որքան կը ցաւիմ որ չկարողացայ ձեզ տեսնել այս առաւօտ :

— Կը քնանայի՞ք :

— Այո: Հօրս գրագրուհին՝ Միս Գարրոլ պնդեց որ հանգստանամ: Շատ բարի կին մըն է :

Ինձ թուեցաւ, որ իր ձայնին եղանակը բառերուն իմաստը կը հերքէր :

— Ինչպէ՞ս կրնամ օգտակար ըլլալ ձեզի, օրիորդ, հարցուց Փուարօ :

Աղջիկը բոպէ մը վարանեցաւ :

— Դուք եկած էիք հայրս տեսնելու , դժբախտութեան նախորդ օրը, չէ՞:

— Այո, օրիորդ , շատ ճիշդ է :

— Ինչո՞ւ համար: Ի՞նք հրաւիրած էր ձեզի :

Փուարօ լռութիւն պահեց : Կարծես թէ կը հարցնէր ինքզինքին որ պէ՞տք էր պատասխանել : Այժմ կը հետեւցնեմ , որ իր այդ անորոշ կացութիւնը ուշիմ հաշիւ մըն էր, երիտասարդուհին խօսելու մըզող: Փուարօն թափանցած էր աղջկան անհամբեր նկարագրին :

— Ըսէք, կը խնդրեմ, պարոն Փուարօ, հայրս որեւէ կասկած մը ունէ՞ր: Որմէ՞ կը զգուշանար: Ի՞նչ ըսաւ ձեզի: Կ՚ազաչեմ խօսեցէք :

Օրիորդին առաջին պաղ եւ չոր դիրքը յանկարծ անհետացած էր: Հակած դէպի առաջ, երիտասարդուհին, ջղայնօրէն , ձեռքերը կը սեղմրտէր իր ծունկերուն վրայ :

— Լորտ Էճվարի եւ իմ միջեւ տեղի ունեցած խօսակցութիւնը գաղտնիք մըն էր, ըսաւ վերջապէս Փուարօ :

Իր հայեացքը չէր հեռանար բնաւ Ժերալտինի դէմքէն :

— Ուրեմն ... խնդիրը կը կայանար բանի մը վրայ, որ կապ ունէր ... ընտանիքին հետ : Օհ, ձեր լռութիւնը կը չարչարէ զիս, խօսեցէք: Անհրաժեշտ է ինծի դիտնալ թէ ուր պէտք է դիմեմ : Կ՚ազաչեմ ...

Երեւութապէս նեղ դրութեան մը մէջ մնացած՝ Փուարօ գլուխը շարժեց :

— Սակայն... պարոն Փուարօ, ես աղջիկն եմ իրեն : Ես իրաւունք ունիմ դիտնալու թէ ինչ բանի կը կասկածէր :

— Ուրեմն դուք այդքան շա՞տ կը սիրէիք ձեր հայրը, օրիորդ, հարցուց Փուարօ քաղցրութեամբ :

Աղջիկը , կարծես թէ հարուած մը ըստացած ըլլար, ետ քաշուեցաւ .

— Թէ՞ կը սիրէի՛... ես... ես ...

Ցանկարծ կորսնցնելով իր անձին վրայ ունեցած իշխանութիւնը, արձակեց ջղային խնդուք մը, դրեթէ խելագարուած :

Դուռը բացուեցաւ եւ յայտնուեցաւ Միս Գարրոլ :

— Տեսնենք, տեսնենք, Ժերալտին, զաւակս , ինչ կ՚ընէք: Ես թոյլ չեմ տար ձեզի այդպէս խնդալու: Վերջացուցէք , վերջացուցէք անմիջապէս :

Այս խիստ եղանակը ունեցաւ իր ազդեցութիւնը : Ժերալտին հանդարտեցաւ : Սրբեց իր աչքերը եւ ուղղուեցաւ :

— Ներեցէք ինձ, ըսաւ ան ցած ձայնով մը, երբեք պատահած չէր որ այսպէս խնդայի, Միս Գարրոլ: Իմ կամքէս անկախ էր այդ :

Ուղիղ նստած իր բազկաթոռին մէջ , ոչ ոքի կը նայէր աղջիկը :

— Ինծի կը հարցնէ թէ կը սիրէի՞ իմ հայրս, բացատրեց ան դառն ծիծաղով մը :

Եւ կարճ լռութենէ մը յետոյ, շարունակեց :

— Չեմ դիտեր, թէ լաւագո՞յն է ստել կամ ճշմարտութիւնը ըսել : Անկասկած աւելի նախընտրելի է անկեղծ ըլլալ : Ես չէի սիրեր իմ հայրս: Ես կ՚ատէի զայն :

— Օ՛հ, Ժերալտին:

— Ինչո՞ւ համար հակառակը ըսել : Դուք ոչ մէկ պատճառ ունէիք զինքը ատելու, որովհետեւ ան ձեզի չէր կրնար վնասակար ըլլալ : Դուք այն հազուագիւտ անձերէն էիք, որոնք դուրս կը մընային իր ազդեցութենէն : Դուք ձեզի կը համարէիք լայնօրէն ձեզի վճարող մարդու մը ծառայութեան մէջ: Իր տարօրինակութիւններն ու բարկութիւնները չէին սարսափեցնէր ձեզի երբեք ... ուշադրութիւն չէիք դարձներ : Ես լաւ դիտեմ , թէ ինչ կը խորհէիք .— «Ամէն մարդ իր մտահոգութիւնները ունի կեանքի մէջ » :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլի Ֆրանս. Բանակի Կամաւոր-ներու եւ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, երկու պատերազմներու զոհերուն ի յիշատակ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Սարոյեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան աօթիւ :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Տէր եւ Տիկին ընկ. Կօշկակարեան, Պ. Երուանդ Պետրոսեան, Այրի Տիկին Պերճուհի Սարճեան (ծնեալ Կօշկակարեան) իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք հեռագրով, ծաղկեպսակով, նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին Արմենակ Սարճեանի մահուան առթիւ: Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Յ. Կօշկակարեան կը նուիրէ երեսուն Ֆրանք «Յառաջ»ի, երեսուն «Հայ-Բոյժ»ի, երեսուն «Հայաստան» թերթին, երեսուն Կ. Խաչին (Վալանս), երեսուն Ազգ. Միութեան (Վալանս), երեսուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Պ. Երուանդ Պետրոսեան երեսուն Ֆր. Կ. Խաչին (Վալանս), Այրի Տիկին Պերճուհի Սարճեան 25 Ֆր. Կ. Խաչին (Վալանս) :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ազբ. Տիկին Սիրանուշ Քէշիշեանի մահուան առթիւ, Այրի Տիկին Սիրարփի Եալընզեան եւ զաւակները 50ական Ֆրանք կը նուիրեն Աղքատախնամին, Կապ. Խաչին եւ Կարմիր Խաչին :

Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Եալընզեան եւ զաւակները Աղքատախնամին 40 Ֆր., Կապ. Խաչի 30, Կարմիր Խաչին 30 :

Տէր եւ Տիկին Հրանդ Պալեան եւ զաւակները Աղքատախնամին 40, Կապ. Խաչին 30 Կարմիր Խաչին 30 :

Տիկին Էօժէնի Խըրլագեան տասը Աղքատախնամին: Քրիստին եւ Սիլվի Եալընզեան Կապ. Խաչին յիսուն: Կարմիր Խաչին յիսուն : Արմենակ Քէշիշեան Աղքատախնամին 40, Կարմիր Խաչին 30, Կապոյտ Խաչին 30 Ֆրանք :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խընամակալութիւնը պարտականութիւն կը նկատէ հրապարակաւ իր սրտագին շնորհակալութիւնները յայտնել Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան (Լիզպոն) որ բարեհաճեցաւ այս անգամ ալ իր դրական համակրանքը արտայայտել կրթական այս հաստատութեան հանդէպ, անոր տրամադրելով 42·500 Ֆրանքի կարեւոր գումար մը, ներքնապէս եւ արտաքնապէս ներկելու եւ նորոգելու համար չէնքը, որ այս կերպով ալ աւելի գեղեցիկ եւ ներկայանալի դարձաւ :

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Լերսկսան Հոկտեմբեր 5, Երեքշաբթի երեկոյ :

Այս տարի դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի երեկոները՝ ժամը 19–20 :

Նոր արձանագրուիլ փափաքողները պէտք է դիմեն Կապոյտ Խաչի դրասենեակը (Ռիւ Պլէօ) ամէն օր կէսօրէ ետք, կամ Լիսէ Քոնտորսէ՝ Երեքշաբթի երեկոները :

ՀՐԱՒԷՐ ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան աշխատանքի գործունէութեան ժամանակաշրջանը լրացած ըլլալով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, Ուրբաթ (Հոկտ. 15), երեկոյեան ժամը 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, նոր Ազգ. Միութիւնը ընտրելու համար :

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 7էն սկսեալ Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրուան հայերէնի դասընթացքները կը սկսին : Կը խնդրուի բոլոր ծնողքներէն որ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ամէր օր :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը հայերէնի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի ժամը 2էն 5 Ահարոնեան ակումբը 26 Ռիւ Տէ Քոնվալէսան: Դասաւանդութիւնները կը սկսին Հոկտ. 7ին: Դասատու Օր. Սեղա Թիւթէլեան :

×

ԼԻԼԱՅԻ ՇՐՋԱՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի շրջ. վարչութեան հայերէնի դասընթացքը կը վերաբացուի, Հոկտեմբեր 7ին, 32 – 34 Ավընիւ Փորթ տէ Լիլա, Քէս տ'Էփարնեի սրահը, ժամը 14 – 17 : Կը խնդրուի ծնողքներէն շուտափոյթ արձանագրել իրենց զաւակները ու չզրկել զանոնք մայրենի լեզուէն :

×

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9ին, կը սկսին 65 – 66 տարեշրջանի հայերէնի դասընթացքները, 26 Ռիւ Պուֆիէ, 6 տարեկանէն վեր տղոց համար :

×

Վ Ի Է Ն

Վիէնի Կապ. Խաչի դպրոցներու վերաբացումը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Հոկտեմբեր վեցէն սկսեալ : Չորեքշաբթի իրիկունները «Հոգեւոր եղբայրներու» սրահին մէջ Ռիւ Տռիւժ եւ Հիգնշաբթի օրերը կէս օրէն ետք՝ Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ գիտակից եւ սրտցաւ ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակները չզրկեն հայերէն դասընթացքներուն :

×

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԻՑ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակնօրեայ վարժարան, եկեղեցւոյ խորհրդարանին մէջ, Կիրակի ժամը 10–12 :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23·30

Կը մասնակցին.—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ ժազ, Բ) Շան զ'Էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն):

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա :

Ճոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք

Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին

MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes

ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝

ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, ոչ-անդամները ընդհ. ժողովի այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին Խրիմեան սրահին մէջ : Օրակարգ.— Ա) Ամերիկայի Նոր Սեբաստիա ամսաթերթին համար նկարի հարց: Բ) Մասնաճիւղերու եկած նամակներու զեկուցում: Գ) Զանազան հարցերու լուծում : Դ) Մասնաւորապէս կը հրաւիրուի Շապին Գարահիսարի Արծիւ Հայր. միութեան մէկ ներկայացուցիչը :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրեն անդամները ներկայ գտնուելու Շաբաթ (9 Հոկտ.), ժամը 21ին, տեղի ունենալիք անդամական ընդհ. ժողովին: Օրակարգ՝ Բարոյական եւ նիւթական հաշուետութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶԻ

Ծննդեան յիսնամեակի առթիւ

Այս Հինգշաբթի ժամը 20·30ին, Օթէլ Մոտերնի սրահը, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք, մեթրօ Ռեփիւպլիք :

Կը նախագահէ՝ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ

Կը խօսին՝ ՄԱՐԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ

եւ ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Կ'արտասանեն՝ Տիկին Զ. Անտոնեան, Զ. Մեծպահքեան, Օր. Ժ. Զէյրէքեան, եւ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԱՐՄԱՒԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
7
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
7 OCTOBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԼԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10428

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.428

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի ԽՆԴԻՐ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Աշխարհի տեղծագործութենէն ի վեր մարդիկ խաղաղութիւն փնտռած են, սակայն երբեք չեն կրցած արդիւնել պատեհ րոպէն :

Նոյ Նահապետի խաղաղութեան ալաւը նին այսօր առաւել քան երբեք օրակարգի վրայ է եւ իրրեւ խորհրդանշան կը չարաշարծուի մասնաւորաբար անոնց կողմէ, որոնք անդադար կը սպառազինուին վաղուան պատերազմին համար :

« Խաղաղութիւն » կը հոլովին աշխարհի մէկ վեցերորդ մասին մէջ եւ ամէն տեղ կը դռմարուին միջազգային չափա-նիշով, բարեմիտ մարդոց աչքին փոշի փչելու համար :

1870 – 71ի Ֆրանքֆուրտեան պատերազմէն վերջ աշխարհ աւելի քան քառասուն տարի ապրեցաւ « դինեալ խաղաղութեան » շրջան մը, մինչեւ որ 1912ի Պալքանեան պատերազմէն վերջ 1914ին պայթեցաւ ամենայն փոթորիկը, իր աննախընթաց զարհուրանքներով :

Զինադադարէն վերջ քսան տարի միայն տեւեց խաղաղութիւնը : 1939ին կրկին բռնկեցաւ աշխարհ, մէկ ծայրէն միւսը : Նոր դէնքերը աւելի մեծ աւերներ դոր-ծեցին :

Մարդկութիւնը կ'ապրի երրորդ աշխարհամարտի մղձաւանջին տակ : Ու թէեւ քսան տարիէ ի վեր — բացի տեղական հանգամանք ունեցող պատերազմներէ — կապրինք համեմատաբար խաղաղ շրջան մը, սակայն մեծ ու փոքր բոլոր ազգերը զրկուած են ելած սպառազինուելու հա-մար :

Զինաթափութեան, ապազինման, սպառազինութիւններու կրճատման, հիւլէա-կան դէնքերու հակակչիռին, վերջապէս պատերազմներու առաջքն առնելու տա-նուած միջազգային ժողովները բաղ-ձանքներ յայտնող բանաձեւերու քուէար-կութիւնէն անդին չեն անցած ցարդ :

Ներկայիս Ժնեւի մէջ կը գումարուի Ա-րեւելքի Մայրապետն Ա. Պետրոսի մէջ :

Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւ-նը, որ խաղաղութեան պահապանի յա-տկանիշով կը ձգտի այսուհանդերձ դար-ձնել զայն կատարելու աշխարհի մէջ, վե-րածուելով հին օրերուն :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՏՈՆԷԶԻՈՅ ՄԷՋ
ԲԱԽՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

—o—

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
ԱՐԳԻԼՈՒԱՆԻ

Բախումները կը շարունակուին ճաւային մէջ համայնավար ըմբոստներուն եւ բանակին միջեւ, եւ վախ կայ որ քաղաքացիական պատերազմ մը ծայր տայ ու ծաւալի ամբողջ Ինտոնեզիոյ մէջ : Ճաքարթայի ձայնասփիւռին համաձայն համայնավար կուսակցութեան եւ համակիր բոլոր կազմակերպութիւններուն լուծումը պահանջած են Իսլամ բանուորական կազմակերպութիւնը, Իսլամ Երիտասարդական Շարժումը, Ազգայնական Երիտասարդական շարժումն ու այլ բազմաթիւ բանուորական ու ազգայնական կուսակցութիւններ : Քաղաքական դէտերը կ'ենթադրեն թէ Ինտոնեզիոյ մէջ Համայնավար կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս հրէշակուած է արդէն : Արդէն իսկ, Մալէզիոյ ձայնասփիւռին համաձայն — որ սակայն չի նշեր լուրին աղբիւրը — երկու հարիւր չարքային համայնավարներ ձերբակալուած են միայն ճաքարթայի մէջ :

Ճաքարթայի մէջ, ուր բանակը կացութեան տէրը կը մնայ, թաղմանական չը-քեղ արարողութիւն մը կատարուած էր առջի առաւօտ, Ուրբաթ դիշեր հա-մայնավարամիտ տարրերէ սպաննուած վեց զօրավարներուն ի պատիւ :

Նախագահ Սոքարնօ կը բացակայէր, թէեւ « ազգային հերոս » կոչած էր առա-ջին ըմբոստութեան վեց զոհերը : Արա-րողութիւններուն կը նախագահէր պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր. Ապտիւլ Հարիս Նազասիոն : Խռովութիւններէն ետք առաջին անգամ հանրութեան կը ներկայանար Ինտոնեզիոյ դինեալ ուժե-րուն վերադոյն հրամանատարը, որ հը-րաչքով ազատած էր համայնավարներու դաւադրութենէն, որոնք սակայն իրենց վրէժը լուծած էին ... սպաննելով իր վեց տարեկան աղջնակը :

Հարց է թէ այսօր, այս կացութեան մէջ, նախագահ Սոքարնօ պիտի կարե-նա՞յ արդեօք փրկել երեւոյթները՝ երկ-դիմի իր քաղաքականութեամբ : Ձիւղ է որ ժողովի կանչած է իր կառավարու-թեան անդամները, բայց համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը, Այտիթ, որուն ուր դտնուիլը անորոշ է, չատ հա-ւանաբար ներկայ չըլլայ : Պաչտօնապէս փէքին կը դտնուի, ժողովրդային հան-րապետութեան հաստատման 16րդ տա-րեդարձի հանդիսութիւններուն ներկայ ըլլալու : Բայց չէ տեսնուած նախագահ Լիու Շաօ – Շիի հիւրերուն մէջ : Մալէզիան աղբիւրներու համաձայն Այտիթ, համայնավար այլ ղեկավարներու հետ, պահուըտած կը մնայ ճավայի մէջ, ուր արիւնալի բախումներ տեղի կ'ունենան : Եթէ երբեք ճիշդ են այս տեղեկութիւն-ները, կը հասկնանք ուրեմն թէ Ինտո-նեզիոյ համայնավարներուն պարագլուխը երբեք փէքին չէ մեկնած : Այդ պարա-դային, տեղեա՞կ էր արդեօք թէ Սեպտ. 30ի դիշերը Սոքարնոյի պահակազունդէն պարզ պնդապետ մը պիտի վճռէր զործի անցնիլ՝ « հայրենիքը փրկելու համար ... » :

—o—

ՊԱՊԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԷՆ ԵՏՔ

Աշխարհի դրեթէ բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, օրաթերթերը իրենց առաջին էջը յատկացուցած էին Պապի Նիւ Եորք այ-ցելութեան : Լատին Ամերիկայի մէջ, Պապին ճամբորդութիւնը նկատուած էր « ժողովուրդներուն միջեւ հասկացողու-թեան քայլ մը » : Մխացեալ Նահանգնե-րուն մէջ, ուր զործադուլի մէջ է մամու-լը, լոյս տեսնող միակ օրաթերթը՝ « Նիւ Եորք Հէրալտ Թրիւնիւն », Պապին այցե-լութիւնը կը կոչէր « Մարդկութեան հա-մար դիւցազնական օր մը » : Մեծն Բրի-տանիոյ մէջ, « Թայմզ » կը զրէ թէ Պապը Մխացեալ ազգերը զրաւ զէմ առ զէմ ի-րենց սահմանադրութեան ու խղճին : « Տէյլի Սքէչ » կը նշէ, թէ « Ասկէ ետք Պապը խաղաղութեան խորհրդանշանն է » : Արեւմտեան Գերմանիոյ մամուլին համա-ձայն Պօղոս Զ. զնաց Ճամբան, որուն պէտք է հետեւին աշխարհի բոլոր ղեկա-վարները՝ բարձրացնելու համար Մ.Ա.Կի վարկը : Մոսկուայի մէջ, երկար լու-թենէ մը ետք, երեքշաբթի դիշեր « Թաս » զործակալութիւնը խանդավառութեամբ մեկնեց Պապին Մ.Ա.Կի մէջ արտասանած ճառը : « Այս ճառը, կը յայտարարէ խորհրդային զործակալութիւնը, անկաս-կած որ դրական մասնակցութիւն մըն է համաչխարհային խաղաղութեան ամրա-պընդման » : Աշխարհի դրեթէ բոլոր եր-կիրներուն մէջ, բացի Չինաստանէն ու Ալպանիայէն, ըլլայ Հունգարիա, Եու-կոսլաւիա, Լեհաստան թէ Ռումանիա տրուած բոլոր մեկնութիւններն ալ յատ-կանշականօրէն նպաստաւոր են :

×

Պօղոս Զ. Հռոմ կը վերադառնար Երեք-շաբթի ճիշդ կէսօրին. 25.000 հաւատաց-եալներ խանդավառ ծափողջոյններով եւ կանչերով կ'ընդունէին զայն Ս. Պետ-րոսի հրապարակին մէջ : Պապը Ս. Պետ-րոս կը մտնէր եւ ժողովական հայրերուն կ'ուղղէր համառօտ ճառ մը. « Յանուն Քրիստոսի, խաղաղութիւն քարոզեցինք մարդոց : Ձիւղ է որ մեր զործը չէ, եւ չի կրնար ըլլալ նաեւ մեր մտադրու-թիւնը՝ մտնել քաղաքական կամ անտե-սական սահմաններուն մէջ, բայց կարող ենք եւ պարտաւոր ենք օժանդակելու քա-ղաքական խաղաղութեան հաստատման » :

—o—

Պօղոս Զ. հաղիւ զահ բարձրացած (1963), այցելեց Սուրբ Վայրերը 1964 Յունուարին, Ջիթենեաց Լերան վրայ Յունաց սիեզերական պատրիարքին հետ միասին ազօթելով, քրիստոնէական եկե-ղեցիներու միութեան համար : Անցած տարուան Դեկտեմբերին ինք Պոմպէյ (Ինդոնեզիա) չփման մէջ մտնելով տե-զային ներուն հետ :

Վատիկանի Տիեզերական Ժողովը եւ Պօղոս Զ.ի ճամբորդութիւնները պատ-մական զառնալու կոչուած դէպքեր են :

Գնահատելի են ի խնդիր խաղաղութեան կատարուած փորձերը, դեկեմեկ ճառե-րով եւ վեմ սկզբունքներու յիշատակու-թեամբ :

Սակայն ի՞նչպէս իրականութիւն պիտի զառնայ իսկական խաղաղութիւնը կեան-քի մէջ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՌԱՎԱԼՓԻՆՏԻ.— Փաքիստանի արտա-քին նախարարը՝ Պուէթօ, առջի օր մամ-լոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Փաքիստան կը խզէր Մալէզիոյ հետ իր դիւանագիտական յարաբերութիւն-ները : Այս խզումը առաջինը կը կազմէ Անգլիոյ Հասարակապետութեան անդամ երկու երկիրներու մէջեւ : Պուէթօ նշեց թէ Փաքիստան այս որոշումը առաւ, ո-րովհետեւ Մալէզիա « զանազանութիւն չըրաւ նախայարձակին եւ զոհին մէջեւ », Քաշմիրի տագնապին մէջ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ իր այցելութեան առի-թով ամենուրեք չերմ ընդունելութիւննե-րու արժանացած, Հնդկաստանի նախա-զահը՝ Ռատհաքրիշնան, Պրիոնիի մէջ Թիթոյի հետ տեսակցելէ ետք մեկնեցաւ Փրակա : Այս առիթով հրատարակուած հաղորդագրութեամբ մը Եուկոսլաւիա պաշտօնապէս կ'ընդունի թէ Քաշմիրի տագնապը հրահրուած էր « արտաքին մի-ջամտութիւններէ » . այլ խօսքով, Եու-կոսլաւիա կը պաշտպանէ Հնդկաստանի տեսակէտը, այն, թէ Քաշմիրի մէջ փա-քիստանեան ուժերու թափանցումն էր որ ծայր տուաւ տագնապին, եւ թէ Հնդկաս-տան, յարձակումի ենթարկուած, ի-րաւունք ունէր դէնքով ինքզինքը պաշ-պանելու :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պետական քարտուղարը՝ Տին Ռուսք, ուժգնօրէն քըն-նադատելով ժողովրդային Չինաստանի արտաքին քաղաքականութիւնը, յայտա-րարեց թէ Միացեալ Նահանգները պատ-րաստ են բանակցելու Վիէթնամի չուրջ, բայց փէքին խաղաղութիւն չի ցանկար եւ պլխաւոր արգելքը կը հանդիսանայ հա-րաւ – արեւելեան Ասիոյ մէջ որեւէ խա-ղաղարար լուծումի :

ՄԱԿ–ի բանբեր մը յայտարարեց թէ Քաշմիրի մէջ փաքիստանեան եւ հնդկա-կան ուժերուն միջեւ հրետանիի « պատա-հական » բախումներէն դուրս, զինադա-դարը « ամբողջութեանը մէջ » յարգուած էր : Չինադադարի մեծ բռնաբարումններ տեղի չունեցան, աւելցուցած է բանբերը :

ՓՒՓԻՆԻ ձայնասփիւռին համաձայն համայնավար Չինաստանի օգուժը զգեստ-նած է, օդային բախումի մը ընթացքին, ամերիկեան հալածիչ մը, չինական հողի վրայ :

ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ֆրանսական առեւտրական դրասենեակին մէջ տրուած ընդունելու-թեան մը ընթացքին արտասանած ճառի մը մէջ Սփաաք յայտարարած է. « Փրկել Հասարակաց Շուկան եւ թոյլ տալ որ վերստին զարգանայ այնքան կարեւոր է, որ այս հեռանկարին առջեւ պէտք է տեղի տան բոլոր դիւրազգածութիւնները ու ինքնասիրութիւնները » : « Այնճնապէս, չէ՞տած է Պելժիոյ արտաքին նախարա-րը, անհրաժեշտ չեմ նկատեր վերստե-սութեան ենթարկել Հռոմի համաձայնու-թիւնը, բայց պատրաստ եմ զայն լսելու, եթէ զործակից մը հակառակ դատումներ ունի » :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ վարչապե-տը՝ Զօր. Քի, որ ներկայիս Մալէզիա կը դտնուի, յայտարարեց թէ կառավարա-կան ուժերը Վիէթնամի պատերազմը չա-հելու վրայ են : « Կը չահինք ժողովուր-դին վստահութիւնը : Մինչ նախապէս կարելի կը նկատէր մեր պարտութիւնը, այսօր մեր վստահ յաղթանակին կը հա-ւատայ », նշած է զօրավարը :

ԹՈՒՆՈՒԶԻՆ կը հաղորդեն թէ նախա-զահ Պուրկիպա, յաւակնկայ Հոկտեմ-բեր 18ին պաշտօնական այցելութեամբ Մարոք պիտի մեկնի, ընդառաջելով հա-զան Բ.ի հրաւէրին :

ՔՈՒՒԻՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Այուպ Խան, որոշեց տասը օրով յետաձգել յառաջիկայ Հոկտեմբեր 19ին Անգլիա իր ճամբոր-դութիւնը :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

ՂԱԼԱԹԻԱ ԵՒ ԲԻԶԱՆԴԻՈՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ա.

Ղալաթիոյ չրջանը, Բիւզանդացիներու ժամանակ, ճենովացի վաճառականներու կեդրոնատեղին եղած է: Այս պատճառով այս չրջանը, ապահովութեան նպատակ – ներով, հսկայ կառուցումներով, ապա – հով ու անառիկ դիրքի մը վերածուած էր:

Սեւ Ծովու ափերէն, կաֆացի հայ վաճառականներն ալ այս չրջանին մէջ կեդրոնատեղի մը ունէին, ուր իրենց Արեւելքէն բերած ապրանքները Արեւմուտքցիներուն կը վաճառէին եւ անոնց ապրանք – ներն ալ Արեւելք կը տանէին: Հայ վաճառականները Արեւելքի ու Արեւմուտքի հաղորդակցութեան զօրիւղ էին ... եւ Ղալաթիոյ Հայոց կեդրոնն ալ միջազգային վաճառականութեան եւ հին ու նոր մշակոյթի ծանօթացման կայանը եղած էր: Այսօր այդ հինաւուրց կայանին վերջնամասին վրայ կը բարձրանայ նորակերտ կաթողիկէն, որ հինին ժառանգորդն է:

Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութեան 500ամեակին առթիւ դրի առած յօդուա – ծիս մէջ, ի մէջ այլոց Ղալաթիայէն մինչեւ մեծ աշտարակը երկարող փապուղիի մը գոյութեան մասին արտայայտուած եւ իմ կողմէ պատրաստուած քար – տէս մըն ալ հրատարակեր էի, բայց այդ թուականին ոչ ոք հետաքրքրուեցաւ այս հարցով եւ դրեթէ կարեւորութիւն չտրուեցաւ:

Այսօր, Ղալաթիոյ աշտարակին բարե – փոխութեան առիթով կատարուած պե – ղումներու ընթացքին մէջտեղ ելած դեռ – նափոր ճամբաները կը փաստեն իմ դու – շակութեանս ճիշդ ըլլալը... Ուստի, այս պատճառով՝ այդ մասին վերստին դրելը յարմար կը նկատեմ:

Իմ տեսակէտս պարզ ենթադրութեան մը արդիւնքը չէր, այլ Ղալաթիոյ չըր – ջանը հինէն մնացած չինութիւնները տես – նելով է որ յանդեր էի այս եզրակացութեան:

Ղալաթիոյ մեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին երբ կը փլցուէր ,ամէն օր կ'ներթայի եւ կատարուած աշխատու – թեանց ականատես կ'ըլլայի, այն մտա – ծումով, թէ արդեօք այս եկեղեցիին հիմնարկութեան մասին պատմուածները ճի՞շդ էին. եւ թէ այս ըսուածները ա – պացուցանող որեւէ յիշատակարան մէջ – տեղ պիտի ելլէ՞ր:

Արդարեւ, իմ նախատեսութիւններս ճիշդ ելան: Ինչպէս ծանօթ է բոլորին , նախ եկեղեցիին կողմի մասէն սկսան վիլցնել: Երբ «Զարխափան»ի ուխտատե – ղիին մատրան հիմերը կը փորուէին , ջրամբար մը եւ կրածեփէ սենեակ մը երեւան ելաւ: Ջրամբարը ջուրով լեցուն էր կիսով, իսկ պարապ սենեակին դուռը Զարխափանի սեմին տակէն կը սկսէր եւ 10 – 1ը աստիճան սանդուխով վար կ'իջ – նէր:

Այս սենեակին մօտ եւ դէպի Գարա – դիւղի կողմը երկարող հաղիւ մէկ մարդ հասակ բարձրութեամբ երկար նկուղ մըն ալ կար:

Հոս որոշապէս յայտնի կ'ըլլար որ Հայերը իրենց հարստութեան եւ անձնական ապահովութեան համար պաշտպանողա – կան միջոցներ խորհած էին եւ պատրաս – տութիւններ տեսած:

Մեր Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղե – ցիին Արեւմտեան կողմը՝ Ֆրանսացինե – րուն « Սէն Պընուա» դպրոցին մէջ եւ քո – վընտի մէկ պատին ծայրը երկու հին աշ – տարակներու մնացորդներ կան, որոնք մեծ աշտարակին եղերքը չրջապատող մեծ պարիսպին մնացորդները պէտք է ըլլան:

Իսկ Թոփհանէի մէջ նոր ճամբուն եղեր – քը եւ «Իշճի դուրումու»ին (զօրաւոր – ներու օժանդակ միութիւն) չէնքին դի – մացի անկիւնը կիսով փլած ուրիշ աշտա – րակ մըն ալ կայ, որ հաւանաբար աշտա – րակին չուրջի երկրորդ եւ արտաքին պա – րիսպին ծովեղերքը վերջացող աշտարակ – ներէն մին պէտք է ըլլայ:

Այս տուեալներուն վրայ հիմնուելով՝ կ'ենթադրեմ թէ Թոփհանէին մինչեւ Գա – սըմփաշա մեծ աշտարակին չուրջը երկու կարգ չրջանակաձեւ պարիսպներ եղած են ի հնումն, որոնք պէտք է չարունակուած ըլլան Գասըմփաշայէն մինչեւ Թոփհանէ երկարող ծովեղերքը:

Ղալաթիոյ չրջանին մօտ, համարակապ սիւնաշարքերով դեռնափոր ընդարձակ չէնք մըն ալ կայ, որ ներկայիս իբր մըղ – կիթ կը գործածուի (Երալքը Ճամիի):

Ասոր դէպի մեծ աշտարակ նայող կողմի պատերէն մէկուն վրայ ալ փապուղիի մը սկզբնաւորութիւնը կը տեսնուի: Հաւա – նաբար, այս ճամբան մինչեւ աշտարակ երկարած պէտք է ըլլայ:

Ծովեղերքին մօտ այս կեդրոնը, չատ հաւանական է, որ կը ծառայէր ծովէն եկած ապրանքները հոս մթերելու: Այս մթերանոցն ալ դաղտնի ճամբայով մը կեդրոնի մեծ աշտարակին հետ հաղոր – դակցութեան կապ մը ունէր, կամ թէ արժէքաւոր ապրանքները այս ճամբով ա – ւելի ապահով տեղեր կը փոխադրուէին: Նոյնպէս, ճամբայ մըն ալ դէպի Գասըմ – փաշայի ուղղութեամբ եղած պէտք է ըլ – լայ:

Շիշհանէէն դէպի Գարադիւղ դացող դահլիճին վրայ մեծ ափարթման մը կայ: Այս չէնքին առջեւ կենալով հան – րահաւքերու անցքը տեսնողները պէտք է ղգացած ըլլան դեռնի տակէն եկող դըր – դիւնի ձայներ: Այս ստորերկրեայ պա – րսպաւթիւնը դեռնափոր նկուղներ պէտք է ըլլայ:

Հայոց եկեղեցին՝ առաջին եւ երկրորդ պարիսպներուն մէջտեղը կը մնայ: Այս երեւոյթը պարտէզին մէջ ցոյց տրուած է մասնաւոր կերպով:

Հայերը չատ հին ժամանակներէ ի վեր Յոյներու եւ Լատիններու հետ յարաբե – րութիւններ մշակած են եւ Աթէնքի ու Հռոմի ոստաններուն մէջ փիլիսոփայու – թեան, դեղարուեստի, վաճառականու – թեան, մարմնամարզի եւ այլ ընկերային ու դիտական մարզերու մէջ կը մրցէին անոնց հետ: Շատ անդամներ Հայուն հանճարը Արեւմուտքի մտածողները կը պսպանձեցնէր:

Հռոմէական կայսրութեան մայրաքա – ղաքը երբ դէպի Արեւելք փոխադրուե – ցաւ, նոր մայրաքաղաքը Յաւիտենական Քաղաքին հին Հռոմի փառքին հասցնե – լու համար, Բիւզանդիոնի մէջ դեղար – ուեստի բոլոր մարզերուն վրայ տենդա – դին աշխատանք մը սկսաւ, ուր հայ մտքի ստեղծագործութիւնը հոս ալ իր դերա – դանցութիւնը ի յայտ բերաւ: Հայերը ի – րենց մասնակցութիւնը բերին նոր մայ – րաքաղաքին կառուցման եւ բիւզանդական պետութեան ընկերային ու քաղաքական նուաճումներուն:

Անոնք իրենց բնածին ուշիմութեան ու ձեռներէցութեան չնորհիւ, վերակազ – մուող երիտասարդ կայսրութեան վերել – քին բոլոր մարզերուն մէջ մեծ դեր կա – տարեցին:

Ներքաշակ հայ արուեստագէտներ՝ նոր Հռոմը դեղեցիկ չինութիւններով զարդարեցին: Մորադէտ հրամանատար – ներ բիւզանդական բանակին վարկը դե – բաղանց ուժի փառքին տիրացուցին: Ար – դարադատ, իմաստուն թագաւորներ Ա – րեւելքի եւ Արեւմուտքի հաւասարակշռ – ուութեան առանցք կազմող նոր պետու – թեան փառապսակը կազմեցին: Այսպէս , հայ միտքը իր հայրենիքէն դուրս , օ – տար հորիզոններուն երկնակամարին լու – սաչող ստուերը դարձած էր:

Եւ ահա Պոլսահայ դաղութին պատ – մութիւնը մինչեւ Բիւզանդիոնի հիմնար – կութեան թուականը կ'երկարի: Թէեւ սկզբնական թուականի մասին դրաւոր յի – շատակութիւններ կը պակսին, բայց կարդ մը ձեռագրերու եւ յիշատակարան – ներուն մէջ արձանագրուած մանրամասն – նութիւններ եւ պատմական անցքեր կը փաստեն մեր վերոյիշեալ տեսութիւննե – րը:

Հայերը Բիւզանդիոնի մէջ թէեւ քաղա – քական ամէն իրաւասութիւն ունէին, սա – կայն եւ այնպէս՝ Յոյները անոնց հան – դէպ միշտ անբարեացակամ վերաբերում ցոյց կուտային: Անոնք մանաւանդ մարդկային ամէնէն նուիրական իրաւուն – քը՝ խղճի ազատութիւնը բռնաբարելու կը դիջանէին:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼՃՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴԱՐԱԻՈՐ ԽԱՒԿԱՆՔ

Բ.

Յակորս պատրիարք կը դիմէ անգլիա – կան դեսպան Սըր Սթրատֆըրտ տը Ռետ – քլիֆի՝ Հայերու պաշտպանութեան հա – մար. «Դուք չէք ուզեր երեսի վրայ քո – դուլ խեղճ Հայոց ազգը այսպիսի դարու մը մէջ, ուր ամէն մարդ ազգայ մէկ մէ – կու երաչխաւորութիւնը բարձրագոյն կը գարգուէ եւ կը խնդրէ : Հայոց ազգը ա – մենուին վստահութիւն չունի Ռուսիոյ վրայ, վասնզի 1828ին դինքը չարաչար խաբեց, Գաղղիոյ վրայ ալ վստահութիւն չունի ,որ մինչ փոփոխութեան մէջ ըլ – լալով՝ չի կրնար խեղճ ազգի մը ապաւէն ըլլալ, միայն Անգլիոյ վրայ վստահու – թիւն ունի եւ առանց անոր պաշտպանու – թեանը չի կրնար իրօք ապրիլ եւ մանա – ւանդ ծաղկիլ : Մենք չենք բռնուիր եւ բռնուելիք ալ չունինք Ռուսիայէն, մենք անոր յետախաղաց քաղաքականութեանը գործիք բնաւ չենք ըլլար, մենք ալեւ լաւ կը համարինք Հպատակ մնալ Անգ – լիոյ պաշտպան ձեռքին տակը եւ՝ անոր աչնիւ դրօչակին եռելը, քան թէ Ռու – սէն կլլուիլ :

« Վսեմափայլ դեսպան, դուք չատ ա – դէկութիւն ըրիք իմ հօտիս, բայց կը – նաք անկից աւելին ընել, անոր ապահո – վութեան եւ նիւթական բարօրութեան համար»:

Սթրատֆըրտ կը դրէ Պատրիարքին, թէ դիմած է արտաքին նախարարութեան եւ Բէչիա փաշա կրկին ապահովութիւն տը – ւած է, թէ հրահանգներ դրկած է իչխա – նութեանց, որպէսզի Նիկոմիդիոյ կողմը դործուած ծայրայեղութիւնները զսպը – ւին: (1853 Յունիս 30):

Պատրիարքը դեսպանին այցելած էր 1853 Յունիս 11ին («Մասիս», 1853, Յու – նիս 17, թ. 73):

Ալպոյաճեան հրատարակելէ ետք պատ – րիարքին դիմումը, կ'աւելցնէ. « Դես – պանը այցելած էր պատրիարքին յորդո – րելու որ մերժէն Ռուսիոյ քրիստոնեա – ներուն խոստացած պաշտպանութիւնը եւ վստահին թուրք կառավարութեան հան – դիսաւոր խոստումներուն »: («Հ. կոչ – ճակ», 1921, էջ 698 – 700):

Պատրիարքին ուղղութիւնը օրուան վարիչներուն համոզումին արտայայտու – թիւնն էր: Մինչեւ ռուս – թուրք պատ – երազմը Հայերը հակառուս ուղղութիւն որդեդրած էին, կը պայքարէին Պալաժէ – ճիայի դէմ: Պատերազմէն ետք դարձան ռուսասէր, կարծելով թէ Ռուսը պիտի փրկէ դիրենք : Յուսախաբ պիտի ըլլային թէ Անգլիայէն եւ թէ Ռուսիայէն :

Ալպոյաճեան կը դրէ. « Անգլիա 1878ին չատ առաջ կը խոստանար բարւոքել Հա – յերու վիճակը: Անգլիա դլխաւոր պա – տասխանատուներէն մէկն է այն բոլոր ա – պահովութիւններուն, որոնք տրուեցան Հայերուն 1856 եւ 1878ին: Անգլիա ինքզինքը պարտաւոր կը զգայ Հայերուն հանդէպ, որովհետեւ Հայերը իրենց հաւատքը դրած են Անգլիոյ վրայ

դէտներուն, որոնց ենթարկուած է ազգը վերջին 70 տարիներուն ընթացքին »:

Նոյն հանդէսին մէջ Բիւզանդ Քէչեան, Փաւստոս Բիւզանդացի ծածկանունով, պիտի գրէ անուղղակի պատասխան մը Ալպոյաճեանին. « Կովկասի կառավարութիւնը դիւրացուց յեղափոխականներու գործը, մինչեւ որ Թուրքերը թշնամացան Հայերու դէմ: Ցարը արտօնեց Համիտին՝ ջարդելու Հայերը, ապացոյցներ կան Կապոյտ Գիրքերուն մէջ եւ թուրք արտաքին նախարարութեան թուղթերուն մէջ: Համիտ ծածկագիր հեռագիրներով Պերլինի դաշնագիրը ստորագրող պետութեանց հարցուց, թէ ինչ պիտի ընէին՝ եթէ իրենց հպատակները անմեղներ կոտորէին, պետական պաշտօնատարներու վրայ յարձակէին : Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա պատասխանեցին. « Բարեխնամ ոստիկանութիւն ունենալու է, յանցաւորները պատժել, անմեղ ժողովուրդը պաշտպանել եւ գոհացում տալ օրինաւոր դանդատներու »:

Ռուսիոյ արտաքին նախարար իշխան Լոպանով զրկեց հետեւեալ հեռագիրը. « Զարդեցէք ամէնը»: Քէչեան կ'աւելցնէ. « Անգլիացիները հայասէր էին, բայց չէին քաջալերեր ցոյցեր ընելը: Լոնտոն թրքասէր էր, որովհետեւ մահմետական հպատակներ ունէր: Սալիզպրի Պրետֆորտի քաղաքապետարանին մէջ ըսաւ. « Հայերը քաջալերելու չէ, որպէսզի աւելի չար վիճակ մը չունենան»: Պրայս խորհրդարանին մէջ. « Հայերը իրաւունք ունին չհանդուրժելու թուրք լուծը, բայց ոճիր է ապստամբութիւն քարոզել, որովհետեւ յաջողութեան հաւանականութիւն չկայ »:

Աւանդական է Հայուն երկդիմի քաղաքականութիւնը, երբեմն մէկուն, յետոյ հակառակորդին պիտի դիմեն եւ երկուքէն ալ պիտի խաբուին :

Հայերը ակնդէտ կը սպասէին բարենորոգումներու գործադրութեան : Նար Պէյ եւ ուրիշներ չեն համոզուած, թէ խաբուած են, թէ կրնան խաբուիլ սուտ խոստումներէ: 1874ին Ստուերք Հայկականքի մէջ կը հրաւիրէր հայրենակիցները չխաբուելու : «Ոչ, եղբարք, ոչ, օտարներէն չկայ յոյս» կը գրէր եւ կը հարցընէր. «Ի՞նչ կը խաբուիք անդադար, օտարը ձեր վիշտը կը դիտէ անդորով, ով որ Հայ չէ, Հայուն ցաւերը չի զգար », ուստի «ձեր խոր վէրքերը ցոյց մի տաք անդութին, որովհետեւ կը ծաղրեն ձեր մերկութիւնը »:

Հայուն պատմութիւնը նահատակներու ցանկ մըն է, միշտ ախոյեան հաւատքի, ունեցած է ցաւալից կեանք մը: Կը հաստատէ դարաւոր տառապանքը, օտարին անտարբերութիւնը Հայուն ցաւին առջեւ, միանգամայն յուսախաբութիւնը : Բանաստեղծը կը յորդորէ թողուլ օտարը, « Տալ եղբայր եղբօր թեւ եւ զօրանալ անդեղեւ»: Այդ պարագային Հայը կ'ունենայ «Նոր երջանկութեան ապագայ մը »: Այս ալ խաբկանք է :

ՎԱՂՈՒԱՆ ԵՐԵՒԱՆԸ

Դժուար է մէկ կամ քանի մը յօդուածներով ներկայացնել Երեւանի բարեզարդման համար կատարուած աշխատանքները՝ վերջին 15 – 20 տարիներու ընթացքին: Աւելի դժուար է սակայն պատկերացընել վաղուան Երեւանը :

Օրէ օր կը մեծնայ եւ բազմամարդ կը դառնայ Հայաստանի մայրաքաղաքը. կը կառուցուին նոր շէնքեր, գործարաններ, կրթական օճախներ եւայլն: Խարխուլ, կաւաշէն տուները, որոնք կը գտնուէին քաղաքին կեդրոնը, այսօր փոխարինուած են նոր, քարակերտ շէնքերով : Առաջ-

Դուրսէն պիտի գան լաւատեսներ բարենորոգումներու գործադրութիւնը պարտադրելու համար: Սալզպրի նախատեսած էր արդէն 1878 Մայիս 30ի շրջաբերականով. « Կովկասէն մեկնող գործակալներ (Էմիսերներ) պիտի խռովեն արեւելեան նահանգները՝ միջամտութիւն մը հրաւիրելու համար »: Այդ կանխամտածութեամբ Անգլիա կը ստանձնէ արեւելեան սահմաններու պաշտպանութիւնը :

1887ին կը կազմուի « Օսմ. կայսրութեան պաշտպանման զինակցութիւնը » Բէրբէրեանի բառերով, «ճակատագրականօրէն առաջին կուսակցութեան հիմնարկութեան օրերուն »:

Ակնունի դիտել կուտայ ռուս կառավարութեան բարեացակամութիւնը առաջին յեղափոխականներուն հանդէպ, սակայն յանկարծ կը փոխէ ուղղութիւնը, կը ձերբակալէ, կ'աքսորէ : Թուրք կառավարութիւնը կը հաղորդէ կառավարութեան, թէ արեւելեան նահանգներուն մէջ տեղի ունեցած շարժումները փոխանցիկ են Կովկասի մէջ, ուստի երկու կառավարութիւնները գործակցելու են արգիլելու ամէն շարժում :

Քամպոն, Պոլսոյ Ֆրանսական դեսպանը, կը գրէ արտաքին նախարարութեան. «Երկու տարի առաջ — ուրեմն 1893ին — թուրք բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը կ'ըսէր թէ հայկական հարց գոյութիւն չունի, բայց մենք պիտի ստեղծենք զայն » :

Գերմանիա երկաթուղիներ շինելու մենաշնորհներ կը ստանայ, Ռուսիա կ'ընդդիմանայ դիծերուն դէպի արեւելեան նահանգները երկարելուն, կը յաջողի համաձայնութեան գալ թուրք կառավարութեան հետ՝ «Ռուսիա Կովկաս պիտի պահէ 1895ին հոն ապաստանող Հայերը : Ռուսիա պիտի արգիլէ հայ գործիչներու մուտքը արեւելեան նահանգներու մէջ : Թուրքիա Ռուսիոյ պիտի վերապահէ Կովկասի մօտ երկաթուղիներու շինութեան մենաշնորհը »:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ուան Երեւանէն շատ աւելի բնակիչ ունին այսօրուան թաղերէն ոմանք՝ Հրազդանի Աջափնեակը, Շէնգաւիթը, Զէյթունը եւ Նորքը, որ իր չափերով, աշխարհագրական դիրքով եւ կլիմայական պայմաններով յառաջիկայ հինգ – վեց տարիներուն կը դառնայ Երեւանի ամենամեծ, բարեկարգ եւ յարմարաւէտ թաղերէն մէկը :

Այս նոր թաղամասը յաջորդական տարիներուն պիտի ունենայ 65 – 70 հազար բնակիչ :

Քաղաքի տնտեսութեան ամէնէն կարեւոր ճիւղերէն մէկը, ինչպէս յայտնի է, ընդյատակեայ տնտեսութիւնն է :

Երկար տարիներ այս ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքը շատ ետ մնացած էր: Վերջին քանի մը տարիներուն մեծ աշխատանք կատարուեցաւ նոր ջրատարներուն եւ կոյուղիի մայր դիծերուն կառուցման ուղղութեամբ : Գրեթէ կրկնապատկուած է քաղաքին խմելու ջուրին քանակը : Այս մարզին մէջ ամէնէն մեծ ձեռնարկութիւնը պէտք է նկատել Մաքրման մեծ կայանին շինութիւնը, որուն աշխատանքները սկսան անցեալ տարի եւ աւարտելու պարագային պիտի գրաւէ 25 հեկտար տարածութիւն :

Վերջին տարիներուն բաւականաչափ ընդարձակուած են կանաչ տարածութիւնները :

Հրազդանի դեղատեսիլ կիրճը պիտի ունենայ բազմաստիճան 25 ջրաւազաններ: Երկրաբանները փոխեցին Հրազդանի հունը: 1 կամ մէկուկէս տարիէն պատրաստ պիտի ըլլայ նոր լիճը՝ 65 հեկտար ջրային մակերեսով :

Ծառատնկումի եւ կանաչապատումի աշխատանքներուն մեծ խթան հանդիսացաւ Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ մէկուկէս միլիոն ծառ տնկելու կոչը : Այս գարնան քաղաքին եւ շրջականերուն մէջ տնկուեցան կէս միլիոնէ աւելի ծառեր, իսկ աշնան եւ եկող գարնան այդ ծառերուն թիւը կը հասնի մինչեւ մէկուկէս միլիոնի :

Երեւան այսօր շրջապատուած է տասը հազար հեկտարէ աւելի անտառով :

Զբօսաշրջութեան զարկ տալու համար կը շարունակուին նոր պանդոկներու շինութիւնը : «Արմենիա» պանդոկը պիտի ընդարձակուի, «Անի» պանդոկը պիտի կարենայ հիւրընկալել մօտ հազար հոգի: Շէնքը պիտի ունենայ 16 յարկ եւ ամէն յարմարութիւն :

Նոր պանդոկներու շարքին են «Դուին»ը, «Սեւան»ը եւայլն :

Գործնական եւ հետաքրքրական է նոր կառուցուելիք ճոպանուղին, որ օդի ճամբով քաղաքին մէկ մասը պիտի կապէ Նորքին :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴԳԱԼ ՄԸ ՇԱՔԱՐ, պատմուածքներ, գրեց Սուրէն Մանուէլեան, տպարան Սրբոց Յակոբեանց, Երուսաղէմ, 1965 :

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԳԻՐՔԵՐ

«ԱՐՄԵՆՈՒՇ»

Պարգեւուհի Օրֆայի «Արմենուշ»ին պէս բանաստեղծութիւն մը կը վերահաստատէ վաղեմի Հայաստանը եւ այն տեւականութիւնը, որուն կը ձգտի փոթորկալի կեդրոնը Սփիւռքին : Ժողովուրդի մը խորունկ բնութեան եւ հերոսական մարտնչման ոգեկոչումն է այդ, փոխն ի փոխ տրամաթիք ու եղերերգական, անձնաւորուած հայրենիքի կանացի մէկ պատկերով : Վայրագօրէն դիմազերծուած՝ այլ միշտ յաղթական, բարձրացած իր վէրքերով, գողտրիկ ու ծանրախոհ Արմենուշը կ'արձակէ իր երգը, այս կերպով բանաստեղծութեան ընծայելով այն ինչ որ եղած է միշտ ամենավսեմ պահերուն՝ Հայոց պատմութեան մէջ, մտքի կալուածը ուր ամէն տարագիր կը վերադտնէ ինքզինքը եւ կը մխիթարուի : Ամէն գովեստէ վեր է Պարգեւուհի Օրֆան, որ այնքան ջերմօրէն նախզգացած է այն ինչ որ պաշտպանելու է ընդդէմ ամէն փոթորիկի ու այնքան ինքնաբուխ կերպով վերագտած ըլլալուն այն թաքուն երակները, որոնք կը սնուցանեն հայկական բանաստեղծութեան մեծ բնաբանները : Արուեստ, որ իր շքեղութեան մէջ իսկ, պերճանքի մը առարկան չէ երբեք, եւ միշտ ի մտի ունի բոլորէն հասկըցուելու եւ բոլորին կողմէ ճաշակուելու կարելիութիւնը : Պարգեւուհի Օրֆան չէ մոռցած հին աշուղներուն մեծ դասը: Իր պատկերներուն թարմութիւնը, մերթ հընամենի անոնց գծանկարը, ինչպէս նաեւ անոնց ուժը, էջ առ էջ մեր առջեւ կը պարզեն այդ վաղնջական երկիրը ու կը վերայայտնեն : Ոճը, յոյժ հակադրական, տրտունջէն դիւրութեամբ կ'անցնի ուժականութեան, դիւցազնական շեշտէն երազանքին, ինքնալքումէն ընդվզման, թոյլ չտալով որ երգը տուժէ խզումէ մը կամ աններդաշնակութենէն : Այնպէս ինչպէս որ կ'երեւի ան, առաւելութիւն մը կը ներկայացնէ .արեւելեան զգացողութեան ներդաշնակել արեւմուտքի լկզուն եւ կարգապահութիւնները : Միշտ վտանգաւոր դաշնակցութիւն մըն է ասիկա, բայց թէ որ յաջողի երկուքն ալ կը շահին ամբողջովին : Արմենուշը յաջող դուրս եկած է այս դժուարին գրաւադրութենէն : Շիտակն ըսելով, նախափորձ մը չէ որ կը կատարէ հեղինակը : Առաջին դիրքը՝ «Ցոլքեր», արդէն ցոյց տուած էր իր քնարական շնորհներուն վաւերականութիւնը : Բայց, Արմենուշին գալով, կը թուի թէ շեշտը աւելի ամրապընդուած է, Պարգեւուհի Օրֆային կը մնայ ուրեմն երգել արձակ–համարձակ :

ԼԻԻՔ-ԱՆՏՐԷ ՄԱՐՍԷԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Դուք ուժով կին մըն էք: Եւ յետոյ դուք կրնայիք հեռանալ այս տունէն երբ որ ուզէիք, մինչդեռ ինծի կը պակսէր այդ միջոցը :

— Հաւատացէք, Ժերալտին, որ անհըրաժեշտութիւնը չեմ տեսներ այդ մանրամասնութիւններուն: Հօր մը եւ աղջըկան մը միջեւ եղած անհասկացողութիւնները յաճախադէպ են. եւ որքան քիչ խօսուի անոնց մասին, այնքան նախընտրելի է :

Ժերալտին կռնակը դարձուց Գարրոլի եւ խօսքը ուղղեց Փուարոյին :

— Պարոն Փուարօ, ես կ'ատէի իմ հայրս: Իր մահը ինձ կ'ընծայէ ազատութիւն եւ անկախութիւն : Թէ իր ոճրագործը կը փնտռէք՝ այդ զիս չի հետաքրքրեր: Անպայման առողջ եւ արդարացուցիչ պատճառները կան այդ արարքին ..

— Օրիորդ, ինծի այնպէս կը թուի, որ ձեր դիրքը... վտանգաւոր է, ըսաւ Փուարօ:

— Մարդ մը դատապարտելը կրնա՞յ հայրս կեանքի վերակոչել ...

— Ո՛չ, բայց կրնայ փրկել ուրիշ անմեղ կեանքեր :

— Լաւ չեմ ըմբռներ :

— Մէկ ոճիրով ամբաստանուած մարդ մը՝ չի վարանիր գործելու նաեւ երկրորդ մը եւ յաճախ բազմաթիւներ :

— Ես չեմ յուսար ... գոնէ բնականոն անձէ մը ...

— Կ'ուզէք ըսել՝ չէ՞ք յուսար մարդէ մը, որ մարդասպանութեան մոլութիւնը չունի: Կը սխալիք, օրիորդ. մարդ մը կը սպաննէ առաջին անգամ... յաճախ ներքին երկար պայքարներէ վերջը : Յետոյ, մատնուելու երկիւղը կը մղէ զինքը երկրորդ եւ աւելի դիւրին ոճիրի մը : Ապա՝ ամենայետին կասկած մը տեղի կուտայ երրորդի մը: Եւ շուտով մարդասպանութիւնը կը դառնայ տեսակ մը սովորութիւն, որուն կը յանձնուի մարդը իբր իր միակ փրկութիւնը ... եւ մասամբ ալ հաճոյք մը զգալով :

Երիտասարդ աղջիկը իր դէմքը ծածկած էր ձեռքերուն մէջ:

— Սարսափելի է ... Սխալ է այդ ...

— Իսկ եթէ յայտնե՞մ ձեզի թէ այս է ճիշդը, թէ մարդասպանը փրկելու համար իր գլուխը գործած է արդէն երկրորդ ոճիր մը ...

— Ի՞նչպէս, պարոն Փուարօ, աղաղակեց Միս Գարրոլ: Երկրո՞րդ ոճիր մը : Ո՞ւր : Ո՞վ ...

Փուարօ շարժեց գլուխը :

— Ներեցէք ինծի: Պարզապէս ես կ'ուզէի մեր խօսակցութիւնը պատկերաւորել :

— Օհ, կը հասկնամ : Վայրկեան մը ես կարծեցի ... Ժերալտին, կը յուսամ որ այլեւս վերջացուցիք յիմարութիւններ դուրս տալ :

— Կը տեսնեմ, որ դուք իմ կարծիքէս էք, ըսաւ Փուարօ Միս Գարրոլի :

— Ես համաձայն չեմ մահուան պատիժի, յայտարարեց լրջախոհ կինը: Իսկ մնացեալին համար բոլորովին համակարծիք եմ ձեզի : Ընկերութիւնը պէտք է պաշտպանուի :

Ժերալտին կանգնեցաւ եւ գլխու շարժումով մը մազերը ետեւ նետեց :

— Ներեցէք ինծի, ըսաւ ան, քիչ մնաց որ խելագար կարծէիք զիս : Պարոն Փուարօ, դեռ միշտ կը մերժէք ինձ յայտնել թէ ինչո՞ւ համար հայրս իր մօտ հրաւիրած էր ձեզի :

— Հրաւիրա՞ծ էր... կրկնեց Միս Գարրոլ շատ զարմացած :

— Դուք իմ խօսքերս շատ քիչ կը մեկնաբանէք, օրիորդ Մարշ: Ես չմերժեցի ձեզի պատասխանել, ըսաւ Փուարօ, ըստիպուած ըլլալով բազայայտօրէն խօսելու : Ես միմիայն կ'ուզէի ձեր եւ իմ միջեւ այս տեսակցութենէն կարգ մը լուսաբանութիւններ ձեռք բերել: Օրիորդ, ձեր հայրը ինձ չէր հրաւիրած : Ես ինքս խնդրած էի իրմէ ժամադրութիւն մը, ընդառաջ երթալով յաճախորդներէս միայն ... Լէյտի Էճվարի փափաքին :

— Ա՛, կը հասկնա՛մ :

Տարօրինակ արտայայտութիւն մը նը կատուեցաւ երիտասարդուհիին դէմքին վրայ : Նախ՝ ես այդ արտայայտութիւնը նկատեցի տեսակ մը յուսախաբութեան նշան, ապա ստուգեցի որ մեծ հանգըստութիւն մը զգալու յատկանիշն էր :

— Ծիծաղելի եղայ, կմկմաց դանդաղօրէն : Կ'երեւակայէի որ հայրս ինքզինքը որեւէ վտանգի մը սպառնալիքին տակ զգացած էր ...

— Գիտէ՞ք, պարոն Փուարօ, թէ որքան մեծ յուզում պատճառեցիք ինծի, երբ ուղեցիք այդ կնոջ երկրորդ սպանութիւն մը վերագրել, ըսաւ Միս Գարրոլ :

Փուարօ չպատասխանեց անոր, սակայն դարձաւ դէպի երիտասարդ աղջիկը .

— Դուք կը կարծէ՞ք թէ Լէյտի Էճվարը գործած ըլլայ ոճիրը :

— Ոչ, ես չեմ կարծեր: Ինծի կը թուի որ ընդունակ չէ անիկա այդպիսի արարքի: Ան շատ... (ի՞նչպէս բացատրեմ), շատ մակերեսային է :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսէյլի Ֆրանս. Բանակի Կամաւոր – Ներու եւ Նախկին Ռազմիկներու Միու – թիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստա – եան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Փրատոյի Մայր ե– կեղեցւոյ մէջ, երկու պատերազմներու զոհերուն ի յիշատակ :

×

Պ. Պաղտասար Գըլըճեան, զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանու – ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պի– տի կատարուի այս կիրակի առաւօտ , Ալ– ֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին , իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին՝

ԱՐՈՒՍԵԱԿ ԳԸԼԸՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Թօփալեան, Ամասիացի)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Ներսէս Գշիկեան եւ զա – ւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – գըստեան պաշտօն կը կատարուի այս կի– րակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկըր– տիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՇԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Վիրօֆլէյէն Այրի Տիկին Աբաքսի Սար– եան եւ իր ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի առաւօտ յետ պատարագի Շաւիլի Ս. Գր. Լուսա– ւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ իրենց սիրելիին

ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

×

Վիրօֆլէյէն Տէր եւ Տիկին Ազկ Շմա– ւոնեան զաւակները եւ ընտանեկան պա – րագաները կը ծանուցանեն թէ այս կի – րակի առաւօտ Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւո– րիչ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հո – գեհանգստեան պաշտօն տեղի կ'ունենայ իրենց մօր եւ մեծմօր՝

ՄԻԼԼԻ ՇՄԱՒՈՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանդուցեալին յիշա – տակը յարգողները :

ՇԱԻԻԼ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւո– րիչ եկեղեցին: Կը պատարագէ Տարօն Վրդ. Ճէրէճեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տարաբախտ Տիկին Սիրանուշ Քէչիշ– եանի մահուան առթիւ, Արմենակ Քէչիշ– եան , Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եալընըզ – եան իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք՝ ներ – կայ եղան յուղարկաւորութեան կամ ի – րենց ցաւակցական պիրերով, եւ փոխան ծաղիկի նուէրներով , աղքային բարե – սիրական կազմակերպութիւններու, մաս– նակցեցան իրենց սուգին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները — Գմբէթի նոր – դութեան յատկացուելու համար, Տէր եւ Տիկին Տոքթէօր Մ. Յարութիւնեան , Անարէ Գալանտեանի մահուան առթիւ 200 ֆրանք: Տիկին Ազնիւ Գազազեան եւ զաւակները, Սամուէլ Փապուճեանի մահ– ուան առթիւ յիսուն ֆրանք: Պարոնեան Բագրատ ընտանիք յիսուն ֆրանք : Տէր եւ Տիկին Ալեքսանար Օհանեան , Հայկ Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ 50 : Պ. Գառնիկ Իւթեան, Անարէ Գալանոզ – եանի մահուան առթիւ յիսուն : Այս առ – թիւ Տէր եւ Տիկին Հ. Կիւրճեան 30: Դարճեալ Տէր եւ Տիկին Հ. Կիւրճեան 25, Հայկ Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ: Տիկին Մարի եւ Պ. Ս. Տէր Յովսէփեան, Տիկին Արմենուհի Տարօնեանի մահուան առթիւ յիսուն: Ամն, Հայկ Պապեանի հո– գեհանգստեան առթիւ յիսուն : Տէր եւ Տիկին Մաքսիմ Աւետիսեան հարիւր, Տի– կին Պալասանեան քսան , Տիկին Նիւօլֆ քսան , Պ. Սէտֆճեան երեսուն : Կրթա– կան ձեռնարկներու համար, Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն եւ Աննիկ Փափազեան 50 ֆր: Տիկին Ազապի Արէլեան եւ Պ. Հ. Աբէլ – եան 40 ֆրանք :

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՌՈԶԻ

ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ԶԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)
ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՋԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Թերոմ , ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵՎՎԱՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ռ – սումնասիրասի վարչութիւնը կը հրաւի – րէ իր բոլոր անդամները, ոչ-անդամ – ները ընդհ. ժողովի այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին Թրիմեան սրահին մէջ : Օրակարգ — Ա) Ամերիկայի Նոր Սերաս– տիա ամաթերթին համար նկարի հարց : Բ) Մասնաճիւղերու եկած նամակներու դեկուցում : Գ) Զանազան հարցերու լու – ծում : Դ) Մասնաւորապէս կը հրաւիր – ուի Շապին Գարահիսարի Արծիւ Հայր. միութեան մէկ ներկայացուցիչը :

ՀԱՄԱՀԱՅՐԲ. Հայր. Միութեան կար – տանի տասնամիւղի անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին , կարտանի Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան սրա– հին մէջ : Բոլոր անդամներու ներկայու– թիւնը պարտաւորիչ է :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցու – թեան վարչութեան երկամեայ պաշ – տօնավարութեան չրջանը աւար – տած ըլլալով, կը հրաւիրեն անդամները ներկայ գտնուելու Շաբաթ (9 Հոկտ.) , ժամը 21ին, տեղի ունենալիք անդամական ընդհ. ժողովին: Օրակարգ՝ Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն, նոր վար– չութեան ընտրութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅՔ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի բաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նոյեմբեր
ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23·30

Կը մասնակցին·—
ՆՈՒԻԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով·— Ա) Արդիական պարեր եւ ժազ , Բ) Շան գ'ելիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն):
ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)
եւ վերջապէս
ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ
Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՋԵԱՆԻ
Առակնկալները·— Պառ, պիւֆէ, բոմպոլա :
Ճոխ ցայտագիրը կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընծիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ· —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 8 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10429 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.429

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՊԻՆ ՃԱՌԸ

Պօղոս Զ. Պապի Նիւ Եորք այցելութիւնը զանազան մեկնաբանութեանց դուռ բացած է միջազգային մամուլին մէջ :

Ոչ միայն Եւրոպայի և Ամերիկայի թերթերը լայն տեղ յատկացուցին այս պատմական ճամբորդութեան մանրամասնութեանց եւ լրիւ հրատարակեցին Պապին ճառը, այլեւ երկաթէ վարագոյրին միւս կողմի երկիրներն ալ մեծ կարեւորութիւն ընծայեցին այս ճամբորդութեան :

Պօղոս Զ. ի այցելութիւնը տեղի ունեցաւ հրաւէրով ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Ու Թանի, որ կ՝ուզէր աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրել խայտաբղէտ ազգերու այս արիսպագոսին վրայ : Մարդիկ սկսեր էին անտեսել զայն եւ անտարբեր աչքով կը դիտէին անոր գործունէութիւնը ,— աւելի ճիշդ՝ անգործութիւնը :

Իր գոյութեան քսան տարիներու ընթացքին , Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը չկրցաւ վճռական դեր խաղալ միջազգային քաղաքականութեան մէջ: Չկրցաւ անկողմնակալօրէն եւ արդարութեամբ լուծել կարեւոր որեւէ վէճ կամ անհամաձայնութիւն :

Մեծերու «վէթո»յի իրաւունքը գլխաւոր արգելքն էր օրակարգի հարցերու միաձայնութեամբ լուծուելուն : Այս տեղ ալ հաստատուեցաւ յաւիտենական այն ճշմարտութիւնը թէ «իրաւունքը զօրաւորինն է»: Այսպէս է եղած աշխարհի սկիզբէն ի վեր եւ այսպէս ալ պիտի շարունակուի :

Պապը ի զուր իր ճառին մէջ կը խօսէր հաւասարութեան մասին, որ ՄԱԿի «հիմնական օրէնք»ին գլխաւոր կէտերէն մէկն է: « Զեր կազմակերպութեան անդամներէն ո՛չ մէկը միւսէն աւելի դերակշիռ է»:

Իբրեւ քրիստոնեայ, Յիսուսի օրինակին հետեւելով, Պապը ինքն ալ խոնարհութեամբ կը ծառայէ մարդկութեան : Եղբայրներ ըլլալու համար նախ պէտք է խոնարհ ըլլալ: Մեծամտութիւնը անխուսափելիօրէն կը յանգի վէճերու, գաղթատիրութեան եւ եսասիրութեան ու կը խորտակէ եղբայրութիւնը :

Եղբակացութիւն : «Եթէ կ՝ուզէք իրարու եղբայրներ ըլլալ, վար դրէք զէնքերը ձեր ձեռքերէն» : Սակայն մարդիկ տկար են, փոփոխամիտ, երբեմն նոյնիսկ չար, ուստի պաշտպանողական զէնքերը անհրաժեշտ պիտի ըլլան, աւա՛ղ : Բայց եւ այնպէս պէտք է միջազգային կեանքի ապահովութիւնը երաշխաւորել առանց զէնքի դիմելու : Խաղաղութեամբ, բանակցութիւններով, փոխադարձ զիջումներով լուծել վէճերը :

Ահա՛ այս է, որ մարդկութիւնը կը սպասէ ՄԱԿէն :

Եւ որովհետեւ այս վերջինը ցարդ չէ կրցած արդարացնել իր հիմնական նպատակը, այսինքն չէ կրցած արդիլել պատերազմները պետութեանց միջեւ, Պօղոս Զ. եկած է իր ներկայութեամբ եւ իր պատգամ – ճառով բարձրացնելու վարկը ՄԱԿին :

Կը յիշեցնէ անոր, որ իր գլխաւոր նպատակներէն մէկն ալ իրերօգնութիւնն է , ժողովուրդներու գործակցութիւնն ու խաղաղ համակեցութիւնը : Հարուստ երկիրները պէտք է օգնեն աղքատ եւ թերաճ երկիրներուն՝ եղբայրօրէն , մարդասիրաբար :

Պապը հակառակ է ծնունդները արուեստականօրէն պակսեցնելու սկզբունքին: Մարդկային կեանքը, նուիրական է: ՄԱԿի անդամ երկիրները այնպէս պէտք է ընեն, որ ամէն էակ ուտելիք հաց ունենայ :

Արդարութեան , եղբայրութեան, մարդասիրութեան եւ այլ վեհ ու վսեմ սկզբունքներու մասին գեղեցիկ խօսքերու կարգին Պօղոս Զ. զգուշացաւ խօսելու անիրաւուած եւ օտարի լուծին ենթարկուած ազգերու ազատագրութեան եւ անկախութեան մասին :

ՄԱԿի պալատին առջեւ տեսաւ 116 խայտաբղէտ ազգերու գոյնզգոյն դրօշակները : Սակայն չնկատեց բացակաները:

Հանդիսաւորապէս յայտարարեց, որ մեծի եւ պզտիկի հարց չկայ եւ թէ բոլոր ազգերը իրարու հաւասար են : Սակայն իբրեւ պաշտպան աղքատներու եւ խոնարհներու, տաք ու սրտապնդիչ խօսք մը չըրաւ դարաւոր մշակոյթի եւ փառաւոր անցեալի տէր այն ազգերուն համար, որոնց դրօշակները չեն ծածանիր ՄԱԿի պալատին առջեւ եւ որոնց ներկայացուցիչները աթոռ չունին ազգերու արիսպագոսին մէջ :

Սփոփարար խօսք մըն ալ հայ լքեալ եւ անիրաւուած ազգը կը սպասէր Հռոմի քահանայապետէն, որ լռելեայն ակնարկեց Չինաստանին, որ տակաւին ՄԱԿէն դուրս կը մնայ, Ինտոնեզիայէն, որ քէն ըրած է: Սակայն մոռցաւ փոքրերը, ընդ որս եւ մեր մինուճարը:

Հայաստանը չկայ միջազգային դիւանագիտութեան օրակարգին վրայ: Բոլորն ալ մոռցած են մեզ:

Սակայն մենք չենք մոռնար մեր իրաւունքները եւ կը հետապնդենք Հայկական Դատը մինչեւ յաղթանակ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՌՆԱԿ ՎԻՃԱԿ ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՄԷՋ

ՋԱՐԴԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Պաշտպանողական ուժերով շրջապատուած է որ Սոքարնօ եւ իր նախարարները Ճաքարթայէն քառասուն քիլոմեթր հեռու, Պոկոր դացած են առաջին ժողովը դումարելու համար պետական հարուածի փորձէն ետք :

Սոքարնօ, նիստէն առաջ ընդունած է լուսանկարիչներն ու լրագրողները, բայց խուսափած է պատասխանելէ հարցումներուն: Ճաքաթայի ձայնասփիւռին համաձայն , նախարարաց խորհուրդին մասնակցած են նաեւ քանի մը համայնավար նախարարներ, որոնց մասին կ՝ըսուէր թէ հեղինակներն էին պետական հարուածին:

Նիստէն ետք, կառավարութեան բանբերը Սոքարնոյի մէկ յայտարարութիւնը կարդացած է որ կը «դատապարտէ վեց զօրավարներու ջարդը ապստամբներու կողմէ » եւ ցաւ կը յայտնէ այդ վեց ռազմիկներու կորուստին համար: Օրէնքէ դուրս հռչակած է «յեղափոխական խորհուրդը » կազմուած 45 անդամներէ եւ զոր ըմբոստները ստեղծած էին պետական հարուածին վաղորդայնին : Սոքարնօ կը խոստանայ նաեւ պատժական միջոցներ ձեռք առնել բոլոր անոնց դէմ որոնք մատ ունին Սեպտեմբեր 30ի շարժումին մէջ :

Կոչ կ՝ընէ որպէսզի ճիգ չխնայուի քաղաքական լուծում մը գտնելու համար ներկայ կացութեան եւ կ՝ուզէ որ ժողովուրդը պահէ իր պաղարիւնը : Սոքարնօ կը զգուշացնէ շահագրգռուողները այն ամբաստանութեանց դէմ որոնք կրնան թիւրիմացութիւններ ստեղծել քաղաքական կուսակցութեանց եւ այլ խմբակցութեանց միջեւ: Իր եզրակացութեան մէջ , Սոքարնօ կը շեշտէ .— «Փրկել Ինտոնեզիական յեղափոխութիւնը աւելի կարեւոր է քան վրէժի մասին խորհիլ »:

Կատաղութիւնը չէ հանդարտացած սակայն Ճակարթայի մէջ, մանաւանդ բանակէն ներս : Նազիւսիոն եւ Սուհարթօ զօրավարները վճռած են խիստ կերպով պատժել ապստամբները: Սուհարթօ հեռատեսիլէն ներկայացուցած է այն տեսարանները որոնք կը պատկերացնեն ըսպաննուած վեց զօրավարներու ջարդը : Բարկացած շեշտով խօսած է այդ մասին: Սպաննուած վեց զինուորականներու դիակները սարսափելի պատկեր մը կը ներկայացնեն : Չարչարուած սպաննուելէ առաջ, անդամահատուած մարմիններ , կտոր կտոր եղած կամ գլխատուած դիակներ: Սուհարնօ համաձայն չէ Սոքարնոյի հետ, որ կ՝ըսէ թէ օդային բանակը չէ մասնակցած պետական հարուածին :

Վեց զօրավարները ազգային յուղարկաւորութեան արժանացած են , բայց Սոքարնօ ներկայ չէ եղած արարողութեան : Զօր. Նազիւսիոնն է, որ երկու օրուան մէջ իր երկու թոռնիկները կորսընցուցած էր, որ շատ ազդուած դամբանականը արտասանած է, շեշտելով «այսօր, զինեալ ուժեր նախատուեցան դաւաճանութեամբ եւ չարչարանքով : Յանուն Աստուծոյ , կը խոստանանք շարունակել ճշմարտութեան, պարկեշտութեան եւ արդարութեան ճամբուն վրայ :

ԴԵՌ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ ՊԱՊԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Պօղոս Զ.ի ճամբորդութիւնը կը շարունակէ զբաղեցնել միջազգային մամուլը : Համայնավար աշխարհն ալ շատ նպաստաւոր դիրք բռնած է եւ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը՝ Լոնկօ, կը գրէ, ի մէջ այլոց .— «Իտալացի ժողովուրդին մեծ զանգուածը, որու մէկ կարեւոր մասը կը կազմեն համայնավարները, կրնան միայն ողջունել այս ճառը իբրեւ քաջալերանք մը նոր ճամբաներ փնտռելու , որոնք թոյլ տան խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան դրական արտայայտութիւն մը »:

Ալժերիոյ էլ Մուհահիտը որ պաշտօնաթերթն է կառավարութեան, կը շեշտէ իր խմբագրականին մէջ թէ Պապին ճառը մեծ տարողութիւն մը ունի: Նասրական մահմետական Պէյրութ – Մասսա օրաթերթը կ՝առաջարկէ որ 1965ի Նոպելի խաղաղութեան մրցանակը Պօղոս Զ.ի տրուի : Նոյն թերթը Պապին ճառը կը նկատէ իբրեւ «մեծագոյն ճառերէն մէկը որ արտասանուած է միջազգային կազմակերպութեան առջեւ » :

Չինացիք ցարդ ոչ մէկ անդրադարձում ունեցած են, իսկ Փեշտայի ձայնասփիւռը յայտարարած է.— «Ծանօթ չենք այն պատճառներուն որոնք մղած են Պապը այս կարեւոր գործը տեսնելու բայց որոշէ որ այն ուժերը որոնք մղած են Յովհաննէս ԻԳ.ը նախաձեռնարկ ըլլալու եկեղեցւոյ վերանորոգման նոյնքան գործունեայ են այսօր ցորչափ երէկ : Այդ ուժերը կը սպասեն Քահանայապետէն որ կշիռքին մէջ նետէ իր ազդեցութիւնը խաղաղութիւնը պահպանելու համար»: Բայց հունգար Մակիար Նէմզէթ թերթը կը գտնէ թէ Պապին ճառը միայն խորհրդանշական արժէք ունէր եւ լեցուած էր հասարակաց դիտելիքներով :

Այս ճամբորդութեան վաղորդայնին, կը թուի թէ Պապը համաշխարհային շրջապտոյտի մը ձեռնարկէ : Կը խօսուի Լեհաստան, Ափրիկէ, Ճափոն կատարելիք այցելութիւններու մասին: Հրաւիրուած է նաեւ Իրլանտա :

ՍԻՐԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԽՈՐՀ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԱՍԱԻ

Խորհ. պատուիրակութիւնը, որ կը բաղկանայ քսաներկու փորձագէտների եւ արհեստագէտներէ, Պուլկարիոյ ճամբով Պոլիս հասաւ եւ դիշեր մեկնեցաւ Անգարա: Պատուիրակութեան նախագահը յայտարարեց թէ վարչապետ Իւրկիւպլիւի Մոսկուա այցելութեան ընթացքին, 150 միլիոն տոլարի համաձայնութիւն մը կընքուած էր երկու երկիրներու միջեւ : Անգարայի մէջ, թուրք եւ խորհ. մարմինները մանրամասն ծրագիր մը պիտի պատրաստեն, այս համաձայնագիրը աստիճանաբար գործադրելու համար: Ռուսիա Թուրքիոյ մէջ զարկ պիտի տայ ալիմիւնիոմի ճարտարարուեստին, պիտի շինէ զտարաններ, երկաթ – պողպատեղէնի գործատուներ, ասիտ սիւլֆիւրիքի, թրաքթէօրի գործարաններ, ապակիի, ատաղձի, ելեկտրական կազմածներու հաստատութիւններ, եւայլն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՐԷՕՅՏԷՐ պարզած է Գերմանիոյ դաշնակցային հանրապետութեան քաղաքականութիւնը եւ շեշտած թէ ոչ մէկ բան կարելի է ընել առանց Միացեալ Նահանգներուն :

ԱՇԽԱՐՀԻ բոլոր կողմերէն հեռագիրներ կը հասնին նախագահ Ճոնսընի լաւագոյն մաղթանքներ ընելով վիրաբուժական գործողութեան համար: Հեռագիր մը զրկած է նաեւ նախագահ տը Կոլ : Հիւանդանոց մտնելէ առաջ, Ճոնսըն արտակարգ գործունէութիւն մը ցոյց տուած է: Վիրաբուժական գործողութիւնը վրտանգաւոր չի նկատուիր , բայց Ճոնսընի սրտի տկարութիւնը որոշ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Նախագահը 57 տարեկան է :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ Պրաւդա կը գրէ թէ Չինաստան չի հետաքրքրուիր Խորհ. Միութեան հետ իր յարաբեութիւններու բարելաւման :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ համաձայնութիւն մը կնքած է Պարսկաստանի հետ ըստ որուն կազէօտիւք մը եւ պողպատի գործատուն մը պիտի շինէ Սպահանի շրջանը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ արքայական ամոլը անձնական բնոյթ ունեցող ճամբորդութիւն մը կը կատարէ Սպանիա :

ՀԻՒՍԷՅՆ թագաւորը յայտարարեց թէ տը Կոլ յաջողած է սիրաշահիլ Արաբները :

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթին» մէջ, փոխ – վարչապետ՝ Լին Փիաօ կը գրէ .— « Եթէ Ամերիկացիք պատերազմ կ՝ուզեն , բարի եկաք կ՝ըսենք »:

ՍՈՒՐԻՈՅ քարիւղային հաստատութեանց բանուորները գործադուլի մէջ են, 24 ժամուան համար :

ՓՈՐԹ ՏԸ ՎԵՐՍԱՅԼԻ մէջ, այսօր կը բացուի կառքերու 52րդ ցուցահանդէսը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ բողոքական դաշնակցութեան նախագահը՝ պատուելի Վիսթֆալ յայտարարեց թէ կը բաժնէ օրթոտոքս քրիստոնեաներու մտահոգութիւնն ու ցաւը ի տես Պոլսոյ Տիեզերական պատրիարքութեան կրած հարուածներուն : Արդարեւ Թուրքերը երկու եկեղեցի եւս գրաւած են :

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ տաքը, եղանակին համար, կը շարունակուի Փարիզի մէջ: Հոկտեմբեր վեցին ջերմաչափը 26 աստիճան էր , բայց փոթորիկներ կը նախատեսուին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կարգ մը շրջանակներու համաձայն Մոլոթովի շնորհազրկման շրջանը վերջացած է :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽՕՍԻ

ՂԱԼԱԹԻԱ ԵՒ ԲԻԶԱՆԴԻՈՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ցոյներու այս վարուելակերպին դէմ՝ Հայերը մէկ կողմէ ֆիզիքական ուժով իրենց անկախութիւնը պաշտպանելու կ՚աշխատէին, իսկ միւս կողմէ ալ իրենց մտքի հասունութեան չափանիշով իրենց բարքերն ու սրբութիւնները համարձակօրէն կը պահպանէին: Շատ անդամ ալ, իրենց սուղի ապրանք կ՚ըլլար այս յաղղունութիւնը :

Բիւզանդիոնի վարկն ու չահերը պաշտպանող քաջեր ու մտքի տիտաններ Ցոյներու կողմէ կը խոչտանգուէին, նենգամիտ հնարքներով եւ անդթօրէն մարտի բոսական փառքով կը վարձատրուէին :

1197ին, երբ Ծռադատիկ պատահեցաւ եւ Հայերը Ցոյներէն չարաթ մը եռքը Զատիկ տօնեցին, Ցոյները ալ աւելի սաստկացուցին հալածանքը : Գրիգոր Ապիրատ կաթողիկոսը այս հալածանքնե-րուն վերջ տալու համար, Ներսէս Լամբրոնացին Պոլիս ղրկած է, բայց բանակցութիւնները արդիւնք մը չեն ունեցած : Հայերը տեւականապէս յունական ծէսերը ընդունած են (Հայ Հոռոմներ), ոմանք ալ իրենց սովորութիւննե-րուն ներհակ ձեւերը մերժելով հեռացած են Պոլիսէն եւ իրենց հայրենի երկիրը վերադառնալու պարտաւորուած :

1261ին, երբ Փալէոլոկները Բիւզանդիոնը Լատիններէն առին, անոնց թշնամական վերաբերումէն վնասուած մայրաքաղաքին վերականգնումին համար՝ Հայերուն դէմ քաղաքական ու կրօնական հալածանքը միջոց մը դարձուցին, որովհետեւ վերականգնումի աշխատանքներու ընթացքին Հայերու օժանդակութեան պէտք ունէին: Եւ ահա Հայերու համար ազատութեան շրջան մը բացուած եղաւ Բիւզանդիոնի մէջ :

ԺԴ. դարուն սկիզբները, արդէն Հայերը Պոլսոյ մէջ կազմակերպուած կարեւոր դաղութ մը կը կազմէին :

1307 Մարտ 19ին, Սիսի Ս. Սոֆիա եկեղեցւոյ մէջ դումարուած ժողովին մասնակցող 26 հայ եպիսկոպոսներէն Ցուսիկ եպիսկոպոս իբր «Պոլսահայ Հայոց» կը յիշուի :

Եպիսկոպոսական թեմի դիրքին հաստատուն հաւատքականութիւն մը, շատ հաւանական է որ յատուկ եկեղեցի ալ ունեցած ըլլայ :

Թուրքերու կողմէ Պոլսոյ գրաւման առկանատես պատմիչներ Լէոնարդոս Լանտին եպիսկոպոսը, Ցոյն Փրահզաս, Դուկաս, եւ ասոնց կարգին Աբրահամ անուն հայ երէց մըն ալ իր ականատեսի վկայութիւնները տաղաչափեալ ձեւով դրած է :

Այս Աբրահամ երէցին բնակավայրը ցոյց կը տրուի «ի Կոստանդնուպոլիս էր ի Բերա , այսինքն ի տեղին Պէյօղլու կոչեցեալ» (Զամ. Գ. էջ 499) :

Հայոց Պոլսոյ մէջ ունեցած ամենահին եկեղեցին Ս. Սարգիս անունով կը յիշուի : 1360ին գրուած, Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ձեռագրերու հաւաքածոյին մէջ պահուած ձեռագրի մը յիշատակարանին մէջ գրուած է, «Արդ եղեւ գրաւ գրութեան սորա ի քաղաքս Կոստանդնուպոլիս, ընդ հովանեաւ Ս. Սարգսի, ձեռամբ Աստուածատուր Աբեղայի թուականիս ՊԹ. (1360) :

Լատիններէն թէեւ Հայոց հետ գաղանական խոր տարակարծութիւններ ունէին, սակայն եւ այնպէս իրենց առեւտրականութեան հաստատութիւնը իրենց մոլեռանդութիւնը կը զօրակէր :

Այս տեսակէտով ալ դէմ Ղալաթիոյ մէջ անոնք Հայոց խղճի ազատութիւնը յարգելու կը պարտաւորուէին եւ այս պատճառով ալ Ղալաթիոյ շրջանին մէջ Հայոց եկեղեցի չհիմնելու հնարաւորութիւնը պէտք է տուած ըլլան :

Այսպէս, պատմական եւ չօշափելի փաստերով ապացուցուած կ՚ըլլայ որ Ղալաթիոյ մէջ հին շրջաններէն ի վեր հայ դաղութ մը եւ եկեղեցի մը ունեցած ենք :

1433ին կաթողիկոսին կողմէ Յովհան – նէս Եպիսկ. անուն եկեղեցական մը Պոլսոյ Առաջնորդ կը նշանակուի : Իսկ 1449ին Տիգրանակերտի Առաջնորդ Մկրտիչ Նաղաշ Եպիսկոպոսը, որ նկարիչ ու քերթող ալ էր, միջոց մը Պոլիս մնալէ ետք Սրիմ գացած է :

Նոյն թուականներուն Պոլսոյ մէջ Աբ – բահամ Անկիւրացի անուն Եպիսկոպոս մըն ալ կը յիշուի, որ Օսմանեան բանակի յաղթական մուտքը տաղաչափեալ յիշատակարանով մը նկարագրած է :

Յովակիմ Եպիսկոպոս Պրուսացի (1461–1478) կանուխէն Պրուսայի մէջ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Բ.ի հետ մտերմացած էր: Ան իր ուշիմութեամբ եւ վարչական բացառիկ կարողութեան շնորհիւ պետական վարիչներուն, մանաւանդ վէհապետին վստահութիւնը չահած էր :

Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Բ. երբ 1453ին Պոլիսը գրաւեց, բազմաթիւ Ցոյներ քաղաքէն հեռացուց: Անոնց տեղը Հայեր բերաւ եւ հայ դաղութին առաջնորդու – թիւնն ալ Յովակիմ Եպիսկոպոսին վստահեցաւ :

Ֆաթիհ, երբ 1461ին Պրուսա դնաց, փերմանով մը Յովակիմ Եպիսկոպոսը ամբողջ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք հռչակեց :

Սուլթանին այս բարձրագոյն հրովար – տակով Հայոց Պատրիարքին կը տրուէին այն բոլոր իրաւասութիւնները, որոնք տրուած էին Ցունաց Տիեզերական Պատրիարքին : Այս պարագան ապացոյց մըն է, թէ Ֆաթիհ Հայերուն որքան մեծ կարեւորութիւն մը կուտար :

Հայոց տրուած այս նախապատուու – թիւնը , Օսմանեան բոլոր վեհապետնե – րու կողմէ ճանչցուած եւ մեծ Ֆաթիհի փերմանով, Յովակիմ Պատրիարքի տըր – ուած իրաւասութիւնները իր յաջորդնե – րուն կողմէ ալ ընդունուած են :

Յովակիմ Պատրիարք վաճառականներէ ու արհեստաւորներէ բաղկացած կարա – ւանով մը եկած է իր Պատրիարքական Աթոռը, եւ Օսմանեան նոր մայրաքաղաքին մէջ հաստատուած է :

Այժմու Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղե – ցին, որ Դ. դարուն Մեծն Կոստանդիա – նոսի մօր՝ Հեղինէի կողմէ շինուած «Դասդիրիս» անուն մենաստանն էր, Հայոց տրամադրուած է եւ Պրուսայէն եկող դաղթականութիւնը այս մենաստանին չուրջը դտնուող անտառներուն մէջ վր – րաններու տակ բնակած է եւ ապա բնա – կարաններ չինելով՝ հոն հաստատուած :

1493ին գրուած ձեռագրի մը յիշատա – կարանին մէջ ըսուած է. «ի Սուլու Մա – նաստիրս ընդ հովանեաւ Գէորգայ դաւ – րավարին »:

1475ին, երբ Օսմանեան բանակը Խրիմը գրաւեց, Կաֆա քաղաքէն հայ դաղթա – կանութիւն մը Պոլիս բերուեցաւ : Այդ Հայերն ալ Խերսէնէզափուլ մօտ տեղա – ւորուած են :

1466ին անգլիացի ազնուականի մը կողմէ Խերսէնէզափուլ կողմերը Ս. Նի – կողայոս անունով եկեղեցի մը կառուց – ուած է: Կաֆացի դաղթականները երբ եկան, այս կողմերը բնակութիւն հաս – տատեցին եւ միջոց մը վերոյիշեալ եկե – ղեցիին մէջ կրօնական պաշտամունք կա – տարեցին:

Երուսաղէմի Պատրիարք Գրիգոր Տէր Պարոն յիշատակարանի մը մէջ այս դէպ – քին մասին կը վկայէ. «Սուրբ Նիկողա – յոս եկեղեցւոյն կէսը Ֆրանկաց էր եւ կէսն ալ մեր Հայոց ազգին ի Ցունաց հետէ ...» :

ԺԷ. դարուն Խերսէնէզափուլի Հայերը այնքան յառաջդիմած էին եւ կազմակեր – պուած, որ մինչեւ իսկ տպարան մըն ալ հաստատած են: Այս տպարանին մէջ շատ մը ձեռագիրներ տպուած են: Երուսա – ղէմի Միաբանութեան ներկայացուցիչն ալ հոս կը բնակէր :

Մինչեւ ԺԹ. դարուն սկիզբները, Խ – երսէնէզափուլի Հայ բնակիչներուն Թա – ղին՝ « Քաղաքացւոց Թաղ» կ՚ըսուէր :

Պրուսայէ, Կաֆայէ գատ, Գարամա – նէն, Վանէն, Անիէն ու Երեւանէն ալ Հայ դաղթականութիւններ եկած եւ Պոլիս հաստատուած են :

Օսմանեան տէրութեան դեկավարները ընդհանրապէս՝ յարմար դատած են Հա – յերը բնակեցնել Պոլիսը չրջապատող պա – րիսպներուն դռներուն մօտ: Այս կար – դադրութիւնը որեւէ խափանարարու – թեան դէմ իբր ապահովութեան միջոց խորհած են :

1480 թուականին Պոլսահայ դաղութը կազմակերպուած Մշակոյթի կեդրոն մը եղած էր: Ներքին դաւառներէն հոս ու – սանողներ կուդային: Մարտիրոս անուն դրիչ մը Սազմոսարանի մը յիշատակա – րանին մէջ կ՚ըսէ թէ ինք Պոլսոյ մէջ Մատթէոս վարդապետ Սեբաստացւոյ եւ Աբրահամ վարդապետ Տրապիզոնցւոյ ա – շակերտած է :

Ս. Սարգիսէ ու Ս. Նիկողայոսէ եռք , 1480 թուականին Հայոց յատուկ Զար – խափան Ս. Աստուածածնին անուն եկե – ղեցի մըն ալ կը յիշուի :

Քաղաքին դրաւումէն եռք , Հայ Պատ – րիարքներու տրուած ֆերմաններուն մէջ « Ալթը Ճըմաաթ»ասութիւնը կը դոր – ծածուէր :

ԺԸ. դարուն վերջերը Հայոց բնակած թաղերը իբր «Ալթը Օտալար» կը յիշ – ուէին: Հայր Ինճիճեան այդ վեց թաղե – րը սապէս կը դասաւորէր.— Ա.— Քա – րակիւմրիւք Օտալարը. Բ.— Մալթա Օ – տալարը. Գ.— Զարչամպա Օտալարը . Դ.— Թէքէքէյ Օտալարը. Ե.— Քէօմիւր – ճիւ Օտալարը. Զ.— Ախըրդափու Օտա – լարը: Ինճիճեան իր կողմէ եօթներորդ մըն ալ կ՚աւելցնէ . — Ղալաթիա Օտա – լարը :

Հայերը քաղաքին մէջ Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ Բ.ի հրովարտակով Բիւզանդա – կան հալածանքներէ եւ դաւանական քէ – քերէ ազատուած, Ցոյներու հա – ւասար իրաւունքներով կրօնական ու մը – չակութային մարդերու մէջ խաղաղ աշ – խատանքի մը սկսած են :

ՇԱՒԱՐՇ Ք. ՊԱԼԼՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒԹԻՒՆ ՀԵՏ

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ ԵՒ ԻՐ ԲԱՆԱԿԸ

Կը թուի թէ ձաքարթայի վերջին դէպ – քերը չարունակութիւնն են իր անկախու – թենէն ի վեր Ինտոնեզիան յուղող ներքին պայքարներու չարքի մը: Բացորոշ է որ դինուորական եւ քաղաքական դանազան խմբակներ կը ձգտին իշխանութեան եւ չարժումները կը դեկավարէ բանակը , խոոված՝ ինչպէս իր պատմութիւնն ու երկիրը, բաժնուած՝ ինչպէս երկրին աշ – խարհագրութիւնը :

1958ին Ջօր. Նաղուսիոն կը յայտա – րարէր. «Ինտոնեզիոյ բանակը ոչ հարաւ – ամերիկեան եւ ոչ ալ եւրոպական բանակ մըն է, այսինքն իշխանութեան կրաւո – րական մէկ դործիքը », այս երկու ծայ – րայեղութիւններուն մէջ, կ՚աւելցնէր ը – րաւարը, հարկ է դտնել իրեն համար « միջին ճամբայ մը »:

Ինտոնեզիոյ դինուորականները իրենք դիրենք կը համարին երկրին ազատարար – ները եւ կը սիրեն իրը այդ նկատուիլ : Իրենց պատմութիւնը կը սկսի վերջին աշ – խարհամարտէն, պայքարով Թծուած , ճափոնական տիրապետութեան խառնակ չրջան, երբ ճափոնցիք ալեկոծեցան Ինտո – նեզիոյ բանակին առաջին դունդերու կազմութեան, յետոյ երկար միջնաբար մը, 1945 – 1949, երբ Լա Հէյ փորձեց վերաչահիլ կորնցուցած դետինը :

Բանակը երբեք չէ մտածած հոլ հպա – տակը դառնալ քաղաքային իշխանութեան մը: Կը մնայ չատազով զօրաւոր կառա – վարութեան մը, ուր նաեւ մեծ դեր մը վերապահուի իրեն : Դժբախտաբար սա – կայն բանակը երբեք միացեալ ուժ մը չ կրցած կազմել : 1945էն ի վեր սպայա – կոյտը քանիցս խմբուած է եւ փորձած իր «ձայնը լսեցնել», բայց միշտ ալ կեդ – րոնախոյս ուժեր արդելք հանդիսացած են : Այս դժուարութիւնները կը սկսին ազատագրումի յեղափոխական չրջանէն : Ջանացին միաձուլել ճափոնական տիրա – պետութեան չրջանէն կազմուած կիսա – դինուորական ուժերն ու ինքնաբերաբար առեղծուած դունդերը : Հոլանտացիներ – րուն դէմ մղուած պայքարն ու 1948ի համայնավար ըմբոստութեան ջախջախու –

Մէհմէտ Բ.ի հրովարտակով Բիւզանդա – կան հալածանքներէ եւ դաւանական քէ – քերէ ազատուած, Ցոյներու հա – ւասար իրաւունքներով կրօնական ու մը – չակութային մարդերու մէջ խաղաղ աշ – խատանքի մը սկսած են :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՃԱՇԸ

Եկաւ ծնեբեկն ալ, ահագին , հիւթեղ , ախորժաբեր ծնեբեկ մը: Հալած կարագի բուրմունքը կը խտխտացնէր հոտառու – թեան ղգայարանքս ինչպէս ժամանակին սեմական հաւատացեալներու խորանին վրայ դրուած ընծաներու բուրմունքը խտխտացուցեր էր եհովայի հոտառու – թեան ղգայարանքը : Երկար կը նայէի , թէ ինչպէս դիմացս նստած տիկինը, հա – ճոյքէն խելայեղ կոկորդէն վար կը թը – խէր ծնեբեկը, հեշտագին կուլ տալով հսկայ քանակութիւնները, մինչ ես , չատ քաղաքավար չեշտով եւ մանրամասնօրէն կը խօսէի Պալքաններու թատրոնի կա – ցութեան մասին: Վերջապէս սպառեց ծնեբեկի քանակութիւնն ալ :

— Սո՞ւրճ մը, հարցուցի :

— Այո, միայն պղպեղակ եւ դաւաթ մը սուրճ, պատասխանեց տիկինը :

Այլեւս հոգս չէր, հետեւաբար ինձի հա – մար ապսպրեցի սուրճ եւ տիկնոջ համար թէ պղպեղակ եւ թէ սուրճ :

— Գիտես՝ բաւ տիկինը մինչ կը ճա – շակէր պղպեղակը, կայ բան մը, որուն ես կը հաւատամ ամբողջ հոդիովս: Մարդ արարածը ճաչասեղանի մը միչտ պէտք է ելլէ այն ղգացողութեամբ, թէ տակաւին բան մը ուտելու ախորժակ ունի :

— Դեռ անօթի՞ էք, տիկին, հարցուցի նուաղուն ձայնով մը:

— Օ, ոչ, անօթի չեմ: Ինչպէս ըսի , ես սովորութիւն չունիմ ուտելու կէս – օրուան ճաչին : Առաւօտները կը խմեմ միայն դաւաթ մը սուրճ եւ անկէ ետք , կը ճաչեմ միայն երեկոյեան, իսկ կէս – օրերուն չեմ ուտեր մէկ տեսակ կերա – կուրէն աւելի: Կ՚ակնարկեմ քեզի ...

— Օ, այո, հասկնալի է ...

Քիչ յետոյ տեղի ունեցաւ սարսափելի իրողութիւն մը: Մինչ կը սպասէի սուր – ճիս, սրահին վարիչը մեզի մօտեցաւ իր կեղծաւոր դէմքին վրայ չողոքորթի ժպի – տով մը եւ մեզի բերաւ խոչոր դեղձերով լեցուն սակաւիկ մը : Անմեղ կոյսերու կայտրութիւնը եւ իտալական բնանկարի մը երանդաւորումը ունէին: Բայց մի՞թէ կրնայի՞ վատահ ըլլալ, թէ այդ օրերուն դեղձերու եղանակը չէր: Միայն Աստ – ուած պիտի, թէ որքան պիտի արժէին այդ պտուղները: Ես ալ... դիտցայ քիչ ետք, քանի որ հիւրս, առանց ընդհատե – լու իր խօսքը, մատներ, ձեռքը դրաւ դեղձերէն մէկուն վրայ :

— Էյ, տեսար, բաւ ան, դուն ատա – մոքդ լեցուցիր մսի ահագին քանակու – թեամբ (ոչխարի խեղճ կողը...) եւ հի – մա անկարող ես ուրիշ բան ուտելու, մինչ ես, որ միայն թեթեւ բաներ կերայ , կրնամ դեղձ ալ աւելցնել վրան :

Հաշիւը ներկայացուցին եւ վճարելէ ետք տեսայ թէ դրպանս հազիւ մնաց ա – ւելի քան ծիծաղելի նուէր մը տալու չափ դրամ : Տիկնոջ նայուածքը քանի մը երկ – վայրկեան կանդ առաւ սպասեակին հա – մար սեղանին վրայ դրած երեք Ֆրանքիս վրայ եւ դժուար չէր կռահել, թէ ան դիս հասարակ կծծիի մը տեղ կը դնէր : Բայց երբ ճաչարանէն դուրս ելանք, իմ առջեւս ունէի ամբողջ ամիս մը եւ ոչ մէկ դրամ դրպանիս մէջ :

Երբ հրաժեշտ կ՚առնէի տիկինէն, ան ըսաւ.

— Պէտք է հետեւիս իմ օրինակիս եւ կէս – օրին երբեք չուտես մէկ տեսակէ աւելի :

— Ձեր ըսածէն աւելի պիտի ընեմ, տի – կին, պատասխանեցի. այս իրիկուն բնա – պիտի չճաշեմ :

— Յայտնի է, թէ երդիծարան ես, դա – չեց տիկինը դուարթօրէն, ցտեսակելով կառքէ մը վեր, հեռուէն իսկ յայտնի է, թէ երդիծարան ես :

Եւ այժմ , երբ իրեն հանդիպեր էի քա – ռասն տարի ետք, տեսայ թէ վրէժս լուծեր էի իրմէ : Ես քինախնդիր մարդ չեմ , բայց երբ անմահ չաստուածներէն յա – ինձի օդնութեան ձեռք կը կարկառէ այս – պիսի դործի մը մէջ, ներելի է, երբ ո – րոշ դոհունակութեամբ կը նայիս այդ օդնութեան արդիւնքին: Տիկինը կը կշռէ հարիւր երեսուն քիլօ ...

(Յ եւ վերջ) Վ. ՍԸՄԲԱՏԵԱՆ ՄՈՒՄ

մը որոշ չափով յաջողցուց այդ ծրագիրը: Որոշ չափով միայն, որովհետեւ կը պակսէր կարգապահութիւնը, համաղգեստաւոր յեղափոխականները չէին հաշտուեր քաղաքային կեանքին հետ:

Անկախութեան առաջին տարիներուն իսկ, Սիմաթուփանկ եւ Նազուսիոն կը ջանան կազմել բանակ մը որ ըլլայ զօրաւոր, կեդրոնացած, կարգապահ, յարգող իշխանութիւնը իր զեկավարներուն՝ եթէ ոչ կառավարութեան: Եթէ երբեք փոխ-նախագահ Հաթթա եւ վարչապետ Նացիր կը յաջողին գործակցիլ սպայակոյտին հետ, 1950ին եւ 1951ին, պարզապէս որովհետեւ տակաւ բարձրացող Սոքարնոյի ատղին դէմ հասարակաց շահեր զիրենք կը միացնեն: Զինուորականները չեն հանդուրժեր որ քաղաքագէտներու Խորհրդարանը ժողովի նիւթ դարձնէ բանակը: 1952 Հոկտեմբեր 17-ին, Սոքարնոյի դրան առջեւ կը ցցուին զինեալ դունդեր: Նազուսիոն եւ իր համախոհները կը պահանջեն խորհրդարանին լուծումը եւ կ'առաջարկեն Սոքարնոյի, որուն ժողովրդականութիւնը լաւ կը ճանչնան, որ ինքը ստանձնէ միահեծան իշխանութիւնը: Համաձայնութիւնը չի գոյանար, Սոքարնօ կը խաղայ երկդիմի քաղաքականութիւն մը եւ կը յաջողի բանակը բաժնել «Հոկտեմբերեաններու» եւ «հակա-հոկտեմբերեաններու» միջեւ: 1953ին, բանակը Սոքարնոյի իշխանութեան դէմ հակակշիռ մը չէ այլեւս:

1954ը կ'անցնի անորոշ, բայց 1955ի առաջին ամիսները կը համախմբեն ըսպաները: Զինուորականները դժգոհ են, շատ դէշ վարձատրուած ու զինուած: Ընտրութիւնները կատարուած են եւ համայնավարները յաջողած մեծ համեմատութիւններով. 1948ին արձանագրուած համայնավարներուն թիւը հինդ հազար էր, 1952ին՝ հարիւր հազար, իսկ հիմա՝ հինդ հարիւր հազար: Մատիումի յեղափոխութիւնը զսպողներուն համար իրապէս մտահոգիչ է այս արդիւնքը:

1955ի Նոյեմբերին Նազուսիոն սպայակոյտին պետն է կրկին, բայց նոր երկպառակութիւններ պիտի չուշանան: Պատճառները բազմազան են, նախապաշարում զօրավարին հանդէպ, տեղական կապեր ընդդիմադիր տարրերու հետ (Սումաթրացի Նազասիոնը կ'ամբաստանուի ճավացիներուն հետ գործակցութեամբ ...): Շուտով կեդրոնական հրամանատարութիւնը ստիպուած է քաղաքային իշխանութեան հետ գործակցիլ: Համագործակցութենէ աւելի մեղսակցութիւն մըն է որ ծայր կուտայ Սոքարնոյի (1956ի Յուլիսին Հաթթա կը թողու իշխանութիւնը) եւ զօրավարներուն միջեւ: Անիշխանութիւնը սակայն կը շարունակուի տակաւին, եւ պիտի ծառայէ իբրեւ պատճառ ու պատրուակ սպայակոյտին որ մղէ Սոքարնօն պատերազմական վիճակ յայտարարելու 1957 Մարտ 14ին: Այս յայտարարութիւնը «կ'օրինականացընէ» եւ կը զօրացնէ կեդրոնական իշխանութիւնը՝ երբ կուսակցութիւնները վարկաբեկուած, տկարացած են (բացի համայնավար կուսակցութենէն): Կարելի է հաշուել գլխաւոր չորս ուժեր.— Սոքարնօն, բանակը, Համայնավար կուսակցութիւնը եւ Գաւառացիները:

Այս վերջիններուն «հաշիւը պիտի մաքրեն» Նազասիոն ու իր համախոհները: 1958ին, իրապէս, ըմբոստութիւններ պիտի ծագին զանազան շրջաններու եւ յատկապէս Սումաթրայի մէջ. Նազասիոն կը տիրէ Սումաթրայի եւ երկրին «վերադրաւումը» կը վերջացնէ 1962ին: Կը մնան դէմ առ դէմ զինուորականները, Սոքարնոն ու Համայնավարները: Զօրավարները ուրախ են. կարգ մը կուսակցութիւններ վարկաբեկուած են՝ պաշտպանելով կամ չդատապարտելով ըմբոստութիւնները, ինչ որ յարմար առիթ մըն է իրենց արդիլուելուն: Սոքարնոյին հետ իրենց յարաբերութիւնները սակայն այնքան ալ սերտ չեն, որովհետեւ համայնավարներու պարագլուխը՝ Այտիթ, օր ըստ օրէ աւելի ազդեցիկ կը դառնայ եւ նախագահը կը սկսի իրեն հետ «սիրաբանութեան» մը՝ որ մեծապէս կը նպաստէ համայնավար շարքերու խտացումին, հաշուելով ներկայիս 2ուկէս միլիոնէ աւելի շարքայիններ, առանց նկատի առնելու «համակիր» կազմակերպութիւնները: Սոքարնօ, իր արտաքին քաղաքական նկատումներէն դուրս, գլխաւոր երկու պատճառներով կ'աջակցի համայնավարներուն: Զունենալով ուրիշ կազմակերպութիւն մը, համայնավարութիւնը միակ կուսակցութիւնն է որուն վրայ կրնայ կռթնիլ: Կռթնելով համայնավարութեան եւ անուղղակի կերպով զայն զօրացնելով՝ ատով ստեղծած կ'ըլլայ նաեւ տակաւ զօրացող զինուորականութեան հակակշիռ մը: 1959ին զինուորականները փորձեցին արդիլել համայնավար կուսակցութեան վեցերորդ համագումարը: Յատկանշական է այս համագումարին յիշատակումը: Տակաւին անցեալ Մայիսին Այտիթ ակնարկելով այդ մասին, կը յիշեցնէր Սոքարնոյի իր արտասանած խօսքերը. «Ինտոնեզիոյ համայնավար կուսակցութիւնը հարազատ մըն է, եղբայր մը, եթէ երբեք մեռնի՝ կորսուած եմ ես»: Այտիթ կ'աւելցնէր. «Համայնավարութիւնը համոզուած է որ միայն զինուած ժողովուրդը, յատկապէս բանուորներն ու գիւղացիները, կարող են կասեցնել աշխարհակալներուն նախայարձակումը եւ յաղթել անոնց: Աշխարհակալները վախ չունին նոյնիսկ լաւ մարզուած բանակներէն, որովհետեւ այդ բանակները իրենք եւս ունին եւ մերիններէն լաւագոյնս զինուած»: 1965ի Մայիսին այս յարձակումը քիչ մը շատ զօրաւոր էր ինքնիրմով այդքան հպարտ Ինտոնեզիոյ բանակին դէմ:

Նազուսիոն, ի մասնաւորի, շնորհիւ ամերիկեան եւ ապա ռուսական օժանդակութիւններուն, կրցաւ ստեղծել իր երազած արդիական բանակը, չյաջողելով սակայն կասեցնել 1948ին իր իսկ զըսպած համայնավարներուն տակաւ զօրանալն ու ծաւալումը: Սոքարնօ կը յանձնէր իրեն պաշտպանութեան նախարարութիւնը, բայց «իր» մարդերէն մին, Ճանին, կը կարգէր ցամաքային ուժերու հրամանատար: Պատերազմական վիճակին բարձումը, 1963ին, սպաներու հաշւոյն չեկաւ, Սոքարնօ յաջողեցաւ սակայն, երկդիմի իր քաղաքականութեամբ, երկիրը կառավարել տակաւին երկու տարի:

Դեռ վերջերս, Օգոստոս 30ին, Սոքարնօ կը յանդգնէր այլեւս յայտարարելու, «Շնորհիւ մարքսիզմին, պիտի կարենաք վերլուծել մեր հայրենիքին ընկերութիւնը»: Ահաւասիկ յայտարարութիւն մը, որ, շատ հաւանաբար, միշտ աջակողմեան սպայակոյտին հաճելի չթուեցաւ ... Բայց կանխահաս է տակաւին հաստատել թէ Սոքարնօ այդ յայտարարութեամբ ընտրութիւն մը կը կատարէր:

Շարունակութիւնը ծանօթ է մեզի: Ինտոնեզիոյ մէջ պետական հարուածներու յաջորդական փորձերէն ետք ծայր տուած է տեսակ մը քաղաքական պատերազմ: Բանակը, որ գլխաւորողը կը մնայ այս շարժումներուն ու բախումներուն, որոշ չափով, քսան տարուան մէջ, գործադրած է իր ծրագիրը: Եթէ երբեք ամբողջապէս չէ զօրացած, զօրաւոր է սակայն, ձերբազատուած՝ Արեւմտեան ձեւի ժողովրդավարութենէն եւ չէ վերածուած «իշխանութեան ձեռքին մէջ կրաւորական գործիքի մը»: Այնքան ալ վստահ չենք սակայն, թէ անդամ մը որ «գերագոյն պետը» անհետանայ, պիտի չնմանի հարաւ. ամերիկեան ձեւի բանակներուն:

Թ. Ա. Թ.

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏԸ

— * —

Համալսարանէն նոր շրջանաւարտ քիմիագէտը կը յոխորտայ թէ գտած է դեղ մը, որ ճանճ կը սպաննէ:

— Ի՞նչպէս կը գործածուի այս դեղը, կը հարցնեն իրեն:

— Ճանճ մը կը բռնէք ...

— Բռնեցինք ...

— Կռնակին վրայ կը պառկեցնէք...

— Պառկեցուցինք ...

— Աջ թեւը կը փրցնէք ...

— Փրցուցինք ...

— Զախ թեւը կը փրցնէք ...

— Ան ալ փրցուցինք ...

— Վեց տոտիկները հատիկ հատիկ կը քաշէք ...

— Քաշեցինք ...

— Լմնցա՞ւ... Լաւ, հիմա կը բանաք այս շիշը, որուն պարունակութենէն կաթիլ մը կը լեցնէք ճանճին աչուկներուն մէջ...: Ճանճը կը մեռնի, անմիջապէս:

Բարեկամները, շուարած, երեսը կը նային ու կ'ըսեն.

— Բարեկամ, եթէ մենք ճանճը բռնենք, մեր ոտքին տակ կ'առնենք, կը սատկեցնենք, այս դեղի՞ն ինչ պէտք ունինք ...

— Ատ ալ դէշ միտք մը չէ, կը պատասխանէ խելքէ պակաս քիմիագէտը:

ՆԵՐՍԷՍ ԳՇԻԿԵԱՆ

(Մահուան քառասունքին առթիւ)

—o—

Օգոստոս 25ին, Լա Սիոթայի մէջ իր մահկանացուն կնքեց Ներսէս Գշիկեան:

Թաղումը կատարուեցաւ Օգոստոս 30-ին Քլամարի նորաշէն գերեզմանատան մէջ, ուր ընկերներու եւ բարեկամներու անունով դամբանական մը խօսեցաւ Զատիկ Զատիկեան, դրուատելով ողբացեալ ընկերոջ կուսակցական եւ ազգային աշխատանքները:

Ողբացեալ ընկերը ծնած էր Կովտուն 1897ին: Նախնական կրթութիւնը ստացած էր իր ծննդավայրին մէջ: 1913ին շատերու նման ինք եւս կը ստիպուի հեռանալ հայրենի գիւղէն, հրաժարիլ իր սիրած արհեստէն եւ մեկնիլ Ամերիկա: Փոքր տարիքէն մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, ուր աննման Մուրատին շունչին տակ ստացած էր յեղափոխական դաստիարակութիւն:

1915ի գարնան թուրք կառավարութիւնը կը ծրագրէ թրքահայութեան բնաջնջումը: Մարդկային երեւակայութիւնն իսկ ցնցող ահաւոր լուրեր կը հասնին Ամերիկա: Գտնուեցան երիտասարդներ, որոնք նախընտրեցին մահը՝ հանդիստ կեանքին ու դրամին փոխարէն: Ատոնց մէջ էր նաեւ ընկեր Ներսէս Գշիկեան: Կ'արձանագրուի կամաւոր, կը մեկնի Կովկաս, ուր կը մտնէ Անդրանիկի զօրադունդին մէջ: Կը մասնակցի Պիթլիսի կռիւներուն եւ քաղաքի գրաւումին:

1916ին ռուս կառավարութիւնը կը լուծէ հայ կամաւորական դունդերը: Կամաւոր ընկերը կը վերադառնայ Ամերիկա: Իր ջանքերուն շնորհիւ գաղութին մէջ կը տարածուին բազմաթիւ յեղափոխական երգեր:

Այս մաքուր եւ նուիրեալ կուսակցականը տասնեւմէկ տարի առաջ կ'ենթարկուի ինքնաշարժի արկածի: Այսուհանդերձ միշտ կը շարունակէ կատարել իր կուսակցականի պարտականութիւնը:

Սիրելի ընկեր, այս քանի մը տողերը նկատէ ընկերներուդ եւ սիրելիներուդ կողմէ ընծայուած փունջ մը ծաղիկ:

Հողը թեթեւ գայ վրադ:

ՆՇԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Իմ հաշւոյս, միջամտեց Միս Գարրոլ, ես ուրիշ մէկը չեմ տեսներ որ գործած ըլլայ այդ ոճիրը, եթէ գործադրողը այդ կինը չէ:

— Անպայմանօրէն ինքն է՝ կարելի չէ ըսել, պատասխանեց Ժերալտին: Կրնայ թերեւս մտած ըլլալ այս տունը որեւէ բան մը ըսելու համար հօրս, եւ մեկնած անմիջապէս: Մարդասպանը, որ անկասկած խենթ մը ըլլալու է, կրնար ներս սպրդած ըլլալ անոր մեկնումէն յետոյ:

— Բոլոր ոճրագործները մտային հիւանդներ են, աւելցուց միս Գարրոլ: Անոնց ուղեղային կազմին մէջ տեսակ մը անկարգութիւն կը տիրէ:

Այս պահուն դուռը բացուեցաւ եւ մարդ մը ներս մտաւ... Մնաց կանգնած, անակնկալի առջեւ:

— Ներեցէք, ըսաւ: Կ'անդիտանայի որ մարդ կար այստեղ:

Ժերալտին, մեքենաբար, ներկայացուց զայն:

— Զարմիկս՝ Լորտ Էճվար, պարոն Փուարօ: Կրնաք մտնել, Բոնալտ: Դուք մեզ չէք խանգարեր:

— Ճի՞շդ է ըսածդ, Տինա: Բարեւ, պարոն Փուարօ: Զեր ուղեղային բջիջները արդեօք կը յաջողի՞ն լուսաբանել այն խորհրդաւոր վիճակը, որուն մէջ կը գտնուի մեր ընտանիքը:

Կը փորձէք վերյիշել թէ ո՞ւր տեսած էի այդ կլոր եւ կարմրաւուն դէմքը, այդ աչքերը, որոնց ներքեւ սկսած էին գոյանալ արդէն խոռոչներ եւ այդ փոքրիկ պեխերը՝ շրթունքներուն ծայրերը վար կախուած բերանի մը վրայ:

Բայց... այո, ինքն էր: Այն մարդը որ ընկերացած էր Գարլոթա Ատամսին՝ Ժան Վիլքենսոնի յարկաբաժնին մէջ տեղի ունեցող ընթրիքին դիշերը:

Գնդապետ Մարշը ... այժմ՝ Լորտ Էճվար:

ԳԼՈՒԽ 13

ԵՂԲՕՐՈՐԴԻՆ

Լորտ Էճվարի եղբօրորդին սուր տեսողութիւն ունէր. անմիջապէս նշմարեց իմ զարմանքս:

— Ահ, այժմ կը հասկնաք, ըսաւ սիրալիր կերպով: Պզտիկ հացկերոյթը Ժանն հօրաքոյրին մօտ ... Կարծեմ թէ քիչ մը երերուն էի այդ դիշեր, այնպէս չէ՞: Կը յուսամ որ նկատի չէ առնուած ...

Փուարօ հրաժեշտ առաւ Ժերալտինէն եւ Միս Գարրոլէն:

— Զեզ հետ ես ալ կ'իջնեմ, ըսաւ Բոնալտ: Եւ սանդուխներուն վրայ մեզ կանխելով, շարունակեց խօսիլ:

— Ինչ տարօրինակ բան է կեանքը: Նախորդ օրը դռնէն դուրս նետուած եւ յաջորդ օրը՝ տէր ու տիրական ապարանքին: Հօրեղբայրս երեք տարի կայ, որ վտարած էր զիս այստեղէն, ինչպէս որ դիտէք անշուշտ, պարոն Փուարօ:

— Ըսած են ինծի, պատասխանեց բարեկամս հանդարտութեամբ:

Բոնալտ քրքջաց, յետոյ ճաշասրահին դուռը բանալով՝

— Խնդրեմ, յօժարեցէք բաժակ մը ընդունիլ, մեկնելէ առաջ, ըսաւ:

Փուարօ մերժեց: Ես ալ նոյնը ըրի: Այդ միջոցին երիտասարդը ըմպելի մը պատրաստեց արդէն իրեն համար եւ ստացաւ քնարերգական վիճակ մը:

— Հօրեղբայրս սպաննողին կենացը կը խմեմ այս բաժակը: Մէկ դիշերուան ժամանակամիջոցին մէջ, ահա, անել կացութենէ մը փոխադրուած եմ այնքան ցանկացուած փառքերու գիրկը: Երէկ՝ սնանկութեան սպառնալիքին տակ, այսօր՝ ուժեղ եւ երջանիկ: Կը խմեմ հօրաքոյր Ժաննի կենացը:

Պարպեց իր դաւաթը: Յետոյ, դիրքը փոխելով, դարձաւ Փուարոյին.

— Վերջացնենք կատակը: Տեսնենք, պարոն Փուարօ, թէ ի՞նչ գործ ունիք այստեղ: Հազիւ չորս օր կայ, որ հօրաքոյր Ժաննը թատերական եղանակով մը կ'արտասանէր, «ո՞վ պիտի ազատէ զիս այդ գազանին ձեռքէն»: Եւ, առանց յապաղումի, ահաւասիկ ազատած է: Զեմ խորհիր թէ դուք դեր մը ունեցած էք այս գործին մէջ: Ինչ սարսռազդեցիկ պիտի ըլլար մեծ տառերով կարդալ թերթերու վրայ.— «Պարոն Փուարօ, նախկին գաղտնի ոստիկան եւ այժմ կատարելագործուած ոճրագործ»:

Փուարօ ժպտաց:

— Ես եկած եմ այսօր այստեղ, պատասխանելով Միս Ժերալտին Մարշի ցանկութեան:

— Կը շնորհաւորեմ ձեզ ձեր գաղտնապահութեան համար, պարոն Փուարօ: Դուք չէք պատասխաներ իմ հարցումիս: Իրապէս ի՞նչ գործ ունիք այստեղ: Ինծի անծանօթ պատճառով մը, դուք կը հետաքրքրուիք հօրեղբօրս մահուամբ:

— Ես միշտ կը հետաքրքրուիմ ոճիրներով, Լորտ Էճվար:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Իմաստուհի Խայինեան եւ զաւակը՝ Քլօտ, Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Խայինեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համբարձումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օֆոֆեան եւ ընտանեկան պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ ազգականին՝

ԶԱՏԻԿ ԽԱՅԻՆԵԱՆԻ
(Մեծ Նոր Գիւղացի)

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտեմբեր 5ին, 59 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրի – Փարիզիէնի գերեզմանատունը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արշակ Ծառուկեան (Արժանթինէն եկած) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր զաւակներուն՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵՒ ԳԱՌՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆԻ

յիշատակին եւ Ծառուկեան գերդաստանի բոլոր ննջեցելոց :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Այս տխուր առթիւ տասը Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Մարսէյլի Ֆրանս. Բանակի Կամաւորներու եւ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, երկու պատերազմներու զոհերուն ի յիշատակ :

×

Այրի Տիկին Ներսէս Գշիկեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԵՐՍԷՍ ԳՇԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

ԼԻՈՆ.— Տէր Վշամշապուհ Աւագ քհնյ. Գարիպեան կը յայտարարէ ազգականներու եւ բարեկամներու թէ իր կողակցին՝ հանգուցեալ

ԵՐԷՑԿԻՆ ԶԱՊԷԼ ԳԱՐԻՊԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, տեղւոյն Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն մատուցանել կուտայ այս Կիրակի :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգայիններ եւ բարեկամները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ազնիւ Գոնտուրաճեան եւ աղջիկները՝ Էօժէնի եւ Ազաւնի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՄԵԼՔՈՆ ԳՈՆՏՈՒՐԱՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Զինագործեան Զարգարի եւ Յարութիւն Գոնտուրաճեանի յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Այս առթիւ Գոնտուրաճեան ընտանիքը 15ական Ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն, (ստանալ Յառաջէն) եւ տասը Ֆր. Յառաջի :

×

Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Պէզազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր ողբացեալ

ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցի առթիւ :

ՇԱՒԻԼ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին : Կը պատարագէ Տարօն Վրդ. Ճէրէճեան :

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Երէցկին Հայրապետեան, զաւակները եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներ շնորհակալութիւն կը յայտնեն, Մարսէյլի Ազգ. Առաջնորդարանին, Կրօն. դասուն, եկեղեցական ազգ. Թաղ. խորհուրդներուն, նաեւ բոլոր մարմիններուն եւ ամէն անոնց՝ որոնք գրաւոր, անձամբ եւ փոխանծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ ցաւակցութիւն յայտնեցին Պուլ. Օտտոյի հանգուցեալ հոգեւոր հովիւ՝ ՊՍԱԿ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆԻ, որու յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Սեպտ. 28ին, Պուլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին, ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ պիտի կատարէ՝

ՎԵՐ. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

(«Հայաստանի Կոչնակ»ին խմբագիրը)

28, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցասրահին մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խնամակալութիւնը իր խորունկ շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեանի, որ բարեհաճեցան գեղեցիկ եւ արժէքաւոր պիւֆէ մը նուիրել հաստատութեան ի յարգանս իրենց ողբացեալ մօր, Տիկին Մուրատեանի յիշատակին :

×

Փարիզի Ազք.ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ողբ. Գառնիկ Գաղազեանի մահուան առթիւ՝ Պ. Պ. Անանիկ Անանեան քսան Ֆր., Գրիգոր Խաչերեան 50 Ֆր. :

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Եսայեան, Ստեփան Պայպուրթլեանի մահուան տարելիցին առթիւ յիսուն, Պ. Արմէն Տապազեան 85, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պապեան, ողբ. Հայկ Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ յիսուն, Տիկին Քարեան յիսուն, Պ. Գասպար Ապունայեան քսան Ֆրանք :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23·30

Կը մասնակցին.—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ ժազ, Բ) Շան զ'Էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն) :

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա :

Ճոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 13 – 16, 27, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի–լէ–Մուլինոյի

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԵՐ. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

եւ մասնակցութեամբ նուիրակներու Որոնք կը ներկայացնեն Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Ընկերակցութիւնը, Քալիֆոյնիոյ, Մ. Ն. Արեւելեան Նահանգներու, Քանատայի, Մերձաւոր Արեւելքի, Հարաւային Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի հայ Աւետարանական Միութիւնները :

ԾԱԽՈՒ Է

Յարկաբաժին մը (պատերով), գետնայարկ, երեք սենեակ, խոհանոց, 40 քառակուսի մեթր : Կազ, ելեկտրականութիւն եւ կեդրոնական ջեռուցում : Առեւտրական թաղամասի մէջ : Կարելի է աշխատանոցի վերածել : Այցելութեան օր՝ միայն Երեքշաբթի ժամը 9·30էն 16 31 Ռիւ Սէն – Սովէօռ, Փարիզ (2) :

Մեթրօ Ռէօմիւռ – Սեպաստոփոլ : Պայմանները հասկնալու համար գրել.— Նորսիքեան Գ. ՊԱԶԷՆՎԻԼ, (Սէն է Ուազ) :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան վարչութեան երկամեայ պաշտօնավարութեան շրջանը աւարտած ըլլալով, կը հրաւիրեն անդամները ներկայ գտնուելու Շաբաթ (9 Հոկտ.), ժամը 21ին, տեղի ունենալիք անդամական ընդհ. ժողովին : Օրակարգ՝ Բարոյական եւ նիւթական հաշուետութիւն, նոր վարչութեան ընտրութիւն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նահանգ. Մուրատ Ուսումնասիրացի վարչութիւնը կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, ոչ-անդամները ընդհ. ժողովի այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին Խրիմեան սրահին մէջ : Օրակարգ.— Ա) Ամերիկայի Նոր Սերաստիա ամսաթերթին համար նկարի հարց : Բ) Մասնաճիւղերու եկած նամակներու զեկուցում : Գ) Զանազան հարցերու լուծում : Դ) Մասնաւորապէս կը հրաւիրուի Շապին Գարահիսարի Արծիւ Հայր. միութեան մէկ ներկայացուցիչը :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Կարտանի տասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին, Կարտանի Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ : Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ 9 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 9 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10430 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.430

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԹՈՌԱՄԱՐՏ

Ընտրութեանց թուականին մօտենալովը պայքարը աւելի բուռն հանգամանք ըստացած է Թուրքիոյ մէջ :

Տենդոտ գործունէութեան լծուած են կուսակցութիւնները : Անդարայի , Պոլսոյ, Մալաթիոյ, Տիարպէքիրի, Թրակիոյ, Էսկիշէհիրի, Էրզրումի եւ Անատոլուի գլխաւոր բոլոր քաղաքներուն եւ գաւառակներուն մէջ ճառախօսները իրարու կը յաջորդեն, երբեմն զիրար կը խաչաձեւեն , զիրար կը զրպարտեն ու կ՝ամբաստանեն եւ իրարու միսը կ՝ուտեն :

1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութիւնը ասպարէզէն քշած էր դեմոկրատները եւ շատ չանցած բանակը վարադոյրի ետեւ մնալով իշխանութեան գլուխ բերած էր Աթաթիւրքի եւ Իսմէթի կուսակցութիւնը, ՃիւմհուրիյէԹ Հալք Փարթիսին, որուն դէմ ակռայ կը կճըրտէին ընդդիմադիրները :

Աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր հանրապետական վարչաձեւի տակ կ՝ապրի Թուրքիա: Սակայն տգէտ, ռամիկ , կրօնամոլ ժողովուրդը ցարդ չէ կրցած մարսել Մուսթաֆա Քեմալի յեղափոխական յախուռն բարենորոգումները :

Կրօնքը բաժնուած է պետութենէն, սակայն իսլամական մոլեռանդութիւնը աւելի քան երբեք խոր անդրադարձումներ ունի երկրին մէջ, Պոլսէն մինչեւ գաւառի խոր անկիւնները :

Աթաթիւրքի աշխարհական – ժողովրդավարական յեղաշրջումներուն դէմ դիրք բռնեց Մէնտերէս՝ Թուրքիոյ յետամնաց ու անուս գիւղացիներուն կրօնական ըզգացումները փայփայելով : Իր իշխանութեան տասը տարիներու ընթացքին աւելի քան հինգ հարիւր նոր մզկիթներ շինել տուաւ Անատոլուի մէջ :

Պոլսոյ երեք հարիւր վաթսունըհինգ մզկիթները ապացոյց մըն են, որ Թուրքը իսլամ է ամէն բանէ առաջ :

Ատալէթը, որ դեմոկրատներու ժառանգորդը կը նկատուի, ընտրական պայքարին առթիւ կը գրգռէ ժողովուրդին կրօնական մոլեռանդութիւնը : Կուսակցապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ իր ճառին մէջ ընտրողներուն կը թելադրէ քուէատուփին մօտենալէ առաջ 2 անգամ լուացուիլ (ապտէսթ առնել) եւ աղօթել (նամազ) :

Ընտրական պայքարի առաջին օրը Ատալէթ իր պաշտօնաթերթի առաջին էջին վրայ հրատարակած էր դեմոկրատ կուսակցութեան երեք «նահատակ»ներու ,— Ատնան Մէնտերէսի , Ֆաթին Զօրլուի եւ Փոլաթքանի մեծադիր նկարները, բացէ ի բաց ասպարէզ կարդալով Մայիս 27ի յեղափոխութեան հեղինակներուն, մասնաւորապէս Հալք կուսակցութեան :

Գաղափարական մեծ տարակարծութիւններ չկան կուսակցութեանց միջեւ: Եղածը աթոռի կռիւ է պարզապէս՝ անհատներու միջեւ: Շահաւոր ասպարէզ է Ազգային Մեծ Ժողովի անդամակցութիւնը: Մանաւանդ երբ մարդ նախարար է , կարճ ժամանակի մէջ կը լեցնէ գրպանները :

Մալաթիոյ մէջ Սիւլէյման Տէմիրէլի խօսած պահուն Հալքեանները յարձակած են բեմին վրայ : Կռիւ, ծեծկուուք, վիրաւորներ՝ մեծ թիւով: Նոյն քաջագործութիւնները՝ ամէն տեղ :

Ամէնէն բուռն պայքարը կը մղէ բանուորական կուսակցութիւնը (Իշճի փարթիսի) , որու թեկնածուներու ցանկին վրայ է հայ ձախակողմեան գրող մը՝ Զաւէն Պիպէռեան, որ տարիներ առաջ իր վրայ խօսեցնել տուած էր: Հիմա իբրեւ գործիչ ճառեր խօսած է՝ պարզելով կուսակցութեան ծրագիրը եւ ջատագովելով Մոսկուայի հետ մերձեցումը :

Իշճիի կուսակցապետ Ալի Այպար, որ ինքզինք ընկերվարական կը յայտարարէ, խիստ քննադատութիւններ ըրած էՄիացեալ Նահանգներուն դէմ : «Թուրքիա կորսընցուցած է իր անկախութիւնը, օտար դրամագլուխը վերստին աշխարհակալ պետութեանց տիրապետութեան ենթարկած է երկիրը, կէս գաղթավայրի վերածելով զայն : Մեր ազգային փրկութենէն 43 տարի ետք պարտաւոր ենք կրկին շահիլ մեր անկախութիւնն ու անկաշկանդ ազատութիւնը: Պէտք է թօթափենք ամերիկեան լուծը »:

Ըստ իրեն, Թուրքիոյ 3·200·000 քառակուսի մեթրին վրայ կը տիրապետէ Ամերիկա: Խ· Միութեան հետ բարեկամութիւնը աւելի օգտակար կը նկատէ՝ իբրեւ դրացի :

Միւս կուսակցութիւնները միացեալ ճակատ կազմած են կարծես Իշճիին դէմ, վախնալով որ համայնավարութիւնը կը տարածուի տգէտ, թշուառ ու անօթի բանուորներուն մէջ եւ երկիրը կ՝ինյայ Մոսկուայի ազդեցութեան տակ :

Էրզրումի մէջ Տէմիրէլ ողջունուած է իբրեւ «ապագայ վարչապետ»: Ատալէթը իբրեւ խորհրդանշան ընտրած է սպիտակ ձին, քրբ աթը, որ հնչումի մօտիկութեամբ կը յիշեցնէ տէմո – քրաթը , այսինքն կախեալ « նահատակ » Մէնտէրէսի կուսակցութիւնը եւ կը յուսայ վաղուան ընտրութեանց մէջ վրէժ լուծել Մայիս 27ի դաւադիրներէն եւ Եասը Ատայի դատաւորներէն :

Մինչ այդ, ընտրական պայքարի առթիւ աթոռամարտի հերոսները իրարու միսը կ՝ուտեն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՏԷՐ ՉԵՆ ԸԼԼԱՐ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԻՆ

Ինտոնեզիոյ օդուժը վերջնագիր մը տուաւ ըմբոստներուն, որոնք Սեպտեմբեր 30ի ձախողած պետական հարուածէն ի վեր կը շարունակեն տակաւին կռուիլ կառավարական ուժերուն դէմ : Առջի առաւօտ արդէն օդային ուժերու ընդհ· հրամանատարը՝ մարէշալ Տանի, որուն դերը Սեպտեմբեր 30ի պետական հարուածի փորձին մէջ անորոշ կը մնայ, կը խոստանար «օրինակելի պատիժ » մը օդուժի այն տարրերուն՝ որոնք մասնակցած էին դաւին : Կը խօսուի նաեւ թէ արդէն իսկ ձերբակալել տուած է որոշ տարրեր : Օդային բանակի այս վերջնագիրը լաւագոյնս կը նշէ ներկայիս կառավարութեան վերախմբումին ի շահ շարժումը :

Անսպասելին սակայն Ինտոնեզիոյ համայնավար կուսակցութեան հրատարակած հաղորդագրութիւնն է: Հակառակ բոլոր փաստերուն, այս հաղորդագրութեամբ համայնավար կուսակցութիւնը կը ժխտէ մասնակցած ըլլալ պետական ձախողած հարուածին: «Սեպտեմբեր 30ի շարժումը բանակի ներքին խնդիր մըն է եւ Ինտոնեզիոյ Համայնավար Կուսակցութիւնը ոչ մէկ դիտաւորութիւն ունի այդ խնդրին միջամուխ ըլլալու, կ՝աւելցնէ Համայնավար Կուսակցութեան յայտարարութիւնը, նշելով թէ ապստամբներուն մէջ ներկայացուած էին համայնավար շարքայիններ՝ առանց անոնց դիտակցութեան :

Դիրքերու այս երկու փոփոխութենէն ետք, հարց կուտան դէտերը թէ արդեօք ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագային իրենց վերաբերումը Սոքարնոյի կառավարութեան հանդէպ : Օդուժի պարագային կարելի է նշել թէ Ինտոնեզիոյ բանակը, իր պատմութեան ընթացքին , յաճախ բաժնուած, բայց միշտ ալ միացած է՝ ընդդէմ քաղաքային իշխանութեան ու զօրացող կուսակցութիւններուն: Իսկ ինչ կը վերաբերի համայնավար կուսակցութեան, խզել իրեն հետ , եւ հետեւաբար՝ Փեքինի հետ , կառավարութեան համար պիտի նշանակէր հրաժարիլ յեղափոխութեան բոլոր սկզբունքներէն եւ երկիրը դնել քաղաքացիական պատերազմի մը սպառնալիքին տակ : Այս մտահոգութիւնը կը մատնէ նախագահ Սոքարնոյի մեղմ քաղաքականութիւնը , որ Սեպտեմբեր 30ի շարժումը կը նկատէ պարզ «պատահար»մը :Հարց է սակայն թէ ի՞նչ դիրք պիտի բռնէ բանակը, որ ծանր կորուստներ կրեց եւ պատասխանատու կը նկատէ համայնավար կուսակցութիւնը: Բանակը կը յայտարարէ, թէ Ճավայի կեդրոնէն բռնադրաւուած զէնքերը փաստացի կերպով Չինաստանէն կուգային եւ թէ Փեքին Սեպտեմբեր 30ի շարժումին գլխաւոր ղեկավարը կը հանդիսանար: Բանակի կողքին , աջակողմեան բազմաթիւ կազմակերպութիւններ ու կուսակցութիւններ կը պահանջեն որ օրէնքէ դուրս հռչակուի համայնավարութիւնը, որ, երկուքուկէս միլիոնէ աւելի շարքայիններ կը հաշուէ Ինտոնեզիոյ մէջ :

Կը թուի թէ առայժմ բանակը կը բաժնէ Սոքարնոյի դիրքը, բայց կարելի չէ ապագան դուշակել , որովհետեւ ըմբոստութիւնը վերջ չէ գտած տակաւին , ի մասնաւորի Ճավայի մէջ: Բախումները կը շարունակուին տակաւին կղզիին կեդրոնին մէջ, ուր ցարդ կառավարական ուժերը կը հաշուեն 70 սպանեալ եւ 60 անհետացած : Ընդհակառակն խաղաղ վիճակ մը կը ներկայացնէ Ճաքարթա, ուր սակայն վերջալոյսէն մինչեւ արշալոյս ի զօրու կը մնայ լուսարգելը: Հրասայլեր եւ զինեալ դունդեր արթուն եւ պատրաստ՝ կը հսկեն ռազմադիտական անհրաժեշտ կէտերուն վրայ :

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Կրկին լարուած վիճակ մը կը տիրէ Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ, ի հետեւանք Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարքութեան հանդէպ Անդարայի նոր ոտընձըգութիւններուն : Քանի մը օրէ ի վեր Պատրիարքարանը ենթարկուած է թրք· իշխանութեան քննութեան :Այս քննութիւնը կը կատարեն զինեալ ուժեր , որոնք կը հսկեն պատրիարքարանի մուտքին : Յունաստանի համաձայն Անդարա կը միտի կղզիացնելու պատրիարքարանը եւ վախցնելու տեղացի յոյն հաւատացեալները: Նոր որոշումով, պատրիարքարան մտնող իւրաքանչիւր յոյն պարտաւոր է իր ինքնաթուղթը ցոյց տալ եւ ենթարկուիլ թուրք ոստիկանութեան քննութեան: Շատեր, այս պայմաններուն մէջ, կը նախընտրեն պատրիարքարան չերթալ : Այս առընչութեամբ Յունաստան բողոքագիր մը ներկայացուցած է Թուրքիոյ , որ տակաւին չէ պատասխանած :

Դադրած են նաեւ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ բանակցութիւնները Կիպրոսի շուրջ : Աթէնքի մէջ կը սպասուի Ցիրիմիքոսի վերադարձին, որ պիտի զեկուցանէ Նիւ Եորքի մէջ ամերիկեան իշխանութիւններուն եւ ՄԱԿի մօտ խորհրդային ներկայացուցիչ Կրոմիքոյի հետ ունեցած իր խօսակցութիւններուն մասին: Տակաւին Նիւ Եորք չմեկնած, Ցիրիմիքոս մէկ ժամէ աւելի խօսակցութիւն մը ունեցած էր Աթէնքի խորհրդային դեսպան Կարիուկինի հետ (Խորհրդային Միութիւն, Թուրքիոյ վարչապետ Իւրկիւպլիւի Մոսկուա այցելութենէն ի վեր դէմ է Կիպրոսի Յունաստանի կցումին) : Ցիրիմիքոս տեսակցութիւն մը ունեցած էր նաեւ Նիկոսիոյ յունական դեսպան Ալէքսանտրաքիսի հետ, որ յատկապէս Աթէնք կանչուած էր: Ցիրիմոքոս – Կարիուկին խօսակցութեան արդիւնքը կը մնայ գաղտնի եւ Ալէքսանտրաքիս Նիկոսիա վերադարձաւ առանց որեւէ յայտարարութեան :

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ՇԱՏ ԼԱՒ Է

Ինչպէս գրած էինք Երեքշաբթի օրուան մեր թիւով, Արամ Խաչատուրեանի առողջական վիճակը լաւ է եւ ամէն վրտանգ հեռացած կը նկատուի :

Նոր մանրամասնութիւններ ունենալու համար, հեռաձայնեցինք Ժընեւի հիւանդանոցը Հինգշաբթի օր եւ ուրախութեամբ իմացանք որ Արամ Խաչատուրեան «շատ, շատ լաւ է »:

Հաղորդեցինք նաեւ «Յառաջ»ի խմբագրութեան ապաքինման բարեմաղթութիւնները մեծանուն վարպետին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԼՈՒՆԻՔ 7» , որ առջի դիշեր ժամը 23·15ին Լուսնին վրայ հանդարտ էջք մը պիտի կատարէր , ժամը 22·8էն ի վեր արդէն «լռած» էր եւ յայտնի չէ թէ ինչ վախճան ունեցաւ: Բրիտանական աստղադիտարանին համաձայն, որ երկվայրկեան առ երկվայրկեան հետեւած էր խորհրդային հրթիռի ճամբորդութեան , «Լունիք 7» ջախջախուած է լուսնին վրայ :

ՏԸ ԿՈԼ թեկնածու պիտի ըլլայ Դեկտ· 5ին, ըստ կարդ մը աղբիւրներու: Թէեւ պաշտօնական բնոյթ չունի, սակայն այս լուրը բաւական արձագանդ գտած է քաղաքական շրջանակներու մէջ: Ոմանց կարծիքով միայն մէկ տարի պիտի ուզէ շարունակել իր պաշտօնը, յաջորդը պատրաստելու համար: Ուրիշներու կարծիքով, նոր եօթնամեակ մը կ՝ուզէ, այն համողումով որ գործը չէ վերջացուցած: Իր թեկնածութեան պաշտօնական յայտարարութիւնը ինք իսկ պիտի ընէ, հեռատեսիլէն :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ եղբօր թոռնուհին, որ միակ ազգականն է մառեշալին , դատարան դիմած է ջնջել տալու համար մառեշալին կտակը : Ի՞նչ պատճառաբանութեամբ: Տիկինը կը յենու օրէնքի այն յօդուածին վրայ որու համաձայն ի զօրու չէ այն կտակը զոր դատապարտեալ մը կ՝ըսէ իր դատապարտումէն առաջ : Արդ, Մառեշալը 1945ին կինը նշանակած է իբրեւ կտակակատար, որու մահէն ետք, ժառանգորդը եղած է տը Հէրէն , Տիկին Փէթէնի զաւակը, առաջին ամուսնութենէն: Ի՞նչ է Փէթէնի ազգականին նպատակը: Կ՝ուզէ ընդդիմանալ Փէթէնի աճիւններու Վերտէօն փոխադրութեան , առարկելով թէ մառեշալին փափաքը եղած է Տուօմոն, մինչ Տը Հէրէն, մեթր Իզորնի եւ «մառեշալ Փէթէնի յիշատակի պաշտպանութեան ընկերութիւնը » համաձայնած են որ առժամապէս Վերտէօն փոխադրուի , յետագային Տուօմոն : Մառեշալին ազգականուհին կ՝առարկէ թէ նման փոխադրութիւն մը պիտի ծառայէ ընտրապայքարի եւ նոյնիսկ Իզորնիի «թաքուն» նպատակներուն : Այս վերջինը վրդոված է ինչպէս նաեւ Փէթէնի յիշատակը պաշտպանողները որոնք տարբեր նպատակներ կը վերագրեն մառեշալին թոռնուհիին: Ամէն պարագայի մէջ, երեւոյթը դեղեցիկ չէ :

ՊՕՂՈՍ Զ· պաշտօնապէս Անգլիա հրաւիրուեցաւ, 1967ին Լիվըրփուլի Կաթոզիկէ նորակառոյց եկեղեցիին օծումը կատարելու համար :

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՀԻԱՍՔԱՆՉ ԵՐԳԻՉԸ

(Վ. Անանեանի ծննդեան 60ամեակին առթիւ)

«Իմ մանկութիւնս անցել է բնութեան մէջ, իսկ տասներեք տարեկան հասակից սկսած, ահա շուրջ քառասուն տարի է, որ հրացանն ուսիս ես շրջում եմ մեր ռեսպուբլիկայի լեռներն ու ձորերը», — գրած է Անանեան իր «Հայաստանի կենդանական աշխարհը» բազմահատոր գիրքին յառաջաբանին մէջ: Շուրջ քառասուն տարի, բայց ինչ հարուստ փորձառութիւն, գրական բեղնաւոր վաստակ եւ մեծ հռչակ: Անանեանի որսորդական պատմուածքներն ու վէպերը կտրածանցած են հազարաւոր քիլոմեթրներ, Երեւանէն մինչեւ Մոսկուա, Փրակա, Պերլին, Վարշաւա, Թոքիոյ, Փեքին, ուրիշ քաղաքներ եւ ամէն տեղ արժանացած են դնահատանքի:

Դիլիջանի մօտակայ Շամախեան գիւղն է Անանեանի ծննդավայրը: Հայրը՝ հողագործ Ստեփանը պատմուածքներու անըսպառ շտեմարան մը եղած է եւ անվերջ պատմութիւններ պատմած է Վախթանգին, բորբոքած է անոր երեւակայութիւնը: Հիասքանչ բնութեան զաւակ, դեռ պատանի տարիքին ապագայ գրագէտը հրապուրուած է անտառներով, գետերով, սարերով, որսորդութեամբ եւ հովուերգական կեանքով: Լաւ կը ճանչնայ Հայաստանի կենդանական եւ բուսական աշխարհը, իւրաքանչիւր կածան եւ ձորը: Գիտէ ոչ միայն գիրքերէն, հովիւներու եւ մեծերու պատմուածքներէն, այլեւ ոտքով չափած է ամբողջ հայկական լեռնաշխարհը, մտած է մթին քարանձաւները, բարձրացած է ծառեր, որսացած է վայրի կենդանիներ եւ թռչուններ, հանդիպած հազար ու մէկ արկածներու: Եւ, ամէնէն կարեւորը, ուսումնասիրած է մարդոց նկարագիրները:

Դժնդակ պայմաններու պատճառով կանոնաւոր կրթութիւն ստացած չէ: Սակայն ուսումի ծարաւ պատանին այդ բացը լրացուցած է կեանքի մեծ դպրոցին մէջ, մեծ հետաքրքրութեամբ կը կարդայ գիրքեր: Թուրկենեւի «Որսորդին յիշատակարանը» եւ այս բնոյթի ուրիշ գիրքեր ուղղութիւն կուտան անոր:

Գրագէտը իր գրական գործունէութիւնը կը սկսի լրագրութեամբ, իր առաջին ակնարկները, յօդուածներն ու գիւղական փոքրիկ պատկերները կը տպագրուին «Աւանկարտ», «Մաճկալ», «Խորհրդային Հայաստան» թերթերուն մէջ, իսկ յետագային կ'աշխատի իբրեւ խմբագիր այդ թերթերուն մէջ: 1930ին լոյս կը տեսնէ անոր «Կրակէ օղակի մէջ» վիպակը: Ապա մէկը միւսին ետեւէն լոյս կը տեսնեն անոր համով հոտով գրուած որսորդական պատմուածքները, որոնց շնորհիւ կը սկսի տեղ գրաւել գրական անդաստանին մէջ:

Որն է այդ պատմուածքներուն շաղախը: Հայրենի բնաշխարհին հանդէպ ունեցած անսահման սէրն ու ներշնչումը:

«Ա՛խ, չգիտէք ի՛նչ հմայք ունի մեր բնութիւնը, չգիտէք, ամէն անդամ սրտի ինչ թրթռոցով եմ ես նրա գիրկը նետուել՝ հալածուած քաղաքի ժխորից, փոշուց, տապից», — Կը խոստովանի հեղինակը: Ինչպէս ռուս գրականութեան մէջ Պրիշվին, այնպէս ալ Անանեան մեր գրականութեան տուաւ Հայաստանի բնութեան եւ կենդանական աշխարհի գեղարուեստական գունեղ նկարագիրը, թարմաշունչ եւ սքանչելի պատկերները, լեռընցի պարզ մարդոց տիպարները: Որսորդութիւնը ատաղձ դարձնելով, երբեմն կենդանի պատկերներով կը նկարագրէ իր մանկութիւնը («Անձրեւ»), երբեմն կը կերտէ իր բարի մօրը դիմագիծը («Այց մանկութեանս»), կամ կը վերապրի առաջին սիրոյ քաղցր զգացումը («Ուշացած խոստովանութիւն»):

Իր բոլոր գործերուն մէջ հեղինակին համակրութիւնը բարիին կողմն է. անոր հերոսները բարի են, ամէն առիթով կը պաշտպանեն տկարները, անմեղները: «Տիգրիսի ձորում» պատմուածքին մէջ վագրը կը յօշոտէ արջին երկու քոթոթները, եւ որսորդ հերոսը միջամտելով զօրավիգ կը կանգնի մայր արջին, կը պատժէ չարը, ինչպէս ժողովրդական հէքեաթին մէջ: Ուշագրաւ է «Արագիլը» պատմուածքը. բնութեան համակրելի էակին միջոցով սերտ բարեկամութիւն մը կը հաստատուի Հրազդանի ափին ապրող գիւղատնտես Կարապետ Այվազեանի եւ կալկաթացի բժիշկ Ճոն Սթենլի միջեւ:

Անանեան ժողովրդական բառն ու բանը օգտագործելու համար վարպետ մըն է: «Մեր գիւղի հին մարդիկ» խորագրին տակ կը պատկերացնէ հին սերունդը իր բարքերով, սովորութիւններով, նահապետական պարզութեամբ: Ինչպէս Նար-Դոսի «Մեր թաղում» կամ Յովհաննէս Թումանեանի «Մերոնք» շարքը, Անանեանի հերոսներն ալ ունին իրենց բնորոշ նկարագիրը, զբաղումը, հոգերը, վիշտերը: Ահա թէ ինչպէս ժամանակուան հայ գիւղացիին վիճակը ներկայացուած է քանի մը ցայտուն եւ պարզ խօսակցութեան մը միջոցաւ («Մադոնց Խեչանը»):

— Ո՞նց էք ապրում, — հարցնում են Խեչանին:

— Լաւ ենք, ինչի՛ լաւ չենք որ, խանութից երկու կտոր շաքար եմ առնում, տանում եմ տուն, դնում սեղանի վրայ, հայելին էլ բերում եմ դնում առաջը՝ դառնում է չորս կտոր: Երեխանցն էլ ասում եմ՝ էս երկուսը ինձ, էն երկուսը՝ ձեզ:

Սրամտութեան մէջ կայ տխուր ծիծաղ եւ դաժան ճշմարտութիւն:

Որսորդական պատմուածքներուն բնորոշ մէկ կողմն ալ ուրախ, ինքնատիպ պատմելու ձեւն է, մեղմ հիւմբրը, երբեմն նոյնիսկ անհաւանականը այնպէս վարպետութեամբ ներկայացնելը, որ ընթերցողը չի կասկածիր անոր անհաւանականութեանը մասին: Թումանեանական ոճի, յատկապէս «Սուտլիկ որսկանի» բարերար ազդեցութիւնը նկատելի է «Որսորդական փչոցներ» շարքին վրայ:

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմին իբրեւ ռազմաճակատի թղթակից կը նկարագրէ 409 եւ Թամանեան զօրաբաժնին հերոսական խոյանքները, որոնք յետագային լոյս տեսան առանձին հատորով մը:

Անանեանի գրականութեան մէջ առաջնակարգ տեղ կը գրաւէ արկածային սեռը:

1951ին լոյս տեսաւ «Սեւանի ափին» արկածային վէպը եւ անմիջապէս մեծ ժողովրդականութիւն գտաւ: Կը նայիս հեղինակին հարուստ գրադարանին եւ կը մտածես. «ինչքան երջանիկ գիրք է այդ վէպը»: Կողք – կողքի շարուած են վէպին հայերէն, ռուսերէն, գերմաներէն (5 անգամ), լեհերէն, չինարէն, չեխերէն, ուկրայներէն (չորս անգամ), 18 լեզուներով հրատարակուած վէպին օրինակները: Եւ կ'ուրախանաս սրտանց, որ Հայաստանի բնաշխարհին գեղեցկութիւններով եւ պատանի հերոսներուն գործերով կ'ոգեւորուին ոչ միայն հայ ընթերցողները, այլեւ օտարները:

1955ին լոյս տեսաւ հեղինակին երկրորդ արկածային վէպը՝ «Յովազաձորի գերիները»: Հոս ալ հեղինակը հիւթեղ պատմող է, կը յաջողի այնպիսի վիճակներ եւ տեսարաններ ստեղծել, իր պատանի հերոսները շրջապատել այնպիսի արկածներով եւ դժուարութիւններով, որոնք կը պահանջեն անսասան կամք, հընարամտութիւն եւ քաջութիւն:

Ներկայիս Անանեան կ'աշխատի «Հայաստանի կենդանական աշխարհը» հինգ հատորեակին վրայ, որոնց երեքը արդէն հրապարակի վրայ են: Այս գիրքը երկար տարիներու յամառ աշխատանքի արգասիք է, հեղինակը իր փորձառութեան հետ կ'ուսումնասիրէ կենդանաբանութիւն, հնագիտութիւն, պատմութիւն, Տարուինի սկզբունքը և վարպետ ձեւով կը ներկայացնէ Հայաստանի կենդանական աշխարհը:

Հարուստ եւ բազմազան, յաւերժ երիտասարդ եւ հմայիչ է Հայաստանի բնութիւնը: Այդ բնութեան պէս միշտ երիտասարդ եւ հմայիչ է Վախթանգ Անանեանի ստեղծագործութիւնը:

Ս. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Յեխը կը պահէ ադամանդը, բայց բիծ չի ձգեր վրան:

ՉԻՆԱԿԱՆ

× Ձիուն սանձը չ'երթար իշուն:

ՉԻՆԱԿԱՆ

ԴԱՐԱՒՈՐ ԽԱԲԿԱՆՔ

Գ.

Պապ Ալիի ցոյցէն ետք Համիտ կը կանչէ Աշըդեան պատրիարքը եւ սպառնագին կ'ըսէ.

«Հայերը զուցէ այս միջոցով եւրոպական միջամտութիւն մը հրաւիրեն: Գիտցէք ուրեմն որ օտար նաւատորմները կրնան նեղուցէն անցնիլ եւ եւրոպական բանակները կրնան մայրաքաղաք գալ, բայց դեռ անոնք այս հողին վրայ ոտք չդրած, Վոսփորի ջուրերը Հայերու արիւնով կաս – կարմիր պիտի ըլլան»:

«Ծերունին սարսափահար ծունկի եկաւ եւ գթութիւն հայցեց Սուլթանէն, որ ալ չուզելով անոր խօսքերը մտիկ ընել յանկարծ հրամայեց որ մեկնի: Իսկ 1896ին Աղարեան պատրիարքն ընդունելով կ'ըսէր, թէ ջարդերուն պատասխանատու չէր, կը պարսաւէր եւ կ'աւելցնէր, թէ զինքը բռնադատած էին»: (Ժորժ Տորիս, Ապտիւլ Համիտ Էնթիմ, Փարիզ, 1901):

Լոնտոնի մամուլը կը սպառնար, Սէյմուր ծովակալին նաւերը Եգէական էին, Համիտ փախիլ մտածեց, Իզզետտին շոգեմակոյկը պալատին առջեւ էր: Գերման դեսպանը վստահեցուց որ կայսրը պատրաստ է զինք պաշտպանելու: (Նոյն գործ):

Համիտ եւրոպական լրագիրներուն յատկացուցած է երկու հարիւր երեսունհինգ հազար ոսկի, որպէսզի լուռ մնան կոտորածներու մասին:

Սասունի կոտորածէն ետք Անգլիոյ առաջարկութեամբ «Հայկական երրեակը» կը մշակէ բարենորոգումներու ծրագիր մը «Մայիսեան» կոչուած: Հայերը նախապէս կը խանդավառուին, շուտով յուսախաբ ըլլալու եւ ցոյցերով գործադրութիւնը պահանջելու համար, որովհետեւ Բ. Դուռը կը պատասխանէ մերժումով:

Ծրագիրը մշակողները անգլիական, ռուս, Ֆրանսական, դեսպանատուներն էին, Պերլինի դաշնագիրը ստորագրող միւս երեք պետութեանց դեսպանները վերապահ կը մնային, ուստի քաջալերանք մըն էր թուրք կառավարութեան մերժելու ծրագիրը: Արդէն իտալական, գերմանական, աւստրիական դեսպանները պահանջած էին ծրագրին պատճէնը եւ յայտնած էին անընդունելի ըլլալը:

Ծրագիրը ընդլայնումն էր վիլայէթներու օրէնքին տրամադրութիւններուն եւ «Օսմանեան Օրէնադրութիւն» հատորաւոր գործէն, հրատարակուած Արիստարքի փաշայէն 1880ին:

Պատկառելի թերթ մը կը գրէր լիազօր դեսպանի մը ստորագրութեան տակ, «Օժտուած բարձր իմացականութեամբ եւ բարեացակամ սրտով, Համիտ, Ապտիւլ Մեճիտներու եւ Սելիմ Գ.երու արժանի յաջորդը, գիտակից է իր առաքելութեան

ՄԻՐՀԱՒ

Աշուն էր, պայծառ աշուն ...

Օդը մաքուր էր, արցունքի պէս ջինջ: Կապտաւուն սարերն այնքան մօտ, այնքան պարզ էին երեւում, որ հեռուից կարելի էր համարել նրանց մաքուր լանջերի բոլոր ձորակները, կարմըրին տուող մասրենու թփերը:

Աշուն էր, տերեւաթափով, արեւի նուազ ջերմութեամբ, դառնաշունչ քամիով, որ ծառերի ճղներից պոկում էր դեղնած տերեւները, խմբերով քշում, տանում հեռու ձորերը: Նոյնիսկ քարափի հաստաբուն կաղնին խոնարհւում էր քամու առաջ: Ամայի ձորերում, դեղնակարմիր անտառի եւ հնձած արտերի վրայ իջել էր մի պայծառ տխրութիւն: Ջինջ օդի սառնութեան մէջ զգացւում էր առաջին ձիւնի շունչը:

Այդում երիտասարդ կեռասենիները մրսում էին, քամուց խշշում: Սիմինտրի երկար տերեւները թրերի նման քսւում էին իրար, պողպատի ձայն հանում: Կարծես ձիաւորներ էին արշաւում իրար դէմ եւ սիմինդրի տերեւը, որպէս բեկուած սուսեր, ընկնում էր քամու առաջ:

Արեւի տակ ժպտում էր վերջին արեւածաղիկը եւ օրօրում դեղին գլուխը:

Դիլան դային նստել էր հնձանի պատի տակ, ընկուզենու չոր կոճղին: Նա սովորութիւն ունէր ուշ աշնանը վերջին անգամ այդին մտնելու, դուռ ու ցանկապատ ամրացնելու եւ հնձանը փակելու, որպէսզի ձմրան ցուրտ գիշերներին դայլ ու գազան չպատսպարուին ներսը:

Զորացած ոստերի եւ ցօղունների մի կապ ժողովել էր, դրել մօտը: Եւ յոգնութիւնից հանգստանում էր, աչքը հեռու սարերին: Նստել էր ու միտք էր անում ականջը սիմինդրի տերեւների խշշոցին:

Աշնան արեւը ջերմացնում էր նրան. ձորի խաղաղութիւնը դուրեկան էր: Ծառերին փաթաթուած վազերն օրօրւում էին քամուց, Դիլան դայու միտքն էլ տարուբեր էր լինում, ինչպէս քամիների բերանն ընկած չոր տերեւ: Քամուց հընձանի դռնակը մեղմ ճռնչում էր, եւ մաշուած դուռը դողդոջ երգում էր մի հին երգ:

Եթէ արեւը չխոնարհուէր դէպի մայրամուտ, նա առանց յոգնութեան երկար կը մնար այդ դիրքով եւ չէր յագենայ մրգերը քաղած եւ արդէն դեղնող ծառերի սօսափից: Շուտով կ'իջնի ձմեռ, եւ ո՞վ գիտի, բացուող գարնանը նորից պիտի ի՞նքը բանայ այդու դուռը, թէ՞ մի ուրիշ ձեռք:

Աշնան խաղաղ օրին նրան հաճելի էր եւ սիմինդրի տերեւների խշշոցը, եւ վազերի օրօրը, եւ հնձանի դռնակի երգը:

Այդպէս մի անգամ էլ, շատ տարիներ առաջ, ճռնչաց այդու դուռը: Էլի արեւ օր էր: Հնձանի ստուերում ուռենու կողովների մէջ, սեւ խաղողը շողշողում էր:

Ներսը՝ քարէ տաշտի մէջ, Դիլան դային մինչեւ ծնկները բաց ոտներով, ճըմլում էր խաղողը եւ արնագոյն շիրան քարէ տաշտից ծորում էր կաւէ կարասը:

Հնձանը շոգ էր: Ճմլում էր խաղողը, ինքն իրեն դնդնում կայտառ մի երգ եւ քրտինքի կաթիլները գլորւում էին, ընկնում շիրայի մէջ: Երիտասարդ էր այն ժամանակ, երակներում արիւնը եռում էր իբրեւ թունդ գինի:

Դրան ձայնին Դիլան գլուխը դուրս հանեց: Այդում ոչ ոք չկար: Ու յանկարծ, երբ սիմինդրի մարգերում երեւաց գըլխի վառ կապոյտ մանդիլը, ինքը պահուեց դրան յետեւը:

Կարծես հաւք էր թաքնուել անտառի մթին խորշում: Ապա վիզը երկարեց, ինչպէս կաքաւը դեղնած արտերում ճշշիւն լսելուց, եւ մի կին դուրս եկաւ սիմինդրի խիտ արտից: Դուրս եկաւ, ճօճեց բարակ մարմինը, որպէս եղէգ եւ կաքաւի մանր քայլերով սուրաց դէպի հնձանը:

Սոնան էր, զառ մանդիլով նորահարսը, լոյս ատամներով այն աղջիկը որ այնպէս զրնգան ծիծաղում էր, երբ առուակի մէջ կախում էր սպիտակ սրունքները, իսկ դրացու տղան Դիլանը, ջուր էր ցնցզում նրա ողկոյզի պէս գանգուր մազերին:

Հարսը փափուկ քայլերով, ինչպէս այծեամը ձիւնի վրայ, մօտեցաւ հնձանին: Դրան մօտ զրնգացին Սոնայի չալէ շապիկի արծաթ սուրմաները եւ ներս մըտաւ, ինչպէս միամիտ հաւքը վանդակի բաց դռնով:

Ցանկարծ տեսաւ նրան, ցնցուեց, ոստոյն արեց դէպի ետ, բայց մի կրակուած ձեռք փակեց հնձանի դռնակը:

— Բաղը մարդ կը գայ, Դիլան, — սողալով խնդրեց նա:

Ու չիմացաւ գինուցն էր, թէ հնձանն էր տաք, Դիլան դային չիմացաւ: Սոնայի ականջին շշնջաց.

— Կաց. անխիղճ ...

Շշնջաց ու պինդ – պինդ փաթաթուեց նրան: Այնքան դուրեկան էր նրա շոյը վեր չառած, լաջուարդ հալաւի հոտը, այնքան տաք էր հնձանը:

Սոնան օձի պէս կեռումեռ արեց, փորձեց ազատուել նրա բազուկների օղակից, կարօտով խնդրեց, խոստացաւ:

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(1 Շար.)

պատասխանատուութեան , որպէսզի մէ– կը կարենայ տարակուսիլ իր յառակատե– ութեան եւ վհատնձն դիտաւորութեանց մասին , բայց սակայն ստիպուած է պայքարելու ժամանակ եւ մոլեռանդ ժողովուրդի մը դիմադրութեանց դէմ» : («Ռուսիւ ծե– ղերազգացութեանց վրայ » , Բ. Ճեպագիր տիւ Տրուա Էնթերնասիոնալ » , Բ. 1895, էջ 297 – 98) :

Անդրիոյ համակրանքը այդ թուակա – նին, Ռուսիոյ խոստումներն ալ անցեա – լին՝ պատահական էին եւ խաբկական : Հայերուն ալ համակրանքը մէկուն կամ միւսին հանդէպ պիտի վերդիվէր հակա – ռակորդը : Իւրաքանչիւրը կը ջանար Հա– յերը հեռու պահել հակառակորդին ազ – դեցութենէն : Անգլիա կը փափաքէր որ Հայերը դէմ մնային Թուրքը պետութենէն եւ Ռուսին չդառնային : Ռուսիա պիտի ուխտէր որ դժգոհ մնային եւ իրեն դառնային , պիտի ուզէր որ Թուրքն ու Հայը հակամարտ ըլլան եւ տկարանան : Թուսիա պէտք ունէր Հայաստանին դէպի հարաւ արշաւելու համար , բայց բարե – նորոգուած Հայաստան մը , աղգայնական ձգտումներով , պիտի ըլլար խոչընդոտ մը ռուս ծրագրին իրագործման : Պերլինի վհատժողովին առեն Լորիս Մելիքով ա – նակնկալ այցելութեան կուգայ Պերլին եւ հայ պատուիրակութեան կ'ըսէ . « Վերը մերն է, մի՛ ցայիճ , վարը ցայեցէք , մեճ մեզի կ'օգնեճ» : Պատուիրակութիւնը անմ նախատեսութենէն ոչինչ կը հաս – կնայ, կը պնդէ Պոլսոյ ծրագրին վրայ , հակառակ Նուպար Փաշայի դիտողու – թեան :

Սահմանադրութեան հռչակումն ալ ե– զաւ իր կարգին խաբկանք մը, արկիլել պետութեանց միջամտութիւնը բարենո – րոգումներու համար , քաղաքացիներու հաւասարութիւն յայտարարելով՝ չարու– նակել հարստահարութիւնները : Հայերն ալ յուսացին լաւագոյն օրեր , Թուրքերու հետ պիտի բաժնէին կայսրութեանց իշ– խանութիւնը : Ցուսախաբ չեղան նոյն – իսկ Աբդիւլ Համիտի կոտորածով, մինչդեռ մը նկատեցին եւ մոռացութեան տուին :

« Երիտասարդ Թուրքերը կը խոստա – նային հայաշատ վիլայէթներու մէջ բա– րենորոգումներ կատարել , հողային հար– ցը լուծել եւ կը չտեսնէին նոյն իսկ ինքնավարութեան մասին : Աբդիւլ Համիտ ոճրագործ անդամ , որ առաջին մահասար – սուր կասկածը ձգեց Հայութեան սիրտին մէջ երիտ. Թուրքերու քաղաքական էու– թեան վերաբերմամբ , անկարող եղաւ. դիաստացնելու հայ քաղաքական դեկա – վարող տարրերը եւ եւս պահելու նրանց երիտ. Թուրքերուն դործակցելուց » (Թուրքն Դարբինեան , «Գործ», թ. 1 , Բ. ամս , 1917, էջ 92) :

Բարենորոգումներու հարցը հեռացուց Հայութիւնը Թուրք վարիչներէն : Պօղոս Նուպարի համաձայն Հայերու պահանջը 61րդ յօդուածին գործադրութիւնն էր , մինչդեռ կովկասի մէջ կը վերադառնա – յին Ներսէս պատրիարքի ծրագրին . «Օս– մանեան վհատպետութեան տակ ինքնա – վար Հայաստանի մը կազմութիւնը » («Հորիզոն», Ցունիս 8, թիւ 125) :

Ռուս կիսապաշտօն «Նովոյէ Վրեմեա » հայկական ինքնավարութիւնը վտանգ մը կը նկատէր Կովկասի համար , որովհետեւ եթէ Հայերը ինքնավարութիւն ունենան , վրացիներն ալ պիտի չուշանան ինքնա – վարութիւն պահանջելու :

ՅՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ԵՐԿՈՒ ՍԻՐՏ ՄԻ ԿՐԾՔԻ ՏԱԿ

Ա.

Իրիկնադէմին , երբ իջանք դնացքէն սահմանամերձ « Վերի – դաղ » կիսակա– յարանում , ես այլեւս էի , միայն մի ցանկութեամբ՝ սար բարձրանալ եւ մին– չեւ արեւը մայր մտնելը քարայծ որսալ :

Գնացքը կորաւ մառախլապատ տափաս– տանում : Ժամապահը նորից կուչ եկաւ կիսամուշտակի մէջ, սլաքավարը ձեռքե– րին փչելով տաք սենեակը վազեց , իսկ բուքը չարունակում էր ոռնալ :

Մենք չտապեցինք դէպի լեռները :

Կիսակայարանից ոչ հեռու ժայռոտ մի բարձունք կար , որի տակով անցնում է Նախիջեւանն տանող խճուղին : Հէնց ոտք դրեցին այդ խճուղու վրայ , լերան քար– քարոտ լանջը լցուեց նօսր մառախուղի մէջով վազող կենդանիներով : Վայրի այ– ծերի հօտը , որ հանդարտ դիտելիս է ե– ղել փնչացող գնացքը, մեր հրացանները տեսնելով , լեղապատառ դէպի լեռները էր չտապում : Նրանց համար կ՞յ աւելի սարսափելի արարած , քան որսորդն է ...

Զոքեցինք : Ընկերս չտապ – չտապ կրա– կում է հօտի մէջ, իսկ ես նշան եմ բռնո– նում , ձգանը քաշում , բայց չի կրա – կում ...

Հօտն անհետացաւ , իսկ ես մտածում եմ . «ի՞նչ է պատահել հրացանիս» :

Մենք քարայծների թարմ հետքով ըշ – տապեցինք դէպի հեռաւոր ժայռերը , ուր յոյս ունէինք , որ թաքնուած կը լինեն նրանք :

Իրիկնային աղջամուղջն իջնում էր եր– կրի վրայ , երբ վերեւից որոտներ լսե – ուեցին : Քիչ ար՞ս մի փոքրիկ քարայծ՝ կրակայներից չշկլուած՝ ուղղակի վազեց դէպի ինձ : Ապա նկատելով ինձ , կանգ առաւ եւ չաղուած հայեացքով մինչեւ ուզեց որոշել իր անելիքը, ես նշան բռը– նեցի կրծքին ու ձգանը քաշեցի : Թուհ , նորից չկրակեց : Նոյն վայրկեանին ինձ– նից քիչ ներքեւ չան հաչոց լսուեց եւ մէկ ոռւսերէն խրոխտ ձայնեց .

— Կանգնիր :

Նայեցի , երկու սահմանապահ դէպի ինձ էին չտապում :

Քարայծը խրտնած դէպի վեր վազեց , կանգնեց մի քարի վրայ եւ ետ նայեց :

Նորից նշան բռնեցի , նորից չկրակեց : Վրդովմունքից քիչ մնաց հրացանը ժայ – ռին խփեմ : Որսորդի համար կ՞յ աւելի մեծ ձախորդութիւն, քան յաջող որսը ձեռքից բաց թողնելը :

Վրայ հասան սահմանապահները : Բա – րեւեցին , կարծես չեմ լսում : Փաստա – թղթեր են հարցնում՝ կարկամել եմ , չաղուած հայեացքով մէկ հրացանիս եմ նայում , մէկ չան առաջ փախչող վայրի այծին : Ի՞նչպէս ձեռքից թռաւ բախ – տը : Դէ եկ ու դատարկաձեռն վերա – դարձիր քաղաք :

Ուշքի գալուց յետոյ , մինչ ես ցոյց էի տալիս փաստաթղթերս եւ քարայծ որ – սալու թոյլտուութիւնը, ընկերս ժայռե – րից իջաւ ներքեւ :

— Ա, սա էն ուիժի՞ն է ... Սրա դնդակը դեռեւս չի ընկնում ,— բացականչեց երկ– նադոյն աչքերով սահմանապահը՝ ճանա– չելով ընկերոջս :

Իջանք կիսակայարան : Հաւաքուեցին ուղեկալի մարտիկները, եկաւ եւ նրանց պետը : Լեռներից իջնելիս նպատակ է– ինք խփել , խորոված արինք եւ այդ երե– կոն ուրախ անցկացրինք :

Բայց սիրտս նեղւում էր այն մտքից , որ այնքան յաջող որսը ձեռքիցս փախ – ցըրի :

Բ.

Լուսադէմին սահմանապահները հրա – ցանս կարգի բերին , եւ չնայած բուք էր , մենք նորից սար բարձրացանք :

Ես ձորերով վեր եմ բարձրանում եւ հայեացքով դննում ամէն խոռոչ , ամէն ծերպ : Գիտեմ , որ քարայծները բժից պաշտպանուելու համար պատսպարւում են այրերում եւ ծերպերում :

Նստել եմ մի քարի տակ ու նայում եմ դիմացի ժայռերը մագլցող ընկերոջս :

Ցանկարծ դիմացի խոռոչից դուրս ոստնեցին երկու փոքրիկ , սիրունիկ այ– ծիկներ , երկուսն էլ իրար նման : Նրան – ցից մէկը փախաւ դէպի ընկերս , իսկ միւսը , որ ինձ չէր նկատել , վազեց դէպի հրացանիս բերանը : Նա մի վայրկեան կեանք առաւ ինձնից քիչ հեռու , մի ա – կընթարթ ես նրա անմեղ , տապնապով ու երկիւղով լի աչքերում պերս ու չփոթ– մունք կարդացի : Եւ մինչ խիղճս ներ – սումս դլուխ էր բարձրացնում , որսորդը ձգանը քաշեց : Այծեամիկը թաւալուեց ձեան մէջ, ապա վեր ցատկեց եւ ձիւնն ալ՝ կարմիր ներկելով , փախաւ դէպի վեր ու ժայռն անց կացաւ :

Արեան հետքերով դէպի վեր վազեցի : Նա տեղ տեղ կանգ էր առել , տաք արիւ– նը հալեցրել էր ձիւնը : Այդ ցաւ չէր , ես դեռ ապրում էի վիրաւոր որսին հե – տապնդողի տենդը :

Մի տեղ ցած էր թռել բարձր քարից : Իջայ ներքեւ : Ահա նա դլուխը տնկել է ձեան մէջ, հաւանաբար ինձ չտեսնելու համար : Ես կանդնած նայում եմ փոք – րիկ եղջիւրներին : Փայլուն գորշագոյն մազեր ու դողտրիկ մարմին ունէր :

Բուքը դադարեց , պայծառ , չողչողուն օր սկսուեց :

Ընկերս վերեւից քարշ տալով ինչ որ բան է բերում , դարձեալ քարայծ է : Ինչ փառաւոր որս ունենք, եղանակն էլ ինչ լաւ է ժպտում մեզ : Մեր առաջ Ա – րագսի արծաթափայլ ջրերն են, դիմացը դոյդ Մասիսները, իսկ կրակի մօտ որսն է ընկած : Ծարոյկի մօտ նստած՝ խորոված ենք ուտում ու սպասում դնացքին : Բայց սիրտս անքնում է , այն փոքրիկին նայել չեմ կարող ...

Գ.

Ուշ դիշեր էր , երբ հասանք քաղաք : Կինս բացեց դուռն ու դէմքիս նայելով հարցրեց .

— Ի՞նչ է պատահել ...

Երեւի տանջուած դէմք ունէի :

Ապա այծիկին նայելով , վրայ բերեց .

— Ա՜ղճ , ինչ էլ փո՞քրն է ...

Այդ դիշեր խանդարուած էր իմ հոգե– կան անդորրը ու մարդն իմ մէջ ապա – դակում էր .

— Անխիղճ , թողնէիր իր կեանքում դոնէ մի անդամ դարուն տեսնէր ...

Իսկ որսորդը : Ո՞ւր մնաց նա : Հա՛, որսորդը երկուսանն էր , որ դազազել էր հրացանի խափանուելուց : Ցիմար , դա – դազել էր , թէ ինչու չի յաջողւում արիւն թափել ...

Եւ ես ապշում եմ այս ահաւոր հակա – սութիւնից , ապշում եմ , թէ ի՞նչպէս են տեղաւորում այս ծայրայեղօրէն տարբեր սրտերը մի կրծքի տակ ...

ՎԱՀԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵԶԱԿԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՑ ՄԸ

Հայազդի ծովակալ Ի . Իսակով Հա – յաստանի Գիտութիւններու ակադեմիա – յին նուիրեց աշխարհացոյց քարտէսնե – րու հաւաքածոյ մը, որ եղակի է իր տե – սակին մէջ : Տասնեւինը քարտէսներ , ո – րոնք հրատարակուած են վերջին 300 տարիներու ընթացքին զանազան քաղաք– ներու մէջ, կը պատկերացնեն բազմաթիւ երկրամասեր՝ չահեկան մանրամասնու – թիւններով :

Այս հաւաքածոյին մէջ կը գտնուի , օ– րինակ, 1692ին Փարիզի մէջ աշխարհա – դրադէտ Սանսոնի հրատարակած « Աչ – խարհի աթլասը » :

Անդրկովկասի պատմութեան ուսում – նասիրութեան համար մեծ հետաքրքրու – թիւն կը ներկայացնէ «Ռուսիա Փոքր Ա – սիոյ մէջ» աթլասը , որ լոյս տեսած է 1840ին, Փարիզ : Արդարեւ , այս քար– տէսը կը ներկայացնէ մանրամասնութիւն– ներ Պասկեւիչէի կովկասեան արշաւանք – ներէն, ինչպէս նաեւ յատակագիծերն ու նկարագրութիւնները Կարսի , Էրզրումի , Պայազէտի եւ Պայսուրաթի բերդերուն :

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Սակայն ամենաւին դուք չէք դոր – ծադրեր : Գործին ծանօթ մարդ մը ըլ – լալով, կընայիք զգուշութեան քանի մը դասեր տալ հօրաքոյր Ժաննին : Ներե – ցէք ինձ , որ այսպէս դուշեմ դինքը : Այս ամսականը կը դուարճացնէ զիս : Մինչ նշմարեցի՞ք իր զարհուրած կերպարան – քը, երբ անցեալ դիշեր արտասանեցի այդ երկու բառերը : Հազար մղոն հեռու էր կասկածելու համար թէ ով էի :

— Կը կարծէ՞ք :

— Հաւատացէք ինչ որ կ'ըսեմ : Ես իր այտերը դալէն երեք ամիս առաջ վտար– ուած էի արդէն այս տունէն :

Ու իր զուարթ արտայայտութիւնը ան– հետացաւ պահ մը, սակայն չարունակեց քիթիս եղանակով մը :

— Գեղեցիկ կին մըն է, բայց միջին դասակարգի մը ունի միայն եւ կը գործէ միամտօրէն : Համակարծիք չէ՞ք ինծի :

Փուարօ ուսերը թօթուեց եւ՝

— Կրնայ ըլլալ .... ըսաւ :

Բռնալտ զարմացումով դիտեց զայն :

— Մի՞թէ անմե՞ղ կը նկատէք դինքը : Ուրեմն յաջողած է իր համայքներուն ծուղակը նետելու ձեղի :

— Ես անսահման հիացում մը ունիմ իր դեղեցկութեան համար , յայտնեց Փուա– րօ , պաղարեամբ ... միեւնոյն ատեն կը սիրեմ իրողութիւններու պայծառութիւ – նը :

— Իրողութիւններու պայծառութի՞ւնը , կրկնեց միւսը աչխուժիւ :

— Մի դուցէ դուք կ'անդիտանաք , Լորա Լամբ , որ Լէյտի Ֆամ Էվար մասնակցած է երկի երեկոյեան Շիսուիքի հաշկերոյթին , ճիշդ այն պահուն , ուր , կը վկայուի թէ ան ներկայ դանուած է այտտեղ :

Բռնալտ յիշոց մը արձակեց :

— Ուրեմն վերջ ի վերջոյ դացած է այնտեղ : Ահա թէ ինչպէս են կիները : Ժամը վեցին կը դանդաղէր թէ ոտքի կե– նալու իսկ կարողութիւն չունի եւ մեծ – մեծ երդումներ կ'ընէր որ անխախտ է իր որոչումը հայկերոյթին ներկայ չդանը – ւելու , եւ տասը վայրկեան յետոյ կը փոխէ իր մտադրութիւնը : Ոճիրի մը պատրաստութեան աշխատանքներուն մէջ բնաւ հաշուի պէտք չէ առնել այն , ինչ որ կինոմը կը յաւակնի ընել : Կնոջ խօս– քով՝ ամէնէն ամուր հիմերու վրայ դըր– ուած ծրագիրներն անդամ կը ձախողին : Սակայն , կը խնդրեմ , պարոն Փուարօ , որ չկարծէք թէ այս խօսքերովս կը փոր– ձուիմ ինքզինքս մատնել որպէս յանցա – պարտ ... այո՛ , այո՛ , կը կարդամ ձեր մտքին մէջէն անցածները :

— Ուրկէ՞ կասկածիլ նախ եւ առաջ , եթէ ոչ սա անարժան եղբօրորդիէն :

Խնդալով թաղուեցաւ բազկաթոռին խորը :

— Պարոն Փուարօ , այս պահուս ահա ես կը դրաղեցնեմ ձեր ուղեղային պղտիկ բջիջները : Աւելորդ է , սակայն , որ չարչարուիք դիտնալու համար , թէ արդ– եօք ոեւէ մէկը տեսա՞ծ է դիս չբջակայ – քին մէջ, ուր հօրաքոյր Ժաննը բարձրա – ձայն կը հաստատէր , թէ քեզի ծայրն անդամ իր տունէն դուրս պիտի չհանէր այդ երեկոյ ... Այնտեղ էի , այո , պարոն Փուարօ : Ուսաի կրնաք հարցնել դուք ձեղի , թէ արդեօք չար հօրեղբօրորդին հոգւով ու մարմնով չէ՞ եկած այտտեղ եւ– րէկ դիշեր , ծպտուած կնոջ կերպարան – քով , դեղնորակ կեղծամով մը եւ Փարիզ– եան դլխարկով :

Դրութենէն դուարճացող մէկու մը ե – րեւոյթով , ան կը դիտէր մեզ : Փուարօ , դլուխը հակած մէկ կողմ , կ'ուսումնասի– րէր դինքը մեծ ուշադրութեամբ : Ես ինք– դինքս նեղ կացութեան մէջ կը դտայի :

— Ի վերայ ամենայնի , դիս այս բո – լորը ընելու մղող պատճառներ ալ կան , եւ ահա ծայր առաիճանի կարեւոր յայտ– նութիւն մը պիտի ընեմ ձեղի : Երէկ ա – ռաւօտ ես եկած էի այտտեղ հօրեղբայրս տեսնելու : Կը հարցնէ՞ք՝ ինչու : Իրմէ դրամ ուղելու համար : Այո, կրնաք ձեր լորձունքները կլլել : Եկած էի իրմէ դրամ ուղելու եւ կը մեկնէի ձեռնունայն : Եւ նոյն դիշերն իսկ ... Լորա Էվար մեռած կը դտնուէր :

Վայրկեան մը լռութիւն պահեց : Փուա– րօ միչտ կը մնար հանդարտ :

— Պարոն Փուարօ , հպարտ կը դդամ ինքզինքս ձեր ուշադրութեան առարկան դառնալով : Կը տեսնեմ որ դնդապետ Հաստինկը ուրուականի մը առջեւ դըտ– նուելու վիճակը ունի : Բայց մի ամատպա– րէք : Դեռ բոլորովին անակնկալ մեծ յայտնութեան առջեւ չենք հասած : Կ'ը – սէինք ուրեմն, որ խորամանկ եղբօրոր – դին միջոցներ կ'որոնէ յանցանքը՝ իր խնամիական կապով՝ անիծեալ հօրաքրոջ վրայ նետելու : Անցեալին մէջ, բեմի վրայ , կանացի դերեր կատարող նչանա – ւոր եղբօրորդին , դերմարդկային ճիպոտ մը կը վերադտնէ իր դերասանական տա – ղանդը : Կնոջական ձայնով մը, ինքզին– քը կը ներկայացնէ իբր Էյտի Էվարը , փոքրիկ քայլերով կ'անցնի արարողատե – ղին առջեւէն, առանց արթնցնելու անոր մէջ դոյդն կասկած մը :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պորտոյէն Պ. Կ. Վարդանեանէ յիսուն ֆր. Ս. Թէհլիրեան սրահին համար :

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ
(Այցելութեան առթիւ)

Պ. Աբչակ Ծառուկեանէ 15 ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Շ. Համբարձումեան եւ ընտանեկան պարագանե – րը խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակից եղան՝ իւ – րենց զաւկին Ռոպէռ Համբարձումեանի (33 տարեկան) արկածալի մահուան առ – թիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Աբչակ Ծառուկեան (Ար – ժանթինէն եկած) կը ծանուցանեն թէ հո – գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկ – կըրտիչ եկեղեցին իրենց եղբօր զաւակ – ներուն՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԵՒ ԳԱՌՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆԻ

յիշատակին եւ Ծառուկեան զերդաստանի բոլոր ննջեցեալոց :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Հայկուհի Շալճեան եւ զա – ւակները, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Պէ – զազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – դիստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի Սէն – Ժերմէ Ս. Սահակ – Մես – րոպ եկեղեցին , իրենց ամուսնոյն , հօր եւ եղբօր ողբացեալ

ԳԱԳԻԿ ՇԱԼՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցի առթիւ :

ՇԱՒԻԼ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի Շաւիլլի Ս. Գրիգոր Լուսաւո – րիչ եկեղեցին : Կը պատարագէ Տարօն Վրդ. Ձէրձեան :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 10·45ին, ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ պիտի կատարէ՝

ՎԵՐ. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

(«Հայաստանի Կոչնակ»ին խմբագիրը)

28, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցասրահին մէջ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ Նահանգ. Մուրատ Ու – սումնասիրացի վարչութիւնը կը հրաւի – րէ իր բոլոր անդամները, ոչ-անդամ – ները ընդհ. ժողովի այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին Արիմեան սրահին մէջ : Օրակարգ.— Ա) Ամերիկայի Նոր Սեբաս – տիա ամսաթերթին համար նկարի հարց : Բ) Մասնաճիւղերու եկած նամակներու պէկուցում : Գ) Զանազան հարցերու լու – ծում : Դ) Մասնաւորապէս կը հրաւիր – ուի Շապին Գարահիսարի Արծիւ Հայր. միութեան մէկ ներկայացուցիչը :

ՀԱՄԱՀԱՅՐ. Հայր. Միութեան կար – տանի տասնամեակի անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին , կարտանի Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան սրա – հին մէջ : Բոլոր անդամներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է :

ԾԱԽՈՒ Է

Ցարկաբաժին մը (պաւէրով), վեռնա – յարկ, երեք սենեակ, խոհանոց, 40 քա – ռակուսի մեթր : Կազ, էլեկտրականու – թիւն եւ կեդրոնական ջեռուցում : Աւեւ – տրահան Թաղամասի մէջ : Կարելի է աշ – խատանոցի վերածել : Այցելութեան օր՝ միայն երեքշաբթի ժամը 9·30էն 16 31 Ռիւ Սէն – Սովէօռ, Փարիզ (2) :

Մեթրօ Ռէօմիւռ – Սեպաստոփոլ : Պայ – մանները հասկնալու համար գրել.— Նոր – սիքեան Գ. ՊԱԶԻՆՎԻԼ, (Սէն Է Ուազ) :

ՓԱՐԻԶԷՆ...

«ROSY ARMEN a tout pour réussir : un aimable physique, une voix agréable et bien placée».

ԵՐԵՒԱՆ...

« Cette jeune femme qui répond au doux nom de ROSY, chante l'amour...»

...ԵՐԵՒԱՆԷՆ

«Que ROSY ARMEN fasse le plein là où des vedettes chevronnées ont tout juste réussi à attirer des demi-salles, elle le doit tant à son éclatante jeunesse qu'à son talent déja mûr, et pourquoi ne pas l'avouer, un peu à ses origines araratiennes».

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԱԶԳԻ ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԱՍՏՂԸ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ROSY ARMEN vous présente son dernier disque Polydor

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ կեդր. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրա – ւիրէ կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր – եան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները , կիրակի (Հոկտեմբեր 17) ժամը 16ին : Ներկայ կ'ըլլան կ. կ.ի ներկայացուցիչ – ները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շորեքշաբթի իւր – կուն, սովորական հաւաքատեղին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հովանաւորութեամբ Հ. Յ .Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մաս – նակցութեամբ իր շրջանի բոլոր ենթա – կոմիտէներու ու խումբերու , ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակի տօ – նակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալամպրակի սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Յ. Դ. Տաճ սրահին մէջ : Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մուրբիկ Զէնջէյեան, Հայաստանէն (Շահումեան փողոց 15, տուն թիւ 16), կը փնտռէ իր հօրեղբօրորդին՝ Մարտիրոս Հայաստանը, որդի Սարգիսի , որ 1920ին Պրուսայէն մեկնած է Ֆրանսա եւ ներկայիս հոն կը գտնուի : Գրել ուղղա – կի Հայաստան, վերոյիշեալ հասցէին :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱԻ–ՇՈՖԵՆԱԻ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

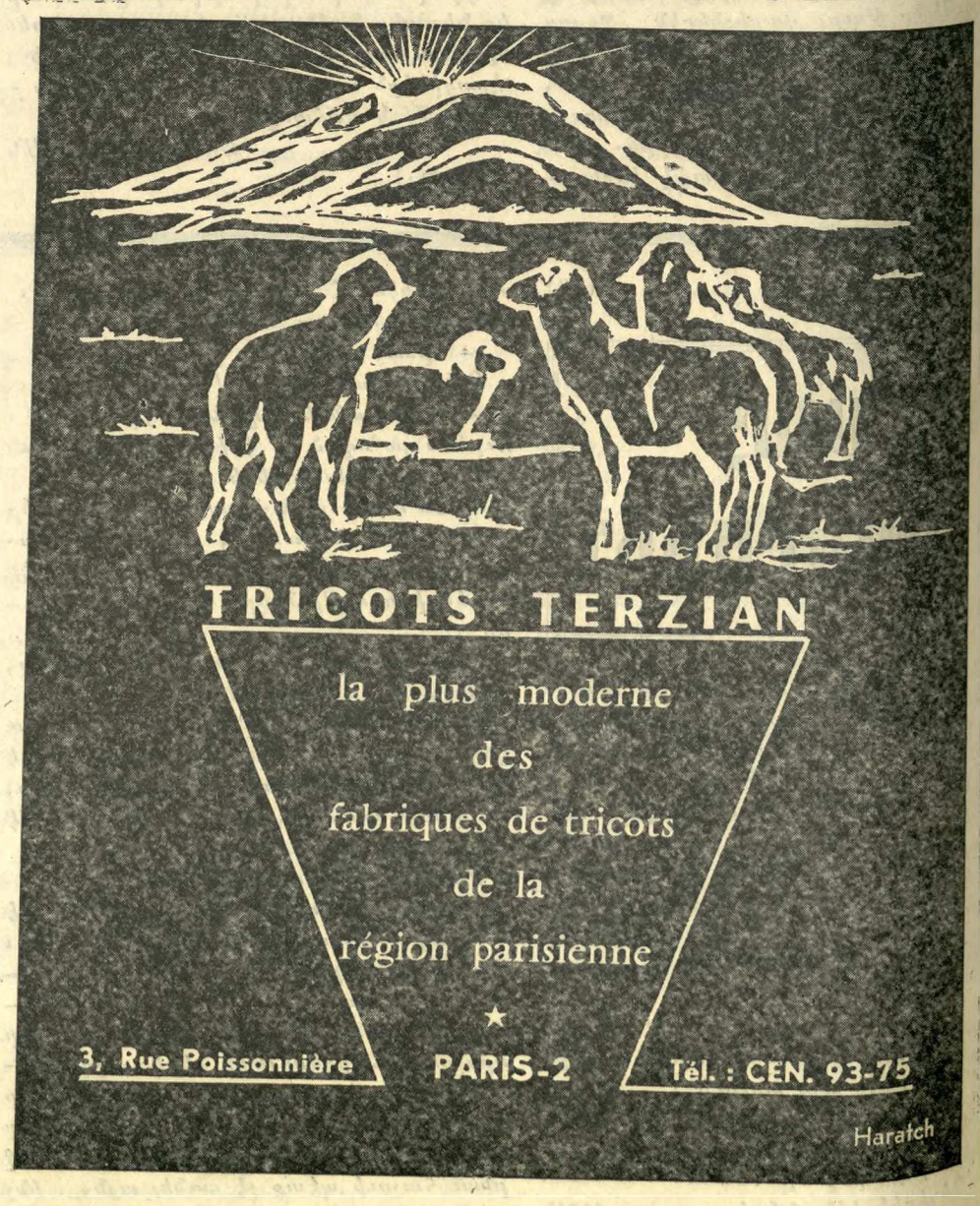

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 10 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10431 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.431

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

(Գահակալութեան տասնամեակին առթիւ)

—o—

Ա.

1954 Մայիս 9ին Գէորդ Զ. Զէօրէքճեան կաթողիկոսի մահով թափուր կը մնար Մայր Աթոռը : Սուգի քօղը կը ծածկէր Լուսաւորչի դահը :

Իր յաջորդին ընտրութեան համար 1955 Սեպտեմբեր 25ին Էջմիածնի մէջ դումարուեցաւ ազգային – եկեղեցական ժողովը, որուն կը մասնակցէին 98 պատգամաւորներ Խորհրդային Միութեան թեմերէն եւ 39՝ արտասահմանի Էջմիածնական թեմերէն :

Ժողովը Սեպտեմբեր 30ին Մայր Տաճարի մէջ դումարուած իր երրորդ նիստին 137 քուէարկողներու 126 ձայնով կաթողիկոս ընտրեց Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ թեմերուն առաջնորդ Վազգէն եպիսկ. Պալճեանը : Երկու օր վերջ, Հոկտեմբեր 2ին տեղի ունեցաւ հայրապետական օծումը :

Ուրեմն տասը տարիէ ի վեր Էջմիածնի աթոռին վրայ բազմած է Վազգէն Ա. :

Իր գահակալութեան տասնամեակը պիտի տօնուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 31ին Էջմիածնի մէջ, մեծ հանդիսաւորութեամբ :

1955 Դեկտեմբեր 1 թուակիր իր անդրանիկ կոնդակին մէջ նորընտիր կաթողիկոսը կը պարզէր իր առաջադրութիւնները :

Կ'ըսէր թէ իր «առաջին գործերէն մին պիտի ըլլար վերակազմակերպել Մայր Աթոռը, միաբանական հոգեւոր նոր կեանք ստեղծել հայրենապետահաստատ կանոններու համաձայն, կեանքի կոչել մեր սուրբ աւանդութիւնները, հոգեպէս նորոգել ու ոգեշնչել, եւ շինարար ու կարգապահ գործի լծել բոլորը, որպէսզի Ս. Էջմիածինը իրաւ եւ լրիւ կերպով իր պատմական առաքելութիւնը շարունակէ կատարել» :

Կը խոստանար նաեւ վերանորոգել եւ վերազարդել հայրենի սրբավայրերը՝ վանքեր ու եկեղեցիներ, ինչպիսին են Ս. Հռիփսիմէն, Ս. Գայիանէն, Խոր Վիրապը, Օշականը, Գեղարդը եւ ուրիշներ :

« Հայրական հոգածութեամբ » պիտի հետեւէր Հոգեւոր ճեմարանի մակարդակի բարձրացման : Պիտի շարունակէր Մայր Աթոռի պաշտօնաթերթ Էջմիածինի հրատարակութիւնը եւ «խոստացուած նուիրատուութեամբ» հիմնէր նոր տպարանը : Նոյնպէս կը ծրագրէր հրատարակել այլ պարբերականներ ու հոգեւոր եկեղեցական գրականութիւն :

Վերջապէս, « ի լրումն Մայր Աթոռի դաստիարակչական եւ լուսաւորութեան գործ»ին, կ'ըսէր, ծրագիր ունի հիմը դնելու հոգեւոր կաճառի մը՝ կազմուած ձեռնհաս եւ գիտուն հոգեւորականներէ եւ աշխարհականներէ, նպատակ ունենալով բնական կերպով ուսումնասիրել եւ լոյս սփռել Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան, աստուածաբանութեան, իրաւունքի, մատենագրութեան ու արուեստներու հետ կապուած հարցերու վրայ :

Կը խոստանար նաեւ «մօտ ապագայի մէջ» Մայր Աթոռը եւ Հայաստան. եկեցին օժտել Սահմանադրութեամբ եւ կանոնագրով մը, համաձայն հայրապետահաստատ կանոններու եւ մեր սուրբ աւանդութեանց :

Ու կոչ կ'ուղղէր հայ ժողովուրդին՝ մնալ հաւատարիմ մեր պապերու լոյս հաւատքին, երկիւղածութեամբ պահպանել մեր նուիրական աւանդութիւնները, մեր մեծասքանչ մայրենի լեզուն եւ հայ մշակոյթի արժէքները, զարկ տալ հայ գրականութեան ու ազգային մամուլին, հաստատուն ու ծաղկեալ պահել հայ ազգային վարժարանները, զօրավիդ ըլլալ հայ մշակոյթին, հայրենասիրական, բարեգործական, եկեղեցասիրական, մարմնակրթական, երիտասարդաց, տիկնանց ու օրիորդաց կազմակերպութիւններուն, իբրեւ գերագոյն նպատակ ունենալով Սփիւռքի մէջ կենդանի պահել մեր ժողովրդի ինքնադիտակցութիւնը, հայկական շունչը, հայրենաբաղձութիւնը եւ մեր ազգային արդար իղձերու իրականացման սրբազան ուխտը :

Եւ դեռ ուրիշ հայրենաշունչ թելադրութիւններ կ'ընէր նոր սերունդի ազգապահպանման, միասնականութեան ու միաբանութեան, ազգային ոգիի զարգացման եւայլնի մասին :

Շատ գեղեցիկ ու հոգեշահ խօսքերով ճամբայ ելաւ երիտասարդ կաթողիկոսը, այն յոյսով, որ կեանքի մէջ դիւրութեամբ պիտի կրնայ իրագործել իր հայրենասիրական առաջադրութիւնները :

Հոգեւորական ասպարէզը մտած էր առանց դպրեվանքի մը սեմէն անցնելու, վերջին աշխարհամարտի ծանր օրերուն եւ անմիջապէս առաջնորդական պաշտօնի էր կոչուած Ռումանիոյ մէջ, ուր կ'ապրէր :

Իր գահակալութեան առաջին ամիսներէն սկսեալ զանազան փորձութիւններու առջեւ պիտի գտնէր ինքզինքը :

Փորձութիւնները զինքը պիտի առաջնորդէին փորձառութեան, տարիներ վերջ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ԱՂՕԹՔ, ԱՂՕԹՔ, ԱՂՕԹՔ

—o—

Միացեալ Նահանգներու Խորհրդարանին անդամներէն մէկը, որուն պաշտօն յանձնուած էր — տեղէ մը — որ քանի մը բաներ ըսէր Եղեռնի տարեդարձին առթիւ, յայտարարեց թէ «մենք մեղաւոր ենք », որովհետեւ « Հայերուն չօգնեցինք, երբ անոնք մեր օգնութեան պէտք ունէին » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն Հունգարիոյ արտաքին նախարարը՝ Փէթէր, տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարար Տին Ռըսքի հետ : Փէթէր, առջի օր ՄԱԿի մէջ արտասանած իր ճառին մէջ հասկըցուցած էր թէ Հանոյ կրնար Վիէթնամի շուրջ բանակցութիւններու առընչութեամբ իր դիրքը փոխած ըլլալ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆի վիրաբուժական գործողութիւնը շատ լաւ անցած է եւ 5 ժամ ետք արդէն նախագահը քանի մը քայլ ըրած է սենեակին մէջ : Գործողութեան ընթացքին, սրտի ոչ մէկ անկանոնութիւն արձանագրուած է : Պետական ղեկավարները ապաքինման մաղթանքներ ու հեռագիրներ զրկած են Ճոնսընի, որ արդէն կը վերսկսի իր պատասխանատուութիւնները ստանձնել : Շատ կարճ տեւած է փոխ – նախագահ Հըմֆրէի փոխարինումը :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր վարչապետը՝ Սթեֆանօփուլոս կարգ մը փոփոխութիւններ մտցուց բարձր հրամանատարութեան մէջ : Զօր. Յոլակաս սպայակոյտի պետ նշանակուած է :

Յետոյ, կոչ ըրաւ իր ժողովուրդին որ աղօթէր հայ ազգին բարօրութեան համար :

Եթէ մեր ժողովուրդը իր մամիկներուն սրտաբուխ աղօթքը մէկ կողմ պիտի նետէ եւ պիտի ապաւինի մեծ ազգերու աղօթքներուն՝ իր բարօրութիւնը ձեռք բերելու համար, վա'յն է եկեր իրեն :

Աւելի լաւ եւ իմաստուն քայլ մը առած կ'ըլլանք, եթէ մեծով, պզտիկով, Սեւանը նետուինք ու խելդուինք : Առնուազն, գերեզմաննոց մը ունեցած կ'ըլլանք մեր հայրենիքին մէկ անկիւնը :

Գերեզմաննոց մը, զոր մեր բազմահազար նահատակները չունեցան : Մեզի համար աղօթողները չտուին որ ունենային :

×

Եթէ տիեզերքի Արարիչը չլսեց մեր մամիկներուն ջերմեռանդ աղօթքը, աքսորի ճամբաներուն վրայ, ուր փրփրերախ վիշապը կը յօշոտէր անոնց հոգեհատորները, ալ ո'չ մէկ յոյս կայ որ Ան լսէ մեզի համար, փոխանորդաբար, արտասանուած աղօթքները :

Պատմութեան մէջ որեւէ փաստ չկայ որ անզօր ժողովուրդ մը փրկուած ըլլայ մեծազօր ժողովուրդի մը առ Աստուած արձակած յանձնարարականներով եւ բարեխօսութիւններով :

Դժբախտաբար, սա վերջին հարիւրամեակին, չկրցանք այս ճշմարտութիւնը հասկցնել մեր բարեկամներուն, որք ի սփիւռս աշխարհի :

Եւ, հակառակ մեր յոգնավաստակ ճիգերուն, որոնց տուած ենք շռնդալից տիտղոս մը — քաղաքական – դիւանագիտական աշխատանք :

×

Ազգին ցաւերով քիչ – շատ հետաքրքրուողներուն կը յանձնարարեմ որ երբեմն փախցուկ տան մեր «աննախընթաց»ներէն ու «շքեղ»ներէն, մեր «խըյմա փարթի»ներէն եւ մեր «գեղարուեստակա՛ն յայտագիր»ներէն կամ իրենց պլոթէն, փոքէրէն ու թավլուէն եւ տունը նստած, աչքէ անցընեն՝ գոնէ սա՛նկ մը, Հայոց ազգին նորագոյն պատմութեան հատորը : Վաւերականը, ո'չ թէ հէքեաթը :

Որպէսզի տեսնեն թէ ամէն անգամ որ մենք, վեղարով ու ասայով կամ սիլինտր գլխարկով ու ռըտէնկոթով — եւ աղերսագիր ի ձեռին — բարեկամ ժողովուրդներու դուռը ափ առեր ենք, «մեր արցունքը անտես մի' առնէք» ըսելու համար, մեր բարեկամներուն առաջին գործը եղեր է... Մեզի համար աղօթել :

Աղօթեր են 1878էն մինչեւ 1923 : Աղօթեր են իրենց եկեղեցիներուն մէջ : Աղօթեր են իրենց թերթերուն մէջ :

Եկեր աղօթեր են մեր խորանին առջեւն՝ ալ՝ մեր տէրտէրներուն ու վեղարաւորներուն հետ : Աղօթեր են մեր հաւաքոյթներուն մէջ :

Աղօթեր են իրենց բարձրաստիճան եկեղեցականներով : Աղօթեր են իրենց սարկաւագներով ու տիրացուներով :

Արծիւի աչք ու աղուէսի հոտառութիւն ունեցողը կրնայ անոնց հայանը պաստ գիրքերուն ու յօդուածներուն մէջ անգամ աղօթք ու Ալելուիա փնտռել : Ու գտնել :

×

Կար ատեն մը, երբ կ'աղաչէինք, կը պաղատէինք որ ճար մը, ձեւ մը գըտնէին քիչ – շատ տանելի գոյավիճակ մը հաստատելու համար մեր հայրենիքին մէջ :

— Շատ բան չէ ուզածնիս, քրիստոնեայ եղբայրներ ... Այնպէս մը ըրէք որ գոնէ մեր հարսներն ու աղջիկները, մեր ցորենն ու մեր ոչխարը, մեր խաչն ու Աւետարանը մեզմէ չառնեն, չտանին ...

Ի պատասխան այս աղաչանքին, նախ, մեզի տուին Սան Սթեֆանոյի կէս . բերան խոստումը, որ կաղամարէն հազիւ դուրս ելած, անյայտացաւ թուղթին վրայ :

— Մի' լար, հայ ժողովուրդ ... Սպասէ', նայէ ինչե՛ր պիտի ընենք քեզի համար ... Մենք կ'աղօթենք, դուն մի' վախնար ...

Յետոյ, եկաւ յուշագիրներու շրջանը :

— Հոգդ մի' ըներ, հայ ժողովուրդ ... Մենք բարենորոգումներու անա՛նկ ծրագիրներ մշակած ենք որ՝ լսես բերնիդ ջուրերը կը վազեն... Կեցի'ր, մենք այդ Կարմիր Ճիւաղին ակռաները պիտի քաշենք, մէկիկ մէկիկ ... Ուզէ չուզէ կարգի պիտի հրաւիրէ իր զապթիէները... Դու միամիտ կաց, էլի՛, մենք քեզի համար ի՛նչ աղօթքներ գրեր ենք ...

×

1908 : Եւ Սահմանադրութիւն :

Գնաց աշուն, եկաւ գարուն :

Նոր լոյս, նոր յոյս :

— Ա'լ ազատեցանք... Անգլիոյ թագաւորը մեր խնդիրը օրակարգի վրայ դրեր է... Արքեպիսկոպոսն ալ մեզի համար աղօթեր է ...

1909 : Եւ Կիլիկիան կոտորած :

— Դեսպանները բողոքեր են Պապը Ալիին ... Եւրոպան մեր զոհերուն համար պիտի աղօթէ եղեր, իմացա՞ք...

1914 : Նոր յուշագիր, նոր ծրագիր, նոր բողոք, նոր սպառնալիք՝ Ճիւաղին լակոտներուն :

— Հայ ժողովուրդ, այս անգամ ուզածդ պիտի ըլլայ ... Նայէ', մարզպանները պայուսակ կը կապեն ... Ակռադ քիչ մըն ալ սեղմէ ... Մենք քեզի համար կ'աղօթենք ...

1915 : Արիւն է որ կը հոսի Եւրոպայի պորտին վրայ :

Եւ հայկական բարձրաւանդակին վրայ : Հայու կաս – կարմիր արիւն :

Ո՞ւր են սա մեզի համար աղօթողները : Քրիստոնեաները :

Հրէշաստանի չորս ծագերէն, Արարիչը աղօթք մըն է որ կը լսէ հիմա .

— Եա' Ալլահ, զօրութիւն տուր դաստակիս որ մաքրեմ սա կեավուր ժողովուրդը, յանուն Մարգարէին ... Ալլա՛հ էքպէր ...

1918 : Արշալոյս :

Մեզի համար աղօթողները գործի վրայ են : Մինուճար ազգերը պիտի ազատին : Ի միջի այլոց «պզտիկ դաշնակիցը», որուն շալակը բեռցուցեր էին տոպրակ մը խոստում չորս տարի : Որուն համար աղօթեր էին չորս անգամ տասը տարի :

1923 : Վերջալոյս :

Մեզի համար աղօթողները Լոզան գացեր են՝ հինգ տարի առաջ շահուած յաղթութիւնը թաղելու, ձեռամբ Քըրզըն եւ Ինէօնիւ ... քահանաներուն :

Մնացածը պատմելու սի՞րտ կայ :

×

Աղօթք, Սաղմոս, Ալելուիա : Կամ, հոգեհանգստեան պաշտօն եւ Հսկումի արարողութիւն Մայր եկեղեցիներու եւ մատուռներուն մէջ՝ վասն հանգուցելոց ազգին Հայոց :

Եւ այս սրտառուչ մարդասիրութեան — հայասիրութեան — զուգընթաց՝ խոստովանանք .

— Մենք մեղաւոր ենք ... Օգնութեան կը կարօտէին ու չօգնեցինք ...

×

Եթէ մեր բարեպաշտ ու աստուածակրօն մամիկներուն հոգեբուխ աղօթքներն անգամ չկրցան շանթ ու կայծակ տեղացնել արիւնկզակ գազանին գլխուն, ալ ո՞վ կրնայ յանդգնիլ սրբապղծութեամբ մեղադրելու մեզ, երբ համարձակաձայն բարբառով լուր տանք մեր բարեկամներուն թէ չենք հաւատար՝ աղօթքներով քաղաքական դատ շահելու հրաշքին :

Եւ բացատրենք իրենց որ եթէ իրենց ամէն մէկ աղօթքին հետ, մէկ քառակուսի մղոն ետ առած ըլլային մեր հողերէն մեզի համար, այսօր պէտք ունեշած չէինք ըլլար, ո'չ իրենց աղօթքներուն, ո'չ ալ իրենց խոստովանանքներուն :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

«ԱՍՏՈՒԱԾ ԻՋԵՐ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

Սրուանձտեանց Գարեգին վարդապետին երդէն առնուած է այս տողը : Վանեցի վաստակաշատ վարդապետը հաւատացե՛ր է որ կարելի է, եւ երդեր է.

Մասեաց գագաթն թող գան բազմին
Երկնից գունդ գունդ հրեշտակներ...

Այս անգամ, սակայն, Ֆրանսացի գրող մըն է, Ռոպէր Շառռու, որ կը ջանայ հաւատացնել թէ հրեշտակներ են իջեր երկինքէն, ամուսնացեր Հայաստանի դեղուհիներուն հետ, եւ այսպէս կազմուեր է Հայոց ցեղը, — հասակագեղ, բարեկազմ, խելացի եւ քաջ :

Le Livre des Secrets Trahis.

Շառռու այս խորագիրը կուտայ իր հետաքրքրական գրքին, զոր կը նուիրէ Ժան Քոքթոյի յիշատակին, առանց մոռնալու շնորհակալութիւն յայտնել Քաթըրին Գրիգորեանի, որ իրեն ներկայացուցեր է Հայաստանի նախադարեան պատմութիւնը :

Շառռու հեղինակն է նաեւ այլ գրքի մը, «Մարդոց անծանօթ պատմութիւնը՝ 100·000 տարիներէ ի վեր»:

Այն գիրքով, որու խորագիրը տուի վերը, կը հաւաստէ թէ կ՚ապրինք մարդկային երկրորդ քաղաքակրթութեան շրջան մը: Առաջին քաղաքակրթութիւնը կործանած է հիմնայատակ, — ահաւոր եւ աներեւակայելի աղէտ մը թաղած է ամէն հետք եւ նիւթական ժառանգութիւն: Ատոր ապացոյցն այն է թէ ամէնէն հին վկայարանը, որ ծանօթ է Աստուածաշունչ Մատեան անունով, առաջին քաղաքակրթութեան կործանումէն ետք գրուած, կը յայտնէ թէ գոյութիւն ունեցած են աւելի հին վկայարաններ, որոնց կը դիմէ երբեմն, նոյնիսկ յիշատակութիւն կ՚ընէ : Օրինակ, Յեսուի գրքին մէջ (Գլ· Ժ· 13) կը յիշուի Գիրք Եաշարի (ըստ թարգմանութեան Զատոկ Քահնի), Գիրք արդարոյն (ըստ թարգմանութեան Օսթերվալտի), Գիրք ուղղութեան (ըստ մեր գրաբար թարգմանութեան): Այս անյայտ գրքին մասին յիշատակութիւն մը կայ նաեւ Թուոց գրքին մէջ (Գլ· ԻԱ· 14), — բայց այս անգամ Պատերազմիկներու գիրք կամ Պատերազմ Տեառն խորագրով :

Բուն ի՛նչ խորագիր ալ տրուած ըլլայ, կորսուած վկայարան մըն է այդ գիրքը, ըստ եբրայագէտներու՝ օտար աղբիւր մը, խորհրդաւոր վկայարան մը, որու յիշատակութիւնները կը մնան մութ եւ անհասկնալի :

Շառռու կ՚ըսէ թէ Ենովքի գիրքն է ատիկա :

1772 թուականներուն, Սկովտիացի մը զայն Եւրոպա բերեր է Եթովպիայէն : Բնագիրը՝ եբրայերէն, քաղդէերէն եւ արամայերէն: Ապա թարգմանուած՝ նոր լեզուներու: Ես ունիմ Ֆրանսերէն օրինակ մը, զոր Ֆրանսուա Մարթէն թարգմանած է եթովպերէն բնագրէն(*) :

Շառռու կ՚ըսէ թէ Ենովքի գիրքը ... Հայու հեղինակութիւն է եւ Հայ է, Ենովք :

Այս երանելին այն Ենովքն է, որ «եկեաց ամս հարիւր վաթսուն եւ հինգ, եւ ծնաւ զՄաթուսաղա : Եւ (Ենովք) հաճոյ եղեւ Աստուծոյ, եւ ծնաւ ուստերս եւ դստերս : Եւ եղեն ամենայն աւուրք Ենովքայ ամի երեք հարիւր վաթսուն եւ հինգ: Եւ Ենովք հաճոյ եղեւ Աստուծոյ, եւ ոչ ուրեք գտանէր, զի փոխեաց զնա Աստուած » (Ծննդ· Ե· 21):

Ոմանք այս վկայութենէն, — աղուոր ապացոյց մը Հնդամատեանի կրկնակ խմբագրութեան, — կը հետեւցնեն թէ Ենովք երկինք համբարձաւ կամօքն Աստուծոյ: Ընդհակառակն, Ենովքի գրքին մէջ (Գլ· ԺԲ·) գրուած է թէ Ենովք պահուրտած էր :

Այս վկայութեան կարեւորութիւնն այն է թէ Երկրագունտի բնակիչները միշտ մըտածեր են մասնաւոր մատեանով մը կամ գրաւոր յիշատակարանով մը յետնորդներուն ժառանգ թողուլ իրենց ծանօթութիւնները, իրենց քաղաքակրթութեան նուաճումները : Եւ ատոր համար, միշտ գուշակելով տիեզերական կործանումները՝ որոնք տեղի կ՚ունենան պարբերաբար, փորձեր են ձեւով մը փրկել այդ յիշատակարանները :

Այսպէս, Հերմէս Տրիսմեգիստոս կամ Հերմէս Եռամեծ մասնաւոր կոթողներու վրայ արձանագրեր է ժամանակի ծանօթութիւնները, փրկելու համար ջրհեղեղէն :

Իսկ եբրայական աւանդութեան մը համաձայն, Սէթ նահապետը երկու սիւներու վրայ, մէկը կղմինտրէ, միւսը քարէ, արձանագրած է մարդկային ծանօթութեանց քաղը՝ փրկելու համար ջուրի եւ հուրի հեղեղէն, որու վտանգը յայտներ է Ադամ :

Շառռու կը կարծէ թէ բուրգերը եւս դամբարաններ չեն միայն, այլեւ ապաստաններ, ուր կը պահուէին մարդկային քաղաքակրթութեանց դիւանները փարաւոններու զմռսուած մարմիններուն հետ, փրկելու համար տիեզերական աղէտներէ, ինչպէս ջրհեղեղէն, որ մասնաւորաբար կը խռովէր մարդոց միտքը:

Պղատոն կը պատմէ թէ Եգիպտացի քուրմերը «երախայ» անուաներ են Յոյները՝ այն պատճառաբանութեամբ որ գաղափար չունին հնութեան մասին, վասնզի չեն դիտցած պաշտպանուիլ ջրհեղեղէն, որ քանիցս կործանած է քաղաքակրթութիւնները (Տիմ· 22):

Բայց յունական դիցաբանութիւնը անծանօթ չէ ջրհեղեղի աւանդութեան, — վկայ Դեւկալիոսի տապանը, որ կը յիշեցնէ Նոյի նաւատունը :

Եւ ահա վերջապէս Աստուածաշունչ Մատեանի աւանդութիւնը, որ ջրհեղեղին կուտայ տիեզերական մեծագոյն պատուհասին դերը, իբրեւ նշան Աստուծոյ անօրինակ բարկութեան, ջնջելու համար « զամենայն մարմին, ի մարդոյ մինչեւ յանասուն», — ի՞նչ էր խեղճ անասուններուն մեղքը՝ չէ ճշդուած, — կամ «զամենայն մարմին յորում է շունչ կենդանի», — պէտք է սակայն ընդունիլ թէ ջրհեղեղը չէր կրնար ոչնչացնել ծովային կենդանիները (Ծննդ· Զ· 7, 17), ինչպէս Օհաննէսը, որ ձուկ էր եւ մարդ:

Ու բազմաթիւ այլ աւանդութիւններ նման տիեզերական աղէտներու մասին, ջուրով կամ կրակով : Այդ աւանդութիւններէն կը մնայ «աշխարհավերջ »ի անդոհը, որ ժամանակ մը կապուած էր հազարամեակին :

Ահա այս օրինակ աղէտներէ փրկուելու, մահուան յաղթելու, յաւիտեան ապրելու տենչն է որ ծնունդ տուած է աշտարակաշինութեան, յիշատակարանային ճարտարապետութեան կամ վկայարաններու :

Արդ, նման աղէտներէ խոյս տալո՞ւ համար է արդեօք, որ բնակչութեանց տեղափոխութիւն կատարուեր է մէկ մոլորակէն միւսը եւ, ինչպէս Շառռու կը կարծէ, Արուսեակէն մարդ եկեր հաստատուեր է Երկրագունտին վրայ :

Ապացո՞յց, դարձեալ ... Աստուածաշունչ Մատեանին վկայութիւնը : Օ՛, այս մատեանը, տիեզերական ովկիանոս մըն է, ուր կը թափին ծանօթութեանց բոլոր դետերը: Այս մատեանն է դարձեալ, որ կը վկայէ թէ, ինչպէս երդեր է Սրուանձտեանց վարդապետ,

Երկնից թող գան անմահ ոգիք ...

այո, երկիր իջեր են Որդիք Աստուծոյ, — ի՞նչ ընելու, «Հայոց քաջե՞րը պսակելու»: Սպասեցէք, կ՚ըսեմ քիչ ետքը :

Ո՞վ են այս « Որդիք Աստուծոյ» կոչուած «անմահ ոգիները»: Ենովքի գիրքը զանոնք կ՚անուանէ «հրեշտակ», «Որդիք երկնից», «զուարթուն» (հսկող իմաստով, այլ թարգմանութեանց մէջ՝ պահապան), «երկնային ոգի» եւ կուտայ 154 հրեշտակներու անուն, (այս հրեշտակներուն անուններուն ցանկին մէջ, երրորդը՝ Արմէն):

Արդ, ինչպէս Ծննդոց Գիրքը կը հաստատէ, երբ մարդիկ սկսան աղջիկ ծնիլ, Որդիք Աստուծոյ տեսան թէ շատ դեղեցիկ էին այդ աղջիկները: Եւ հրեշտակներուն սրտին մէջ կը խօսի «կէս աւուրց դեւը», որ կ՚արթննայ ամէն մարդու մէջ՝ երբ քսան տարեկան կ՚ըլլայ, այնպէս որ «առին իւրեանց կանայս յամենեցունց զոր ընտրեցին» (Ծննդ· Զ· 2): Եւ ահա թէ ի՛նչ պատահեցաւ, —

«Իբրեւ մտանէին Որդիքն Աստուծոյ առ դստերսն մարդկան, ծնան իւրեանց որդիս, նոքա էին սկայքն որ ի յաւիտենից արք անուանիք »:

Ենովքի գիրքը եւս կ՚ըսէ· «Եւ բոլորը իրենց կին առին դեղուհիները...», ծնունդ տալով «հսկաներու, որոնց հասակը 300 արմուկ էր»: (**)

Ճիշդ է, միշտ ըստ Շառռուի, թէ հսկաներ էին նախամարդիկ, — Ադամ 123 ոտք հասակ ունէր (մօտաւորապէս 49 մեթր) Նոյի հասակն էր 103 ոտք, Աբրահամի հասակը 27 ոտք, Մովսէսի հասակը 13, Աղեքսանդրի հասակը 6, Կեսարի հասակը 5:

Արուսեակ մոլորակէն եկած մարդիկ եւս, կ՚ըսէ Շառռու, ունէին 2 մեթր 30 երկար հասակ, — հսկաներ էին, եւ տեսնելով հայ աղջիկներու դեղեցկութիւնը՝ « առին իւրեանց կանայս յամենեցունց զոր ընտրեցին »:

Այսպէս Արուսեակ մոլորակին բնակիչներուն, — այսինքն իրենց մոլորակէն Երկրագունտ գաղթած հսկաներուն, — եւ Հայաստան աշխարհի դեղանի աղջիկներուն բախտաւոր ամուսնութենէն կը ծնի նոր ցեղ մը, բարձրահասակ, դերազանցօրէն դեղեցիկ, ըստ ամենայնի խելացի եւ մանաւանդ քաջ :

Ու Շառռու կը հետեւցնէ թէ հին պատմութեան հերոսները եւ կիսաստուածները ծնունդ են Արուսեակ մոլորակէն գաղթած հսկաներու եւ հայ դեղանի աղջիկներու ամուսնութեան :

Հրճուի՛նք, մտածելով որ, եթէ քաղաքակիրթ Եւրոպան կ՚ուրանայ մեր ազգային դատը, եւրոպացի գրագէտներ կան որ հայ աղջիկներուն կուտան հերոսներ ու կիսաստուածներ ծնելու պատիւը :

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Շատ հետաքրքրական է «Ենովքի գիրքը»: Հոս պիտի չզբաղիմ այս գիրքով, զոր Շառռու կ՚աշխատի պատշանեցընել իր տեսութեանց : «Ենովքի գիրքին» բնագիրը կորսուած է, կան թարգմանութիւններ, մեծ մասամբ անկատար, եթովպերէն, յունարէն եւ լատիներէն լեզուներով, — ֆրանսերէն թարգմանութիւնը՝ Ֆրանսուա Մարթէնի եւ իր աշխատակիցներուն կողմէ կատարուած, ընդարձակ եւ սպառիչ ներածականով մը, ուր կը փորձուի վերահաստատել բնագիրը :

Քրիստոնէական գաղափարներու ծագման քննութեան համար շատ հետաքրքրական է այս գիրքը՝ Ֆրանսուա Մարթէնի ներածականով, մանաւանդ եթովպերէն եւ յունարէն բառերու ստուգաբանական պրպտումներով :

(**) Ենովքի գիրքը կ՚ըսէ թէ երկիր իջնող հրեշտակները նախ կը խորհրդակցին եւ երդում կ՚ընեն որ բոլորը միասնաբար պիտի մտնեն մեղքի մէջ, ու « կ՚իջնեն Արդիս » (Արարատեան աշխա՞րհ), «Հերմոն լերան գագաթը», — ու « լեռը այսպէս կոչեցին, որովհետեւ այս լերան վրայ երդում ըրին եւ բանադրանքով դաշնակցեցան»: Պէտք է գիտնալ թէ Հերմոն կը ծագի եբրայերէն հէրէմ բառէն, որ կը նշանակէ բանադրանք : Կը կարծեմ թէ եբրայերէն այս բառէն մեկնած՝ Հերմոն լերան անունը ոմանց թելադրած է Արմենի տեղանունը, «երկնէջ» հսկաները ամուսնացնելու համար հայ աղջիկներու հետ :

ՄԻՐՀԱԻ

Որպէս եղէգ ճօճուեց նրա դալար մարմինը եւ մէջքը խոնարհուեց ... Անիմաստ մաքառումից յոգնած, հարսը սրտաբուխ նրան ընծայեց իր մարմինը, որպէս անարատ զոհ : Եւ նա ագահ համբուրեց հարսի կարմիր լար շրթունքը, անյադուրդ հիացաւ ոսկեդեղձան հիւսերով, որ ծփում եւ խշշում էին լուսեղէն լանջի վրայ :

Յետոյ թեւը ջարդուած հաւքի պէս Սոնան ամաչկոտ դուրս թռաւ հնձանից, մի անգամ էլ շորորաց այդու շաղոտ խոտերի վրայ եւ ներսը թողեց լազուարդ շապիկի բոյրը :

Իսկ զրնգան սուրմաները կայտառ կոճակների նման ծափ էին զարկում :

×

Նրանք մանկութեան ընկերներ էին եւ նրանց սէրը ծնուել էր նոյնքան աննկատ, ինչպէս մի դիշերում բացւում է մուդ մանիշակը : Առուների ափին, այդիներում, դաշտերից խուրձ կրելիս, ամառուայ լուսնեակ դիշերներին խոտի դէզի մօտ, ամէն տեղ այդ սէրը ծիծեռնակի պէս ճռուողում էր, մինչեւ հասունացան նրանք, եւ մի օր էլ մեծատուն հարեւանի շէմքով ներս մտաւ Սոնան, հարսի քողը երեսին, արցունքից կարմրած աչքերը՝ պայծառ, որպէս լեռնային ծովակ :

Հարսանիքից չորս ամիս յետոյ, պատահմամբ հանդիպել էին իրար այդիների ճանապարհին : Դիլանը նրան կանգնեցրել, հարցրել էր հալը, Սոնան թախիծով թօթուել էր ուսը և արագ հեռացել:

Հանդիպումը բորբոքել էր նրան, բայց առաջուայ նման մօտիկ լինելու ցանկութիւնը, իբրեւ խոր երկնքում նազով ճախրող թռչուն, երբեք չէր իջնում նրա շէմքին :

Ու յանկարծ այդ հաւքը թառեց նրա ուսին ...

Ինչո՞ւ եկաւ այդին, արդեօք Սոնան մանկութեան առաջի ջրե՞րն էր կարօտել, թէ պատահմամբ մօտեցաւ հնձանի դրռնակին՝ մտածելով, որ ներսն էլ ամայի է, ինչպէս այդում : Դիլան դային մինչեւ վերջը չիմացաւ այդ :

Մի քանի անգամ մօտեցաւ, կամեցաւ նրա հետ խօսել, բայց Սոնան խոյս տըւեց :

— Թող, Դիլան, զնա քեզ համար...

Եւ էլ իրար չտեսան :

×

Դիլան դային միայն դիշերը տուն գընաց: Ամբողջ օրը թափառել էր ձորում, եղել էր հարեւանի այդու շրջակայքում, աղբիւր էր գնացել, փողոցի անկիւնում կանգնել էր, բայց ոչ մի տեղ Սոնային չէր տեսել :

Լուսնեակ դիշեր էր, երկինքն անամպ, փչում էր դիշերուայ հովը: Դիլան դային պառկեց դէզի գլխին, նոր հարած խոտի վրայ ու քունը չտարաւ :

Հազարաւոր չորացած ծաղիկներ բուրում էին խոտի խուրձերի միջից եւ լուսնեակ դիշերով նրան այնպէս էր թւում, ասես այդ նոյն դէզի վրայ պառկել է Սոնան եւ խուրձերի մէջ թողել լազուարդի բոյրը :

Լուսաբացին հալուեցին աստղերը, դիշերուայ լազուրը գունատուեց : Երբ ծաղիկներն արթնացան դիշերուայ նիրհից, եւ ցօղը շողշողուն կաթիլներ շարեց նարընջագոյն քարերի վրայ, արեւի առաջին շողերի հետ, դիւղի դիմաց, դեղնած արտերում, զարթնեց կաքաւը .

— Կա՛խ – կղա, չա՛խ – կղա...

Լսւում էր կաքաւի թաւ երգը : Աւելի վերեւ, անտառի խորքից, կանչում էր միրհաւը :

Սիրտ չունէր իջնելու այդին, տեսնելու հնձանը :

Քայլում էր Դիլան դային շաղոտ խոտերի միջով, հնձած արտերն էր կոխ տալիս, ոսկեգոյն ծղօտները, եւ գլուխը կախ բարձրանում դէպի անտառը՝ արահետի կեռմաններով եւ թփերի միջով :

Ահա ճամբի եզրին՝ մասրենու պառաւ թուփը, նրա մօտ տափակ քարը, որի վրայ հովիւներն այժմ էլ աղ են ցանում ոչխարի համար... խուրձ էին կրում միասին՝ ինքը, Սոնան: Արեւը խանձել էր աղջկայ երեսը, ոսկեդեղձան հիւսերի ծայրը: Դեղին ծղնոտի փշրանքներ կային մազերի արանքում :

Կալից ձիերը քաշում էին, հասնում այդ քարին, եւ ձիերը կանգնեցնում : Ինքը բարձրացնում էր Սոնային ձիու վրայ, յետոյ իր ձին նստում եւ դնում արտերը խուրձի :

Մի անգամ էլ Սոնան խնդրեց, որ միասին նստին: Ու մի ձին յետքից քաշեցին : Առջեւը Սոնան էր նստել, յետեւում ինքը: Մի ձեռքով սանձն էր պահում, միւսով գրկել էր նրա բարակ մարմինը : Աղջկայ ծամերը քսւում էին նրա երեսին:

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(2 Շար·)

ԴԱՐԱԻՈՐ ԽԱԲԿԱՆՔ

—o—

Դ.

Թուրքիա կ'աշխատի իրեն վերապահել բարենորոգումներու գործադրութեան պատասխանատուութիւնը, հեռացնել Հայերը Կեդրոնական Վարչութենէն :Կեդրոնական – Հայ կոմիտէ մը կը նկատուի, որուն կը մասնակցին 110 ան – դամներ: Կոմիտէն կը հրատարակէ «Մեսրոպ » պարբերաթերթը՝ արտաքին նախարարութեան թելադրութեամբ (Պալաքեան, Հայ Գողգոթան, Մ. էջ 32: «Հայրենիք», թ. 5, 1959, էջ 20):

Սպանով կեդրոնական բարեկամու – թիւնը ուս չահերուն դէմ կը նկատէ , կը վրդովի կեդրոնական գործակցութենէն, Կեդրոնը կը դրկէ մէկէ աւելի Հայեր, որպէսզի համոզեն հայ անդամները՝ հե – ռանալու կեդրոնական բարեկամութենէն» : (« Հայրենիք», 1959, թ. 7, էջ 15 – 16):

Օսմանեան Հայութիւնը տագնապալի օ – րեր կ'անցընէ , դաւանեալէն մտահոգիչ լուրեր կը փոխանցուին պատրիարքարան: Պատրիարքը բացառիկ ժողով կը հրաւիրէ ակնյայտուր անձեր Ապրիլ 23ին: Կը դիմեն նախարարներուն հաւատալու Հայութիւնը օսմանեան հայրենիքին հաւատարմութիւնը կը մնայ անխախտ : (Զաւէն Պատրիարք, Յուշեր, էջեր 96, 98, 99):

Հայերը ցոյց տալու համար իրենց հաւատարմութիւնը կը հրաւիրեն երիտասարդութիւնը դասալիք չըլլալ, դինուած պայքարականութիւնը կատարել :

Կամաւորական դունդեր կը պատերազմէին թուրք բանակին դէմ : Նախապէս Բրքահայութեան կողմէ պատուիրակ – ներ դիմեցան Կովկաս, առաջքն առնելու համար հակաթուրք քարոզչութեան՝ ներկայացնելով զայն դերասանցապէս ա – ռաքելութիւն մը հայ ազգաբնակչութեան համար : Դէմ էին Կովկասում ըս – կսուած չարժման, նա մի ձեռնարկ էր որ չափազանց վտանգաւոր է Թուրքիոյ Հայերի համար»: (Լէօ, Անցեալից, 1925, Փարիզ, էջ 286):

« Հայ երեւելիները չէին նախատեսել պատահացող արհաւիրքի չափը, դիւրաշարժ մեզ մղել էին մեծ զազանների երկիրը, ուր հայկական դառնութիւնը անպատմելի պիտի ճխլտուէր ոտքի տակ » : (Գ. Անանուն , Ռուսահայերի Հարցին Յարգացումը, հատոր Գ., էջ 596):

Յարիւրաւոր երիտասարդներ ռազմա – կան փութացած էին հայ ժողովուրդի ազատութեան համար, համոզուած էին թէ օրիօրոնեաներու պաշտպանութեան համար ռազմաշունչ իշխող Ռուսիա ինքնա – գլուխ պիտի տար Հայութեան, Ներ – կայ պարբիարքի ծրագիրը պիտի իրա – կանանար, Թուրքիան պիտի տապալէր , հարստահարիչներու վրէժը լուծելի պիտի ըլլար, երկու Ներսէսներու ազիւններ պիտի խայտային: Ռուս կառավարութիւնը կը քաջալերէր հայկական անսահմանի եռանդը , մէկ քանի հազար կամաւորներու ռազմազաշտ նետուիլը կարեւոր կը նկատէր, թէեւ Ռուսիոյ Հայերը երկու հարիւր չիսուն հազար պինուոր տըւած էին :

Երկու իրողութիւններ փարատեցին վարդապետի երազները՝ օսմանեան Հայութեան չարաչար նահատակութիւնը, կամաւորական դունդերու ցրուումը, ռուս հրամանատարութեան բացասական դիրքը Հայութեան հանդէպ : Հայ մի – քը, որ միշտ ծոյլ չէ , սկսաւ հետազօտել սպանդին պատճառները, Ջանալ ճշդելու պատասխանատուութիւնները: « Անհա – մեմատ աւելի յոռի էր Հայ կամաւորական չարժման թողած ազդեցութիւնը սահմանի այն կողմը, Թուրքիայում , օսմանեան կառավարութեան եւ առհասարակ Թուրք իշխող տարրերի վրայ , Զգալի չափովէ դրդեց Թուրքերին չտապելու իրագործել Հայ ժողովուրդի բնաջնջման կանխամտածուած հրէշային ծրագիրը »: («Գործ», թ. 1, բ. մաս , 1917, էջեր 98, 100, 109):

Տարիներ վերջ Դարբինեան կը կրկնէ նոյն դաղափարը դառն փորձառութենէն յետոյ. «Աղետալի էր Հայ կամաւորական չարժումը, որովհետեւ ան անտեղի կերպով պիտի դրդռէր Թուրքերն ու Քրտերը պիտի հալածէին Հայ ժողովուրդի դէմ: Կամաւորական չարժման ձեռնարկները հակառակ էին իմ ամբողջ մտածումներուս» : («Հայրենիք» ամսագիր, 1959, թ. 8, էջ 33):

Պօղոս Նուպար ալ համաձայն չէր նախապէս կամաւորական չարժումին, յետոյ տեղի տուաւ եւ ցաւեցաւ , որ տեղի տուաւ : Պօղոս Նուպար հեղինակութիւն եւ բաւական կորով ցոյց տուած համոզումը պարտադրելու չար – ժումը կազմակերպողներուն, ինչպէս նաեւ կաթողիկոսը, որ ինքնաբար կազմակերպութեան մը սեւեռուն դաղափարն ուներ վստահելով ռուս կառավարութեան խոստումներուն վրայ :

Երիտ. Թուրքերու սպառնալիքը կ'իրականանար, Հայերը կը թուի թէ հեղնաքով լսած են հարիւր անդամ Ահմէտ Ռիզաներու կողմէ արտայայտուած խօսքերը: Պատրիարքը կը վկայէ. «1914 Ապրիլին Իթթիհատը ձեռնարկած էր հակահայկական միջոցներու : Հայոց դէմ կառավարական չրջանակներու մէջ կը պատրաստուէր դաւ մը»: Կարնոյ Առաջնորդ Սմբատ Սրբազան 1914 Հոկտեմբեր 14ին կը դրէ, թէ քաղաքական հալածանքի նոր չրջան մը սկսած է Հայոց համար , բանտարկութիւն եւ խոչտանգում կը կատարուին : Նոյնը կը հաղորդէ Մուշի Առաջնորդ Ներսէս Սրբազան: («Յուշեր», էջեր 68, 71):

Պատրիարքը կը ստանայ աղեխարչ նամակներ, որոնց մանրամասնութիւնները « ժայռերն անդամ կը լացնեն» :

Թուրքեւռուս համաձայնութիւնը բարենորոգումներու մասին «նոր դարագրը լուս մը կը բանայ հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ», կը դրէր Պոլսոյ ռուս դեսպանատան դործակատարը : Ընդհանուր քննիչի վան ժամանումը կ'ողջունուէր մեծ խանդավառութեամբ, փրկութեան ժամը կը հնչէր: Ճառախօս մը , դարագրութիւը ողջունելու հպարտութեամբ դրգռուած, կը դոչէր քննիչին. «Դուք 5–6 տարիէ ի վեր մեր սպասած մեսիան էք , այս տառապող ժողովուրդը ահա կը տեսնէ արշալոյսը »: («Հայրենիք » ,1955 , թ. 1, էջ 76):

Դաւը պատրաստուեր էր արդէն, կամաւորական դունդերու կազմութենէն առաջ, կերման – Թուրք դինակցութենէն անմիջապէս ետք. «1914 Օդոստոսին յատուկ նամակ դրկուած է տեղական իշխանութեանց խստիւ պատուիրելով բանալ ժամանակին, ուրեմն կառավարութիւնը ամէն ինչ պատրաստած էր եւ կիրարկելու համար վայրկեանին կը սպասէր » : (Ալպոյաճեան, Պատմ. Մալաթիոյ, Պէյրութ, 1961, էջ 927):

Գերման պաշտօնական Թուղթերէն քաղելով վիէննական Հ. Տաշեան կը դրէ .— « Զուտ մահմետական, համաթուրանական հիման վրայ ամէն ոչ – մահմետական եւ ոչ – Թուրք բնակիչները բոնի պիտի մահմետականացուէին եւ Թրքացուէին եւ եթէ կարելի չէ ասիկա՝ ջնջուէին»: «1914 Նոյեմբերին Կարինի նահանգին չարք մը դիւղերուն բնակիչները տեղահան ըրին, թէեւ ամբողջ նահանգի մէջ ըմբոստութեան ոչ մի նշան չէ եղած : Գերման հիւպատոսը կը դրէ . «Հայոց վարմունքը քննադատելի չէ, իսկ դասալիքները հետեւանքն են իրենց հանդէպ ցոյց տրուած վատ վերաբերումի » : (Հայ Ազգի Տարագրութիւնը, Ա. 1921 , էջեր 10, 52, 125, 215):

ՀՈՐԻՆ ԳԱԲՐԻԵԼԵԱՆ

(4 Շար.)

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

—o—

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Գրիգոր Մելիքեան Պերլինի մէջ բեմադրեց առաջին անդամ ըլլալով Ձոն Օսպոռնի « Յանկուդամբ հոեւ նայէ» կտորը: Ներկայացումը տրուեցաւ Սեպտեմբեր 19էն մին – չեւ 26, ամէն օր, Վազտնարն Թատրոնին մէջ :

Ամուսնական համերաշխութեան Թըն – ճուկին վերլուծումի մէկ փորձն է, որ կը ներկայացուի բեմին վրայ, ցասկութեամբ լեցուած երիտասարդ ամուսնին արտա – յայտութիւններով : Ամուսնացած այրը չունի այլեւս այն փափկանկատ վերա – բերմունքը , զոր առաջ կը յայտնաբերէր : Հիմա առօրեայ ապրուստի հոգը եւ կեանքի փելիստիայութիւնը ջլացնած կ'ընեն դինքը, որ իր երիտասարդ կնոջ ամէն մէկ չարժումին դէմ բան մը կը գտնէ ը – սելիք, կը դժգոհի ամէն առթիւ, չի նայիր իր կնոջ վրայ ,ոչ ալ ուրիշ կնոջ վրայ, այլ կ'ուղէ վիճիլ իր վաղեմի ընկերոջ հետ, որ պատրաստ եւ անտարբեր է բոլոր այդ յուղումներուն : Ան է որ աւելի սիրով եւ հասկացողութեամբ կը վարուի իր ընկերոջ կնոջը հետ, բայց ասիկա հետեւելով իր ընկերուհիին խոր – հուրդներուն կը հեռանայ ամուսնէն եւ կ'երթայ իր ծնողքին մօտ : Ամուսնին մայրը յանկարծ կը մեռնի: Ամուսինը նոյնպէս կ'երթայ դաւառ վերջին պահուն մօրը քով հասնելու համար: Մինչդեռ երիտասարդ կնոջ ընկերուհին կուդայ այս տան մէջ եւ կը փորձէ բարեկամանալ մարդուն ընկերոջ հետ եւ չյաջողելով կը կառչի իր ընկերուհիին ամուսնին, որ վերադառնալով տուն՝ կ'ուղէ առանձին ապրիլ: Մինչդեռ ընկերուհին տան դեկը ձեռք առնելու վրայ է, երիտասարդ կինը դղջալով կուդայ տուն, ուրկէ կը հեռանայ այլեւս ընկերուհին եւ երկու ամոլները կը միանան վերստին :

Այսպէս ժժդունած սէրը կը վերափայլի եւ կեանքը կ'առնէ իր ընթացքը: Իսկ հանդիսականները ամբողջ ամուսնական հանելուկը, անփորձութիւններն ու տանտումները մօտէն կը տեսնեն եւ կը վայելեն՝ իրր նիւթ խորհրդածութեան ..:

Կը չնորհաւորենք մեր դերմանախօս հայրենակիցը Գր. Մելիքեան, որ ան – խոնջ ջանքերով կ'արտաբերէ իր կարո – ղութիւնը դերմանական չրջանակի մէջ՝ նաեւ իրր բեմադրիչ :

Պ. ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

Յ. Գ.— Նոյն Թատրոնին առաջին ներկայացման օրուան առաւօտուն , Սեպտեմբեր 19ին, Պերլինի Հայերը առաջին անդամ ըլլալով հայկական չարժապատկեր վայելեցին : Դարձեալ Պ. Գ. Մելիքեան իր գործակցութիւնը բերած էր այս կազմակերպութեան : Ներկայացուեցան Հայաստանէն եկած երեք չարժապատկերներ :

1) Մեսրոպ Մաշտոցի 1600 ամեակին հանդիսութիւնները : 2) Դրժուրժիկը: 3) Հրաչեայ Ներսէսեանի յոբելեանին առթիւ քաչուած չարժապատկերը: Ասկէ զատ Զուիցերիոյ մէջ գործող «Հայոց բարեկամներ » ընկերութեան մէկ չարժանկարը, որ մօտ մէկ ժամ տեւող ներկայացում մըն է Հայոց անցեալէն մինչեւ ներկայ իրականութիւնը :

Նոյն

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՆԾՐԱԿԻՆ

«Ճանն» , կը դոչէ հօրեղբայրս վերա – դարձ սերոյ մը յուղումով: «Ձօրճ» ... Եւ ձեղմօրէն թեւերուս մէջ կ'առնեմ իր դլուխը եւ դանակը ուղղակի կը մխրճեմ ծոնրակին մէջ: Ցետոյ կեղծ կինը կը ծնկի ու կ'երթայ հանդստանալ բեղնա – ւոր գործունէութիւն մը ունենալէ ետքը: Ծնողքն պայթելով՝ ուխքի մը լեցուած մէջ :

— Այսպէս ամէն ինչ հրաշալի կերպով վարդարուած էր չէ՞ : Բայց ահա կը մնանինք կէտի մը, որ կը բարձրացնէ դնդիրը :Մեծ յուսախաբութիւն մը կը պատէ մեզ, որովհետեւ ահա մեր դիմաց ցցուած անմեղութիւնը հաստատող մեռած մը :

Ու պարպեց բաժակը :

— Ոստիկանական վէպի մը մէջ ամէնէն աւելի դիս դրաւողը, անմեղութիւնը հաստատող ապացոյցներն են: Ես իմ անմեղութիւնս վաստակելու համար երեք անձերու վիճայութիւնը ունիմ, երեքն ալ Հրեաներ, այսինքն՝ Տէր եւ Տիկին Տօրթհէյմէր եւ իրենց աղջիկը, չատ հարուստ եւ երաժշտասէր մարդիկ: Ասոնք օթեակ մը ունին Գովենթ Կարտէն Թատրոնին մէջ եւ միշտ կը հրաւիրեն խոստմնալից երիտասարդներ : Ես այս եղբայրակցութեան կը պատկանիմ, պարոն Փուարօ ... : Իսկ թէ կը սիրե՞մ օփերաները, անկեղծօրէն ըսելով ՝ ոչ: Սակայն մեծապէս կը դնահատեմ, ներկայացումէն առաջ ճաշել կրսուենար Սքուարի վրայ, եւ ընտրել որեւէ ճաշարանի մը մէջ Թատրոնի վերջաւորութեան, եթէ ասոր համար ան – հրաժեչտ ըլլայ նոյնիսկ պարել Բաչէլ Տորթհէյմէրի հետ: Ահաւասիկ, պարոն Փուարօ ,երբ կը սպասնկին հօրեղբայրս, ես յիմարութիւններ կը պատմէի Թուխ Բաչէլի ազամանդներով խճողուած ականջն ի վար, Գովենթ կարտէնի օթեակին մէջ : Այժմ կը հասկնաք հարկաւ թէ ինչու այնքան աղաւորէն կը խօսիմ :

Եւ ինքն իր վրայ դառնալով բաղկաթոռին մէջ աւելի խորը ընկողմանեցաւ ու չարունակեց .

— Ձեմ յուսար որ չատ ճանճրացուցի ձեզի: Միթէ չէ՞ք ուզեր հարցաքննել դիս կարգ մը կէտերու վրայ :

— Վստահ եղէք, որ բնաւ չճանճրացուցիք դիս, պատասխանեց Փուարօ : Եւ քանի որ այդքան հաճոյակատարութիւն ցոյց կուտաք ինծի, թոյլ տուէք ուրեմն կարճ հարցում մը ուղղել ձեզի :

— Ուրախութեամբ :

— Որքա՞ն ատենէ ի վեր դուք կը ճանչնաք Գարլոթա Ատամսը :

Երիտասարդը ապահովաբար չէր սպասեր այս հարցումին: Ուղղուելով իր տեղին վրայ, նոր արտայայտութիւն մը ըստացաւ :

— Չար սատանա, ի՞նչ պատճառաւ կ'ուզէք դիտնալ: Ի՞նչ չարաբերութիւն ունի ձեր այդ հարցումը մեզ զբաղեցնող նիւթին հետ :

— Իմ կողմէս պարզ հետաքրքրութիւն մը միայն:

Ռոնալտ արագ ակնարկ մը նետեց դինքը հարցուփորձողին :

— Գարլոթա Ատամսը... Սպասեցէք .. Մէկ տարի կայ որ ճանչցած եմ դինքը: Երբ թատերաչրջանին համար եկած էր Լոնտոն :

— Մօտէ՞ն ճանչցած էք զայն:

—Բաւական մօտէն: Խիստ վերապահ աղջիկ մըն է եւ ընտելանալ չի դիւեր բնաւ :

— Դուք կը սիրէ՞ք դինքը:

Ռոնալտ սուր կերպով նայեցաւ Փուարոյին :

— Ես կը փափաքէի դիտնալ թէ ինչո՞ւ կը հարցաքննէք զիս այդ աղջկան մասին: Անցեալ դիչեր իրեն ընկերացած ըլլալուս համար արդեօք : Լաւ ուրեմն, կը սիրեմ դինքը... այո, չատ ... ընտիր աղջիկ մըն է, ազնիւ .. եւ դիտէ ունկնդրել երբ կը խօսուի իրեն եւ իր խօսակիցը արժէքաւոր մարդ մը նկատած ըլլալու տպաւորութիւնը կը թողու :

Փուարօ, դլխու նչանով մը, վաւերացուց Ռոնալտի կարծիքը :

— Կը հասկնամ: Ուրեմն այս պարագային մէջ՝ մեծ վիչտ մը պիտի պատճառեմ ձեզի :

— Մեծ վի՞չտ մը ... ի՞նչպէս :

— Որովհետեւ մեռած է այդ աղջիկը :

— Ի՞նչ ըսիք ... ըսաւ Ռոնալտ տեղէն վեր ցատկելով: Գարլոթան մեռա՞ծ է :

Շփոթած էր :

— Անպայման կը կատակէք, պարոն Փուարօ : Գարլոթան չատ առողջ կը դղար ինքզինքը մեր վերջին հանդիպումին :

— Ե՞րբ հանդիպեցաք իրեն, հարցուց Փուարօ անմիջապէս :

— Կարծեմ երէկ չէ առջի օր: Ցիչողութիւնս երբեմն կը դաւաճանէ ինծի :

— Գարլոթան մեռած է ... կրկնեց Փուարօ :

— Արկածո՞վ մը ... Զո՞հ ինքնաչարժի ...

— Ոչ: Մխ Ատամս ընդունած է կարեւոր քանակութեամբ վերոնալ :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԻԼԻ.— Վասպուրականի Հայր· Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 5էր եւ 5իկին Ե· եւ Գոհարիկ Գիւլ – բաստեանէ եւ զաւակներէն երեսուն Ֆր·, ողբացեալ Մանուկ Տէրտէրեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Քալիֆորնիա) :

Հ. Յ. Դ.

Հ· Յ· Դ· ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ կեդր· Կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրա – ւիրէ Կրընոպլի Հ· Յ· Դ· Եօթնեղբայր – եան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, կիրակի (Հոկտեմբեր 17) ժամը 16ին : Ներկայ կ'ըլլան Կ· Կ·ի ներկայացուցիչ – ները :

ՓԱՐԻԶ.— *Հ· Յ· Դ· «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շորեքշաբթի իրի – կուն, սովորական հաւաքատեղին :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ դի – շեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահնե – րուն մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— *Հ· Յ· Դաշնակցութեան 75– ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, կի – րակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ դի – շեր, Ազգային Տան սրահը :*

Կը խօսի Ընկ· Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

ՎԱԼԱՆՍ.— *Հ· Յ· Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, թաղա – պետարանի թատրոնին մէջ, (Թէաթր Միւնիսիփալ) :*

Կը խօսի Ընկ· ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԻԼԻ.— *Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի պարահանդէսը Մար – սէյլի Ալհամպրա սրահին մէջ, Դեկտեմ – բեր 4ին :*

×

Ս· Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

Հայկ· Բարեգործական Ընդհ· Միու – թեան Մարսէյլի Տիկնանց մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Սիվանուիտի սրահը, Դեկտեմբեր 11ին, Շաբաթ դի – շեր :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻԻՆ ԿԱՆՑ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւէն :

Ձայն Սէն թ'Աման լէ զ'Օ: Ժամը 15ին ժամանում կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վա – րուժանի յուշարձանին առջեւ :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16·30ին: Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հան – դիսաւոր Հայածէս պատարագ, Սէն – Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղե – կավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատ – ուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական էկզարք :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անձա – նօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 15·30ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ·

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ թիթր տը վոյաժ :

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԷՆ...

«ROSY ARMEN a tout pour réussir : un aimable physique, une voix agréable et bien placée».

ԵՐԵՒԱՆ...

« Cette jeune femme qui répond au doux nom de ROSY, chante l'amour...»

...ԵՐԵՒԱՆԷՆ

«Que ROSY ARMEN fasse le plein là où des vedettes chevronnées ont tout juste réussi à attirer des demi-salles, elle le doit tant à son éclatante jeunesse qu'à son talent déja mûr, et pourquoi ne pas l'avouer, un peu à ses origines araratiennes».

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԱԶԳԻ ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԱՍՏՂԸ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻԻՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻԻՆ՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ROSY ARMEN vous présente son dernier disque Polydor

Հ· Յ· Դ· ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, Հ· Յ· Դ· Տաճ սրահին մէջ :
Կը խօսի՝ Ընկ· Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

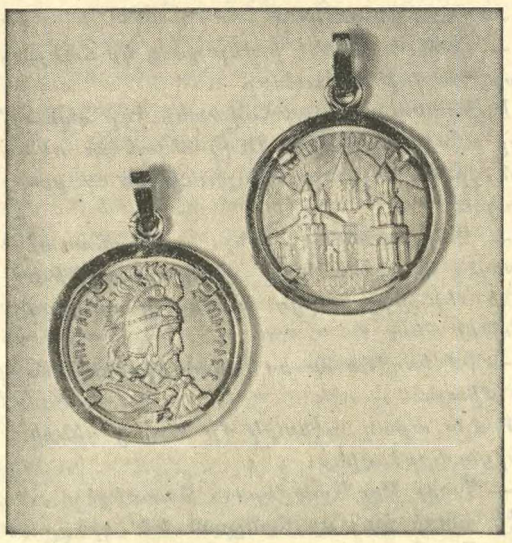

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ·
Շրջանակով 300 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ՅՈՅՍԻ ԵՒ ԼՈՅՍԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ — ՄԵԿՆՈՒՄ 1965 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋ

Երքուղարձ Փարիզ – Մոսկուա – Երեւան օդանաւով, 15 օր
Հայրենակիցներու փափաքին դոհացում տալու համար՝

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԱՆՋՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն Երեւան երքուղարձ խումբով: Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :

Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օղոստոսը անցընելու հա – մար Երեւան :

Բոլորը կազմակերպուած Հ· Մ· Ը· Մ· կողմէ

ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
17, Ave. des Acacias CLAMART (Seine) — Tel. : MIChelet 58-39
Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, հեռաձայն 20·63–43 :

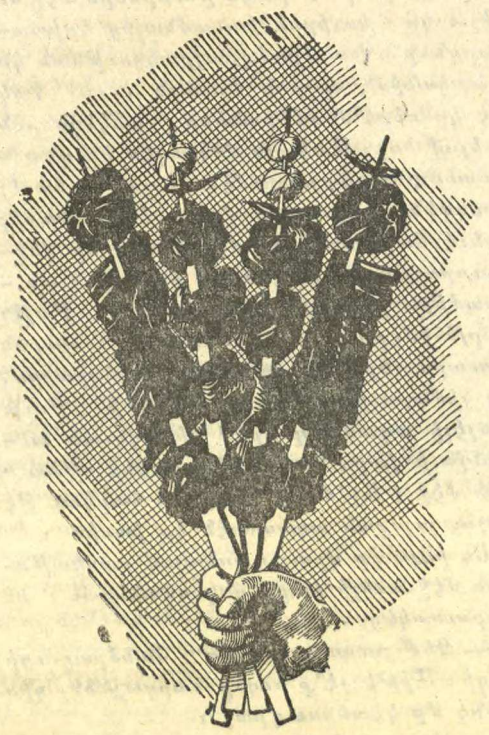

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 12 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10432 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.432

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

(Գահակալութեան տասնամեակին առթիւ)

—o—

Բ.

Մեր եկեղեցական պատմութեան մէջ հաղուադէպ երեւոյթ մըն է կաթողիկոսներու արտասահման ուղեւորութիւնը :

ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն երկու կաթողիկոսներ ճամբայ ելած էին Էջմիածնէն Եւրոպա երթալու եւ Հայկական դատ հետապնդելու համար, սակայն կէս ճամբան մնացեր էին: Ասոնք էին Ստեփանոս Ե. Սալմաստեցին (1545 – 1567) եւ Յակոբ Դ. Ջուղայեցին (1655 – 1680): Այս վերջինը վախճաներ էր Պոլսոյ մէջ եւ իր պատուիրակութեան կրտսեր անդամ Իսրայէլ Օրին շարունակած էր ճամբան դէպի Եւրոպա եւ զանազան ձեռնարկներ ըրած այնտեղ :

Էջմիածնի Փիլիպպոս Աղբակեցի կաթողիկոս (1633 – 1655) Հալէպի մէջ, 1652 – ին հանդիպած էր Կիլիկիոյ Ներսէս Կաթողիկոսին եւ միասին Զատիկը տօնած էին Երուսաղէմ :

Բացառիկ դեր մը պիտի վիճակուէր Վազգէն կաթողիկոսին, իբրեւ ճանապարհորդ, իր ընտրութեան առաջին ամիսներէն սկսեալ :

Տասը տարուան ընթացքին երեք անդամ ուղեւորեցաւ արտասահման, 1956ին, 1960ին եւ 1964ին եւ այցելեց բոլոր դաղութները, — Լիբանան, Պաղեստին, Եգիպտոս, Յունաստան, Իտալիա, Ֆրանսա, Անգլիա, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկա, վերջին անդամ ալ՝ Եթովպիա:

Ընդհանուր զարմանք պատճառեց իր առաջին ուղեւորութիւնը դէպի Լիբանան՝ մասնակցելու համար Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ընտրութեան :

Վազգէն Ա. Լուսաւորչի աթոռին վրայ բազմած էր 1955 Սեպտեմբեր 30ին եւ ծրագրած էր 1956ի գարնան Էջմիածնի մէջ գումարել եպիսկոպոսական ժողով մը, որուն հրաւիրած էր Պոլսոյ Գարեգին Պատրիարքը: Այս վերջինը 1955 Նոյեմբեր 22 թուակիր նամակով մը կը տեղեկացնէր մեզի թէ կը պատրաստուի մեկնիլ Էջմիածին՝ մասնակցելու ծրագրուած եպիսկոպոսական ժողովին :

Իր ընտրութենէն ճիշդ չորս ամիս վերջ, 1956 Յունուար 31ին Վազգէն Ա. Էջմիածնէն ճամբայ ելաւ «երթալու եւ տեսնելու իր ժողովուրդը», Մոսկուայի ճամբով: Փետր. 10ին օդանաւով հասաւ Փարիզ, ուր մէկ օր մնալէ վերջ մեկնեցաւ Լիբանան: Փետր. 12ին Պէյրութի օդանաւակայանին մէջ 30·000 Հայեր արքայական ընդունելութիւն ըրին իրեն եւ երեք հազար ինքնաշարժերով զինքը առաջնորդեցին Անթիլիասի կաթողիկոսարանը :

Ժամանակին երկարօրէն գրած ենք իր այս այցելութեան եւ կաթողիկոսական ընտրութեան մէջ իր կատարած ապերախտ դերի մասին: Զենք ուզեր արծարծել հին վէրքերը : Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայաշատ գաղութներու «երկփեղկումը»: Հոգելոյս Զարեհ կաթողիկոսի դէմ տարիներով մղուած խաչակրութիւնը եւ յարակից դէպքերը :

Վազգէն կաթողիկոսի առաջին գործը պէտք է ըլլար այցելութիւն տալ Հայաստանի, Վրաստանի, Ատրբեջանի եւ Հիւսիսային Կովկասի էջմիածնական թեմերուն եւ ծանօթանալ Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ ապրող իր հօտի կրօնական ու եկեղեցական կարիքներուն, եկեղեցիներու եւ վանքերու վիճակին :

Զբաւ այդ եւ առաջին առթիւ գնաց Լիբանան, որ իր թեմը չէր: Ի՞նչ պատահեցաւ Նոյեմբերէն Յունուար, որ ստիպեց զինքը փոխել իր սկզբնական ծրագիրը եւ «եպիսկոպոսական ժողով»ը փոխանակ Էջմիածնի՝ գումարեց Գահիրէի մէջ (1956 Մարտ 5-8): Նորութիւն մըն էր այս «եպիսկոպոսական ժողով» ըսուածը, որուն հնարած «թերի եւ անընդունելի» չնաշխարհիկ բանաձեւը եկաւ իւղ լեցնելու կրակին վրայ :

Մինչ «Էջմիածնասէր» պիտակին ետեւ թաքնուած «համախմբական»ներ կը թունաւորէին Լիբանանի ու Սուրիոյ ազգային կեանքը, Զարեհ կաթողիկոս եւ իր շուրջ համախմբուած երիտասարդ ու հայրենասէր միաբանները շինարարական օգտակար աշխատանք կը կատարէին վանքն ու իր դպրեվանքը բարեկարգելով եւ ամուր հիմերու վրայ կը դնէին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռը :

Կիլիկեան թեմի քանի մը ըմբոստ եկեղեցիներու անջատման թողած բացը ստուերի մէջ կը մնար, երբ շատ չանցած Յունաստանի, Իրանի եւ Ամերիկայի ազգային թեմերը կը միանային Անթիլիասի աթոռին, շուրջ կէս միլիոնի բարձրացնելով անոր հովանիին տակ մտնող հայրենակիցներու թիւը :

Ճիշդ եօթը տարի տեւեց մեր ազգային կեանքը փոթորկող արուեստական պայքարը, որ սկսած 1956 Փետրուար 20ին Զարեհ կաթողիկոսի ընտրութեան օրը՝ վերջ գտաւ 1963 Փետրուար 18ին՝ երջանկայիշատակ հայրապետի յանկարծական վախճանումով :

Քաւութեան նոխազ դարձաւ երիտասարդ կաթողիկոսը, որ իր անբասիր կեանքով եւ արդիւնաւէտ աշխատանքով յարգանք ու պատկառանք էր պարտադրած իր հակառակորդներուն :

Վազգէն կաթողիկոս ութ տարուան փորձառութեամբ օժտուած՝ 1963 Հոկտեմբեր 26ին Երուսաղէմի Ս. Յակովբեանց պատրիարքարանի դահլիճին մէջ ողջագուրուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Խորէն Ա.ի հետ : Մեղմացան կիրքերը : Վերջ գտաւ «երկփեղկում»ը : Որոշ չափով վերահաստատուեցաւ խաղաղութիւնը :

« Հոկտեմբեր 26»ը Վազգէն Ա.ի տասնամեայ գործունէութեան ամէնէն լուսաւոր թուականը կը կազմէ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ՈՉ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄԱՐԴՆ ԵՄ, ՈՉ ԱԼ ՀԱՄԱԽՄԲՄԱՆ ՄԸ ԿԸՍԷ ՄԻԹՐԱՆ

Երկու ամիս իսկ չէ մնացած նախագահական ընտրութեան եւ ցարդ, անկախ կարգ մը բացառութիւններէ, կացութիւնը անորոշ կը մնայ : Արդարեւ հակառակ իր բազմաթիւ յայտարարութիւններուն, բոլորը համոզուած չեն թէ Փինէ թեկնածու պիտի չըլլայ, իսկ տը Կոլի մասին, այն համոզումը կը տիրէ քանի մը օրէ, թէ մինչեւ Հոկտեմբեր 25 պիտի դնէ իր թեկնածութիւնը :

ՄԻԹՐԱՆ, առջի օր, պարզեց իր տեսակէտները: Շեշտեց թէ ոչ կուսակցութեան մը մարդն է, ոչ ալ համախմբման մը, այլ՝ պայքարի մը մարդն է: Ուրախ է որ առանց բացառութեան ձախի բոլոր կուսակցութեանց թեկնածուն է եւ իրմէ աւելի ազատ մարդ չկայ: Անդրադառնալով երկրին հիմնարկութեանց, ձախի թեկնածուն յայտարարեց թէ երկու ըմբռնում կայ նախագահական վարչաձեւի : Այն վարչակարգը զոր իրաւագէտները կը նախատեսեն «որոնց գիտութիւնը աւելի բացայայտ է քան տրամաբանութիւնը» եւ հանրաքուէի դրութեան վարչաձեւը որու ենթակայ է ներկայիս Ֆրանսա : Ժողովրդապետական հիմեր չգտնելով հանդերձ Ե. Հանրապետութեան մէջ, Միթրան չուզեր Դ. Հանրապետութեան վերադառնալ, «որու վնասները ծանօթ են»: Կ՚ուզէ միջին ճամբայ մը գտնել, որու գաղտնիքը կը կայանայ քաղաքական մեծ ընտանիքներու վերակազմութեան մէջ :

« Ան որ պետութեան գլուխն է պէտք չէ խուսափի հասարակաց օրէնքէն» կը շեշտէ Միթրան որ խստօրէն կը քննադատէ կառավարութիւնը եւ իր մեծամասնութիւնը «կ՚ընդդիմանամ բոլոր անոնց, որոնք ոչ օրէնք կը ճանչնան, ոչ Սահմանադրութիւն որովհետեւ տէր մը ունին : Հարկ է բացատրել Ֆրանսացիներուն որ այլեւս օրէնք չկայ քանի որ յարգուած չեն: Զօր. տը Կոլի իրական յաջողութիւնն այն է որ, ժամանակ մը, հիմնարկութիւններ հաստատեց աւելի համապատասխան մեր ժամանակին: Բայց շատ չտեւեց, վասնզի ծաղրելով Սահմանադրութիւնը, ինք քանդեց ինչ որ ստեղծած էր եւ ըսածիս լաւագոյն փաստն այն է, որ երբ դիմացը, առջեւս կը կանգնին կոլեան զօրագունդեր, կը տեսնեմ որայդ հանրապետականներու գլուխն է՝ Քոնթ տը Փարին որ մեզի դաս կուտայ յանուն Հանրապետութեան »:

Միթրան կ՚եզրակացնէ .— « Երեսփոխաններու Հանրապետութեան յաջորդեց մէկուն հանրապետութիւնը, կը մնայ հաստատել քաղաքացիներու Հանրապետութիւնը »:

Տեղեկատուութեան ժողովի մը ընթացքին, Ժողովրդական Շարժումի (ԷՄ – ԷՌ Փէ) խորհրդարանականները եւ ղեկավարները զբաղած են Դեկտեմբերի ընտրութիւնով : Ցարդ չեն որոշած իրենց վերջնական դիրքը: Ժողովին մասնակցողներուն առջեւ դրուած է հետեւեալ հարցը.— Կողմնակից է՞ք թէ ոչ կեդրոն թեկնածութեան մը: Այդ թեկնածուն պէտք է՞ քաղաքական անձնաւորութիւն մը ըլլայ թէ կուսակցութիւններէ գուրս մէկը »: Ժողովը այն տպաւորութիւնը ձգած է թէ նպաստաւոր հոսանք մը կայ կեդրոն թեկնածութեան մը: Այդ հոսանքը սակայն ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը չի կազմեր :

Էքսփրէս շաբաթաթերթը այս Շաբաթ հրատարակած է վիճակագրութիւն մը, որ արդիւնք է հանրային կարծիքին մէջ կատարուած քննութեան մը :

Դեռ անորոշ են հողագործները, որոնց 46 առ հարիւրը ցարդ կարծիք չի յայտներ: Աւելի վճռական են փոքր արհեստաւորներն ու առեւտրականները որոնց 46 առ հարիւրը տրամադիր է տը Կոլի համար քուէարկելու :

Նկատի առնուած է նաեւ Փինէի թեկնածութիւնը, որ իր կողմնակիցները կը գտնէ բարձր քատրերու, ճարտարարուեստներու եւ ազատ արհեստներու մէջ:

Առանձին առանձին նկատի առնելով թեկնածուները, Էքսփրէսի վիճակագրութիւնը հետեւեալ թիւերը կուտայ.— Միթրան համայնավարներու ձայներուն 63 առ հարիւրը կ՚առնէ եւ միայն 34 առ հարիւրը ընկերվարական ձայներու : Տը Կոլ համայնավարներու ձայներուն 17 առ հարիւրը եւ ընկերվարականներու 34 առ հարիւրը: Փինէ ընկերվարական ձայներու 12 առ հարիւրը: Այս թիւերը որոշ չափավ կը բացատրեն Կի Մոլէի հակասական յայտարարութիւնները: Կեդրոնի կուսակցութեանց պատկերը հետեւեալն է.— ԷՄ ԷՌ ՓԷ՝ 41 առ հարիւր տը Կոլ, 25 առ հարիւր Փինէ եւ 14 առ հարիւրը Միթրան :

Արմատական.— 14 առ հարիւր՝ տը Կոլ, 18 առ հարիւր Փինէ, եւ 32 առ հարիւր՝ Միթրան :

ԱՏԱԼԷԹԸ ԿԸ ՇԱՀԻ

—o—

Թուրքիոյ ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները ծանօթ չէին Երկուշաբթի առաւօտ, բայց առաջին տեղեկութեանց համաձայն Արդարութեան կուսակցութիւնը (Ատալէթ) գլուխը կը գտնուի : Իրեն կը յաջորդէ Ինէօնիւի Հալքը եւ նորակազմ աշխատաւորական կուսակցութիւնը:

Անգարայի մէջ, քուէարկութիւնը հանդարտ անցած է բայց միջադէպեր պատահած են շրջաններու մէջ : Աֆիոնի մէջ երկու հոգի սպաննուած է: Վիրաւորներու թիւն է՝ 28 :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ներքին նախարարութեան համաձայն «Քէ» Կուեվեռա Արժանթին չի գտնուիր: Կը կարծուի թէ Փերու մեկնած է :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Արտաքին նախարարը Փարիզ կը գտնուի :

ՅՈՅՆԵՐԸ կը սպասեն Թուրքիոյ ընտրութեանց արդիւնքին եւ նոր կառավարութեան կազմութեան, վերսկսելու համար բանակցութիւնները Կիպրոսի շուրջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ բարձր հրամանատարութեան փոփոխութիւնները մեծ իրարանցում ստեղծած են կառավարութեան մէջ: Իրարանցումի գլխաւոր պատճառն է Զօր. Լուքաքիսի հանդստեան կոչուիլը : Կապի նախարարը կը սպառնայ հրաժարիլ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆԻ առողջական վիճակը գոհացուցիչ է: Նախագահը վերսկսած է իր աշխատանքները :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ կ՚ուզէ Արտաքին նախարարութեան ճամբան փակել Շրէօտէրի առջեւ : Նախկին վարչապետին կարծիքով, Շրէօտէր պատճառ դարձած է որ Ֆրանսա Ռուսիոյ գիրկն իյնայ եւ Գերմանիա ներկայիս պաշարուած ըլլայ Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը՝ Ֆաֆանի վար ինկած է Նիւ Եորքի մէջ եւ 15 օր անշարժութեան դատապարտուած հիւանդանոցը: Յոյս կայ որ առանց վիրաբուժական գործողութեան, կ՚ազատի :

ԱԼՏՕ ՄՈՐՕ, Իտալիոյ վարչապետը պաշտօնական այցելութեան պիտի երթայ Եուկոսլաւիա, Նոյեմբեր 8–12:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ կառավարական պաշտօնաթերթ՝ «Իզվեստիա»յի խմբագրապետ նշանակուած է Տոլկոնով, որ կուսակցութեան ուրիշ երկիրներու հետ կուսակցութիւններու Կապի բաժնին փոդ – զեկավարն է :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ բանակը տէր կը մընայ կացութեան եւ պայքարը կը սաստկացնէ համայնավարներուն դէմ : Հազարէ աւելի ձերբակալութիւններ կատարուած են :

ՌՈՏԵԶԻԱ վճռած է իր անկախութիւնը հռչակել, կ՚ըսէ Իան Սմիթ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին: Անգլիական տեսակէտն այն է թէ բացի Կեդրոն Ափրիկեան Միութենէն (1910ին) բրիտանական ոչ մէկ գաղթավայր անկախութեան հասած է ցորչափ իշխանութեան գլուխը գտնուող մեծամասնութիւնը սեւ չէր : Ուրեմն ամուր երաշխիքներ պէտք է տրուին որպէսզի 1961ի Ռոտեզիա Սահմանադրութեան սկզմունքները յարգուին: Ռոտեզիոյ տեսակէտն այն է (Սմիթի բերնով) որ Սահմանադրութիւնը կը յարգուի, բայց սեւ մեծամասնութիւնը չի կրնար իշխանութեան գլուխ գալ երկար տարիներ, թէ ոչ ինչ որ Անգլիա շինած է կը քանդուի :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտէք Ռոշէ յայտարարեց թէ համամիտ են տը Կոլի քաղաքականութեան արեւելեան երկիրներու հանդէպ :

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Վենետիկ, 19 Ապրիլ: Մեռելոց է ...:

Հայկական մեռելոց... Յարութեան շողերուն մէջ սպիտակ հոգիներ կ'իջնեն երկիր՝ ողջերուն հետ համբուրուելու: Հոգիներու հաղորդութեան օրն է...: Զանգակներն հանդարտ կը բարձրանան՝ երկնային թափօր կազմելու համար: Գարնանային մեռելոց է ...:

Վենետիկի կապոյտին տակ ծաղկած է Ս. Ղազարը. պատարագի երգերը բուրումնաւէտ են. խորանին դիմաց ոսկեդիպակ հրեշտակներ կան, հոգիով երկնքի մէջ, երգելով Սերովբէներու հետ, աղօթքով եկեղեցիին կամարներուն տակ, հայ սուրբերուն, հայ հաւատացեալներուն մէջ: Առանց ողբի, առանց յուսալքման: Հայկական Մեռելոց է ...:

Մեղի համար ուրիշ Մեռելոց է. ամէն տարի այդ օրն ազգովին յարութիւն կ'առնենք, խաչակնքուած շիրիմները կը բացուին, անխաչ շիրիմները ծովերէն ու անապատներէն կը լսեն « Խաւար մերժի, տրտմեալ հոգիքն ուրախանան »: Գերագոյն խորհուրդներու սահմանուած օր մը, զոր հողեղէն մարդը չի հասկնար, ոչ մէկ ազգ կը զգայ այդ հոգեկան ուրախութիւնը. ոչ մէկ ազգ այդքան սրտագրաւ երգերով երկնքին հետ կը հաղորդուի. աղօթք, խունկ երգ եւ հաւատք մեր սրտին կը խօսին եւ մեր վէրքերը կարմիր վարդերու պէս կը բացուին: Գարնանային Մեռելոց է ...:

Ս. Ղազարի եկեղեցւոյ դաւիթին մէջ կրանիտէ հայկական խաչ մը դրուած է՝ որմին վրայ, վարդագոյն մարմարով շրջանակուած, Էջմիածնի Վեհափառ Կաթողիկոսին նուէրն է, նրբօրէն քանդակուած. ուրիշ ի՞նչ կարելի էր դնել Ս. Ղազարի մէջ ալ՝ միլիոնաւոր նահատակներու յիշատակը անմահացնելու համար: Խաչն է մեր պատմութեան խորհրդանիշը, մեր արքաներու թագին զարդը, մեր զինուորականներու կուրծքերուն շքանշանը, մեր եկեղեցիներուն գմբէթներէն երկինք թռչող սլաքը: Անով մենք ճեղքեցինք եւ անցանք բարբարոս ազգերու փրփրադէզ ալիքները: Անով կնքեցինք մեր ճակատները, մեր դռները, եւ անոր շուքին տակ հանդչեցանք՝ ամէն տարի յարութիւն առնելու: Հայկական մեռելոց է ...:

Մեր աչքերուն առջեւ կը փայլի Հայաստանէն եկած խաչը, որ կը խորհրդանշէ մեղի անթարգմանելի հաւատք, անբեկանելի կամք, արիւնոտ ոտքերով միշտ քալելու, փուշերու, կայծքարերու վրայէն, միշտ դէպի մտաւոր բարձունքներ, դէպի հոն՝ ուր բիրտ ուժը չի հասնիր եւ ուր երբեք պարտութիւն չկայ:

Ի՞նչ դեղեցիկ կոչական. Մարտիրո՛ս ժողովուրդ. այո, եւ նահատակի դեղեցիկ պսակով զարդարուած: Գաղափարի ժողովուրդ, որ միայն հրաշակերտ կոթողներ բարձրացուց՝ լեռներուն վրայ գմբէթէ թագեր դնելով, հովիտներուն մարդկային կեանք տուաւ, ծաղիկներուն խառնեց քանդակուած խոյակներ. ո՛չ կործանարար բազուկ, ո՛չ ալ հոգին սիրտը բիրտ երկաթով վիրաւորող: Եւ այս խաչը կուգայ կրկին ու կրկին մեղի յիշեցնելու Վարդաններու դարերը, Աշոտ Երկաթի մը վրէժխնդիր հոգին, Հայութեան վերապրող կամքը: Ո՞վ կրնայ մեղ ոտքի կոխան ոչխարներ կոչել: Քիչ են այն ազգերը որ մեր պատմութեան հերոսական էջերն ունին: Գիտէ ասպետի պէս իր սուրը գործածել, գիտէ գրիչն ու տաղանդը գործածել դեղեցկութիւններ ըստեղծելու, գիտէ իր արդար քրտինքը թափել՝ հոգին ծոցէն ոսկի ցորեն հանելու: Ծնած է պայքարով, մեռած է պայքարով, բռունցքներով պաշտպանած է իր հաւատքն ու ստեղծագործութիւնը, եւ ո՞ր անոպայ բազուկը կրնայ մեղմէ խլել այս սրբազան փառքը:

Յիսուն տարիներ առաջ, չեմ գիտեր ի՞նչ փոթորիկ էր, ի՞նչ տարտարոսի երկրաշարժ, ի՞նչ անմարդկային կատղած ալիք, եկան պատեցին մեր սրբազան հողը, մթնեց երկինքը, եւ խաւարին մէջ ահաւոր ոճիր մը գործուեցաւ. տուն տան վրայ փլաւ, աւերակ աւերակի վրայ շրջեցաւ, ճարճատեցին հոյակապ գմբէթները, սարերը կարմրեցան, դետերը ծիրանի գոյն առին. մայրը որդիին փարած կոյսը ծերունին գրկած, մէկը միւսին դագաղ եղաւ: Ո՞վ կրնար վառ երեւակայութեամբ քալել Տրապիզոնէն Տիգրանակերտ, Կարսէն Կիլիկիա. մէկ հող, մէկ դերեզման: Գարուն էր, հայկակա՛ն մեռելոց. ամէն մանուշակ անմեղ մանկան մը արցունքն էր, ամէն շուշան՝ հէգ կոյսի մը ամօթխած պատկերը, ամէն վարդ՝ մօր մը կարմիր համբոյրը, եւ տակաւին, յիսուն տարի ետք, ծառերն ու հովերը կը կրկնեն անծայր բազմութեան մը աղեխարշ ողբերը:

Ոչ ոք իր անունը փոխեց, ոչ ոք իր հաւատքն ուրացաւ, ոչ մէկ կոյս կանանոցի զարդ եղաւ. ներկեցին դետերու փրփրոտ ալիքները ծիրանի գոյնով, ինչպէս վերջալոյսը գիտէ դեղեցկութիւն տալ Եփրատի ջուրերուն:

Եւ դաւաճանները մնացին քարացած՝ դետերու ափերուն. ոճիրէն սարսափած՝ փնտռեցին աւերակներ իբր ապաստանարան. յափշտակեցին գացողներուն անբաւ հարստութիւններն ու աւելի աղքատցան. կործանեցին տուն ու տաճար եւ մնացին առանց տանիքի, դառնալով քարայրներու դարերուն:

Ողբ չէ որ կը հիւսենք, այլ ահաւոր ողբերգութիւնը մեր հոգիով կը լուսաւորենք: Եկած ենք Նահատակներու յիշատակը կատարելու քրիստոնէական դեղեցիկ սովորութեամբ, հաւատքի հերոսներուն դեղեցիկ լուսապսակները դիտելու, խօսելու իրենց հետ, հոգիանալու, բարձրանալու հոն՝ ուր երբեք պարտութիւն չկայ: Ոչ մէկ ատելութիւն, ոչ մէկ ոխի կանչ. արդար իրաւունք մը, սիրելիներու քաղցր յիշատակ մը, մեղ խմբած է այս խաչին տակ:

Ինչո՞ւ այդ ահաւոր թուականը, Տէր Աստուած, ինչո՞ւ անմեղ ժողովուրդի մը ջարդը: Ի՞նչ մեղք ունէր, որո՞ւն մեղանչած էր, որո՞ւն հացը խլած էր, որո՞ւն իրաւունքը բռնաբարած: Իր քրտնաջան աշխատանքով սուլթաններ կշտացուցած էր, Քիւրտն ու Թուրքը կերակրած էր. իր ձեռքերը լայն բացած էր աղքատին ու սովածին, իր ափերով քրտինքը ջուր տուած էր ծարաւիներուն: Հազարաւոր կիսակործան կոթողներ ջարդուած բազուկներով երկինք կը նային այսօր, եւ աղօթական կը սպասեն իրենց տէրերուն, կ'ուզեն վերստին կեանք առնել, արեւ տեսնել, թագն ըլլալ մեր լեռներուն, ողջունել խոնարհ աղօթող Հայը:

Եւ օր մը սարսափելի հրաման մը պիտի վրդովէր մեր խաղաղ աշխարհը: Զո՞վ կը ջնջեն, հայ կաղնի՞ն՝ թէ հայ պատմութիւնը. զո՞վ կը ջնջեն, հայ անո՞ւնը՝ թէ տաղանդը: Անապատները նեղ եկան հայ ոսկորներ ամփոփելու, ծովերը գըրկեցին ծաղկատի մանուկներ, ալիքները սրտակեղեք ողբերու փոխուեցան: Եւ մեղի կ'ըսեն՝ մոռցէ՛ք: Ի՞նչպէս մոռնանք, մեր մարդկային ուժերէն վեր է գործուած անարդարութիւնը, մեր սիրտն ու հոգին կը բողոքեն: Ո՞ր մայրն իր զաւակին դերեզմանը կը մոռնայ, ո՞ր զաւակն իր ծնողքը կը մոռնայ: Շատ դիւրին է ըսել. Հին պատմութիւն է, մոռցէ՛ք: Դեռ շատ յիսուն տարիներ պէտք են որ պարտուած արդարութիւնն իր լուսազարդ զէնքերը կրէ: Հայ ժողովուրդը համբերող է, իր վէրքերը լիզելով կը բժշկէ: Իր աշխատանքը խուլ եւ անազմուկ է. անոր արմատները կաղնիի պէս խոր թաղուած են՝ Կիլիկիայէն մինչեւ Արարատ: Փորեցէք այդ սրբազան հողը, Հայու անուն, Հայու խաչ, Հայու ձեռք պիտի գտնէք: Հոգ չէ թէ տակաւին հողազուրկ ենք, բայց ոչ հայազուրկ. ամէն հայ սրտի մէջ վահագնի հուրը կայ, ամէն հայ տան մէջ սրբազան դաբիր մը կայ. բոց տալու մեր ապագային:

Ահաւասիկ մէկ ու կէս միլիոն նահատակներ, միացած հին շարքերուն, լուսաւոր կը պատկերանան մեր աչքերուն դիմաց: Ո՛վ գիտէ, քանինե՛ր մեղմէ իրենց սիրելիներն ունին այդ թափօրին մէջ: Քանինե՛ր հայր ու մայր, քոյր ու եղբայր կը համրեն անապատներու մէջ. իրենց միակ սուգն է որ չկրցան վերջին համբոյրը տալ, գթած ձեռքերով անոնց աչքերն երկինք դարձնել:

Երանի՛ այն ազգին՝ որ նահատակի անուն ունի. մեր սեփականութիւնն է այդ փառաւոր տիտղոսը: Մեր տաղանդին, մեր աշխատանքին, մեր մշակոյթին, մեր անբռնաբարելի խաչին ու գոյութեան անջնջելի տիտղոսը: Ոչ մէկ տեղ դահիճներու յուշարձաններ կանգնած են. ոչ մէկ պատմութիւն ոսկեղէն շրջանակով էջեր յատկացուցած է անոնց. եկան բրոնութեամբ, դացին անարդութեամբ, բայց մեր նահատակ պատմութիւնն աւելի եւս դեղեցկացաւ ու ճոխացաւ, յիսուն տարի կայ:

Երանի՛ այն ազգին որ մարտիրոսի անուն ունի. անոր աթոռն երկինք է, պատուանդանը՝ երկիրս: Եթէ արդարութիւնը պարտուած կը լռէ՝ քարերը կ'աղաղակեն, նոր սերունդներ կուգան Նահատակներու արիւնէն ծնած, շարքերով կուգան. պատիւով կուգան ...:

Մե՛ր վրայ կը սաւառնի մտաւորական լոյսը, ո՛չ դահիճներու զաւակներուն վրայ. ամէն կողմը դպրոցներ լայնափեղկ բացած են իրենց դռները. Խորենացին, Եղիշէն կը կարդան. Սասունցի Դաւիթի թռիչքը կ'առնեն. եւ ազգ մը որ պիտի ջնջուէր՝ հրաշալի եղեւինի մը պէս դէպի երկինք հասակ կ'առնէ:

Այնտեղ Արարատի քղանցքին տակ փոքրիկ երկիր մը ունինք, այսօր խնամակալի ձեռքին տակ, բայց վաղն այդ ափ մը հողը պիտի ուռճանայ, պիտի մեծնայ, առիւծի կորիւն պիտի դառնայ ...: Հոն կը ճռնչեն մեքենաները, արուեստ արուեստի կը հետեւի. չեմ գիտեր երկնքի՞ մէջ աւելի աստղ կայ, թէ այդ երկրին վրայ լոյս:

Մարտիրոսներու արիւնը Հայութեան սերմ է. եւ ի՛նչ աղնիւ սերմ ի՛նչ արգաւանդ սերմ:

Մեղի համար արիւն ու միս է մեր ազգութիւնը, հաւատքն ու մշակոյթը: Վարուժաններ, Սիամանթօներ, Սեւակներ ու Զօհրապներ եւ դեռ հարիւրաւոր մտաւորականներ անարդ ձեռքերով նահատակուեցան. բայց արդէն շարքերը կազմուած են նոր տաղանդներու, անշիջանելի ջահ է Հայութիւնը որ աւելի կ'արծարծի եւ հրդեհ կը դառնայ կատաղի փոթորիկներու դիմացը:

Մեր զօրութիւնը ներքին է, բնազդ է, կամք է, եւ պայքարի սէր: Թող այսօր արդարութիւնը զինաթափ ըլլայ, պարտուած մնայ միջազգային սեղաններու առջեւ. թող խաղաղութիւն եւ ազատութիւն քարոզեն կեղծ առաքեալներ. մենք կը հաւատանք եւ կը հետեւինք Ե. Չարենցի խօսքին —ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ, ՔՈՒ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԴ՝ ՍԵՓԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒԴ ՄԷՋՆ Է: Ոչ ծախու ապրանք ենք, ոչ փողոցներու մէջ կեանք մուրացող: Մենք կանք աշխարհի վրայ ամենասուրբ իրաւունքով, պիտի ապրինք աւելի փառաւոր էջերով: Պատմութիւնը Նահատակներուն փառքը կը հիւսէ, իսկ դահիճներու երեսին խոշոր ափ մը ցեխ կը նետէ: Թերեւս անցնին շատ ժամանակներ. պատմութիւնը տարիներու հոլովում չէ, այլ վերելքի ճանապարհ է:

Յիսուն տարիներ առաջ մէկուկէս միլիոն խաչեալներ ճամբայ ինկան արիւնոտ Գողգոթայէ մը եւ կը քալեն դէպի յարութեան լեռը. իրենց առջեւէն կ'երթայ լուսաւոր Խաչը, մեր դարաւոր փառքի զինանշանը, որուն մէկ փոքրիկ ցոլքըն ինկաւ այստեղ, Մխիթարի յարկին տակ, աստղի պէս ճառագայթող, յոյսի պէս կենդանի: Չեմ գիտեր ո՞ր հրեշտակը բերաւ Արարատի կողէն փրթած այս խաչը, որ հոս Ս. Ղազարի մէջ միշտ փայլի եւ խօսի անցորդ օտարականին՝ թէ այս հրաշատեսիլ կղզին ստեղծող ժողովուրդը, ասկէ յիսուն տարիներ առաջ արիւնոտ խաչին վրայ դրին, տարին եւ անապատներու մէջ թաղեցին, նետեցին ծովերու ալիքներուն մէջ, եղունգներով քերթեցին կոթողներու վրայէն անոր անունը եւ ուղեցին մոռնալ. բայց ան յիսուն տարիներ վերջ յարութիւն առաւ Նահատակի սպիտակ պատմուճանով եւ այսօր արդարութիւն եւ հատուցում կը պահանջէ անարդար աշխարհէն:

Ո՛վ օտարական, որ զմայլած կը շրջիս այս գեղարուեստի վայրին մէջ, գընա՛, պատմէ՛ քու ժողովուրդիդ՝ թէ հոն հրաշք մը տեսար. արեւելքցի փոքրիկ ժողովուրդ մը, Հայ ազգը, որ իր մահով կը ստեղծէ անմահական դեղեցկութիւններ, եւ ամէն օր կը վերածնի արշալոյսին պէս Արարատի գագաթին: Տեսար հին հաւատք մը խորհրդանշող խաչ մը, որ է ճանապարհ. ճշմարտութիւն եւ կեանք:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՉՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՄԻՐՀԱՒ

Իսկ միւս առաւօտը, երբ այդ քարին հասան, եւ ինքն առաջարկեց նորից միասին մի ձիու նստեն, Սոնան յայտնեց, որ մայրը յանդիմանել է իրեն եւ խստիւ պատուիրել առանձին նստելու:

— Ինչո՞ւ:

— Ամօթ է, — ասաց աղջիկը արդար ժպիտով:

Դիլան դային մօտեցաւ մի դէզի, ձեռքը կոխեց խուրձերի մէջ եւ տաքութիւն զգաց: Կեծացել էին խուրձերը, դիշերուայ խոնաւութիւնից հասկերը տմկել էին:

Երբ ծանօթ արտին հասաւ, յենուեց կայծքարով հրացանին, միտք արեց: Սոնան այստեղ մի ամառ քաղհան էր անում, կռանում էր ցորենների վրայ, մատները փուշ էին մտնում: Սոնան հնձուորի համար հաց էր բերում, քրտնում էր արեւի տակ եւ քրտինքից շապիկը փակչում էր լանջին:

Լինէ՛ր, այնպէս լինէր, որ ինքը հնձուոր լինէր, նրանց արտը հնձէր, Սոնան հաց բերէր իրեն, շապիկը քրտնէր եւ քրտնած նստէր կողքին:

Ետ նայեց Դիլան դային, եկած ճանապարհին նայեց: Մարդ չկար, աշնան մերկ դաշտերն էին: Ու միայն մասրենու կարմիր թփերն էին, եւ փայլուն մասուրները դեղնած տերեւների արանքում:

Ցանկարծ մի թփի յետեւը լսուեց կաքաւի ձայնը.

— Կախ —կղա, շաթ — կղա ...

Դիլան դային զգոյշ քայլերով, կուզէկուզ մօտեցաւ թփերին: Հնձած արտում կաքաւները հաւաքում էին հատիկները, կացահարում թափուած հասկերը: Մէկը չէր, շատ էին: Ցատկոտում էին, օրօրում դէր մարմինները: Գարնան երկու ճուտեր մի հասկի համար կռւում էին՝ կտուց կըտուցի:

Դիլան դային չոքեց, նշան բռնեց: Մի դէր կաքաւ սպիտակ վիզը ձգեց, սկսեց չորս կողմը նայել: Միւսները լռեցին, տապ արին ծղնօտների մէջ:

Քամին խշխշացրեց թփերը, ինչպէս Սոնան՝ սիմինդրի երկար ցօղունները ... Ու խշշոցը կաքաւներին հասաւ թէ չէ, իսկոյն փառալով մի քանի հանդոյց արին օդում, իջան արեւ առած արտերի վրայ:

Ճանապարհը շարունակեց: Քանի դընում թփերն աւելի էին շատանում, արտերի մէջ երեւում էին հատուկենտ կաղնիներ՝ ծռուած, կռացած, կայծակից խառնուած: Ասես պահապաններ էին կանգնել անտառի եւ արտերի սահմանում:

Արահետը բարակում էր: Վերջին արտերն էր կոխ տալիս: Անտառից հովը փչեց նրա դէմքին, ռունգներն ագահօրէն ծծեցին անտառի խոնաւ ու զով օդը:

×

Անտառը ծանօթ էր նրան, գիտէր, թէ որտեղ է սիրում բոյն դնել ու կանչել միրհաւը, մթին անտառների ոսկեփետուր թռչունը:

Անտառի մէջ մամռոտ ժայռեր կային, արջաբներ, քամուց ընկած դարաւոր կաղնիներ, որոնց վրայ սունկերը շատ էին ընկել: Ծառերի կիսաչոր ճղները մամռոտել էին եւ կիսախաւարի մէջ կարծես յետին ոտքերի վրայ բրդոտ արջեր էին կանգնած:

Ժայռերին չհասած՝ դիմացից լսուեց հրացանի պայթիւն:

Աղմուկից դրնդաց անտառը, դեղին տերեւներից ցօղի խոշոր կաթիլները մետաղի ծանրութեամբ ընկան խաղալի վրայ: Մթնկայ խորշում թպրտաց դիշերահաւը:

Ո՞վ պիտի լինէր: Կայծքարով հրացանի ձայն չէր: Իսկ գիւղում ուրիշ բերդան չկար:

— Տեսնես ո՞վ է որս անում, — մտածեց նա:

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(3 Շար.)

ԴԱՐԱԻՈՐ ԽԱԲԿԱՆՔ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Մեր մեծ պատմաբանը, Ն. Ադոնց, կը հաստատէ դարերու տառապանքը. «Մեղ վիճակուել են նոյն սարսափները, տեղահանութիւն, կոտորած, փախուստ հարեւան երկիրները»: Կը հաստատէ նաեւ դարերու խաբկանքը, մոռնալով անցեալը, նոր խաբկանքներու զոհ դառնալը: Պատմաբանը կը հարցնէ պատճառը եւ կը գտնէ հայ մտայնութեան մէջ: «Աւանդութիւն չենք սիրում, իւրաչանչիւր սերունդ առաքել. աւանդութեամբ ասպարէզ է իջնում նոր հորիզոններ գտնելու: Փարում ենք Եւրոպայի, փոխանակ խորհելու բարի հարեւանութեան, խաղաղ կենակցութեան մեր աշխարհագրական միջավայրում, աչք ածում ենք հեռուները, օրօրում ենք խաբուսիկ յոյսերով»:

Որովհետեւ կան Ռուսահայեր, Թրքահայեր, գաղթահայեր: Այսպէս Հայերը տարբեր են, հպատակութեամբ, մշակոյթով, ըմբռնումներով, հոլովոյթով:

Պատմաբանին համաձայն, «ողբերգութիւնը սկսում է՝ երբ դրսեցի Հայերը մշակում են քաղաքական ծրագիրներ հայ վիլայէթների համար: Եթէ ազատագրութեան ծառը ներածոյ չըլլար, տեղական տունկ ըլլար, Հայաստանը սպանդանոց չէր ըլլար տկարութեամբ: Ժողովուրդը չունէր պատրաստութիւն, խեղճ քահանայ, խեղճ վարժապետ: Խրճիթ չինելու անկարող մէկը չի կրնար քաղաքական մեծ չէնք կառուցանել»:

Պատմաբանը կը յիշէ շարժումին համահայկական բնոյթը՝ անկախ հպատակութենէ, անծանօթ տիրող պետութեանց քաղաքականութեան: Միանգամայն կը յայտնէ շարժումներու ղեկավարներուն ծրագիրներուն ծայրայեղութիւնները, միջավայրին անհամապատասխան: «Բացինք առագաստները մեր թեթեւ նաւակին, այնպիսի ժամանակ, երբ ոռնում էին չարաշուք հողմեր»:

Խղճի քննութիւն մը կատարելով՝ պատմաբանը կ'եզրակացնէ. «Մեղապարտ ենք բոլորս, որը՝ անգործութեամբ, որը՝ գործով»: Ուստի «լռենք, կայ վսեմ լռութիւն, որի աղաղակները լսելի են ամենուրեք եւ կան աղաղակներ, որ կորընչում են ընդհանուր լռութեան մէջ»:

Կանխահաս կը գտնէ շարժումները, կը գնահատէ Սիմէոն կաթողիկոսի ընթացքը. «Ցանդիմանեց ըմբոստութեան կոչ ընող հեղինակին: Մարգարէական շունչ կայ նրա մէջ, իր խրատները սուր փչերի նման ծակում են այսօր մեր մերկացած հոգիները»: («Հայրենիք» ամսագիր, 1928, Յունիս, էջ 68 – 76):

Ատաղձ չկար մեծ չէնք մը շինելու, արդէն դէմ էին ճարտարապետները դրամատէրներուն:

Կովկասի ճակատին վրայ ռուս հրամանատարութեան կողմէ կամաւորական խումբերու ցրւումէն տարի մը ետք, Ֆրանսական կառավարութիւնը կը ձեռնարկէ հայ կամաւորական գունդի մը կազմութեան «Արեւելեան Լեգէոն» անունով: Պօղոս Նուպար կը յայտնէ կամաւորական գունդին կազմութեան անհրաժեշտութիւնը, ինչպէս նաեւ խիստ զգոյշ ըլլալու պէտքը, որովհետեւ Թուրքիոյ մէջ դեռ Հայեր կան որպէս պատանդ եւ Թուրքերը կրնան վրիժառութեան դիմել, եթէ տեղեկանան գունդի մը կազմութեան՝ պատերազմելու համար իրենց դէմ: Կը խնդրէ որ ձեռնարկի մասին ոչ մէկ ակնարկութիւն ըլլայ ռուսահայ թերթերու մէջ: Պօղոս Նուպար կարեւոր կը գտնէ ձեռնարկը, հաւատացած է որ Հայաստանի ապագան կախում ունի դաշնակից պետութիւններէն: Ֆրանսան հաւատացած է որ յաղթանակէն ետք հայ ազգային ձգտումները պիտի ստանան լիակատար բաւարարութիւն:

Կովկասի մէջ, Արարայի մէջ կատարուած դիւցազնական կռիւները, դերման ճակատին վրայ հայ լեգէոններու դիմադրութիւնը, նահատակներու զոհաբերութիւնը կը մոռցուին դաշնակիցներու յաղթանակէն ետք, Ֆրանսա պիտի պարպէ Կիլիկիան, Դաշնակիցները Կովկասի մէջ պիտի երեւնան եւ անհետանան ասուպի նման: Համեմատաբար իր թիւին եւ միջոցներուն հայ ժողովուրդը ամէնէն աւելի զոհողութիւն կը բերէ Դաշնակիցներու կողքին եւ կը լքուի ամէնէն:

Անկեղծ է Սաղոնով՝ երբ կը գրէ. «Հայերու քաղաքական նշանակութիւնը զերոյ է ռուս շահերու տեսակէտով»: Ռուս հրամանատարութիւնն ալ փոխանակ քաջալերելու կամաւորական գունդերու կազմութիւնը, ըսելու էր Հայերու բերելիք զինուորական օժանդակութիւնը զերոյ է ռուս հսկայական բանակին քով, մանաւանդ որ արդէն պարտաւորիչ զինուորական հայ բանակներ կան բոլոր ճակատներուն վրայ: Դարձեալ «ռուս կառավարութիւնը հայկական հարցով կը հետապնդէ ռուս պետական շահերը եւ ոչ թէ Հայերու երազանքները, որոնք կը հակասեն Ռուսիոյ կենսական շահերուն»: Հայերն ալ օժանդակեցին ռուս շահերու պաշտպանութեան, ի վնաս իրենց շահերուն: Այսքան զոհողութիւն չի պահանջուիր ոչ մէկ ժողովուրդէն: Եթէ իր շահերուն դիտակցութիւնն ունենար՝ խաբկանքներէ զերծ կը մնար:

Պիտի սպասեն Հայերը հեռաւոր բարեբարի գալուստին, ինչպէս կոտորածի ատեն ակնդէտ կը սպասէին անգլիական նաւատորմի գալուստին, մինչդեռ Կովկասի քաղաքները լեցուած են երախաներու եւ կիներու լաց ու կոծով եւ աղիողորմ վայնասունով: Թիֆլիզի փողոցներուն մէջ անտէր, անտիրական երախաներ կը մեռնին անսուաղութենէ:

Ուիլսըն, բարեհամբաւ նախագահը աստղազարդ հանրապետութեան, շնորհաւորական հեռագիր կը յղէ Լենինի, որովհետեւ ազգերու ինքնորոշման սկզբունքը յայտարարած է, թէեւ Կարմիր Բանակը կը մտնէ Լեհաստան եւ Ուիլսըն կը պնդէ իտալական Ֆիումէ քաղաքը թողուլ Սերպիոյ:

Հայերը ռուս քայքայումին ատեն պաշտպանեցին Պաքուի շրջանակը, արգիլելով քարիւղի շահագործումը եւ մահմետական ժողովուրդներու միութիւնը: Զօր. Լուտենտորֆ կ'ընդունի որ քարիւղի պակասը խիստ զգալի էր դերման բանակին համար: Գերմանները ջանացին Պաքուն գրաւել, բայց հանդիպեցան հայ գունդերու ընդդիմութեան: Հայերը մեծ ծառայութիւն մատուցին Դաշնակիցներուն եւ փութացուցին դերման պարտութիւնը: Պաքուն գրաւելով դերմանեւ թուրք բանակը կրնար յառաջանալ Թիւրքիստան եւ մտնելով Պարսկաստան՝ կըրնար հարուած մը տալ Անգլիոյ: Գերմանիա կ'ուզէր հաստատել Պերլին – Պաթում Պաքու – Պուխարա գիծը:

Ռուսերու հեռացումէն ետք Կովկասի պաշտպանութիւնը կը մնայ Հայերուն վրայ, որոնք ստիպուած էին անհաւասար կռիւ մղել ձիւներու մէջ, հովին եւ անձրեւին տակ: Թաթարներն ալ կը յարձակէին ռազմանիւթի փոխադրութեանց վրայ: Թուրքերը կը յարձակին Հայերուն վրայ, կը գրաւեն պարէն եւ ռազմամթերք: Գարաքիլիսէ — Սարդարապատի ճակատամարտը խիզախ եղաւ: Հրամանատար Զօր. Նազարբէկով կրցաւ ուժգին դիմադրութիւն մը կազմակերպել, Մայիս 29ին կը հեռագրէր. «Յաղթութիւնը կը խուսափի, այրեցի վերջին փամփուշտը»:

Հայկական գունդերը դիմադրութեան եւ յարձակումի մէջ քաջութիւն, անվեհերութիւն ցոյց տուած են: Ռուս հրամանատարները գնահատական վկայագրեր տուած են գունդերու հրամանատարներուն: «Լեգէոնները կազմակերպութեան թերիներ ունեցած են, բայց իրենց ռազմիկ յատկութիւնները, դիմադրութեան կարողութիւնը, յաղթելու կամքը, հակառակ կրած կորուստներուն, գնահատուած են»: (Ժեներալ Ղորկանով, Լա Փարթիսիփասիոն տէ զՄարմէնիէն ա լա Կեռ Մոնտիալ 1914 – 18, Փարիզ, 1927, էջ 20):

Հայր Փուատըպար, որ Կովկաս կը գտնուէր զինուորական առաքելութեամբ, կը ներկայացնէ Հայաստանի անձկալից վիճակը: «Տաղնապալի վայրկեանի մը մէջ, միայնակ մնացած, զրկուած ամէն հաղորդակցութենէ, խճողուած երեք հարիւր հազար գաղթականներով, զուրկ ուտեստեղէնէ, Հայաստան ընդունեցաւ թուրք վերջնագիրը: Հայերը կը մնային կղզիացած, կը վստահէինԴաշնակիցներու յաղթանակին վրայ եւ կը սպասէին Անգլիացիներու գալուստին»: (Ռոլ Միլիթէր տէ զՄարմէնիէն, Փարիզ, 1920):

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 21ին Երեւան ժամանեց Արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետ Վալթէր Ուլպրիխթ, ընկերակցութեամբ պետական – կուսակցական դէմքերու:

Օդակայան ընդունելութեան գացին Հայաստանի պետական դէմքերէն շատերը՝ Ե. Զարոբեան, Ա. Քոչինեան, Յ. Բաղդասարեան եւ ուրիշներ:

Հայերը հեռաւոր Անգլիայէն օգնութիւն կը սպասեն, դրացիներուն հետ ալ հաշտ չեն, մինչդեռ անգլիական փոքրիկ բանակը կը հետաքրքրուի Պաքուի նաւթահորերով եւ Վրացիներով: Հեղինակը կը վկայէ միանգամայն, թէ Մոսկուա եւ Անդարա 1919ի վերջերը համաձայն էին սահմանակից ըլլալու Կովկասի մէջ:

Արշակէն մինչեւ ողբերգութեան վարագոյրին փակուիլը Հայերն անտեսելով իրենց պետական շահերը՝ օժանդակած են հեռաւոր օտարներուն՝ ընդդէմ դրացիներու, առանց նկատի առնելու, թէ հեռաւորը կրնայ մեկնիլ եւ իրենք պիտի մնան դրացիին հետ կողք – կողքի, բարի դրացնութիւնը նախընտրելի պիտի ըլլար հեռաւորին խաբուսիկ բարեկամութենէն, որ իրապէս կեղծիք մը պիտի ըլլար:

Ցրուած մարդկային զանգուածներու մէջ, զանազան հորիզոններու տակ, վըտարանդի Հայեր հետզհետէ հրաժեշտ կուտան այս աշխարհին՝ աչքերնին յառած Արարատի բարձունքին: Հեռաւոր Մալաքքայի մէջ մուսոններու տարափին տակ եւ ովկիանի ալիքներուն բախումներուն մօտ՝ յաւիտենապէս կը ննջէ Հայ մը, որուն դամբանին վրայ գրուած է սա տապանագիրը:

«Ողջո՛յն, ո՛վ դու որ կը կարդաս այս տապանագիրը, ըսէ՛ ինծի լուրեր, ըսէ՛ ազատութիւնը մարդոց երկրիս, որուն համար այնքան լացի: Ըսէ՛, թէ ելած է մեր մէջէն պահակ մը բարի, որ զանոնք վարէ եւ պաշտպանէ, զի ես ընդունայն սպասեցի կեանքիս մէջ, որ բարի հովիւ մը գայ հսկելու ցրուած հօտին վրայ: Ե՛ս, Յակո՛բ, թոռը Շամիրի, հայ ազնուական ընտանիքէն, ծնած Իրան, օտար քաղաքի մը մէջ, Նոր Ջուղա, ուր ծնողքս կը քնանան յաւիտենապէս, ճակատագիրը զիս առաջնորդեց այս հեռաւոր Մալաքքան, որ պիտի պահէ մահկանացու մնացորդներս»: (Ժուրնալ Ազիաթիք, 1919, Ա. էջ 560):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Օ՛... խեղճ աղջիկ: Սարսափելի է: Հազիւ սկսած էր համբաւ մը շինել իրեն եւ շատ ծրագիրներ կառուցել՝ բերել տալու համար իր քոյրը Ամերիկայէն, եւ ահա... հաւատացէք, որ սահմռկեցուցիչ է լուրը:

— Այո, տխուր բան է մեռնիլը այդքան երիտասարդ, երբ կեանքը հազիւ կը սկսի բացուիլ եւ երբ հազար պատճառներ սիրելի կը դարձնեն զայն...

Ռոնալտ կը նայէր ապշահար Փուարոյին:

— Պարոն Փուարօ, լաւ չեմ թափանցեր ձեր խօսքերուն իմաստին:

— Իրապէ՞ս... երբեմն, թերեւս, կ'արտայայտուիմ քիչ մը կոպտութեամբ... որովհետեւ կ'ըմբոստանամ երբ կը տեսնեմ որ երիտասարդութենէն կը խլուի ապրելու իրաւունքը: Այս մահը մեծ վիշտ պատճառած է ինծի: Ցտեսութիւն, Լորտ Էճվար:

— Այո... Այո... ցտեսութիւն...

Կը պատասխանէր Ռոնալտ զարմացած:

Մեկնումի պահուն ես դուռը բանալով, դրեթէ ընդհարեցայ Միս Գարրոլի:

— Ախ, պարոն Փուարօ, հիմա յայտնեցին ինծի որ դեռ հոս կը գտնուէիք: Արդեօք կրնա՞մ երկու խօսք ընել ձեզի: Եթէ ցանկութիւնս չի նեղեր ձեզ, հաճեցէք գրասենեակս բարձրանալ: Ես կ'ուզեմ խօսիլ ձեզի Ժերալտինի մասին, աւելցուց օրիորդը, երբ իր գրասենեակէն ներս մտանք եւ դուռը փակուեցաւ մեր վրայ:

— Կ'ունկնդրեմ ձեզի, օրիորդ:

— Քիչ առաջ ծուռ – շիտակ շատախօսեց Ժերալտինը: Իր ատելավառ խօսքերով՝ եղելութիւնները կը կերպարափոխուէին յաճախ...

— Ես շատ լաւ զգացի, որ օրիորդը ջղային տագնապի մը մէջ կը գտնուէր:

— Ճիշդն ըսելու համար ձեզի... այդ աղջիկը տխուր կեանք մը կը վարէր: Լորտ Էճվար երբեք չէր փորձեր թափանձել երիտասարդ աղջիկներու ապրումներուն: Իրականութեան մէջ կ'ահաբեկէր Ժերալտինը:

— Նախազգացած էի արդէն դրեթէ այդ բոլորը:

— Լորտ Էճվար ըլլալով խիստ նկարագրի տէր մարդ մը, կը սիրէր... (չեմ դիտեր ինչպէս բացատրել...) կը սիրէր երկիւղ պատճառել իր շուրջը եւ կարծես վայրագ հաճոյք մը կ'ըմբոշխնէր տեսնելով որ բոլորը կը դողային իր դիմաց:

— Ա՞հ...

— Շատ ուշիմ եւ մեծ զարգացումի տէր անձ մըն էր: Բայց ընտանեկան կեանքին մէջ՝ անտանելի: Բնականաբար ես չէի ենթարկուած իր դաժան քմայքին, բայց վկան էի անոր: Երբ իր կինը զինքը թողուց, ես բնաւ չզարմացայ: Առանց որեւէ վճիռ արձակելու այդ կնոջ մասին, կը հաստատեմ թէ ամուսնանալով Լորտ Էճվարի հետ, ան ունեցաւ իր տարողութենէն վեր՝ դառն դժբախտութիւններ: Բայց անիկա հեռացաւ... մինչդեռ Ժերալտին չէր կրնար ընել այդ բանը: Հայրը յաճախ երկար ատեն չէր մտահոգուէր իր աղջկան մասին... յետոյ, յանկարծ, կը վերյիշէր անոր գոյութիւնը: Ես յաճախ կը խորհէի թէ... բայց թերեւս հարկ չկայ որ ըսեմ այս ամէնքը ձեզի:

— Ըսէք, օրիորդ, ըսէք, կ'աղաչեմ...

— Կը խորհէի թէ այդ ընթացքով վրէժը կը լուծէր իր կնոջ մեկնումին... Իր առաջին կնոջ, որ շատ բարի եւ քաղցր էակ մըն էր: Այս բոլորին մասին երբեք պիտի չխօսէի ես, եթէ Ժերալտինի արտայայտութիւնները չստիպէին: Երիտասարդ աղջիկի մը ըսել, որ կ'ատէ իր հայրը, գազանաբարոյ կրնայ թուիլ անոնց, որոնք ծանոթ չեն եղած Լորտ Էճվարի նկարագրին:

— Խորապէս չնորհակալ եմ, օրիորդ: Կարծեմ թէ Լորտ Էճվար շատ աւելի լաւ ըրած պիտի ըլլար, եթէ բնաւ ամուսնացած չըլլար:

— Անշուշտ:

— Արդեօք կը մտածէ՞ր երրորդ ամուսնութեան մը մասին:

— Ի՞նչպէս կրնար: Իր կինը կ'ապրի տակաւին:

— Բայց ազատութիւն տալով անոր, ինք եւս կ'ըլլար ազատ:

— Կը խորհիմ թէ արդէն բաւական դժուարութիւններ ունեցած էր երկու ամուսնութիւններով... դիտել տուաւ Միս Գարրոլ կէս մը ժպտելով:

— Ուստի ըստ ձեզի, երրորդ ամուսնութեան մը հարց գոյութիւն չունէր երբեք: Լաւ մտածեցէք, օրիորդ: Ճի՞շդ է, որ ամուսնութեան ձեզի ծանօթ որեւէ նոր ծրագիր գոյութիւն չունէր բնաւ:

Միս Գարրոլ թեթեւ մը կարմրեցաւ:

— Չեմ հասկնար թէ ինչո՞ւ կը պնդէք այս կէտին վրայ: Բնականաբար, ոչ մէկ ծրագիր գոյութիւն ունէր:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հերոսամարտի 45րդ տարեդարձի առթիւ ուխ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Ս. Ծով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Ցետ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9)։

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պապեան կը նուիրեն յիսուն Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանին, իբրեւ զաւկին ողբ. Հայկ Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ։

Պ. Կ. Թուլումճեան կը նուիրէ յիսուն Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանին։

Հ. Ց. Դ.

Հ. Ց. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ կեդր. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի Հ. Ց. Դ. Եօթնեղբայր-եան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, Կիրակի (Հոկտեմբեր 17) ժամը 16ին։ Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչ-ները։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շորեքշաբթի իրի-կուն, սովորական հաւաքատեղին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ կապ. Խաչի միջ-մասնա-ճիւղային վարչութիւնը ընդհ. վարչական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր մասնա-ճիւղերը այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժա-մը 3ին, Ահարոնեան ակումբը։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գի-շեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահնե-րուն մէջ։

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դաշնակցութեան 75-ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, կի-րակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գի-շեր, Ազգային Տան սրահը։

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մաս-նակցութեամբ իր շրջանի բոլոր ենթա-կոմիտէներու ու խումբերու, ինչպէս նաեւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան։

Հ. Ց. Դաշնակցութեան 75ամեակի տօ-նակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալամպրագի սրահին մէջ։

×

Հ. Ց. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Ց. Դ. Տան սրահին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ։

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Վերսկսան Հոկտեմբեր 5, երեքշաբ-թի երեկոյ։

Այս տարի դասաւանդութիւնները տե-ղի կ'ունենան երեքշաբթի երեկոնե-րը՝ ժամը 19–20։

Նոր արձանագրուիլ փափաքողները պէտք է դիմեն Կապոյտ Խաչի գրասեն-եակը (Ռիւ Պլէօ) ամէն օր կէսօրէ ետք, կամ Լիսէ Քոնտորսէ՝ երեքշաբթի երե-կոները։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԵՐ, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7ԻՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԵԾ ՅՈՅՏԻՆ

Հովանաւորութեամբ ԿԱԹ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Le Centre d'Etudes Arméniennes

PRÉSENTE

"ARMÉNIE 1915"

GRANDE CONFERENCE AVEC PROJECTIONS SONORISÉES

Salle PLEYEL — **DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 30**

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

Ա. Զ. Դ.

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ու-սումնասիրաց վարչութիւնը կը յայտնէ նահանգային բոլոր հայրենակիցներուն, եւ բոլոր կազմակերպութիւններուն եւ Միութիւններուն որ հաճին իրենց թըղ-թակցութիւնները ուղղել Միութեան քարտուղար Միհրճան Շիրվանեանի,

JEAN CHIRVANIAN
65, Voie d'Issy, MALAKOFF (Seine)

Իսկ դրամական վճարումները ու նուի-րատուութիւնները դրկել հետեւեալ հաս-ցէին.

L. KACHIKEMANIAN
125, Ave. Henri-Barbusse CLAMART (S.)

ՀՐԱՒԷՐ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութեան աշխա-տանքի դադարնէութեան ժամանակա-ւրջանը լրացած ըլլալով ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները անխտիր, Ուրբաթ (Հոկտ. 15), երեկոյ-եան ժամը 8·30ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ, նոր Ազգ. Միութիւնը ընտրելու համար։

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի Բաղաբապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովեմբր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15էն 23·30

Կը մասնակցին.—

ՆՈՒԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ ժազ, Բ) Շան զ'ելիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն)։

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա։

ՃՈխ ՑԱՑՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՍՓԻԻՌՔԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Տեղի կ'ունենայ Հոկտեմբեր 13 – 16, 27, Ավրնիւ Պուրկէն, Իսի-լէ-Մուլինոյի

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ ՎԵՐ. Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ

Եւ մասնակցութեամբ նուիրակներու Որոնք կը ներկայացնեն Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Ընկերակցութիւնը, Քալիֆոյնիոյ, Մ. Ն. Արեւելեան Նահանգներու, Քանատայի, Մերձաւոր Արեւել-քի, Հարաւային Ամերիկայի եւ Ֆրանսայի հայ Աւետարանական Միութիւնները։

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
13
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
13 OCTOBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10433

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.433

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

(Գահակալութեան տասնամեակին առթիւ)

—o—

Գ.

Տասը տարի առաջ Ռումանիոյ երիտասարդ առաջնորդը Վազգէն Եպիսկ. Պալճեան անակնկալի էր եկած, երբ ազգային — եկեղեցական ժողովը թեկնածուներու եռապատիկ ցանկին վրայ դնելէ վերջ իր անունը՝ զրեթէ միաձայնութեամբ կաթողիկոս էր ընտրած զինքը :

Աւելի տարեց եւ անցեալ ունեցող փորձառու հոգեւորականներ պակաս չէին : Իր կարծիքով Էջմիածնի գահին վրայ բազմելու կարգը անոնցմէ մէկունն էր :

Շուտով համակերպեցաւ իր ուսերուն վրայ դրուած ծանր ու պատասխանատու պաշտօնին եւ հետզհետէ փորձառութիւն ձեռք բերաւ : Երբեմն վստահելի կարծուած մարդոց խորհուրդները սխալ ճամբու մղեցին զինքը :

Բարեմտութիւնն ու անփորձութիւնը եւ երկց բարձրաստիճան հոգեւորականներու հանդէպ իր տածած յարգանքը պատճառ դարձան առնելու այնպիսի քայլեր, իւրացնելու եւ վաւերացնելու այնպիսի բանաձեւեր, որոնք ճակատագրական դեր պիտի խաղային իր գահակալութեան առաջին օրերէն սկսեալ եւ նուիրապետական մեր զոյգ բարձր աթոռներու փոխյարաբերութիւնները պիտի թունաւորէին տարիներով :

Իր անդրանիկ կոնդակը զրի առած էր հայրենասիրական ոգիով : Ճամբայ ելած էր շատ ընդարձակ ծրագիրներով : Կարելի չէր անշուշտ իր բոլոր առաջադրութիւնները իրագործել մէկ օրէն միւսը :

Սակայն տասը տարուան ընթացքին կրցաւ անոնցմէ մաս մը յաջողութեամբ գլուխ հանել : Մայր աթոռը օժտեց շքեղ վեհարանով մը : Դպրեվանքի մակարդակը բարձրացնելու ճիգեր ըրաւ : Ամերիկայէն ստացաւ արդիական տպարանի մը կազմածները, — թէեւ պետութիւնը կ'օգտուի անոնցմէ, որքան դիտենք : Գրաւ քանի մը բարերարներ — ինչպէս Միալանահայ Պ. Երուանդ Հիւսիսեանը — որոնք յանձն առին կարգ մը պատմական վանքերու նորոգութեան ծախքերը : Գալուստ Կիւլպէնկեանի կտակած գումարով նորոգել տուաւ Էջմիածնի տաճարը :

Արտասահմանէն որոշ թիւով մտաւորականներ ու ազգային դէմքեր հրաւիրեց Էջմիածին՝ առիթ ընծայելով անոնց որ մօտէն ճանչնան հայրենիքը :

Սակայն իր կոնդակին մէջ յիշուած ծրագիրներէն շատեր չեն գործադրուած ցարդ :

Գաղտնիք մը յայտնած չենք ըլլար, երբ ըսենք որ Կաթողիկոսը ընտրուած է Սփիւռքի Հայութեան համար : Էջմիածինը «հոգեւոր կամուրջ» մըն է արտասահմանի եւ հայրենիքի միջեւ : Խորհրդային Միութեան մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ո՛չ մէկ հեղինակութիւն ունի :

Մայրաքաղաք Երեւանի 650·000 բնակիչները երեք փոքր եկեղեցիներ եւ քանի մը քահանաներ միայն ունին : Ողբալի է կացութիւնը Հայաստանի միւս քաղաքներուն, ինչպէս նաեւ Վրաստանի, Ադրբէջանի, Հիւսիսային Կովկասի թեմերուն մէջ : Տեղը չէ այստեղ թուանշաններ լիշելու :

Վազգէն Կաթողիկոս կը կարծէր, որ Բոլոժենիային պէս Ազգային Սահմանադրութիւնն ալ ժամանակավրէպ է ու կը խոստանար Էջմիածնական թեմերը օժտել նոր Սահմանադրութեամբ եւ եկեղեցական կանոնագրով մը :

Քանի մը տարի առաջ, իր մէկ տարեդարձի տօնակատարութեան առթիւ, Էջմիածնի մէջ գումարուած «սրբագումար ժողով»ը փորձեց զբաղիլ նոր Սահմանադրութեան ծրագրով, սակայն անպայման ժամանակով յետաձգեց անոր քննութիւնը, տրուած ըլլալով որ սփիւռքի Հայերը կ'ապրին զանազան երկիրներու մէջ, որոնք տարբեր օրէնքներ ունին փոքրամասնութեանց համայնքներուն համար :

Էջմիածնի գահակալը կը սիրէ ճամբորդել, ինչպէս Հռոմի Պօղոս Զ. Պապը, որուն կարծես օրինակ դարձաւ :

Իր ուղեւորութեանց ընթացքին մօտէն ճանչցաւ սփիւռքի Հայութիւնը, ծանօթացաւ բոլոր հոսանքներու գործունէութեան՝ ազգապահպանման մարդին մէջ : Հրեայի եւ հեթանոսի խտրութիւն չդրաւ : Իբրեւ հոգեւորական ջանաց անկողմնակալ ըլլալ, հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ :

Հոկտեմբեր 26ի ողջագուրումը սպասուած վարդագոյն վաղորդայնը չունեցաւ : Սակայն բազմաթիւ թիւրիմացութիւններ հարթուած են : Քիչ մը բարի կամեցողութեամբ կարելի է բոլորովին բիւրեղացնել կացութիւնը եւ ստեղծել բազձացուած խաղաղ ու համերաշխ մթնոլորտը ազգային կեանքին մէջ :

Յիսնամեակի ոգին պէտք է առաջնորդ դառնայ նաեւ մեր հոգեւորական իշխանութեանց, ի փառս եւ ի պայծառութիւն Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԱԼԷԹԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

—o—

ԻՆԷՕՆԻԻ ԾԱՆՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿՐԵՑ

Եթէ նոյնիսկ կը սպասուէր Թուրքիոյ Ատալէթ կուսակցութեան յաղթանակին, կարելի չէր երեւակայել որ Մենտերէսի ժառանգորդները այսքան մեծ յաղթանակ մը տանին, երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ : Ձեռք ձգած մեծամասնութիւնը այնքան կարեւոր է (ձայներու 54,5 առ հարիւրը) որ մինակը կրնայ ըստանձնել կառավարութեան կազմութիւնը : Անդին Ինէօնիւի Հալքը ծանր պարտութիւն մը կրած է ապահովելով միայն ձայներու 28 առ հարիւրը : Այս արդիւնքներով Թուրքիոյ երեսփոխանական ժողովը հետեւեալ կազմը կրնայ ունենալ : Արդարութեան կուսակցութիւնը (Ատալէթ) կ'առնէ 450ի վրայ 258 աթոռ (նախապէս ունէին 172), Հանրապետականները (Հալք) 137 (ունէին 191), ազգին կուսակցութիւնը քսան (նախապէս 13), բանուորականը 15 (նախապէս չունէր), նոր Թուրքիա՝ 11 (22) եւ դիւղացիները 9 :

Ընտրական պայքարը տեսակ մը մենամարտ էր Ատալէթի եւ Հալքի միջեւ : Արդիւնքները կը վաւերացնեն նաեւ Ինէօնիւի կրած ձախողութիւնը անցեալ Փետրուարին երեսփոխանական ժողովին մէջ : Այս ընտրութիւններով, Մենտերէսի ժառանգորդները լուծեցին նաեւ այն վրէժը զոր ունէին նախկին վարչապետին կախուելէն ի վեր (1961) : Երբ անցեալ Փետրուարին, Ինէօնիւ փոքրամասնութեան մէջ մնաց, կառավարութեան կազմութիւնը յանձնուեցաւ անկախ ծերակուտական Իւրկիւպլիի որ համախմբման դահլիճ մը ստեղծեց, փոխ-վարչապետութիւնն ալ յանձնեց Ատալէթի երիտասարդ պարագլուխ՝ Սիւլէյման Տէմիրէլի :

Տէմիրէլ, 41 տարեկան, հաւանաբար կազմէ վաղուան դահլիճը : Ինք ծանօթ էր արդէն Մենտերէսի վարչապետութեան օրով, ճամբաներու շինութեան իր ծրագիրներով : Ճարտարագէտի իր ուսումը կատարած է Ամերիկա եւ յաճախ յարձակումներու ենթարկուած է իր հակառակորդներուն կողմէ, իբրեւ ամերիկասէր : Իր ընտրապայքարը տարաւ գլխաւորաբար պայքարելով համայնավարներուն դէմ եւ մեղադրելով Հալքը, որ հանդուրժողական եղած է անոնց հանդէպ : Ըսաւ նաեւ բանուորական կուսակցութիւնը անոնց ձեռքն է :

Անդրադառնալով իր պարտութեան, Իսմէթ Ինէօնիւ յայտարարած է.— «Այլեւս բացայայտ է որ Ատալէթը կրնայ առանձին ստանձնել իշխանութիւնը : Հալքի պարտականութիւնն է օգնել յաղթական կուսակցութեան որ իշխանութեան գլուխ անցնի եւ հանդարտութեան մէջ կազմէ նոր կառավարութիւն մը» :

Իր կողմէ, Սիւլէյման Տէմիրէլ յայտարարած է.— « Խաղաղութեան եւ հանդըստութեան դարաշրջան մը պիտի բացուի Թուրքիոյ համար : Աստուծմէ կը խնդրեմ որ երեսփոխանական ընտրութեանց արդիւնքները օգտակար ըլլան մեր ազգին եւ մեր հայրենիքին : Այս յաղթանակը ազգին յաղթանակն է : Հակառակ ընտրական շատ բարդ դրութեան մը, մեծ եւ ազնիւ թուրք ժողովուրդը անգամ մը եւս ցոյց տուաւ այն անսահման վստահութիւնը զոր ունինք իրեն հանդէպ » :

Ինչպէս գրած էինք (տես « Յառաջ », Հոկտեմբեր 9ի Օրուան Խօսքը) Ատալէթը իբրեւ խորհրդանշան առած էր ճերմակ ձի մը (քրր աթը), մինչ նախապէս դեմոկրատներու խորհրդանշանն էր՝ կշիռքը եւ արդարութիւնը : Նոր խորհրդանշանը հրաշքներ կատարած է մանաւանդ Անատոլուի աւելորդապաշտ դիւղացիներուն մօտ, ըստ որոնց 1961ին կախաղան բարձրացած Ատնան Մենտերէսը, յաղթական վերադարձ մը պիտի կատարէ, երկինքէն իջնելով ճերմակ ձիու մը վրայ :

Իւրկիւպլիւի ալ անդրադառնալով ընտրութեանց յայտարարած է.— « Ծանր հարցեր կան նոր կազմուելիք կառավարութեան առջեւ : Եթէ կառավարութիւն մը ըրածով չհպարտանայ եւ չմտածէ նախորդ կառավարութեան վրայ, եթէ մաղթէ իրեն յաջորդող կառավարութեան յաջողութիւնը, գտած կ'ըլլայ ճամբան որ զինքը պիտի դարձնէ երեսուն միլիոն քաղաքացիներու անկեղծ ծառան » :

×

Գրած էինք թէ Փարիզի օրթոտոքս կրօնապետը բողոքած էր Պոլսոյ Տիեզերական պատրիարքութեան երկու նոր եկեղեցիներու գրաւման դէմ : Այս առթիւ, Փարիզի թուրք դեսպանը Լը Մոնտի խմբագրութեան զրկած է Իւրկիւպլիւի մէկ յայտարարութիւնը, որ ա լա թուրքա, հիանալի՛ լուսաբանութիւն մըն է ... : « Անտեղի կը գտնեմ եւ մեր ներքին գործերուն մէջ միջամուխ ըլլալ է ՄԱԿի առջեւ տանիլ բողոք մը, թուրք օրթոտոքս եկեղեցւոյ կողմէ երկու եկեղեցիներու ետ առնուելու հարցը : Ասոնք իրեն կը պատկանէին եւ գրաւուած էին Ֆէնէրի Պատրիարքութեան կողմէ : Նախարարին եւ ընդհ. տնօրէնին հետ քննեցի առկախ հարցը որ կայ թուրք օրթոտոքս պատրիարքութեան եւ Ֆէնէրի պատրիարքութեան միջեւ : Նկատեցինք որ կառավարութիւնը բան մը չէր կրնար ընել, տրուած ըլլալով որ հարցը սեփականութեան ցարց է եւ տարուած է ձեռնհաս դատարանին առջեւ : Սակայն, այն պարագային ուր յոյն օրթոտոքս եկեղեցւոյ Ս. Սինոդի այս անտեղի բողոքը վնաս բերէ քաղաքական եւ իրաւական կարգին, զոր բծախնդրութեամբ կը պահպանենք, պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Եկեղեցւոյ մարդոց, որոնց արգիլուած է զբաղիլ քաղաքական հարցերով » :

Թրքաբարոյ այս բացատրութիւնը որեւէ մեկնութեան չի կարօտիր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէին առջեւ ծանր բախումներ ունեցած են Ատընաուրը – Շթրաուս մէկ կողմէ եւ Էրհարտ Շրէօտէր միւս կողմէ : Վէճին նիւթը ծանօթ է : Ծերունի նախկին վարչապետը կը մեղադրէ արտաքին նախարար Շրէօտէրը որ վատթարացուցած է Ֆրանքեւզերման յարաբերութիւնները : Ներկայ վարչապետը եւ Արտաքին նախարարը հաստ թղթածրարներով ներկայացած են պատասխանելու համար եւ ցոյց տալու որ յարաբերութեանց վատթարացման մեղաւորները իրենք չեն : Վէճը բուռն բնոյթ ստացած է եւ Ատընաուրը, վիրաւորուած, ներկայ չէ եղած յաջորդ նիստին : Կ'ըսուի թէ կրնայ կորսնցնել կուսակցութեան նախագահութիւնը :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ համայնավարները կը պատրաստուին ահաբեկչական գործունէութեան անցնիլ, դէմ դնելու համար հակահամայնավար պայքարին զոր կը տանին բանակը եւ մահմետականները :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, ամերիկեան եւ հարաւային – Վիէթնամի զօրքը կը յառաջանայ չորս շրջաններու մէջ : Սայկոնէն հասած լուրերու համաձայն Ֆրանսացի մը առեւանգուած է Վիէթքոնկի կողմէ :

ՄԵԹՐՈՅԻ ԵՒ ՕԹՕՊԻԻՍԻ սակագիները պիտի բարձրանան տարւոյն սկիզբը, ինչ որ, ըստ նախարարին յաւելում մը չէ ոչ ալ ապրուստի սղութիւն այլ՝ կը նշանակէ «կարգի դնել սակերը» :

ԱՐԱԲՆԵՐԸ նոր ցոյցեր կատարած են Հրեաներու վերաբերեալ Վատիկան Բ.ի յայտարարութեան առթիւ : Պաղեստինեան ազատագրման կազմակերպութիւնը կոչ կ'ընէ արաբական երկիրներու բոլոր քրիստոնեայ համայնքներուն, որ բողոքեն Տիեզերական Ժողովին եւ ցոյցեր կազմակերպեն դատապարտելու համար յայտարարութիւնը որ կը ձգտի «անմեղ համարիլ Հրեաները Քրիստոսի Խաչելութեան մէջ» :

ՔԱՇՄԻՐԻ մէջ կրկին լուսարգել հաստատուած է, վերջին օրերու խառնակութեանց իբրեւ հետեւանք : Ուսանողական ցոյցեր տեղի ունեցած են բողոքելու համար «Քաշմիրի ինքնորոշման շարժումի» հինդ ղեկավարներու ձերբակալութեան դէմ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ տեղի ունեցած են թաղապետական ընտրութիւններ որոնք կը մտահոգեն ղեկավարները : Թէեւ միակ ցանկը անցած է անշուշտ, բայց «հակակուսակցական» ձայները 0,04 առ հարիւրէն բարձրացած են 0,14 առ հարիւրի :

ՊԱՊԸ անպատեհ նկատեց երկար վիճիլ քահանաներու ամուսնութեան մասին Ժողովին մէջ : Նամակով մը, Պօղոս Զ. կը յայտնէ թէ ժամանակը չէ հրապարակաւ այդ մասին խօսելու, ընդհակառակն, կ'ուզէ ամրապնդել կուսակրօնութեան հարցը :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ խնձորները «կռուախնձոր»ի նիւթ դարձած են Լիբանանի մէջ : Առջի օր երկու մեծ հանրաժողովներ գումարուած են, մէկը Պթեքնէի մէջ որու թաղապետականները մեծ մասով յառաջդիմական են : Ժողովը վարած է Քամալ Ճումպլաթ որու կը վերագրուի պատասխաներուն եւ համայնավարներու հետ տեսակ մը «ժողովրդական ճակատ» կազմելու նպատակը : Պթէքնէի ցոյցին մասնակցողները կ'առաջարկեն որ Պետութիւնը ինք գնէ խնձորի արտադրութեան մէկ մասը թոնը 150 տոլարի, նոյնիսկ եթէ ստիպուած է ծախել 130 տոլարի : Այս պարագային Պետական Գանձը մօտ հինդ միլիոն տոլարի տարեկան բաց մը կ'ունենայ : Լիբանանի մէջ կարգ մը պտուղներու արտադրութիւնը վնաս կը բերէ սկիզբէն իսկ եւ շուկայ չկայ ծախելու :

ԽՐԻՄԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹԸ

Հայաստանի մէջ լուրջ աշխատանքներ կը կատարուին հայկական գաղութներու պատմութեան ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ: Կարեւոր այդ աշխատանքներուն առաջին նշանակելի արդիւնքը պէտք է նկատել վերջերս լոյս տեսած Վ. Միքայէլեանի «Ղրիմի հայկական գաղութի պատմութիւնը»: Հեղինակը կը ներկայացնէ 700 տարուան ժամանակաշրջանի մը (11 – 18րդ դարեր) պատմութիւնը:

Առաջին գլուխը, որ կը կրէ «Ղրիմահայ գաղութի սկզբնաւորումը» խորագիրը, կը ներկայացնէ նախ զանազան հեղինակներու կարծիքները գաղութին կազմութեան մասին, ապա՝ հեղինակին եզրակացութիւնը: Համաձայն հեղինակին Խրիմի հայկական գաղութը կազմուած է ԺԱ. դարուն:

Հայկական գաղութին քաղաքական եւ տնտեսական պայմանները ամբողջական կերպով ներկայացնելու նպատակով հեղինակը սեղմ գիծերով կ՚անդրադառնայ Խրիմի ուլուսի, ապա խանութեան պատմութեան, ցոյց տալով 1475ին Խրիմի մէջ հաստատուած թրքական լուծին ծանր հետեւանքները ենթակայ ժողովուրդներուն համար: Խանութեան պատմութեան հետ լուսաբանուած են նաեւ թերակղզիի Հայերուն ներքին կեանքին քանի մը երեսները՝ Հայերու ընդհանուր թիւը եւայլն: Ցոյց տրուած է, որ Հայերը մասնաւորապէս Կաֆայի մէջ մեծ թիւ կը կազմէին եւ կարեւոր դեր խաղացած են երկրին տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին մէջ:

Աշխատութեան մէջ փաստերով կը հաստատուի, որ տեղւոյն Հայերը առեւտրական կապեր ունեցած են Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Վենետիկի, Ճենովայի, Կիլիկիայի, Փոքր Ասիոյ եւ ուրիշ երկիրներու հետ: Խրիմի հայ բնակչութեան հոծ զանգուածները զբաղած են արհեստներով եւ գիւղատնտեսութեամբ (առաւելաբար այգեգործութեամբ):

Հայերը օգտուելով ներքին – քաղաքական հակամարտութիւններէն (թուրք, թաթար եւ ճենովացի) յաջողած են ձեռք ձգել որոշ արտօնութիւններ՝ համայնքային հիմունքներով: Հեղինակը կը հաստատէ, որ Հայերը ունեցած են զօրք, գործօն մասնակցութիւն ունեցած են Խրիմի, մասնաւորապէս Կաֆա (Թէոդոսիա) քաղաքին պաշտպանութեան: Հայերու ներքին կեանքը իրաւական տեսակէտէն կը ղեկավարուէր Մխիթար Գօշի դատաստանագիրքով, որ խանին կողմէ վաւերացուելու համար թարգմանուած է թաթարերէնի:

Ցարդ այն կարծիքը կը տիրէր, որ Խրիմի մէջ թուրք – թաթարական տիրապետութեան հաստատման (1475) եւ ճենովական առեւտուրին անկման պատճառը Հայերուն դաւաճանութիւնը եղած է: Մինչդեռ հեղինակը պատմական փաստերով ցոյց կուտայ, որ Հայերը եղած են Կաֆայի եւ միւս կեդրոններուն իսկական պաշտպանները, իսկ ճենովական առեւտուրին անկման պատճառը ոչ թէ Հայերն էին, այլ թուրք – թաթարական նենգ քաղաքականութիւնը: Աշխատութեան մէջ ցոյց տրուած է, որ 1475ի թուրք – թաթարական միացեալ ուժերու յարձակումին ատեն ճենովացիները լքած են քաղաքը (Կաֆան) եւ վերջինին պաշտպանութիւնը ամբողջութեամբ ստանձնած են Հայերը, որ հինգ օր շարունակ դիմադրած են իրենցմէ դերազանց հրոսակներուն դէմ:

Աշխատութեան ամէնէն ուշագրաւ գլուխներէն մէկը կը վերաբերի Խրիմի հայ մշակոյթին: Հոս քննարկուած են դաղութի դպրոցներուն, դրչութեան եւ գրիչներուն, մանրանկարչութեան, գրականութեան, մայրենի լեզուին, եւ ճարտարագիտութեան վերաբերող հարցերը, բացայայտուած է Խրիմի հայ մշակոյթին տեղն ու դերը միջնադարեան հայ մշակութային ժառանգութեան մէջ:

Վանքերու եւ եկեղեցիներու կողքին գոյութիւն ունեցած են դպրոցներ եւ ուսումնարաններ, ուր դասաւանդուած են կրօնագիտութիւն, քերականութիւն, հռետորութիւն, գրչութիւն, նկարչական արուեստ եւայլն:

Հարուստ է Խրիմի հայ գրիչներու ժառանգութիւնը: Վ. Միքայէլեան կը գրէ այս մասին. «ինչպէս ամբողջ թերակղզին, այնպէս էլ նրա հայկական բնակավայրերը, սկսած 13րդ դարի 30 – 40 ական թուականներից մինչեւ 18րդ դարի վերջին քառորդը պարբերաբար ենթարկուել են թաթարական ասպատակութիւններին եւ դրանց առաջացրած աւերածութիւններին, այնուամենայնիւ, պահպանուել են եւ մեզ են հասել մի քանի հարիւր ձեռագիր՝ գրուած Ղրիմի հայաշատ վայրերում»: Խրիմի մէջ գրուած ձեռագիրներու թիւը կը հասնի 238ի: Ասոնք այժմ, գրեթէ ամբողջութեամբ կը գտնուին Երեւանի Մատենադարանը: Գրչութեան կարեւոր կեդրոններ եղած են Կաֆա, Սուրխաթ, Ղարասու, Բախչիսարայ, Սուդակ, Կէօզլեւ քաղաքները եւ Օրալանք ու Շահնշահ գիւղերը:

Գաղութը իր պատկառելի աւանդը մուծած է հայ գրականութեան ընդհանուր դանձարանին մէջ: Հեղինակին կարծիքը ճիշդ է երբ կը գրէ, թէ գրական հիմնական սեռը եղած է տաղը, որ Խրիմի «տաղասացները ... հայրենի ափերից հեռու, զարկ են տուել բառ ու բանի ծաղկմանը եւ իրենց արուեստով ուժերի ներածին չափերով ծառայել գաղութահայ բնակչութեան հոգեւոր պահանջմունքներին»:

Վ. Միքայէլեան մէկ առ մէկ կը ներկայացնէ Խրիմի ականաւոր տաղասացները (Սիմէոն Կաֆայեցի, Խապսէկ Երէց, Վարդան Կաֆայեցի, Վրթանէս Կաֆայեցի, Ստեփանոս Թոխատեցի, Խեւ Կաֆայեցի, Մարտիրոս Խրիմեցի եւ ուրիշներ) եւ գրիչները (Նատեր եւ զաւակները Աւետիս, Ստեփանոս, Յովհաննէս, Գրիգոր: Անտոն, Գրիգոր, Քրիստոսատուր, Թադէոս Աւրամենց, Օգսենտ):

Վերջին գլուխը կը նկարագրէ Խրիմի Հայերուն զանգուածային գաղթը դէպի Հիւսիսային Կովկաս 1778ին:

Վ. Միքայէլեան ներկայացուցած է միջնադարեան մեծ գաղութի մը ամբողջական պատմութիւնը՝ անոր տնտեսական, ընկերային, քաղաքական եւ մշակութային բազմադարեան կեանքը:

Ահա թէ ինչու այս աշխատութիւնը լուրջ ներդրում մըն է հայագիտութեան մէջ:

Թ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Ոչինչ կարելի է ընդդէմ ծովին եւ Աստուծոյ:

ՊՐԸԹՈՆԱԿԱՆ

× Կայծոռիկը կրակ չէ:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԻ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐԷՆ

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԻՐՆՉՊԷՍ ԽԱԲԵՑԻՆ

ՀԻԹԼԷՐԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երկրորդ Աշխարհամարտի ընթացքին, Դաշնակիցներու տեղեկատուութեանց ու հակալրտեսական սպասարկութեանց թերեւս ամէնէն մեծ յաջողութիւնը այն եղաւ, որ կարգ մը մոլորեցուցիչ խաղերով՝ Գերմանացիներուն թոյլ չտուին իմանալ դաշնակից ուժերու Նորմանտի ցամաքահանումի իրական թուականը, 1944 Յունիս 6ը: Եւ ասիկա մահացու հարուածը եղաւ հիթլերական Գերմանիոյ համար!

Այսպէս, մինչեւ վերջին վայրկեանը, գերմանական տեղեկատուութեանց սպասարկութիւնները ոչինչ գիտէին Դաշնակիցներուն ծրագիրներու մասին եւ երբ այն ատեն, ամէնուն կողմէ անհամբերութեամբ սպասուած Երկրորդ Ճակատը ստեղծելու համար օդանաւային զօրաւոր պաշտպանութեան տակ, Մանշի նեղուցը ճեղքող եւ դէպի Ֆրանսական ափերը ուղղուող ցամաքահանումի նաւերու եւ մարտանաւերու հսկայական կարաւանը տեսան՝ իրենց աչքերը չփել սկսան, որովհետեւ, իրենց տեսածին չէին հաւատար: Սակայն, իրաւ էր:

Հիմա ձեզի պիտի պատմենք միայն մէկը Դաշնակիցներու այն խաղերէն, որոնցմով դաշնակից հակալրտեսական ըսպասարկութիւնները յաջողեցան մոլորեցնել Առանցքի սպասարկութիւնները:

Այն ատեն ամէնուն ծանօթ էր թէ անկախ ու չէզոք Իրլանտայի մայրաքաղաք Տըպլին՝ գերմանական լրտեսական սպասարկութեանց կողմէ ամէնէն շատ գործածուող տեղեկատուութեանց կեդրոններէն մէկն էր:

Որովհետեւ, այդ քաղաքը, չէզոք երկրի մը մայրաքաղաքը ըլլալու առաւելութենէն զատ, ունէր ուրիշ առաւելութիւն մըն ալ: Շատ մօտ էր Հիւսիսային Իրլանտա գտնուող ամերիկեան ուժերուն ու Դաշնակիցներու ներխուժումի գլխաւոր խարիսխ՝ Անգլիոյ:

×

Ցամաքահանումէն մօտաւորապէս մէկ ամիս առաջ, Մայիսի սկիզբները, իրիկուն մը, պարենաւորման ամերիկացի երիտասարդ սպայ մը, քաղաքային զգեստով Հիւսիսային Իրլանտայի եւ Էյրէի (իրլանտական անկախ պետութեան պաշտօնական անունը) միչեւ սահմանը անցաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի Տըպլին, իր արձակուրդը կարելի եղածին չափ հաճելի կերպով անցընելու համար:

Մտաւ գարեջրատուն մը, ապա՝ երկրորդ մը եւ ի վերջոյ, գլուխը բաւական տաքցնելէ ետք, ժամը տասնի ատենները մտաւ երրորդ ըմպելարան մը, որուն տիրոջ մասին դաշնակից սպասարկութիւնները տեղեկութիւններ ունէին՝ թէ Տըպլինի գերմանական դեսպանատան գործակալն էր:

— Մեծ դաւաթով ուիսկի մը հեռաւոր Պոսթընէն եկող ու ծարաւ մեռնող Թէմի Օ՚Պրայէնի համար,— ուրախ շեշտով ըսաւ Ամերիկացին:

Ըմպելարանի լրտես – տէրը յաճախորդին ամերիկեան առոգանութիւնը լսելով՝ հասկցաւ թէ քաղաքային զգեստով ամերիկացին սպայ է ու սիրալիր ըսաւ անոր.

— Եանքի, եթէ իսկապէս Պոսթընէն Օ՚Պրայէն մըն ես, մեր երկրին մէջ, առաջին ուիսկին ես պիտի հրամցնեմ քեզի...

Եւ՝ ստելով՝ աւելցուց.

— Գիտե՞ս, երեք զարմիկ ունիմ Պոսթընի մէջ:

Ամերիկացին մատուցարանին առջեւ կեցաւ եւ հոն, իրարու ետեւէ կուլ տուաւ երկրորդ, երրորդ ու չորրորդ ուիսկին ալ, միաժամանակ շատախօսելով ըմպելարանի հաճոյակատար տիրոջ հետ:

Բան մը պատրուակելով՝ քիչ ետք, ըմպելարանի տէրը գնաց խանութին ետեւը, յայտնապէս հեռախօսելու համար:

Քառորդ ժամ չանցած՝ գարեջրատուն հասաւ հազիւ 29 տարեկան շատ գեղեցիկ ու դեղձան մազերով աղջիկ մը: Գարեջրատան տէրը թէեւ զայն դանիացի գաղթականուհի ներկայացուց, բայց, կասկած չկար, թէ գերման լրտեսուհի էր:

Առանց դժուարութեան՝ խօսակցութեան սկսաւ ամերիկացի յաճախորդին հետ, որ հետզհետէ աւելի գինով կը թըւէր:

Բաւական խօսելէ ետք, դեղձան մազերով լրտեսուհին ամերիկացի յաճախորդը առաջնորդեց իր յարկաբաժինը:

×

Յաջորդ օրը, կէսօրուան մօտ, ամերիկացին մեկնեցաւ «դանիացի գաղթականուհի»ի հիւրընկալ յարկաբաժինէն:

Լրտեսուհին, անմիջապէս հեռաձայնեց իր պետին եւ ըսաւ անոր.

— Թէեւ գինով էր, սակայն, հազիւ ժամը չորսի ատենները կրցայ քնացնել զայն: Ինծի խոստովանեցաւ՝ թէ ամերիկեան բանակի գնդապետ էր, ու կը ծառայէր պարենաւորման ճիւղին մէջ: Խոստացաւ յառաջիկայ ամիս աղուոր նըւէր մը զրկել ինծի: Զոյգ մը հոլանտական փայտէ կօշիկ:

Կէս ժամ չանցած՝ այս տեղեկութիւնը

ՄԻՐՀԱՒ

Տերեւները խշշացին: Դիլան դային տապ արաւ, պահուեց քարի յետեւը: Միրհաւն էր. հանգիստ քուջուջ անելով փոխում էր արնագոյն տոտիկները եւ կըտուցով քրքրում լորենու փափուկ տերեւները:

Դիլան դային թաքստոցից գլուխը հանեց նշանի, հրացանի փողը երկարեց քարի վրայ: Բայց յանկարծ թռաւ միրհաւը, յետքից մի ուրիշը, ապա երրորդը, չորրորդը ...

Զգոյշ է միրհաւը, դժուար է նրան խըփել: Երբեմն այնքան մօտ է գալիս, ահա ուզում ես կրակել, բայց մի թեթեւ խըշշոցից, նոյնիսկ որսորդի խոր շնչառութիւնից, բացում է թեւերը, թռչում է գնդակից արագ, ծղրտում, պտոյտներ անում թանձր սաղարթի վրայ եւ անձայն իջնում մի ուրիշ տեղ: Զգոյշ է միրհաւը. քուջուջ անելիս ձգում է վիզը, աջ ու ձախ կռանում եւ ապա նորից երկարում վիզը, չորս կողմը նայում:

Դիլան դային թաքստոցից դուրս եկաւ, ճանապարհը շարունակեց: Արդէն անտառի խորքն էր: տեղ տեղ ծառերն անանց պատնէշ էին կազմել: Տերեւները հարիւրաւոր տարիներ թափուել էին իրար վրայ, արեւերես չէին տեսել ու չէին փըտել: Ծառերի բները թաղուել էին տերեւների կոյտի մէջ եւ ճիւղերը թխսամօր թեւերի նման փռել ստուերում կապոյտ սունկերի վրայ:

Դիլան դային կոխ էր տալիս չորացած տերեւները, թաղւում, ինչպէս յարդի շեղջի մէջ, սայթաքում եւ ճղներից բռնելով ճանապարհը շարունակում:

Հասաւ աղբիւրը, կռացաւ կուշտ ջուր խմեց: Քիչ յետոյ իջաւ լորենիների ձորը:

Ներքեւ, քարերի վրայ, այնքան շատ միրհաւ կար... Արեւը տաքացրել էր մամռոտ քարերը, ոսկեփետուր միրհաւը, թեւերին սեւ պուտեր, թռչում էր քարից քար, կանչում, կտցահարում հարեւանին, էգի շուրջը պտոյտներ անում:

Նշանը բռնեց: Երբ քարը կայծ տուաւ եւ կայծից բռնկուեց վառօդը, հրացանի փողից բոց ու մուխ ելաւ, ձորերը որոտացին ահաւոր արձագանգով, ձորից թռան միրհաւերը՝ թեւերը լայն, փափուկ բմբոլով, թեւերը փռած աշնան արեւի ոսկէ շողերի տակ:

Միայն մէկը թպրտաց, մամռոտ քարից վայր ընկաւ թփուտների մէջ:

Դիլան դային վրայ վազեց եւ վազելիս նկատեց, որ մի սպիտակ շուն, լեզուն հանած, ցատկեց թփուտների կողմը: Որսկան շան շունչն ու Դիլան դայու ձեռքերը միասին ձգուեցին դէպի արնոտ միրհաւը:

Նրա մատները դիպան դեղին բմբուլներին, բայց վիրաւոր միրհաւը յանկարծ թեւին տուեց, թռաւ վեր: Երկու փետուր օրօրուելով վայր ընկան, աշնան դեղին տերեւների նման:

Դիլան դային ափսոսանքով նայում էր արնոտ միրհաւի յետեւից, երբ յանկարծ, շատ մօտիկ, լսուեց ոտնաձայն: Ետ նայեց, աչքերը զարմանքից լայնացան եւ հրացանը բնազդմամբ ձեռքից վայր սահեց ծառի յետեւը:

Անտառապահն էր, աչքերը՝ կասկարմիր ածուխ ...

Մօտեցաւ, բզաւեց, եւ մինչեւ ուշքի կը գար, նրա մտրակը օդը ճեղքելով չափեց Դիլան դայու ուսը, մինչեւ դիակների ոսկորը, մրմուռը ծակեց, ինչպէս եղինջի հարուածը բաց մսերի վրայ:

Անտառապահը հարուածում էր նրան եւ զայրանում, որ Դիլան դային փախցրել էր նրա զարկած միրհաւը:

Անտառապահի որսկան շունը մէկ նայում էր տիրոջը, մէկ՝ Դիլան դայուն, մռռում էր, պոչը դեռնով տալիս, մէկ բերանը բաց՝ յուզմունքից յօրանջում, մէկ էլ անհանգիստ հոտոտում թփերը, որտեղ քիչ առաջ թպրտում էր արնոտ միրհաւը:

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(4 Շար.)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Մատենադարանին մէջ պահուող բազմաթիւ մագաղաթեայ բժշկարանները կը վկայեն, որ բժշկական գիտութիւնը Հայաստանի մէջ հնադարեան ծագում ունի: Մխիթար Հերացի, Ամիրդովլաթ եւ շատ ուրիշներ եղած են իրենց ժամանակաշրջանի յայտնի բժիշկներ եւ մեծ հրաշակ վայելած են ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ ամբողջ Փոքր Ասիոյ եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ: Հայ բժշկութիւնը շատ հարուստ աւանդներ ստեղծած է եւ, անշուշտ, իր լուման մուծած է բժշկութեան համամարդկային դանձարանը: Սակայն դժնդակ տարիներուն, երբ Հայաստանի վրայ ծանրացաւ օտար բռնակալներուն լուծը, բժշկութեան զարգացումը եւս խափանուեցաւ: Թ. դարուն, Ի. դարուն սկիզբները հատ ու կենտ Հայեր միայն կը յաջողին Եւրոպայի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններուն մէջ բժշկական կրթութիւն ստանալ եւ նուիրուիլ այդ ասպարէզին:

1922ին կը հաստատուի բժշկական ճիւղ մը: Այդ օրերուն դասագիրքեր, ուսումնական անհրաժեշտ պիտոյքներ չկային: Այսուհանդերձ բժշկական ճիւղը գոյատեւեց եւ յարատեւեց: Յաջորդաբար բացուեցան նոր ամպիոններ՝ դեղագիտութեան – դեղագործութեան, ախտաբանական կազմախօսութեան եւ մանրէաբանութեան: 1925ին հաստատուեցան նաեւ վիրաբուժական, ներքին հիւանդութիւններու, մանկաբարձութեան ամպիոնները:

1930էն մինչեւ համաշխարհային Բ. պատերազմը շրջանաւարտներուն թիւը կը հասնի 1019ի: Իսկ պատերազմի հինգ տարիներու ընթացքին՝ 800ի:

Հիմնադրութենէն մինչեւ այսօր բժշկական համալսարանէն շրջանաւարտ ելած են աւելի քան վեց հազար բժիշկներ: Այժմ համալսարանը ունի 49 ամպիոններ, 37 բժիշկ– փրօֆէսէօրներ: Դոցենտներուն թիւն է 65, աւագ դասախօսներունը՝ 27: Համալսարանին դասախօսական կազմը կը բաղկանայ 240 անձերէ, իսկ տարրալուծարաններու մէջ կ'աշխատին աւելի քան 40 անձեր:

Հայ բժիշկներէն շատերը միջազգային համբաւ կը վայելեն: Յիշատակութեան արժանի են Մատրիտի մէջ գումարուած բժշկական պատմութեան հարցերուն նուիրուած խորհրդաժողովին Լեւոն Յովհաննիսեանի, Աւստրիայի եւ Նիւ Եորքի մէջ տեղի ունեցած քիմիագէտներու համաշխարհային 4րդ եւ 6րդ համագումարներուն՝ Հրաչեայ Բունիաթեանի, Գաբրիէլ Խաչատրեանի եւ զանազան միջազգային հաւաքոյթներուն փրօֆէսէօրներ Արտօ Ալեքսանեանի, Անդրանիկ Մեհրաբեանի, Աշոտ Ահարոնեանի, Յովհ. Գէորգեանի, Սիմոն Միրզաքեանի կարգացած զեկուցումները:

Գիտահետազօտական աշխատանքները տարուէ տարի աւելի լայն ծաւալ կը ստանան: Այժմ աշխատանքներ կը տարուին բարձրագոյն ջիղերու, սիրտանօթային եւ մարսողական համակարգութիւններուն, կնոջ, մօր եւ երախայի առողջութեան պաշտպանութեան, վարակիչ հիւանդութիւններու վերացման, հիւանդութեան ժամանակը կրճատելու ուղղութեամբ:

Համալսարանը հրատարակած է գիտական աշխատանքներու հաւաքածոյ մը (14 հատոր), 42 գիտական համագումարներու ընթացքին կարգացուած զեկուցումները, երեսունէ աւելի մենագրութիւններ, որոնցմէ յիշատակութեան արժանի են ակադեմականներ Լեւոն Յովհաննիսեանի հինգ – հատորեակը, որ նուիրուած է Հայաստանի բժշկութեան պատմութեան, Արտօ Ալեքսանեանի «Դիֆթերիա» աշխատութիւնը, ռենտկեն ախտորոշման մասին Բ. Ֆանարջեանի 12է աւելի ըստուարածաւալ աշխատանքները, Ռուբէն Եոլեանի վիրաբուժութեան եւ արեան փոխներարկման մասին, Անդրանիկ Մեհրաբեանի «Գիտակցութեան խանգարումների մասին», Անդրանիկ Ճաղարեանի սրտի եւ արեան անօթներու. հիւանդութիւններուն ատլասը, Յովհ. Գէորգեանի «դեղամիջոցների ներզարկերակային կիրառումը վիրաբուժութիւնում» եւ շատ ուրիշ գործեր:

Հրատարակուած են նաեւ հայերէն լեզուով դասագիրքեր՝ Լեւոն Յովհաննիսեանի «Ներքին հիւանդութիւնների մասնաւոր ախտաբանութիւնը», Յակոբ Յակոբեանի «Մարդու բնական կազմախօսութիւնը», Սեդրակ Շարիմեանի «Ընդհանուր վիրաբուժութիւն»ը, Վերդինէ Մելիքեանի «Բժշկական մանրէակենսաբանութեան գործնական պարապմունքների ձեռնարկը», «Աշխէն Յարութիւնեանի «Որակական եւ քանակական քննութիւն» գործնական պարապմունքներուն ձեռնարկը եւայլն:

Այժմ համալսարանի ուսանողներու թիւը է 2058, որոնցմէ 550ը՝ գիշերօթիկ:

1957էն սկսեալ հոս կը յաճախեն նաեւ օտար երկիրներէ եկած հայ ուսանողներ, որոնց թիւը ներկայիս կը հասնի 50ի:

Այս տարուան շրջանաւարտներու թիւն է 235:

Երեւանի բժշկական համալսարանը դարձած է Հայաստանի ուսումնական եւ գիտական մեծ օճախներէն մէկը, որ ունի զարգացման փայլուն հեռանկարներ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

հաղորդուեցաւ Տըպլինի գերմանական դեսպանատան եւ անկէ՝ անթելով՝ ուղղակի Պերլին:

Գերմանական սպասարկութեանց եղրակացութիւնը այն էր, թէ օրէ օր սպասուած Դաշնակիցներու ներխուժումը ամենայն հաւանականութեամբ պիտի կատարուէր Հոլանտայէն: Եւ անմիջապէս, Գերմանացիք սկսան ամրացնել իրենց ամրութիւնները:

Խաղը՝ յաջողած էր: Եւ ասիկա միակը չէր, այլ՝ մէկը շատերէն, որոնցմով դաշնակից սպասարկութիւնները կրցան քնացնել Գերմանացիները:

Թարգմ. ՎԷՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ութսունամեակն է Ալֆորվիլ քաղաքին: Նոր քաղաքապետութիւնը ուղած է, որ տօնակատարութիւնը երկու շաբաթ տեւէ:

Ու մեծ եռուզեռ մը սկսած է մեր շրջանին մէջ: Փողոցներն ու խանութներու ցուցափեղկերը, գեղեցկօրէն զարդարուած են: Հրապարակներուն վրայ եւ ճամբաներու խաչանկիւններուն՝ բարձրախօսը, օրն ի բուն, երգեր կը սփռէ: Քաղաքապետական սրահին մէջ, ամէն օր, գեղարուեստական, թատերական երեկոյթներ եւ պարահանդէս: Իսկ դուրսը, մարզական, ֆութպոլի կամ փեթանքի մրցումներ:

Հայ գաղութն ալ իր մասնակցութիւնը պիտի բերէր անշուշտ այդ տարեդարձին, Ֆրանքեւհայկական գեղարուեստական երեկոյթովը՝ որ տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի, 27 Սեպտ.:

Մօտ 1500 հոգի, հայ եւ օտար: Երբ քաղաքապետ Ֆրանչեսքի, իր Խորհուրդի կազմով, մուտք կը գործէր հանդիսասրահ, ընկերակցութեամբ նաեւ Հայաստանէն եկած հիւրերուն (Պ. Պ. Եդուարդ Թոփչեան, Վարդգէս Համազասպեան եւ Սերօ Շանզատեան), բոլորը որոտընդոստ ծափերով ողջունուեցան:

Պէռնար Տէտէճեանի նուագախումբը, եւ երկսեռ հայ պարմանիներէ կազմուած, Կովկաս, պարախումբը հիացում պատճառեցին:

Իր ինքնաստեղծ Ֆրանսերէն երգերով երիտասարդ Պետեան մեծ յաջողութիւն գտաւ: Սերժ Պէռնար, արմոնիքայի աշխարհի ախոյեանը դասական, մեծ ու դժուարին կտորներ նուագեց:

Ֆրանսացի պարմանուհի մը ընտրուեցաւ Ալֆորվիլի թագուհի եւ որուն արժէքաւոր նուէրներ ընծայուեցան:

Ապա ընկերակցութեամբ Փօլ Սէզեանի նուագախումբին, բեմ եկաւ Լիզ Սարեան, որ իր գեղեցիկ երգերով եւ ապրումներով արդարացուց անգամ մը եւս իր վայելած ժողովրդականութիւնը:

Օրուան խօսնակը, Վահէ Քիզիրեան (Փարիզէն) բեմը կը վարէր սրամիտ ու զուարթ խօսքերով:

× Կէս դիշերէն ետք քաղաքապետ Ֆրանչեսքի, քաղաքապետութեան պատուոյ դահլիճին մէջ կ'ընդունէր պաշտօնապէս Պ. Պ. Եդուարդ Թոփչեանը, Վարդգէս Համազասպեանը եւ Սէրօ Խանզատեանը:

Այս առթիւ մասնաւոր հրաւիրագիրներով երկու հարիւրէ աւելի Հայեր ներկայ եղան այդ հիւրասիրութեան:

Պ. Ֆրանչեսքի ողջունեց Պ. Թոփչեանը, որ բախտաւոր զուգադիպութեամբ ներկայ է իր քաղաքին տարեդարձին եւ ուր Հայերը իրենց գործօն մասնակցութեամբ սատարած են անոր վերելքին իրենց աշխատունակութեամբ:

Մենք եղբայրօրէն կ'ապրինք. թող աշխարհի բոլոր երկիրները օրինակ առնեն Ալֆորվիլէն: Սէմպոլիք է այս պահը եւ ձեր ներկայութիւնը:

Իբր յիշատակ այս այցելութեան, Պ. Թոփչեանին նուիրեց Մետայլ Վէրմէյ տ'Ալֆորվիլ:

Իր կարգին Պ. Թոփչեան ըսաւ: Այս ութսունամեակին առթիւ եւ այս հողին վրայ, իմ անվերապահ զգացումներս ու սրտագին շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ Ֆրանսացի ազնիւ ժողովուրդին ու գեղեցիկ երկրին: Շատ հինէն կը սկսի մեր երկու ժողովուրդներուն բարեկամութիւնը: Միշտ հիացած ենք Ֆրանս. մշակոյթին վրայ: Ֆրանսական ազնիւ ժողովուրդը, որ ասպնջականութիւն տուաւ իր հողին վրայ, սեւ ու դաժան օրեր ճանչցած Հայերուն: Թող Ֆրանսայի երկինքն ու ժողովուրդը միշտ ու միշտ խաղաղութիւն ճանչնայ»:

Այս ընդունելութեան բոլոր ներկաները սպասարկուեցան շամփանեայով ու կարկանդակներով:

× Հինգշաբթի 30 Սեպտ. երեկոյեան ժամը 21ին, Փաթրոնաժի սրահին մէջ, մօտ երկու հարիւր հայրենակիցներու առջեւ, նախ խօսեցաւ Հայաստանի Գրողներու ընկերակցութեան քարտուղար Եդուարդ Թոփչեան: Նախ փառաբանեց Ֆրանսան եւ իր վեհոգի ժողովուրդը: Ծանրացաւ մեր հայրենիքի անառարկելի եւ հսկայական վերելքին վրայ: Մասնաւոր շեշտ դրաւ համայն Հայութեան հետապնդած դատին վրայ:

Պ. Վարդգէս Համազասպեան, Սփիւռքահայ մշակութային կապի նախագահը նոյնպէս պատկերացուց մեր հայրենիքի նուաճումները ու մանրամասնեց «Ոսկի կամուրջ»ին դերը:

Իսկ «Մխիթար Սպարապետի» պատմական վէպին հեղինակը, գրագէտ Պ. Սերօ Խանզատեան պերճախօսութեամբ եւ բանաստեղծական թռիչքով գովքը հիւսեց մեր հայրենիքին, թէ ինչպէս Հայաստանէն ափ մը հող բերին սփռելու Զօր. Անդրանիկի շիրիմին վրայ:

Յիշեց մեր ազատագրական հերոսամարտներէն մինչեւ Սարտարապատ՝ հայ ժողովուրդին գոյատեւման պայքարը

Զ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

ԳԼՈՒԽ 14

ՀԻՆԳ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

— Ինչո՞ւ համար հարցաքննեցիք Միս Գարոլը Լորտ Էճվարի երրորդ ամուսնութեան մը հաւանականութեան մասին, հարցուցի հետաքրքրութեամբ՝ երբ կը վերադառնայինք մեր պանդոկը:

— Որովհետեւ, խորհեցայ թէ, կրնար այնպիսի նպատակ մը ունեցած ըլլալ:

— Ի՞նչ առիթով այդ միտքը ծագեցաւ ձեր մէջ:

— Կը փնտռէի բացատրութիւնը այն անակնկալ յետ – դարձին որ ունեցած էր Լորտ Էճվարի ամուսնալուծման խնդրոյն առընչութեամբ: Այդտեղ տարօրինակ երեւոյթ մը կայ, բարեկամս:

— Իսկապէս, իր այդ ընթացքը ես ալ տարօրինակ կը գտնեմ:

— Ինչպէս որ տեսաք, Հաստինկ, Լորտ Էճվար վաւերացուց Ժանն Վիլքենսոնի բոլոր յայտարարութիւնները: Նախ եւ առաջ այդ կինը օրինական ճամբով ուզած է իր նպատակին հասնիլ, բայց լորտը անդրդուելի մնացած է... Եւ յետոյ, յանկարծ, համաձայնութիւն կը յայտնէ ամուսնալուծման:

— Առնուազն այդ համաձայնութիւնը տուած ըլլալ կը յաւակնի:

— Իրաւունք ունիք, Հաստինկ: Մենք որեւէ ապացոյց չունինք այդ նամակին գրուած ըլլալը հաստատող: Եթէ իրապէս գրած է այդ նամակը, անպայման պատճառ մը ունէր լորտը: Եւ այդ պատճառը, ըստ իմ դատողութեանս, ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ, եթէ ոչ երրորդ ամուսնութեան մը ծրագիրը, որ փոփոխութեան կ'ենթարկէ իր որոշումը:

— Միս Գարրոլը, սակայն, վճռականօրէն ժխտեց այդ ենթադրութիւնը:

— Այո... Միս Գարրոլը..., ըսաւ Փուարօ մտածկոտ երեւոյթով մը:

— Ի՞նչ բանի կ'ուղէք յանդիլ այժմ, հարցուցի ճարահատ:

Փուարօ գիտէ մարդոց մօտ կասկածներ արթնցնել, լոկ իր ձայնին եղանակովը:

— Ի՞նչ պատճառաւ Միս Գարրոլ ստած կրնայ ըլլալ մեզի, աւելցուցի:

— Ոչ մէկ պատճառաւ... Այսուհանդերձ, Հաստինկ, կարելի չէ հաւատք ընծայել իր խօսքերուն:

— Կ'ենթադրէ՞ք, որ կը ստէ: Ինչո՞ւ: Ինձ կը թուի թէ պարկեշտ կին մըն է:

— Ճիշդ է: Բայց մտածուած սուտի մը եւ ակամայ սխալի մը մէջ, երբեմն լաւ է տարբերութիւն մը գտնել:

— Ցստակ բացատրեցէք:

— Գիտակցաբար ստել՝ մէկ ձեւն է: Միւս կողմէ՝ կարծուածը համարիլ բացարձակ ճշմարտութիւն, եւ ոչ մէկ կարեւորութիւն տալ մանրամասնութիւններու՝ այս ալ, բարկամս, ուրիշ ձեւ մըն է՝ յատուկ պարկեշտ մարդոց: Նկատեցէք որ Միս Գարրոլ անգամ մը ստեց արդէն մեզի, հաստատելով տեսած ըլլալ Ժանն Վիլքենսոնի դէմքը, մինչդեռ անկարելի էր նշմարել զայն իր գտնուած տեղէն: Գիտէ՞ք թէ ինչ է բուն եղելութիւնը, ահաւասիկ.— Միս Գարոլ սանդուխներուն վերի գլուխը կանգնած՝ կը դիտէ վարը, երբ Ժանն Վիլքենսոն ներս կը մտնէ եւ, կը յաւակնի ըսել, թէ՝ ըստոյդ կերպով տեսած է արուեստագիտուհիին դէմքը: Եւ Միս Գարոլ այնքան վստահ է իր ըրած յայտարարութեան, որ նոյնիսկ չանդրադառնար մանրամասնութիւններուն վրայ: Կ'ըսենք իրեն, թէ դրական կերպով չի կրնար տեսած ըլլալ Ժանն Վիլքենսոնի դէմքը, բայց անդրդուելի կը մնայ: Չէ՞ որ վստահ է իր ըսածին: Նախապէս գիտէ արդէն եւ իր պատասխանները արդիւնքն են յամառ տպաւորութեան մը եւ ոչ թէ եղելութիւններու ճշգրիտ յիշողութեան: Վկայ մը որ անմիջապէս կ'արտայայտուի վըստահութեամբ՝ տպաւորութիւններու ենթակայ կրնայ նկատուիլ, իսկ այն որ նախ կը խորհի, ապա վարանելով՝ կ'ըսէ.— «Ախ, այո, այդպէս տեղի ունեցաւ կարծեմ..», աւելի մեծ վստահութեան արժանի է:

— Այդ խօսքերով, Փուարօ, դուք կը յեղաշրջէք վկայութիւններու մասին իմ ունեցած հասկացողութիւնս:

— Իբր պատասխան Լորտ Էճվարի ամուսնութեան մասին ըրած հարցումիս, Միս Գարոլ ծիծաղելի կը գտնէ իմ հետաքրքրութիւնս, որովհետեւ այդ մասին ինք երբեք չէ մտածած: Նոյնիսկ գոյզն ինչ չի չարչարեր իր յիշողութիւնը, այդ ուղղութեամբ հետք մը գտնելու համար, հետք մը չնչին, որ թերեւս պիտի կրնար ուղղութեան մը մէջ դնել մեզի: Ես չեմ կրնար ըմբռնել պատճառը, որ զինք մղած է ստելու, առնուազն... եթէ... բայց, ահա նոր գաղափար մը:

— Ի՞նչ գաղափար, կը հարցնեմ ես մեծ հետաքրքրութեամբ:

— Գաղափար մը, որ յանկարծ ժայթքեցաւ ուղեղէս, թէեւ քիչ մը շատ հեղեղուկ:

Եւ չուզեց աւելի մանրամասնել:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սիրարփի Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Աղաճանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ալակէօզեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մաննիկ Մովսէսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պէտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մովսէսեան եւ զաւակները, Պ. Հայկասէր Մովսէսեան, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, փեսային, մօրեղբօր եւ քեռայրին՝

ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆԻ
(Էսկիշէհիրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Հոկտ. 10ին, 69 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այսօր Չորեքշաբթի: Հաւաքուիլ առաւօտեան ժամը 10ին, 10 Էնփաս Քօմփան, Փարիզ (19): Յուղարկաւորութիւնը ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ. եւ Տիկին Զրուանդեանի, ընկ. եւ տիկին Կարպիս Յակոբեանի, իրենց սիրեցեալ քեռորդւոյն եղերական մահուան առթիւ (կառքի արկածով) Պարսկաստան:

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հերոսամարտի 45րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Յետ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները:

×

ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաս, այս Կիրակի դպրոցի սրահը: Լիոնի հոգեւոր հովիւ Տ. Դաւիթ վրդ. Սահակեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն կը մատուցանէ 8000 անթաղ նահատակներուն խնկելի յիշատակին եւ կը քարոզէ: Կը բանախօսէ Հայր Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն) հոգեճաշ աւանդական մատաղով:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Վերսկսած են Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Հինդշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2-5, Ռիւ Պլէօ 17:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Միութեան գրասենեակին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը (որ յետաձգուած էր) այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին եկեղեցւոյ խորհրդարանը: Բոլոր անդամ-անմուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կապ. Խաչի միջ-մասնաճիւղային վարչութիւնը ընդհ. վարչական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր մասնաճիւղերը այս Հինդշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Արմենուհի Յակոբեանի եւ պարագաներուն, իր քրոջ որդւոյն Սիմոն Սարեանի արկածալի մահուան առթիւ (Պարսկաստան):

ՓԱՐԻԶԷՆ...

«ROSY ARMEN a tout pour réussir : un aimable physique, une voix agréable et bien placée».

ԵՐԵՒԱՆ...

« Cette jeune femme qui répond au doux nom de ROSY, chante l'amour...»

...ԵՐԵՒԱՆԷՆ

«Que ROSY ARMEN fasse le plein là où des vedettes chevronnées ont tout juste réussi à attirer des demi-salles, elle le doit tant à son éclatante jeunesse qu'à son talent déja mûr, et pourquoi ne pas l'avouer, un peu à ses origines araratiennes».

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԱԶԳԻ ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԱՍՏՂԸ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՅԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ
ՅԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ROSY ARMEN *vous présente son dernier disque Polydor*

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Թաթուլեան տասը Ֆր. կը նուիրէ Ս. Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, Կիրակի (Հոկտեմբեր 17) ժամը 16ին: Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բացականները նկատի պիտի առնուին: Ժողովը տեղի կունենայ սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինդշաբթի, ժամը 20·30ին, սովորական տեղը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին «Խրիմեան» դպրոցը: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ: Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 19էն սկսեալ:

CONSERVATOIRE RACHMANINOV
26, Quai de New-York, Métro: Alma-Marceau

BAR *AMBIANCE* *BUFFET*

SURPRISE APRES 23 HEURES

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23·30

Կը մասնակցին.—

ՆՈՒԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ Ժազ, Բ) Շան գ'Էլիզէի Յիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն):

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա:

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
Վերապատուելի Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին

MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՀԱՅՐԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
14
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
14 OCTOBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10434

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.434

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՆՏԵՐԷՍԻ ՓՈԽ-ՎՐԷԺԸ

Յետ մահու Ջաւահըրլալ Նէհրուի՝ Հնդկաստանի վարչապետ կը տանի Անոնան Մենաերէս, թուրք Դե-Գոլլի մօտ կուսակցութեան վարչապետը, որ 1950էն մինչեւ 1960 ձեւքին մէկ էր պահած իշխանութիւնը իրրեւ մենատէր։ 1960 Մայիս 27ին խումբ մը երիտասարդ զինուորականներ անակնկալ եւ անարիւն յեղափոխութեամբ մը վերջ տուած էին իր վարչաձեւին, ձերբակալած ու բանտարկած էին Հանրապետութեան նախագահ Ճէլալ Պայարէն ակսեալ բոլոր նախարարներն ու դեմոկրատ երեսփոխանները։

Անոնք բոլորն ալ դատուեցան Եասը Առաջի մէջ եւ դատապարտուեցան դանդաղ պատիժներու։ Ճէլալ Պայարի մահապատիժը ցկեանս բանտարկութեան վերածուեցաւ տարիքին պատճառաւ եւ ցարտ բանտը կը մնայ։ Դատապարտեալներէն չատեր ընդհանուր ներումի արժանացան կամ իրենց պատիժի չորրանը կրելէ վերջ ազատ արձակուեցան, ինչպէս հայ երեսփոխան Մկրտիչ Շէլլէֆեան։

Վարչապետ Մենտերէս 1961 Սեպտ· 17ին կախաղան հանուեցաւ, իր երկու դիւանագէտ մեղսակիցներուն արտաքին նախարար Ֆաթին Զօրլուի եւ էլմտական նախարար Փոլաթքանի հետ։

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը լուծուեցաւ։ Սակայն 1961ին կազմուեցաւ նոր կուսակցութիւն մը՝ Ադալէթ (Արդարութիւն) նախագահութեամբ զօրավար Բազրլը Կիւմիւչփալայի — որ անոյշ տարիքի յանկարծամահ եղաւ եւ իրեն յաջորդեց 42ամեայ Սիւլէյման Տէմիրէլ, Իւրկիւլիւ-Իւի պահլեւին մէջ փոխ-վարչապետ։

Ադալէթ կը նկատուի դեմոկրատ կուսակցութեան երկրորդ տպագրութիւնը։ 172 երեսփոխան ունէր լուծեալ Ազգ· Մեծ ժողովին մէջ եւ գլխաւոր հակառակորդն էր Ինէօնիւի Հալֆ կուսակցութեան։ Արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ չատ տարբերութիւն չկայ երկու կուսակցութեանց միջեւ։ Ներքին քաղաքականութեան մէջ Ադալէթ չարունակ պահանջած է եասը Առաջի դատապարտեալներուն ազատ արձակումը։ Ու մինչ Հալֆ կառչած կը մնայ Աթաթիւրքի բարեւոն բազումներուն եւ աշխարհականացման սկզբունքներուն, Ադալէթ յեռաչրջական ձգտումներ ունի եւ կը փայփայէ ազգ ժողովուրդին կրօնական զգացումները։

Կիպրակի օրուան ընտրութեանց մէջ 450է վայ Ադալէթ չահած է 258 աթոռ, ինչ որ Թոլ պիտի տայ իրեն առանձինն կազմելու նոր կառավարութիւնը եւ չորս տարի միահեծան կառավարելու երկիրը, ինչպէս ժամանակին ըրեր էին Հալֆը 1923–1950՝ ամբողջ 27 տարի եւ Դեմոկրատները՝ տասը տարի։

Բամէթի կուսակցութիւնը (հիմնադիր՝ Մուսթաֆա Քէմալ), ծանր հարուած մը կրած է։ 191ի փոխարէն 137 երեսփոխան միայն ունի նոր Մեծ Ժողովին մէջ։ Ինչ որ մնայ ընդդիմադիրի դիրքին վրայ եւ ոյս չունի մաս կազմելու կառավարութեան։ 1950էն վերջ երկրորդ անգամ դարձեալ կը խաւարի իր ատոմը։

Ադալէթը ճանչցուած էր իրրեւ «խախտումներու կուսակցութիւն»։ Երեք կամ չորս պատգամաւորներ չատ պէչ տպաւորած էին իրենց անհեռատես վիճակի բարւոքման համար աչխատած էր Մենտերէս իր իշխանութեան վերջին տարիներուն։

Հոկտեմբերը 10ի ընտրութիւններով վերջ կը տրուի կարկատան խառն դահլիճներու դարուն։

Լուծեալ խառն դահլիճին մաս կազմող միւս կուսակցութիւնները, բացի Միլէթքէն, — որ 13է փոխարէն 20 աթոռ չահած է, — միանալը կորուստով դուրս կուգան։ Եթէ Թիւրքիոյ էկս առ էկս կորնչացած է։ 22է տեղ 11 երեսփոխան միայն ունի։ Հանրապետական – Գիւղական – Ազգայնական (Միլլիյէթ) կուսակցութիւնը կը կորնչնէ տասը աթոռ, 19է տեղ 9 միայն չահած է։ Իր նոր նախագահը զնդապետ Ալփասլան Թիւրքէշ՝ ամբարտաւան ու յոխորտ՝ կ'ուզէր դիրք ստեղծել իրեն համար եւ մենատէր դառնալ։ Զարաչար պարտուած է։

Փոքր կուսակցութեանց կորնչացած աթոռները չահած է Բանուորական կուսակցութիւնը (Թիւրքիյէ Իշճի Փարթի – սի), որ առաջին անգամ ըլլալով Մորչըդարանէն ներս կը մտնէ 15 երեսփոխան – ներով։

Բանուորական – Արհեստակցական չարժումը տակաւին սաղմնային վիճակի մէջ է Թուրքիոյ մէջ, ուր բնակչութեան հարիւրին 90ը տակաւին գրել–կարդալ չի գիտեր։ Իբրեւ «Ընկերվարական» հրապարակ իջնող այս կազմակերպութիւնը բանական ազմուկ պիտի յարուցանէ Մորչըդարանին մէջ։ Գործաւորներու եւ գիւղացիներու համակրանքը չահելու համար նոր օրինագիծներ պիտի ներկայացնէ։

Բայց Իշճիէն, միւս փոքր կուսակցութիւնները դատապարտուած են անհետացում եւ ձուլուելու։ Ամէնէն աւելի չահողը պիտի ըլլայ Ադալէթը։

Նոր կառավարութեան առաջին գործը պիտի ըլլայ բանալ բանտին դուռները եւ ազատ արձակել եասը Առաջի դատապարտեալները։ Չաւանական չէ սակայն, որ ասոնք վերստանան իրենց նախկին դիրքերը։

Ի՞նչ պիտի ընէ նոր կառավարութիւնը՝ երկիրը անհետական – էմտական անելքէն դուրս հանելու համար։ Ամերիկա գրամ չի տար այլեւս։ Իւրկիւպլիի կառավարութիւնը Մոսկուայի օձիքին փակած էր վերջին անգամ։

Նոր Վարչապետը՝ Սիւլէյման Տէմիրէլ հրա՞չք պիտի գործէ։

Սպասե՛նք եւ տեսնենք։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ

Առջի օր ձաքարթայի ձայնասփիւռը ընդհատելով երաժչտական իր յայտագրերը, զոր· Խրնու Սուբհրամանեան բերնով յայտարարեց թէ ձերբակալուած են Սեպտեմբեր 30ի ձախողած պետական հարուածին հեղինակները՝ զնդապետ Ունթունկ եւ իր մեղսակիցը՝ զնդապետ Լաթիֆ։ Նախորդ գիշեր, մինչ կը փորձէր խոյս տալ Սէմարանկ, զնդ· Ունթունկ ձերբակալուած է ճավայի կեդրոնին մէջ։ Ձայնասփիւռը նշեց նաեւ թէ ըմբոստներուն պետը ձեւք բերելու համար վայրաչունները դունդին օդնած էր նաեւ քաղաքացի ժողովուրդը։ Գնդ· Լաթիֆ, որ փորձած էր ընդդիմանալ, վիրաւորուած է։ Բանակը յայտարարեց թէ զնդ· Ունթունկի համախոհ ըմբոստներուն 90 առ հարիւրը, որոնք ճավայի կեդրոնին մէջ տակաւին կը չարունակէին իրենց ընդդիմութիւնը, արդէն իսկ չէզոքացուած են։ Գնդ· Ունթունկի համախոհները կը հաչուէին մօտաւորապէս 4000 հոգի։

Ունթունկ եւ Լաթիֆ զնդապետներուն ձերբակալումով, բանակը կը վերստանայ իր ամբողջական գերագահութիւնը, եւ կարելի է վստահօրէն ըսել թէ պիտի պահպչ աւելի լայն մասնակցութիւն մը երկրին ղեկավարութեան մէջ։ Բանակին գործը պիտի ըլլայ բանալ բանտին դուռները եւ ազատ արձակել եասը Առաջի դատապարտեալները։ Չաւանական չէ սակայն, որ ասոնք վերստանան իրենց նախկին դիրքերը։

Ի՞նչ պիտի ընէ նոր կառավարութիւնը՝ երկիրը անհետական – էմտական անելքէն դուրս հանելու համար։ Ամերիկա գրամ չի տար այլեւս։ Իւրկիւպլիի կառավարութիւնը Մոսկուայի օձիքին փակած էր վերջին անգամ։

Նոր Վարչապետը՝ Սիւլէյման Տէմիրէլ հրա՞չք պիտի գործէ։

Սպասե՛նք եւ տեսնենք։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԻՇՏ ԿԻՊՐՈՍ

Մինչ Կիպրոսի ժողովուրդը կ'իմանար Թուրքիոյ ընտրութիւններուն առաջին արդիւնքները, որոնք կը վերահաստատ – ային Ադալէթի յաղթանակը, անդին, Երկուշաբթի իրիկուն Մակարիոս Արք· կը հրատարակէր «Փոքրամասնութեան իրաւունքներուն ուխտ»ը, որ ամիսներէ ի վեր կիպրական յոյն մամուլին մէջ մեծ աղմուկ յարուցած էր։ Այս Ուխտը ամփոփուած է անցեալ չաբթու ՄԱԿի քարտուղարին ղրկուած երկար յուչագրի մը մէջ եւ Միացեալ Ազգերու Ընդ· Ժողո – վին մէջ կիպրոսի յատկացուած օրակարգի նախօրեակին, կը կազմէ Մակարիոսի ամէնէն կարեւոր զէնքը։

Համաձայն այս յուչագրին, Նիկոսիոյ կառավարութիւնը պատրաստ է ընդունելու փոքրամասնութիւններուն ինքնավարութեան սկզբունքները որոչ մարզերու մէջ (կրօնք եւ ուսուցում), «անձնական կանոնագիրը» (ամուսնութիւն, ապահարգան, եւայլն) եւ անոնց ներկայացումը կառավարական մարմիններուն թէ Մորհըդարանին մէջ՝ ըստ կիպրոսի մէջ ՄԱԿի միջնորդին թելադրութիւններուն։ Աւելին, Մակարիոս կը յայտարարէ թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է ընդունելու, փոխանցման չրջանի մը ընթացքին, կիպրոսի մէջ ներկայութիւնը ՄԱԿի քննիչի մը, որ բաւարար անձնական կազմով մը հսկէ Ուխտին նախատեսած իրաւասութեանց։

Դժուար է նախատեսել թէ Միացեալ Ազգերը ի՞նչպէս պիտի ընդունին այս նոր նախաձեռնութիւնը։ Ցատակ է սակայն թէ կիպրոսի մէջ պիտի բախի Թուրքերու ընդդիմութեան, որոնք վարչական ինքնավարութիւն կը պահանջեն. իրենց համար այս Ուխտը «Մակարիոսի ապրանքն» է միայն եւ կը միտի զրկելու զիրենք Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնութիւններուն ձեւք բերած իրաւունքներէն ու թուրք «հատ ազգականութիւնը» վերածելու փոքրամասնութեան մը։

Ցայտնի չէ տակաւին թէ Թուրքիոյ ընտրութիւններուն Ադալէթի յաղթանակէն եաք ի՞նչ պիտի ըլլայ կիպրոսի Թուրքերուն դիրքը։ Վախ կայ որ Մակարիոսի հանդէպ աւելի չեզոտուած ժխտական քաղաքականութիւն մը որդեգրեն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ–ի ընդհ· քարտուղարը՝ Ու Թան, առջի օր նոր կոչ մը ըրաւ Միացեալ Ազգերու անդամ երկիրներուն, որպէսզի նոր նուիրատուութիւններով աջակցին ՄԱԿին՝ վճարելու համար հարիւր միլիոն տոլարի պարտք մը։ Այս պարտքին պատճառ եղած են Քոնկոյի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ խաղաղութեան ի խնդիր ՄԱԿի նախաձեռնութիւնները։

ՍՈՒՐԻՈՅ բանուորները կը սպառնան դադրեցնել Իրաք Փեթրոլիըմ Քըմփէնիի հոսումը դէպի Միջերկրական, ուրկէ Անգլիա կը փոխադրուի։ Բանուորական սենտիքանները նախազգուշացուցած է թէ այս ձեւով Սուրիա կ'ուզէ զօրավիգ կենալ Ասէնի ժողովուրդին, Մեծն Բրիտանիոյ դէմ իրենց պայքարին մէջ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ սպայակոյտի նախկին պետը՝ զօր· Մոչէ Տայեան, առջի օր արտասանած ճառի մը ընթացքին յայտնեց թէ 1949ին զաղտնի համաձայնագիր մը ստորագրած էր Ցորդանանի Ապտալլահ Թագաւորին հետ, որպէսզի «Իսրայէլ քէչ Եղիպտացիները» որոնք կազմի չրջանը կը զրաւէին։ Ըստ Տայեանի, այն ատեն, ինք յանձն առած է Ցորդանանի յանձնել այդ մասը իր 3000 պազեստինցի գաղթականներով։ Այս ծրագիրը սակայն կարելի չէ եղած գործադրել բրիտանական ընդդիմութեան պատճառաւ։

ՍԱՑԿՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Վիէթքոնկը ազատ արձակած է այն Ֆրանսացին զոր առեւանգած էր առջի օր։

ՄԱԿ–ը կը պահանջէ Անգլիայէն որ վերջ դնէ «Հարաւային Ռոտեզիայի» ըմբոստութեան։ Ֆրանսա ձեռնպահ մնաց այս հարցին մէջ։ Միւս կողմէ, Անգլիոյ վարչապետը՝ Ուիլսըն, նոր կոչ մը ըրաւ Սթիթի, որպէսզի չապատամբի Մեծն Բրիտանիոյ դէմ։

ՑՈՒՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը սկսած է մտահոգուիլ կիպրոսի խնդրով։ Աթէնք այն վախն ունի թէ Ադալէթը իշխանութեան գլուխ գալով, Թուրքիա պիտի կարծրացնէ իր դիրքը այդ հարցին մէջ։ «Պատրաստ ենք բանակցելու, բայց մեզ տկարի տեղ թող չառնեն» յայտարարած էր Տէմիրէլ, իր յաղթանակի վաղորդայնին։ Պատմական դէպք կը նկատուի նաեւ 15 համայնավար երեսփոխաններու (բանուորական) ներկայութիւնը Թուրք երեսփոխական ժողովին մէջ։

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ զինուորական չրջանին մէջ զեղծումի մը հեղինակները կը դատուին։ Իրենց կատարած զեղծումը 700 հազար ռուբլիի կը հասնի։

ԹԵԼ–ԱՎԻՎի Եսիոք Ահարոնօք Թերթին համաձայն Գերմանիա 40էն 50 միլիոն փոխ պիտի տայ Իսրայէլի, չատ փոքր տոկոսով։

ԹՈՒՆԻՍԻ մէջ, 100 հազար հոգի ցոյց մը կատարած են բողոքելու համար ձախ–փոնի եւ Ֆորէյալի միջեւ ստորագրուած հաչտութեան դաշնագրին։ 8 ուսանողներ, որոնց մէջ երեք աղջիկ, վիրաւորուած են եւ 23 հոգի ալ ձերբակալուած։

ՃՈՆՍԸՆի առողջական վիճակը կը չարունակէ գոհացուցիչ ըլլալ։

ՆԻԻ ԵՈՐՔԷն եաք վախ կայ որ Թերթերու զործադուլ մը ծայր տայ Պոսթընի մէջ։

ԳԱՀԻՐԷի մէջ նարապատրաստութիւնները կը տեսնուին մատեչալ Ապաէլ Հաքիմ Արէֆի Փարիզ այցելութեան առիթով։ Արէֆի պիտի ընկերանան Արտաքին Նախարարը՝ Մահմուտ Հաուզի, Եգիպտոսի Ազգ· Ժողովի Արտաքին յանձնախումբի նախագահ Օքաչա եւ Արտաքին փոխ–նախարար Հասան Էլ Ֆիքքի։ Պատրաստուած է արդէն Փարիզ այցելութեան յայտագիրը։

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Եօթանասուն օր տագնապալի շրջանէ մը ետք, Սթեֆանուփուլոս կազմեց բազմանդամ դահլիճ մը եւ խորհրդարանէն վստահութեան քուէն ստացաւ երկու ձայնի առաւելութեամբ :

Կիպրոսի տագնապին կը միանար վարչաձեւի տագնապ մը, որովհետեւ թագաւորը Կեդրոնի կուսակցութեան ղեկավարին վարչապետութեան պաշտօնին հետ անհաշտ կը գտնէր պատերազմական Նախարարութեան պաշտօնը : Կուսակցութեան ղեկավարը կը յայտարարէր, թէ «Թագաւորը կը թագաւորէ, բայց ժողովուրդին ներկայացուցիչները կը կառավարեն» : Վարչապետը կ'ընդունէր միապետական սկզբունքը, որ ապահովաբար ժողովուրդին մեծամասնութեան ընդունածն էր, բայց կը փափաքէր որ խորհրդարանի մէջ մեծամասնութիւն կազմող կուսակցութիւնը կառավարէ, միապետութեան կողքին հանրապետութիւն մը կազմուի :

Նոյն կուսակցութեան կը պատկանին երկու վարչապետները, մէկը աջակողմեան, միւսը ձախակողմեան, մէկը Արմատականէն անցած է Կեդրոնի կուսակցութեան, միւսը Համայնավարութենէն եկած Ընկերվարութեան : Կեդրոնի Կուսակցութիւնը բաղադրեալ մարմին մը կազմելով շահած է մեծամասնութիւն՝ վերջին ընտրութեան :

Նոր դահլիճը խորհրդարանին կուտայ « լայն ապահովութիւն՝ բարւոքելու տընտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը, հեռու կուսակցական ամէն շահերէ, յարգելով քաղաքացիներու ազատութեան իրաւունքները, պահելով արդար վերաբերում բոլոր կուսակցութեանց հանդէպ՝ օրէնքներու շրջանակին մէջ» :

Դահլիճը կը խոստանայ լուծել խորհրդարանը, նոր ընտրութիւն կատարել՝ ընտրական օրէնքը փոփոխութեան ենթարկելով : Նոր օրէնքը պիտի ընդունի համեմատական ներկայացուցչութիւնը, այսպէս կեդրոնի կուսակցութիւնը կը կազմալուծուի, բաղկացնող խառնուրդին անդամները կը գտնեն իրենց ազատութիւնը, բայց ապագային նոր դահլիճի մը կազմութիւնը կը դժուարանայ : Շահողը կրնայ ըլլալ ձախակողմը, որովհետեւ ամէնէն աւելի կարգապահ է եւ խիտ :

Կուսակցական ղեկավարը դառնացած՝ յայտարարեց. « Զիս լքող երեսփոխանները նախարարական աթոռներու համար լքեցին զիս, կաշառուածներ են, ամօթ մըն է որ կը ծանրանայ աթոռներ տուողին եւ ստացողներուն վրայ, դահլիճը պիտի ունենայ վաղանցուկ շրջան մը, որովհետեւ ոչ խորհրդարանին մէջ թուական առաւելութիւն ունի, ոչ ալ ժողովրդային օժանդակութիւն » :

Նախորդ վարչապետը թագաւորին առաջարկեց լուծել խորհրդարանը, նոր ընտրութիւններ կատարել, ժողովուրդին դիմել տագնապին լուծում մը գտնելու համար, կը թուի թէ վստահ էր Կեդրոնի Կուսակցութեան յաղթանակին : Թագաւորը մերժեց, վարչաձեւի տագնապ մը խնայելու համար արքայական ընտանիքին եւ արքայականներուն : Փորձառութիւնը խոհեմութիւն յանձնարարելու էր ղեկավարին : Տարիներ առաջ Կրետացին՝ Վենիզելոս, անսահման ժողովրդականութիւն շահեցաւ պատերազմի մտնելով, յաղթանակ մը տանելով Կոստանդին թագաւորին դէմ, որ չէզոք մնալու կողմնակից էր :

Մեծ Յունաստանի երազով տարուած մասնակցեցաւ խաղաղութեան ժողովին, հաւանութիւն ստացաւ մեծերէն՝ Իզմիր ցամաքահանում կատարելու : Երբ վերադարձաւ Աթէնք, խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ, ամէն կողմէ կ'աղաղակէին «Կեցցէ' Վենիզելոս, կեցցէ' փրկիչը, Հայրենիքի հայրը» : Մեծաշուք հանդէսի մը մէջ երիտասարդ Աղեքսանդր թագաւոր դափնեպսակ մը դրաւ գլխուն :

Կապիկի մը խայթոցը պատճառեց թագաւորին մահը : Վենիզելոս թագն առաջարկեց իշխան Պօղոսի, որ մերժեց՝ ըսելով թէ օրինական թագաւորը կը մնայ իր հայրը : Վենիզելոս ընտրութեան ձեռնարկեց, ժողովուրդ – վեհապետը պիտի կատարէր ընտրութիւն մը Կոստանդինի եւ Վենիզելոսի միջեւ :

1920 Նոյեմբեր 14ին արքայականներ ջախջախիչ յաղթանակ մը շահեցան, Վենիզելոս պարտուեցաւ նոյն իսկ իր ընտրական շրջանակին մէջ : Դառնացած ժողովուրդին ապերախտութենէն՝ հեռացաւ երկրէն : Արքայականներ Կոստանդինը հրաւիրեցին Աթէնք : Զարմանք եւ յուզում համաձայնական պետութեանց մէջ : Դեկտեմբեր 3ին բողոք Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ կողմէ : Ֆրանսա փոխեց քաղաքականութիւնը, սկսաւ մերձենալ Թուրքիոյ, Անգլիա զբաղեցաւ արաբական աշխարհով, զէնքի եղբայրութիւնը վերջ գտաւ :

Մեծերը սկսան բանակցիլ Սեւրի դաշնագիրը վերատեսութեան ենթարկելու համար, յոյն խորհրդարանը միաձայնութեամբ քուէարկեց թէ անկարելի էր դաշնագրին վերատեսութիւնը, Փոքր Ասիոյ բարձրաւանդակէն տառապանքի եւ ցաւի երկար ճիչ մը կը հասնէր Եգէականի ափերը : Նախարար Ցուքալաս կը գոչէր : « Լսեցէք ցաւագին ճիչը, որ մեզի կը հասնի Անատոլուի խորերէն, ամայացած են դարաւոր քաղաքակրթութեան վայրերը, անապատ մըն է այսօր հելլենական բարգաւաճ կեդրոնը : Դեռ տասնեւմէկերորդ դարուն Փոքր Ասիան քսանեւհինգ միլիոն բնակիչ ունէր, Թուրքիոյ բիրտ տիրապետութեան տակ հետզհետէ նուազեցաւ բնակչութիւնը, անշքացաւ փայլուն քաղաքակրթութիւնը » :

Նախարար Սթրաթոս պերճախօս ճառով մը վեր հանեց նոր Յունաստանի առաքելութիւնը, պահպանել Եգէական ծովը՝ որպէս յունական լիճ մը, որովհետեւ ժառանգորդն է հելլենական պանծալի փառքին եւ բիւզանդական կայսրութեան :

« Հոն, Զաթալճայի մօտ, յոյն պահակ մը կայ, յոյն դիւղացի մը զինուորական համազգեստով, մարմնացումը հելլենական քաջութեան : Այդ պահակը հոն հասած է երկար ճամբորդութենէ մը ետք, ծածկուած տիղմով եւ շնչահատ յաղթութեան վաղքով : Այդ պահակը հրաման ստացած է ըսելու անցորդին . «Ես կը պաշտպանեմ հելլենական հողը, կը պաշտպանեմ մուտքը քաղաքին, ուր կը սաւառնի կայսեր ստուերը : Ես կը մնամ հոս առօրեայ տեսիլքովը մեր զրոյցներու մարմարէ կայսեր, որուն մահը մարտիրոսութիւն մը եղաւ, միանգամայն խորհրդանշանը մեր ազգին վերածնունդին : Հոս պատգամաբերն եմ ոչ միայն յոյն յաղթութեան, այլ նաեւ յոյն հոգիին, որ ինծի տուաւ առաքելութիւնը մարմարէ կայսրը ոգեւորելու, ոստում մը կատարելու դէպի քաղաք, որ պիտի ըլլայ յոյն կայսրութեան մայրաքաղաքը » :

Դղրդագին ծափահարութիւններով համամտութիւն յայտնեցին երեսփոխաններ եւ ունկնդիր հասարակութիւն :

Խանդավառութիւնը կարճատեւ եղաւ, յոյն բանակը պարտուեցաւ, հաղարաւոր Յոյներ, լքելով տուն եւ հարստութիւն, դրեթէ մերկ, Յունաստան փութացին : Խորհրդարանը պարտութեան պատասխանատու նկատեց դահլիճը, հեռացուց թագաւորը, հրաւիրեց Վենիզելոսը վարչապետութեան եւ պերճախօս երեսփոխանը հրացանազարկ ըրաւ բիւզանդական երազով օրօրուած՝ Իզմիրը թշնամիին յանձնած ըլլալու ամբաստանութեամբ :

Լօզանի պարտութենէն ետք վարչապետ Վենիզելոս, « Հայր Հայրենիքի », Անգարա գնաց յաղթականին հետ բարեկամութեան դաշինք կնքելու համար :

Կ'ըսեն թէ « պատմութիւնը կը կրկնուի», աւելի ճիշդ՝ կրնայ կրկնուիլ երկու տագնապներն ալ լուծելու համար :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

« ՊԱՇՏՕՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ »

Ամէն տարի Յունուար 8ին, Մոնոքլիսեա գիւղին (Յունաստան) մէջ «իշխանութիւնը» մէկ օրուան համար կ'անցնի կիներուն ձեռքը : Այդ օրը կիները սրճարաններուն մէջ նստած գինի կը խմեն, նարտ կը խաղան, իսկ այր մարդիկը՝ կ'աւլեն, կ'եփեն, երախաներուն շորերը կը փոխեն ...

« ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՇԷՅՔՍՓԻՐԸ »

Թատերագէտ Ռուբէն Զարեան «Թատերական դիմանկարներ» գիրքէն եւ «Սիրանոյշ» մենագրութենէն ետք լոյս ընծայեց հայ ժողովուրդին հպարտութեան կեանքն ու արուեստը բնութագրող «Ադամեան» աշխատասիրութիւնը՝ երկու հատորով : Այժմ լոյս ընծայած է «Ադամեանի Շէյքսփիրը» ռուսերէն մենագրութիւնը :

Պետրոս Ադամեանի մասին շատ գրուած է մամուլին մէջ (հայ, ռուս, վրացերէն), հրատարակուած են նաեւ փոքրածաւալ գիրքեր : Վերջին տարիներուն Հայաստանի մէջ զգալի աշխատանք կատարուած է դերասանին մասին զանազան պարբերականներուն, յուշագրութիւններուն մէջ դրուած նիւթերը ի մի բերելու ուղղութեամբ, սակայն այսու հանդերձ, Ադամեանի արուեստին մանրազնին վերլուծումը դեռ չէր իրականացած :

Այս բացը կը լրացնէ Ռ. Զարեանի « Ադամեան» աշխատասիրութիւնը, որ ներկայացուած է երկու՝ «Ադամեանի կեանքը» եւ « Ադամեանի արուեստը » գիրքերով : Հեղինակին նպատակը եղած է «Կեանքի կոչել իր ուսումնասիրած նիւթը, որքան հնարաւոր է յաճախ ձայն տալ Ադամեանին ու նրա ժամանակակիցներին, խօսեցնել նրանց, իրեն վերապահելով տարիների ընթացքում կուտակուած ու ցրուած նիւթը հաւաքելու, ի մի բերելու եւ այդ ամէնը համապատասխան մթնոլորտի մէջ դնելու պարտականութիւնը » :

Ռ. Զարեան կը խորհրդածէ, թէ ինչ կը մնայ դերասանի արուեստէն, մանաւանդ երբ գոյութիւն չունի շարժանկարը. « շատ – շատ մամուլի արձագանգներ, ժամանակակիցների կցկտուր վկայութիւններ, մի քանի լուսանկար ...» :

... « Վարագոյրի փակուելու հետ, — կը գրէ Ռ. Զարեան, — դերասանի խաղը չքանում է, մնում է միայն տպաւորութիւնը : Իսկ այդ տպաւորութիւնը, մանաւանդ այնպիսի դերասանի խաղից, ինչպիսին Ադամեանն է, մի կայծ է, որ ընկնելով մարդկանց սրտերը, մի դէպքում բոցավառւում եւ լոյս է տալիս, մի դէպքում էլ անհետանում է մինչեւ հոգու խորքերն ու թէեւ մոխիրների տակ, բայց այն կրակներից է, որ ջերմացնում է մարդուն, մնում նրա հետ մինչեւ կեանքի վերջը եւ նրանցից յետոյ անցնում եկողներին որպէս պատգամ, որպէս յոյս, որպէս ժողովրդի օրինական հպարտութիւն, որի առջեւ մարդիկ, անկախ ազգութիւնից, անկախ ժամանակներից, գլխարկները վար են առնում » :

Այս գիրքը բազմաթիւ նորութիւններ կը բերէ :

Հեղինակը նախ կ'ապացուցանէ, որ հայ հանճարեղ դերասանը բոլորովին տարբեր մեկնաբանութիւն տուած է բազմաթիւ դերերուն. «Նրա հերոսները, — կ'ընդգծէ Զարեան, — զօրեղ անհատականութիւններ են, հարուստ հոգիներ, մտքով կորովի, ձգտումների մէջ վեհ ու գեղեցկացած : Խոր ապրելով իր դարաշրջանը՝ գեղեցիկ ձգտումների ողբերգական կործանման ժամանակները, դերասանը հաս-

---

ՄԻՐՀԱԻ

Անակնկալ հանդիպումը նրան շշմեցրեց ... նրանք արդէն հեռացել էին, երբ Դիլան դային ուշքի եկաւ, նայեց նրանց յետեւից, մտաբերեց շան կարմիր երախը ...

Դիլան դային նստեց քարի վրայ : Ցաւից նրա դէմքը կծկւում էր : Մէջքը կարծես շիկացած շամփուրներով խանձել էին, աչքի տակը հարուածից տաքացել էր : Երկար միտք արեց Դիլան դային, աչքը միրհաւի երկու փետուրներին : Մի անհուն դառնութիւն եւ կսկիծ աւերեց նրա չքնաղ օրը :

... Արեւը խաղում էր մայրամուտի ամպերի հետ : Անտառում լռութիւն էր : Միրհաւը թռել էր հեռու... մամռոտ քարի վրայ երկու փետուր՝ էր ընկած, գեղնագոյն – սեւ պուտերով, իսկ թփի չոր ճիւղերին՝ արեան կաթիլներ :

Դիլան դային ձորով իջաւ ներքեւ :

Երբեմն երազ էր թւում միրհաւը, բայց մտրակի տեղերը մրմնջում էին, աչքի տակ ցաւ էր զգում, ոտքերը դողում էին :

Սեղմել էր հրացանի տաք փողը, ինչպէս միրհաւի մարմինը, որին միայն մի վայրկեան շօշափեց եւ մատների ծայրով զգաց, որ բմբուլը փափուկ է. միրհաւի մարմինը՝ տաք բմբուլ, ինչպէս Սոնայի մարմինը լաջուարդ շապիկի մէջ :

Տուն չգնաց : Քարքարոտ արահետով իջաւ այգին : Ճռնչաց հնձանի դռնակը, ներս մտաւ, մեկնուեց քարէ յատակին վրայ :

Երբ առաւօտեան արեւի շողքը հնձանի դռնակի ճեղքով փայլեց ներսում, Դիլան դային զարթնեց, տրորեց աչքերը եւ աչքի տակ ցաւ զգաց : Ուռուցքը չէր անցել :

Այդ օրը նա քարէ տաշտում աւելի զայրացած էր ճմլում սեւ խաղողը եւ չէր զգում, թէ ինչպէս քրտինքը գլորւում է ճակատից, կաթում պղտոր գինու մէջ...

×

Աշուն էր, պայծառ աշուն ...

Հնձանի առաջ նստել էր Դիլան դային, գլուխը խոնարհել կրծքին ու միտք էր անում արեւի տակ՝ անցած – գնացած օրերի մասին :

Այդ աշնան յաջորդ ամառը Սոնան մեռաւ երեխայի վրայ եւ լաց լացին նրա մայրը, ամուսինը, բարեկամները : Ուրիշ աղջիկ գնաց նրա տեղը, Դիլան դային էլ կին առաւ, բայց յիշողութեան մէջ յաւիտեան անջինջ մնաց Սոնան, հնձանը, լաջուարդ շապիկը, արծաթէ սուրմաները :

Դիմացի բլրակի լանջին դերեզմանատունն է : Սոնայի դերեզմանաքարի վրայ մամուռ կայ, դրերը վաղուց լցուել են հողով, քարը թեքուել է մի կողքի վրայ եւ թաղուել հողի մէջ :

Սոնային լաջուարդ շապիկով թաղեցին : Արդէն վաղուց փտել է լաջուարդն էլ, ոսկէ մամուռի նման մարմինն էլ...

Քանի աշուն էր անցել այն օրից, համարք չունի : Գիտի, որ ինքը զառամել է արդէն. քայլելիս յենւում է փայտին, աչքը չի տարբերում աշնան անտառի գոյները, ականջը սուր չէ մանրիկ ոտնաձայն լսելու :

Հնձանի առաջ խոխոջելով հոսում էր առուակը, դիշեր – ցերեկ ջուրն ազմկում էր, ջրի անվախճան եւ անքննելի զրոյցն անում մամուռներին, քարերին ...

Դիլան դային առուակի կողմը նայեց, ժպտաց : Նրա յիշողութեան խաւար անդընդում բոցկըլտաց այն օրը, ինչպէս միայնակ աստղը մթին երկնքում : Այն օրը, երբ Սոնան սրունքները կախել էր առուակի վրայ եւ ծիծաղում էր ...

Ապա միտքը սահեց, արահետով անցաւ դէպի անտառը :

Միրհաւ կար անտառում, թռաւ արնակոլոլ, երկու փետուր թողեց փափուկ մամուռների վրայ : Միրհաւի պէս էր Սոնան, աչքերը խաղողի սեւ հատիկներ, — տարիներ առաջ, մի արեւոտ աշնան, երբ իր ջղուտ ոտները պղնձաքարի ծանրութեամբ ճմլում էին խաղողը, եւ անապակ գինին շիթ առ շիթ ծորում էր մատների արանքով ...

Միրհաւի պէս թռաւ Սոնան, յետքից թողեց տխրութիւն եւ դառնաթախիծ յուշեր :

... Դիլան դային վեր կացաւ, ետ քաշեց հնձանի դուռը, երկաթէ փակն ամրացրեց, մինչեւ միւս գարուն : Ապա կռացաւ, դժուարութեամբ շալակից չորացած ոստերի եւ ցօղունների կապը, եւ յոգնած ոտքերը ծերունու յուշիկ քայլերով փոխեց դէպի այդու դուռը :

Այդում էլ ոչ ոք չմնաց :

Միայն իրիկուայ հովից խշշում էին սիմինդրի կոշտացած ցօղունները, չորացած տերեւներն անհանդիստ խմբւում էին այս ու այն անկիւնում, թպրտում յուսահատ եւ անմռունչ պառկում սեւ զուրի մէջ :

ԱԿՍԵԼ ԲԱԿՈՒՆՑ

(5 եւ վերջ)

կացել է եւ իր հերոսների միջոցաւ պատկերել մարդու բախումը անմարդկայնութեան հետ : Նրա ստեղծագործութիւնը մեծ մղուած մարտ է ճնշման ու բռնութեան դէմ, ընդդէմ այն ամէնի, որ մարդուն դարձնում է չղթայակապ, լռեցնում միտքը, կաշկանդում հոգին»:

Բեմական տիպարի վերլուծութենէն առաջ, հեղինակը կը մեկնաբանէ դրական տիպարը, որմէ եռաք միայն կ'անցնի դէպի բացասականին առնելով ստեղծագործութեան յատկանիշէն առնելու : Այս կապակցութեամբ կ'ուզայ կուտայ այն դիծերը, որ կը պատկերեն դէրասանին, այսինքն Զարեան հաղորդելով դրական եւ բեմական տիպարներուն տարբերութիւնը, կը վերստեղծէ դերասանին յօրինած տիպարը : Աւելցնենք նաեւ, որ ամէն դերակատարումներու մասին խօսած ատեն աշխատութեան հեղինակը անպայման կուտայ երկին բեմական պատմութիւնը եւ միեւնոյն ատեն Ադամեանին խաղարկութիւնները կը համեմատէ բազմաթիւ աշխարհահռչակ դերասաններու խաղին հետ : Օրինակ, խօսելով Ադամեան – Օթելլոյի մասին, Ռ. Զարեան կ'անդրադառնայ նաեւ Սալվինի, Ռոսիի, Օլդրիճի, Պառնայի Օթելլոներուն եւ ցոյց կուտայ հայ ողբերգակին ստեղծած Մաւրին առաւելութիւնները՝ համեմատած վերոյիշեալներուն հետ : Թատերագէտը իրաւամբ դիտել կուտայ, որ Տեզդեմոնան Ադամեանի Օթելլոյին սիրը ըլլալով հանդերձ, միեւնոյն ատեն, եւ առաջին ատեն, անոր երջանկութիւնն է եւ հաւատքը : Եւ այդ հաւատքին հանդէպ յուսահատ ըլլալն է Օթելլոյի կործանումին պատճառը եւ ոչ թէ նախանձը :

Ադամեանի ստեղծագործութեան –ը – լուխ – գործոցները՝ Շէյքսփիրեան տիպարներն են՝ Օթելլոն, Լիրը, իսկ դա – դիմակէտը Համլէթն է : Ռ. Զարեան «Համլէթ»ի գլուխին մէջ կը յիշէ Յովհ. Թումանեանի հետեւեալ խօսքերը. «Ին – նդունական թուականների սկիզբն էր : Աշխարհահռչակ իտալացի դերասան Ռոսսին եկաւ Թիֆլիս... «Համլէթի» ներկայացման դիշերն էր : Ամբողջ հասարակութիւնը անհամբեր սպասում էր վարագոյրի բացուելուն, որ Ռոսսու Համլէթը հանդիպի Ադամեանի Համլէթի հետ : Դուրս եկաւ Ռոսսին, հսկայ դերասանը, Դանիայի դժբախտ ու փիլիսոփայ արքայազնը : Հասարակութիւնը յափշտակած, չունչն իրեն պահած, հետեւում էր մեծ ողբերգուին : Գործողութիւնը վերացաւ : Թատրոնը դղրդաց միահամուռ եւ անընդհատ ծափահարութիւնից : Ռոսսին ինքնիսկ ուռճացած մի քանի անգամ բեմ դուրս եկաւ, մինչեւ որ հասարակութիւնը հանդարտացաւ : Եւ հասարակութիւնը հանդարտացաւ թէ չէ, նոյնիսկ Ռոսսու թարմ խաղի ահագին տպաւորութեան տակ դերձակ մի ճաշոյն արձակեց իր վճիռը .

— Սքանչելի է ... Բայց Ադամեանին չի հասնի :

Եւ իմ կեանքում, թերեւս երբեք ինձ էնքան հպարտ չեմ զգացել իբրեւ հայ, ինչպէս էն պիշեր »:

Ռ. Զարեան հանդամանօրէն ներկայացընելէ եռաք Ադամեանի բեմական արուեստին յատկանիշերը, կ'եզրակացնէ . «Եւ այսպէս, Ադամեանը տուել է ամէն ինչ ... ոչինչ չի խնայել, իրեն ոչինչ չի թողել, միայն թէ նուաճէ, որով մտել է ալեծուփ ծովը՝ հասցընի իրեն յաղթական ափ : Ոչ թէ ապրել, այլ տյրուել է.. Իսկ այդպէս՝ երկար չի կարելի ապրել : Կարճ տարիների թուով, բայց երկար՝ իր յաղեցումով : Նրա կեանքի տեւողութիւնը հակառակ համեմատական է այն ժամանակներին, որոնք պահպանել են նրա անունը, ու դեռ, քանի կայ հայ ժողովուրդը, պահելու եւ պահպանելու են, որպէս նուիրական մի յիշատակ » :

ՏԻԳՐԱՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԵՂԵՌՆԻ ՕՐԵՐԷՆ

Ցիսուն տարի առաջ էր : Առաջին համաշխարհային պատերազմը կը մոլեգնէր՝ մարդկութեան պատճառելով նորանոր զոհեր : Ամէնէն մեծ զոհը տուաւ Հայոց թիւնը :

Համաձայն պատմական դիտութիւններու պսակաւոր Ա. Մնացականեանի, համաշխարհային առաջին պատերազմի նախօրեակին Պոլսոյ մէջ կ'ապրէին մեծ թիւով հայ մտաւորականներ, որոնցմէ 176ը ուսուցիչ, երեք հարիւրը բժիշկ եւ ատամնաբոյժ, 168ը նկարիչ, 196ը դերասդէտ, եւայլն :

Այս առթիւ, Մնացականեան կը նկատէ – կայացնէ Մեծ Եղեռնի զոհ դացած անուանի հայ բժիշկներու ցանկը :

— Բժ. Թորոս Պէննէ անուանի էր ոչ միայն Թուրքիոյ, այլեւ արաբական աշխարհին մէջ : Մեծ բժիշկապետը միեւնոյն ատեն յեղափոխական մըն էր : Մէկ տարի բանտը մնալէ եռաք, Թուրքերը կը խոչտանգէն զինքը, որպէսզի մատնէ իր ընկերները, ընդունի մահմետական կրօնքը եւ դառնայ օսմանեան վարչաներու կամակատարը : Բոլոր միջոցները կ'անցնին ապարդիւն : 1915 Յուլիսին Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ քանի կախաղաններ կը բարձրանան : Անուանի բժիշկապետը անոնց մէջ էր :

— Բժիշկ Լեւոն Ասլանեան, որ կը բնակէր Տրապիզոն, 1915 Յունիսին կիւմիւշխանայի մէջ կը ձերբակալուի եւ կը դնդակահարուի Թուրք ոստիկանի մը հրամանով :

— Յակոբ Թումիրեան Տիգրանակերտցի էր : Տեղացի Հայերուն հետ կը ձերբակալուի եւ կը բանտարկուի Տիգրանակերտի մէջ : Փախուստի փորձի մը ընթացքին կը սպանուի :

— Պերճ Մինասեան 28 տարեկան էր եւ աւարտած էր Պոլսոյ բժշկական վարժարանը : Կ'աշխատէր Պիթլիսի մէջ, ուր կը ձերբակալուի : Երդնկայի ճամբուն վրայ կը սպաննեն :

— Ռուբէն Զիլինկիրեան (Սեւակ) աւարտած էր Լոզանի բժշկական համալսարանը եւ, վերադառնալով Թուրքիա, կ'աշխատի իբրեւ բժիշկ : 1915 Օգոստոս 13ին վարուժանի հետ միասին կը սպանուի Թուրք ոստիկանի մը եռթադանով :

— Արմենակ Սարայտարեան աւարտած էր Պէյրութի ամերիկեան բժշկական հիմնարկութիւնը : Կը սպաննուի Եւդոկիայի մէջ 35 տարեկանին :

— Սարդիս Սերթլեան ծնած էր Կարին, ուսանած Փարիզի Բժշկ. համալսարանին մէջ : Երզնկայի մէջ կ'աշխատի իբրեւ ակնարոյժ : Կը սպաննուի 1915 Յուլիս 5ին :

— Նշան Տէր Վահրամեան ծնած էր Խարբերդ եւ աւարտած Պէյրութի բժշկական վարժարանը : Բանտին մէջ ողջ – ողջ կ'այրեն :

— Պօղոս Փալապըյըգեան ծնած էր Պոլիս եւ աւարտած տեղւոյն բժշկ. վարժարանը : Քանի մը տարի աշխատած է Վանի մէջ : Կը դնդակահարուի Պիթլիսի եւ Մուշի ընկերները :

Համաձայն վիճակագրութեան մը, որ անշուշտ ամբողջական չէ, 1915 – 18 Թուրքիոյ մէջ սպաննուած են 103 բժիշկներ, 44 դեղագործներ, ութ ատամնաբոյժներ, բժշկական 13 հաստատութիւններու հայ ուսանողներ եւ աւելի քան 168 հիւանդապահներ :

Լ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԽՄԲԱՎԱՐ ՌԱՖՖԻ ՍԸՎԱՃԵԱՆ Մ. ՆԱՀԱՊԵՏՆԵՐ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Մարսէյլի «Արմենիա» երգչախումբի երիտասարդ վարիչը՝ Ռաֆֆի Սըվաճեան, անցեալ շաբթու վերջաւորութեան մեկնեցաւ Միացեալ Նահանգները՝ համերգներու շարք մը տալու համար Ֆիլատելֆիոյ, Նիւ Եորքի, Պոսթընի, Ուչինկթընի եւ այլ հայաշատ քաղաքներու մէջ :

Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ տուած յաջող համերգներէն ետք, 1961ի Նոյեմբերին Ռաֆֆի Սըվաճեան կուգայ Մարսէյլ եւ չուտով կը ստանձնէ «Արմենիա» երգչախումբի ղեկավարութիւնը : Մարսէյլի, Լիոնի, Վալանսի եւ Վիէնի մէջ տուած համերգներով Ռաֆֆի Սըվաճեան ծանօթ անուն մը պիտի դառնար Ֆրանսահայութեան : Հայ թէ ֆրանսական մամուլը դնահատանքով պիտի արտայայտուէին երիտասարդ խմբավարին մասին, որ, նուաթապատ այս դարուն, քաջութիւնն ունեցած է տարածելու եւ օտարներուն ծանօթացնելու հայ երգն ու փոլխլորը :

Մարսէյլի Մերիտիոնալը եւ Փրովանսալը գովեստով կ'արտայայտուին երիտասարդ խմբավարին մասին :

Վ. ՂԱՐԻՊԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Օրեր առաջ հաղորդած էինք Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան տնօրէն Վահրիճ Ղարիպեանի մահը : Թաղումը տեղի ունեցաւ Կույեռնի մէջ, Սեպտեմբեր 15ին : Ներկայ էր բարեկամներու բազմութիւն մը, որոնց մէջ նաեւ Կույեռնի քաղաքապետը իր խորհրդականներով : Աղքատախնամի ներկայացուցիչը՝ Հայթայեան, դամբանական մը խօսեցաւ, ներկայացնելով հանգուցեալին հեզաբարոյ ու ազնուական նկարագիրն ու հայ ծերունիներուն հանդէպ ցուցաբերած նուիրումը : Այս առիթով տեղւոյն թերթը, «Սըմէօր», Ղարիպեանի կենսագրութիւնը տալէ եռաք, կը գրէ. «Սրտի եղբայրութիւնը որ յատկութիւնն է Պուրկիյեռնի բնակչութեան եւ որուն կը պատկանինք մենք եւս, կըզգայ լաւագոյնս արտայայտուիլ, Սեպտեմբեր 15ին, Մոնմորանսիի Հանգստեան տնօրէն Վահրիճ Ղարիպեանի թաղման արարողութեան ընթացքին » : Միշտ ժպտուններես, հաղորդական ու պարտաճանաչ Վահրիճ Ղարիպեան մեկնեցաւ՝ քաղցր յիշատակ մը ձգելով իր սիրելիներուն ու բարեկամներուն :

×

Առջի օր, յետ անողոք հիւանդութեան իր մահկանացուն կնքած է Պ. Ժիրայր Արթինեան : Ողբացեալը երկար տարիներ վարած է դաղթականաց դրասենեակը, (1942 – 1959) Օր. Աստղիկ Առաքելեանի հետ : 1959ին կը մեկնէր Սէն – Ռաֆայէլ իբրեւ տնօրէնը Հայ Հանգստեան Տան, երբ ան տակաւին չէր յանձնուած Աղքատախնամի խնամակալութեան :

Ժիրայր Արթինեան, բնիկ Գասը – Գիւղցի էր, չուրջ 70 տարեկան :

Թաղումը կատարուած է Շաբաթ օր :

ՍՏԱՑԱՆՔ — LIVRES REÇUS

L'VII

Revue Trimestrielle de poésies et de proses originales. Direction Roland Busselen, Alain Bosquet, N° 22 POEMES D'ARMENIE, présentation de Vahé Godel avec des textes traduits de : Lazare de Pharbe, Moïse de Khorène, Elysée, Grégoire de Narek, Nersès Le Gracieux, Frik, Hovhannès Blouz, Arakel de Siounik, Grégoire de Khlath, Sargavak de Berdak, Ghazar de Sebaste, Ohannès, Sayat-Nova, Naghache Hovnathan, Hovhannès Toumanian, Vahan Tekeyan, Daniel Varoujan.

Dépositaire à Paris :

Librairie Julliard
229, Bd. St-Germain (Paris 7e)

«ԾԱՌԱՉ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Այնպէս կ'երեւի, որ Միս Գարոլ շատ կը սիրէ երիտասարդուհին,— նկատուեցաւ յանկնել փորձեցի :

— Այո, եւ շատ կ'ուզէր ներկայ ըլլալ ձեր տեսակցութեան : Հաստինք, դուք ինչ կը մտածէք «մեծապատիւ Ժերալ – ին Մարչ»ի մասին :

— Կը ցաւիմ իր վրայ :

— Միշտ շատ զգայուն սիրտ մը ունիք, Հաստինք : Գժբախտութեան մէջ՝ դեղեցկութիւնը ձեղի կը յուզէ անսահմանօրէն :

— Աչքն պարագայի աւելցուցի ես հաստատ, ծանն Վիլքենսոնի ամբաստանութիւնը բոլորովին անհիմն է : Ժերալ – ինը երբէք չի կրնար մաս ունենալ այդ ոճիրին մէջ :

— Անկասկած անմեղութեան զոհա – ցուցիչ փաստ մը ներկայացուցած է, բայց փաստ մը ներկայացուցած չէ ինծի :

— Սերեվիդ իմ Փուարօ, դինքը տեսնելէ զգաք թէ պիտի չահիք՝ կը թափէք ձեր թուղթերը :

— Ճիշդ է, բարեկամս : Բայց նոյն բանը կարելի է ընել նաեւ ուրիշ պարագայի մը մէջ, ինչ որ մէկ քանի անգամ նկատած եմ կիներու հետ խաղացած ժամանակս : Հակառակ անոր որ բացարձակապէս ատոյգ չէ յաղթական ըլլալս, կին մը չի վարանիր եւ կը բանայ իր թուղթերը ոեղանին վրայ, յայտարարելով, թէ այլեւս բոլոր ձեռքերը իրեն կը պատկանին : Միւս խաղակիցները չեն բողոքեր, երբ, մանաւանդ, փորձառու խաղացողներ չեն :

— Կը կարծէ՞ք :

— Հաստինք, այս կարգի երեւոյթ մը շատ չահեկան է ուսումնասիրել : Բայց հիմա ընթրելու ժամ է : Ցետոյ, ժամը իննի առեններէն, այցելութիւն մը եւս ունիմ կատարելիք :

— Ո՞ւր կը խորհիք երթալ :

— Նախ ճաշելու մասին խորհինք, Հաստինք : Մնացեալին մասին կը խօսինք սուրճի պահուն :

Փուարօ առաջնորդեց դիս Սոհոյի վերջ – բայ պզտիկ ճաշարան մը, ուր շատ ծանօթ էր ինք, եւ ուր մեզի սպասարկեցին տապկած ձուկ, խորոված հաւ եւ «ռոմ»ով պատրաստուած քաղցրեղէն մը, որ Փուարօն շատ կը սիրէր :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

5000 ՏՈԼԱՐԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Փարիզի Հ. Յ. Դ. Թանգարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Ընկ. եւ Տիկին Գրիգոր Թոփալեանէ (Քլիվլենտ) հինգ հազար տոլարի նուիրատուութիւն մը, թանգարան իրենց այցելութեան առթիւ :

Այս գումարով առնուելիք ապակեդարանները ապսպրուած են արդէն եւ ձեռնարկուած է բարեզարդման :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հերոսամարտի 45րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Յետ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները :

×

ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաս, այս Կիրակի դպրոցի սրահը : Լիոնի հոգեւոր հովիւ Տ. Դաւիթ վրդ. Սահակեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն կը մատուցանէ 8000 անթաղ նահատակներուն խնկելի յիշատակին եւ կը քարոզէ : Կը բանախօսէ Հայր Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն) հոգեճաշ աւանդական մատաղով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թագուհի Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Բենիամին Փիլոյեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Փիլոյեան, ինչպէս նաեւ ազգականներ եւ բարեկամներ, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (17 Հոկտ. 1965) առաւօտեան, Ս. պատարագէն ետք, նորոգ հանդուցեալ՝

ԱԼԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

(զոհ կառքի արկածի)

ինչպէս նաեւ Գրիգորեան եւ Փիլոյեան ընտանիքներու համայն ննջեցեալներու հոգւոյն համար, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ :

Հանդուցեալներուն յիշատակը յարգող ազգականներէ եւ բարեկամներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէնի դասընթացքը, ինչպէս ամէն տարի՝ ըսկըսած է Հոկտ. մէկին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ, 5 Բիւ Փափէռ, Տիկ. Պատուականեանի ուսուցչութեամբ :

Կը հրաւիրուին ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի դասընթացքին որ տեղի կ՚ունենայ ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկունները ժամը 18էն 21 :

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Գորդ նորոգող մը, տունի մը մէջ աշխատելու համար :

ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ 727 – 41 – 18 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Միութեան գրասենեակին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը (որ յետաձգուած էր) այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին եկեղեցւոյ խորհրդարանը : Բոլոր անդամ – անմուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կապ. Խաչի միջ–մասնաճիւղային վարչութիւնը ընդհ. վարչական ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր մասնաճիւղերը այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակումբը : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 21ին Պ. Սիմոնեանի սրճարանի սրահը : Օրակարգ տեղւոյն վրայ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՓԱՐԻԶԷՆ...

«ROSY ARMEN a tout pour réussir : un aimable physique, une voix agréable et bien placée».

ԵՐԵՒԱՆ..

« Cette jeune femme qui répond au doux nom de ROSY, chante l'amour...»

...ԵՐԵՒԱՆԷՆ

«Que ROSY ARMEN fasse le plein là où des vedettes chevronnées ont tout juste réussi à attirer des demi-salles, elle le doit tant à son éclatante jeunesse qu'à son talent déja mûr, et pourquoi ne pas l'avouer, un peu à origines araratiennes».

ՓԱՐԻԶ

ՀԱՅԱԶԳԻ ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԱՍՏՂԸ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

ROSY ARMEN vous présente son dernier disque Polydor

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, Կիրակի (Հոկտեմբեր 17) ժամը 16ին : Ներկայ կ՚ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացականները նկատի պիտի առնուին : Ժողովը տեղի կունենայ սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, սովորական տեղը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է : Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին «Խրիմեան» դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Վերսկսած են Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները : Արձանագրութիւնները կը կատարուին Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2–5, Ռիւ Պլէօ 17 :

Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ : *Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 19էն սկսեալ :*

CONSERVATOIRE RACHMANINOV
26, Quai de New-York, Métro : Alma-Marceau

BAR *AMBIANCE* *BUFFET*

SURPRISE APRES 23 HEURES

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23·30

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը մասնակցին.—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ ժազ, Բ) Շան զ՚Էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն) :

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՋԵԱՆԻ.

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա :

Ճոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
Վերապատուելի Ա. Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին

MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 15 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10435 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.435

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՄԸ՝ ԼԸՔԱՆԻՒԷ

Նախարարաց Հերթական Խորհուրդը զրաղած է գլխաւորաբար որդեգրութեան հարցով եւ որոշուած բարեփոխումը պիտի ծառայէ պաշտպանելու որդեգրող ծնողքը բնական ծնողքին յապաղած պահանջներուն դէմ : Բարեփոխման հեղինակներուն գլխաւոր մտահոգութիւնը եղած է վերջ դնել այն անհամ վէճերուն եւ կռիւներուն որոնց միակ զոհն է որդեգիր զաւակը երկու ծնողքներուն միջեւ :

×

Նախագահական ընտրութիւնը կը շարունակէ զբաղեցնել կուսակցութիւնները : Ժողովրդական Շարժումի (ԷՄ ԷՌ ՓԷ) նախագահը՝ Լըքանիւէ, հաւանաբար ընդունի Կեդրոնին թեկնածուն ըլլալ եթէ դեմոկրատները չկարենան համաձայնիլ ուրիշ անունի մը շուրջ : Այս պայմանով է միայն որ Լըքանիւէ ընդունած է թեկնածու ըլլալ : Իր կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէի ժողովէն ետք, Լըքանիւէ յայտարարած է.— « Ինչ որ ունիմ ըսելիք, բնական է : Մօտ երկու տարի է կը պայաքարինք որպէսզի Ֆրանսայի տանք քաղաքական նոր ուժ մը, որ իր փրկութիւնն ըլլայ : Այդ որոշման տրամաբանական սահմաններուն մէջ կը մընանք, ըսելով՝ Կեդրոնը պէտք է եւ պիտի ունենայ իր թեկնածուն : Մէկ վայրկեան կարելի չէ երեւակայել, որ պայքարէն դուրս մնանք, զայն պիտի տանինք եռանդով, ամբողջական ձեւով, ապահովուած ըլլալով, որ պիտի բանանք ապագայի ճամբան : Կը կրկնեմ, կեդրոնը պայքարի մէջ պիտի ըլլայ : Քանի մը օր ալ սպասեցէք, անուն մը մէջտեղ դնելէ առաջ : Իմ թեկնածութիւնս չեմ դներ : Չեմ առաջարկեր : Կ'աշխատիմ ամէնէն լայն եւ արդիւնաւոր միութեան համար : Ծերակոյտի վերջին խնդիրը ցոյց տուաւ թէ անշահախնդիր եմ : Ըսածս այն է որ եթէ դեմոկրատները լայն միութիւն մը ստեղծող թեկնածուն գտնեն, անոր կողքին եմ : Բայց եթէ այդ թեկնածուն, կարճ ժամանակի մը մէջ, մէջտեղ չելլէ, իրաւունք չեմ ունենար խուսափելու : Պատճառներ ունիմ խորհելու թէ թեկնածու մը կրնայ շատ լայն միութիւն մը ստեղծել : Բայց իրաւունք չունիմ իմ կարգիս խոյս տալու : Երբ պարտականութիւն կը դնենք ուրիշին վրայ, նախ պէտք է մենք մեզի պարտադրենք » :

×

Ներկայ կացութեան մէջ, պաշտօնական չորս թեկնածու կայ — Միթրան, Անթիէ, Մարսիլհասի եւ Թիքսիէ-Վինեանքուռ : Հաւանական երկու թեկնածու՝ տը Կոլ եւ Լըքանիւէ :

×

Աշխատանքի նախարարը յայտնեց թէ ընկերային ապահովութիւնը մէկ միլիառ բաց ունի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը այցելութիւն մը տուաւ Թագուհիին, Պալմորալի մէջ, մինչ կը բացուէր պահպանողականներու համագումարը : Կ'ըսուի թէ Ուիլսըն պիտի առաջարկէր Էլիզապէթին որ լուծէ խորհրդարանը : Փարիզի մէջ կարեւոր գրաւներ եղած են այս ուղղութեամբ : Գրաւի մէկ ընկերութիւն մը միայն երեսուն հազար անգլիականի գրաւներ ունեցած է, ըստ որոնց աշխատաւորականները պիտի յաղթեն :

ՔՈՒՊԱՅԻՆԵՐԸ օգտուելով Ֆիտէլ Քասթրոյի արտօնութենէն կը մեկնին դէպի Միացեալ Նահանգները : Հաւանայէն հասած լուրերու համաձայն սակայն, իշխանութիւնները ելքի արտօնութիւնը մերժած են 16էն 26 տարեկան երիտասարդներուն : Կը յիշուի այս առթիւ թէ Քուպայի մէջ զինուորական ծառայութիւնը կը սկսի 17 տարեկանին :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ մէջ, զօրավարները կը վարանին օրէնքէ դուրս հռչակելէ համայնավարները : Միւս կողմէ սարսափելի մանրամասնութիւններ կը տրուին վեց զօրավարներու ջարդին մասին : Ոստիկան մը կը պատմէ թէ համայնավար կանացի շարժումի անդամուհիներ, նախատինքներ պոռալով, կը պարէին մինչ երիտասարդները կ'անդամահատէին զօրավարները : Այս ջարդը նախարան մըն էր, իբրեւ հետեւանք պիտի ունենար Չինաստանի օրինակով ժողովրդական Հանրապետութիւն մը հաստատել Ինտոնեզիոյ մէջ, ճիշդ Հոկտեմբեր մէկին որ չին հանրապետութեան հիմնադրութեան թուականն է :

ՔՈՆԿՈՅԻ նախագահը Քազավուպու հրաժարեցուց Չոմպէն : Նոր դահլիճը կը կազմէ Էվարիսթ Քիմպա : 39 տարեկան է եւ քաղաքական բարեկամը եղած է Չոմպէի :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ նոր կարգադրութիւններ եղան երթեւեկի վերաբերեալ : Կը տարածուի «Կապոյտ Գօտին» եւ կ'արգիլուի կենալը կարգ մը նոր շրջաններու մէջ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ նախկին վարչապետը՝ Սամոր էլ Ռիֆայ մեռած է առջի օր : Ծնած էր 1899ին : Եղած է նաեւ Ծերակոյտի նախագահ :

ՔՈՒԷՅԹԸ Յորդանանի միացնող ճամբայ մը պիտի շինուի, որ պիտի անցնի Սէուտական Արաբիայէն, ըստ համաձայնագրի մը որ ստորագրուած է Ամմանի եւ Քուէյթի միջեւ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը՝ Սառակաթ Վարշաւա հասաւ առջի օր : Խօսակցութիւններ պիտի ունենայ գլխաւորաբար արեւելք — արեւմուտք յարաբերութեանց շուրջ : Պիտի զբաղի նաեւ Իտալիոյ եւ Լեհաստանի առեւտրական եւ տնտեսական յարաբերութիւններով :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՄԷՐԻ Փարիզ ժամանումին առթիւ, եգիպտական եւ լիբանանեան մամուլը գովքը կը հիւսեն Ֆրանսայի :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ զեկավարը՝ Գնդ. Պումետիէն Խորհ. Միութիւն հրաւիրուած է :

Օրը Օրին

1910ի ՓԱՐԻԶ... ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

—o—

Ուրեմն, այսպէս :

Ճեւատ Սաքը Քապաաղանլը անունով Թուրք մը, մասնագէտ Փոքր Ասիոյ քաղաքակրթութեանց պատմութեան, Փարիզ եկեր է, վերջերս եւ Փարիին չէ հաւներ :

Կամ, աւելի շիտակը, հին օրերու Փարիզը փնտռեր է ու չէ գտեր :

Այս մարդը, վերջին անգամ, Սէնի ափերուն այցի եկած է եղեր 1910ին : Այդ թուականին, անպատճառ, քսաննոց մը եղած ըլլալու է, քանի որ միտքը մնացեր է թէ այդ տարիներուն «կիներու բումբերը չէին երեւար այլ ծածկուած կ'ըլլային շրջազգեստին ծալքերով » : Տասը տարեկան տղեկ մը կրնա՞ր այս մանրամասնութիւնը միտքը պահած ըլլալ : Ի հարկէ ոչ :

Ուրեմն, կրնանք քիչ մը թուաբանութիւն խաղալ :

1910ին քսան տարեկան Թուրք մը, 1915ին 25 տարեկան էր : Շատ բարի :

Ամէն Թուրք, որ 1915ին 25 տարեկան էր, անպատճառ, այս կամ այն ձեւով բաժին ունեցած է ցեղասպանութեան արարողութեան մէջ :

Եթէ իր մատներովն ալ Հայ ջարդած չէ, առնուազն, Հայ մը կողոպտած է, մեր եկեղեցիներէն քար մը վար առած է կամ հայ աղջիկ մը փախցուցած է : Մանաւանդ, եթէ իր տունն ու տեղը կը գտնուէին երկրին ներսերը — «Արեւելեան նահանգներուն» մէջ :

Ուրեմն, կրնանք, առանց վարանումի յայտարարել թէ Ֆրանսայի աննման մայրաքաղաքին չհաւնող այս Պայը, վաւերական ջարդարար մըն է եւ սա վերջին յիսուն տարին, անպատճառ առիթը ունեցած է պտըտելու «Արեւելեան նահանգները», ի դիմաց իր մասնագիտութեան :

×

Բայց, վայրկեան մը սպասենք, տեսնենք մարդը ինչեր կը պատմէ *Փառի-Փռէսի* թղթակցին, Օրիորդ Մոնիք Փամթելի :

Երբ հարց կը տրուի իրեն թէ մեր Փարիզը «ի՞նչպէս սիրեցիք » (ականջը խօսի Ամերիկահայերուն), Քապաաղանլը կը պատասխանէ.

— Մթնոլորտը փոխուած է, առաջուանը չէ մնացեր ··· 1910ին, ուրախ-զը-ւարթ էր Փարիզը ··· Մարդիկ բարեմըտութիւն ունէին ··· Սրամիտ էին ··· կնամեծար էին··· Ինչ որ, ամէնէն աւելի ուշադրութիւնս կը գրաւէ, կնամեծարութեան պակասն է··· Այն օրերուն, Փարիզուհիները, ջայլամի փետուրներով ծածկուած, մարդուն խելքը գլուխէն կ'առնէին կը տանէին, երբ ցոյց տային իրենց բումբերը ··· Այսօր, էրիկ մարդու կը նմանին··· Փապուղիին մէջ, քիչ առաջ, տեսայ կին մը, որ նստելու տեղ կը փնտռէր··· Նստած այրերէն ո՛չ մէկը իր տեղը տուաւ ··· 1910ին մարդիկ պոչ կը բռնէին ձիաքարշ հանրակառքը մտնելու համար··· Եթէ այր մարդու մը ետեւը կին մը կեցած ըլլար, ան անմիջապէս գլխարկը կը հանէր ու կ'ըսէր — «խնդրե՛մ, հրամեցէք, առջեւ անցէք ···»:

Պայ Քապաաղանլը Տանթէ կարդացած մարդ է եղեր եւ միտքը մնացեր է իտալացի քերթողին մէկ խօսքը— «երբ սիրտը չարանայ, բարեկրթութիւնն ու փափկանկատութիւնը կը չքանան»: (Տանթէն ասանկ ըսա՞ծ է):

— Ըսել կ'ուզէք որ Փարիզցիները չարացե՞ր են, կը հարցնէ Օրիորդ Փանթել:

— Փարիզցի չկայ որ··· Ձեր տեսածները, պարզապէս, կ'աշխատին Փարիզցիի հովեր առնել ··· Պատուաւոր անգամ չեն··· եկած օրէս ի վեր, քանի՛ անգամ է որ զիս կը խաբեն՝ հին հինգ ֆրանքնոցը նորի տեղ քշելով ···

Թուրք այցելուն կը շարունակէ.

— Այդ՞ ձեր էյֆէլը չճանչցայ··· Գաճանի մը վերածուեր է ··· Քանի մը տարիէն, Աշտարակը տեսնելու համար տուներու տանիքը պիտի բարձրանաք ···

Ֆոլի Պէռժեռն ալ ուրիշ ցաւ պատճառեր է իրեն.

— Գլխաւոր դերասանուհին բեմ կը հրաւիրէ Ամերիկացի այրերը, որոնց կը հագցնէ կնոջական տարազ եւ յետոյ *քանքան* պարել կուտայ անոնց··· Աս ի՛նչ անկրթութիւն է, աս ի՛նչ անվայել բան է ··· 1910ին, Փարիզը իր օտար հիւրերը այդպէս չէր խայտառակեր ···

— Մեր արձաններո՞ւն ինչ ըսիք ···

— Օ՛ ձեր արձանները··· Կարծեմ, ըսկըսած են իրենց յօնքերը պռստել··· Իրենց նայող չկայ ···

×

Այո՛, այս մարդը, անպատճառ, « ի նոցանէ» է : Վկայեալ, պսակաւոր ջարդարար մը:

Մե՛զք որ իրեն հետ տեսակցութիւն ունեցողը ո՛չ մեր պատուական Ֆէյտին է եղեր, ո՛չ ալ մեր Օտէթը.

Եթէ անոնք եղած ըլլային, անտարակոյս, պիտի հարցնէին իրեն.

— Փարիզը, մեր անմահական ու անզուգական Փարիզը մեռեր է թէ չէ մեռեր, դուք, մի՛ հետաքրքրուիք ··· Այդ հոգը մեզի ձգեցէք··· Փարիզցին պատուաւոր է թէ պատուաւոր չէ, այդ մասին ալ վճիռ մի՛ արձակէք ··· Բայց, պատասխանեցէք մեր քանի մը անմեղ հարցումներուն ···

— Հարցուցէք, նայիմ ···

— Փոքր Ասիոյ քաղաքակրթութեանց մասնագէտ էք եղեր··· կ'ընդունի՞ք թէ այդ քաղաքակրթութիւններէն մէկն ալ հայկականն էր ···

— Մի՛ տարաձայնէք, բայց պատասխանս հաստատական է ···

— Շատ բարի··· Հայերուն հայրենիքը Փոքր Ասիոյ ո՞ր կողմը կը գտնուէր··

— *Ճանըմ*, դուք երկուքդ ալ հարազատ Ֆրանսացիներ էք, ինչո՞ւ զիս անհամ կացութեան կը մատնէք ··· Ուրիշ նիւթերու մասին խօսինք ··· Պալ Թապառէն, Սֆինքս, Քազինօ տը Փառի, Լիտօ ··· Կնիկ, աղջիկ···

— Ձեր քննական պտոյտներուն ընթացքին, առիթը ունեցա՞ք Կարին, Վան, Մուշ, Տարօն, Տիգրանակերտ, Սեբաստիա, Տրապիզոն, Խարբերդ, Խնուս, Քղի, Այգեստան, Չմշկածագ, Ակն, Բինկեան, Աղթամար այցելելու ···

— Գործիս եւ աշխատանքներուս բերումով, այո՛, շատ յաճախ այդ կողմերը գացած եմ··· Թէեւ ձեր տուած անունները «սխալ» անուններ են, ի՛նչ որ է···

— Լա՛ւ··· Դուք որ սուր աչք ունիք եւ տեսեր էք թէ մեր Փարիզը մեռեր է եւ Փարիզցիներն ալ առաջուան Փարիզցիները չեն մնացեր, կրնա՞ք մեզի ըսել թէ Հայաստանի մէջ քանի՞ «չմեռած» հայկական գիւղ ու քաղաք տեսած էք ··· Ձըգած էք ···

— Շատ նեղը կը ձգէք զիս ···

— Դուք որ տեսեր էք թէ Փարիզի արձանները յօնք կը պռստեն, տեսա՞ծ էք նաեւ արցունքը հայկական եկեղեցիներու եւ վանքերու քարերուն, որոնք հատիկ հատիկ վար առնուեցան ձեր ժողովուրդին մատներով ···

— Ձեր երկուքին ֆրանսացիութիւնը կասկածի տակ կը դնէք ձեր այս անհարկի հարցումներով ··· *Ֆոլի Պէռժեռը* քանիի՞ն կը բացուի ···

— Ձեր ուշադրութեան առարկայ եղեր է քանի մը Փարիզցիներու անկրթութիւնը ··· Շատ լաւ, թէեւ դուք դատաւոր ըլլալու իրաւունք չունիք ··· Բայց, ըսէք մեզի — ձեր ուշադրութեան առարկայ եղա՞ծ է նաեւ ձեր ժողովուրդին անքաղաքակրթութիւնը ···

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք ··· Ատ ի՛նչ ծանըր ամբաստանութիւն է ···

— Ո՛չ կօշկակար էք եղեր, ո՛չ ալ Ստամպոլի Գոց Շուկան *լէպլէպի* ծախող··· Ուրեմն, կրնա՞ք մեզի ըսել թէ ո՞ւր է, ի՞նչ եղաւ Հայաստանի հայ ժողովուրդը ···

— Եղածնին քանի հոգի էր որ··· Քանի մը տասնեակ ընտանիք ··· ելեր գացեր են···

— Լա՛ւ, ելեր գացեր են ··· Ի՞նչ եղած են անոնց պատմական յիշատակարանները ··· Գոնէ դուք, իբրեւ մտաւորական եւ հնախոյզ, կրնա՛ք պատասխանել ···

— Կը ներէք համարձակութեանս, բայց իրաւունք ունիմ եղեր ըսելու թէ Ֆրանսայի, Փարիզի, մէջ բարեկրթութիւն ըսուածը չէ մնացեր ··· 1910ին, Փարիզը ասանկ չէր խայտառակեր իր հիւրերը ···

— Դուք 1910ի Փարիզը կը փնտռէք ··· Մենք 1910ի Հայաստանը, ո՞ւր է ···

— Չինացի փիլիսոփան կ'ըսէ — ետեւ մի՛ նայիք, առջեւ նայեցէք ··· *Ֆոլի Պէրժեռը* քանի՞ին կը բացուի ···

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ
ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— *Սեպտեմբեր 19ի ընտրութիւնները չորս տարուան համար ճակատագրական անորոշ արդիւնք մը տուին :*

Ելեկտրոնական հաշուամեքենան նոյն դիչերն իսկ քուէարկութեանց արդիւնքը ճշդասիւրութեամբ եւ պատկերասիւրութեամբ յայտնեց ժողովուրդին , թէ յաղթանակը այժմու վարչապետը տարաւ, այսինքն քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութիւնը միացած քրիստոնեայ ընկերային պատվիրերական կուսակցութեան (Շթրաուսի նախագահութեամբ) ընդդէմ սոցիալ – դեմոկրատներու (Վիլլի Պրանտ) :

Պէտք է ըսել որ այս յաղթանակը բաւական պայմանական է : Այս պատճառով ալ էրհարտ կարդ մը դժուարութիւններու առջեւ կը գտնուի իր կառավարական դահլիճը կազմելու համար : Բացատրենք :

Նախ 14 կուսակցութիւններէն չորսը միայն կրցած են մօտ 32 միլիոն ֆուէնե – րուն հինգ առ հարիւրէն աւելի ֆուէ շահիլ, որով կը ղրկեն իրենց երեսփոխան – ները Պունտըսթագին : Միւս բոլոր կու – սակցութիւնները՝ եւ իմբական ներկայա – ցուցիչները չեն յաղոդած, որովհետեւ տասը, քսան, յիսուն հազար քուէներով չէին կրնար հինգ առ հարիւրի պայմանը լրացնել, նոյնիսկ ծայրայեղ ազդայնա – կան (658·000 քուէ) եւ ծայրայեղ «խա – զաղասիրական» կամ արեւելեան Գերմա – նիոյ հակում ունեցող (432·000 քուէ) կուսակցութիւնները կորսնցուցած են ի – րենց նախորդ քուէարկութեան (1961ի) քուէներուն կարեւոր մէկ մասը՝ մինչեւ 200·000ական քուէ : Ասիկա իր կարգին նշանակալից է, անոր համար որ արեւ – մըտեան Գերմանիոյ մէջ աջ եւ ձախ ծայ – րայեղ կուսակցութիւնները վերջնապէս անյոյս վիճակի մէջ կը գտնուին եւ հե – տեւորդներ չունին քաղաքական դեր մը ստանձնելու համար :

Ձորս դործելու ատակ դարձած կու – սակցութիւններու քուէները հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն .

Սոցիալ Դեմոկրատ (*Պրանտ*)
12·711·726 (1961ին 11·427·355)

Քրիստոնեայ Դեմոկրատ (*Ադենաուըր*)
12·324·076 (1961ին 11·283·901)

Քրիստոնեայ Ընկերային (*Շթրաուս*)
3·068·861 (1961ին 3·014·471)

Ազատական Դեմոկրատ (*Մէնհէ*)
3·962·948 (1961ին 4·028·766)

Իսկ աթոռներու բաժանումը ցոյց կու – տայ որ՝ Պունտըսթակի մէջ Սոց· Դե – մոկրատները կը դրաւեն 202 աթոռ (1961– ին 196), Քրիստ· Դեմոկ· 196 (1961ին 192), Քրիստ· Ընկերային 49 (1961ին 50), Ազատական Դեմոկրատ 49 (1961 – ին 67) :

Թիւերու լեզուն կը խօսի , որ Սոց· Դեմոկրատները ամէնէն շատ քուէն չա – հած են, բայց նկատի ունենալով, որ եր – կու Քրիստոնէական կուսակցութիւնները միացեալ խմբակցութիւն կազմած են Պունտըսթակին մէջ, անոնք միասնաբար յաղթած եղան եւ Պունտըսքանցլէրը պիտի ըլլայ դարձեալ Փրոֆ· Լուտվիկ Էրհարտ :

Երկու Քրիստոնեայ կուսակցութիւննե – րը միասին կ'ունենան 196 + 49 = 245 ձայն, բայց ասիկա չի բաւեր կառավա – րական դործերու համար մեծամասնու – թիւն չունենալու, որովհետեւ Սոց· Դեմոկ – րատները 202 ձայն ունին եւ եթէ Ազա – տականները ընդդիմադիր կողմին հակին, կառավարութիւնը կը վտանգուի 202 + 49 = 251 ձայնով :

Ահա այս պատճառով էրհարտ ստիպ – ուած է, ինչպէս չորս տարի առաջ Ա. – դենաուըր, համախմբական կառավարու – թիւն մը կազմել Ազատականներուն հետ, որոնք, թէեւ կորսնցնողներն էին Սեպ – տեմբեր 19ին ընտրութեանց մէջ, այնու – ամենայնիւ իրենց դիրքը կշիռ ունի : Այս – պէս է որ Մէնհէ դործակցելու պատրաստ ըլլալով հանդերձ իր պահանջները կը դնէ էրհարտի առջեւ : Այս պահանջներուն կա – րեւոր կէտերը կը կազմեն՝ հաչտարար քաղաքականութիւն արեւելեան երկիրներ – ու հետ, Շոէօտմէրի բռնած ուղղութեան չարունակութիւն, հինդ նախարարական աթոռ , փոխ – վարչապետութիւնը, Շթրաուսի բացարձակ մերժում նախարա – րական որեւէ դիրքի եւ զանազան հակա – կընչիռներ : Կը թուի թէ Մէնհէ պիտի օդտադործէ Սոցիալ Դեմոկրատներու ու – ժեղ ընդդիմադիր դիրքը եւ պիտի հա – կակչէ Պունտըսքանցլէրի պաչտօնին կապուած չարք մը ձեռնարկային ազա – տութիւններուն : Կրնայ նոյնիսկ որոշ , էական հարցերու քուէարկութեան առեն ընդդիմադիրներուն կողմը ուժեղացնել՝ անուղղակի քուէարկել տալով իր կու – սակիցներուն մէկ մասին կառավարական որեւէ առաջարկին դէմ : Ասիկա չատ ալ անհաւանական չէ, որովհետեւ Ազատա – կան կուսակցութեան երեսփոխաններու ներքին կապակցութիւնը այնքան ալ սեղմ չէ, իսկ օրինակ ամէն երեսփոխան ա – զատ է իր խղճին ձայնին համաձայն քը – ւէարկելու :

Էրհարտ ունի նաեւ դժուարութիւններ Քրիստոնեայ երկու կուսակցութիւննե – րուն ներքին ցանցին մէջ: Բացայայտ է, որ երկու տարի առաջ վարչապետի պաչ – տօնին անցաւ դրեթէ Մէնհէի այն պըն – դումներուն հետեւանքով որ Ադենաուըր հրաժարելու ստիպուած էր : Էրհարտ ե – կաւ իբր ժողովրդական համակրութիւն վայելող «տնտեսական հրաշք»ին մարդը : Էրհարտ պէտք էր այս ընտրապայքարը չահէր, նախ՝ արդարացնելու համար իր վրայ դրուած յոյսը եւ ցոյց տալու իր անձնական կարողութիւնը, այլեւ այն բանին համար, որ Գերմանացիները վկա – յական տալու էին, թէ չեն ուզեր փոխել տնտեսական վերելքի ընթացքը , եւ կ'ու – զեն պահել արտաքին քաղաքականութեան շարունակականութիւնը :

Եւ սակայն ներքին եւ արտաքին կա – ցութիւնը ոչ միայն երեք չաբաթուան մէջ կառավարութեան կազմութեան դժուա – րութիւնը ցոյց կուտայ, այլեւ կը թուի թէ էրհարտ պիտի ստիպուի անհատական պրկուած դիրք մը բռնելու՝ մանաւանդ այսպէս կոչուած «Տը Կոլի համակիր» իր մօտիկ բարեկամներուն դէմ (Շթրաուս , Ադենաուըր, Պաոն Ֆոն Կուիմընպերկ եւն·) իր դործունէութեան չղթայաւորու – մին նպատակով կազմուած յանձնաժողո – վին դէմ , եւ վերջապէս պիտի փորձէ ար – տաքին քաղաքականութեան մէջ յայտ – նութիւն մը արձանագրել, որպէսզի ըլ – լութեան դատապարտէ իր քաղաքավար բարեկամներն ու ընդդիմադիր ուժեղ կուսակցութիւնը, որ ի վիճակի է այս ընտրութիւններուն հետեւանքով բուռն պայքարներ բանալ կառավարութեան դէմ :

Պրանտ յատկանչական խօսքով մը բնո – րոչեց այս ընտրութեանց արդիւնքը· « ազատ պայքար » մղելին (մանաւանդ իր անձին դէմ չչուկնելով) , բայց Սոց – եալ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը իրեն տրուած ձայներուն ուժով աւելի յստակ պիտի խօսի Պունտըսթակին մէջ: Նչենք որ էրհարտ կարուկ կերպով մերժեց որ – եւէ դործակցութիւն Սոցեալ – Դեմոկ – րատներուն հետ եւ ասով չի կրնար այլ – եւս նախորդ Պունտըսքանցլէրի պաչտօնին բարձրանալու առթիւ Սոցեալ Դեմոկ – րատներէ լսած համակրական խօսքերուն վրայ հաչուել :

Եթէ էրհարտ համարձակօրէն պահէ արտաքին նախարար Շոէօտերը եւ Հալչ – թայնը իրենց դիրքերուն վրայ, կը նչա – նակէ թէ պիտի դործէ աւելի Մէնհէի ու – ղեդիծով քան իր կուսակցութեան աջա – կողմեան թեւին: Այս ձեւով Մէնհէ կըր – նայ ստանձնել իրատես քաղաքականու – թեան մը միջնորդի դերը, որմէ զոհ կրնան ըլլալ նաեւ Սոցիալ – Դեմոկրատ – ները, այլ մանաւանդ ընտրողներու մե – ծադոյն զանդուածը, որ դէմ արտայայ – տուեցաւ յախուռն չարժումներու դուռ բանալուն, եւ լուռ փափաքն ունի հաչտ քաղաքականութեան մը սկիզբը դնելու «արեւելքի հետ» դոնէ փոքր քայլեր առ – նելով ...

Անկասկած է, որ էրհարտ նոյն տրա – մադրութեամբ Մոսկուա ուղարկեց Գա – րոտընը քիմիական ցուցահանդէսին մէջ դերմանական մեծ տաղաւարին բացման առթիւ: Դժբախտաբար այս մեծադոյն դերման պաչտօնատարին կատարած քա – նակցութիւնները որեւէ չօչափելի ար – դիւնքի չհասան, բայց ենթադրել կու – տան, որ էրհարտ Մէնհէի եւ ուրիչ քա – ղաքագէտներու համակարծիք է Խորհըր – դային Միութեան հետ հասկացողութեան մը փորձեր ըլլան :

Էրհարտի պաչտօնագէս Պունտըքանց – լէր առաջարկութիւը նախագահ Լիւպքէի կողմէ աւելի չի կրնար ուչանալ: Ամէն վերջ է որ կարելի պիտի ըլլայ ճշդիւ տեսնել էրհարտի նորընտիր կառավա – րութեան կազմը եւ Պունտըսթակի դիրքը հանդէպ կառավարութեան :

Պ. ՓՐՈՒՆՁԵԱՆ

ՄԵՐ ՇՆՉԱԾ ՕԴԸ

Արդիւնած է «ծխել Փարիզի երկինքին մէջ» : Առողջապահութեան նախարարին այս նոր օրէնքը, որ պործադրութեան պիտի դրուի այս ձմեռ կը վերաբերի մայրաքաղաքին բոլոր ծխնելոյզներուն , որոնք պատասխանատու են չէնքերու վը – րայ կուտակուող թանձր ծուխին եւ փո – րիդներու չնչած օդին ապականութեան: Համաչխարհային տարողութիւն ստացած ազէտի մը դէմ պայքարելու համար է, որ այս տարի կ'արդիլուի ածխաքաւա – ներուն ծախել այնպիսի ածուխներ, ո – րոնք այրուելու պահուն թանձր ծուխ կ'արտադրեն :

Ինչ կը վերաբերի հեղուկ վառելանիւ – թերուն, ինչպէս, օրինակ, մազուտին, ա – նոնց պործածութիւնն ալ հակակչռուած է : Եւ կամաց – կամաց պիտի պործա – ծուէնէ դուրս հանուին բոլոր անհատա – կան հին կրակարանները : 1967 Հոկտեմ – բեր մէկէն սկսեալ, մազուտի պործա – ծութիւնը պիտի արտօնուի միայն այն օ – ճախներուն, որոնց ջերմութիւնը ժամա – կան հաղարէն աւելի է :

Ճարտարարուեստական երկիրներուն մեծ մասը ներկայիս դէմ յանդիման կը դտնուի այս ծանր հարցին : Ամէն տարի Նիւ Եորքի ծխնելոյզները կը սփռեն 1·350·000 թոն ծծմբային կազ: Այս կա – զը, ներկայիս, ծուխին հետ միասին կը նկատուի առողջապահներուն թիւ մէկ թչնամին: Տարօրինակ կերպով օդին ա – պականութիւնը աւերտ կապ ունի յառաջ – դիմութեան եւ, մանաւանդ, մարդոց հանդստաւէտ պայմաններու բարելաւու – մին հետ (Հանդստաւէտութիւն մը, որ դեռ յարաբերական է, քանի որ 1962ին Փարիզ դեռ կը հաչուէր երեք առ հարիւր բնակարաններ առանց ելեկտրականու – թեան, 15 առ հարիւր առանց ջուրի, 45 առ հարիւր առանց հանդստաւէտ պայ – մաններու եւ 65 առ հարիւր առանց բաղ – նիքի) : Ճարտարարուեստի կեդրոն դար – ձած արդի քաղաքներուն մէջ միլիոնաւոր մարդիկ կը չնչեն, կ'աչխատին, կ'երթե – ւեկեն եւ կը տաքնան քանի մը քառ· քի – լոմեթր տարածութեան վրայ : Աւելի քան 2·800·000 Փարիզցիներ կ'ապրին 87 քառ· քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ : Օր – ուան մէջ , չորս միլիոնէ աւելի անձեր կ'երթեւեկեն եւ կ'աչխատին քաղաքի մը մէջ, ուր բնակչութեան խտութիւնը (32–

ՄՈՒՏՈՒԱՆ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՋ ՀԻԻՐԸ

Ա·

Ծ· Խ·— Հայ բեմերու հանճարեղ ռա – բերգակ Պետրոս Ադամեան իր արուեստի ճնարին վրայ ունէր բազմաթիւ յարեր: Մեծանուն դերասանը նկարիչ էր, բա – նաստեղծ եւ վիպասան: Ստորեւ մեր ըն – թերցողներուն կը ներկայացնենք իր գը – րեթէ անտիպ մէկ վիպակը, որ կը ներ – կայացնէ ազնխարշ պատմութիւն մը: Լե – զուն պահած ենք նոյնութեամբ :

Օդոստոսի վերջերում Կովկասի մայ – րաքաղաք Լեռնապատ Տիդիսը ծածկուած էր մի թանձր ու խոնաւ մառախուղով, եւ երկու օրուայ տեղացող փոչենման անձ – րեւն արդէն լճակներ եւ առուակներ էր ձեւացրած զառիվայրերի եւ քարայատակ փողոցների փոսերին մէջ :

Այնքան խտացած էր օդը, որ միջօրէի թնդանօթին հարուածն անդամ խուլ էր հնչում, եւ վառօդի սպիտակ ծուխը դոնէ մի վայրկեան աջողում էր Աղեքսանդրեան այդիի վանդակապատ մուտքը, ուր ուրիշ օրերի նման չէր երեւում շրջագայողնե – րի յամրագնաց չարժումնքը, հազիւ մի քանի դործաղրաղ մարդիկ կամ կանայք կ'անցնէին չտապ , ցեխի եւ ջրերի մէջ ոստոստելով :

Այդ ծանր ու խոնաւ մթնոլորտը որ յանկարծ կը յաջորդէ անտանելի ջոդե – րին, վատառողջ է ամէն կարդի եւ կազ – մուածքի տէր անձանձ, եւ բարոյապէս տխուր կերպով կ'ազդէ հիւանդ ջղտնե – րի վրայ : Մանաւանդ Կուր դետի մոտյլ երեւոյթը, որի դեղնած եւ պղտոր ջուրը սպունդի նման փրփուրի պղպջակներով ծածկուած, վազում է վազում, աջ ու ձախ դետերի վրայ թողնելով իր մակե – րեւոյթում լողացող մարմինները, փայտի կամ դործարանաց ածուխի փշուրն ու կոտրտանք, ցնցոտիք, մամռապատ եղէդ – ներ· այս վերջինները ջրեղէն բաղեղների նման զալարուելով՝ կը փաթաթուէին ցիցերի, լաստերի եւ Միքայէլեան կա – մուրջի սառոտուն թմբոցը, ուր ջուրը՝ քմահած եւ խելապտոյտ չրջաններ անե – լով , փրփրալով, ֆչալով, կ'եռայ ու կը դառնայ եւ կը չարունակէ իր ճանապար – հը :

Կամրջի երկու կողման հետաձիգ տե – սարանները ծածկուած են դոլորչիով, եւ չեն երեւիր այն անյողդողդ ժայռերի ու բլրակաց վերայ հիմնարկուած պատչգա – մաւոր տները, դան ու ցիր եղերքում սփռուած տնակ, խրճիթ եւ դործարան : Այլ միւս կողմից տեղ – տեղ կ'երեւին ծառեր, ծխող ծխնելոյզք, որոց եռեւից՝ երկնից պարզութեան ժամանակ մի կապտադոյն մշուշով պատած կը նչմար – ուին սրածայր լերանց դագաթները, մերթ վարդակարմիր ու մանուչակադոյն, եր – բեմն էլ սպիտակ, արեդական ընթացքին համեմատ :

Կամրջի տակից անցնող ջրին նման մարդկային մի հոսանք էլ նորա վերա – յից միշտ անցուդարձ կ'անէ, որի կար – ծես բարեկարդութիւնը անվրդով պահ – պանելու համար կը հրամայէ հսկել վա – րանցովի խստահայեաց եւ չքեղադիր պղնձեայ պատկերը՝ իւր լայնանիստ պատուանդանին վերայ արձիւն եւ կան – դուն :

Գիչերն աւելի քամնելի է այդ դեսին երեւոյթը, այդ բազմամարդ, զողարիկ եւ ծագկեալ քաղաքի կեդրոնում վազող ու փրփրացող սարսափելի դալտնեայ նեղ եւ ընթացիկ ովկիանոսը, որի տափարակ ու պռոտուն ալիքները աղօտ կերպիւ կ'անդրադարձնեն եղերքի վառուած լոյ – սերը, որ իր լուսթեան մէջ անդամ ունի մի խորհրդաւոր մրմունջ, եւ իր յատա – կում թաղուած յոյսերն ու զաղտնիքնե – րը կը պատկերացնէ երբեմն մահասար – սուռ ժպիտով՝ իր պպղուն ալիքների մակերեւոյթում :

Այլ երբեմն արշալուսոյ խաղաղ եւ փայփայող լուսովը կը հանդարտի, կը կանոնաւորէ իւր ընթացքը, գրաւիչ մի պատկեր կը ստանայ ու կը հանէ իւր ծո – ցիցը կապուտակ դոլորչիներ, որք մերթ կը պատեն եղերքը մառախուղի քողով , յետոյ ծանր առ ծանր արեդակին հետ բարձրանալով՝ ամպ կը կազմեն երկնի – քում :

Սակայն երբ ամառուայ չոդերն կը ըս – կըսին, եւ քաղաքը կը ծածկուի ծանր – նացող դործատեարց համար դեհեդերքի չոդից պատսպարան կ'որոնեն չրջակայ դիւղերում, այն ժամանակ քաղաքում մը – նացող դործատեարց համար դեհեդերքի մօտ չատ անդամ կարելի է չունչ քաչել, լողանալ : Արդէն չատերն իրենց դործերի բերմամբ էլ այնտեղ են հաստատած րը – նակարան , դործատուն եւ դրասենեակ , որոնց մէջ նչանաւորներից մինն է Գող – թունու ալիւրի դործարանը, որի կից է նաեւ դրասենեակը մի յարկի վերայ՝ ան – միջապէս ջուրին մօտ, ուր աղան երբե – մըն դիչերները կ'անցընէ իւր դործի չա – հերից ստիպեալ, ուր կը պահէ մի երկա – կ թէ արկղի մէջ իւր փողն ու թղթերը եւ թանկագին առարկայք ... :

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(1 Շար·)

«ՀԱՅԵՐԷՆ ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»

Այսպէս կը կոչուի այն գրքոյկը, զոր հրատարակեց Պ. Ֆրունճեան (Պերլին) : Գրաբարի համառօտագրութիւնները սկիզբները քանի մը բառերու եւ պատուանուններու համար կը գործածուէին, բայց այս սովորութիւնը հետզհետէ ընդհանրացաւ հիմ ունենալով ձայնաւոր տառերը բառին մէջէն հանել, միայն բաղաձայները գրել կամ նոյնիսկ բաւականանալ բառին առաջին եւ վերջին տառով: Այսպէս՝ սբ = սուրբ, Ած = Աստուած, Քս = Քրիստոս, եւայլն :

Որքան յառաջ գնաց հին մատեաններու ձեռագրական ընդօրինակութեան պահանջը, այնքան աւելցան համառօտագրութիւնները՝ մանաւանդ 17րդ դարուն, նիկատի առնելով ժամանակի եւ գրենական պիտոյից խնայողութիւնը, այլ եւ ապահով ըլլալով որ այն ատենի սակաւաթիւ ընթերցողները վարժ էին այդ կրճատումներուն : Տպագրութեան Հայոց մէջ կիրարկումէն (1512) ետք եւս գործածուեցան համառօտագրութիւնները, այնպէս որ ունինք 19րդ դարու առաջին երրորդէն իսկ «Հայկազեան բառարան»ը, Հ. Գաբր. Աւետիքեանի «Քերական»ը եւ շատ ուրից գրքեր, որոնք լայնօրէն համառօտագրութիւններ գործածած են, ինչպէս եւ կային եւ կան դեռ աղօթագրքերու, տապանաքարերու եւ վիմական արձանագրութիւններու մէջ :

Պ. Ֆրունճեան, որ հայերէնի դասախօս է Պերլինի Համալսարանին մէջ, առաջնորդուած դասաւանդական գործնական կարիքէ, կազմած ամփոփ գրքոյկ մը հայերէն համառօտագրութիւններու : Ասոնք մօտ ութ հարիւր հատ են, եւ անշուշտ ամէնքը չեն, այլ ժրաջան պրպտումով հաւաքուած են զանազան գրքերէ որոնց անունները տրուած են իբր սկզբնաղբիւր յատուկ էջի մը վրայ: Ներածականին մէջ կը գտնենք գերմաներէն լեզուով բացատրութիւններ՝ ընդհանուր համառօտագրական սկզբունքին, «պատիւ» նշանին եւ ուրիշ նշաններու գործածութեան, գրերու ագուցման, տառերու թուական նշանակութեան եւ Հայոց թուականութեան մասին: Կան նաեւ նմոյշներ վիմական արձանագրութենէ եւ 17րդ դարու ձեռագրի պատկեր մը ժամանակագիր Գրիգոր Վրդ. Դարանաղցիէ: Իսկ բառացանկը այբբենական կարգով է, եւ համառօտագրուած բառին քով գրուած է բուն բառը եւ անոր գերմաներէնը : Այսպէս միջազգային լեզուով մը համառօտագրութեանց բառարան ունեցած կ'ըլլանք : Նկատի ունենալով որ բաց ի գրաբարէ եւ Միջին հայերէնէ՝ արդի հայերէնէ եւս համառօտագրութիւններ գրուած են ցանկին մէջ, այս գրքոյկը պիտանի է նորուսոյցներու եւ ընթերցասէրներու միագամայն :

X.

---

300 բնակիչ քառ. քլմ.ի վրայ) ամէնէն շատն է աշխարհի մէջ: Գաղափար մը տալու համար բաղդատենք Թոքիոյի եւ Նիւ Եորքի հետ : Առաջինին մէջ բնակչութեան խտութիւնը 16·000 է, իսկ երկրորդին մէջ՝ 13·200 քառ. քիլոմեթրի վրայ :

Ինքնաշարժներու, ինչպէս նաեւ քիմիական եւ այլ գործարաններու արտադրած կազը աւելի եւս կ'ապականէ օդը :

Փարիզի մէջ, տուներու առատութեան պատճառով, ամէն մէկ անձ միայն հինգ քառ. մեթր ազատ տարածութիւն մը ունի իր տրամադրութեան ներքեւ : Եւ դեռ այս հաշիւին մէջ կը մտնէ գերեզմանոցներուն «կանաչ տարածութիւնները»: «Պատիւ այս քաղաքին, որ իր մեռելներուն կուտայ ողջերէն աւելի թթուածին» գրած է Ժիրօտու: Դժբախտաբար, այդ կանաչ տարածութիւնները կ'անյայտանան :

Փարիզ, բարեբախտաբար, չունի ծանր ճարտարարուեստ : Քաղաքին գործարաններուն մեծամասնութիւնը կը բանի ելեկտրականութեամբ, որով բաղդատմամբ Նիւ Եորքի եւ Լոնտոնի, Փարիզի օդը նուազ ապականած է : Տարին՝ 200 հազար թոնէն անդին չ'անցնիր մայրաքաղաքին «արտադրած» ապականող կազն ու ծուխը :

Տեղադրական դետնի վրայ եւս բաքտաւոր է քաղաքը : Արդարեւ, կը գտնուի օդի փոփոխութեան լաւ շրջանի մը մէջ : Եւ այս պատճառով ալ մթնոլորտին ապականիչ տարրին մեծ մասը դիւրաւ կը ցրուի :

Դժբախտաբար, բազմաթիւ քաղաքներ զուրկ են այս առաւելութենէն:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

«ՍՈՎ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Նոր ստացանք «Սովետական Գրականութիւն» հանդէսի այս տարուան 8րդ թիւը :

Գրական – գեղարուեստական բաժնին մէջ զետեղուած են Ա. Այվազեանի եւ Ա. Սարոյեանի բանաստեղծութիւնները, Մկրտիչ Արմէնի նոր վէպին երկրորդ մասը՝ «Ժիրայր Գլենց» խորագրով, Հ. Մելքոնեանի «Վասն խաղողի եւ գինու» եւ Ա. Արաքսմանեանի «Դեղին եւ կանաչ տերեւներ» արձակ գործերը :

Տպագրուած են նաեւ Գ. Արեւեանի «Ասք քիմիայի մասին» եւ Գ. Աբաջեանի «Հայրենի գիւղում» ակնարկները :

Արձակագիր Վախթանգ Անանեանի ծննդեան 60ամեակին առթիւ հանդէսին խմբագրութիւնը նամակով մը կը շնորհաւորէ գրագէտը : Բանաստեղծ Սարմէն յոբելեարին ուղղած է խօսք մը՝ չափածոյ տողերով :

Այս թիւին մէջ ամբողջ բաժին մը նուիրուած է Հայաստանի մէջ ապրող եւ ստեղծագործող ադրբեջանցի գրողներուն: Նոյն թիւին մէջ կայ «Հունդար բարեկամների մօտ» ուղեգրութիւնը (Ա. Սիմոնեան) եւ Սփիւռքի հայ գրականութեան նուիրուած տեսութիւն մը :

Գրախօսականներ կան Գ. Բեսի «Նովելներ»ուն, Ռ. Զարեանի «Ադամեանի Շէյքսփիրը» մենագրութեան, Բ. Կարապետեանի «Արեւը լերան վրայ» եւ Ա. Ստեփանեանի «Անծանօթ ծանօթներ» հաւաքածոներուն, Վ. Միքայէլեանի «Խրիմի հայկական գաղութի պատմութիւն» աշխատութեան մասին:

Ամսագիրը ունի նաեւ «Թերթելով գրական հանդէսները» եւ «Տարբեր տեղերից ամէն ինչի մասին» բաժինները:

ՃԱՓՈՆՑԻ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Զորս օր Հայաստան մնալէ ետք Սեպտեմբեր 28ին Երեւանէն իրենց երկիրը վերադարձան ճափոնցի գրագէտները:

Հայաստան գտնուած միջոցին գրագէտները այցելեցին Երեւանի պատկերասրահը, պատմութեան թանգարանը, Մարտիրոս Սարեանի արուեստանոցը եւ Մատենադարանը : Այցելեցին նաեւ Էջմիածին եւ Զուարթնոց :

Բանաստեղծ Սուդավարա Կացումի Երեւանին նուիրուած հետեւեալ բանաստեղծութիւնը գրեց .

Երեւա՛ն ,
Քաղաք Նոյեան աւանդավէպի ,
Ապրում ես՝ ոտքդ դրած անցեալին ,
Դարերին անթիկ .
Դու՝ հնագոյնը այս աշխարհի մէջ ,
Հնագո՛յն քաղաք ,
Չնայած դրան՝
Քո ժողովուրդը, ժողովուրդ է նոր :
Լուսաւո՛ր երկիր ,
Որը տանիքն է այս հին Ասիայի :
Երեւա՛ն .
Դու մի հին երկրի ոստան ,
Դու արժանի ես մեծ հիացմունքի,
Դու հրաշքներ ես գործում ,
Հրաշքներ ,
Որոնք նման են վեհ Արարատի
Ձիւնոտ կատարին :
Քո ժողովուրդը մօտ է մեզ այնքան
Իր սեւ աչքերով ,
Եւ մեզ, որ հեռուից եկել ենք այստեղ,
Թւում ենք այնքա՛ն մօտիկ ու ծանօթ ,
Եւ մենք կարող ենք ձեզ պատասխանել՝
Ողջագուրումին ձեր եղբայրական :

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Խոհանոցին իւղը առատ, կտակը աղքատ :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԵՏՔԵՐ

Գուրգէն Մահարի թարգմանաբար կը ներկայացնէ վերոյիշեալ ուկրաներէն երգը, որուն բովանդակութիւնը կը թուի ըլլալ հայկական: Ապահովաբար գրուած է Ուկրայնիա ապրող Հայու մը կողմէ: Անցեալին կարեւոր գաղութներ ունեցած ենք Ուկրայնիոյ մէջ :

— Իմ հին ընկեր, ների թող քեզ
Երկնային տէրն ամենատես ,
Ախ, ինչու ես բախտս փլում,
Ինչո՞ւ ես դու ինձնից խլում
Այս աղջկան :

— Ախպերացու, մի նեղացիր ,
Գինիդ խմիր, ուրախացիր ,
Իսկոյն հարցմունք կ'անենք հիմա ,
Թէ ի՞նչ կ'ասի, չի՞ սիրի նա
Մեզ՝ երկուսիս :

— Իմ հին ընկեր, էդ ո՞նց էդպէս ,
Բարի մարդիկ ի՞նչ կ'ասին մեզ :
Մենք երկուսս էլ ազապ տղայ ,
Թող էդ դէպքում քոյր լինի նա
Թէ ինձ, թէ քեզ:

— Չէ, երկուսիդ ես չեմ սիրի ,
Օ՛, տէր Աստուածն ինձ չի ների ,
Ես մէկին եմ միայն սիրում ,
Մէկն է միայն սրտիս տիրում՝
Էն հայ տղան :

— Ով սուրբ Աստուած , տէր եղիր ինձ ,
Այ սեւահող, ճամբայ տուր ինձ,
Երջանկութեան պիտի տիրի,
Այս աղջկան պիտի սիրի
Էն հայ տղան :

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՆ ԱԼ...

Խոր ցաւով եւ վրդովումով արձագանգ կը հանդիսանանք քստմնելի արարքի մը, որու զոհ գացած է մեր աշխատակիցը՝ ընկեր Գուրգէն Պօյաճեան (Տէսին) :

Երեք հայ երիտասարդներ, իրենք զիրենք իբրեւ գործ փնտռող Կիպրահայեր ներկայացնելով, կը դիմեն մեր աշխատակիցին բնակարանը, Հոկտեմբեր 4ի առաւօտուն: Եւ Տիկին Պօյաճեանի բարեացակամութենէն օգտուելով, կը մտնեն յարկաբաժինէն ներս: Ապա, ատրճանակի սպառնալիքով՝ ննջասենեակ հրելով Տիկինը, ամուր կը կապեն ձեռքերն ու ոտքերը, սփարատրայով կը փակեն բերանը եւ կը կողոպտեն տարիներու չարաչար աշխատանքի մը խնայողութիւնն ու արժէքաւոր զոհարեղէնները ու կը փախին :

Այս ցաւալի միջադէպը կ'արձանագրենք, որպէսզի այլ բարեմիտ ազգայիններ զոհ չերթան նման ապաբարոյ երիտասարդներու, որոնք Եւրոպա կուգան եւ ամէնէն առաջ կ'իւրացնեն ամէնէն աղտոտ բարքերը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Երբ սկսանք սուրճը խմել, Փուարօ գորովալից ժպիտ մը ուղղեց ինծի :

— Բարեկամս, դուք ձեր կարծածէն աւելի մեծ չափով օգտակար էք ինծի :

Ես շփոթեցայ եւ հրճուեցայ ինծի եղած այս անանկնկալ պատուին համար: Մինչեւ այդ՝ Փուարօ այդպիսի բան չէր բաց ինծի : Յաճախ, խորքիս մէջ, իրեն հանդէպ, տեսակ մը դառնութիւն կը զգայի իմ մտային կարողութիւններս իրեն կերպով քննադատելուն համար :

— Այո, ըսաւ մտածկոտ երեւոյթով մը, յաճախ կը պատահի որ զիս լաւ ուղղութեան վրայ դնէք դուք :

Լսողութեանս չէի հաւատար: Ուրախութենէս կարմրած էի :

— Հաւատացէք, Փուարօ, որ շատ երջանիկ կըզգամ ինքզինքս: Անկասկած ձեզի ընկերանալով՝ շատ բան սորված եմ :

Խօսակիցս գլուխը օրօրեց .

— Ոչ, այդ չէ խնդիրը: Դուք ոչինչ սորված էք :

— Օ՛հ ...

— Ոչ մէկ մարդ կրնայ օգտուիլ իր նմանին փորձառութենէն : Ամէն ոք պէտք է ինք զարգացնէ իր կարողութիւնները, առանց փորձելու ուրիշին օրինակին հետեւիլ : Ես երբեք չեմ փափաքիր տեսնել ձեզ իբրեւ երկրորդ եւ ստորադաս Փուարօ մը, այլ կ'ուզեմ որ ըլլաք անբաղդատելի Հաստինկը : Այո, այո, անբաղդատելի էք դուք : Ձեր վրայ ես կը գտնեմ բնական մարդու տիպարը :

— Անբնական մէկը չեմ, դէթ այդպէս ենթադրեմ :

— Դուք խոհեմ մարդն էք: Կը հասկընա՞ք, թէ ինչ կը նշանակէ այս : Երբ մարդասպան մը կ'որոշէ ոճիր մը գործել, նախ եւ առաջ կ'ուզէ խաբել: Եւ ո՞վ խաբել կը փորձէ : Այն որ մտքին մէջ բընական մարդը կը ներկայացնէ: Մարդկային այս բնազդը սակայն գործնականապէս գոյութիւն չունի, այլ դուք ընդունակ էք կարելի եղածին չափ մօտենալ անոր: Կան պահեր՝ ուր ուշիմութեան շողեր կ'արձակէք, պահեր ալ կան, սակայն, (ներեցէք անկեղծութեանս, բարեկամս), պահեր՝ ուր կը հասնիք մինչեւ մտածելու անկարող ըլլալու աստիճանին: Այս ամբողջութիւնով՝ դուք կը մարմնաւորէք բնական մարդու տիպարը: Եւ եթէ կ'ուզէք գիտնալ թէ ինչ կերպով ծառայութիւն կը մատուցէք ինծի , ահա.— ինչպէս հայելիի մը մէջ՝ ես ձեր անձին վրայ կը կարդամ , թէ ինչ կ'ուզէ հաւատացնել մարդասպանը: Ու ձեր այս ծառայութիւնը մեծապէս օգտակար կ'ըլլայ ինծի :

Իրականութեան մէջ լաւ չէի հասկնար զինքը, այլ ինձ կը թուէր , թէ Փուարօն հեռու էր ջատագովանքներ ուղղելէ ինծի : Բայց ահա ինքը ուղղեց իմ տպաւորութիւնս :

— Գէշ արտայայտուեցայ, աճապարեց աւելցնել : Դուք, սիրելի բարեկամս , իւրացուցած էք ոճրագործի մը հոգեկան վիճակին թափանցումը, ինչ որ բոլորովին կը պակսի ինծի: Դուք ցոյց կուտաք ինծի թէ ան ինչ կ'ուզէ հաւատացընել ինծի ...

— Թափանցում հոգեկան վիճակի ... այո, թերեւս բոլորովին զուրկ չեմ ատկէ :

Փուարօ, իր փոքրիկ գլանիկներէն մին ծխելով, կը նայէր ինծի բարութեամբ :

— Սիրելի Հաստինկ, մրմնջեց ան. անկեղծ գորով մը կը զգամ ձեզի հանդէպ:

Թէեւ զոհունակ, բայց քիչ մը նեղ կացութեան մէջ ըլլալով՝ կը շտապէի ուրիշ նիւթերու վրայ խօսակցիլ :

— Այժմ, ըսի, աչքէ չհեռացնենք մեր հետազօտութիւնը :

Փուարօ գլուխը դէպի ետ հակեց եւ իր պզտիկ աչքերը պսպղեցան .

— Զանազան հարցումներ կուտամ ինքզինքիս, ըսաւ ան :

— Բնականաբար, գոչեցի ես: Ո՞վ է մարդասպանը Լորտ Էճվարի :

Փուարօ գլուխը օրօրեց կորովի .

— Ոչ, ոչ: Այդ հարցումին համար դեռ կանուխ է: Դուք կը նմանիք ոստիկանական վէպի մը ընթերցողին, որ ըսկիզբէն կ'ուզէ ճանչնալ յանցաւորը: Եւ կ'ամբաստանէ իբր այդ գրքին բոլոր անձնաւորութիւնները: Անգամ մը, բացառիկ պարագայի մը մէջ , ես ինքս ալ փորձեցի այդ ձեւը, եւ, պէտք է ըսել, որ բաւական մեծ յաջողութիւն ձեռք բերի : Բայց այդ մասին ուրիշ անգամ կը պատմեմ ձեզի: Առ այժմ... ի՞նչ բանի մասին կը խօսէինք :

— Ինքզինքնիդ ուղղած հարցումներու մասին... պատասխանեցի խստօրէն :

— Շատ ճիշդ , ըսաւ Փուարօ: Մենք արդէն վիճեցինք առաջին հարցումին մասին.— Ինչո՞ւ համար Լորտ Էճվար փոխած էր իր դիրքը ամուսնալուծման խնդրոյն մէջ: Երկու թելադրութիւններ կը ներկայանան իմ մտածմանս մէջ: Անոնցմէ մէկը ձեզ ծանօթ է :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հերոսամարտի 45րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Յետ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները :

×

ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաս, այս Կիրակի դպրոցի սրահը : Լիոնի հոգեւոր հովիւ Տ. Դաւիթ վրդ. Սահակեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն կը մատուցանէ 8000 անթաղ նահատակներուն խնկելի յիշատակին եւ կը քարոզէ : Կը բանախօսէ Հայր Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն) հոգեճաշ աւանդական մատաղով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թագուհի Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Բենիամին Փիլոյեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Փիլոյեան, ինչպէս նաեւ ազգականներ եւ բարեկամներ, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (17 Հոկտ. 1965) առաւօտեան, Ս. պատարագէն ետք, նորոգ հանգուցեալ՝

ԱԼԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

(զոհ կառքի արկածի)

ինչպէս նաեւ Գրիգորեան եւ Փիլոյեան ընտանիքներու համայն ննջեցեալներու հոգւոյն համար, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ :

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգող ազգականներէ եւ բարեկամներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին :

×

Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Այրի Տիկին Արծրունի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Մարսէյլ – Փրատոյի Մայր Եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ զաւակներուն

ԺԱՆ ԵՒ ԼՕՌԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ

(Ծնեալ Մելքոնեան)

արկածալի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Նուարդ Փապուճեան եւ զաւակները Քլօտին եւ Սօնա իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ՍԱՄՈՒԷԼ ՓԱՊՈՒՃԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, Կիրակի դպրոցին սրահը, ժամը 16ին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները, այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին : Ժողովը տեղի կունենայ սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին «Խրիմեան» դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

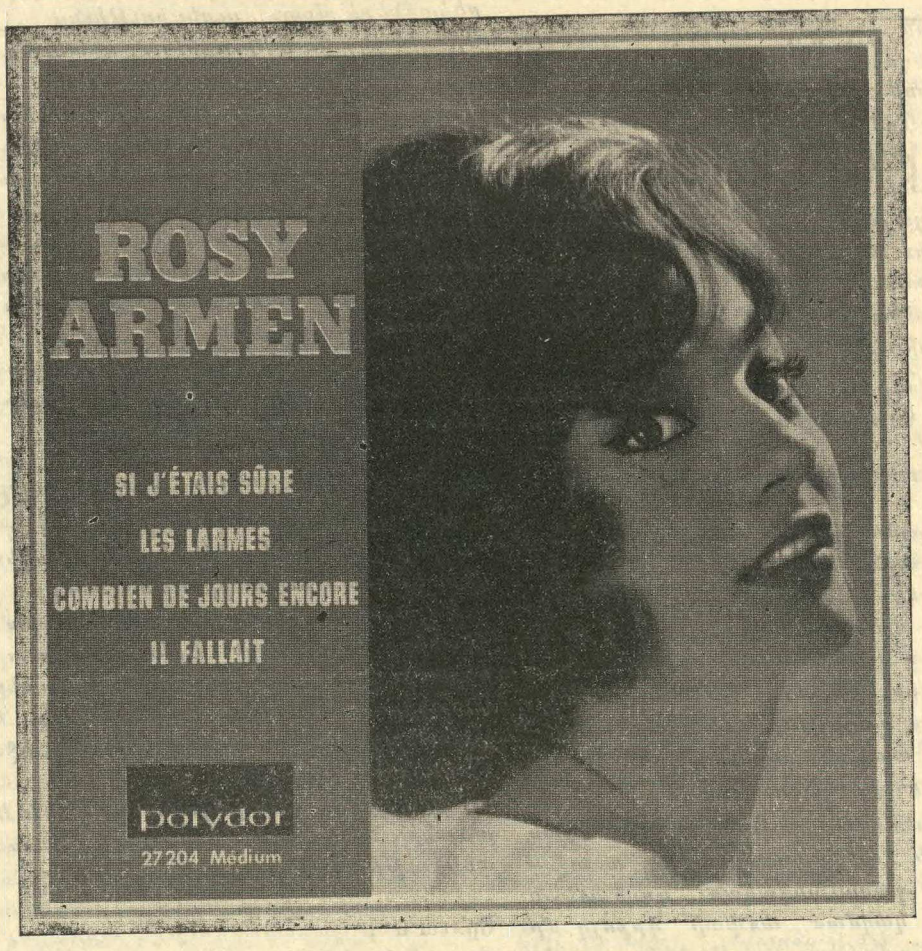

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գաբեդին Նորսիկեանէ (Պաղէնվիլ) յիսուն Ֆր., Պ. Արմէն Նորսիկեանէ (Պաղէնվիլ) տասը Ֆր. եկեղեցւոյ ցանկապատի շինութեան ծախքերու իբր մասնակցութիւն :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւէն :

Ճաշ Սէն թ'Աման լէ զ'Օ : Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Ժամանում ժամը 16·30ին : Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն-Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, զեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական Էկզարք :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիթր տը Վօյաժ :

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ : Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 19էն սկսեալ :

CONSERVATOIRE RACHMANINOV
26, Quai de New-York, Métro : Alma-Marceau

BAR *AMBIANCE* *BUFFET*

SURPRISE APRES 23 HEURES

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈ ԻՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր

ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23·30

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը մասնակցին.—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ ժազ, Բ) Շան զ'Էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն) :

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ

Անակնկալներ.— Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա :

Ճոխ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական նոխ բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Միութեան գրասենեակին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը (որ յետաձգուած էր) այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին եկեղեցւոյ խորհրդարանը : Բոլոր անդամ-անմուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 21ին Պ. Սիմոնեանի սրճարանի սրահը : Օրակարգ տեղւոյն վրայ :

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ
16
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI
16 OCTOBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10436

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — Nº 10.436

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՃԱՔԱՐԹԱ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ՍՈՔԱՐՆՕ

«Անթարա» դործակալութեան ըրած «խորհրդաւոր» յայտարարութեամբ մը, «Թողուցէք որ կարպադրեմ», նախագահ Սոքարնօ, ըստ երեւոյթին, կը ջանայ «իր հակասած ձեւով» լուծում մը ըլլել ինտոնեզիոյ քաղաքական տագնապին: Կ'ենթադրուի, որ նախագահը մեծապէս մտահոդուած է ձախողած պետական տարուածէն եւ հակահամաձայնալար տարբերուն եւ յատկապէս բանակին զօրացումէն: Նշելով թէ տագնապին լուծում մը չէին կրնար բերել մաքրագործումները, Սոքարնօ անուղղակի կերպով կը հակկնէ թէ չի բաժներ համաձնալար կուսակցութեան դէմ չղթայադերծուած ցոյցերը (ձաքարթայի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ կրկին երկու հազարէ աւելի ցուցարարներ պահանջեցին համաձայնալար կուսակցութեան լուծումը) : Քաղաքական դէպերու համաձայն, նախագահ Սոքարնօ կը մտածէ ապագայնական ուղղութիւն մը տալ Ինտոնեզիոյ համայնավար կուսակցութեան : Կ'ըսուի թէ նախկին դեկավարները, ամբաստանուած փեքինի հետ մեղսակցութեամբ, հեռացուած են կուսակցութենէն: Համաձնա վարիներուն պարագլուխը՝ Այտիթ, կը մնայ տակաւին անյայտ: Յատկանշական է սակայն որ ձաքարթայի մէջ, հակառակ Սոքարնոյի ցանկութեան, բանակը արդէք հանդիսացած է որ համայնավար թերթերը սկսին վերհրատարակուիլ :

Առջի օր նախագահ Սոքարնօ ցամաքային ուժերու ընդհ. հրամանատար կարդ Զօր. Սուհարթօն որ պիտի փոխարինէր Զօր. Եանին սպաննուած պետական հարուածի փորձի ընթացքին: Սուհարթոյի այս պաշտօնի բարձրացումը յատկանշական է անով, որ նոյն պաշտօնը Եանիի սպաննուելէն եւ զոհ արուած էր Զօր. Ռիսմոթօ Ռէքսօսամուսրոյի՝ որ նանչցուած ձախակողմեան մըն է: Սուհարթոյի ցամաքային ուժերու ընդհանուր հրամանատար անուանումը — նախարար կամ պաշտօնով, ընդհանրապէս կը մեկնուի իբրեւ ծանր հարուած մը Ինտոնեզիոյ համայնավար կուսակցութեան :

ՓԱՐԻԶ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԻՆ ԶՐՈՑՑԸ

Փոմփիտու իր հերթական պրոյեին ընթացքին, դոր ըրաւ առջի իրիկուն ֆրանսական հեռատեսիլին առջեւ, բնորոշացքարի բնոյթ տուաւ իր յայտարարութեանց :

Նախարարապետը ընդհանրապէս գոհ է երկրին վիճակէն: Ինչ կը վերաբերի 1966ի պիւտճէին, Փոմփիտու չհլատեց թէ նախատեսուածէն պակաս կարդի ծախքերուն: Բայց չկայ, ուրեմն վարչապետը համոզուած է որ խորհրդարանը պիտի քուէարկէ պիւտճէին : Փոմփիտու կը յիշեցնէ 5րդ ծրագիրը որ պիտի վաղեցնէ Ազգ. ժողովը : Կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ այդ 5րդ ծրագիրը անհրաժեշտ է .— « Անոնք որ կը խորհրդածեն եւ կ'անդրադառնան թէ բոլոր նոր աշխարհ մը մտած ենք, ուր ընակչութիւնը կ'աճի — ինչ որ մեզ կ'ուրախացնէ — ուր այդ ընակչութիւնը ձգտում ունի տեղ փոխելու եւ օրէ օր աւելի քաղաքները հաստատուելու, անկարելի կը թուի որ Ֆրանսայի նման երկիր մը, նկատի առնելով անցկալի յապաղումը, ձգէ որ յեղաշրջումը կատարուի առանց պատրաստութեան մէջ » :

Փոմփիտու դէմ է նաեւ յոռետեսներուն որոնց համաձայն անտեսական կացութիւնը լաւ չէ: Ընդհակառակն, վարչապետը նկատած է որ ամէն մարդի մէջ, նոր գարկ մը տրուած է գործերուն :

Փոմփիտու ծանրացաւ մանաւանդ ընտրապայքարի վրայ : «Ուրախութեամբ նկատեցի թէ ամէն ֆրանսացի մտահոդուած է առողջ եւ մանաւանդ իւրաքանչիւր ֆրանսացի կը պիտակցի թէ այդ ընտրութիւնը ընտրութիւն մըն է անցեալի եւ ներկայի միջեւ: Ներկան վարչապետ մըն է ծնած 1958ի Սահմանադրութենէն եւ 1962ի հանրաքուէէն: Անշուշտ կոչի անձնաւորութիւնը կայ բայց մենք որ հետը կ'աշխատինք, մենք մեզ, առող համար, Դ. Հանրապետութեան այս կամ այն դեկավարէն աւելի բարձր չենք նկատեր: Բայց որովհետեւ կը տեւենք — այսօր երեքուկէս տարի է որ նախապատրաստեալ եմ, ի վիճակի ենք խորապէս քննելու հարցերը փոխանակ իբրեւ միակ մտահոդութիւն ունենալու չտապալուիլը: Ահա չատ պարզ պատճառը, այն արդիւնաւոր աշխատանքին դոր, հակառակորդներն իսկ կ'ընդունին, Ե. Հանրապետութիւնը կը կատարէ » :

Փոմփիտու ապա կը ներկայացնէ անցեալը եւ անաչեմա կը կարդայ կուսակցութիւններու դէմ եւ կը ծաղրէ տապալ ղալիճները յիշելով թէ Ռուզվէլթ օր մը հարցուցած է «ի դէպ, ո՞վ է ներկայիս Ֆրանսայի վարչապետը»: Բայց Փոմփիտուի համար կուսակցութիւնները հարկ եղած դասը չեն քաղած եւ այսօր ոչ մէկ կուսակցութիւն կրցած է երկրին ներկայացնել իր ծոցէն եկած մարդ մը, որ իր անունով խօսի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԷՕՓՕԼՏՎԻԼ.— « Այն պարագային, որ Էվարիստ Քիմպա չկարենայ կազմել նոր կառավարութիւն մը, Զոմպէ պիտի չյաջորդէ իրեն», յայտարարեց Քոնկոյի նախկին վարչապետին բանբերը՝ փասքալ Համիլի, աւելցնելով, թէ Զոմպէ ոչ մէկ պաշտօն պիտի ստանձնէ նոր կառավարութեան մէջ: Լէոփոլտվիլի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ Զոմպէի կուսակցութիւնը պատրաստութիւններ կը տեսնէ ամէն դնով ձախողութեան մատնելու Քիմպայի կազմելիք կառավարութիւնը : Մինչ այդ, խաղաղ վիճակ մը կը ներկայացնէ Լէոփոլտվիլ, ուր սակայն, պետական զլխաւոր չէնքերուն կը հսկեն վայրաչու պահակազունդեր :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ նախագահ Արէֆ հերթեց թէ Իրաքի կառավարութեան եւ քիւրտ ըմբոստներուն միջեւ չփումներ հաստատուած ըլլան՝ երկրին հիւսիսային չրջաններուն մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու նպատակով :

ԱԹԷՆՔԻՆ կը հաղորդեն թէ կոստան – դին թագաւորը յատուկ հրամանագրով մը Մորհրդարանը նիստի կը հրաւիրէ Նոյեմբեր 13ին, ինչ որ մէկ ամիսով կ'երկարաձգէ ամառնային արձակուրդը : Ընդհանրապէս խորհրդարանը դործի կ'անցնէր Հոկտեմբեր 15ին: Միւս կողմէն պաշտպանութեան դերագոյն խորհուրդը, հաւաքուած վարչապետ Սաեֆիէոփու – լոսի նախագահութեամբ, վեց բարձրաստիճան սպաներ նշանակեց՝ փոխարինելու համար անցեալ չաբթու բանակին հրամանատարութեան մէջ բարեփոխութիւն – ներուն առիթով ազատ արձակուած զին – ուորականները :

ՆՈՊԵԼԻ բժշկական մրցանակին արժանացան երեք Ֆրանսացիներ՝ Փրոֆ· Եա – քոպ, Փրոֆէսէօր Լվոֆ եւ Մոնօ :

ԱՆՑԵԱԼ տարի Հոկտեմբեր 15 ին,

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՔ - ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄ

Ո՞Վ Է ՄԱՌԵՉԱԼ ԱՄԷՐ ՈՐ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

Մարտ 13ին, Մանսուրայի (Եղիպտոս) մարզադաշտին մէջ հաւաքուած հարիւր հազար անձերու առջեւ, զնդապետ Նասր, որ յաջորդ օրն իսկ պիտի վերընտրուէր նախագահ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, արտասանեց ընտրապայքարի իր վերջին ճառը :

Նախագահը անդրադառնալով Եդիպ – տոսի եւ Ֆրանսայի յարաբերութիւններուն, դիտել տուաւ թէ «Մեր բոլոր պայքարները Ֆրանսական աշխարհակալութեան դէմ, արդելք չեղան որ նոր էջ մը բացուի Արաբներու եւ Ֆրանսայի միջեւ ... Ազատութեան եւ ալժերացի ժողովուրդին յաղթանակներով, մտածեցինք թէ ծանր տարակարծութիւնները, որոնք դոյութիւն ունէին մեր եւ Ֆրանսայի միջեւ վերջ դտած են ... Դեռ կան տարակարծութիւններ, բայց դուրը բաց է մխքերու փոխանակութեան համար՝ նոր հիմերու վրայ հաստատուած ...» :

Այս խօսքերով, Նասր դիւանագիտական «դուրը բացաւ » :

Քիչ եաք ընդունեցաւ Էակար Ֆօրը, որ մխքեր չօչափելու առաքելութեամբ մեկնած էր Եդիպտոս: Նախկին վարչապետը վերադարձաւ Ֆրանսա համոզուած է – դիպատցի դեկավարներուն լաւ տրամադրութիւններուն վրայ : Հակառակ 1956ի առկախ հաչիւներուն (Միայն վերջերս կարդադրուեցան): Էակար Ֆօր խօսեցաւ այս մասին Էլիզէի մէջ: Լուր մը կը տարածուի նոյնիսկ՝ հաղորդուած Գահիրէի թերթերէն մէկուն կողմէ, թէ տր Կոլ – Նասր հանդիպում մը նկատի կ'առնուի լրջօրէն :

Ոչ ոք կասկածի կ'ենթարկէ թէ երկու նախագահները — , իրենք իրենց կարդին, կողմնակից են նման հանդիպումի մը: Բայց այսուհանդերձ կը մնայ դժուար իրագործելի : Որով կը մտածուի դործնական ձեւի մը մասին, որ պիտի խուսափէր պաշտօնական ձեւակերպութիւններէն: Ահա թէ ինչու Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան փոխ – նախագահ Զաքիր Մուհիէտտին կը պատրաստուի Նիւ-Եորք մեկնիլ Մարտ 20ին, որպէսզի Նասրի հետ կարենայ նախապատրաստել Ֆրանսայի պետական այցելութիւնը Մայիսի մէջ :

Ֆրանսական կողմէ, Մեծն Բրիտանիա մեկնած է Ժորժ Փոմփիտու, որ Լոնտոնի մէջ պիտի հանդիպի վարչապետ Ուիլսընի հետ, ինչպէս նաեւ Արտաքին Գործոց նախարար Փոլ Ֆիւր եւ Պաշտպանութեան նախարար Փիէռ Մեսմէր :

Ֆրանսական կողմէ, Եդիպտոսի հետ յարաբերութիւնները կը տեսնուին իբրեւ մաս մը Ֆրանսայի ընդհանուր քաղաքականութեան Միջերկրականի մէջ : Ֆրանսա կ'ուզէ որ Եդիպտոս ազդեցիկ դեր մը ունենայ Միջերկրականի մէջ, ինչպէս նաեւ Իտալիա եւ Իսպանիա

ՀՈՄԵՐՈՍԻ «ԻԼԻԱԿԱՆ»Ի ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՐԱՅԱՅՏ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հոմերոսի աշխարհահռչակ պոեմներին հայ իրականութիւնը ծանօթ է եղել դեռ շատ վաղ ժամանակներից, սակայն նրանցից կատարուած հայերէն հին թարգմանութիւններ մեզ չեն հասել: Յարդ յայտնի հնագոյն համարուած թարգմանութիւնը պատկանում է Վենետիկի Մխիթարեան միաբան Հ. Եղիա Թովմաճեանի գրչին՝ հրատարակուած 1843ին: Նոյն միաբանութեան մի ուրիշ ներկայացուցիչ՝ Հ. Արսէն Բագրատունին 1864ին տուեց երկրորդ թարգմանութիւնը:

Այժմ փաստերը ցոյց են տալիս, որ Հոմերոսի «Իլիականը» թարգմանուել է նաեւ Եղիա Թովմաճեանի հրատարակութիւնից ուղիղ վաթսուն տարի առաջ, այն է 1783ին եւ մնացել անտիպ: Այդ թարգմանութիւնը կատարել է 18րդ դարի ականաւոր գրագէտներից մէկը՝ Գէորգ Դպիր Պալատացին:

Գէորգ Դպիրը ծնուել է 1737ին՝ Կ. Պոլսի Պալատ թաղում՝ Բաբերդի Տէր Յովհաննէսի ընտանիքում: Սկզբնական կրթութիւնն ստացել է հօր մօտ, ապա՝ ինքնազարգացմամբ, դառնալով իր ժամանակի հայ իրականութեան ամենազարգացած մտաւորականներից մէկը:

Մայրենի լեզուից բացի, նա տիրապետել է յունարէնին, տաճկերէնին, պարսկերէնին, եբրայերէնին, լատիներէնին, արաբերէնին, ինչպէս նաեւ ուրիշ լեզուների: Լեզուների այս բազմիմացութեանը զուգահեռ նա ունեցել է նաեւ բազմակողմանի հետաքրքրութիւն՝ բնագիտութեան, պատմութեան, քերականութեան, բանաստեղծութեան, փիլիսոփայութեան, տիեզերագիտութեան, բառարանագիտութեան, լեզուաբանութեան եւ այլ բնագաւառների գիծով: Գէորգ Դպիրը եղել է նաեւ հմուտ թարգմանիչ, ջանասէր գրահաւաք, հեղինակաւոր մանկավարժ, համբերատար գրիչ, հրատարակող, ոճաբան, ուստի եւ՝ ազնիւ ու նուիրուած հայրենասէր: Նա չնայած հոգեւորական չի եղել, սակայն հրաժարուել է ամուսնութիւնից՝ ի սէր գիտութեան, գրասիրութեան, ի սէր մեղուաջան եւ անօրինակ աշխատանքի: Թէկուզ մեզ լրիւ յայտնի չէ նրա գրական ժառանգութեան ամբողջական պատկերը, սակայն մեր որոնումները ցոյց են տալիս նրա անուան հետ կապուած 40ից աւելի հատորներ:

Գէորգ Դպիրը մեռել է «Յամի տեառն 1811, Նոյեմբերի 20ին» եւ թաղուել Կ. Պոլսի Էտիրնէ – Գափուի գերեզմանատանը:

Ահա այս լուսաւոր անուան հետ է կապւում «Իլիական»ի հայերէն մեզ հասած առաջին թարգմանութիւնը: Այն պահպանուած է երկու ընդօրինակութեամբ, մէկը՝ Մաշտոցի անուան մատենադարանում, իսկ միւսը՝ Վենետիկի Մխիթարեանների: Վերջինիս մասին տեղեակ ենք լոկ մատենագիտական մի ցանկից, ուստի մեր խօսքը շարադրուելու է առաջինի հիման վրայ:

Թարգմանութիւնը դրուած է հետեւեալ խորագրի տակ, «Հայելի գրոցն Օմիրոսի իլիօնականին», այսինքն, հայելի Հոմերոսի Իլիական գրքի: Խորագիր այս ձեւակերպումն է եղել թերեւս պատճառ, որ մասնագէտները չեն նկատել նրա ինչ լինելը: Այդ խորագրից յետոյ դրուած է. «Ի հայ բարբառ յեղաշրջեալ աշխատութեամբ ուրումն Գէորգայ ... Կոնստանդինոպօլսեցւոյ ... ի Պալատ թաղին ... յամի տեառն մերոյ 1783...»:

Թարգմանիչի մի ուրիշ տեղեկութիւնից իմանում ենք, որ նա իր թարգմանութեան համար հիմք է ընդունել միջնադարեան մի համառօտուած հրատարակութիւն, որի մէջ չնայած կան «Իլիական»ի բոլոր 24 գլուխներն իրենց նախադրութիւններով, սակայն նրանց ծաւալը խնամքով կրճատուած է: Մեր որոնումները՝ պարզել այդ հիմքի ինչ լինելը ինչպէս տեղում, այնպէս էլ Մոսկուայում՝ ապարդիւն անցան: Ուստի դիմեցինք Աթէնքի յոյն հոմերագէտ Փրոֆ. Տիմարասին, որից եւ շնորհակալութեամբ ստացանք գոհացուցիչ պատասխան: Պարզըւում է, որ այդ խմբագրութեան հեղինակ Նիկողայոս Լուկանիսը, որին յիշում է նաեւ Գէորգ Դպիրը, այդ գործը կատարել է ԺԶ. դարի սկիզբներին: Փրոֆ. Տիմարասին յայտնի է նշուած խմբագրութեան երեք հրատարակութիւն (1526, 1603, 1640), որոնցից Գէորգ Դպիրի ձեռքի տակ, ամենայն հաւանականութեամբ, եղել է 1640ի տպագրութիւնը:

Հայերէն այն թարգմանութիւնը կատարուած է գրաբարով եւ առանց չափածոյի կանոնները պահելու: Գէորգ Դպիրը, անշուշտ, որպէս բանաստեղծ, կարող էր հետեւիլ նաեւ այդ առանձնայատկութիւններին, սակայն նա ձգտել է աւելի հարազատ մնալ բնագրին եւ, մանաւանդ յանգաւորման պատճառով, բռնազբօսիկ բառերից ու բառաձեւերից խուսափել: Այսուհանդերձ, այն հեշտութեամբ տողատւում է եւ հնչում որպէս ուժեղ բանաստեղծութիւն: Նմուշի համար մէջ ենք բերում մի հատուած պոեմի սկզբից.

Առաջին տաղերգութիւն
Զսպառնալիսն երգեա, ո՛վ աստուածուհի
Գալլիօբի,
Բիլիտեան Աքիլլէոսին զսատակչականն,
Որ բիւր տրտմութիւնս եդ ամենայն
աքաէցւոց
Եւ բազում արիական հոգիս
նախառաքեաց ի դժոխս
Եւ շանց եւ ամենայն թռչնոց գէշ արկեալ
Ետ զնոսա ի կերակուր,
Քանզի Զեւս այսպէս կամեցաւ ...

Գէորգ Դպիրն իր այս թարգմանութեանը կցել է նաեւ մի քանի դիտողութիւններ՝ Հոմերոսի անձնաւորութեան, «Իլիական»ի գնահատման եւ յունական դիցաբանութեան մասին, որոնք նոյնպէս կարեւոր արժէք են ներկայացնում:

Առանձին ուշադրութիւն է գրաւում պոեմից յետոյ զետեղուած յաւելուածը. «Առումն Դրոատայի, շարադրեալ ի Նիգօլաօսէ Լուլանօսէ ոտանաւոր չափամբ»՝ թարգմանուած նորից Գէոր Դպիրի ձեռքով: Հեղինակն այս բանաստեղծութեամբ տուել է «Իլիական»ի եւ «Ոդիսական»ի միջեւ ընկած դէպքերի ամփոփ պատմութիւնը: Թարգմանութեան մէջ պահպանուած է բանաստեղծութեան վեհութիւնն ու շունչը: Յունական բանաստեղծութեան միջնադարեան հայ թարգմանութեան սակաւադէպ նմոյշներից մէկն է այս գործը, որից նոյնպէս հարկ ենք համարում բերել մի հատուած, ուր Աքիլլէսը խօսում է իր սիրուհու հետ.

Ոհ, բարեբաղդ է այրն այն,
Որ զքեզ կին առնիցէ ինքեան.
Ես ոչ ցանկամ ընդ դիսն դասիլ ի վեր՝
ի յերկինս,
Քան թէ զաղջիկս զայս գրաւել ի յատուկ
կնութիւն ինձ:
Երանի՛ թէ հողմ եղեալ շնչէի այդր ի
վերայ
Եւ զշրթունս քո համբուրէի
Կամ թէ վարդ լինէի
Եւ զիս ընկենոյր անցանօղ ոք ի փափուկ
կուրծս քո ...

Գէորգ Դպիրը յունական դիցաբանութիւնից ունի նաեւ այլ թարգմանութիւններ, որոնք իրենց բուն նպատակին ծառայելուց բացի, իւրովի օգնել են՝ Հոմերոսին աւելի լրիւ ըմբռնելու:

Ինչպէս յայտնի է, Գէորգ Դպիրի գրական ժառանգութեան մի զգալի մասն առաքուել է Վենետիկ: Այնտեղ է հասել նաեւ այդ թարգմանութիւնների մի մասը, այդ թւում՝ «Իլիական»ը: Ըստ երեւոյթին, Եղիա Թովմաճեանի եւ Արսէն Բագրատունու համար նաեւ հէնց այդ թարգմանութիւնն է ազդակ հանդիսացել՝ Հոմերոսին ամբողջապէս թարգմանելու առումով: Ճիշդ է, այդ մասին որոշակի վկայութիւններ չկան, սակայն նշուած թարգմանութիւնները համեմատելիս, հանդիպում ենք մի շարք խօսուն փաստերի: Այսպէս, օրինակ, Գէորգ Դպիրը իր թարգմանութեան մէջ օգտագործել է սակաւ հանդիպող «Վարդամատն», «Քրքմազգեաց» բառերը, որոնք պահպանուած են նաեւ Թովմաճեանի եւ Բագրատունու մօտ՝ նոյն տողերում:

Գէորգ Դպիր
Եւ մինչ յառաւօտուն ծնեալ երեւեցաւ
վարդամատն արշալոյս...
Թովմաճեան
Մինչ արշալոյսն վարդամատն
առաւօտուն ծագեցաւ ...
Բագրատունի
Եւ յորժամ այգածինըն վարդամատն ել
առաւօտ...
Գէորգ Դպիր
Եւ քրքմազգեաց արեւն տարածեցաւ
յամենայն երկիր...
Թովմաճեան
Ողջոյնի յաշխարհ արփիասկիզբն այդ
քրքմազգեաց ծաւալէր
Բագրատունի
Առաւօտուն քրքմազգեաց տիեզերաց
սփռէր յոլորտս ...

Այս եւ այլ փաստերը ցոյց են տալիս, որ Թովմաճեանն ու Բագրատունին, իրօք, ծանօթ են եղել Գէորգ Դպիրի անտիպ թարգմանութեանը եւ օգտուել նրանից: Ուստի հնարաւոր է նաեւ, որ նրանք հետեւած լինեն Շէորգ Դպիրին՝ մտայլղացման առումով:

Առհասարակ մեծ է մեր հեղինակի մատուցած ծառայութիւնն իր ժողովրդին թէ այդ թարգմանութեամբ եւ թէ միւս գործերով, որոնք այնքան հեռու են ժամանակին սիրուած կրօնական հարցերից եւ համարեա ամբողջապէս նուիրուած պատմագիտութեանը, լեզուագիտութեանը, գեղարուեստական գրականութեանը եւ գիտութեան միւս բնագաւառներին:

Գէորգ Դպիրի այս անչափելի աշխատասիրութեան ամենահզօր գործօնը եղել է նրա անհուն սէրը՝ դէպի իր ժողովուրդը, նրա մեծահարուստ մշակոյթը եւ ազատութիւնը: Եթէ հեռաւոր Հնդկաստանում՝ պայմաններ կային, որ նոյն տարիներին հայ ժողովրդի ազատագրութեան գաղափարը Շահամիր Շահամիրեանի եւ նրա զինակիցների լուսաւոր ջանքերով, տպագիր հատորների («Նոր տետրակ...», «Որոգայթ փառաց» եւայլն) նիւթ դառնար, ապա օսմանեան բռնատիրութեան սահմաններում տիրող պայմաններն այլ էին: Այստեղ ամէն քայլ կատարւում էր մեծ զգուշութեամբ, անուղղակիօրէն: Տրովադայի պատերազմներին վերաբերող իր ձեռագրերից մէկում Գէորգ Դպիրն այսպէս է բնութագրել իր բուն նպատակը.

— Այս բոլորը կատարեցինք, որպէսզի նրբանիստօրէն ապացուցենք, թէ ուրիշների վրայ պատերազմի մեկնողները չեն կարող հայրենիք վերադառնալ եւ մեռնել բարի մահով, որովհետեւ նրանք տմարդօրէն սպանում են ոչ միայն ուրիշների տղամարդկանց, այլեւ կանանց ու երեխաներին, հրկիզելով նրանց հայրենիքը:

Հասկանալի է, որ այս տողերը, ամէնից առաջ, ուղղուած էին այն ժամանակուայ թուրք եւ պարսիկ բռնակալների դէմ, որոնց ճնշումների տակ հեծում էր նաեւ Գէորգ Դպիրի հայրենիքը:

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Արկղին աջ կողմն է գրասեղանը կանաչ ջուխայով եւ զանազան գրելու պիտանի առարկաներով ծածկուած, մեծ հաշուագրքեր, հաշուաշար, փոքր քսակների մէջ ցորենի օրինակներ: Պատին մէջ հաստատուած մի ճանկից կախւում են մեծ ու փոքր թղթերի եւ հաշիւների թերթեր, նոցա մօտ մի օրացոյց դարձեալ պատից կախ – այլ աջ կողմի պատում կայ մի կրակարան նոր ձեւով ծեփուած, նորա կողքին մի կլոր սեղան ու վերան մի թէյի բաժակ իւր արծաթէ բաժկակալովը, որով տէրն երբեմն թէյ կը խմէ, կրակարանին մէջ փայտ նետելով՝ օդին եւ դետի խոնաւ զովութիւնը մեղմելու համար, որից շատ էլ զգուշանալու տեղի չունէր, նայելով իւր քաջառողջ կազմուածքին, որով կարող էր մըրցել տակաւին իբր 55 տարեկան հասակում շատ երիտասարդների հետ:

Սակայն իր առատ մազերն ու բեղերը բաւականին սպիտակ էին արդէն. այլ աչքերը արտասովոր կերպիւ կը փայլէին այն թխագոյն պատկերին վերայ, նեղ եւ բարձր ճակատով ու գեղեցկաձեւ գթով. իսկ կարմրաշուրթ բերանը մեծ էր, եւ երկու անկիւններում լայն կնճիռները կը կորչէին բեղերի մազկրին մէջ:

Դէմքի վարի մասը վերեւից աւելի ընդարձակ էր, այտերը փոքր ինչ ծալուած ականջների մօտ, նոյնպէս մի խորին ծալք երկու յօնքերի մէջտեղ, որ սպառնալից նիզակի նման կը ցցուէր բարկացած ատեն: Այսուհանդերձ այս ամբողջութիւնը իսկապէս մի տգեղ երեւոյթ չունէր, միայն թէ լաւ ազդեցութիւն չէր գործում ընդհանրապէս առաջի նորա հանդիպող անձին: Բայց նա դիտէր գրաւել բոլորին փաղաքուշ ժպիտով եւ ձեւերով... ունէր եւս գրաւիչ եւ համոզող մի ձայն, որ ուզած ատեն կարող էր շատ կատաղի եւ խրոխտ կերպիւ հնչեցնել: Բայց այդ մեղոյշ ձեւերը կարող էին եւ կեղծիք լինել — սակայն կարելի՞ է դատել մարդկանց նոցա արտաքին երեւոյթի վերայ հիմնուելով. չէ՞ որ միայն արտաքինը երբեմն խաբէական կարող է լինել. միայն կարելի է մարդս իւր գործերիցը դատել, եւ շատ անդամ մեր վերայ գործած տպաւորութեամբ, որով քիչ կը պատահի որ խաբուինք. եւ այդ բանը կարող է զգալ տիրող եւ զգայուն մարդը, եւ կամ ըմբռնել Լաֆատէրի եւ Գալի դրութիւնը ուսումնասիրած անձինք, որոնք դարձեալ իբրեւ դիմագէտք կամ դանկաբանք պատահի որ սխալուին: Ահա այդ պատճառաւ դիմագիտութիւնը տակաւին հաստատուն գիտութեանց կարգը անցած չէ: Անհրաժեշտ ուսումն, որ մեծ ծառայութիւն պիտի մատուցանէր մարդկութեան, զի մեծամեծ չարեաց առաջն պիտի կարողանայինք առնել, եթէ հնարաւոր լինէր մեզ զանազանել կեղծ մարդասէրը ազնիւ մարդասպանից: Առայժմ դատում են մարդուն իւր հրապարակական գործունէութիւնից, բարձրահնչիւն անունից եւ նորա հարստութեան տեսակէտիցը, մանաւանդ եթէ նորա այդ առաւելութիւններով մեզ օգուտ եւ շահ ծագի, եթէ նորա դրութեան շնորհիւ կարողանանք մենք եւս բարւոքել մերը — մնացեալը ո՞ւմ հոգն է:

Ահա ձեզ մի անձնաւորութիւն որ բոլորից սիրուած է եւ յարգուած, չնայած որ խօսել են նրա համար էլ չար լեզուներ ոչ նպաստաւոր, բայց ո՞վ կը հաւատայ, թէ նա Պետերբուրգում ունեցել է մի գայթակղեցուցիչ դիպուած. զրպարտութիւններ. որովհետեւ ահա վեց տարի կը լինի որ Գողթունի հաստատած է Տփղիսում իւր գործերն ու բնակութիւնը, այս վեց տարուայ ընթացքում բարեգործութիւնից ի զատ ոչ ոք ոչինչ չէ տեսել նորանից: Ամէնքին իրեն գրաւած՝ այնքան բարձր է ընդհանուրի կարծիքը նորա մասին, որ քաղաքում փոխանակ անուանելու իւր Գողթունի ազգանունով, կոչում են «բարերար տէր» կամ «աղա»:

Չնայելով որ մի մեծ հարստութիւն էլ չունի եւ իւր ալիւրի գործարանից դէն մի շահ չի կարողացել ստանալ, այսուհանդերձ ճոխ կ՚ապրի: Ուր որ լինի, առանձին ճարտարութեամբ կը խօսի առաքինական յատկութեանց վերայ, անիրաւութեանց թշնամի է կամ լինել կը ձեւացընէ, տարօրինակ գաղափարներ կը յայտնէ: Օրինակի համար, երբ հարցընէին թէ ինչո՞ւ հրաժարեցաւ փաստաբանութիւնից, ինչո՞ւ առանց աւարտելու իրաւաբանի ուսումը՝ թողուց համալսարանը եւ վաճառականութեան գործերով պարապեց, նա կը պատասխանէր՝ թէ ատում է այն արուեստը, որ հարկադրուած է փող վաստակելու համար մարդասպանին, գողին եւ առաքինւոյն հաւասար եռանդեամբ պաշտպանել. երբեք չկարողանալ ասել իւր սեփական կարծիքը, սեւը սպիտակ հանդիսացնել եւ սպիտակը՝ սեւ, իրեն համար ապրելու նպատակաւ՝ այլոց համար խորհելու խօսել, մարդկութիւնից հրաժարուած, մի խօսուն մեքենայ դառնալ, որին կարելի է լարել տրուելիք դումարին համեմատ, եւ այլն: Սորա նման գաղափարներ կ՚արտայայտէր, որպէսզի ուրիշներից ջոկուի եւ բարձր կարծիք ունենան իւր վերայ:

Պ. ԱԳԱՄԵԱՆ

(2 Շար.)

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՃԱՓՈՆԸ

Ազգայնական շարժում մը նկատելի է այսօրուան Ճափոնի մէջ: Եւ, մանաւանդ, տրամադրութիւն մը, որ կը ձգտի վերադնահատումի ենթարկել վերջին համաշխարհային պատերազմը: Յատկապէս՝ Խաղաղականի կռիւները:

Ժամանակէ մը ի վեր մեծ ժողովրդականութիւն կը դտնէ ձայն – պատկերասփիւռի միջոցաւ ներկայացուած «Խաղաղականի պատերազմը» ժապաւէնին շարքը, ուր ճափոնցի զինուորներ միշտ պարտութեան կը մատնեն Ամերիկացիները: Այս բովանդակութեամբ դիրքերն ալ մեծ սպառում կը դտնեն:

Գրական լուրջ ամսաթերթի մը («Զիւյօ Քորօն», տպաքանակ՝ 180·000) մէջ վիպագիր Ֆ. Հայաշի «արդարանալի» կը համարի Փըրլ Հարպըրի ճափոնական յարձակումը, քանի որ Ռուզվելթ 1939ին ընկնց ճափոն – ամերիկեան առեւտրական համաձայնութիւնը, իսկ քիչ ետք արդելքի տակ առաւ քարիւղի արտածումը դէպի Ճափոն: Այս պատճառով ալ Ճափոն հարկադրուած էր դէպի հարաւ իջնել Ինտոնեզիոյ մէջ նոր աղբիւրներ դտնելու համար, կ՝եզրակացնէ վիպագիրը:

Արեւմտեան դէտերուն կարծիքով, այս նոր տրամադրութիւնը կը բխի Ճափոնի ազգային դիմագիծի փնտռտուքէն: Պէտք չէ մոռնալ, թէ Ճափոն ճարտարարուեստի մէջ կը դրաւէ հինգերորդ տեղը աշխարհի մէջ եւ Ասիոյ ամէնէն բարգաւաճ երկիրն է: Որով կ՝ուզէ եւ կը ձգտի վերահաստատել իր կշիռքը Ասիոյ մէջ:

Իբրեւ հետեւանք այս նոր տրամադրութեան՝ Ճափոն կը ձգտի ստեղծել զինուորական պատկառելի ուժ մը: Բայց ճափոնական սահմանադրութիւնը կ՝արգիլէ նման քայլ մը: Սակայն, շատեր արդէն իսկ կը խօսին սահմանադրութեան այդ կէտին փոփոխութեան մասին:

Նախկին վարչապետին եղբայրը Քիշի շատ յատկանշական կերպով կը ներկայացնէ հարցը. «Ճափոն չի կրնար ըսել թէ իբրեւ ազգ դտած է ինքզինք, որովհետեւ ամէն մարդ ունի պատկերասփիւռի գործիք, շատ ուտելիք եւ բարձր եկամուտ»:

×

Եոքոհամայի նաւամատոյցին մէջ վերջերս գործածութեան դրուեցաւ աշխարհի ամէնէն մեծ քարիւղատար նաւը՝ Թոքիոյ Մարիւ, 150·000 թոն:

Ճափոնական նաւաշինարաններուն մէջ շինուած այս նաւը ցոյց կուտայ, թէ Ճափոն, որ ցարդ ունէր միայն թեթեւ ճարտարարուեստ, սկսած է ծանր ճարտարարուեստ մը հիմնել երկրին մէջ:

Անցեալ տարի Ճափոնի տնտեսական գործառնութիւնը արձանագրեց 10·9 առ հարիւրի յաւելում մը, որ աւելի բարձր է քան ամերիկեանը: Միայն Իսրայէլ աւելի բարձր տոկոս մը արձանագրեց (11 առ հարիւր):

Թ. Ա. Թ.

Մօտենում է Գէորգ Դպիրի ծննդեան 230րդ տարեդարձը: Ցանկալի կը լինէր, որ Մատենադարանը եւ գիտութիւնների Ակադեմիայի Գրականութեան, Արեւելագիտութեան, Պատմութեան, Փիլիսոփայութեան, Լեզուի հիմնարկութիւնները, ինչպէս եւ այլ հաստատութիւններ պատշաճօրէն նշէին այդ բազմավաստակ ու անձնուէր Լուսաւորչի անմոռաց յիշատակը: Լաւագոյն պսակ կը լինէր հեղինակի աճիւնին՝ նրա ընտիր երկերի միհատորեակը՝ տպագրութեան պատրաստուած վերոյիշեալ հաստատութիւնների համատեղ ջանքերով:

ԱՍ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՆԵՄՐՈՒԹ ԼԵՐԱՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Քանի մը տարի առաջ ամերիկացի հնագէտներ պեղումներ կատարեցին Նեմրութ լերան վրայ: Եւ դտան հեթանոսական տաճարներ եւ չաստուածներու արձաններ, որոնք, հնագէտներուն ըստուգումով, կը պատկանին Ք. Ա. առաջին դարուն գոյութիւն ունեցող հնադարեան մշակոյթի մը:

Ինչ որ վրդովեցուցիչ է սակայն, Հայաստանի հողին վրայ դտնուած հայկական մշակոյթին այս հետքերը Ամերիկացիներուն կողմէ նկատուեցան... Հռոմէական չաստուածներու պանթէոն, կառուցուած Հռոմէացիներու ձեռքով:

Առաջին դարուն Նեմրութի վրայ հռոմէական պանթէոն: Օտար հնագէտները չե՞ն գիտեր արդեօք, որ այդ դարուն Տիգրան Բ.ը եւ անոր որդին Արտաւազդ Բ.ը, ինչպէս նաեւ այս վերջնոյն ալ զաւակը Արտաշէս Բ.ը կատաղի եւ յաղթական կռիւներ կը մղէին Հայաստանը գրաւել փորձող Հռոմին դէմ: Եւ ոչ միայն Հռոմին զէնքին, այլեւ անոր մշակոյթին եւ չաստուածներուն դէմ:

Ճիշդ է թէ առաջին դարուն յաճախակի դէպի Հայաստան են արշաւած հռոմէական բանակները: Եկած են՝ Լուկուլլոսը (Տաւրոսեան լեռներու ճամբով կը մտնէ Մշոյ դաշտ, եւ որովհետեւ դեռ չէր հասած արտերը, շուտով ուղղուած է դէպի Արտաշատ՝ Նեմրութէն շատ հեռու, այն ատենուան ծանօթ առեւտրական ճամբով). Պոմպէոսը (մտած է Փոքր Հայքէն եւ հասած Արտաշատ եւ երբեք չէ գրտնուած Վանայ ծովին շրջականները): Կրասոսը (հասած է Միջագետք, պարտուած եւ սպաննուած է). Անտոնիոսը (ճամբայ ելած է նոյնպէս Փոքր Հայքէն, Արտաշատ հասնելով՝ իջած է դէպի Կապուտան լիճ ու նահանջած եկած ճամբով). վերջապէս՝ Օկտավիանոսը եւ Տիբերիոսը (երկուքն ալ չեն իջած Վանայ լիճին ափերը): Ուրեմն՝ ի՞նչ ձեւով, որո՞ւն համար եւ ո՞ր Հռոմէացիներն էին, որ Նեմրութի վրայ հռոմէական չաստուածներու պանթէոն հիմնեցին: Միւս կողմէ Հայերն ալ չէին կրնար շինած ըլլալ հռոմէական պանթէոն մը, որովհետեւ նախ կ՝ատէին Հռոմէացիները եւ յետոյ ունէին իրենց չաստուածները:

Պարզ է, որ ոչ թէ հռոմէական, այլ հեթանոսական մշակոյթի նշխարներ են յայտնաբերուած Նեմրութ լերան վրայ: Հայ ժողովուրդը հազարամեակներու թոհ ու բոհին մէջ պահպանած է աւանդութիւն մը, որ կը վերաբերի Նեմրութ լերան վրայ շինուած մեհեաններուն: Քիչ մը վիպական եւ քրիստոնէական պատմուճան հագած զրոյց մըն է, որ անցեալ դարուն գրի առնելով կը յիշատակէ Հայր Ներսէս Սարգիսեան իր «Տեղադրութիւն ի Փոքր եւ ի Մեծ Հայս» գիրքին մէջ:

Այս զրոյցին կցուած է տեղեկութիւն մը, ըստ որուն ութ հարիւրին երկրաշարժ մը քանդած է լերան վրայ դտնուող շինութիւնները:

Ըստ դիտնականին տեղադրութեան, Նեմրութի հարաւային ստորոտին, դէպի Դատուանի կողմը, ձորին երկարութեան կան՝ «Ըղտաքարեր ասացեալքս»: Ասոնք փիղին կրկնապատիկը մեծութեամբ քարեր են՝ վաթսունէն աւելի, շարուած մէկը միւսին ետեւը, կարաւանի մը նման: Ժողովուրդը այս քարերը անուանած է «ուղտերամակս Նեմրութայ՝ անէծքով քարացած»:

«Նեմրութ անունով ոմն հզօր թագաւոր կ՝ուզէ, որ բոլորն ալ զինքը իբրեւ աստուած ընդունին: Այս Նեմրութ թագաւորը մեծ բարձրութեամբ դաստակերտ մը շինեց լերան վրայ: Ասոր համար կուտակած էր կառուցումներուն անհրաժեշտ ամէն տեսակ շինանիւթ, իսկ ուղտերուն երամակները Դատուանի ծովեզերքէն աւազ կը փոխադրէին լեռը: Երբ աւարտեցան հսկայ շինութիւնները՝ ի հիացումն տեսնողներուն, ան (Նեմրութ թագաւորը) ուզելով տպաւորել բոլորը եւ հաւատացնել, թէ ինք աստուած է եւ իրմէ դուրս աստուած չկայ, բարձրացաւ շէնքին տանիքը, լարեց աղեղը դէպի վեր, որպէսզի սպաննէ Աստուածը եւ միայն ինքը մնայ: Իսկ ճշմարիտ Աստուածը, տեսնելով անոր ամբարտաւանութիւնը, ծովէն մեծ ձուկ մը վերցուց եւ դետեղեց նետին դիմաց: Եւ երբ նետը ծակեց ձուկը, եւ արիւնը հոսեցաւ վերէն վար, անօրէնը կարծեց եւ հաւատացուց բոլորին, թէ ահա սպաննուեցաւ Աստուած: Մինչդեռ այդպիսի անօրէն խորհուրդով կ՝ուրախանային թագաւորը եւ բոլորը, որ ներկայ էին այդ դէպքին, Աստուած բարկացաւ, եւ երկնային կայծակներու թօթափումէն ետք, հոն՝ իրենց տեղը, քար դարձան ուղտերուն երամակները եւ ինքը (Նեմրութը), իր շինութիւններով միասին, դետնասոյզ եղան լերան զագաթին, եւ հոնտեղէն յորդառատ ջուր բխեցաւ, ծածկելով՝ անհետացուց անօրէնին յիշատակները:

«Ասոնք են, ահա, լիճերը, որ կան այստեղ եւ զրոյցը ըղտաքարերի, եւ թէ ինչ էր Նեմրութը»:

Որով, հասկնալի է, որ ժողովրդական այս աւանդավէպը յուշ մըն է Հայոց հեթանոսական այն տաճարներուն մասին, որ պեղած են ամերիկացի հնագէտները: Եւ ապա, ամենայն հաւանականութեամբ, աւանդավէպին մէջ յիշատակուած Նեմրութ հայ հեթանոս թագաւորը Տիգրան երկրորդն է, որ առաջին դարու կէսերուն Նեմրութ լերան վրայ հիմնած է Հայոց հեթանոս չաստուածներուն այս պանթէոնը:

Վ. ՀԱՅԿԵԱՆ

ԱՊԱԳԱՅ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Եթէ մարդկութիւնը ներկայ թափով բազմանայ, երթալով պիտի նուազի շինութիւններու համար տրամադրելի հողը եւ եթէ հողին տարածութիւնը սահմանափակ է, երկրագունդին մթնոլորտը դեռ բաւական մեծ տարածութիւն մը կը ներկայացնէ:

Անգլիացի ճարտարապետ մը՝ Ուիլիըմ Ֆրէշմըն վերջերս յղացաւ աշտարակ-քաղաքներու շինութիւնը: Ըստ իր կարծիքին, այսօրուան թեքնիք կարելիութիւնները հնարաւորութիւն կուտան կառուցանելու 850 յարկանի շէնքեր, որոնց իւրաքանչիւրին մէջ կարելի պիտի ըլլայ բընակեցնել 500·000 հոգի: Այսպիսի շէնք մը պիտի կառուցուի ծառի ձեւով, որուն կեդրոնական աշտարակէն պիտի բաժնուին ճառագայթաձեւ ճիւղեր: Շէնքին հիմը պիտի ունենայ շուրջ 170 մեթր խորութիւն եւ ի հարկին աւելի: Ամէն 30 յարկի վրայ պիտի կառուցուին կամարներ եւ շէնքը պիտի ամրապնդուի շղթաներով, որոնք ամբողջ յարկ մը պիտի դրաւեն: Այս հսկայ շէնքին մէջ պիտի երթեւեկեն բազմաթիւ վերելակներ, դետնայարկը յատկացուած պիտի ըլլայ պարտէզներու, արուեստական լիճերու, զբաւորութեան վայրերու եւ կամ սննդամրթերքի ձեռնարկութիւններու, վաճառատուներու, ճաշարաններու եւն., իսկ ստորերկրեայ մասը պիտի յատկացուի հանրային փոխադրութեան:

Այս ծրագրին համաձայն, կարելի պիտի ըլլայ ամբողջ քաղաքի մը բնակչութիւնը տեղափոխել մէկ շէնքի մը մէջ... իսկական բաբելոնեան աշտարակ մը, այն տարբերութեամբ, որ բնակիչները իրարու լեզու պիտի կարենան հասկնալ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

«Ահա երկրորդ հարցումը, որ կուտամ ինքզինքիս, — ի՞նչ եղած է նամակը: Ո՞վ կրնար շահ ակնկալել, որ Լորտ Էճվար եւ իր կինը գտնուէին ամուսնութեան լուծին ներքեւ:

«Երրորդ հարցում. — Ի՞նչպէս թարգմանել արտայայտութիւնը իր դէմքին, որ ձեզ զարմացում պատճառած է երէկ առաւօտ, գրադարանէն մեր մեկնած պահուն: Վստա՞հ էք որ այդ երեւոյթը ձեր երեւակայութեան մէկ ծնունդը չէ:

— Կ՝ապահովեմ ձեզ թէ բնաւ չեմ սխալած:

— Լաւ. այդ հարցը ուրեմն լուսաբանութեան կը կարօտի: Իմ չորորդ հարցումս ակնոցներուն հետ կապ ունի: Գարլոթա Ատամս, ինչպէս Ժանն Վիլքենսոնը, ակնոցներ չէին գործածեր: Ուստի ի՞նչ կերպով բացատրել ակնոցներու գոյութիւնը Գարլոթայի պայուսակին մէջ:

«Արդ, կը հասնինք հինգերորդ հարցումին. — ինչո՞ւ համար մէկը ուզած է գիտնալ, թէ Ժանն Վիլքենսոն իրապէս կը գտնուէ՞ր Շեսուիք, եւ ո՞վ էր հեռաձայնողը:

«Ահա, բարեկամս, հարցումներ, որ կը չարչարեն ուղեղս»:

— Բայց կան դեռ բազմաթիւ ուրիշ հարցումներ, ըսի իրեն:

— Ո՞ր հարցումները:

— Ո՞վ մղած է Գարլոթան իր այդ անմեկնաբանելի ընթացքին: Ո՞ւր կը գտնուէր ան ժամը տասնէն առաջ եւ վերջը: Ո՞վ է այդ խորհրդաւոր «Տ.»ը, որ տըւած է իրեն ոսկէ տուփիկը:

— Ձեր հարցումները, բարեկամս, երկրորդական շահեկանութիւն մը կը ներկայացնեն միայն: Ատոնք պարզապէս մանրամասնութիւններ են: Իսկ իմ հարցումներս զուտ հոգերանական հիմեր ունին: Մի մոռնաք ուղեղային պզտիկ բըջիջները, բարեկամս:

Ամէն գնով պէտք է որ ընդհատէի զինքը: Այլեւս բաւական էր ուղեղային բըջիջներու պատմութիւնը.

— Փուարօ, ըսի, քիչ առաջ այցելութիւն մը տալու մասին կը խօսէիք:

— Իրապէս: Պէտք է որ հեռաձայնեմ, հարցնելու համար թէ կրնա՞մ ընդունիլ, ըսաւ հեռանալով, եւ վերադարձաւ քանի մը վայրկեանէն:

— Ամէն ինչ կարգին է: Ընկերացէք ինծի:

— Ո՞ւր կ՝երթանք:

— Սիր Մոնթակի – Գորնէրի մօտ, Շիսուիք: Ես կը փափաքիմ աւելի լայն տեղեկութիւններ ունենալ հեռաձայնի այդ նշանաւոր խօսակցութեան մասին:

ԳԼՈՒԽ 15

ՍԻՐ ՄՈՆԹԱԿԻԻ ԳՈՐՆԷՐ

Ժամը տասին մօտ էր, երբ հասանք Սիր Մոնթակիւ Գորնէրի մօտ՝ Շիսուիք, Թամիզի ափին: Շքեղ բնակարանը կանգնած էր սքանչելի պարտէզի մը խորքը: Մեզի առաջնորդեցին մեզմ կերպով լուսաւորուած նախասենեակէ մը: Մեր աջին, բաց մնացած դուռնէ մը ներս նըշմարեցինք ճաշասենեակը, երկար ու փայլուն սեղանով մը, լուսաւորուած մոմերով:

Արարողապետը մեզ առաջնորդեց սանդուխներէ վեր՝ մինչեւ առաջին յարկը եւ խնդրեց որ ներս մտնենք լայն սրահէ մը, որ կը նայէր Թամիզի վրայ եւ որ ունէր գրեթէ խորհրդաւոր մթնոլորտ մը՝ իր խնամքով քօղածածկուած ճրագներով: Անկիւն մը, բաց պատուհանի մը առջեւ, չորս անձեր պրիճի սեղանի մը շուրջ կը գտնուէին: Մեր մուտքին՝ այդ անձերէն մէկը ոտքի ելաւ եւ յառաջացաւ դէպի մեզ:

— Ուրախ եմ ձեզ հետ ծանօթանալով, պարոն Փուարօ:

Խոր հետաքրքրութեամբ կը քննարկէ տանտէրը. կատարելապէս հրէական տիպար մը՝ կարճ հասակով, բայց ուշիմութիւն ժայթքող փայլուն պզտիկ աչքերով:

— Թոյլ տուէք ինձ ներկայացնել ձեզ բարեկամներս՝ Տէր եւ Տիկին Վիլտպիւրն:

— Մենք զիրար կը ճանչնանք արդէն, յայտնեց Պ. Վիլտպիւրն:

— Եւ պարոն Ռօս:

Ռօս քսաներկու տարեկանի շուրջ չէկ երիտասարդ մըն էր, համակրելի դէմքով:

— Ձեր թղթախաղի պահուն կ՝անհանգըստացնեմ ձեզ: Հաղար ներողութիւն, ըսաւ Փուարօ:

— Ամենեւին: Դեռ նոյնիսկ սկսած չենք: Հաճեցէք թէյ մը ընդունիլ, պարոն:

Փուարօ մերժեց տանտիրոջ առաջարկածը, բայց հաճոյքով ընդունեցաւ փոքր բաժակ մը ոգելից ըմպելի:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Տիկին Բերուզ Ճիվանեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր եւ ազգականին՝

ՆՈՒՊԱՐ ՃԻՎԱՆԵԱՆԻ

յանկարծական մահը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փարիզի Հօթէլ Տիէօ հիւանդանոցը (25 Քէ մը Քորս) այս Երկուշաբթի (Հոկտ. 18) առաւօտ ժամը 9·30ին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փավիյոն – Սու–Պուայի գերեզմանատունը :

Մահազդ զրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ հերոսամարտի 45րդ տարեդարձի առթիւ ութ հազար դիւցազն նահատակաց յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յով. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Յետ պատարագի մատաղի օրհնութիւն եւ յուշահանդէս Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Փարիզ (9) :

Կը հրաւիրուին նահատակաց յիշատակը յարգողները :

×

ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաս, այս Կիրակի դպրոցի սրահը : Լիոնի հոգեւոր հովիւ Տ. Դաւիթ վրդ. Սահակեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն կը մատուցանէ 8000 անթաղ նահատակներուն խնկելի յիշատակին եւ կը քարոզէ : Կը բանախօսէ Հայր Սարգիս Ալթունեան (Մարսէյլէն) հոգեճաշ աւանդական մատաղով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Թագուհի Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Բենիամին Փիլոյեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Փիլոյեան, ինչպէս նաեւ ազգականներ եւ բարեկամներ, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (17 Հոկտ. 1965) առաւօտեան, Ս. պատարագէն ետք, նորոգ հանգուցեալ՝

ԱԼԷՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

(զոհ կառքի արկածի)

ինչպէս նաեւ Գրիգորեան եւ Փիլոյեան ընտանիքներու համայն ննջեցեալներու հոգւոյն համար, Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ :

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգող ազգականներէ եւ բարեկամներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին :

×

Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Այրի Տիկին Արծրունի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Մարսէյլ – Փրատոյի Մայր Եկեղեցին, իրենց սիրեցեալ զաւակներուն

ԺԱՆ ԵՒ ԼՕՌԱ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ

(Ծնեալ Մելքոնեան)

արկածալի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ : Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Միութեան գրասենեակին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը (որ յետաձգուած էր) այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին եկեղեցւոյ խորհրդարանը : Բոլոր անդամ – անմուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

La Vedette qui monte

ROSY ARMEN

ԼՈՅՍՀՏԵՍԱԻ

ՌՈԶԻ

ԱՐՄԷՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՍԱԼԸ

POLYDOR

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԳՆԵՑԷՔ

ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՓՆՏՌԵՑԷՔ, ԱՆՊԱՅՄԱՆ ԱՊՍՊՐԵՑԷՔ ՁԵՐ ՍԱԼԱՎԱՃԱՌԻՆ (DISQUAIRE)

ԵԹԷ ՑԱՐԴ ՉԷ ՍՏԱՑԱԾ

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կեդր. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի բոլոր անդամները, Կիրակի դպրոցին սրահը, ժամը 16ին : Ներկայ կ'ըլլան Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին «Խրիմեան» դպրոցը : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը կը հրաւիրէ Ֆրանսահայ բոլոր գրողները, անդամական ընդհ. ժողովի այս Երկուշաբթի ժամը 20·30ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը : 70 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ (9), (մեթրօ Քատէ) :

Ա) Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն :

Բ) Վարչութեան ընտրութիւն :

Այս հրաւէրը կ'ուղղուի Միութեանս անդամ եւ ոչ – անդամ բոլոր Ֆրանսահայ գրողներուն անխտիր :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Գորգ նորոգող մը, տունի մը մէջ աշխատելու համար :

ՀԵՌԱՁԱՅՆԵԼ 727 – 41 – 18 :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահը, (Սալ տէ Ֆէթ), Փլաս տիւ 11 Նովամպր
ԿԻՐԱԿԻ ՀՈԿՏ. 17ԻՆ, ԺԱՄԸ 15ԷՆ 23·30
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը մասնակցին.—

ՆՈԷԼ ՃԱՐՊԻԿԵԱՆ իր երկու նուագախումբերով.— Ա) Արդիական պարեր եւ Ժազ, Բ) Շան զ'էլիզէի Ցիկան նուագախումբը իր ժողովրդական եղանակներով (հայկական, ռուսական, յունական, ցիկան եւայլն) :

ՕՐ. ԱՃԷՄԵԱՆ (հայկ. պար)

եւ վերջապէս

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ

Պառ, պիւֆէ, թոմպոլա :

Անակնկալներ.—

ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ կը սկսի ԺԱՄԸ ՃԻՇԴ 15ԻՆ

TRICOTS TERZIAN
la plus moderne
des
fabriques de tricots
de la
région parisienne
★
3, Rue Poissonnière PARIS-2 Tél. : CEN. 93-75
Haratch

Surprise - Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՐԻԶԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ : Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 19էն սկսեալ :

CONSERVATOIRE RACHMANINOV
26, Quai de New-York, Métro : Alma-Marceau

BAR AMBIANCE BUFFET

SURPRISE APRES 23 HEURES

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԿԻՐԱԿԻ
17
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
17 OCTOBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10437

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.437

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՆՉԵՒ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՆՊԱՏԱԿ

Քառասուն տարի առաջ, Հ· Ց· Դաշ – նակցութեան տասներորդ ընդհ· ժողովը, գումարուած Փարիզի մէջ, որոշեց տա – րին մէկ անգամ հրապարակային հանդէս – աւ մը իր խօսքն ըսել Սփիւռքի տարա – ժիր, ազատենչ Հայութեան, պարզել ա – նոր իր ձեռք բերած նուաճումները ազ – գապահպանման եւ հայկական դատի հե – ռանդման մարզերուն մէջ, ու սրտա – պնդել զայն լաւագոյն ապագայի մը մա – սին իր հաստատ հաւատքին հզօրզօակից զարձնելով ուծանալու հակամէտ տկար հոդիները :

Այդ նուականէն ի վեր ամէն տարի այս նպատակին — Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր — արտասահմանի բոլոր հայաշատ քաղաք – ներուն մէջ հանդիսաւորապէս կը տօնուի «Դաշնակցութեան Օր»ը :

Այս տարուան տօնակատարութիւնը բա – ցառիկ նշանակութիւն պիտի ունենայ, նախ՝ անոր համար, որ Հայութեան այս մեծ կազմակերպութեան հիմնադրութեան (1890) եօթանասունեւհինգամեակն է, երկրորդ՝ կը յաջորդէ յիսնամեակին Մեծ Եղեռնին, որուն զոհ դարձին ամէնէն ա – ռաջ Դաշնակցութեան մտքի տիտաններն ու հաւատաւոր զինուածները, մեր մէ – կուէն միլիոն նահատակներու չարքին :

Եօթանասունեւհինգ տարեկան է այսօր Հ· Ց· Դաշնակցութիւնը :

Բացառիկ երեւոյթ մըն է ազգերու պատմութեան մէջ քաղաքական կազմա – կերպութեան մը ա՛յսքան երկար տարիներ պատնէշի վրայ կանգուն մնալը, լի հա – ւատքով ու յոյսով, զօտեպնդուած՝ տո – կալու, տեւելու եւ նպատակին հասնելու հաստատ կամքով :

1890էն մինչեւ այսօր, 75 երկարաձիգ տարիներու ընթացքին ի՛նչ մեծ յեղափո – խումներ կրեց աշխարհ, արեւելքէն արեւ – մուտք, հիւսիսէն հարաւ, հինգ տարա – մասերու վրայ : Քանի՛ հսկայ կայս – րութիւններ տապալեցան, վարչաձեւեր քանդուեցան, վարդապետութիւններ ջա – նաչկացան, ամենաոգի կարծուած բոնա – կալներ ընդ միշտ անհետացան : Սակայն կ՚ապրի ու կը բարգաւաճի Հ· Ց· Դաշ – նակցութիւնը :

Մարդիկ զարմացած՝ իրաւամբ կը հարցնեն թէ ո՞ւր է ասոր գաղտնիքը :

— Շատ պարզ է :

Դաշնակցութիւնը ծնաւ ժողովուրդի ծոցէն, անոր ծոլ տառապանքէն, այն – պիսի պահու մը, երբ Հայաստան աշ – խարհ կը հեծէր դաժան բռնակալութեան մը ձիրաններուն մէջ :

Ազատ ապրելու, անկախ հայրենիք ու – նենալու ձգտումն էր, որ իրարու մօտ բե – րաւ հայրենասէր մտաւորականներ, զա – ղափարապաշտ երիտասարդներ, որոնք համախմբուեցան «Մահ կամ ազատու – թիւն» նշանախօսքով զրոյմուած դրօ – շակի մը շուրջ :

Անոնք իրենց անձին օրինակով ճամբայ ցոյց տուին Հայութեան : Իրենց սուրբ արիւնը թափեցին հայրենի լեռներու եւ ձորերու մէջ, յանուն ազատ հայրենիքի :

Թօքէն աւելի զործն էր Դաշնակցու – թեան վարիչներու առաջնորդող սկզբ – բունքը : Գաղափարը, վարդապետութիւ – նը զործի վերածուեցան եւ Հայոց ժա – ռանգակից պատմութեան մէջ արձանա – գրուեցան ոսկեզօծ էջեր :

Սասուն, Պանք Օթոման, Խանասոր, Երզրոզ, Կովկասի հայ – թաթարական կռիւներ, Վասպուրական ու Տարօն, ե – րեսփոխանական ընտրութիւններ, Վան պաշտպանութիւն, Ազատամարտ, Ռուսա – կան յեղափոխութիւն, Առաջին Համաշ – խարհային Պատերազմ, Հայկական Լե – գէոն, Արեւմտահայութեան կոտորած – ներ, Ցեղասպանութիւն, Ազգային Ինք – նապաշտպանութիւն, Ազգային Բիւրո, Հայրենադարձութիւն, Ազգային Պետու – թիւն, Ռուսահայութեան կազմակերպում, Հայ դատի միջազգայնացում, Ազգերու Լի – գայի առջեւ, Սեւրի դաշնագիր, Լոզանի դաշնագիր, Հայաստանի Հանրապետու – թիւն, Ազգերու Լիգայի ներսը եւ դուրս, Հայ դատի ոտքի հանում, Ցեղասպանու – թեան ճանաչում, Հայ դատի վերակազմա – կերպում, Հայ դատի նոր ուղղութիւն, Հա – յաստանի Հանրապետութեան ամրապնդում, Հայ դատի նոր ուղղութիւն, Հայաստանի Հան – րապետութեան ամրապնդում, Հայ դատի նոր ուղղութիւն, Հայաստանի Հանրապետու – թեան ամրապնդում, Հայ դատի նոր ուղղու – թիւն, Հայաստանի Հանրապետութեան ամ – րապնդ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻՆԸ

ԺԴ.

Դեռ ղիս չեն զոհացներ տարիներու պղպտումներս եւ ընթերցանութիւնները, ոչ ալ վերադնահատութեան դեւին յոդ - նութիւնները, երեւան հանելու համար այն պատճառը, որ Կոստանդնիանոսի կը թելադրէ դինակից հռչակել քրիստոնէութիւնը, Քրիստոսը հաւատարաղօր՝ Հռոմի աստուածներուն :

Ըստ բաւականի հաստնցած են, սա - կայն, քննութիւններս այն մասին թէ ինչո՛ւ Մեծն Տրդատ, աւելի կանուխ քան Կոստանդիանոսը, աւելի յանդուգն քան Կոստանդինեան կրօնական քաղաքակա - նութիւնը, քանդեց կործանեց մեհեանները եւ «չալակովը քար կրեց լեռներէն»՝ հիմնելու համար հայկական եկեղեցին, իր այս հոյակապ գործին մէջ գոյն ունե - նալով փիկիւրան մը, առաջին պատմիչ - ներու արարածը, որու տրուած է Գրիգոր Լուսաւորիչ անունը(*) :

Հռոմ, վերջապէս, Վաղարշապատ չէր : Երբ Աթէնք, փիլիսոփաներով եւ աչ - խարհի մեծագոյն լոյսերով հարուստ եւ հպարտ, քրքիջներով կը պատասխանէր Պօղոսի, խօսքի այս վկայեալ կախարդին (Գործք, ԺԷ· 32), զարմանք չի՞ պատ - ճառեր ձեղի որ պատմութեամբ ու միտ - քով հարուստ Հռոմը, աստուածներու բը - նակավայր այս քաղաքը կը բանայ կէ - սարներու պալատին դռները անոնց առ - ջեւ, որոնք կը դղդղին, կը քրքրէին ու կը պճռկէին Պօղոսի խօսքերը :

Արդարեւ, կեսարներու ծիրանին իր ուսերուն՝ Կոստանդիանոս կը բռնէ ձեռ - քերէն այն խեղճերուն, որոնք Տարսոնցի քարոզիչին խօսքերն ունին միայն իբրեւ մաքի հարստութիւն, առա՛ր համար ա -

(*) Հետաքրքրական էր իմանալ ակա - դեմական Կ· Մելիք – Օհանջանեանի տե - սակէտը հայկական քրիստոնէական առա - ջին այս վէպին մասին: Վաստակաբեկ հայագէտը ունի անտիպ աշխատութիւն մը «Գրիգոր Լուսաւորչի վէպը» խորա - գրով, ուր ցոյց կուտայ «արեւի ու գար - նան բուսականութեան հեթանոսական աստուածութեան մասին եղած հին ա - ռասպելի պատմականացումն ու փոխա - կերպումն եկեղեցական քրիստոնէական միջավայրում, ըստ ժամանակի ընկերա - յին – քաղաքական ու դաւանաբանական գաղափարախօսութեան »: Տարիներ ա - ռաջ ուրացած եմ Գր· Լուսաւորչի պատ - մական դերը, այժմ ուրախ որ Հայաս - տանի մտաւորականութիւնը եւս ուժ կու տայ այս տեսակէտին :

նարդուած , նախատուած, խայտառակ - ուած, մինչ ստուկտոս (յիմար, տըխ - մար) կոչուած, առաջնորդնե՛րն անգամ, ինչպէս Կիպրիանոսը, կոպրիանոս (աղ - բիւս) պիտակաւորուած, բեմերու վրայ ղղուելի թատերախաղերու նիւթ (Գործք Պիղատոսի խորագիրով ծանօթ) ու դըպ - րոցներու մէջ ծիծաղելի պատմութեանց առարկայ, ըստ վկայութեան Եւսեբիոսի (Պատմ· եկեղ· Թ· 5):

Քրիստոնէութիւնը , իր առաջին դա - րուն, ոչ միայն չունէր մտաւորական բարձրութիւն մը, հմայք մը, լոյս մը , ինչպէս ունէին հին Հռոմն ու հին Աթէն - քը, այլ եւ մինչեւ Տերտուղիանոս, վար - պետ պատեհապաշտ, քրիստոնէութիւնը կը մնար դեռ պարզ լոկորէա մը, ու մին - չեւ Օգոստինոս՝ դեռ մաքուր չէր քրիս - տոնէութեան վարդապետական մետաղը :

Իրողութիւնն այն է որ, երբ նախ Մի - լանի հրովարտակով, յետոյ Նիկիոյ տիե - զերական ժողովին շնորհիւ՝ քրիստոնէու - թիւնը փառաւոր մուտք մը կը գործէր պատմութեան դարպասներէն ներս, կը կատարուէր աֆք մը, դարերու մեծա - գոյն աֆքը, զոր կը պարտինք Կոստան - սիանոսի : Առանց այս ինքնակալին, զոր Մեծն կը կոչեն քրիստոնեաները երախ - տապարտութեամբ, կարելի չէր երբեք դումարել եկեղեցական տիեզերական ժո - ղով :

Ուրեմն, ի՞նչն եղաւ պատճառ, որ մը - զեց Կոստանդիանոսը չալկելու քրիստո - նէութիւնը եւ տանելու դեռեղելու կայ - րութեան ճամբաներուն վրայ, ինքնակալ դարձնելու համար Քրիստոսը :

Շատեր «դարձ» կը համարին Կոստան - դիանոսի այս ընթացքը :

Ի՞նչ կը նշանակէ դարձ :

Հայերէն այս բառը Թարգմանութիւնն է Ֆրանսերէն ռեվներսիոն բառին,— ծա - դումով լատիներէն՝ կը նշանակէ դառ - նալ ուղղութիւն փոխելով: Չեմ դիտեր թէ ուրիշներ հետաքրքրուա՞ծ են այս բառին պատմափիլիսոփայական իմաս - տով: Կիւսթաւ Պառտ տասնեւհինգ տող միայն կը նուիրէ այս բառին պատմու - թեան՝ ընդունելով որ հելլենեւհռոմէա - կան միտքին օտար էր այն դաղափարը , զոր կուտան քրիստոնեաները՝ մեր օրե - րուն : Դարձը կրօնափոխութիւն չէ :

Կ'արժէ աւելի խորացնել բառաքննու - թիւնը :

Արիստոտէլ ունի յունարէն համապա - տասխանը , (ի՞նչ կայ որ չունի Արիս - տոտէլ), բայց աւելի շատ՝ բառին զոր - ծածութեան ընթացքը կ'ուղղէ դէպի տը - րամաբանութիւն : Պղոտինոսն է , որ իր փիլիսոփայական առումով պիտի անու - ցանէ եաքէն քրիստոնեաները, երբ, կ'ը - սէ, իփոսթազը կը վերադառնայ այն վի - ճակին՝ ուրկէ մեկնած էր: Այս ըմբռնու - մով՝ ռեվներսիոնը «վերածում» մըն է , ճիշդ ինչպէս բնագիտութեան մէջ՝ երբ նիւթ մը, ստանալէ եաք տարրեր ձեւ , կը վերադառնայ իր նախկին կամ բուն ձեւին :

Բառը այլապան ու բաղմազան առում - ներով հարստացած է այսպէս ու տարաղ դարձած է տրամաբանութեան, ռազմա - վարութեան, մաթեմաթիքի, չմոռնանք՝ ճարտասանութեան, ուր ծանօթ է նաեւ էփիֆորա համազօր բառով՝ կիկերոնի չատ սիրելի :

Առաջին անգամ կասիոդորոս (ըստ ո - մանց՝ Ալկիմոս, ըստ այլոց՝ Հերոնիմոս) գործածած է զայն կրօնական արդի իմաս - տով, ապահովաբար Պղոտինոսի տեսու - թիւններէն ներշնչուած :

Բացատրեմ :

Ըսի թէ հայերէն կը թարգմանենք դարձ : Երբ կը թաղենք մեր մեռելները, դերեզմանին մէջ կ'երզուի տխո՛ւր, չատ յուղիչ եղանակով մը .

Դա՛րձ, անձն իմ, ի հանգիստ ն ...

Մեռնողն է, որ լրութեան հասցնելու համար «աշխարհաթաղը»՝ արարողու - թեամբ քահանային ու սարկաւագին, ըստ «հող էիր եւ ի հող դարձցիս » պատ - գամին, յանկարծ ձայն կ'առնէ , մինչեւ սիրտերը սարսռացնող սոլօ մը կ'երգէ (տիրացուին բերնով) .

Դա՛րձ, անձն իմ, ի հանգիստ ն...

Այս տողը առնուած է Սաղմոսէն (Գլ· ձԻԲ· 7), ուր բնաղիրը կը դնէ հողի , չունչ (նէֆէս): Հայերէն թարգմանու - թիւնը կը դնէ անձ՝ մարմին իմաստով , փոխաբերական ձեւով, ըստ ոմանց՝ պա - րունակը պարունակեալին տեղ դրուած , որ չատ դործածական է Աստուածաչունչ Մատեանի մէջ,—այստեղ, օտար թարգ - մանութեանց մէջ միչտ «հոգի» դրուած : Իմ կարծիքովս՝ մեր թարգմանութիւնը լաւագոյնն է ,— հողին, որ մարմին դար - ձած էր, հող հաւած, կը հրաւիրուի հողը թողուլ հողին եւ դառնալ դարձեալ հողի : Հողին չէ որ կը հրաւիրուի «ի հանդիստ» (մահ) , այլ անձը, մարմինը: Առանց այս բացատրութեան՝ աստուածաբանա - կան սխալ է «հող էիր եւ հող դարձցիս » խօսքը, քանի որ «անմահ է հոգին» :

Ուրեմն դարձը վերադարձ մըն է դէպի սկզբնական ու ճշմարիտ վիճակը, ընդու - նելով որ Քրիստոս, «ի սկզբանէ էր բա - նըն», կ'ընդունի թէ իրեն (քրիստոնէ - ութեան) վերադարձած է այն որ չեղած էր, հեռացած էր, դուրս կը մնար իր դծած ծիրէն (հեթանոսները):

Այս տեսութիւնը յետադային ստացաւ տարբեր երանգ մը: Այսպէս, ռեվներ - սիոնը կամ «դարձը», նոր առումով մը , կը նշանակէ այն յանկարծակի եւ ինքնա - բուխ փոփոխութիւնը, որ տեղի կ'ունե - նայ հոգիներու մէջ՝ հասնելով Քրիստո - սի դոյութեան դիտակցութեան : Այս երեւոյթը, կ'ըսեն քրիստոսապիտութեան հեղինակները, այն յատկանշական նկա - բագիրն ունի, որ «արթննալու» պատ - րանքը կուտայ, ընդունելով որ ենթական կ'ապրէր իրական մթութեան մէջ: Քրիս - տոնեայ մատենադիր մը կ'աւելցնէ· « Դարձը մահ է եւ ծնունդ», այսինքն մարդուն մէջ կը մեռնի իրականութիւն մը եւ ծնունդ կ'առնէ տարբեր իրականու - թիւն մը :

Դարձը կը պատահի դլխաւորաբար սր - բունքի չրջանին,— ահաւասիկ վկայու - թիւն մը որ նիւթ կրնայ դառնալ հոդե - բնախօսական սքանչելի վերլուծումնե - րու: Ընդհակառակն Պօսիւէ կ'ըսէ թէ դարձը տեղի կ'ունենայ միայն ու միայն Քրիստոսի երեւումով եւ հրամանով : Ա - ռաջին դարձը՝ օրինակ.— Պօղոսի տե - սիլքը եւ դարձը Դամասկոսի ճամբուն վրայ: Ու նման տեսիլքներով կամ երազ - ներով է որ կը պատմուի չաուերու դար - ձը, — Օգոստինոս, Աւնօրիոս, Կոստան - դիանոս :

Բայց իրա՞ւ դարձ մըն էր որ կատա - րեց Կոստանդիանոս: Այլ խօսքով քրիս - տոնէացա՞ւ իրապէս :

Կոստանդիանոս , իր առաջին հրո - վարտակով , «քաղաքացիութիւն» կուտայ քրիստոնէութեան (Միլան): Ցետոյ պա - տասխանելով քրմապետներուն բողոքին՝ կը ճշդէ թէ դերադասութիւն չէ որ կու - տայ քրիստոնէութեան, այլ հաւասար ի - րաւունք, — աստուածապաշտութեան ան - հատական ազատութիւն: Ուղղը կը պաչտէ Հռոմի հին աստուածները, ուղ - ղը կը պաչտէ երկնքի «անծանօթ» աստ - ուածը: Այս պայմանը բոլորովին հակա - ռակ է Պօղոսի վարդապետութեան . «Մի լինիք լծակիցք անհաւատից, քանզի ի՞նչ հաղորդութիւն է արդարութեան ընդ ա - նօրէնութեան, ի՞նչ հաւատարութիւն է լուսոյ ընդ խաւարի, ի՞նչ միաբանու - թիւն է Քրիստոսի ընդ Բելիարայ, ի՞նչ բաժին կայ հաւատացելոյն ընդ անհա - ւատին, կամ ի՞նչ նմանութիւն է տաճա - րի Աստուծոյ՝ մեհենից » (Բ. Կոր. Զ. 14): Պօղոս դէմ է համակեցութեան կամ Կոստանդիանոսի հրահանգին :

Բայց Կոստանդիանոս մկրտուեցա՞ւ միթէ՝ որպէսզի համարինք քրիստոնեայ:

Այսուհանդերձ Լ· Տիւչէն «սրտով քրիս - տոնեայ» կը կոչէ զայն, աւելցնելով իր - րեւ ապացոյց թէ իր քրոջ տրուած է քր - րիստոնէական անուն ,— Անաստասիա : Ցետոյ, չատ հաւատք ընծայելով եւսե - բիոսի, կը դրէ թէ մահուան մօտ զղալով ինքզինք՝ ինքնակալը իր մօտ կը հրա - ւիրէ Նիկոմիդիոյ եպիսկոպոսը, որու ձեռքով կը մկրտուի մահուան անկողի - նին մէջ,— կը մեռնի 337 տարւոյն մէջ, Մայիս 22ին, Ակիրոն (Նիկոմիդիոյ մօ - տիկ) :

Կոստանդիանոսի դարձն ի քրիստոնէ - ութիւն համարելով հանդերձ կասկածե - լի, ստոյգ է թէ այս ինքնակալն էր որ թեւ տուաւ քրիստոնէութեան : Ի՞նչ էր իր միտքը, ի՞նչն էր որ մղեց զինք նման աֆքի մը: Սկիզբէն ըսի թէ համոզիչ չէ ինչ որ գրուած է այդ մասին,— հէքեաթ միայն: Բայց եւ այնպէս դատ եմ բա - ցատրութիւն մը, որ նոր է եւ որոշ չա - փով ընդունելի :

Հարկ է տալ այդ բացատրութիւնը՝ Նիկիոյ ժողովին անցնելէ առաջ :

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՄՈՒՏՈՒԱԾ ԷԶԵՐ

ԱՆԿՈՁ ՀԻՒՐԸ

Արիթ բաց չէր Թողնում ձեռքից իւր ա - ռաքինասէր կողմը եւս ցոյց տալու: Օրի - նակ, փաստաբաններ վարձելով պաչտ - պանեց իւր երկու զործաւորաց զատը եւ նոցա փրկեց զատապարտութիւնից: Երեք աղջիկներ օժտեց եւ հարսնացուց՝ նոցա մէյն կնքահայր դառնալով, որոնց եր - կուքը աղախնոյ պաչտօն վարած էին իւր տան մէջ : Այսպիսի զործեր· աւելացրէք սորա վերայ մի քանի աղղասիրական ճա - ռեր, որ արտասանեց տարբեր առիթնե - րով· բարեզործական դանձանակին նիւ - թապէս տուած օդուտները· այս բոլորը այնքան բարձրացրին իւր անունը ժողո - վըրդեան մէջ, որ ուսեալ եւ ազէտ, զոր - ծաւոր եւ ռամիկ, բարերարի մականիրը զրչմեցին նորա ճակատին ,իսկ աղքատ - ներն իրենց պահապան հրեչտակն էին ան - ուանում :

Առաւօտից մինչեւ երեկոյ պարապում էր զրասենեակի մէջ զործառան հաչիւ - ներով եւ կարզադրութիւններով : Կէս - օրուայ նախաճաչիկի կը զար տուն, յե - տոյ նորից զրասենեակը վերադառնալով՝ մինչեւ երեկոյ կը զրաղէր· կը պատահէր, որ մինչեւ հետեւեալ օրը ստիպուած դի - չերն այնտեղ մնայ, այլ ընդհանրապէս սովորութիւն ունէր երեկոները տուն վե - րադառնալ թէյի ժամանակ, եթէ չի դնար այցելութեան մի տիկնոջ ,որին հետ չատ սերտ յարաբերութեամբ կապուած էր :

Տունը իւր վերադարձին կը սպասէին տասնեւիննամեայ աղջիկը՝ պառաւ խնա - մակալուհու հետ : Այս վերջինը՝ զլուխը ձեռքում հիւսած դուլպայի վերայ խո - նարհելով , ծնկան վերայ նստած կա - տուին հետ կը մրափէին: Պառաւը միայն զլուխը բարձրացնելով, նիհար ձեռքով ինքնաեռը կը չօչափէր, նայելու համար՝ որ ջուրը սառած չլինի. եւ եթէ աղան յանկարծ զալու լինի, թէյը ժամանակին պատրաստ չդտնի եւ բարկանայ :

Որովհետեւ արտաքին անձանց հետ հե - զաբարոյ եւ քաղցր վարուող աղան նոյնը չէր դժբախտաբար իւր տանը մէջ,— մա - նաւանդ մի քանի օրից ի վեր զալի կեր - պով փոխուած էին իւր վարմունքը եւ թէ երեսի արտայայտութիւնը, առանց դո - րան էլ մեծաւ մասամբ վատ կը վարուէր իւր աղջկան հետ, — խեղճ երանուհին չատ էր տառապում այդ վարմունքից : Հնչա չէ մի երիտասարդ օրիորդի՝ իւր մատաղ հասակում՝ տեսնել իւր մօրը , մանաւանդ իւր մինակ բարեկամուհուն մահը, որի զդուանքն ու խանդաղատան - քը պաչարած ու օրօրած էին իւր մատղաչ տարիքը, որ իւր արտին անհրաժեչտ մի պէտք եւ անունդ դարձել էին: Ցանկարծ կորցնել այդ բոլորը , զդալ ինքն իրաւ մի ցաւալի դատարկութեան մէջ, ուր մի - այն նչմարելի էր հօրը դաժան եւ խստա - հայեաց պատկերը , ցամաք խօսքերը ... վչտալի փոփոխութիւն: Սակայն երանու - հի իրրեւ արդարակորով, սովորականից դուրս խելացի եւ առաքինի մի աղջիկ, տանում էր այդ հրեչտակային համբերու - թեամբ· քիչ առ քիչ վարժւում էր այդ առանձնութեան եւ մաչող ֆեանքին, թէ - պէտ ցաւելով ՝այլ առանց երկիւղի տես - նում էր հօրը վարմունքը, սակայն ընդ - հակառակն երկիւղ կը զդար այն ատեն , երբ հայրը ծիծաղէր եւ ձայնը հրամայո - ղական կերպիւ չեչտէր... որ երբեմն սաստիկ բարկութեան եւ աղէտից հետե - ւանք կամ աւետարեր սուրհանդակ հա - մարէին :

Այնմայր, բոլորովին անընկեր, միայն մի պառաւ խնամակալուհու հսկողութեա - նը տակ՝ օրերը կ'անցնէին, որից իրրեւ զաւակ սիրուած էր արդէն· բայց կարե - լի՞ է միթէ որեւիցէ մի ուրիչ սիրով մո - ռացնել նորան իւր վաղամեռիկ մօր յիչա - տակը : Այսուհանդերձ, Երանուհի սի - րում էր իւր խնամակալուհուն, իւր միակ՝ բայց տկար պաչտպանը՝ խիստ հօր յար - ճախմանը դէմ, որոյ կենդանագիծ պառաւի ճակատը վաղուց արդէն ծածկուած էին արծաթափայլ մազեր , այդ տաղտկալի կենաց փոթորկալից վէճերը տանելով ի - սէր որը աղջկան, ներկայ լինելով նոյ - պէս հանդուգնեալ մօր կրած տառապան - քին ու վչտաց, որից միայն մահը կարո - ղացաւ փրկել, եւ որին նա քոյր էր ան - ուանում :

Սակայն տարիներն ու հոդսերը չէին կարողացել ջնջել նորա դէմքի պղնուա - կան եւ բարի արտայայտութիւնը՝ խոր - քան եւ բարի արտայայտութիւնը՝ որ աչքերով եւ արծուեւռունդն քիթով, բոլոր տեսնողաց պատկառանք կ'պղէր :

Տխրադին լռութեամբ կը նայէր երա - նուհու երեսին, որոյ դեղեցկութիւնը դեռ չէին կարողացել մթագնել արտասուք եւ տառապանք : Այո, դեղեցիկ էր երանու - հի նոյն դեղեցկութեամբ, որ չատ ան - դամ կը զոյանայ հոգւոյ պղնուութեանց դէմ քին վերայ անդրադառնալովը ու հա - մակրելի է, քաղցր ու դրաւիչ, առանց մակրելի է, քաղցր ու դրաւիչ, ունենալու կլասիքական արուեստապա - հանջ դծերը· դեղեցկաց դեղեցիկն է նա իւր դունատ պատկերով, մսոտ չերը թունքներով եւ աչքերով , որոնց կապոյտ երանգն ու լայնահատ չրջանակը պարու - նակէին մի անյողդողդ նայուածք , ուր կարելի էր նչմարել առաքինութեան, խել - քի եւ անձնուիրութեան նչոյլները: Հա - սակը միջին՝ նուրբ եւ դիւրակոր, մեստաքայլ, ուրից ցղուէր կատարեալ չը - նորհաց մի կենդանի ծաղիկ :

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(3 Շար.)

ՄԵՐ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԸ

Հայ լեզուի պատմութեան մէջ 1184 ու 1265 թուականները երկու սուր զարձա – կներ կը նշեն : Առաջինով՝ Մխիթար Հերացի նախնեաց ոամկօրէնին զրաւոր նախայարքը կ'ընձեռէ, երկրորդով ալ վարդան Արեւելցի առաջին նմոյշները կու տայ արեւելահայերէնի յատկանիշներուն : Ասիարհարարի զործնապէս երկզդումէն բաւական եռք կը հանդիպինք արեւմտահայերէնի առաջին զրաւոր օրինակներ – րուն փոքր Ասիոյ մէջ : Յետոյ այս բար – բաւին ծանրութեան կեդրոնը կը փոխադրուի Պոլիս, ուր անոր հիմնաքարը զե – տեղուած կը զտնենք 15րդ զարուն, ձե – ռամբ Ամիրտուզլաթ Ամասիացիի : Երկու զար եռք, Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեան այլեւս կ'աւետէ թէ Պոլիս քաղաքը կեդ – րոնն է հանդիսացած արեւմտահայ կեան – քին, մշակոյթին ու բարբառին : Մինչոց մը Մխիթարեաններ կը փորձեն արեւմտահայերէնը մշակել, որպէս մասամբ փոքր Ասիական Ռամկօրէնին, մասամբ ալ կիլիկեան Մինչին Հայերէնին ժառան – գորդը, սակայն ցնցող խժաբանութիւն – ներ ու խառնածին ոճեր ցուցադրելէ եռք՝ երկրորդական, երրորդական դիր – քեր կը նահանջեն : Պոլսոյ մէջ կատար – ուած որոշ յղկումներէ եռք, ընտիր Պոլ – սահայերէնի առաջին նմոյշը կուտայ Մայր Վարժարանի մեծարժէք հայկարան ուսուցչապետը Գրիգոր պատուելի Փէչ – միմլեեան 1820ական թուականներուն, իր «Կրթութիւն Քաղաքավարութեան» անուն երկով (1827) :

1851 – 1853 տարիները փորձանաւոր չրջան մը կը կազմեն արեւմտահայերէնի համար : 1851ին Գրիգոր Օտեան, տակա – ւին 17 տարեկան, Յակոբ Սերոբեան Զարիարքին հրամանովը կը հրատարա – կէ « Առաջարկութիւն Աչխարհաբար Լե – զուն կանոնաւորել եւ Հասարակաց Լե – զու ընելու Վրա» անուն պրակը (12 էջ), ուր կը ջանայ ցոյց տալ, թէ աչխարհա – բարը հասարակաց լեզուի վերածուելու յարմարութիւններ ունի եւ թէ մշակուե – լով պէտք է իր անկեալ ու անկերպարան վիճակէն փրկուի ու «քէչիկ քէչիկ դրաբա – րին մօտենայ» : Որպէս պատասխան, 1853ին, տասը կը յաջորդէ Նահապետ Ռուսինեանի « Ուղղախօսութիւն Արդի Հայ Լեզուին, յօրինուած ուսումնական խորհրդակցութեամբ » վերտառութիւնը կրող դիրքը (120 էջ), ուր խեղճ ու ան – օգնական արեւմտահայերէնը կը զրուի անդամահատութեան սեղանին վրայ, կը յուսուի անխղճօրէն, 1848ի յեղափո – խութիւններուն չունչով, օրինակ՝ բառ, յոդնակի բառէր· գործելու էմ· ես, սեռական ենասը, բացառական ենակէ, գործական ենով· մի, միտդ, երկ, երկրորդ, շամբերօղ ըլլալնիդ · շփուր՝ փոխանակ եղեկտրականութիւնի, Հնձար՝ փոխանակ Յունիսի, Թառմօզ՝ փոխանակ Սեպտեմբերի, ծնրածալութիւն՝ փոխա – նակ խոնարհութիւնի, ռատրաճ՝ փոխա – նակ ատրճանակի, կազմուած հեռ ու ատր բառերուն ձուլումէն, տիրամայր՝ փոխա – նակ իմամ պայըլտըի, կազմուած Տէր ու մարիլ բառերէն), այնքան որ պատ – րիարքական հրահանգով կ'արդիլուի դըր – քին չըջաբերութիւնը : Նոյն 1853 թուին Պոլսոյ Բողոքականները, Ամերիկացի քա – րոզիչներու մեղսակցութիւնով, հրատա – րակ կը դնեն Աստուածաչունչի աչխար – հաբար թարգմանութիւնը, խուժ ու կորճ հայկաբանութեամբ մը :

Լեզուական այլանդակութիւններու այս թոհուբոհին մէջ, արկածահար արեւմը – տահայերէնին փրկութեան լաստը երկա – րեց Պոլսահայ մամուլին մեծանուն նա – հապետը Կարապետ Իւթիւճեան իր «Մա – սիս»ով, 1852 Փետրուար 14ին, հիմնա – դրութեան թուականը արդի ընտիր արեւ – մտահայերէնին, որուն մշակման մէջ ա – ւադ դերը խաղաց Պոլսահայ մամուլը :

1864ին հրապարակը, դժբախտաբար, դարձեալ պղտորեցաւ երբ Պատ· Մկրտիչ Քիրչճեան հրատարակեց արեւմտահայե – րէնի առաջին քերականութիւնը, « Հա – յերէն Քերականութիւն Աչխարհաբար Լեզուի»ն, նոյնքան խոտելի որքան Աստ – ուածաչունչի 1853ի թարգմանութիւնը (մոյչներ՝ կնիկ, յոդնակի՝ կնկտիք, ֆոյր, յոդնակի՝ էրուրտաւիճ· ես, եաոր, ենակէ, եաով, եաոնիճ, մէկալոնիճ· գործած ունենալ, փոխանակ գործած ըլլալի) : 1874ին վրայ հասաւ 22ամեայ Մինաս Չերազի «Քերականութիւն Արդի Աղգա – յին Լեզուին», որպէս ուղեցոյցը իր «ընտրօղական» աչխարհաբարին — այ – սինքն ընտրութիւն թէ՛ աչխարհաբարէ, թէ՛ գրաբարէ, թէ արեւելահայերէնէ (օ – րինակ՝ եոհա, հայրի, հացերի) : Ոմանք հետեւեցան այդ ուղղութեան, մինչոց մը, Տէմիրճիպաչեան, Հրանտ Ասատուր եւ ուրիշներ, սակայն ձեռնարկը ի վերջոյ մնաց անհետեւանք : Ռուսինեանի հետ – եւելով, պահ մը Ստեփան Ոսկան ու Յա – կոբ Պալեան յօրիներ էին տիարը, կո – դիկն ու քերքուշը : Իրապաչա ու զեղա – պաչա չրջանի գրողները՝ Զրաքեան, Պարթեւեան, Զարդարեան, Սիմոնեթօ, Վարուժան, Մեծարենց, Թէքէեան, Օ – շական եւ ուրիշներ յղկեցին արեւմտահա – րէնը վայելչօրէն, ճոխացուցին անոր դանձը, եղան մաքրաբան, ոճով ու բա – ոամիքերքով : 1898ին Զօպանեանի «Անա – հիտ»ը, 1908ի Սահմանադրութենէն եռքն ալ Զարդարեանի « Ազատամարտ»ը ու ա – նոր յաջորդող «Ճակատամարտ»ը չարու – նակեցին արեւմտահայերէնի մչակումը ամբողջական ճակատի վրայ : 1922ին էր որ Շ· Միսաքեան «Ճակատամարտ»ի մէջ հրապարակ գրաւ ձայնաւփիւռ բառը :

Այս հակիրճ տեսութենէն յայտնի կ'ըլ – լայ թէ այսօրուան Իսթանպուլահայը իր տան մէջ է,— այն տունը ուր կազմուած, զարբնուած ու յղկուած է արեւմտահա – յերէնը : Որով, լեզուաբանօրէն կարելի է ըսել թէ ան, տեսակէտէ մը, մաս չի կազմեր Սփիւռքին, ինչպէս Եբեան – ցին, որ իր տան մէջ է՝ արեւելահայերէնի համար : Հետեւաբար, որպէս հին տան – տիրոջ որդի ծանր պատասխանատուու – թիւն մը կը ճնչէ Իսթանպուլահայ արդի դրական սերունդին ուսերուն վրայ,— սատարել՝ զումին, մշակման ու պահ – պանման իր արեւմտահայերէնին, որ այ – ժմ հասարակաց է արեւմտեան Սփիւռ – քին հետ : Արեւմտահայերէնը դժբախ – տաբար չունի իր կաճառը, հեղինակաւոր կեդրոն մը, որ ստանձնած ըլլայ վերին տեսչութիւնը արեւմտահայերէնի դնաց – քին : Ո՞վ պիտի վճռէ, օրինակ, թէ ո՛ւր կը վերջնայ ընտիր աչխարհաբարի սահմանը եւ ո՛ւր կը սկսի օտարաբանու – թիւններով լեցուն հայատառ բարբառը, թէ ո՞րն է այսօրուան հայկաբան ոճը, « ընտիր աչխարհաբար»ը, ինչպէս եր – բեմն Պոլսոյ մէջ ունէինք անոր վայելչա – զեղ տարաղները : Ո՞վ պիտի հնարէ, ճշդէ, կանոնաւորէ ու հակակչռէ մեր նո – բարանութիւնները եւ ուսումնական բա – ոերը որոնք պարտադիր անհրաժեչտու – թիւններն են մաքրաբան ու բծախնդիր ա – րեւմտահայերէնին, դիմադրաւելու հա – մար 20րդ դարու յառաջապահ մշակոյ – թին մեղի բերած օտար բառերը, ճշդու – օրէն ու վայելչօրէն : Դարձեալ, ո՞վ պի – տի զրպղի հայերէնի ուսուցման մանկա – վարժութիւնով, դասագիրքերով, քերա – կանութիւններով ու բառարաններով : Եւ որո՞նք պիտի ըլլան մեր զրական ու լեզ – ուական ոստիկաններն եւ դէմերը, կա – տարելու համար Հօրոյի մը դերը :

ՅԱԿՈԲ ՄԱՐԹԱՑԵԱՆ

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Խելացին եւ ապուշը չեն կրնար տես – նել նոյն ծառը :

ՊԼԷՅՔ

×

Աւելի շատ խենթ կայ քան խելացի, նոյնիսկ խելացիին մէջ աւելի շատ խեն – թութիւն կայ քան իմաստութիւն :

ՇԱՆՖՈՌ

×

Գիտնալ թէ գիտէ ինչ որ գիտէ, եւ գիտնալ թէ չի գիտեր ինչ որ չի գիտեր, — ահա իսկական գիտութիւնը :

ԿՈՄՓՈՒԿԻՈՍ

×

Հրաժարեցէք գիտութենէն ու զերծ պի – տի մնաք վիշտէն :

ԼԱՕ – ՊԼՕ

×

Մարդը այն է ինչ որ գիտէ :

ՊԷՅՔՐՆ

×

Լռութիւնը բարեկամ մըն է որ չի դա – ւաճաներ երբեք :

ԿՈՄՓՈՒԿԻՈՍ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Սիր Մոնթակիւ ճառախօսել սկսաւ : Խօսեցաւ մեղի ճափոնական էսթամփ – ներէ, չինական ներկերէ, պարսկական զորգերէ, տպաւորապաչտներու Ֆրան – սական արուեստէն, արդիական երաժըչ – տութենէն եւ Այնչթայնի տեսակէտնե – րէն :

Յետոյ ընկղմեցաւ իր բազկաթոռին մէջ, ժպտերես, իր փոքրիկ դասախօսու – թենէն գոհունակ :

— Սիր Մոնթակիւ, ըսաւ Փուարօ, չուզելով ձեր ազնուութիւնը չարաչար գործածել՝ անմիջապէս այցելութեանս չարժառիթին մասին պիտի խօսիմ :

— Աճապարելու պատճառներ չունինք : Ժամանակը անհուն է, պատասխանեց Մոնթակիւ, թեւերը տարածելով :

— Այս խաղաղ չարկին տակ այդ տպա – տրութիւնը կը ստացուի, մրմնջեց Տի – կին Վիլպիւրն : Մարդ չատ հանդիստ կը զգայ ինքզինքը այստեղ :

— Նոյնիսկ եթէ մէկ միլիոն սթերլին ալ տան՝ զարձեալ չեմ ուզեր Լոնտոն՝ քաղաքին մէջ բնակիլ, յայտարարեց Սիր Մոնթակիւ : Այստեղ, կարծես թէ մարդ կը չնչէ հին օրերու մթնոլորտի մը մէջ, որ, ափսո՛ս, կոչուած է հետզհետէ կոր – սուելու :

— Այսպիսի մթնոլորտի մը մէջ՝ ոճրա – գործութեան մասին խօսիլը աններելի է անչուչտ, ըսաւ Փուարօ :

— Ամենեւին, Սիր Մոնթակիւ : Ոճիր մը կրնայ արուեստի գործ մը նկատուիլ, իսկ հետաղօտող ոստիկանը՝ արուեստագէտ մը : Անչուչտ հասարակ ոստիկաններու մասին չեմ խօսիր, որոնցմէ մէկը այցե – լութեան եկած էր այսօր : Երեւակայեցէք թէ՝ բնաւ լսած չէի Պենվենիւթօ Չէլլինիի մասին :

— Թերեւս եկած էր տեղեկութիւններ առանալու համար Ժանն Վիլքենսոնի մա – սին, հարցուց տիկին Վիլպիւրն մեծ հե – տաքրքրութեամբ :

— Այդ կինը կրնայ մեծապէս ուրախ ըլլալ, երկկ երեկոյեան ձեր հայկերոյ – թին ներկայ դտնուելուն համար, առաջ բերաւ Փուարօ :

— Չեմ տարակուսիր : Ես հրաւիրած էի զինքը իր դեղեցկութեան եւ տպաւնդին համար, եւ յուսալով որ կրնայի օգտա – կար ըլլալ իրեն, վասնզի կը վախնայի որ Վենետիկի մէջ ան կրնար ենթարկուիլ ոճրագործութեան մը : Ինչպէս կը տեսնէք, իմ կանխատեսութիւնս իրականացաւ : Ես ինքս ալ ենթարկուեցայ ոճրագործութեան մը, երբ ինծի ուղարկեցին այս նամակը :

Ձեռքը երկարեց Փուարօին, որ կարդաց հետեւեալը :

«Ձեր կեանքը վտանգի մէջ է : Ձեզ կը սպասեմ Ս. Մարկոսի հրապարակին վրայ, Ֆլորիանի սրճարանին առջեւ, կէսգիշերին : Եթէ չգաք, ձեր մահուան պատասխանատուն դուք պիտի ըլլաք : Ձեր բարեկամ՝ Ա. Ռ. Ֆիլիփս»

— Ա. Ռ. Ֆիլիփս, կրկնեց Փուարօ : Ո՞վ է այդ մարդը :

— Ան Ամերիկայի Միացեալ Նահանգնե – րէն Վենետիկ եկած զբօսաշրջիկներէն մին է, որ ինծի հետ ծանօթացաւ Ֆլորիանի սրճարանին մէջ : Ես ալ զինքը ներկայացուցի Ժան Վիլքենսոնին, որ ան ալ ներկայ էր հոն : Ֆիլիփս ինծի ըսաւ թէ ունի կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդելիք ինծի, եւ ես ալ զինքը հրաւիրեցի ընթրիքի : Ֆիլիփս ինծի ըսաւ թէ ունի կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդելիք ինծի, եւ ես ալ զինքը հրաւիրեցի ընթրիքի : Ֆիլիփս ինծի ըսաւ թէ ունի կարեւոր տեղեկութիւններ հաղորդելիք ինծի, եւ ես ալ զինքը հրաւիրեցի ընթրիքի :

— Ինչպէ՞ս կրնայ ան ձեզ սպանել, հարցուց Փուարօ :

— Ես ինքս, պարոն : Հեռաձայնը կը դտնուի փոքր խցիկի մը մէջ՝ նախասեն – եակին անկիւնը :

— Այնքը, որ կը հեռաձայնէր, խնդրեց խօսիլ Լէյտի Էճվարի՞ թէ Ժանն Վիլքեն – սոնի հետ :

— Լէյտի Էճվարի հետ, պարոն :

— Կրնա՞ք ըսել թէ ինչեր ըսուեցան խօսակցութեան ընթացքին :

Սպասաւորը պահ մը մտածեց·

ԱԿԱԹԱ ԿՐԻՍՏԻ

(Շար·)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ողբ. Տիկին Քէշիշեանի յիշատակին (Մէզոն – Լաֆիթ), Տէր եւ Տիկին Յովհ. Թորոսեան (Սէն – Ժերմէն ան Լէյ) 20 ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սիրարփի Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Աղաճանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ալակէօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Ալակէօզեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին Ողբ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԱԿԷՕԶԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուէրները, եկեղեցւոյ գըմբէթի նորոգութեան համար : Քչիկեան ընտանիք, Ներսէս Քչիկեանի յիշատակին համար, Տիկին Իսկուհի Անտօնեան, Հարկ Պապեանի հոգեհանգստեան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան (Ալֆորվիլ) 50ական ֆրանք: Այրի Տիկին Հ. Թորոսեան համար, Տիկին Իսկուհի Անտօնեան, Հայկ կէօզեան (դպիր) 90 ֆր., Տիկ. Աշճեան տասը ֆրանք :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ֆրանսահայ Գրողներու Միութիւնը կը հրաւիրէ Ֆրանսահայ բոլոր գրողները, անդամական ընդհ. ժողովի այս Երկուշաբթի ժամը 20·30ին, Ռէժան սրճարանի վերնայարկը : 70 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ (9), (մեթրօ Քատէ) :

Ա) Բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն :

Բ) Վարչութեան ընտրութիւն :

Այս հրաւէրը կ'ուղղուի Միութեանս անդամ եւ ոչ – անդամ բոլոր Ֆրանսահայ գրողներուն անխտիր :

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ.Յ.Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւէն :

Ճաշ Սէն թ'Աման լէ գ'Օ: Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16·30ին: Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն – Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական էկզարք :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիթր տը Վօյաժ :

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Salle PLEYEL

DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 45

LE CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES

présente

ARMENIE 1915

L'EXTERMINATION D'UN PEUPLE

Grande Conférence avec projections sonorisées

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ:

Կազմակերպուած ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ *կողմէ*

Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներու և 16, Rue Lafayette (Métro Chaussée-d'Antin) — PRO. 52-88

Ա. Աղամեանի մօտ: Գին 5, 8, 10 *եւ* 12 *ֆրանք* :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԿՈՉ

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջանի Հայութիւնը ձեռնարկած է ազգային տան մը շինութեան, դպրոց եւ սրահ մը ունենալու համար, որ միեւնոյն ատեն ծառայէ որպէս եկեղեցի : Հիմը դրուած է պատերը լրացած :

Տեղւոյս Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կրկին անգամ ըլլալով կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ պատուարժան հայրենակիցներու եւ Միութիւններու որ բարեհաճին իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերել այս ազգօգուտ նպատակին :

Այն հայրենակիցները որոնք կը փափաքին մասնացութիւնը բերել իրենց հընարաւոր չափով կրնան զրկել հետեւեալ հասցէներուն :

AREGUIAN ACHOD
Rue de la Chaîne, CHARVIEU (Isère)
N° Compte Bancaire à la
Société Lyonnaise de dépôts et Crédit Industriel 046-9-38.855-B., Union Nationale de l'Eglise Arménienne de Pont-de-Chéruy et les environs.

VILLAS neuves à MI-PLEINE
Terrains pour lotissements à PUSIGNAN - MANISSIEUX et SAINT BONNET de MURE

Terrains Industriels toutes superficies, environ LYON

BRON - Immobilier
109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)
Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն՝ եւ եղանակի առաջին բարեսիական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL
DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը* 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ՅՈՅՍԻ ԵՒ ԼՈՅՍԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ — **ՄԵԿՆՈՒՄ 1965 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋ**

Երթուդարձ Փարիզ – Մոսկուա – Երեւան օդանաւով, 15 օր

Հայրենակիցներու փափաքին զոհացում տալու համար՝

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն Երեւան երթուդարձ խումբով: Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :

Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օգոստոսը անցընելու համար Երեւան :

Բոլորը կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. կողմէ

ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
17, Ave. des Acacias CLAMART (Seine) — Tel. : MIChelet 58-39

Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, *հեռաձայն* 20·63–43 :

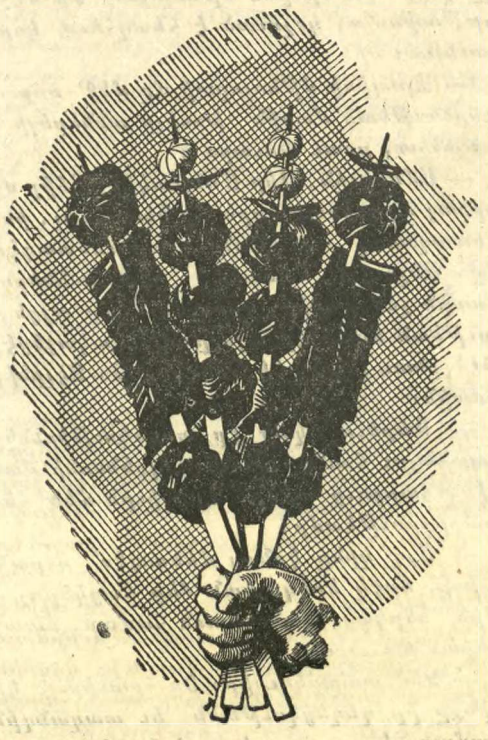

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
19
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
19 OCTOBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10438

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.438

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՄԷՐԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ՍԻՐԱԼԻՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԻՋԵՒ

—o—

Եգիպտոսի փոխ – նախագահը առջի օր ընդունեցաւ նախագահ տը Կոլի կողմէ : Գլուխ գլխի տեսակցութեան ընթացքին Ֆրանսայի նախագահը չեչտած է Ֆրանք-եգիպտական մերձեցման մը անհրաժեշ – տութիւնը, քաղաքական, տնտեսական, ֆինանսական եւ պիտական մարզերու մէջ : Եր-կու ղեկավարները (Ամէր Նասրին ալ-թեր էին կը նկատուի), քննած են դործա-կան միջոցները որոնց շնորհիւ կրնան զարգանալ երկու երկիրներու յարաբե – րութիւնները եւ յանդիլ խոհական դոր – ծակցութեան մը : Իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին ընթացքին խօսք առնելով, մաս-նաւոր Ամէր յայտարարած է ի մէջ այլոց. – « Առաջին այցելութիւնս է Եւրոպա եւ ուրախ եմ որ Փարիզ տեղի կ'ունենայ : Ֆրանսա առաջին երկիրն է որ գտած է հին եգիպտոսի քաղաքակրթութիւնը : Գալ եւ հին ժողովուրդ մըն ենք : Բանե-րը կը հասկնանք ինչպէս որ են եւ երախ-տապարտ ժողովուրդ մըն ենք, որ չի մոռնար իրեն եղած բարիքները : ... Մեծ գաղափար ունինք Զօր. տը Կոլի մասին, որ իր ձեռքը առաւ Ե. Հանրապետու-թիւնը եւ Ֆրանսայի տուաւ իր երբեմնի վարկը եւ ատիկա՝ չնորհիւ իր եւ իր կա-ռավարութեան պայծառատեսութեան : Պատրաստ ենք ձեզի հետ դործակցելու բոլոր մարզերուն մէջ : Այդ մասին մեր կողմէ որեւէ վերապահութիւն չկայ : Նաեւ բարձր կը դնահատենք Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութիւնը, անոր դիրքը արաբական եւ միջազգային հար – ցերու նկատմամբ » :

Իր բաժակաճառին մէջ, նախագահ տը Կոլ յայտարարած է .— « 38 տարիէ, ա – ռաջին անգամն է որ եգիպտացի պետա – կան դեկավար դէմք մը պաշտօնական այ – ցելութեան կուգայ Ֆրանսա : Այս պատ – ճառով ձեր ներկայութիւնը կարեւոր նը – շանակութիւն ունի : Վասնզի, այս իրա – ւութիւնը որ Ֆրանսա եւ Եգիպտոս կ'ու – զեն վերահաստատել բարեկամութեան մը կապերը, որ ժամանակին իր դրոմը դը – րաւ Պատմութեան վրայ եւ տարածել գործակցութիւն մը, որ համապատաս – խան է իրենց նկարագրին եւ իրենց չա – հուն, կրնայ եւ պէտք է մեծ կարեւորու-թիւն տանայ : ... Արդ, այսպիսի ժա – մանակներու մէջ, մօտենալու համար մեր երկիրներու նման երկու երկիրներ , անշուշտ քաղաքական հասկացողութեան հարց կայ, բայց կայ նաեւ չափազանց կարեւոր կէտեր, որոնք ընդհանրապէս կը դիմեն տնտեսական եւ մշակութային ոլորտներու մէջեւ » :

× *Նախագահ Նասր ներման հրովար – տակ մը հռչակած է Ֆրանսական տնտե – սական պատուիրակութեան անդամներուն համար, որոնք լրտեսութեան համար ամբաստանուած էին 1962ին : Ասոնց դա – տավարութիւնը ցնոր անօրինութիւն յեռաձգուած էր Խվիանի համաձայնա – գրութեան առեն :*

× *Մառեշալ Ամէր Նախագահ տը Կոլի նուիրած է հին ծագիաման մը, որ Քը – հիստոսէ երկու հազար տարի առաջ չին – ուած է եւ 58 սանթիմեթր բարձրութիւն ունի : Նախագահ տը Կոլ ալ, իր կարգին, Սեւրի սուրճի կազմած մը :*

Օր ը Օր ԻՆ

ՅՈ՞ ԵՐԹԱՍ, ԱԶԳ

—o—

Նաւ կայ, նաւապետ չկայ :
Առագաստ կայ, դեկ չկայ :
Յանցաւոր կայ, պատժող չկայ :

Այս սրտաշարժ կացութեան մասնուած է «ազգերնիս», արտասահմանի մէջ , ծա-գաց ի ծագս :

Փիլօներով ծանրութիւն ու լրջութիւն կորսնցուցեր ենք՝ վերջին հառասնամ – եակին :

Փիթիւն վրայ ակնոց մը պտըտցնողին համար կ'ըսենք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ բաժնուած թեւը (փէ ԷՄ ԻԻ, Տէփրէ), երկար վիճաբանու – թիւններէ եւք որոշեց քուէարկել Ֆրան-սուա Միթերանի համար, հակառակ անոր որ ոչ քաղաքական ծրագրին համաձայն է ոչ ալ նպատակներուն : Փէ ԷՄ ԻԻի «այո»ն Միթերանի աւելի կը նշանակէ «ո՛չ» տը Կոլի :

ՌԻՕ – ՏԷ – ԵԱՆԵՐՈՒՅԻ մէջ հակակա – ռամարական ցոյց մը տեղի ունեցած է : Ցուցարարները կ'ուզեն որ նախագահ Պրանքօ քաշուի «որ դաւաճանած է 1964 Մարտ 31ի յեղափոխութեան » :

ՀԱՆՕՑԷՆ 83 քիլոմեթր հեռու սոլէռ հրթիռներու կայան մը ռմբակոծուած է Ամերիկացիներուն կողմէ եւ ծանր վնաս-ներ կրած :

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վարչապետը՝ Իւրկիւպլիւ յայտարարած է թէ պաշտպանութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած են Պոլսոյ Տիեզերական պատրիարքարանին շուրջ, առաջքն առնելու համար նոր «Սեպտեմբեր 6»ի մը : Ծանօթ է թէ կատ-ղած ամբոխ մը թալանի տուած էր յոյն եւ քրիստոնեայ տուներն ու խանութները 1955ին :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ Պաշտպանութեան նախա-րարութիւնը յայտարարեց թէ Հնդկաս – տան կը չարունակէ բռնաբարել դինադու-լը :

ՈՒԿՐԱՅՆԻՈՑ կառավարութեան դլուխն անցած է կրկին Շչերբիցկի որ պաշտօ – նական եղած էր Մրուչչեւի կողմէ :

ԱՆԳԼԻՈՑ պահպանողականներու հա – մագումարին փակման ճառին մէջ, Հիթ յայտարարեց թէ ՄԱԿը չի կրնար մինչա – մաել Ռոտեզիոյ հարցին :

ՀԱՄՊՈՒՐԿԻ անկախ տի վելքի համա – ձայն, Ամընաուըր միտք ունի հրաժարե-լու քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակ – ցութեան նախագահութենէն , յաջորդի – կայ Մարաին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի բարձր հրամանատա – րութեան մէջ կատարուած փոփոխու – թիւնները հետեւանքներ ունեցան նաեւ Կիպրոս, ուր յոյն բարձրաստիճան սպա-ներ հանդամեան կոչուեցան : Ասոնց մէջ Զօր. Ղորղատիսի պաշտօնազրկումը կը քննադատուի եւ կիպրական թերթ մը մե-ղադրելով Սթեֆանոփուլոսի կառավա – րութիւնը կ'ըսէ նոյնիսկ թէ այդ որո – շումը տրուած է առանց նախագահ Մա – կարիոսի դիտակցութեան :

ՋԻՆԱՍՏԱՆ դիմում ըրաւ որ յետաձգ-ուի Ալժէի ափրոասիական ժողովը, որ անդամ մը յետաձգուեցաւ Պէն Պէլլայի չնորհազրկումին օրը եւ պիտի բացուէր Նոյեմբեր 8ին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ Թուրքիոյ պիտի դիմէ որպէսզի միջամտէ կիպրացի Թուրքերու մօտ եւ կարդը վերահաստատուի կղզիին մէջ, այն պահուն երբ կիպրոսի հարցը Ազդաժողովին օրակարգին վրայ է :

— Մտաւորական է ... Անա՜նկ բառեր գիտէ որ ...

Կզակին վրայ մօրուք ունեցողին համար կ'ըսենք .

— Փրօֆէսէօր է, խօսք չեմ ուզեր ... Անա՜նկ հաստ գիրքեր կը կարդայ որ ...

«Տանիէ»ը երկար մազեր ունեցողին համար կ'ըսենք .

— Արուեստագէտ է ... Անա՜նկ անուշ ձայն մը ունի որ ...

Զորսուկէս բառ անգլերէն , եօթնուկէս բառ ալ ֆրանսերէն գիտցողին համար (ընդամէնը 12 բառ, որ թարգմանի մէկ *տուզինա*) կ'ըսենք .

— Լեզուագէտ է ... Տունը բառգիրք մը ունի, որ թոռնիկէս աւելի ծանր է ...

Թաղական խորհուրդին ատենագրու – թիւնները պահողին — կամ զանոնք մա – հուրի բաշողին — համար կ'ըսենք .

— Ազգային խնդիրներու մէջ, անոր գիտցածը գիտցող չկայ ... Հարցուր թէ խրիմեան Հայրիկը ատտուան ժամը բա – նիին աշխարհ եկեր է, կէս վայրկեանէն կը պատասխանէ ...

Զատիկին ու Ծնունդին, ժամուն պնա – կին մէջ մէյմէկ տոլար նետողին համար կ'ըսենք .

— Ազգային բարերար է ... Միշտ տը-ւած է, կուտայ եւ պիտի տայ ...

Վա՜յ այն անվիճելի ու անկասկածելի մտաւորական արժէքին, որ ֆիթիւն վրայ ակնոց չունի, գլխուն վրայ մազ չունի , կզակին վրայ մօրուք չունի եւ տունն ալ հաստ — թոռնիկներու ծանրութեամբ — գիրքեր չունի :

Եւ վա՜յ այն պապիկին, որ , Աստծու կիրակին, ժամուն պնակը տոլար կը նե – տէ, բայց տեսնող չկայ :

Այսպէս է մեր չգտնուա՜ծ ազգը :

×

Եւ այս կացութենէն կ'օգտուին աչէր – բացները, որոնք ամէն տեղ են: Ամէն կալուածի մէջ: Ամէն թաղապուրի մէջ :

Ֆրանսան ունի իր Ակադեմիան, որ կը հսկէ ազգային լեզուին «բարօրութեան », անոր «առողջութեան» վրայ :

Բիծե՞ր, փուշե՞ր կան թերթի մը , գիրքի մը մէջ: «Ոստիկան»ները վկայու-թեան կը կանչեն Ակադեմիան, որուն վր-ճիռը վճիռ է: Ջուր չի վերցներ :

Ու Ֆրանսացի գրողը, գրագէտ թէ խմբագիր, վարժապետ թէ վարդապետ , խօսք մտիկ կ'ընէ :

— Ակադեմիան կ'ըսէ որ ... Ա՛լ մի վի-ճիր ...

Աստուած մեր երեսը նայեր է ու մեզի Ակադեմիա չէ տուեր: Շէնիը բարուքանդ ըրած կ'ըլլայիր ու Ակադեմականներուն ալ մօրուքն ածիլած :

— Ակադեմիա՞ն ով է, ի՞նչ է եղեր որ իմ ոճս, իմ բերականութիւնս սրբագրե – լու պիտի գլլէ եղեր ... Ես ազատ եմ եւ իմ ուզածիս պէս կը գրեմ ... «երբեք»ը «է»ով գրելու ենք եղեր, «բացի»ին ալ Բացառական հոլովենք եղեր ... Պարա՞պ խօսք ... Ես, ծնած օրէս ի վեր, «երբէք»ը գրած եմ «է»ով, «բացի»ին ալ տուած եմ Ուղղական հոլով եւ իմ ճշաւածս իմ ը – սածս հասկցած է ... Նոր նոր բաներ մի՛ հաւնիր, ամէն մարդ թող իր ուզածին պէս գրէ ... Լեզու ըսածդ ատանկով յառաջ կ'երթայ ... Անկցի Ակադեմիան ...

Ուստիկանութիւն չունինք որ կարգի հրաւիրէ այս փախուկը :

— Հայրենակի՛ց , հոս ենք — հայե – րէն լեզուն ֆու *թավլուիդ* դարը չէ որ ուզածիդ պէս գլորես ... Հայերէն լեզուն ունի իր կանոնները, իր պատուէրները , իր հրամանները, որոնց պիտի հպատա – կիս, եթէ միտդ դրեր ես գիրք ու յօդ – ուած գրել ... Ձե՞ս հպատակիր — ո՛չ գիրդ կը հրատարակուի, ո՛չ ալ յօդ – ուածդ ... Հայոց Ակադեմիան այդպէս որոշած է եւ Հայոց կառավարութիւնն ալ մեզի պաշտօն յանձնած է որ անսաստող-ները դատարան առաջնորդենք :

Երա՜զ :

Մեր լեզուին մաքրութեան վրայ հըս-կողներո՞ւն է մնացեր որ «ոստիկանա – բար » խօսին: Խեղճե՜րը բարեմիտ խոր – հուրդներ անգամ տան, չորս կողմէն , կը պոռան իրենց երեսին:

— Դուք *սո՛ւս* կեցէք ... Դուք մեր գործերուն մի՛ խառնուիք ...

×

Հանրային կեանքի մէջ ալ պատկերը տարբեր չէ :

Մարդուն մէկը, բախտին մէկ կատա – կով , ազգային մարմնի մը անդամ ըն – տրուեր է :

Ա՛լ աշխատէ իրեն հասկցնելու թէ իր ... գինը բարձրացած չէ սակարանին մէջ: Չես կրնար: Խեղճը, *իլ սը քոուա լը մութառուիէ տիւ փափ* .

— Դուք եւ ձեզի – պէսները թող մէկ կողմ բաշուին ... Ազգը, հիւա, մենք պի-տի կառավարենք ... Քուէները մենք շա – հեցանք ...

— Բայց, հայրենակից, ազգը *օթոմո – պիլ* չէ որ դուն վարես ...

— Սո՛ւս ...

Կազմակերպուած պետութիւն չունինք, կառավարութիւն չունինք, խորհրդարան չունինք որ օրէնք անցուցած ըլլայինք թէ ազգին թանապուրին դգալը դարձնողը , նախ, դպրոցի երես տեսած մէկը պէտք է ըլլայ :

Երա՜զ :

×

Քաղաքական կեանքի մէջ ալ նոյն ցա – ւը :

Թափթփածութիւն : Անպատասխանա – տուութիւն: Ու, երբեմն ալ, նոյնիսկ յի-մարութիւն :

«*Մոնտ*»ի Սեպտեմբեր 28ի թիւին մէջ լուր կար — ինչպէս *Յառաջը* կը հաղոր-դէր — թէ Հայու անունով ու մականու – նով մէկը — կարծեմ, Ազատ Հայաստանի վարչապետ ... — հրապարակաւ հարց կուտայ Անգարայի *Պայերուն* .

— Սկզբունքով համաձայն էք որ հան-րաքուէ տեղի ունենայ Քաշմիրի մէջ ... Լա՛ւ, ինչո՞ւ դէմ էք որ հանրաքուէ մըն ալ տեղի ունենայ Արեւմտեան Հայաստա-նի մէջ ...

Երեւի այս փախուկը Հրատ մոլորակէն կուգայ եւ լուր անգամ չունի որ Արեւ – մըտեան Հայաստանի մէջ Հայուն շունն անգամ չկայ :

Մարդը, ինքն իր գլխուն, կը յուզէ խնդիր մը՝ իր ձեռնհասութենէն շատ վեր :

Ինչո՞ւ այս համարձակութիւնը :

Որովհետեւ, պետական մեքենայ չու – նինք, ոստիկանութիւն չունինք որ ա – կանջէն քաշենք այս կարգի անպատաս – խանատուներուն :

Ամէն մարդ ամէն գործի մէջ է :

Ամէն մարդ իր ուժերէն, իր ձեռնհա-սութենէն վեր գործերու մէջ :

Ամէն մարդ մտաւորական է, ամէն մարդ բաղաքագէտ է եւ ամէն մարդ ազ – գին ճակատագիրը վարող հանճար :

Կամ, բանջար :

Ինչո՞ւ այսպէս է: Որովհետեւ ... Սիւ-նակին սկիզբը նորէն կարդացէք :

Նաւ ունինք «դուրս»ը, ներսը նաւա – պետ չկայ: Առագաստ ունինք կայմին վրայ, դեկ չունինք առագաստանաւին յետսակողմը : Յանցաւոր փախուկներ կան, պատժող ոստիկանութիւն չկայ :

Ու այսպէս երերալէն, ճօճըրալէն կը բալեինք :

— Յո՞ երթաս , ազգ ...

— Ի՞նչ գիտնամ ...

ԵԻՐՈՊԱՑԻ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ...

ՏԱՐՕՆ

—o—

Գաւառի չրջապտոյտներուս մէջտեղին, իմացեր էի, թէ Մուշի մէջ հայրենակից-ներ պետութենէն արտօնութիւն առած են եւ պեղումներ կը կատարեն :

Երբ ես ալ անհանգստութեանս պատճառով ու բժիշկներու խորհուրդով Պատ-րիարքարանէն տասնըհինգ օրուան հան-դիստի իրաւունք առացայ, ուղղակի Մուշ գացի, ուր թէ կազդուրուելու եւ թէ կատարուած աշխատանքներուն հետե-ւելու կարելիութիւնը պիտի ունենայի :

Արդարեւ, հակառակ օրն ի բուն սարեր ու ձորեր հետիոտն ճամբորդելուս, ոչ յոգնութիւն կը զգայի, եւ ոչ ալ ցաւեր կ'ունենայի : Մանաւանդ Ս. Կարապետի «Իննակեան» աղբիւրներու զուլալ ջու-րերը եւ մաքուր օդը առաւել չափով ին-ծի նպաստաւոր եղան :

Երբ Մուշ հասայ, ուղղակի կառավա-րական պաշտօնատուն երթալով ապահո-վութեան տնօրէնին ներկայացայ եւ այ-ցելութեանս նպատակը պարզեցի :

Տնօրէնը զիս սիրալիր ընդունեցաւ, եւ ինքն ալ Պոլսեցի ըլլալուն պատճառով՝ մէջտեղ մը մտերմիկ տեսակցութենէ եաք պաշտօնական գործողութեան սկսաւ :

Նախ անձնագիրս ուզեց : Երբ անձնա-գիրս բացաւ, երկար խորհրդածութեան տարուեցաւ ... եւ զարմանքով հարցուց.

— Ա՛յս ի՞նչ անուն է, Հայերուն մէջ այսպիսի անուն չկայ :

Ես ալ բացատրութիւն տուի .

— Իմ աշխարհական անունս «Յաւակ» էր : «Յ» դիրը Թուրքերէնի մէջ չըլլալուն պատճառով «Սիվէրը» արձանագրուած է :

Եւ բացատրութիւնս դեռ չաւարտած , յարդելի Տնօրէնը ըսաւ.

— Ա՛յ, Թուրքերէն լեզուին մէջ «յ» դիրը չկայ :

Եւ ես հայերէն լեզուով հարցուցի .

— Դուք հայերէն գիտէ՞ք ...

= Ո՞ւրիէ հասկցաք իմ հայերէն գիտ-նալս :

= Որովհետեւ «յ» դիրը այնքան հա-րազատ հնչեցիք, որ հայերէն գիտցող մը միայն այդքան հարազատ կրնայ արտա-սանել ...

— Ա՛յ, Պոլսոյ մէջ հայ ընկերներ ու-նէի, անոնցմէ սորված եմ հայերէնը :

Երբ պաշտօնական ձեւակերպութիւն-ները աւարտեցան, Տնօրէնէն խնդրեցի , որպէսզի թոյլ տայ, որ անդամ մըն ալ կուսակալ պէյին ներկայանամ :

Կուսակալ պէյն ալ նոյնպէս սիրալիր ընդունելութիւն մը ցոյց տուաւ : Ես ալ այցելութեանս նպատակն ու պատճառնե-րը պարզեցի եւ խնդրեցի, որպէսզի ինծի արտօնէ Ս. Կարապետի վանքին չրջա-կայքը կատարուած պեղումներուն հետե-ւիլ, թերեւս օգտակարութիւն մըն ալ կ'ունենամ ... :

Յարդելի կուսակալ պէյը հաւատացա-ցուց, թէ ամէն կերպով ապահով կրնամ ըլլալ եւ եթէ որեւէ կերպով նեղութիւն ունենամ, պաշտօնական մարմիններուն ի-մաց տամ :

Շնորհակալութիւն յայտնելով եւ պաշ-տօնատունէն բաժնուելով, Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետին ուխտի երթալու համար պատրաստութիւններ տեսայ :

Մուշ երթալը չատ դիւրին եղաւ, բայց Ս. Կարապետի ուխտագնացութիւնը չատ յոգնեցուցիչ եւ տաղտկալից անցաւ :

Բարեկամներ ամէն օժանդակութիւն կ'ընծայէին, որպէսզի իմ հանգիստս ա-պահովեն, բայց ես իմ թէ հետաքրքրա-կան եւ թէ փիլիքական տկարութիւ-նըս մոռնալով՝ կ'ուզէի քալելով երթալ Մեծ Սուրբին :

Մշոյ դաշտը 120 քիլոմեթր երկարու-թիւն եւ քառասուն քիլոմեթր ալ լայնու-թիւն ունի : Լեռներով չրջապատուած է եւ մէջտեղէն երկու մեծ գետեր կ'անց-նին, Եփրատն ու Մեղրագետը (Գարա Սու) :

Մուշ քաղաքը, դաշտին հարաւ - արե-ւելեան կողմը կը գտնուի : Անոր դիմացը Աշիւշատը կայ : Իսկ Ս. Կարապետի վան-քը հիւսիս - արեւմտեան կողմի կարգն է, Շէրաֆէտտին, լեռներու վրայ, անտառ - ներու մէջ վայրի դաղաններու վտանգն ալ կայ :

Ես բոլոր ըսուածները դիտնալով հան-դերձ, հինաւուրց հաւատքով կ'ուզեմ քա-լելով երթալ :

Մանկութեանս՝ մօրս երգած մէկ երգը միտքս է.—

Ս. կարապետ բարձր բոլոր,
Ճամբայ ունի ոլոր մոլոր ,
Կուգայ կ'երթայ շատ ուխտաւոր
Թէ ձիաւոր, թէ ոտաւոր :
Ձիաւորին ճուղապ կուտայ.
Ոտաւորին մուրազ կուտայ ...:
Ս. կարապետ բարձր խորան ,
Մէջը լիճ է Աւետարան .
Եկէք կարդանք մէյմէկ բերան ...:

Երբ առանձին կը մնամ, մօրս երգերը ցած ձայնով կ'երգեմ, եւ Ս. Կարապետին կ'աղերսեմ, որպէսզի իրեն ոտաւոր եր - թալու արժանի ընէ զիս :

Վերջապէս տեղացիներու խորհուրդին հնազանդելու կը պարտաւորուիմ : Կառ - քին մէջ նստած , կոտրած սրտով , ճամբայ կ'իյնամ դէպի Ս. Կարապետ : Ու ես կ'երթամ ... :

Մուշէն Եօթանասուն քիլոմեթր դէպի արեւմուտք՝ Զիյարէթ դիւղին առջեւ մեր կառքը կեցաւ : Շարժավարը ժամերով աշխատեցաւ, չկրցաւ կառքը աշխատցնել : Ժամերը կ'անցնէին, արեւը կամաց կամաց Սլկունեաց լեռներու ետին կը պահ-ուրտէր : Ուղեկիցներս նշանակալից ակ - նարկներ կը նետէին ինծի : Ես թէեւ արտաքնապէս դժդոհ կ'երեւիմ, բայց ներքնապէս ուրախ եմ, որ կառքը չաշ - խատիր :

Ճարահատ , Մուշ լուր դրկուեցաւ, որ մեղի ուրիշ կառք մը դրկեն : Երկրորդ կառքն ալ երբ մեղի հասաւ, թէ պէնզինը հատած էր, եւ թէ դիչերուան 12ն էր ժամը :

Ճամբուն եղերքը ձորի մը մէջ խոտե - րուն վրայ պառկեցանք : Այս ձորին մէջ անցուցած դիչերուան խորհրդածութիւն - ներս յետագային Թողլով, Ս. Կարապետի վանքին պատմական ու դրօսաչրջական արժէքի մասին պիտի պատմեմ առաջին առիթով :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ

—o—

«Սով. Հայաստան» ամսաթերթի վեր - ջին թիւին մէջ դրականագէտ Կր. Զրբաչ-եան կը ներկայացնէ եղերաբախտ Ռուբէն Սեւակի կեանքն ու գործը, բանաստեղ - ծին ծննդեան 80ամեակին առթիւ :

×

Գիշերն իջաւ անամպ, անհուն ,
Բիւր բիւրեղէ իւճի նուրբ անուն ,
Տալ անուրջի այս սուրբ պահուն ,
— Ախ ապրելու երջանկութիւն ...

Այսպիսի տողեր է դրել արեւմտահայ նչանաւոր բանաստեղծ Ռուբէն Սեւակը (Զիլինկիրեան) 1914ին, մահուանից մէկ տարի առաջ : Բանաստեղծը լեցուն էր ապրելու, ստեղծագործելու կամքով եւ աւիւնով , նրան անհուն երջանկութիւն էր պատճառում կեանքի եւ գոյութեան խորհուրդը : Այդ տրամադրութեամբ ներչնչուած՝ նա գրում էր իր երգերը՝ մերթ մեղմ, թախծոտ, մերթ առնական ու հզօր չեշտերով յագեցած, մերթ սի - րոյ եւ բնութեան խոհերով տարուած , մերթ ալ ազգային եւ ընկերային հակա - սութիւնների դատապարտման կիրքով լե - ցուն :

1910ին նա հրատարակել էր իր առաջին եւ միակ բանաստեղծական ժողովածուն՝ «Կարմիր դիրքը» վերնագրով, ծրագրել էր հրատարակել երեք ժողովածուներ եւս՝ «Սիրոյ դիրքը», «Քաոսը», «Վեր - ջին Հայերը» վերտառութիւններով : Դը-րանց մէջ հաւաքուելու էին բանաստեղծի չափածոյ գործերը՝ նրա նախասիրած ե-րեք հիմնական նիւթերի չուրջ՝ սիրոյ եւ բնութեան երգեր, ընկերային կեանքի ա-րատները դատապարտող ստեղծագործու-թիւններ եւ ազգային դժբախտութիւննե - րի ու յոյսերի մասին պատմող գործեր : Աւարտելու վրայ էր նաեւ իր պատմա - ւածքների ժողովածուն՝ «Բժիշկին դիր - քէն փրցուած էջեր» վերնագրով, որի մասերը հրապարակուում էին պոլսահայ մամուլի էջերում : Առջեւում կային ըս - տեղծագործական չատ մտայղացումներ : Բայց այդ ամէնը անկատար մնաց ... երբ վրայ հասաւ արեւմտահայ մտաւորակա - նութեան «Բարդուղիմէոսեան պիչերը»՝ 1915 Ապրիլ 11 - 24ը, Թուրք ջարդարար - ները, ի հարկէ, չմոռացան նաեւ Ռուբէն Զիլինկիրեանին : Նա էլ ձերբակալուեց , եւ նրա ուղին համընկաւ հարիւրաւոր մահապարտների ուղուն. աքսոր Ան - տոլիայի խորքերը, տառապագին սպա - նումներ եւ բարբարոս խոչտանգում 1915 Օգոստոս 26ին, Վարուժանի հետ միա - սին, Զանդրիի մօտ դռնուող մի ամայի ձորակում ...

Ռուբէն Սեւակի կարճատեւ կեանքն ու մահը եղան հայրենասիրութեան եւ ինք-նազոհութեան դեղեցիկ օրինակներ : Հայ-րենիքին կեանքը նուիրաբերելուց առաջ բանաստեղծը նրան նուիրաբերել էր իր տաղանդը, իր ստեղծագործութեան լա - ւագոյն էջերը : Ճիշդ է, երկար տարի - ներ (1905 - 1914) ապրում էր հայրենի - քից հեռու, Լոզանի մէջ, ուր նա նախ բժշկութիւն էր ուսանում, իսկ յետոյ աչ-խատում էր իբրեւ բժիշկ : Բայց բանաս - տեղծը երբեք անտարբեր չէ եղել հայ - դատ ժողովրդի ճակատագրի նկատ - մամբ : Յատկապէս 1909ի Ատանայի հայ - կական կոտորածներից յետոյ նրա ստեղ - ծագործութեան մէջ առանձին ուժով ար - տայայտուեցին հայրենիքի արիւնոտ ներ - կայի եւ ապագայի հարցերը : Ինչպէս մի ժամանակ Պէչիկթաչլեանը «Փարոս» բանաստեղծութեան մէջ, Սեւակն էլ հա - կադրում էր օտար բնութեան գեղեցկու - թիւնն ու հանգստութիւնը հայրենի երկ - րի աղետաւոր ու արիւնոտ վիճակին, յայտարարում էր հարազատ ժողովրդի հետ իր անխզելի հոգեւոր կապերի մա - սին .

Ով դո՛ւն, ո՛վ դժբախտ երկիր հայրենի,
Որ արիւնի տա՛ք շամանդաղի մէջ ,
Զոհ՝ գազաններու խաղին վայրենի ,
Ու համայնաստպա՛ռ բոցերու անիչէ ,
Կը մընաս, դժբախտ երկիր հայրենի ...

Իր մի չարք հայրենասիրական բանաս-տեղծութիւններում Սեւակը նորից ու նո-րից դիմում է դուժական զանգերի դեղար-ուեստական պատկերին, նրա միջոցաւ արտայայտում հայրենիքի ողբերգու - թեան, բողոքի եւ վրիժառութեան մտո - րումները («Զանգակներ, զանգակներ» , « Ահազանգերը», «Հայու Զաւիկ» եւն.): Բանաստեղծը դարձ է մի խմաստալից եւ խորհրդանչող պատկեր, Հայոց եկեղեցի-ների զանգերը, որոնք դարերով հնազան-դութեան ու բարութեան երգել են հնչե - ցրերել, այժմ ականատես են բիւրաւոր անմեղ մարդկանց մորթատուփին: Եւ բա-նաստեղծն ուզում է այդ «ծերուկ, բարի զանգակներից » լսել ոչ թէ լացի ու հե - ծեծքի, այլ ապստամբութեան կոչեր, որ-պէսզի ոտքի ելնի ողջ ազգը, ոտքի ելնի ամբողջ աշխարհը, եւ ոչնչացնի այդ ան - զգայ, անտարբեր աշխարհը, որ ականա - տես է հայ ժողովրդի ողբերգութեան :

Ես ձեզ կ'ասեմ, ո՛վ զանգակներ,
Որ ձեր ձայնով ամբողջ աշխարհ
Ականատես է մեր ողբերգին ,

նազանդութեան, այլ վրէժի մարտական երգեր:

Կոտորածի, նախճիրի լուրերը խուժում են բանաստեղծի հոգին դժոխային պատկերներով, տոգորում ոգբերգական տրամադրութեամբ եւ նախազգացումներով:

Արիւնի գիծեր, պատկերներ, յուշեր...
Նորէն այս գիշեր,— տանջանքի գիշեր,—
Հիւանդ հոգիիս պատերուն մէջէն
Զօղանջի խաւար երգեր կը հնչեն:

Ատանայի աղէտին Սեւակն արձագանգեց նաեւ «Կիլիկեան երգեր» շարքով, որոնց հիմնական իմաստը վրէժի տրամադրութեան սերմանումն էր, ինչպէս նաեւ՝ «Զարդի խենթը» եւ «Թրքուհին» քնարական պոեմներով: Սեւակը գրել է նաեւ իրար հետ սերտօրէն կապուած երկու մեծ քերթուած՝ «Առաջին Հայերը» եւ «Վերջին Հայերը»: Դրանք նոյն ընդհանուր մտայղացման երկու մասերն են. բանաստեղծն ուզում է ներկայացնել հայ ժողովրդի հազարամեակների պատմութեան երկու ծայրերը՝ դարերի մշուշով պարուրուած նրա սկիզբն ու ժամանակակից վիճակը: Հայ ժողովրդի կեանքի օրհասական պահին Սեւակը դիմում էր նրա պատմութեան հնագոյն դիցաբանական շրջանին, աշխատում էր կեանքի կոչել այն ժամանակները, երբ պատմական թատերաբեմ էր իջնում մեր ժողովուրդը՝ ապրելու եւ յաղթելու անսպառ կամքով լեցուն, նրա նպատակն էր ժամանակակիցներին ոգեշնչել անցեալի պատմութեան հերոսական դրուագներով: Իսկ «Վերջին Հայերը» վերնագիրն արտացոլում էր Հայաստանի ճակատագրի վերաբերեալ բանաստեղծի ոգբերգական խորհրդածութիւնները, այն, ինչ Վահան Տէրեանը նոյն տարիներին արտայայտեց իր յայտնի հարցով. «Միթէ՞ վերջին պոետն եմ ես, վերջին երգիչն եմ երկրի»: Մի՞թէ ժամանակակից Հայերին վիճակուած է լինելու աշխարհի հնագոյն ազգերից մէկի վերջին սերունդը,—տագնապած մտածում էր Ռուբէն Սեւակը: «Վերջին Հայերը» բանաստեղծութիւնը, որ մինչեւ այժմ անտիպ է մնում եւ Սեւակի շատ ուրիշ ձեռագրերի հետ միասին պահւում է Հայաստանի գրական թանգարանում, ներկայացնում էր հայ ժողովրդի ժամանակակից վիճակը՝ աշխարհով մէկ ցրուած, անհայրենիք եւ հալածական, ազգային միասնութիւնից զուրկ եւ կործանման եզրին կանգնած:

Սեւակն իր խօսքն աւարտում է լաւատես շեշտերով, ժողովրդի եւ հայրենիքի յարատեւման բուռն հաւատով: «Ոչ, ոչ: Արշալոյսն իրենց պիտի գայ», — գրում է բանաստեղծը Հայերի մասին, հաւատելով ժողովրդի մեծ եւ փառաւոր ուղին ապագայում:

Սեւակի հայրենասիրական երկերում ժողովրդի ճակատագրի եւ գալիք հեռանկարների արծարծումները երբեք չեն դառնում վերացական քաղաքական դատողութիւններ: Միշտ առկայ են բանաստեղծի անձնական յոյզը, յիշողութիւնը, սպասումը: Այսպէս, «Վերջին Հայերը» քերթուածում բանաստեղծի թախծոտ, կարօտագին հարցերը ծխացող հայրենի տանիքի, ծաղկող վարդենու կամ երգող թռչունի մասին մի առանձին սրտակցութիւն են տալիս բանաստեղծի խօսքին: Քնարական հերոսի կարօտը, հայրենիք վերադառնալու երազանքը դառնում են աշխարհով մէկ ցրուած Հայերի հայրենաբաղձութեան ազդեցիկ խորհրդանիշը:

Այդ տրամադրութիւններով բանաստեղծը ձայնակցում էր իր միւս գրչակիցներին, Սիամանթոյի եւ Վարուժանի հայրենակարօտ երգերին: Եւ դա, ի հարկէ, ոչ թէ գրական ազդեցութեան արդիւնք էր, այլ համանման կենսական պայմանների: Դա հալածուած ժողովրդի վերածնութեան մեծ տենջանքի արտայայտութիւնն էր:

Ռ. Սեւակի բանաստեղծական մտահորիզոնի լայնութեան մասին են վկայում նաեւ իր ժամանակի հասարակութեան ընկերային անարդարութիւնների մասին պատմող մի շարք մեծ ու փոքր քերթուածները («Մարգարէութիւն», «Կարմիր դրօշակը», «Այս դանակը», «Փողոց աւլողը», «Դրամին աղօթքը» եւն.): Բանաստեղծը խորհում է մարդու անցած ուղու մասին՝ ծնունդից մինչեւ մահ՝ անհաւասարութեան եւ անարդարութեան պայմաններում: Նա տեսնում է «միապետ դրամի» գործած անհամար բարոյական աւերածութիւնները, նրա հետ կապուած թշուառութեան ու կեղեքման պատկերները:

Ազգային ու ընկերային կարեւոր հարցեր էր բարձրացնում Ռ. Սեւակը նաեւ իր պատմուածքների մէջ: Դրանք սոսկ բժշկական աշխատանքի հետ կապուած հետաքրքրական դէպքերի շարադրանքներ չէին, ինչպէս կարող է թուալ առաջին հայեացքից: Միշտ առկայ է դէպքն ընդհանրացնելու միտումը, մասնաւոր փաստը ազգային կեանքի կարեւոր հարցերի հետ կապելու ձգտումը:

Ահա, օրինակ, «Կռունկը» պատմուածքը՝ հեռաւոր եւրոպական երկնքի տակ հոգին աւանդող հայ ուսանողի պատմութիւնը, որ մահից առաջ միայն մի բան է խնդրում՝ երգել պանդուխտ հոգիների սրտի թարգման «Կռունկը»: Անծանօթ երիտասարդի պատմութիւնը վերածւում է խորհրդանիշի, ընդլայնւում են պատմուածքի սահմանները՝ մինչեւ հայ ժողովրդի անցեալի ու ներկայի տխուր իրողութիւնները, որոնց քնարական դեղեցիկ բնութագիրն է տրուած պատմուածքի եզրափակիչ տողերում. «Կռո՛ւնկ, կռո՛ւնկ, ամէն աշխարհի անկիւններէ, ամէն սրտի խորշերէ, քանի ծանր լուրեր կապեցին ոտքերուդ, ու դուն կրնաս թռչիլ... Քանի — քանի մահեր կապեցին քու թեւերուդ, կռունկ, թեւաւոր հառաչ որ կրնաս թռչիլ...»: «Պանդխտութեան ճամբաներուն վրայ անտուն մեռնողներու ամբողջ ցեղ մը՝ համայն աշխարհը թունաւորելու չափ դառնութիւն դրեր էր այդ երգին մէջ, ու քարերը լացնելու չափ քաղցրութիւն...»: Այսպէս, իր արձակի լաւագոյն էջերում Սեւակը դարձեալ մնում է բանաստեղծ՝ անմիջական, կրքոտ ու յուզական:

Իր չափածոյ եւ արձակ ստեղծագործութիւններում Ռուբէն Սեւակը կարողացաւ արտայայտել իր տաղանդի մի փոքր մասը միայն: Նա զահուեց երեսուն տարեկան հասակում, ստեղծագործական մեծ եւ խոստմնալից ճանապարհի սկիզբին: Բայց այն լաւագոյնը, ինչ ըստեղծել է նա, Սեւակին ինքնատիպ եւ որոշակի տեղ է յատկացնում դարասկզբի հայ գրականութեան պատմութեան մէջ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԳԱՂԹԱՅԻՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Միացեալ Նահանգներու Գաղթային քոթան, նպաստաւոր Արեւմտեան Կիսագնդի եւ եւրոպական մէկ քանի երկիրներուն ու ժողովուրդներուն, բայց ընդհանրապէս աննպաստ, աշխարհի բոլոր միւս երկիրներուն, եւ յաճախ անգորնական, ջնջուած է:

Ամերիկեան Քոնկրէսը, տասնեակ տարիներու պայքարէ ու փորձերէ ետք գծեց նախորդ օրէնքէն արմատապէս տարբեր օրէնք մը, Սեպտեմբեր 30ին հաստատեց զայն քուէներու ջախջախիչ մեծամասնութեամբ մը: Նախագահ Ճոնսըն հանդիսաւոր կերպով ստորագրեց զայն Հոկտեմբեր 3ին:

Առաջին օրէնքը հիմնուած էր ծննդավայրի սկզբունքին վրայ: Գաղթականի առաջին արժանիքն էր այն թէ որ երկրի ծնունդ էր: Եւ իւրաքանչիւր երկրէ եկող գաղթականներու թիւը ճշդուած էր ամերիկեան վիճակագրութեան այն տեղեկութեան վրայ թէ 1890ին Ամերիկայի մէջ քանի օտարականներ կային որ ծնած էին այս կամ այն երկրին մէջ: Եկողներուն թիւը պէտք է ըլլար արդէն Ամերիկայի մէջ նոյն երկրին մէջ ծնած բայց 1890ին Ամերիկայի մէջ գտնուողներուն թիւին երկու տոկոսը:

Այս արուեստական կարգադրութեամբ Բրիտանիայէն կրնային տարեկան գալ աւելի քան 65·000 գաղթականներ, Գերմանիայէն մօտ 26 հազար, փոքրիկ Իրլանտայէն 17·756, Պելժիայէն մօտ 1300, իսկ Չինաստանէն, Հնդկաստանէն, Եգիպտոսէն, միայն հարիւրական գաղթականներ: Նոյն խտրական քոթային պատճառով մինչ հասարակ սպասաւոր մը կրնար Անգլիայէն, Իրլանտայէն կամ Գերմանիայէն շատ կարճ ժամանակի մէջ գալ Ամերիկա, շատ մը ամերիկեան քաղաքացիներու ծնողքները տարիներով սպասելու էին Ամերիկա գալու եւ միանալու իրենց սիրելիներուն, միայն այն պատճառով որ ծնած էին օրինակ Յունաստան (որու քոթան էր 308) կամ Թուրքիա (քոթան, 225):

Այս նոր օրէնքի ընդհանուր տրամադրութիւններն են.—

1.— Տարեկան 350·000 գաղթականներ ներս պիտի առնուին:

Ա.) Արեւմտեան Կիսագնդի երկիրներէն ներս պիտի առնուին 120·000 գաղթականներ: Նախորդ օրէնքով ոչ մէկ սահմանափակում կար Արեւմտեան Կիսագունդէն գաղթողներուն թիւին համար:

2.— Աշխարհի միւս մասերէն ներս պիտի առնուին 170·000 գաղթականներ:

3.— Մէկ տարուան ընթացքին ներս առնուելիք գաղթականներուն վաթսուն հազարը պիտի ըլլան ամերիկեան քաղաքացիներու պարագաներ.— Ծնողք, զաւակներ: Անցագրերը պիտի տրուին հետեւեալ կարգով կամ նախապատուութեամբ.—

Ա.— Ամերիկեան քաղաքացիներու չամուսնացած զաւակներուն, աղջիկ թէ տղայ: Ասոնք պիտի կազմեն ընդհանուր գաղթականներու քսան առ հարիւրը:

Բ.— Ամերիկայի մէջ օրինաւորապէս բնակող օտարականներու (ոչ քաղաքացի) ամուսիններուն (այր թէ կին) եւ չամուսնացած զաւակներուն (քսան առ հարիւր):

Գ.— Մասնագէտներու — գիտնականներ, բժիշկներ, արուեստագէտներ, ուսուցիչներ եւն. — որոնք իրենց գիտութեամբ ու արուեստով կրնան կարեւոր նպաստ մը բերել եւ ծառայութիւն մը մատուցանել Միացեալ Նահանգներու տնտեսութեան, մշակոյթին կամ պաշտպանութեան (տասը առ հարիւր):

Դ.— Ամերիկեան քաղաքացիներու ամուսնացած զաւակներուն (տղայ թէ աղջիկ) տասը առ հարիւր:

Ե.— Ամերիկեան քաղաքացիներու եղբայրներուն եւ քոյրերուն 24 առ հարիւր:

Զ.— Որակաւոր թէ ոչ որակաւոր աշխատաւորներու: Տասը առ հարիւր:

Է.— Քաղաքական թէ կրօնական հալածանքի ենթակայ մարդոց, որոնք փախած են համայնավար երկիրներէ եւ կամ երկիրներէ որոնք կ՚իյնան Մերձ. Արեւելք կոչուած ընդհանուր շրջանին մէջ: (Այս շրջանը կը սկսի եւ կը պարունակէ հետեւեալ երկիրները Արեւմուտքէն Լիպիա, Հիւսիսէն՝ Թուրքիա, Արեւելքէն Փաքիստան, Հարաւէն՝ Սէուտական Արաբիա եւ Եթովպիա) վեց առ հարիւր:

Ը.— Եթէ այս եօթը կարգերը չկրնան լեցնել մէկ տարուան համար նշանակուած գաղթականներու թիւը, զայն լրացնելու համար նկատի պիտի առնուին ուրիշներ ժամանակագրական կարգով, այն է, առաջ դիմողը նկատի պիտի առնուի առաջ:

Նոր օրէնքը ի զօրու պիտի դառնայ երկու տարիէն, 1968ի Յուլիսին: Այդ թուականէն առաջ հաշուեյարդարի պիտի ենթարկուին քոթայով առկախ մնացած խնդիրները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Այնքան որ կը յիշեմ, պարոն, առաջինը ես եղայ խօսող.— «Ալլօ»: Յետոյ ձայն մը հարցուց թէ Շիսուիք 43434 թիւի՞ն կը խօսէր: Այո, պատասխանեցի: Երկրորդ ձայն մը կրկնեց նոյն հարցումը՝ Շիսուի՞ք 43434, եւ, երբ հաստատողական պատասխանս լսեց, աւելցուց.— «Միթէ Լէյտի Էճվարը այդտե՞ղ է»: Ես յայտնեցի, որ Լէյտի Էճվարը կ՚ընթրէր այստեղ: Ձայնը շարունակեց. «Կ՚ուզէի հետը խօսիլ, եթէ կարելի է»: Գացի տեղեկացնելու տիկնոջ որ հեռաձայնէն զինքը կը խնդրէին: Ան ելաւ եւ ես առաջնորդեցի զինքը գործիքին մօտ:

— Յետո՞յ:

— Կինը ընկալուջը առնելով՝ ըսաւ. «Ալլօ, ո՞վ է խօսողը»: Ապա, քանի մը բոպէ ետքը, «Այո... ըսաւ, շատ լաւ: Լէյտի Էճվարն է պատասխանողը»: Ես հեռանալու վրայ էի, երբ տիկինը ետ կանչելով զիս, յայտնեց թէ հաղորդակցութիւնը յանկարծ կտրուած էր: Եւ աւելցուց թէ՝ իրեն խօսողը խնդուք մը արձակած եւ հեռաձայնը փակած էր: Ու հարցուց ինծի, թէ այդ հեռաձայնողը արդեօք տուա՞ծ էր իր անունը նախապէս: Պատասխանս ժխտական եղաւ: Ահա ինչ որ տեղի ունեցաւ, պարոն:

Փուարօ յօնքերը կիտեց:

— Կը կարծէ՞ք թէ այդ հեռաձայնը որ եւէ առընչութիւն ունենայ սպանութեան հետ, պարոն Փուարօ, հարցուց տիկին Վիլտպերն:

— Ոչինչ կարելի է ըսել հաստատ կերպով. տիկին: Բայց հետաքրքրական դիպուած մըն է:

— Կան մարդիկ, որ զուարճանալու համար աջ ու ձախ կը հեռաձայնեն: Ինծի ալ շատ անգամներ խաղացած են այդ խաղը:

— Այդ ալ կարելի է, Տիկին:

Ու դարձեալ Փուարօ դիմեց արարողապետին.

— Կնո՞ջ թէ այր մարդու ձայն էր հեռաձայնէն լսուածը:

— Կնոջ մը ձայնն էր. այնպէս կ՚ենթադրեմ, պարոն:

— Ի՞նչ կարգի ձայն մը. բա՞մբ թէ սուր:

— Բամբ ձայն մըն էր, պարոն... դանդաղ եւ հատիկ - հատիկ... կրնամ սխալիլ, բայց կարծես թէ օտարական մը ըլլար խօսողը, որովհետեւ «ռ»երը կ՚եղանակաւորէր:

— Հաւանական է որ սկանտինաւ մը ըլլայ, Տօնալտ, ըսաւ խնդալով Տիկին Վիլտպերն Ռօսի:

Ռօս բարձրաձայն խնդաց եւ աւելցուց.

— Բայց կարելի չէ որ ես եղած ըլլամ խօսողը, քանի որ սեղանին վրայ կը գտնուէի:

— Կրնա՞ք ճանչնալ այդ ձայնը, եթէ երբեք կրկին լսէք զայն, հարցուց Փուարօ սպասաւորին:

Այս վերջինը վարանեցաւ:

— Հաստատ կերպով չեմ կրնար պատասխանել, պարոն: Այսուհանդերձ կարծեմ թէ կարենամ ճանչնալ:

— Շնորհակալ եմ:

Սպասաւորը խոնարհեցաւ եւ մեկնեցաւ, նոյն վայելուչ քայլերով:

Սիր Մոնթակիւ Գորնէր համոզեց մեզ որ մնանք ձեռք մը պրիճ խաղալու համար: Ես ներողութիւն խնդրեցի, որովհետեւ խաղի ժամանակը չէր, երիտասարդ Ռօսը ուրախութեամբ իր տեղը Փուարոյին տրամադրեց, եւ մենք երկուքըս անոնց խաղալը դիտեցինք:

Երեկոյթի վերջաւորութեան Փուարօ եւ Սիր Մոնթակիւ բաւական կարեւոր դումար մը կը գրպանէին:

Մեզի հիւրընկալողին շնորհակալութիւն յայտնելով՝ հրաժեշտ առինք: Ռօս մեզի հետ դուրս ելաւ:

Սքանչելի գիշեր մըն էր եւ մենք որոշեցինք քիչ մը քալել, ինքնաշարժ մը մտնելէ առաջ:

— Ինչ տարօրինակ մարդուկ է, ըսաւ Փուարօ, մեր այցելութեան մասին խօսելով:

— Այո, պզտիկ մարդուկ մը՝ շատ հարուստ, պատասխանեց Ռօս հաստատողական եղանակով: Իբրեւ թէ կը հետաքրքրուի ինձմով: Երանի թէ երկար տեւէր իր այս քմայքը: Այդպիսի ուժով դիրք ունեցող մարդու մը պաշտպանութեան տակ՝ ընտիր ճամբայ մը կարելի է շինել կեանքի մէջ:

— Դուք դերասա՞ն էք, պարոն Ռոս:

— Այո, պատասխանեց երիտասարդը, տեսակ մը ցաւ զգալով, որ իր անունէն անմիջապէս չճանչցանք զինքը: Դեռ նոր մեծ յաջողութիւն ունեցած էր ռուսերէնէ թարգմանուած մթին ողբերգութեան մը մէջ:

Փուարօ հարցուց իրեն.

— Անկասկած կը ճանչնաք Գարլոթա Ատամսը:

— Ոչ: Երեկոյեան թերթերէն տեղեկացայ իր մահը՝ թմրեցուցիչ ընդունած ըլլալուն հետեւանքով: Սարսափելի մոլութիւն մը, որուն ենթական կը դառնան երիտասարդ արուեստագիտուհիներ:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Վահրամ Եսայեանէ (Վէրսայլ) 100 Ֆրանք ողբացեալ Տիկին Սիրանուշ Քէշիշեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

×

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ողբ. Ռուբէն Համբարձումեանի կսկծալի մահուան առթիւ ի նպաստ Մարսէյլի Աղքատախնամ Միութեան :—

Շ. Համբարձումեան, Կ. Կտաւճեան, Ա. Պապաեան, Ալիքսանեան եղբարք, Ա. Ենովքեան յիսունական Ֆրանք, իսկ Շ. Համբարձումեան, Կ. Համբարձումեան 50ական թաղիս եկեղեցւոյ, արժանապատիւ Տէր Հմայեակ քհնյ. Համբարձումեան 50 Ֆր. թաղիս դպրոցին :

Այս առիթով ստացուած են փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները :

Ա. Զորպաճեան 50 Ֆրաւք, Պառ Թիւնէլի ընկերներ 40, Պ. Կարապետեան, Ժ. Կարապետեան, Ս. Տութլուեան, Ժ. Մակարեան, Մ. Մառի, Ահմէտ Ապուլ 30ական Ֆրանք: Հ. եւ Շ. Տէօքմէճեան 25ական, Պառ Թապա Անթուան, Մ. Գույումճեան, Ա. Զինճիրճիեան, Բ. Ենովքեան, Գափլանեան եղբարք, Տաթոյեան Պուլվառ Օտտօ Պառ Մօտեռն, Տէր Մինասեան եղբարք քսանական, Գ. Կարապետեան, Ե. Շիհրիեան, Կ. Հաճի Վարդանեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Գասպարեան, Մ. Գասպարեան, Գ. Կաստուքեան, Ն. Վարդապետեան, Փօլ Գասապեան, Կ. Աճէմեան, Ժ. Տէրտէրեան, Ա. Մանկասարեան, Յ. Պիպէրեան, Յ. Պետրոսեան, Օ. Ժամկոչեան, Ս. Ենովքեան, Վարպետեան եղբարք, Յ. Նեվշէհիրլեան, Ռ. Շէրպէթեան, տասնական եւ Գ. Մարուքեան հինգ, թաղիս եկեղեցւոյ: Պառ Թիւնէլի ընկերներ 40, Ռ. Ասարլըքեան 30, իսկ Ճ. Մաթէոսեան, Ա. Կիրակոսեան եւ Գ. Դաւիթեան քսանական, Հ. Մկրտիչեան եւ Պ. Սահակեան տասնական, թաղիս դպրոցին: Թոլեան եղբարք թաղիս եկեղեցւոյ 50, Մ. Զորպաճեան 10 Ֆր. իսկ Կ. Խոչեան հինգ Ֆր. կը նուիրեն Մարսիլիոյ Առաջնորդարանին :

Սէն Ժերոմի Թաղ. Խորհուրդը ողբացեալ երիտասարդին կանխահաս եւ կըսկըծալի մահուան առթիւ խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալի ծնողաց եւ մօտիկ պարագաներուն եւ շնորհակալութիւններ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուներուն :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Վերսկսած են Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2-5, Ռիւ Պլէօ 17 :

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝
Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յակոբեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբին, Կապոյտ Խաչին եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր, մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց քրոջ զաւկին արկածալի մահուան առթիւ (Պարսկաստան) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակից Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեանի եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ քեռորորդւոյն եղերական մահուան առթիւ:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Պարտիզակցիներու ընտանեկան հաւաքոյթը, Կիրակի Նոյեմբեր 7, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Սեւռի Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի սրահը:

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro Pont de Sèvres

Կը նախագահէ՝
Փրոֆ. ԳԱՌՆԻԿ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Այս տարի նոր այցելուներու թարմ յիշատակներէն զատ պիտի ցուցադրուի, դեռ երկու ամիս առաջ քաշուած, Պարտիզակի նոր Ֆիլմ մը, եւ... եւ, երիտասարդներու եւ այլոց՝ կողմէ անակնկալներ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ զմբէթի նորոգութեան յատկացուելու համար :

Պ. Վ. Անդրէասեան 200 Ֆրանք, Պ. Ծառուկեան տասը, Օր. Ժ. Թագւորեան հարիւր, Ոմն յիսուն, Պ. Ա. Լոյսպարոնեան հարիւր, Այրի Տիկին Մաննիկ Շահինեան 70, Պ. Զ. Եղբայրեան 25, իր կնոջ Գեղանոյշի յիշատակին, Շաւիլի եկեղեցւոյ պնակին հասոյթը 120, Պ. Ե. Մուրատեան իր հօր Արտաշէս Մուրատեանի եւ մեծ մօր Վիքթորիա Ստեփանեանի յիշատակին 200, Այրի Տիկին Ռուբէն Զարդարեան (Ժուան լէ Փէն) 50, Տիկին Համբիկեան (Ժուան լէ Փէն) 100, Տէր եւ Տիկին Գաբոյեան Տիկին Արմենուհի Տարօնեանի յիշատակին (Կրթ. ձեռնարկներու համար) 50 Ֆրանք :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ. Շրջանակով 300 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԱՐՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Յովհ. Շիրազի ծննդեան 50ամեակին առթիւ ՄԻՍԱԿ ԱՊԱՃԵԱՆ կ՝արտասանէ բանաստեղծին «Սիամանթօ եւ Խաջեզարէ» պոեմը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Մուտքը ազատ է

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կը խօսի Ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ, նաեւ տեղեկութիւններ եւ տպաւորութիւններ Հայաստանէն :

Արտասանութիւն, երգ եւ զանազան անակնկալներ :

Մուտքը ազատ է

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ
(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ապսպրանքներու համար դիմել հեղինակին ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան հասցէով: Գինը 10 Ֆրանք, փոստով՝ 12 Ֆրանք: Գումարները զրկել միայն մանտա –քառթով :

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ.Յ.Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ՝ունենայ այս Երեքշաբթի ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէնի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԿՈՉ

Փոն տը Շէրիւի եւ շրջանի Հայութիւնը ձեռնարկած է ազգային տան մը շինութեան, դպրոց եւ սրահ մը ունենալու համար, որ միեւնոյն ատեն ծառայէ որպէս եկեղեցի : Հիմը դրուած է պատերը լրացած :

Տեղւոյս Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կրկին անգամ ըլլալով կոչ կ՝ընէ Ֆրանսահայ պատուարժան հայրենակիցներու եւ Միութիւններու որ բարեհաճին իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերել այս ազգօգուտ նպատակին :

Այն հայրենակիցները որոնք կը փափաքին մասնացութիւնը բերել իրենց հընարաւոր չափով կրնան զրկել հետեւեալ հասցէներուն :

AREGUIAN ACHOD
Rue de la Chaîne, CHARVIEU (Isère)
N° Compte Bancaire à la
Société Lyonnaise de dépôts et Crédit Industriel 046-9-38.855-B., Union Nationale de l'Eglise Arménienne de Pont-de-Chéruy et les environs.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL
DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 20 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10439

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.439

ՕՐՈՒԱՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

Այս դարու քառասունական թուական – ներու համահայ իրականութիւնը այն չէր, ինչ որ էր՝ քսանական թուական – ներուն, եւ քսանական թուականներուն՝ ան տարբե՛ր էր անցեալ դարու իննսու – նական թուականներու համահայ իրակա– նութենէն :

Այսօր՝ համահայ իրականութիւնը այն չէ, ինչ որ էր երէկ :

Լաւատեսութեան ու կենսունակութեան նոր ալբիւր կը հանդիսանայ առարկա – յական այն փաստը, որ հայ անհատներու եւ հաւաքականութեանց ըմբռնումը Հայ Դատի էութեան ու նպատակի մասին՝ դրեթէ միեւնոյն եզրին կը յանգի :

Հաղմապատկուած ուժականութեան կենարար հանք է Հայրենիքը, որ ոչ մի– այն հայրենասիրութիւնը ու հայրենասէրը հան – ձարեց խօսք կ'ըսէ, այլեւ՝ «քաղաքական գաղափար» կը հետապնդէ՝ մէկուկէս միլիոն հոգի ունենալով :

Կը կուտակուին վերջնապէս աղբացած հայ կամքերը եւ կը վերթխարիանայ Հայ Դատի անխորտակելի ու անյեղլի իրաւա– տէրը՝ Հայ ժողովուրդը :

Ամէնէօրէն՝ իրրեւ ներկայ հանգրուա – նին կիրառելի առաջադրութիւն՝ Հայ Հո– ղի ամբողջացման խնդիրը կը փոթորկէ բոլոր հայ սրտերը եւ կը պողպատէ բո – լոր Հայոց վճռականութիւնը :

Յատկապէս հայ երիտասարդութիւնը , Հայաստանի մէջ, թէ Հայաստանէն դուրս՝ գիտէ, թէ իրե՛ն է վիճակուած դարձնել այն միակտուր Հողը, որուն վը– րայ «Հայաստան»ը պիտի գրուի՝ առանց դայն «կիսելու» :

Հայ Դատի գարաւոր ու անհաչտ ոսո – խը՝ Թուրքիան պարտուած է ոչ անոր համար, որ 1915ը չհասաւ Թալէաթներու երազած նպատակին, այլ անո՛ր համար ճանաւանդ, որ ոճիրը իր հետապնդածի դիմաց հակառակ արդիւնքը տուաւ : 1915էն ե՛տք է, որ Հայութիւնը ազգա– պատ ա՛յնպէս ու ա՛յնքան, որպէս ու որ– քան աղբացած չէր երբեք այդ թուակա– նէն առա՛ջ :

Հայ Դատը այսօր կը դանուի իր կա – րողականութեան առաւելագոյն այն կէ – տին, ուր նուազագոյն պատեհութեան կը դայ :

Եւ որովհետեւ ատոյգ է, թէ պատե – հութիւնը պիտի գայ անպայման ու ան – ակնկալելիօրէն, ուստի, կարեւորը այն չէ թէ՝ ճիշդ ե՛րբ պիտի ներկայանայ դայն՝ պատրաստած առիթը :

Ճակատագրականօրէ՛ն էականը այն է, որ Հայ Դատի կարողականութեան առա– ջադրանքը արտայայտուի նոյնացած հայ գիտակցութեամբ եւ համադրուած ազ – գային ուժերով :

Ու թէեւ, երբեք ա՛յսքան պատրաստ եղած չենք, պահին պահանջն է , որ ա՛լ աւելի պատրաստուինք :

Ազգային առա՛ջնդութեան առ – աքանցեցոյցը ընդհանրական այն աչխա– տանքն է, որուն շնորհիւ մաքերն ու նպատակները ա՛յնպէս կը համադրուին, հայ ազատագրական պատրաստութիւնն ու պատրաստակամութիւնը ա՛յնպէս կը խա– նդան, որ անվերիպելի՛ ըլլայ Հայ Դատի յաղթանակը, երբ պատեհութեան դանդը ընդ :

Իսկ այս աչխատանքի գլխաւոր մղիչ ուժը՝ Հայաստանի, Միջին Արեւելքի , Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Ասիոյ հայ ե– րիտասարդութիւնն է :

Բնական է, որ ամէն նոր սերունդ առա– ջադրնս համակուած ըլլայ իր ժամա – նակաչրջանի պահանջներով ու պատմու– թեան պատգամով :

Ժամանակակից հայ երիտասարդու – թիւնը գիտէ, թէ հայ պատմութեան պատգամը այսօր ուրիչ բան չէ, բայց

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ-ՃԱՔԱՐԹԱ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

—o—

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՑ ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԳԻԼՈՒԵՑԱՒ

Զինաստան չատ դէշ տրամադրուած է Ինտոնեզիոյ հանդէպ, վերջին դէպքերուն իրրեւ հետեւանք : Պարզ է այլեւս թէ փեքինի հաչիւները ճիշդ էին բայց ··· սխալ ելան եւ համաչխարհ Զինաստան չկրցաւ Ինտոնեզիան երկրորդ Զինաստա– նի մը վերածել :

Մամուլի « Նոր Զինաստան» գործակա– լութիւնը «չատ ծանրակչիռ միջադէպ՝ կ'որակէ այն խուզարկութիւնը որ կա – տարուած է ճաքարթայի չինական դես – պանատան մէջ, չէչտելով թէ այդ միջա – դէպը մինչեւ իսկ կրնայ «վատթարացնել Զինաստանի եւ Ինտոնեզիոյ բարեկամա – կան յարաբերութիւնները » : Ըստ այս աղբիւրին , Ինտոնեզիացի պինուորական– ներ դեսպանատուն ներկայացած են խու– զարկելու համար առեւտրական խորհրը– դատուին գրասենեակը : Ի պատասխան բողոքներու, յայտարարած են թէ իրա – ւունք ունին խուզարկելու որեւէ դեսպա– նատուն : Ըստ չին գործակալութեան ,ըս– պառնացած են բռնի ուժով եւ զէնքերով մտնել գրասենեակը, կրակի տալ չէնքը եւ սպաննել որու որ հանդիպին : Ապա , հրացաններու սպառնալիքով մտած են եւ կրակ բացած : Միչտ զէնքի սպառնալի– քի տակ ստիպած են դիւանագէտները եւ անձնակազմը դուրս ելլել ու գետինը նստիլ : Գրասենեակները բոլորը թալանի ենթած են : «Նոր Զինաստան» կ'աւելցնէ թէ Ինտոնեզիացի հրամանատարը յայտ– նած է թէ կառավարական հրահանգով կը գործէր :

Զինաստան բուռն բողոք մը ներկայա– ցուցած է, պահանջելով որ Ինտոնեզիոյ կառավարութիւնը ներողութիւն խնդրէ , պատժէ պատասխանատուները եւ երաչ – խիք տայ որ նման դէպքեր չեն կրկնուիր :

Իրաց այս կացութեան մէջ, ճաքարթայի եւ փեքինի յարաբերութիւնները կը վատթարանան : Այդ պատճառաւ իսկ , նախագահ Սոքարնօ ղղուչացուցած է Ին– տոնեզիոյ ժողովուրդը ներքոյիմի (պաղ – թատիրութիւն, նորդաղթատիրութիւն , աչխարհակալութիւն) փորձերուն դէմ , որոնք կը ձգտին իրարու դէմ հանել Ին– տոնեզիոյ բանակին գինուորները : «Պէտք է հաւատարիմ մնանք, չեչտած է Սոքար– նօ, մեր յեղափոխութեան դասերուն , որ ներքոյիմի վախճանին կը տանի » :

Զինուորականները սակայն կարելի չէ եղած զսպել : Ասոնք կը չարունակեն ի – րենց պայքարը համայնավարներուն դէմ : Զօր· Սուհարթօ, հրամանագիրով մը կը հրահանգէ սաստկացնել ըմբոստներու դէմ գործունէութիւնը : Միւս կողմէ բարձր հրամանատարութիւնը արգիլեց համայնավար կուսակցութիւնը : Այս ո – րոչումը ձախողութիւն մըն է Սոքարնո – յի համար : Նագաֆոմի քաղաքականու – թիւնը (ազգայնականութեան, կրօնքի եւ համայնավարութեան դինակցութիւն) զոր Սոքարնօ կը պահպանէր իր վախճանը կ'ապրի :

Վախ կայ որ երկիրը զինուորական մե– նատիրութեան մը ձեռքն ըլլայ եւ քաղա– քացիական պատերազմ ծագի : Մալա – դիայի ձայնասփիւռին համաձայն, ձեր – բակալուած է Ինտոնեզիոյ համայնավար պարագլուխը՝ Այտիթ : Կ'ըսուի թէ ձեռք անցուցած են նաեւ բազմաթիւ փաստա– թուղթեր, որոնց համաձայն պետական հարուածին պատասխանատուները դին – ուորական գլխաւոր պետերուն սպանու – թիւնը կը նախատեսէին, ինչպէս նաեւ ոչ համայնավար անձնաւորութեանց եւ մաս– նաւորաբար նախագահ Սոքարնոյի : Ի– խանութեան գլուխ պիտի անցնէր Ա յ – տիթ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՄՏԱՀՈԳ

—o—

ԿԻՊՐՈՍԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՑ

Ցոյն կառավարութիւնը կը փորձէ պա– հել իր պաղարիւնը Սիւլէյման Տէմիրէլի սպառնական յայտարարութեանց առթիւ : Արդարեւ, Թուրքիոյ վաղուան վարչա – պետը յայտարարած է Թրքական Թերթի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՔԻՆ-ՃԱՔԱՐԹԱ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

—o—

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՑ ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԳԻԼՈՒԵՑԱՒ

Զինաստան չատ դէշ տրամադրուած է Ինտոնեզիոյ հանդէպ, վերջին դէպքերուն իրրեւ հետեւանք : Պարզ է այլեւս թէ փեքինի հաչիւները ճիշդ էին բայց ··· սխալ ելան եւ համայնավար Զինաստան չկրցաւ Ինտոնեզիան երկրորդ Զինաստա– նի մը վերածել :

Մամուլի « Նոր Զինաստան» գործակա– լութիւնը «չատ ծանրակչիռ միջադէպ՝ կ'որակէ այն խուզարկութիւնը որ կա – տարուած է ճաքարթայի չինական դես – պանատան մէջ, չէչտելով թէ այդ միջա – դէպը մինչեւ իսկ կրնայ «վատթարացնել Զինաստանի եւ Ինտոնեզիոյ բարեկամա – կան յարաբերութիւնները » : Ըստ այս աղբիւրին , Ինտոնեզիացի պինուորական– ներ դեսպանատուն ներկայացած են խու– զարկելու համար առեւտրական խորհրը– դատուին գրասենեակը : Ի պատասխան բողոքներու, յայտարարած են թէ իրա – ւունք ունին խուզարկելու որեւէ դեսպա– նատուն : Ըստ չին գործակալութեան ,ըս– պառնացած են բռնի ուժով եւ զէնքերով մտնել գրասենեակը, կրակի տալ չէնքը եւ սպաննել որու որ հանդիպին : Ապա , հրացաններու սպառնալիքով մտած են եւ կրակ բացած : Միչտ զէնքի սպառնալի– քի տակ ստիպած են դիւանագէտները եւ անձնակազմը դուրս ելլել ու գետինը նստիլ : Գրասենեակները բոլորը թալանի ենթած են : «Նոր Զինաստան» կ'աւելցնէ թէ Ինտոնեզիացի հրամանատարը յայտ– նած է թէ կառավարական հրահանգով կը գործէր :

Զինաստան բուռն բողոք մը ներկայա– ցուցած է, պահանջելով որ Ինտոնեզիոյ կառավարութիւնը ներողութիւն խնդրէ , պատժէ պատասխանատուները եւ երաչ – խիք տայ որ նման դէպքեր չեն կրկնուիր :

Իրաց այս կացութեան մէջ, ճաքարթայի եւ փեքինի յարաբերութիւնները կը վատթարանան : Այդ պատճառաւ իսկ , նախագահ Սոքարնօ ղղուչացուցած է Ին– տոնեզիոյ ժողովուրդը ներքոյիմի (պաղ – թատիրութիւն, նորդաղթատիրութիւն , աչխարհակալութիւն) փորձերուն դէմ , որոնք կը ձգտին իրարու դէմ հանել Ին– տոնեզիոյ բանակին գինուորները : «Պէտք է հաւատարիմ մնանք, չեչտած է Սոքար– նօ, մեր յեղափոխութեան դասերուն , որ ներքոյիմի վախճանին կը տանի » :

Զինուորականները սակայն կարելի չէ եղած զսպել : Ասոնք կը չարունակեն ի – րենց պայքարը համայնավարներուն դէմ : Զօր· Սուհարթօ, հրամանագիրով մը կը հրահանգէ սաստկացնել ըմբոստներու դէմ գործունէութիւնը : Միւս կողմէ բարձր հրամանատարութիւնը արգիլեց համայնավար կուսակցութիւնը : Այս ո – րոչումը ձախողութիւն մըն է Սոքարնո – յի համար : Նագաֆոմի քաղաքականու – թիւնը (ազգայնականութեան, կրօնքի եւ համայնավարութեան դինակցութիւն) զոր Սոքարնօ կը պահպանէր իր վախճանը կ'ապրի :

Վախ կայ որ երկիրը զինուորական մե– նատիրութեան մը ձեռքն ըլլայ եւ քաղա– քացիական պատերազմ ծագի : Մալա – դիայի ձայնասփիւռին համաձայն, ձեր – բակալուած է Ինտոնեզիոյ համայնավար պարագլուխը՝ Այտիթ : Կ'ըսուի թէ ձեռք անցուցած են նաեւ բազմաթիւ փաստա– թուղթեր, որոնց համաձայն պետական հարուածին պատասխանատուները դին – ուորական գլխաւոր պետերուն սպանու – թիւնը կը նախատեսէին, ինչպէս նաեւ ոչ համայնավար անձնաւորութեանց եւ մաս– նաւորաբար նախագահ Սոքարնոյի : Ի– խանութեան գլուխ պիտի անցնէր Ա յ – տիթ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՄՏԱՀՈԳ

—o—

ԿԻՊՐՈՍԸ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՎՐԱՑ

Ցոյն կառավարութիւնը կը փորձէ պա– հել իր պաղարիւնը Սիւլէյման Տէմիրէլի սպառնական յայտարարութեանց առթիւ : Արդարեւ, Թուրքիոյ վաղուան վարչա – պետը յայտարարած է Թրքական Թերթի

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.ի յայտարարութիւնը Հրեաներու մասին դանդաղ դժգոհու – թեանց դուռ բացած է : Անտիոքի օրթո – տոքս պատրիարքը կը բողոքէ քուէար – կուած յայտարարութեան դէմ եւ կը չեշ– տէ թէ քրիստոնեայ անէծքէն միայն կըր– նան փրկուիլ այն Հրեաները որոնք հե – տեւած են Քրիստոսի եւ հաւատացած ա– նոր խօսքերուն : Ռաբբունապետ Քափլան ալ դժգոհ է որ ատատուածասպան բացա – տրութիւնը չէ գործածուած եւ միանգամ ընդ միչտ Հրեաները անպարտ չեն ար – ձակուած այդ մեղքէն :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՄԻՐի այցելութիւնը վերջ դտաւ առջի օր : Ֆրանսա վաթսուն մի – լիոն տոլարի վարկ մը բացած է Գահի – րէի : Եգիպտական մամուլը մեծ կարե – ւորութիւն կ'ընծայէ երկու երկիրներու յարաբերութեանց մերձեցման :

ՊԵԼԺԻՈՑ «կարմիր Դրօչակ » համայ – ղործադուլ կ'ընեն ինչ որ աննախընթաց գործադուլ կ'ընեն ին չոր աննախընթաց դէպք մըն է համայնավար մամուլի պատմութեան մէջ : Ասոնք ամէնէն ցած ամսականները կ'առնեն բաղդատմամբ միւս բոլոր Թերթերու բանուորներուն եւ երկար ատեն է յաւելում կ'ուզեն :

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍի մէջ կատաղի բա– խումներ տեղի ունեցած են փերոնական ցուցարարներու եւ ոստիկաններու միջեւ : Վեց հարիւր հոգի ձերբակալուած են :

ՌՈՊՍԹ չատ ջերմ ընդունելութիւն ը– րած է նախագահ Պուրկիպային, որ վեց օրուան պաչտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Մարոք :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆ ՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ա.

Կիրակի, 3 Հոկտեմբեր, Պէյրութի «Լ'Օրիան» օրաթերթը ամբողջ էջ մը յատկացուցած էր Ֆրանսացի ակադեմական Ժորժ Կուայոյի մէկ գործին՝ «Ռահվիրայ մը, Ֆրանսուա Փիքէ, Քոնսիլ տը Լուի ԺԴ. Հալէպի, եւ եպիսկոպոս Բաբելոնի»:

Ակադեմականը օգտուած է 1732ին հրատարակուած համանուն գործէն, հեղինակ Անթելմի: Օրաթերթին հրատարակածը կը վերաբերի Մարոնիներու, որոնք Լուդովիկոսի հոգածութեան առարկայ եղած են: Փիքէ, հիւպատոս, դեսպան մեծ արքային, ռահվիրայ մը չէ, իրմէ առաջ Ֆրանսա հետաքրքրուած է Արեւելքի քրիստոնեաներով: 1535ին կը հաստատուի «Թուրքիոյ մէջ Ֆրանսայի պաշտպանութիւնը Կաթոլիկներու»: Ֆրանսուա Ա. կը միջամտէ թուրք կառավարութեան մօտ կաթոլիկ շահերու համար: Ոչ – կաթոլիկներն ալ կը դիմեն Ֆրանսայի թագաւորին, որպէսզի իր պաշտպանութիւնը տարածէ նաեւ իրենց վրայ: 1639ին յոյն պատրիարքը կը դիմէ Լուդովիկոսի՝ խնդրելով «Նորին Վեհափառութեան պաշտպանութիւնը եւ խնամակալութիւնը»: Ֆրանսա ալ կ'ուզէ պաշտպանութիւնը տարածել յոյն եւ հայ պատրիարքներու վրայ:

Հայերն ալ աչքերնին կը դարձնեն Ֆրանսայի շատ քրիստոնեայ արքային. «Հայերը այնքան ուրախ են Ն. Վեհափառութեան յաղթանակներուն համար, որքան իր ամէնէն հաւատարիմ հպատակները» կը գրէ հիւպատոս մը:

Ֆրանսայի միջերկրականեան քաղաքականութիւնը, տնտեսական շահերու հետապնդումը կը համաձայնի կրօնական պաշտպանութեան: Միայն թէ ուրիշներ ալ պիտի հետապնդեն քաղաքական, տընտեսական շահեր կրօնական պաշտպանութեան պատրուակին տակ: Օսմանեան կայսրութեան կրօնական համայնքներու տուած առանձնաշնորհները դուռ պիտի բանան օտարներու պաշտպանութեան, իւրաքանչիւրը դաւանակիցներուն, միջամուխ պիտի ըլլան ներքին գործերուն, ապագային եւրոպական պետութեանց մրցակցութեան: Ռուսիա պիտի պահանջէ օրթոտոքսներու պաշտպանութիւնը, Անգլիա բողոքականներու, Քրիստոնեաներու կռնակէն իրարու դէմ պիտի պայքարին կայսրութեան մէջ:

Ժորժ Կուայօ օգտուած է կաթոլիկ միսիոնարներու գործերէն եւ «Քրիստոնեայ դիւաններ»էն:

«Երկու հայ հերձուածող ընտանիքները կաթոլիկ պիտի ըլլային, Շահ Աբբաս պարտաւորեց խսլամանալ մահուան ըսպառնալիքով» (Վի տը Փիքէ, էջ 15):

Սիսի կաթողիկոսը Հալէպ գալով կը պայքարի միսիոնարին դէմ: Փիլիպպոս պատրիարք, որ Էջմիածին կը նստի, կը փայփայէ միսիոնար Շըզոն: Ասոր վրայ միւս պատրիարքը զինք Ֆրենկ կը կոչէ եւ ձեռքէն հերետիկոս գիրք մը խլելով, ջուրը կը նետէ: Հայ եպիսկոպոս մը կաթոլիկ կը դառնայ, կը հալածուի հերձուածողներէն եւ կը քաշուի Կապադովկիոյ արբայարանը՝ Հռոմի դաւանանքին բերելով հազարէ աւելի Հայեր: Քիլիսի մէջ ալ կաթոլիկ եղողներ կան: (էջ 51):

Փիքէ իր հիւպատոսական եւ առաքելական պարտականութիւնները կատարելու համար իւրաքանչիւր տարի փաշաներուն եւ պաշտօնատարներուն պարգեւներ կուտայ, որովհետեւ ամէն գործ կաշառքով կ'ըլլայ:

Օր մը, հիւպատոսարան կը ներկայանայ կին մը տղուն հետ: Մայրը կը ծածկէր տղան, որովհետեւ Քիլիսի փաշան կը փնտռէր զայն Պոլիս զրկելու համար: Տղան, Պետրոս Պետիկ, Քիլիսցի էր, մեծ հայրը Խալիլ փաշայի հրամանով կը գլխատուէր, որովհետեւ մերժած էր խսլամանալ: Հայրը կ'ապաստանէր Պարսկաստան, յետոյ կը վերադառնար Քիլիս, ուր կը ծնէր Պետրոս: 13 տարեկանին կը կորսնցնէր հայրը, ինքնութիւնը կը ճանչցուէր եւ Քիլիսի կառավարիչը հրաման կը ստանար տղան Պոլիս զրկելու: Մայրը գաղտնաբար Հալէպ կը բերէր հիւպատոս Փիքէի մօտ: Եպիսկոպոսի մը խնդրանքով Փիքէ կը զրկէ Հռոմ, Ուրբանոս Պապին գոլեճը, որուն դասընթացքը կ'աւարտէ յաջող կերպով:

Պետրոս կ'ընկերանայ Նախիջեւանի եպիսկոպոս Մատթէոսի, որ պապին, Ֆրանսայի թագաւորին եւ Վենետիկի Տոճին կողմէ նամակներ կը տանի Պարսիկներու Շահին: Պետիկ յետոյ կը վերադառնայ Եւրոպա, կը գրէ Ջեհիլ Սութուն (1678) գիրքը, 33 գլուխներու բաժնուած, ուր հետաքրքրականտեղեկութիւններ»կան Պարսկաստանի հայ ժողովուրդի վիճակի մասին, կը խօսի Էջմիածնի վանքին մէջ տեղի ունեցած ժողովի մը մասին, ուր խօսուած է Հռոմի գերագահութիւնը ընդունելու մասին:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա. ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ, հրատարակութիւն Էջմիածին ամսագրի (Մայիս – Յունիս – Յուլիս), Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, 1965:

ՀԱՍԿ, Պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, գրական եւ բանասիրական, թիւ 8–9 Օգոստ. – Սեպտ. 1965: Անթիլիաս (Լիբանան):

ԱՐԾԻՒԸ ԿԸ ՍԱՒԱՌՆԷՐ

Քանի օր է լսած էինք թէ Փարիզի Բուսաբանութեան պարտէզը արծիւ մը ունէր. մինչեւ այն ատեն անկարելի եղած էր ձեռք անցընել արքայական գիշատիչը, ու բաղէներու, շահէններու ու բազմատեսակ թեւաւորներու հաւաքածոյին մէջ, այդ հազուագիւտ տեսակը պակսած էր միշտ:

Պատճառը այն էր որ արծիւը ողջ չէր բռնուեր, ու ամէն անգամ որ անվեհեր եւ արկածախնդիր մարդիկ, մագլցելով սեպ լեռներու անմատչելի գագաթը, ձեռք դրած էին արծիւի բոյնի մը վրայ եւ յափշտակած էին անոր ձագերը, բախտ չէին ունեցած, հակառակ ամէն կարգի խնամքներու, անոնք կը մեռնէին մեծ մայրաքաղաքը չհասած: Ի՞նչպէս յաջողեր էին այս անգամ, ի՞նչ փոյթ, դացինք տեսնելու: Արեւելքի դիմաց, լայն տեղ մը յատկացուցած էին իրեն, ուր պայծառ օրերու մէջ շեշտակի կ'ընդունէր արեւին առաջին ճառագայթները. իր բանտը ընդարձակ վանդակ մըն էր գըմբէթաձեւ ձեղունով, որուն վրայ կը մագլցէին, հետզհետէ հատնելով, տարաշխարհիկ եւ պատուտակ բոյսեր:

Երկու տերեւազուրկ ծառերու կմախքներ կը ցցուէին վանդակին մէջ, տարածելով իրենց մերկ եւ գլխաւոր ճիւղերը այլ եւ այլ ուղղութեամբ. առաջին անգամ, այդ ծառերէն մէկուն գագաթին վրայ տեսանք արծիւը որ բարձր թառած, անշարժ ու չարագուշակ՝ ուսերը կը ցըցէր երկինքին. իր լայն եւ հուժկու թեւերը սեղմուելով պարփակած էին իր վըտիտ եւ ջղուտ մարմինը, կտուցը մխրճած էր կործքին մէջ, եւ փակ աչքերը անտեսանելի կը մնային: Արծիւը կը խոկար:

Երկար ժամանակ նայեցանք վեհաշուք բանտարկեալին, մինչեւ որ արծիւը բացաւ թեւերը, տարածեց լայնօրէն մինչեւ վանդակները, ու իր դէմ չտեսնելով ազատ եւ անսահման տարածութիւնը մի ջոցին, արհամարհելով թռչկոտիլ մէկ ճիւղէն միւսը, թեւերը թօթուեց միայն, երկարատեւ եւ անձկալի սարսուռով մը, ու կրկին ամփոփուեցաւ իր անշարժութեան մէջ ...

Մինչեւ հեռուները, իր թեւերուն ազատութեան բաղձանքը կը թրթռար, զարթեցնելով ըմբոստ եւ բանտարկուած կենդանիները, իրենց անդիտակից եւ կըրաւորական անդորրութենէն:

Անցաւ գարունը, յետոյ ամառը: Դըրախտային գեղեցկութեամբ, Բուսաբանութեան Պարտէզը կ'ընծայէր իր պուրակներուն եւ հովանիներուն խաղաղ եւ կանանչոտ այլազանութիւնը: Արծիւը, միշտ բարձր թառած, աչքերը փակ շուրջի գեղեցկութեան, անշարժ ու ամփոփուած իր մէջը, կը խոկար ...

Որոշեալ ժամուն, երբ գոցելով գառագեղները, իրենց որջերը կամ բոյները կ'առաջնորդէին տարագիր կենդանիները, արծիւն ալ կը տեղափոխուէր. ու պահապանին կեռ դաւազանով չզթայուած, անիկա անկենդան եւ անհետաքրքիր խլեակի մը երեւոյթը ունէր, որովհետեւ իր հոգին, մտածումին անբռնաբարելի եւ աստուածային ազատութեան շընորհիւ խուսափած էր հեռո՛ւն հեռո՛ւն, դէպի երազուած վերջալոյսները, սարերը ու անջրպետները, ու շարժուն եւ լոյծ կուրծքը ծովերուն ...

Բուն արծիւը կը սաւառնէր ...: Ինչ որ կար հոն, Բուսաբանութեան պարտէզին մէջ, գաղափար չէր տար արծիւին ամբողջական իսկութեան մասին, անիկա տարբերութիւն չունէր անպարտելի, կամ երկրիս վրայէն անհետացած անասուններու զմռսուած մարմիններէն:

Վանդակին մէջ ճիւղերու վրայ, արիւնոտ մսի կտորներ կկը փտէին ընդունայն. արծիւը, ափին մէջ դարձուցած ճիրանները, կը մերժէր եւ կ'արհամարհէր այն սնունդը զոր իր պահապանները կը ներկայացնէին ամէն օր:

Նոյնիսկ երբ կը սեւեռէր իր կարմիր եւ անքթիթ աչքը, որուն վրայէն ճերմակ թաղանթը կը բարձրանար յամրօրէն, արծիւը կենդանութիւն չէր ստանար. իր նայուածքը որ սովոր էր անջրպետներ չափել, խորտակուած նետի մը պէս կ'իյնար գետին. ու անիկա քէնով կը նայէր շուրջի չքեղ գեղեցկութեան: Որովհետեւ երբ աչքերը կը գոցէր ու կտուցը կուրծքին մխրճած կ'երազէր, հոգին կ'երթար բանտէն անդին, պարտէզէն դուրս, դէպի իտէալական եւ ձիւնապատ սարերը իր հայրենիքին ...

Արծիւը կը սաւառնէր ...: Անիկա խորտակած էր շղթաները ճղճիմ եւ նենգաւոր մարդուն բռնապետութեան, եւ կը սուրար դէպի ջինջ պայծառութիւնները իր իտէալին, դէպի վեհ եւ անմատչելի բարձրութիւնը իր մտապատկերներուն:

Արծիւը կը սաւառնէր դէպի վեր, դէպի նոր եւ օտար աշխարհներ: Իր անքթիթ եւ կարմիր նայուածքը կը խորասուզէր սեպ լեռներու ճեղքերուն մէջ, կը թափանցէր մինչեւ խորը վիհերուն, կարծես չափելու համար իր վեհանձն եւ լայն թռիչքին հեռաւորութիւնը. ու երկարատեւ վերջալոյսներու շառագոյն երկինքին վրայ, իր թեւերը կը տարածուէին, եւ անոնք առանց թօթուուելու, կը բարձրացնէին զինքը խաղաղ եւ ապահով ալացքով:

Աշնան, արծիւը այլեւս հետաքրքիրներուն չցուցադրուեցաւ. անիկա մեռած էր, բարձր թառած իր վանդակին մէջ, ու իր յաջորդը չունեցաւ, որովհետեւ վերջապէս մարդիկ համոզուեցան որ արծիւը կարելի չէր բանտարկել:

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Տեսնելով հօր մտնելը, չկարողացաւ զսպել յակամայս մի սարսուռ, որն իսկոյն տեղի տուաւ երկիւղի, նշմարելով հօրը երեսին վրայ մի ժպիտ, այն աղետալի եւ շատ ծիծաղը, որ չէր կարող առանց սոսկումի տեսնել: Այսուհանդերձ առանց այլայլելու դիմաւորեց հօրը, մատուցանելով ճակատը հայրական համբոյրին, եւ կրկին նստեց իւր առաջին տեղը:

Խնամակալուհին նստած մի անկիւնում, լռիկ թէյ կը խմէր: Գողթունի գլխով ողջունեց նորան, եւ մի քանի տարտամ հարցեր անելուց յետոյ, մը տազբաղ վերադարձաւ ու կանդնելով խնամակալուհուն առաջ, մեղմ ձայնով ասաց.

— Խնդրեմ, համայեցէք որ վերարկուիս ցեխերը մաքրեն: Յետոյ սպասեցէք ինձ վարի սենեակում, ես կ'իջնեմ շուտով: Զեզ հետ առանձին խօսելիք ունիմ:

Սոքա միայն պատրուակներ էին նորան այնտեղից հեռացնելու համար, որն որ թէյի բաժակը ձեռքին, դեռ չաւարտած եւ առանց պատասխանելու՝ հեռացաւ Գողթունու քամակիցը, կասկածոտ մի հայեացք ուղղելով:

Գողթունի մի բազկաթոռ գլորեց դաշնակի աթոռակին մօտ, որի վրայ նստած էր Երանուհին. եւ թաւ ձեռքովը աղջըկայ փափուկ բազուկը շօշափելով, ըսկըսեց ուշադրութեամբ նորա աչացը մէջ նայել. հազաց, ժպտեց եւ յետոյ այսպէս բաց արաւ խօսակցութիւնը:

— Դարձեա՞լ երկիւղ եմ ազդում քեզ, որ չես ուզում գլուխդ բարձրացնել եւ ուղիղ երեսս նայել. չպէտք է մարդկանց դատել դահավիժաբար: Երբ որ մարդուս հոգին յուզուած է հոգսերով, ի՞նչպէս կ'ուզես որ երեսը ուրախութիւն ցոլայ, իրենց ներքին զգացումը արտաքուստ չյայտնելու յատկութեան մէջ կանայք են միայն ընդունակ ... Արտաքին դաժան կերպարանքս չէ կարող երբեք հաստատել, որ անգութ լինեմ, կամ լաւ եւս ասած, աղջկանս օդուտը չմտածեմ, չճանաչեմ իմ հայրական պարտականութիւնը, ընդհակառակն խիստ լաւ դիտեմ, որ արդէն վաղուց ժամանակ է խորհել քոյ ապագայի մասին ... դիտեմ, եւ լաւ նկատած եմ այս կեանքին քո հասակիդ պահանջմանց բոլորովին անհամաձայն լինելը. եւ վերջապէս մի՞թէ ես չեմ ցանկար քո երջանկութիւնը ... ինչ ես կարծում ... չէ՞ որ այդ իմ հայրական պարտականութիւնն է ... ուստի ...

Ճակատը սկսաւ չփել, կարծես լաւ շարադրելու համար ասելիքը. եւ փոքր ինչ լուռ մնալուց յետոյ՝ շարունակեց.

— Ես այդ մասին միշտ հոգատար էի, միշտ խորհում էի ... սպասելով մի յարմար ու վայելուչ առիթի ... եւ ահա այդ առիթն էլ ներկայացաւ ...

Երանուհի թէպէտեւ նախագուշակած էր հօրը դիտաւորութիւնը, բայց խաբում էր տակաւին ինքն իրան, չուզելով հաւատ ընծայել այդ ստուգութեան, որ իրեն համար շատ դառն էր: Նա աչքերը մեծ մեծ բանալով, անձկութեամբ նայում էր հօրը երեսին, որն որ տեսնելով աղջըկան վարմունքը, շարունակեց կրկին մի փաղաքուշ ձայնով, որ հարկ եղած ատեն դիտէր ճարտարութեամբ գործ ածել:

— Յիշո՞ւմ ես, Երանուհի, սրանից մի քանի շաբաթ առաջ այդիում քեզ հետ ծանօթացող երիտասարդ զինուորականը, վերջապէս Զարեհ իշխանը, որ վաղուց քեզ նշմարած էր եւ համեստ դիտաւորութեամբ ուզում էր հետդ ծանօթանալ, որին դու շատ սառն կերպով ընդունեցար: Մինչեւ անգամ անցեալ երեկոյ նրա մեղ մօտ եղած ժամանակը սենեակիցդ չուզեցիր դուրս գալ, այդ բանը ինձ շատ նեղացրեց: Ես քեզ ոչինչ չեմ ասել մինչեւ այժմ, սակայն կարծեմ, որ դու այդպէս վարուելով՝ հօրդ նախ անպատուած կը լինես, յետոյ այն անձին, որ բարձր դիրք ունի ընկերութեան մէջ եւ ազդեցութիւն, առանց հաշուելու իր երեք միլիոնի արժողութեամբ փողերն ու կայքերը, պէտք է նոյնիսկ ի նկատի ունենալ, որ շատ լաւ ընդունուած է մեծ դքսի պալատում եւ բոլորից յարգուած: Ես կարծեմ, որ մեղ պատիւ պէտք է համարինք այսպիսի անձանց ծանօթութիւնը:

Հայրը այս վերջին խօսքը արտասանելով՝ ծանր կերպով ձեռքերը կը շփէր ու Երանուհու երեսը կը նայէր, որն որ ջղային մի բնիկ դողով ոտքի ելաւ, ձեռքը մեքենաբար դաշնակի մատնաստեղեաց վրայ դնելով, որոնք մեռելային զանգակի նման հնչեցին այդ սպառնալից լռութեան մէջ, յետոյ, հօրը պաղատագին նայուածք մը տալով, ասաց.

— Հայր, առաջին անգամն է, որ այսպէս երկար խօսում ես ինձ հետ՝ առանց բացարձակ միտքդ յայտնելու: Դու ինձ երկիւղ ես պատճառում. գոնէ ...

Իսկ Գողթունի մի քմծիծաղով պատասխանեց աղջկայ այս խօսքերին. ձեռքիցը բռնելով նորից իր տեղը նստեցուց, յարելով.

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(5 Շար.)

ՀԻԻՍԻՍԱՅԳԻ ԹԱՔՈՒՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ

Եղջերու մը, սահնակ մը եւ Լափոնացի մը: Դէպի հարաւ Իվալոն, ցրտաշունչ երկինքին տակ սահմռկած լիճը, մշուշապատ ճահիճները, թունտրայի բնանկարը, որ կարծես հրդեհուած է, օձապը-տոյտ ճամբաներ նոճիներով ցանցնուած սեպաձեւ զառիթափներու միջեւ, լափոնիայի զգայախաբիչ լոյսը:

Ինարին Մեծ Հիւսիսի սրբազան լիճն է, վայրի կենդանիներու եւ փտած ծառերու հոտերով ջուրերու լաբիւրինթոսը: Արծաթագոյն ալիք մը կ'ողողէ յամբ մոլեգնութեամբ լեցուն երկնակամարը եւ անոր կը փոխանցէ տեսակ մը անհանգարտութիւն, պղտոր ու ծանրակշիռ բան մը, որ կ'ողեկոչէ խոր կարօտաբաղձութիւններ, հեթանոսական հնամենի երգերով բեռնաւոր դիցաբանութիւն մը:

— Ինարի ... դուրս ցայտելով ջուրերէն, ուր կը ցոլայ բեւեռային անտառը, ամուլ եւ ժանիքաւոր կը նշմարուի Ուքոնսարին: Լափոններու սրբավայրն է ան, որ ծածկուած է մելամաղձոտ լուսապսակով մը: Գարնան եւ աշնան, Լափոնացիները զոհեր կը մատուցանեն, շուներ եւ եղջերուներ, սիրաշահելու համար ուրուականները: Հիւսիսի այս երկիրներուն մէջ եղջերուն կը համարուի սրբազան կենդանի: Ֆինլանտական Մեծ Հիւսիսի Լափոնացիները կը վախնան միայն Ուքոնսարիէն: Անոնցմէ ոմանք կը պաշտեն արջը, նախահայրերու սրբազան գազանը: Լափոնացիներուն մեծամասնութիւնը եւ յատկապէս երիտասարդները, իրենց եղջերուներն ու շուները իբր զոհ կը մատուցանեն Ուքոնսարիին:

Գարնան նախերգանքն է, Մայիս ամիսը, բազմացման ամիս: Լափոնացի հովիւները դիշեր ցերեկ ճամբորդած են շարունակ, գտնելու համար արօտավայր մը: Անոնք եկած են հիւսիս – արեւելեան երկրամասէ մը, ընդարձակ եւ վայրի անտառներու մէջէն, արագահոս ջուրերու երկայնքէն, որոնց վրայ լաստավարները դէպի հարաւ կը քշեն իրենց կոճղերը: Եկած են՝ կատարելու համար հնադարեան ծէս մը, որպէսզի եղջերուները ծնունդ տան առողջ ձագերու, որպէսզի անսահման պարապ տարածութիւններու հողերը սնունդ հայթայթեն էգերուն եւ ապագայ արջառներուն:

Հեռուն, դէպի արեւմուտք, վաչկատուն Լափոնացիներուն մայրաքաղաքը՝ Քարեսուանտոն, թափուր մնացած է: Հոն կը տեսնուին միայն զբօսաշրջիկներ, որոնք կ'ուղղուին դէպի Քիլփիսիարուի լիճը, որ սահմանն է Ֆինլանտայի, Շուէտի եւ Նորվեկիոյ: Հոն, ջուրերու եզերքը Սաանաթունրորի փէշերուն կը տիրապետեն գլխու պտոյտ տուող բուրմունքներ:

Փտած ծառերու վայրի հոտն է: Փեհր Հոկոթրոմ, Լափոնացիներու առաքեալը, երկու դար առաջ ըսած է, թէ եղջերուն Լափոնացիներուն կուտայ, ինչ որ հողն ու ծովը կուտան հեռաւոր ժողովուրդներուն: Եղջերուն միս եւ կաթ է, հագուստ եւ դանակ, սահնակ եւ «Քոթա» այսինքն Լափոնացիներուն հիւղակը: Այս պատճառով կ'ըսեն, «Եղջերու մը, սահնակ մը, լափոնացի մը»: Առանց եղջերուի, սահնակը անկարող պիտի ըլլար սուրալու Մեծ Հիւսիսի երկայնքին ու լայնքին: Մա՞րդը ... Մարդը ձիւնի փաթիլ մըն է, զոր կը հալածեն բեւեռային ձիւնամրրիկները: Յաւիտենական է՝ եղջերուն միայն:

Եղջերուներու արջառ մը կը կոչուի «այէլլօ», ինչ որ կը նշանակէ «կ'ապրի» կամ «ձեզի կեանք տուող բան մը»: Լափոնացիները ունին քիչ զարգացած լեզու մը: Մեծ Հիւսիսի մէջ կան բազմաթիւ բարբառներ, բայց բառերու մեծամասնութիւնը կապ ունին եղջերուներու բուծման հետ: Ոչ իսկ սիրային երգ մը կարելի է երեւակայել առանց եղջերուներու գոյութեան:

Հազարաւոր տարիներէ ի վեր Լափոնացիները ունին իրենց անձեռնմխելի աւանդութիւնները, որոնք նուիրական են, ինչպէս եղջերուն: Ամուսնացող աղջիկ մը կը պահէ իր ընտանեկան մականունը: Աղջիկան մը ձեռքը խնդրելու եկած երիտասարդը նուէրներ կը բերէ անոր մօրը համար: Բայց մայրերը իրենց աղջիկները կը մերժեն այն երիտասարդներուն, որոնք չեն ապացուցաներ, թէ կրնան բռնել վայրի եղջերու մը, ընտելացնել եւ մեծցնել զայն: Մէկ տարի շարունակ ան պարտաւոր է մնալ իր ապագայ աներոջ բնակարանին մէջ, ուր պէտք է ծառայէ հլու հնազանդ: Տքնաջան աշխատանքով ձեռք կը ձգուի սեփական տան մեծապատուութիւնը, քանի որ Լափոնացիներու կեանքը ինքնին տաժանելի է՝ անակընկալներով լեցուն:

Հ. Լ.

ՆՈՐԵՐ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Լիտոյէն (Վենետիկ) Օր. Արշալոյս Ծովիկեան արուեստի եւ գրականութեան տոքթորան ստացած է: Իբրեւ աւարտաճառ ներկայացուցած է հայկական մանրանկարչութիւնը:

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՈՍԿԱՆ ԷՖ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ Ա. ՏԻՊԱՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Հիւրրիյէթի մէջ Միտհաթ Սէրթօղլու կը գրէ.— Թուրքիոյ մէջ թղթատարական կազմակերպութիւնը կը սկսի Սուլթան Մահմուտ Բ.ի օրէն: Ապտիւլ Համիտ երբ գահ բարձրացաւ, դարձեալ ձեռք առաւ այս խնդիրը, թղթատարական մեքենան թէեւ բանիլ սկսաւ, բայց անկանոնութիւնները վերջ չունէին: Ան որ նամակ պիտի տար, պարտաւոր էր դիմել նամակատան տնօրէնին, որ գործը կը յղէր հաշուակալին, հոնկէ ալ գանձապահին, որուն պիտի տրուէր փոխարժէքը, ստացագրի փոխարէն:

Պոլսոյ մէջ, թղթատարական առաջին կեդրոնատեղին հիմնուեցաւ այն տեղը, ուր ներկայիս կը գտնուի Իշ Պանքայի Պոլսոյ մասնաճիւղը: Օսմանեան թղթատարական կազմակերպութիւնը 1914-ին ամէնէն կատարեալ վիճակին հասցուց Թղթատարութեան Նախարար Ոսկան էֆէնտին (Մարտիկեան): Իբր օրինակ պէտք է յիշել թէ նոյն տարին, Ոսկան էֆէնտի հրապարակ հանեց այնպիսի գեղեցիկ դրոշմաթուղթեր, որոնք «դրոշմաթուղթերու թագուհի» կոչուեցան: Ոսկան էֆէնտի հրապարակ հանեց նաեւ զանազան արժէքներով դրոշմաթուղթի քարնէներ, դրոշմաթուղթ կրող պահարաններ եւ թուղթեր: Հաստատեց նաեւ ամենախիստ հակակշիռ մը, թղթատարական վարչութեան եւ պաշտօնէութեան մէջ եւ ամէն ինչ կարգի դրաւ: Ինքն իսկ քննելու կ'երթար թղթատարական ամէնէն հեռաւոր կեդրոնները եւ նամակատուները, եւ ով որ իր պաշտօնին գլուխը չէր գտնուեր, պաշտօնանկ կ'ըլլար անմիջապէս»:

Յօդուածագիրը յետոյ կը պատմէ Բումէլի Հիսարի հեռագրատան մէջ պատահած ծանօթ դէպքը, որով Նախարար Ոսկան Մարտիկեան կէսօրին մօտ գացած էր պարզ հայրենակցի մը պէս հեռագիր տալու, բայց հոն գտած չէր պաշտօնեան, որ դուրս գացած էր ճաշելու եւ կամ նարտ խաղալու: Պաշտօնեան վերջապէս եկած էր եւ ջղայնացած՝ յանդիմանած էր Ոսկան էֆէնտին, որ հետեւեալ հեռագիրը տուն տուած էր իրեն.— Ձեզ պաշտօնանկ կ'ընեմ, ուրիշ մը կարգուած է ձեր տեղ:

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Սիկիլիացի կին մը 1963էն ի վեր կ'ապրի արուեստական սիրտով մը, որ թրանզիսթէօրի մը եղանակով կը գործէ երեքէն հինգ տարի:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ, ուր փոխադրուած էր իր քայքայուած առողջութիւնը դարմանելու համար, մեռած է Մեսրոպ Փամպուքճեան: Ողբացեալը գնահատուած դէմք մըն էր Պոլսոյ մէջ, ուր ունեցած է հանրային գործունէութիւն: Անդամակցած էր Կեդրոնականի խնամակալութեան եւ այլ մարմիններու, նիւթական եւ բարոյական ամէն աջակցութիւն բերելով՝ հանրանուէր որեւէ ձեռնարկի: Բնիկ Մշեցի, Կեդրոնականի եւ Պէրպէրեանի արժանաւոր աշակերտ, Մեսրոպ Փամպուքճեան ունէր նաեւ գրական ընդունակութիւններ:

×

ՊՈԼՍՈՅ «Ս. Փրկիչ» ազգային հիւանդանոցին մէջ, երկարատեւ հիւանդութենէ ետք, իր մահկանացուն կնքած է բժ. Գարեգին Շահնազարեան, որ քաջ ծիսագէտ էր, բանասէր եւ ազգային հարցերու հմուտ մեկնաբան: Իր երիտասարդութեան շրջանին գտնուած ըլլալով էջմիածին եւ այլուր, առիթը ունեցած էր պըրպըտելու եւ ուսումնասիրելու հայ վանքերը, մշակոյթի կեդրոնները եւ ընկերային կեանքը՝ իր կրօնա – վարչական երեսներով:

Աշխատակցած էր զանազան թերթերու եւ պարբերականներու՝ բժշկական ու բանասիրական յօդուածներով:

×

ՇՆՈՐՔ ԱՐՔ., Սեպտեմբեր 10ին Պոսթըն հասած է: Ներկայիս շրջապտոյտ մը կը կատարէ Քալիֆորնիոյ շրջանին մէջ:

×

ՆԻԻ ԵՈՐՔ վերադարձած է երգահան Ալան Յովհաննէս, որ վերջերս երկար շրջապտոյտ մը կատարած էր Եւրոպայի եւ Խորհ. Միութեան մէջ:

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ մէջ բացուեցաւ «Մեսրոպեան» նախակրթարան եւ երկրորդական ամենօրեայ վարժարանը: Աշակերտութեան թիւն է ութսուն: Հոդաբարձութիւնը վստահ է, թէ շուտով պիտի բարձրանայ այդ թիւը, երբ կարգադրուի փոխադրութեան հարցը:

ԼԻԶՊՈՆԻ Սանթա Կեսթրուտէր հանրային պարտէզին մէջ Յուլիս 20ին բացումը կատարուեցաւ Գ. Կիւլպէնկեանի յուշարձանին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Գնդապետ Ռայէնի ճեպընթացը» շարժանկարին մէջ յաջող խաղարկութիւն մը ի յայտ կը բերէ Ռ. Պաքալեան: Հայազգի դերասանը գլխաւոր դերակատարն է Ֆրանք Սինաթրայի կողքին:

ԴԵՂԱԳԻՐ ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆ

Սէրը չեն դիտեր աչքերով, այլ միայն հոգիով:

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

Կեանքի երեկոն միասին կը բերէ իր նրագը:

ԺՈՒՊԷՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Այո, շատ յուզիչ է, մանաւանդ մեծ տաղանդի տէր աղջկան մը համար: Միթէ տեսա՞ծ էք զինքը իր խաղարկութեան մէջ:

— Ոչ: Իր գործադրած թեթեւ արուեստը չի հետաքրքրեր զիս: Թէեւ ժողովուրդը այժմ այդ արուեստին վրայ կը խենթենայ, բայց այս հոսանքը երկար չի կրնար տեւել:

— Ահ, գոչեց Փուարօ, ահաւասիկ ինքնաշարժ մը:

Եւ դաւազանը բարձրացնելով՝ նշան ըրաւ կառավարին:

— Ես մինչեւ Համմերսմիթ պիտի շարունակեմ քալել, յայտարարեց Ռոս: Այնտեղէն փապուղին ուղղակի իմ բնակավայրս կը տանի զիս:

Ու յանկարծ բարձրաձայն խնդուք մը արձակեց.

— Երէկ գիշերուան հացկերոյթը յիշեցի:

— Յետո՞յ ...

— Տասներեք հոգի էինք սեղանին վրայ: Վերջին պահուն հրաւիրեալներէն մէկը զանց առած էր ներկայ ըլլալ եւ միայն ճաշի վերջաւորութեան նկատեցինք մասնակցողներուն թիւը:

— Եւ ո՞վ եղաւ առաջինը սեղանէն հեռացող, հարցուցի ես:

Դարձեալ տարօրինակ պզտիկ խնդուք մը ունեցաւ եւ.

— Ես, պատասխանեց:

ԳԼՈՒԽ 16

ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երբ պանդոկ հասանք, տեսանք որ Ժաբ մեզի կը սպասէր:

— Պառկելու երթալէ առաջ, ըսաւ ան, ուզեցի դալ եւ քիչ մը շատախօսել ձեզի հետ:

— Գործերը լաւ կ'երթա՞ն, հարցուց Փուարօ:

— Ոչ շատ լաւ՝ եթէ ճշմարտութիւնը կ'ուզէք: Արդեօք չէ՞ք ուզեր օգնել ինծի ձեր պայծառատեսութեամբ, պարոն Փուարօ:

— Ինչո՞վ ...:

— Պարոն Փուարօ, մասնաւորաբար կ'ուզեմ ձեր կարծիքը առնել միեւնոյն անձին երկու զանազան տեղեր ներկայ գտնուելուն մասին:

— Զարմանալի... ճիշդ ու ճիշդ ես ալ նոյն հարցումը կ'ուզէի ուղղել ձեզի: Դուք կը ճանչնա՞ք Գարլոթա Ատամսը:

— Իր անունը իմացած եմ, բայց չեմ գիտեր թէ ո՞ւր:

— Փուարօ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները տուաւ անոր եւ յայտնեց բոլոր այն եզրակացութիւնները, որոնց յանդած էինք մենք:

— Կրնայ ըլլալ որ ինքը ըլլայ, ըսաւ Ժաբ: Հագուստները, գլխարկը, ձեռնոցները ... եւ չէկ կեղծամը ...: Պարոն Փուարօ, դուք աննման մարդ մըն էք: Սակայն, կարծեմ թէ քիչ մը կը չափազանցէք: Ոչինչ կայ հաստատող, որ Գարլոթա Ատամս սպաննուած ըլլայ: Գարլոթա Ատամս ոճիրին պատասխանատուն է, եւ կասկած չկայ այս մասին: Բայց այժմ ուրիշ վերադրութիւն մը գտած եմ իր արարքին:

Ան գացած է Լորտ Էճվարը տեսնելու զուտ անձնական հաշիւ մը մաքրելու համար: Թերեւս ուզած է անոր բարոյական համբաւին սպառնալ, քանի որ մեծ գումար մը գանձելու յոյսը կը յայտնէ: Երկուքին միջեւ կրնայ մեծ վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցած ըլլալ եւ Գարլոթան սպաննած է լորտը: Եւ երբ վերադարձած է իր բնակարանը, զգացած է ծանրութիւնը առանց կանխամտածած իր ոճիրին, եւ խելագարած՝ ընդունած է կարեւոր չափով վերոնալ:

— Այդ բացատրութիւնը բաւակա՞ն կը թուի ձեզի:

— Բնականաբար, կան դեռ բազմաթիւ մանրամասնութիւններ, որոնց տեղեակ չենք տակաւին: Յամենայնդէպս, այս ենթադրութիւնը ստոյգ կը թուի ինծի: Միեւնոյն ատեն կը հետեւցնեմ թէ ծպտումը եւ ոճիրը որեւէ կապ չունին իրարու հետ: Այդտեղ ես կը տեսնեմ զարմացուցիչ դիպուած մը:

Ես գիտէի, որ Փուարօ չէր բաժներ նոյն կարծիքը: Այսուհանդերձ, առանց համոզուած ըլլալու, պատասխանեց.

— Այո, կրնայ ըլլալ ...

— Իսկ ի՞նչ պիտի ըսէք երրորդ լուծումի մը համար.— Ծպտումը պարզ եւ անմեղ կատակ մըն էր միայն, բայց հեռաւոր դիտող մը օգտագործած է զայն՝ ոճիրը գործելու համար: Ի՞նչպէս կը գտնէք. այս գաղափարը զէ՞շ է միթէ: Սակայն ես կը նախընտրեմ առաջինը: Իսկ թէ ի՞նչ կապեր կային Լորտին եւ արուեստագիտուհիին միջեւ, անշուշտ կը ստուգենք աւելի ուշ:

Փուարօ խօսեցաւ Գարլոթայի իր Ամերիկայի քրոջ գրած նամակին մասին եւ Ժաբ յայտարարեց թէ այդ նամակը կրնայ մեծապէս օգտակար ըլլալ:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մինէլեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝
ՀՈԳՈՒՀԻ ՄԻՆԷԼԵԱՆԻ
մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

ՎԱԼԱՆՍԷՆ Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ եւ Վերոնիքա Դաւիթեան ողբացեալ ընկեր Գեղամ Սարոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն, Շ. Միսաքեան եւ Ս. Թէհլիրեան սրահներուն, Մշակոյթի Տան եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման 15ական Ֆրանք :
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պաղտիկ Պաղտասար Քիլիճեանէ հարիւր Ֆր. իր կնոջ Արուսեակ Քիլիճեանի մահուան քառասունքին առթիւ : Նաեւ տասը Ֆր. Տէր եւ Տիկին Մալաթեանէ նոյն առթիւ : Մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ողբացեալին ամուսնոյն եւ ընտանեկան պարագաներուն :

×

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները .—

Տէր եւ Տիկին Թաւշանճեան 50 Ֆրանք, Փարիզէն Տիկ. Եաղուպեան քսան, Վիէնէն Պ. Մ. Ալթունեան տասը, Պ. Տօնայեան տասը : Միացեալ Նահանգներէն Պ. Յ. Շապուհեան հարիւր, Քլէրմօն – Ֆէրանէն Տէր եւ Տիկին Պաղտասարեան, փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Սիրանուշ Քէշիշեանի մահուան առթիւ յիսուն Ֆրանք Աղքատախնամին : Նոյն առթիւ Այրի Տիկին Քէլէլեան 30 Աղքատախնամին :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ժամերգութիւն եւ պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԱՐԻՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. եւ ԱՐԾԻՒ Միութեան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլ Ալհամպրայի սրահին մէջ, Շաբաթ, 27 Նոյեմբեր :
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :
Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐՁԷ

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :
Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներու ու խումբերու, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :
Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալամպրագի սրահին մէջ :
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

×

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
Կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ :
Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբին :
Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :
Յովհ. Շիրազի ծննդեան 50ամեակին առթիւ ՄԻՍԱԿ ԱՊԱՃԵԱՆ կ'արտասանէ բանաստեղծին «Սիամանթօ եւ Խաջեզարէ» պոեմը :
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :
Մուտքը ազատ է

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Պարտիզակցիներու ընտանեկան հաւաքոյթը, Կիրակի Նոյեմբեր 7, կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին, Սեւռի Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի սրահը :
26, Rue Troyon, SEVRES
Métro Pont de Sèvres
Կը նախագահէ՝
Փրոֆ. ԳԱՌՆԻԿ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Այս տարի նոր այցելուներու թարմ յիշատակներէն զատ պիտի ցուցադրուի, դեռ երկու ամիս առաջ քաշուած, Պարտիզակի նոր Ֆիլմ մը, եւ... եւ, երիտասարդներու եւ այլոց՝ կողմէ անակնկալներ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին
Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէնի դասընթացքը, ինչպէս ամէն տարի՝ ըսկըսած է Հոկտ. մէկին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ, 5 Ռիւ Փափէռ, Տիկ. Պատուականեանի ուսուցչութեամբ :
Կը հրաւիրուին ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի դասընթացքին որ տեղի կ'ունենայ ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկունները ժամը 18էն 21 :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիական հաւաքոյթը :
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

GROUPE FOLKLORIQUE DU CLUB PARIS - ATHENES
Sous la direction de Mlle YARIAMAGEZ
որ պիտի պարէ հռչակաւոր Zorba Le Grec ի պարը

GROUPE FOLKORIQUE DE L'ASSOCIATION DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE, sous la direcion de Monsieur MAKIAN
Ազգային տարազներով

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :
Կը խօսի Ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ, նաեւ տեղեկութիւններ եւ տպաւորութիւններ Հայաստանէն :
Արտասանութիւն, երգ եւ զանազան անակնկալներ :
Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէնի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Վերսկսած են Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները :
Արձանագրութիւնները կը կատարուին Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2–5, Ռիւ Պլէօ 17 :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան Բ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցի սրահին մէջ :
Օրակարգ.— Ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քափէ Թերմինիւսի առջեւէն :
Ճաշ Սէն թ'Աման լէ գ'Օ : Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ :
Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Ժամանում ժամը 16·30ին : Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :
ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն-Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :
Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :
Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական էկզարք :
Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիթր տը Վօյաժ :

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN
Արձանագրութիւնները կը փակուին
Նոյեմբեր 4ին :

Salle PLEYEL

DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 45

LE CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
présente

ARMENIE 1915

L'EXTERMINATION D'UN PEUPLE

Grande Conférence avec projections sonorisées

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ :

Կազմակերպուած ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ կողմէ
Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներու և 16, Rue Lafayette (Métro Chaussée-d'Antin) — PRO. 52-88
Ա. Աղամեանի մօտ : Գին 5, 8, 10 եւ 12 ֆրանք :

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 80 Ֆ·	Հատը	0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
21
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
21 OCTOBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ԵՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10440

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.440

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍ

Մխայէլ Արաբական Հանրապետու– թեան առաջին փոխ – նախագահ մարէշալ Ազատէ Հաքիմ Ամէրի Փարիզ այցելու– թիւնը վերջ տուաւ այն անբնականոն կա– ցութեան, որ ստեղծուած էր 1956ի աշ – նան՝ զարաւոր բարեկամութեան կապե – րով իրարու զօդուած երկու պետու – թեանց միջեւ :

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ Ֆրանսական ազդեցութիւնը տիրապետող եղած է մի– ջին դարէն, Խաչակիրներու օրերէն սկըս– եալ : Այդ ազդեցութեան դէմ զարերու ընթացքին պայքար մղած է Մեծն Բրի – տանիա, որ իր աշխարհակալական ծրա – գիրներուն դէմ խոչընդոտ մը կը նկատէր Ֆրանսան :

Մեծն Նափոլէոն իր փառքի օրերուն (1798 – 1799) գրաւած էր Եգիպտոսը : Իր արշաւանքին մէջ ուղեցած էր հը – նագիտներու, լեզուաբաններու, պատմա– բաններու խումբ մը, որ տարիներու ըն – թացքին պայքար մղած է Մեծն Բրի – տանիա, որ իր աշխարհակալական ծրա – գիրներուն դէմ խոչընդոտ մը կը նկատէր Ֆրանսան :

Մեծն Նափոլէոն իր փառքի օրերուն (1798 – 1799) գրաւած էր Եգիպտոսը : Իր արշաւանքին մէջ ուղեցած էր հը – նագիտներու, լեզուաբաններու, պատմա– բաններու խումբ մը, որ տարիներու ըն – թացքին պատրաստեց « Եգիպտոսի նկա – րագրութիւնը » , հոյակապ գործ մը , բաղկացած 22 մեծադիր հատորներէ (1809 – 1822), որոնց ուղը պատմական եւ գիտական բնագիր եւ 14ը ատլաս : Ինախընթաց հրատարակութիւն մը, ո – րուն նմանը կարելի չէ գտնել ուրիշ եր – կիրներու մասին :

Ֆրանսացի լեզուաբան Շանփոլիոն գը– տաւ եգիպտական մեհենագրութիւններու բա– նալին : Ժ. Ժ. Մարսէլ, Ամէնէ Ժոպէր եւ ուրիշ Ֆրանսացի պատմագէտներ ու գիտնականներ կարեւոր դեր կատարեցին Եգիպտական գարաւոր մշակոյթը ծանօ – թացնելու համար աշխարհի :

Նորագոյն ժամանակներու մէջ Ֆրան – սայի ակադեմական Գարբրիէլ Հանոթոյի նախագահութեամբ լոյս ընծայուեցաւ « Ե – գիպտական ազգի պատմութիւնը », հօթը հատոր (1931 – 1936) :

Ֆրանսացի Ֆէրտինան որ Լէվհսան էր, որ բացաւ Սուէզի ջրանցքը 1869ին :

Ֆրանսական մշակոյթն ու գրականու – թիւնը մեծ նուաճումներ կատարեցին Ե– գիպտոսի մէջ, ուր անգլերէնը երկրորդ – գիտական աստիճանի վրայ մնաց միչտ, հա– կառակ անոր, որ փարաւոններու երկիրը ձեռքէ էր անգլիական տիրապետու – թեան եւ ազդեցութեան տակ 1882էն մինչեւ 1952ի զինուորական յեղափոխու– թիւնը եւ Սուէզի ջրանցքի պարպումը 1954ին :

Ֆրանսական կրթական հիմնարկու – թիւնները եգիպտոսի գլխաւոր քաղաք – ներուն մէջ բարերար գեր խաղացած են ամուր ջամբելու համար սերունդներու : Ֆրանսական հնագիտական հիմնարկու – թիւնը պեղումներով եւ պատմական ու հնագիտական ուսումնասիրութիւններ – ով մեծապէս սատարած է եգիպտագի – տութեան :

Ինչքան սերտ կապեր կային երկու եր– կիրներու միջեւ, երբ հանրապետական յարձակումը որոշ դժուարութեանց հան – դիպեցաւ՝ իր չինարարական ծրագիրնե – րու իրագործման համար :

Նասէրի ամբարտակը Նեղոսի վրայ սատարած էր ոռոգելու անապատի տարա– ծութիւնը անջրդի հողեր, բամպակագործ – ութեան համար երկրագործական արտա – դրութիւնները :

Այս բամպակագործ ձեռնարկին նիւթա – կան ապահովելու համար Ամերիկայի եւ Միջազգային ուրիշ երկիրներու բանակ – ցութեան դիրքը, ի վերջոյ փոխ – վը– ճարտարապետը, որ 1956 Յուլիս 23ին, գին – գիտական յեղափոխութեան (1952 Յու – լիս 23) չորրորդ տարեդարձին ազգայնա– ցուց Սուէզի ջրանցքի միջազգային ըն – կերութիւնը, ծանր հարուած մը հասցը –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԻՇՏ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

ՆՈՐԷՆ ԼՕԶԱՆԸ ԽՆԴՐՈՑ ԱՌԱՐԿԱՅ ԿԸՆԵՆ

«Թուրքիա կը մնայ վճռական կէպրոսի ազընչութեամբ : Ով ալ ըլլայ օրուան կա– ռավարութիւնը, մենք, կիպրոսի մէջ մեր քաղաքացիներուն իրաւունքները պիտի պաշտպանենք մինչեւ ծայրը : Թուրքիա որոշած է վերստին ռմբակոծել Կիպրոսը, եթէ երբեք Մակարիոս նոր արիւնահե – ղութիւններու տեղի տայ», յայտարարեց Թուրքիոյ վարչապետ Իւրկիւպլիւ , Թուրք լրագրողներու ի պատիւ տրուած հաշի մը ընթացքին : Թուրքիոյ վարչա – պետը սպառնաց նաեւ Պոլսոյ Տիեզերա – կան պատրիարքութեան. « Պատրիար – քութիւնը Թուրքիոյ հիւրասիրութեան ա– ռարկան պիտի դառնայ, ինչպէս էր հինգ հարիւր տարիէ ի վեր, եթէ երբեք Լո – զանի համաձայնութեան տրամադրու – թիւնները յարգուին, բայց եթէ պատ – րիարքարանը չյարգէ զանոնք, իր արժա– նի պատասխանը պիտի ստանայ : Պէտք է պատրիարքարանը կրօնքով զբաղի, եւ ոչ թէ քաղաքականութեամբ » :

× Թուրքիոյ նախագահը՝ Կիւրսէլ, հերքեց իր հրաժարման կապակցաբար չորեք լուրերը, որոնց արձագանգ կա– տար «Ենի Սապանպուլ» : Այս առընչու – թեամբ նախագահը յայտարարած է. « Է – թէ երբեք փափաքէի Եւրոպա երթալ զարմանումի մը ենթարկուելու համար , նախ պէտք է ամրապնդեմ իմ դիրքս : Ես չեմ ուզեր ինծի համար ոսկեայ վանդակ մը շինել եւ հոն մտնել : Ես ուզածիս պէս կրնամ երթալ ու գալ : Ես ազատ եմ : Ես ինծի համար ոսկեայ վանդակ մը չեմ ուզեր : Ես ուզածիս պէս կրնամ երթալ ու գալ : Ես ազատ եմ : Ես ինծի համար ոսկեայ վանդակ մը չեմ ուզեր :

1956ի Հոկտեմբերին, գրեթէ ճիշդ այն օրերուն երբ Հունգարիոյ մէջ յեղափո – խութիւն կը ծագէր կարմիր բռնապետու– թեան դէմ, Իսրայէլ յարձակեցաւ Եգիպ– տոսի վրայ : Քանի մը օր վերջ կիպրոսի մէջ համախմբուած անգլիական ու Ֆր – անսական օդանաւեր ու պինուորներ օդնութեան հասան Իսրայէլի :

Մէկ կողմէ Ժ. Մոլէթիւնը, մեւս կողմէ Մ. Նահանգները վերջնագիր ուղղեցին Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իսրայէլի, զադ– րեցնելու համար զինուորական գործո – ղութիւնները Եգիպտոսի դէմ : ՄԱԿը մի– ջամտեց եւ վերջ դուաւ այս «արկած»ը , որ պատմութեան անցած է այլեւս :

Սակայն այդ «արկած»ին հետեւանքը չատ ծանր եղաւ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի համար, որոնք մեծ կորուստներու են – թարկուեցան՝ նիւթական ու բարոյական : Փակուեցան Ֆրանս. եւ անգլ. վարժա – րանները, զրաւուեցան Ֆրանսացիներու եւ Անգլիացիներու առեւտրական եւ ճար– տարարուեստական հիմնարկութիւննե – րը , ազգայնացուեցան զրամատուները եւ երկու երկիրներու քաղաքացիները հը– րաման ստացան հեռանալու Եգիպտոսէն :

Տարիներ վերջ, երկար բանակցութիւն– ներու հետեւանքով համաձայնագրեր կնքուեցան Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հետ՝ հատուցումները ճշդելու համար :

Այժերիոյ կռիւները, արդէն կ'ըլլային Ֆրանսայի հետ դիւանագիտական խզը – ուած յարաբերութիւնները վերահաստա– տելու :

Զօր. ըլ կոլի քաղաքականութիւնը հանդէպ զաղթավայրերու՝ մեծ տպաւո – րութիւն գործեց Եգիպտոսի վարիչներուն վրայ : Ու դիւանագիտական յարաբերու – թիւնները վերահաստատուեցան երկու երկիրներուն միջեւ՝ Այժերիոյ անկախու– թենէն ետք :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

չատոնց մեկնած էի արդէն : Բժիշկներս դիս վատահեցուցին թէ Եւրոպայի մէջ տրուած խնամքները ոչինչով կը տար – բերին Թուրքիոյ մէջ գործադրուածնե – րէն : Առողջական որեւէ պատճառ չկայ, որպէսզի ես պաշտօնս լքեմ » :

× « Կարելի է նկատի ունենալ համայ– նավար կուսակցութեան մը օրինաւոր գո– յութիւնը» , յայտարարեց նաեւ վարչա – պետ Իւրկիւպլիւ , աւելցնելով. «այս ձե – ւով կարելի կը դառնայ դիտնալ թէ ով համայնավար է կամ ոչ : Այս կուսակցու– թեան հիմնադրութիւնը պէտք չէ արտօն– ուի ոստիկանական գործի մը նպատա – կով, այլ թոյլ տալու համար համայնա – վարներուն որ իրենց գաղափարները պաշտպանեն » : Այս յայտարարութիւն – ները չուրջ լրագրողներու հարցումնե – րուն պատասխանելով , նախագահ Կիւր – սէլ իր կարգին նշեց . «Զորս տարի ա – ռաջ ես ալ յայտնած էի նոյն տեսակէտը : Անձնապէս օդտակար կը նկատեմ որ հա– մայնավարները գաղտնի կազմակերպու – թեան իրենց վիճակէն դուրս դան » : Թուրքիոյ մէջ համայնավար կուսակցու– թիւնը արգիլուած կը մնայ աւելի քան քառասուն տարիներէ ի վեր :

ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՄԸ ԵԻՍ ԼԸՔԱՆԻԻԷ

Ժողովրդական Շարժումի նախագահը Լէքանիւէ անձամբ յայտարարեց թէ թեկնածու է նախագահութեան : Ամէնէն առաջ հրաժարեցաւ Ժողովրդական Շար– ժումի (ՄՒ ԷՒ Փէ) նախագահութենէն : Մամուլին յանձնած յայտարարութեամբ մը, նոր թեկնածուն կը չեշտէ .— «Ցայտ– նած է արդէն թէ կեդրոնը թեկնածու մը պիտի ունենայ : Այդ թեկնածուն եմ : Այ– սօր հրաժարականս կուտամ ՄՒ ԷՒ Փէի նախագահութենէն, ոչ թէ ուրանալու համար համոզումներս, որոնք ծանօթ են, այլ ցոյց տալու համար փափաքս վեր մնալու զոյութիւն ունեցող քաղաքական կազմակերպութիւններէն : Իր վերջին ճա– ռին մէջ, Նախարարապետը պայքարը կը տեսնէր միայն ներկային եւ անցեալին միջեւ, ես կ'ուզեմ ապագային ճամբա – նները բանալ » :

Ներկայիս ուրեմն պաշտօնական թեկ – նածուներն են .— Թիքսիէ – Վինեանքուռ, Միթթրան, Մարսիլհասի, Անթիէ, Լէքա – նիւէ : Անմիջական կը նկատուի կոլեան թեկնածուին նշանակումը :

Այս նոր թեկնածութեան առթիւ, իր դառնութիւնը յայտնեց Մարսիլհասի, որ կը սիրէ նաեւ յիշել թէ ոչ մէկ կուսակ – ցութեան պատկանած է եւ նախարար ալ չէ եղած : Յայտնած է միշտ թէ ինք կը քաշուի միայն փինէի առջեւ եթէ այս վերջինը ի վերջոյ տեղի տայ և իր թեկ – նածութիւնը դնէ : Մարսիլհասի յայտ – նած է առջի օր, «Պայքարներ կան որոնք կրնան չծառայել երկրին եւ նոյնիսկ վը– նասել այն մարդոց որոնք այդ պայքար– ները կը տանին » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅի գրական շրջանակներուն մէջ կը խօսուի թէ երեք գրագէտներ , որոնցմէ կարդ մը գործեր տարիներ ա – ռաջ հրատարակուած էին Արեւմուտքի մէջ, ձերբակալուած են եւ չուտով պիտի դատուին : Գրագէտներէն մին կը կոչուի Ապրամ Թէրց, միւսը Տանիէլօ, իսկ եր – րորդին անունը կը մնայ անյայտ : Կ'րս– ուի թէ Ապրամ Թէրց ծածկանունն է Ան– տրէ Սինեաւսքիի, «Նովի Միր» թերթին գրական քննադատն ու Պորիս Փասթեր – նաքի մտերիմը : Արեւմուտքի մէջ տըպ – ուած այս երեք գրագէտներուն գործերը Ռուսիոյ մէջ արգիլն իսկ տպուած գոր – ծերու թարգմանութիւններ չեն , այլ բնագիրներ՝ որոնք Արեւմուտք դրկուած են Խորհրդ. Միութեան համար ապօրինի ճամբաներով :

ՍԱՑԿՈՆԷն կը հաղորդեն թէ վերջին չաբաթներուն ընթացքին համեմատաբար խաղաղ վիճակ մը կը ներկայացնէ Վիէթ– նամ : Ամերիկեան կռիւներէն ետք կարելի է եզրակացնել թէ ամերիկեան օդուժը — աւելի քան հազար օդանաւ եւ 1500 թռան, առանց հաշուելու Ղրղ նաւատորմի եւ Օ– քինավայի Խարիսխին Պէ–52 օդանաւերը — գործնականօրէն անկարելի կը դար– ձընէ, բացառութեամբ մթնոլորտային չափազանց աննպաստ պարագաներուն , Վիէթքոնկներու որեւէ ձեւի լուրջ յար – ձակում : Նման միակ յարձակում մը մի – այն կատարուեցաւ վեց չաբաթէ ի վեր , Քուենհոնի շրջանին մէջ, եւ Վիէթքոնկ – ները ծանր բախումներէ ետք լուրջ պար– տութիւն մը կրեցին : Սկսած է աւելի յարձակողական դառնալ, յատկապէս Մէքոնկի տելթային մէջ, կառավարական բանակը :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆի վարչապետը, Շաստրի , յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը պիտի չարունակէ ներկայ քաղաքակա – նութիւնը եւ պիտի չձեռնարկէ հիւլէա – կան զէնքերու պատրաստութեան : Լրա – դրողի մը այն հարցումին, թէ արդեօք Հնդկաստանի այս դիրքը պէ՞տք է տեւա– կան նկատել, Շաստրի պատասխանած է. « Այդ հարցումը կուտաք ինծի աւելի ուշ» :

ՍՈՒՐԻՈՑ Արաբական Հանրապետու – թեան կառավարութիւնը, կազմուած Սեպտեմբեր 23ին եւ վարչապետութեամբ Տօքթ. Եուսէֆ Զուայէնի, առջի դիւր Ցեղափոխութեան Ազգային Խորհուրդին վատահութիւնը ստացաւ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ արտաքին նախա – րար Կրոմիքօ Նիւ Եորքէն Քուպա մեկ – նեցաւ :

ՄԱԿ–ի քարտուղարը՝ Ու Թան, Հոկ – տեմբեր եօթէն ետք Քաշմիրի կացութեան չուրջ տեղեկագրին մէջ յայտարարած է, թէ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ զինադադարը տակաւին անկայուն կը մնայ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՄԷՐ Եգիպտոս հրաւիրած է տը Կոլ, Նասըր կողմէ : Շնորհակալ ըլլալով հանդերձ տը Կոլ յայտնած է թէ ներկայ պայմաններու մէջ, նկատի չի կրնար առնել նման հրաւէր մը :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Թաս» գործակալու – թիւնը կը յայտարարէ, թէ իշխան Սի – հանուքի Մոսկուա այցելութեան յաջո – ղութիւնը «չի նշանակեր ոչ մէկ ձեւով, թէ Խորհ. Միութիւն փոփոխութեան կ'ենթարկէ իր քաղաքականութիւնը Քամպոճի հանդէպ , երկիր մը՝ որուն հետ Խորհ. Միութիւն ունեցած է եւ կը չարունակէ ունենալ բարեկամական յա – րաբերութիւններ» :

ԱԼԺԻՒի մէջ կը չարունակուին ափրօ – ասիական ժողովին նախապատրաստական աշխատանքները : Վերջին նիստին կը նա– խագահէր պնդ. Պումեդիէն : Ալժերիա կը պնդէ որ ժողովը տեղի ունենայ : Ալժե – րական ազդիւրներու համաձայն, ժողո – վին յաջաղումին դէմ են նաեւ Նիժե – րիա, Մալի, Ղանա, Կինէա, Քենիա, Ե – թովպիա, Մաւրիտանիա, Արաբ Մ.Հան– րապետութիւն եւ Սոմալիա :

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 17ի «Նիս Մաթէն»ը կը գրէ թէ Մարսէյլի մէջ ձերբակալուած են լիբանահպատակ հինգ երիտասարդներ : Ասոնք հեղինակները կը նկատուին այն դաղութեան, որ տեղի ունեցած էր Հոկ– տեմբեր չորսին, Տէսինի մէջ, եւ որուն ընթացքին ասոնք դաղցած էին քանի հա– դար Ֆրանք եւ չորս հազար Ֆրանքի ար– ժողութեամբ գոհարեղէններ՝ Գաւրդէն Պոյաճեանի բնակարանէն : Ձերբակալ – ուած են չնորհիւ էնթէրփոլի, երբ, ըստ ենթադրութիւններու, կը պատրաստուէ– ին նոր սխրագործութեան մը :

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ Գ. ԿԻԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ»

Հայագիտութիւնը Եւրոպայի մէջ ունի հին պատմութիւն : Անոր նոր եւ գնահատելի արտայայտութիւններէն է Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան Հայկական մատենաշարը, որուն նպատակն է, ինչպէս կը գրէ Փարիզի «Հայկական Ուսմանց Հանդէսը», « ... Հայ մշակոյթին եւ քաղաքակրթութեան հետ կապ ունեցող ուսումնասիրութիւններու եւ աշխատութիւններու, մասնաւորապէս Հայոց լեզուին, պատմութեան ու գրականութեան վերաբերող ինքնուրոյն գործերու, աւելի կարեւոր երկերու թարգմանութիւններու, անտիպ հին բնագիրներու եւ արժէքաւոր, բայց սպառած այլ հետազօտութիւններու հրատարակութեամբ ծառայել հայագիտական միտքին յառաջընթացին »:

Կ. Օ. Մինասեանի անգլերէն թարգմանութեամբ 1959ին Լիզպոնի մէջ հրատարակուեցաւ ԺԸ. դարու սկիզբները հայ ազատագրական պայքարի մարտիկ եւ գործիչ Պետրոս դի Սարգիս Գիլանենցի ժամանակագրութիւնը՝ 1720ի Պարսկաստանի եւ հայ քաղաքական շարժումին ընդարձակ, հարուստ եւ արժէքաւոր տեղեկագիրը :

Ականաւոր հայագէտ, լեզուաբան Ա. Մեյէի « Քննութիւն հայերէնի համեմատական շարահիւսութեան » եւ «Բառակազմութիւնը հայերէնի մէջ » գործերը ամփոփող անդրանիկ հատորով հիմը դրուեցաւ « Հետազօտութիւն հայ լեզուաբանութեան ու բանասիրութեան» կարեւոր շարքին: Ա. Մեյէի վերոյիշեալ աշխատութիւններէն առաջինը, որ մեծ օգտակարութիւն ունեցաւ Հայոց լեզուի ուսումնասիրութեան տեսակէտէն, 1897–1914ին առանձին գլուխներով լոյս էր տեսած Ֆրանսայի լեզուաբանական ընկերութեան տեղեկագիրին մէջ :

Լուրջ ուշադրութեան արժանի է Կոմս Վ. Տ. Ռիուտ-Քոլլենպերգի «Ռուբինեանները, Հեթումեանները եւ Լուսինեանները, կիլիկեան Հայաստանի հարըստութիւններուն կազմը » աշխատութիւնը, որ անգլերէն լեզուով լոյս տեսաւ Փարիզի մէջ 1963ին: Այս աշխատութիւնը մեծ աւանդ կը բերէ ԺԲ. – ԺԴ. դարերու կիլիկեան Հայաստանի հարստութիւններուն տոհմաբանութեան մէջ :

Ուրիշ կարեւոր ուսումնասիրութիւն մըն է, դարձեալ անգլերէն լեզուով հրատարակուած, Պ. Զարանիսի «Հայերը բիւզանդական կայսրութեան մէջ» գիրքը (Լիզպոն, 1963)՝ յառաջաբանով Փրոֆ. Ս. Տէր – Ներսիսեանի, որուն արտայայտութեամբ՝ այս «... առաջին աշխատութիւնն է, ուր կը քննուի Հայերուն դերը բիւզանդական կայսրութեան մէջ իր տարբեր կողմերով եւ ընդգրկելով երկարատեւ ժամանակաշրջան մը ...»:

Յ. Մանանդեանի «Տիգրան Բ. եւ Հռոմը» աշխատութիւնը մատենաշարին հերթական հատորներէն մէկը կազմեց Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ Հ. Թորոսեանի (Լիզպոն, 1963): Ֆրանսական ակադեմիայի անդամ Ժ. Քարքոպինօ ըստ արժանւոյն կը գնահատէ «Գիտական խստագոյն օրէնքներուն» ենթարկուած եւ « պատուաւոր տեղ » գրաւող այս երկը :

Բաբկէն Կաթողիկոսին «Ցուցակ ձեռագրաց Ղալաթիոյ Ազգային մատենաշարի Հայոց» գիրքը լոյս տեսաւ 1961ին, Անթիլիաս : Այս ցուցակը պատրաստուած էր 1900 – 1907ին՝ ընդգրկելով ԺԱ.–ԺԹ. դարերու 283 հայկական ձեռագիրները :

Երկրորդ ցուցակը կը պատկանի Թոփճեանին՝ « Ցուցակ ձեռագրաց Արմաշի վանքին» (Վենետիկ, Ս. Ղազար, 1962): Աշխատութիւնը տպագրութեան յանձնուած է հեղինակին մահէն ետք՝ անոր զաւակին կողմէ: Վերոյիշեալ գործը արժէքաւոր է մասնաւորապէս Արմաշի վանքին 1915ին անհետացած, կողոպտուած ձեռագիրներու նկարագրութեամբ, (այս վանքին ձեռագրային հաւաքածոն հարուստ էր պատմագիրներու գրչագիրներով, կրօնական, փիլիսոփայական, աշխարհագրական, հին եւ նոր բժշկագիտական եւ այլ երկերով Թոփճեանի ցուցակը կը ներկայացնէ ԺԵ. – ԺԸ. դարերու 223 ձեռագիրները :

1963ին Վիէննայի Մխիթարեան տպարանը լոյս ընծայեց «Հայկական Մատենաշարին » մաս կազմող Հ. Համազասպ Ոսկեանի «Ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Մխիթարեան մատենադարանին ի Վիէննա » աշխատութեան երկրորդ հատորը : Առաջին հատորը, որ մշակած էր բանասէր Հ. Վ. Տաշեան, հրատարակուած է 1895ին, ամփոփելով Վիէննայի Մխիթարեան մատենադարանին թիւ 1 – 573 հայերէն ձեռագիրները : Երկրորդ հատորը այդ թիւը կը հասցնէ 1304ի:

« Հայկական մատենաշարը » որդեգրեց նաեւ Զմմառի միաբան Մեսրոպ վրդ. Քէշիշեանի ցուցակը՝ «Ցուցակ հայերէն ձեռագրաց Զմմառ վանքի մատենադարանին » (Վիէննա, Մխիթարեան տպարան, 1964): Ցուցակը տպագրելու նպատակով՝ այս աշխատութիւնը ներկայացուած էր «Հանդէս Ամսօրեայի » խմբագրութեան ասկէ քառասուն տարի առաջ, սակայն ծաւալի եւ առանձին հատորով լոյս ընծայելու միջոցներուն դժուարութեան պատճառով՝ մէկդի դրուած էր: Ցուցակը կը պարունակէ մինչեւ 1924 Զմմառի վանքին մէջ գտնուած ԺԲ. – ԺԹ. դարերու 422 ձեռագիրները :

Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան գործունէութիւնը սահմանափակուած չէ միայն «հայկական մատենաշար»ով : Կարգ մը հայագիտական հրատարակութիւններ կը կրեն «Աջակցութեամբ Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան » մակագրութիւնը : Ասոնցմէ են Եզնիկ Կողբացիի «Եղծ աղանդոց» փիլիսոփայական երկին հայկական քննական բնագիրին եւ Ֆրանսերէն թարգմանութեան յաջորդական հրատարակութիւնները (Փարիզ 1959):

Փարիզի մէջ 1961ին լոյս տեսաւ Գրիգոր Նարեկացիի « Մատեան ողբերգութեան » աշխատութիւնը՝ Իսահակ Քէշիշեանի Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ:

Լ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

1965 Ի ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ

Եւրոպայէն աւելի մեծ թերակղզի մը, 470 միլիոն բնակիչներ, 16 նահանգ – պետութիւններ, 14 պաշտօնական լեզուներ, որոնցմէ կը բխին ութ հարիւր գաւառաբարբառներ : Եօթը գլխաւոր կրօնքներ: Չորս հիմնական եւ շուրջ ութ հարիւր երկրորդական ցեղեր (դասակարգեր) : Ֆաքիրներ, նուիրական կովեր, Կուրուներ (կրօնական զեկավարներ): Տասը միլիոն բանուորներ, չորս արհեստակցական միութիւններ (սենտիքա) Ճարտարարուեստական արտադրութեան հարիւրին եօթնուկէս յաւելում մը :

Գիւղական բնակչութիւն՝ 90 առ հարիւր, եօթը հարիւր հազար գիւղեր : Քսան միլիոն հեկտար ոռոգուող հող, հարիւր քսան միլիոն հեկտար՝ ոռոգման միջոցներէ զուրկ : Երեք հարիւր միլիոն կովազգի: Անհամար կապիկներ: Բանակ մը՝ որ տարեվերջին մէկ միլիոն զինուորի պիտի հասնի, 14·600 հիւանդանոցներ ու դարմանատուններ: 472·300 վարժարաններ (նախնական ու միջնակարդ կրթութեան), 54 համալսարաններ: Ութսուն բժշկական վարժարաններ : Բնակչութեան հարիւրին վաթսունը՝ անդրագէտ: Միլիոնաւոր քաղաքացիներ փողոցներու մէջ: Անատական գործատուն մը : Աշխարհի շարժանկարչական երկրորդ արտադրութիւնը : Տարեկան տասնըմէկ միլիոն ծնունդ :

Ահա Կանտիի եւ Նեհրուի Հնդկաստանը, որ կը գլխաւորէ անկաշկանդ երկիրները: Իր դիմացը կան 750 միլիոն Չինացիներ :

ԴԱՐԵՐ ԿԸ ԲԱԺՆԵՆ

Այս երկիրը, օրական շատ անգամներ Միջին Դարէն կ'անցնի Անատական Դար եւ երկուքին միջեւ ոչինչ կայ: Ամէնէն ակնբախ օրինակին կարելի է հանդիպիլ Պոմպէյ քաղաքին մէջ, ուր Փիզ կղզիէն, պուտտայական այս հռչակաւոր տաճարէն կարելի է տեսնել Նեհրուի «նոր տաճար » կոչածը, Թրոմպայի անատական գործատունը, որ աշխարհի ամէնէն արդիականներէն մէկը կը նկատուի :

Հնդիկ գրեթէ բոլոր գիտնականները իրենց ուսումը ստացան կամ Եւրոպայի եւ կամ Ամերիկայի մէջ: Անատական գործատան գլուխը կը գտնուի հռչակաւոր անատական գիտնական Պապա – որ կը պատկանի Ժոլիոյի, Օփընհայմըրի եւ Փերրէնի դասակարգին — շրջապատուած՝ եւրոպական եւ ամերիկեան լաւագոյն վարժարաններէն ելած բնագէտներու եւ մեքենագէտներու փայլուն խմբակէ մը :

Այս արդիական տաճարին մէջ մէկ հատիկ կով չկայ: Սակայն, հագիւ անոր շրջափակէն դուրս ելած՝ կրկին կ'իյնաս Միջին Դարուն մէջ: Աղտոտ առուակներուն մէջ, կովերը — նուիրական կամ ոչ — կը լուացուին, տղաքը խաղ կ'ընեն, կիները լաթ կը լուան: Կը սարսափիս այս տեսարանին առջեւ եւ հարց կուտաս՝ թէ Հնդկաստան ի՞նչպէս պիտի կրնայ շահիլ ետ մնացած այս բոլոր դարերը :

Որովհետեւ, բարոյապէս, իմացականապէս ու մարմնապէս դարեր կը բաժնեն մէկ Հնդկաստանը միւսէն :

Պոմպէյը, արդիական նաւահանգիստ, եւրոպական նաւահանգիստ մը պիտի կրնար ըլլալ: Այրերը եւրոպական հագուստ հագած են, բազմաթիւ ինքնաշարժներ կը շրջագային՝ չափէն աւելի արդիական տուներ, շրջակայքը՝ բազմաթիւ գործատուներ եւ առեւտրական մեծ գործունէութիւն : Կը գտնուիս նոր Հնդկաստանի մէջ, որ լեցուն է յոյսով եւ ապագայով: Քաղաքը լեցուն է ամէն տեսակ ծանուցումներով եւ ուրիշներու կարգին ծանուցում մը՝ որ կը կրէ «Ծնունդներու հակակշիռ, սեռի առողջութիւնը» վերտառութիւնը :

Պոմպէյի շրջակայքը այցելեցի ինքնատիպ ագարակ մը, ուր մօտաւորապէս 50 հազար կովեր կը պահուին :

Արտադրուած կաթը ամլացուած է: Կովերը մաքրամաքուր են: Օրական երկու անգամ կը մաքրուին: Անկէ ելլելով՝ կը տեսնես նոյն աղտոտ առուները եւ նոյն ահաւոր տեսարանը: Պոմպէյի ինչպէս նաեւ միւս բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ, տասնեակ հազարաւոր մարդիկ փողոցներուն մէջ կ'ապրին, բառին իսկական առումով: Հոն կը քնանան, հոն կ'ուտեն, հոն տղայ կ'ունենան: Ամէն ինչ հոն :

ՍՐԲԱԶԱՆ ԿՈՎԵՐԸ

Հնդկաստան՝ ամբողջ աշխարհի մէջ ամէնէն մեծ թիւով կովազգիները ունի — մօտաւորապէս երեք հարիւր միլիոն՝ 470 միլիոն բնակչութեան մը համար: Ինչո՞ւ այսքան շատ են :

Որովհետեւ, միայն ոչ – Պրահմանները կրնան զանոնք մորթել եւ ուտել: Եւ ինչպէս գիտենք, Պրահմականութիւնը ամէնէն տիրապետող կրօնքն է: Այս բոլոր կովերն ու եզները կ'ուտեն բերքին մէկ երրորդը, երկրի մը մէջ՝ ուր միայն 20 միլիոն հեկտար կ'ոռոգուի: Ասկէ զատ, կ'ենթադրուի՝ թէ առնէտներն ու կապիկները իրենց կարգին կը լափեն բերքին

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

— Երախայական զգացմունքները մէկդի թող եւ նիստ այստեղ, դեռ խօսքս չեմ վերջացրել եւ դու շտապելու ոչինչ պատճառ չունես : Լսիր... — Ու ցուցամատովը Երանուհու ծնօտը շօշափեց, ըստիպելով որ գլուխը քիչ բարձրացնէ, եւ ապա շարունակեց :

— Այսօր, ինչպէս շատ օրեր, հանդիպեցայ Զարեհ իշխանին . նա համարձակ յայտնեց ինձ քո վերայ զգացած սէրըն ու յարգանքը եւ աղերսագին խնդրեց իմ հաւանութիւնը քեզ իրեն հարսնացնելու համար ...: Ես անշուշտ շատ ուրախ էի նրա առաջարկութիւնիցը եւ պատրաստ էի նաեւ տալ լիովին իմ հաւանութիւնը.. սակայն նախապէս ուզեցի քեզ յայտնել այս ուրախառիթ լուրը, որպէսզի այսուհետեւ սառն չվարուես նրա հես, դու եւս տաս քո հաւանութիւնը, ընդունես նրա այցելութիւնները, որովհետեւ մտադիր եմ շտապել հարսանիքը ... Սա մի անըսպասելի բախտ է , որ ձեռքից բաց թողնելը կատարեալ յիմարութիւն կը լինի :

Անբացատրելի ներքին այլայլութեամբ լսեց Երանուհին այս սոսկալի յայտարարութիւնը, ու մունջ կանգնած խորհում էր, մտաբերելով իր մօր կրած տառապանքները հօրը ձեռքից ... Նա արդէն զզուած ու սարսափած էր ամուսնական վիճակից եւ շատ ցաւալի դաղափար էր կազմել այդ մասին :

Մանաւանդ իր թշուառ մօր մահը այնպիսի մի լայն վէրք բացաւ իր սրտում , այնպիսի մի սուգով պատեց, որ երկար ժամանակ դժուար պիտի լինէր մերկացընել այդ սիրտը սուգից՝ կրկին մի նոր սիրով կամ զգացմամբ պատելու համար: Իսկ եթէ ժամանակը ջնջէր այդ սուգն ու ցաւը ,եթէ այդ արդար ու անաչառ հոգին սիրէր մէկին՝ ընտրելով իր կենաց ընկեր, անշուշտ նա պիտի չորոնէր նրանում ոչ հարստութիւն, ոչ անուն եւ ոչ արտաքին ձեւեր, այլ անձնուէր եւ աննիւթ բարեկամութեան կապը պիտի լինէր իր առաքինահիւս սիրոյ շղթան :

Գուցէ այս կուսական անմեղ հասակի պահանջները կամ երեւակայութիւնները, անիրագործելի համարուին իրականութեան մէջ, բայց նա առայժմ այդ անգամ որոնելու ոչ տրամադրութիւն ունի եւ ոչ կամք : Ո՞ւր մնաց լինել ամուսին մի որեւէ անծանօթի ... մի մարդու, որին հազիւ երկու կամ երեք անգամ հանդիպած ու հետը խօսած է, մի երիտասարդ իշխանի՝ դեռ կեանքին անփորձ եւ անտեղեակ. նրա միայն վարդագոյն կողմերը տեսած է ի շնորհս իր հարստութեան: Ինչ ընկեր կարող է լինել Երանուհուն զուարճութեամբ յափշտակուած մի անձ՝ պչրող եւ կանացի, իր զինուորականի այրական համազգեստին մէջ իւղոտած մազերով, սրածայր բեղերով եւ ոտիցը խթանի, բոժոժներով, որ քայլած ու խոնարհած ատեն կօշիկները միմեանց կը խփէ, մետաղի հնչիւններ հանելով, որուն սպիտակ ձեռնոցները աւելի դուրս կը ցայտեցնեն երեսի թուխ գոյնը, գուցէ թեթեւամտութիւն, երկոտանի եւ շարժուն մի պաճուճապատանք, որի մէջ ո՞վ գիտէ, կարող է թերեւս գտնուել մի ազնիւ սիրտ, եւ կամ զանազան ունակութիւններ ու ախտեր են ծածկուած, վատ դաստիարակութեան կամ բնոյթի հետեւանք :

Մօրը մահից յետոյ մի տարին հազիւ լրացած, հանել իսկոյն սգոյ սեւ զգեստները՝ հագնելու համար հարսանիքի կուսափայլ սպիտակ հանդերձանքն, գերեզմանատան մէջ պարահանդէս սարքել ... Սրտագին արցունքները կեղծ ծիծաղի փոխարկել ... զարհուրելի էր...: Մեքենաբար ոտքի կանգնեց Երանուհի, գնաց շտապ միջին սեղանի մօտ, ու ջուր լեցնելով բաժակում՝ խմեց մի քանի կաթիլ. յետոյ բարակ թաշկինակը շրթունքների վրայ սեղմած, միւս ձեռքը սեղանին յենլով , մտածկոտ ու շուարած կը կանգնէր, երբ հայրը նոյնպէս կանգնեցաւ մօտեցաւ ու հարցուց .

— Ի՞նչ ես խորհում, ինչո՞ւ չես պատասխանում հարցիս ...

— Պատասխանս համառօտ եւ կարծեմ շատ էլ բնական է, հայր: Եթէ ասելու լինեմ, որ չեմ կարող ընդունել այդ առաջարկութիւնը, ոչ ոք կարող է ինձ մեղադրել, մանաւանդ դու, հայր իմ, որովհետեւ դու ինքդ ասացիր որ իմ երջանկութիւնը կը ցանկաս ... եւ հէնց ես այդ խօսքին վրայ հիմնուելով, մերժում եմ համարձակ . զի եթէ հաւանութիւն տամ նրա կինը դառնալ, որին ոչ կը ճանաչեմ եւ ոչ կարող եմ զգալ փոխադարձաբար սէր կամ համակրութիւն, դրժբախտ պիտի լինեմ : — Չկարողացաւ շարունակել , եւ շուարած՝ հօրը երեսը կը նայէր, որ ուզել էր մի քանի անգամ ընդմիջել իր աղջկան : Նրա կնճռոտ դէմքի դունատութիւնը ցոյց էր տալիս մի մօտալուտ փոթորիկ – բեղերի միջից ֆշշալով շունչ փչեց, եւ ինքն իրան դեռ զսպելով, մօտեցաւ ընտաներար , ու Երանուհու զգեստիցը կախուած սեւ ժապաւէններից մինը մատերին մէջ բռնած խօսեց .

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(6 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԻԽԱՅԷԼ ՇՈԼՈԽՈՎ

1965ի Նոպէլի գրականութեան մրցանակը յատկացուած է խորհրդային գրող Միխայել Ալեքսանդրովիչ Շոլոխովի :

Պունինէն եւ Փասթերնաքէն ետք, ահա վերջապէս Շոլոխովը որ կը վարձատրուի Շուէտի արքայական ակադեմիային կողմէ: Այս անդամ Նոպէլի մրցանակը չէ տրուած ոչ արտասահման գտնուող ռուս գաղթականի մը, ոչ ալ երկրին մէջ գտնուող « ներքին գաղթական»ի մը, այլ անոր՝ որ կը համարուի խորհրդային վարչաձեւին գրողը: Անկասկած Շոլոխովի պսակաւորման լուրը Մոսկուայի մէջ ընդունուած է այն զգացումով որ ի վերջոյ անարդարութիւն մը սրբագրուած է ...

Միխայել Շոլոխով համաշխարհային համբաւի տիրացաւ այն օրէն ի վեր, երբ գրեց ու հրապարակ հանեց իր համբաւաւոր վէպը՝ «Խաղաղ Տոն»ը :

Ռուս գրողը իր երկրին մէջ ազդեցիկ դէմք մը դարձաւ այն օրը, երբ 1956ին, Մոսկուայի մէջ կատարած խորհրդային համայնավար կուսակցութեան 20րդ Համագումարին մէջ բուռն կերպով ձաղկեց ռուս գրողներու հաւաքական կազմը, յայտարարելով թէ անոնք՝ այդ գրողները «Ապրող մարդիկ չէին, այլ՝ մեռած հոգիներ»: Այդ շրջանին Շոլոխով բուռն հակաճառութիւններ ունեցաւ իր գրչեղբայրներուն, մասնաւորաբար Իլիա Էհրեմպուրկի եւ Քոնսթանթէն Սիմոնովի հետ : Բաց աստի, Շոլոխով համակրական դիրք չէ ունեցած արեւմտեան ժամանակակից գրականութեան հանդէպ եւ երբեք չէ սիրած իր երկրին երիտասարդ եւ «ըմբոստ» բանաստեղծներն ու գրողները :

Շոլոխով, Փասթերնաքի դէպքի շրջանին ալ չվարանեցաւ իր արհամարհանքը յայտնել մեր օրերու ամենամեծ ռուս բանաստեղծին հանդէպ, այն պահուն, երբ այս վերջինը իր «Տոքթոր Ժիվակօ» գործով արժանացաւ Նոպէլի գրական մրցանակին, 1958ին :

Խորհրդային Գրողներու Միութեան եւ պետական շրջանակներու ճնշումներուն տակ, ինչպէս դիտենք, Փասթերնաք հարկադրուեցաւ մերժել մրցանակը : Քանի մը ամիս ետք, Շոլոխով Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ ըրաւ անհաճոյ յայտարարութիւններ Փասթերնաքի անձին ու գործին վերաբերմամբ, մանաւանդ այն պահուն երբ խորհրդային մեծ բանաստեղծը կը գտնուէր շնորհազրկութեան սանդուխին բարձրագոյն աստիճաններուն վրայ ու բացարձակապէս անզօր՝ ինքզինքը պաշտպանելու որեւէ յարձակողականի դէմ ...:

Եւ աւելին, այդ շրջանին Շոլոխով շատ կծու քննադատութեանց առարկայ դարձուց նաեւ Նոպէլեան հաստատութիւնը, զայն նշաւակ դարձնելով դաժան հեգնանքի մը: Շոլոխովի այս ընթացքը այն օրերուն վերագրուեցաւ այն հանգամանքին թէ ինք յուսախաբ էր եղած, վասընզի կը սպասէր որ 1958ին Փասթերնաքի տեղ իրեն յատկացուէր Նոպէլի գրական մրցանակը :

Համեստ գիւղացիի զաւակ, Շոլոխով Ռուսաստանի քաղաքացիական կռիւներու ընթացքին կը զինուորագրուի Կարմիր Բանակին, երբ տասնըհինգ տարեկան էր: Այնուհետեւ, ի գործ կը դնէ բազմաթիւ արհեստներ, յաջորդաբար կ'աշխատի իբր հասարակ գործաւոր եւ բեռնակիր : Սակայն, ինքնաշխատութեամբ կը զարգացընէ իր միտքը, կը տիրանայ մտաւոր կոկիկ պաշարի մը ու կը նետուի գրական ասպարէզ :

Իր գրական լաւագոյն արտադրութիւնները եղած են երեք գործեր՝ «Խաղաղ Տոնը», «Մշակելի հողեր»ը որ չունի սակայն առաջին վէպին դիւցազներգական չունչը եւ որուն աւարտումին քսան տարի է յատկացուցած հեղինակը, եւ երրորդ գործը՝ (որուն վերջին մասը կը մնայ անաւարտ) « Անոնք կռուեցան հայրենի-

---

հարիւրին տասը : Բացի կաթէն եւ հերկի համար գործածուող եղներէն, իրական խելագարութիւն կը նկատուի այդ քան մեծ թիւով կովազգի պահելը, երբ անդին անոնց միսը կը սնուցանէ միայն անգղերը, որ դիշեր ցերեկ դարան մտած՝ իրենց որսին կը սպասեն: Գէր ու սարսափելի են ու կը յիշեցնեն հին ռմբաձիգ սաւառնակները :

Անգղերէն զատ կան կապիկները՝ որ միշտ կը գողնան ամէն ինչ որ կ'ուտուի: Ցետոյ կուգան սրբազան կովերը, ժառանգական ազնուապետութեան տեսակ մը: Նիհար եւ հպարտ են եւ ամէն տեսակ իրաւունք ունին: Ինքնավստահ կը շրջին, ամէն տեղ ուր իրենց սիրտը կ'ուզէ՝ կը մտնեն, կրնան իրենց գլուխը երկարել ու բանջարավաճառին կամ նպարավաճառին ցուցափեղկէն ուտել՝ առանց վճարելու եւ առանց բողոքի տեղի տալու: Բարեբախտաբար, անոնց թիւը փոքր է արդիականացող քաղաքներուն մէջ :

Կառավարութիւնը որոշեց կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել ... գործադրելով ծնունդներու հակակշիռը եւ ամլացնելով եղներու, հորթերու եւ նոյնիսկ կովերու մէկ մասը : Այս միջոցառման շնորհիւ՝ սննդառութիւնը պիտի բարելաւուի ... : Սկիզբները կարծեցի թէ կատակ էր : Այսուհանդերձ, կառավարութեան անդամ մը հաստատեց : Իմ համեստ կարծիքս այն է, որ փոխանակ կովերն ու եղները ամլացնելու, պէտք է զանոնք Ռուսերուն տալ եւ անոնց տեղ առնել մեքենաշարժ արօրներ (թրաքթէօր): Որովհետեւ ներկայիս շատ քիչ թրաքթէօր կայ Հնդկաստանի մէջ :

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Անուանի գրագէտ Վախթանգ Անանեան, որ ծանօթ է հայրենի բնութեան եւ կենդանական աշխարհին նուիրած գողտրիկ պատմուածքներով, քանի մը տարիէ ի վեր ձեռնարկած է «Հայաստանի կենդանական աշխարհը» բազմահատոր աշխատութեան հրատարակութեան :

Վերջերս « Հայաստան » հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց այդ աշխատութեան երրորդ հատորը :

Առաջին հատորին մէջ ներկայացուած էր Հայաստանի կենդանական աշխարհին ստեղծման եւ զարգացման պատմութիւնը: Ապա կը հետեւէր վայրի կաթնասուն կենդանիներուն մէկ մասին՝ միջատակերներուն, ծաղկաթեւանիներուն, գիշատիչներուն նկարագրութիւնը : Երկրորդ հատորը, որ առաջինին անմիջական շարունակութիւնն է, նուիրուած է վայրի կաթնասուններուն մնացած կարգերուն՝ կրծողներուն, կճղակաւորներուն եւ սմբակաւորներուն :

Վերջին՝ երրորդ հատորին մէջ տրուած է փետրաւորներուն պատմութիւնը՝ հընագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը: Նկարագրուած են Հայաստանի մէջ ապրող թռչուններուն վարքը, կենցաղը, սովորութիւնները:

Թռչուններու պատմութիւնը ստեղծելու նպատակով հեղինակը ուսումնասիրած է հայ մատենագիրներուն գործերը, միջնադարեան ձեռագիրները, Հայաստանի պատմական վայրերու մէջ պեղուած հնէաբանական նիւթերը, կենդանաբանական գրականութիւնը: Հեղինակը առատ նիւթ քաղած է նաեւ բնութեան դիրկին մէջ կատարած իր երկարամեայ դիտողութիւններէն, որսորդներու եւ բնասէրներու պատմածներէն :

Նկարագրուած են Հայաստանի թռչուններուն մէկ մասը միայն, գլխաւորաբար որսի թռչունները :

×

« Մեծ Եղեռնի զոհ գրողները» կը կոչուի բանասիրական գիտութիւններու պըսակաւոր Մինաս Հիւսեանի նոր գիրքը, որ լոյս ընծայած է «Միտք» հրատարակչականը :

Հեղինակը սեղմ գիծերով նկարագրած է հայ գրողներու այն սքանչելի սերունդին կեանքն ու գործը, որ նուիրումով ծառայեց իր ազգին եւ անոր մշակոյթին, որ իր ստեղծագործութեամբ նոր բարձրութեան մը հասցուց արեւմտահայ գրականութիւնը, եւ սակայն որուն կեանքը այնպէս եղերական պայմաններու մէջ ընդհատուեցաւ, երբ դեռ ըսելիքներ ունէր աշխարհին :

Գրիգոր Զօհրապ, Սիամանթօ, Դանիէլ Վարուժան, Երուխան, Թլկատինցի, Ռուբէն Զարդարեան, Ռուբէն Սեւակ, Տիգրան Չէօկիւրեան, Մելքոն Կիւրճեան (Հրանդ), Արտաշէս Յարութիւնեան ...

Գրողներու այդ հոյլն էր, որ իր սիրտով ապրեցաւ հարազատ ժողովուրդին տառապանքը, տեսաւ անոր ահռելի ողբերգութիւնը եւ ինքն ալ զոհ դարձաւ թուրք բարբարոսներուն գործած մեծ ոճիրին :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ կիները կը խօսին, աշխարհ կը լռէ :

ՇՈՒԷՏԱԿԱՆ

Ըսես գէշ կ'ըլլաս, չըսես՝ էշ կ'ըլլաս:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Եթէ ժամանակդ եկած չէ բժիշներն անգամ չեն կրնար քեզ մեռցնել :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ

Էրիկ մարդը քեզի մէկ օր պէտք է, շունը՝ մէկ շաբաթ, կինը՝ միշտ :

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Անմիջապէս պիտի զբաղիմ այդ նամակով, կոչեց ան եւ նօթագրին մէջ արձանագրեց :

— Քանի կը խորհիմ, այնքան աւելի ամբաստանութիւններ կը գտնեմ այդ կընոջ վրայ, աւելցուց ան : Գալով այժմու Լորտ՝ գնդապետ Մարշին, ան անմեղութեան ապացոյցներ ունի ազդու : Հրաւիրուած ըլլալով Կրոսվենոր Սքուարի մեծահարուստ հրեայ Տորթհեմէրներու կողմէ՝ երեկոյթը անցուցած է Օփերայի մէջ: Այս պարագան ստուգած եմ արդէն: Ան թատրոնէն առաջ ճաշած է նոյն ընտանիքին հետ եւ վերջը՝ ընթրած Սոպրանիս ճաշարանին մէջ :

— Իսկ միս Ժերալտի՞նը :

— Կ'ուզէք խօսիլ Լորտ Էճվարի աղջիկա՞ն մասին: Ան ալ նմանապէս դուրս ելած էր եւ ճաշած է Գարթհեվ Ուեսթ կոչուող ընտանիքի մը հետ, որ տարած են զինքը թատրոն, ապա՝ առաջնորդած են զայն իր բնակարանը կէս դիշերին քառորդ մնացած : Լորտ Էճվարի գրագրուհին պարկեշտ կին մը ըլլալ կը թուի ինծի : Բայց սպասարկողներուն մէջ կայ արարողապետը: Այդ մարդը բնաւ հաճելի մէկը չերեւիր ինծի: Լորտ Էճվարի ծառայութեան մտնելու ձեւին մէջ իսկ կասկածելի բան մը կայ: Թէեւ մանրամասնօրէն սկսած եմ ուսումնասիրել այդ մարդը, բայց ցարդ չեմ գտած որեւէ պատճառ մը, որ մղած ըլլայ զինքը սպաննելու իր տէրը:

— Նորութիւններ չկա՞ն, հարցուց Փուարօ :

— Կան: Սակայն դժուար է իրենց կարեւորութիւնը ստուգել : Նախ եւ առաջ այն, որ Լորտ Էճվարի բանալին կորսըւած է :

— Ընդհանուր մուտքի՞ բանալին:

— Այո՛ :

— Հետաքրքրաշարժ է այդ :

— Ինչպէս որ ըսի, այս պարագան կամ շատ մեծ կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ եւ կամ բոլորովին անկարեւոր է : Ուրիշ բան մը.— Լորտ Էճվար չէք մը դանձած է երէկ, թէեւ պզտիկ գումար մը՝ հարիւր ոսկի: Իբր գրպանի դրամ իր Փարիզ կատարելիք ճամբորդութեան՝ նոյնարժէք ֆրանսական դրամ պահանջած է: Եւ ահա այդ դրամն ալ կորսուած է :

— Ո՞վ ըսաւ ձեզի :

— Միս Գարոլը: Ինք դանձած է չէքը: Եւ ես ինքս հաստատած եմ թէ թղթադրամները անհետացած են :

— Ո՞ւր կը գտնուէին անոնք երէկ երեկոյ :

— Միս Գարոլ չի դիտեր: Պահարանը յանձնած է ան Լորտ Էճվարի ցերեկէն ետք : Այդ պահուն Լորտ Էճվար կ'աշխատի եղեր իր գրասեղանին առջեւ եւ առեր է պահարանը ու դրեր իր մօտ՝ սեղանին վրայ :

— Ատիկա կը բարդացնէ խնդիրը, յայտարարեց Փուարօ :

— Եւ կամ աւելի կը պարզացնէ: Գալով ստացած իր վէրքին ...

— Շարունակեցէք :

— Բժիշկը չի կարծեր թէ սովորական զմելիով մը բացուած ըլլայ այդ վէրքը, այլ յատկապէս սրուած եւ մասնաւոր դանակով մը:

Փուարօ մտածկոտ դիրք մը առաւ :

— Նորեկ Լորտ Էճվարը, աւելցուց Ժաբ, միշտ կը շարունակէ պնդել իր կատակին վրայ, ինչ որ շատ ալ զուարճալի բան մը չէ: Մեծ հաճոյք կը զգայ մարդասպանութեան կասկածին տակ դընելով: Միթէ տարօրինակ չէ՞ այս երեւոյթը :

— Այո, ըսաւ Փուարօ :

— Իր հօրեղբօր մահը նախախնամական բարիք մըն է իրեն համար, աւելցուց Ժաբ : Արդէն բազմած է հիմա շքեղ ապարանքին մէջ :

— Ո՞ւր կը կը բնակէր առաջ :

— Մարթէն Սթրիթ, փողոց մը՝ Սէն Ճորճ Բօտի վրայ բացուող, անշուք թաղի մը մէջ:

— Կրնաք նօթագրութեան առնել, Հաստինկ :

Հնազանդեցայ իրեն, առանց պատճառը գուշակելու: Քանի որ Բոնալտ այլեւս կը բնակի Բէճէնթ Գաթ, ալ ինչ հարկ իր նախկին հասցէն նօթագրելու :

Ժաբ ոտքի ելաւ :

— Ինծի համար, Միսս Ատամսն է ոճրագործը: Դժբախտաբար, սակայն, չեմ կրնար ստուգել բուն պատճառը, որ մղած է այդ կինը ոճրագործութեան :

— Ես կը ճանչնամ ակներեւ պատճառ ունեցող մէկը, որուն ոչ մէկ ուշադրութիւն կը դարձնէք, նշմարեց Փուարօ :

— Ո՞վ :

— Այն անձը, որ, տարաձայնութիւններու համաձայն, կը փափաքի ամուսնանալ Լորտ Էճվարի կնոջ հետ: Ուրիշ բացատրութեամբ՝ Մերթոնի դուքսը :

— Կրնայ պատճառներ ունենալ, ըսաւ Ժաբ խնդալով, բայց իր դիրքը ունեցող անձնաւորութիւն մը չի կրնար մինչեւ ոճրագործութեան աստիճանին իջնել : Ասկէ զատ՝ անիկա Փարիզ կը գտնուի :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Զաւէն Մարտիկեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Մարտիկեան եւ զաւակը՝ Փաթրիք, Օր. Արլէթ Մարտիկեան, ինչպէս նաեւ Փիլիպպոսեան, Պիզպիզեան, Թորոսեան, Մարտիկեան, Մուքպիրեան, Խաչերիկեան, Քաշըքէմանեան, Հալաճեան, Մուրատեան, Վարժապետեան (Պուլկարիա), Էրսան, Քաթան եւ Աճէմեան (Պոլիս) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգակնին՝

ԶԱՒԷՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 16ին, 57 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Հինգշաբթի (Հոկտ. 21), ժամը 10·45ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահագդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

13, Ռիւ տը Պիւսի, Փարիզ (6) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Սարոյեան եւ զաւակները, ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ քառասունքի պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտեան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, հանգուցեալ

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ յիշատակին :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգող բոլոր բարեկամները, ընկերները, ծանօթները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ :

×

Այրի Տիկին Զարուհի Ազնաւորեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նուէր Ազնաւորեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Գապաքեան, Տէր եւ Տիկին Զավէն Ազնաւորեան, Այրի Տիկին Վարդուհի Աճէմեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդիստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (24 Հոկտեմբեր) Մարսէյլ – Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ փեսին նորոգ հանգուցեալ

ՎԱԶԳԷՆ ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆԻ

(Բնիկ Ատափազարցի)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ պիտի մատուցուի եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանդստեան յատուկ պաշտօն վախճանեալ Տ. Վրռամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Տ. Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեանի, հանգուցեալ դըպիրներու եւ սարկաւագներու հոգւոց համար :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու եւ յարգելու անոնց յիշատակը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը Այրի Տիկին Մէլէք Շմաւոնեանի մահուան քառասունքին առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մաքրուհի Փապուճեանէ քսան Ֆրանք, Այրի Տիկին Վարխաթուն Նետիլեանէ քսան եւ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Դաւիթեանէ 50 Ֆրանք :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝

ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք

Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին

MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes

ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝

ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Յովհ. Շիրազի ծննդեան 50ամեակին առթիւ ՄԻՍԱԿ ԱՊԱՃԵԱՆ կ'արտասանէ բանաստեղծին «Սիամանթօ եւ Խաջեզարէ» պոեմը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Մուտքը ազատ է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կը խօսի Ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ, նաեւ տեղեկութիւններ եւ տպաւորութիւններ Հայաստանէն :

Արտասանութիւն, երգ եւ զանազան անակնկալներ :

Մուտքը ազատ է

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ժամերգութիւն եւ պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԱՐԻՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի ճաշը, Նոյեմբեր 7ին, ժամը 17ին, Իսիի Խրիմեան սրահը :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէնի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. եւ ԱՐԾԻՒ Միութեան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլ Ալհամպրայի սրահին մէջ, Շաբաթ, 27 Նոյեմբեր :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐԶԷ

×

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգային Տան սրահը :

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ իր շրջանի բոլոր ենթակոմիտէներու ու խումբերու, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալամպրագի սրահին մէջ :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

×

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

GROUPE FOLKLORIQUE DU CLUB PARIS - ATHENES
Sous la direction de Mlle YARIMAGAZ

որ պիտի պարէ հռչակաւոր Zorba Le Grec ի պարը

GROUPE FOLKORIQUE DE L'ASSOCIATION DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE, sous la direcion de Monsieur MAKIAN

Ազգային տարազներով

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան Բ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցի սրահին մէջ :

Օրակարգ.— Ընտրութիւն նոր վարչութեան : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Վերսկսած են Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հայերէնի դասընթացքները :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 2–5, Ռիւ Պլէօ 17 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 22 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10441 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.441

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ԷՋ ՄԸ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ

Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետն ու արտաքին նախարարը բացառիկ պատիւներ ընծայեցին Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան առաջին փոխնախագահ մարեշալ Ապտէլ Հաքիմ Ամէրի :

Վարչապետ Փոնփիտու եւ մարեշալը հացկերոյթներու առթիւ եւ առանձին տեսակցութեանց ընթացքին շեշտեցին երկու երկիրներու միջեւ աւանդական բարեկամութիւնը վերահաստատելու անհրաժեշտութիւնը :

1963ին, դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման վաղորդայնին Փարիզ կը հասնէր դեսպան Ապտէլ Մոնէյմ Էլ-Նակկար, որ նախագահ Նասրի կողմէ հրահանգ ստացած էր Ֆրանսայի հետ բարեկամութիւնը վերանորոգելու նոր հիմերու վրայ, անկեղծօրէն, առանց պայմանի, փոխադարձ շահերու երաշխաւորումով :

Այդ թուականէն վերջ Ֆրանսա դրամական փոխատուութիւններ ըրաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, առանց քաղաքական պայմանի : Հարիւր յիսուն միլիոն տոլար կը հաշուուի տրուած գումարը :

1964 Նոյեմբեր 5ին համաձայնագիր մը կնքուած էր Սուէզի միջազգային ընկերութեան բաժնետէրերուն եւ Գահիրէի կառավարութեան միջեւ, կարգադրելու համար բաժնեթուղթերու հատուցման փշտ հարցը : Կառավարութիւնը կեդրոնական դրամատան տակ դրած է անհրաժեշտ գումարը՝ բաժնետէրերու պահանջները վճարելու համար :

Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ Ֆրանսական դրամատուներու, Օրոստի Պաքի եւ այլ հիմնարկութեանց մասին :

Մառեշալ Ամէր իր մէկ ճառին մէջ յիշելով անցեալի «ցաւալի դէպքեր»ը, ըսած է թէ Ֆրանսացի ժողովուրդը պատասխանատու չէ անոնց համար, այլ որոշ պարագաներ պարտադրած էին զանոնք :

Վարչապետ Փոնփիտուէն հրաժեշտ առնելէ առաջ մարեշալը մանրամասնօրէն պարզած է անոր 1952ի յեղափոխութեան պատճառներն ու նպատակները : Հերքած է կառավարութեան վարիչներուն համայնավարական ձգտում ունենալու կամ Մերձաւոր Արեւելքն ու Հիւսիսային Ափրիկէն իրենց մականին տակ միացնելով մեծ կայսրութիւն մը հիմնելու մասին եղած վերագրումները :

Իրենց բուն նպատակն է եղած Անգլիացիները վտարել Եգիպտոսէն եւ իշխանութիւնը յանձնել Վաֆտի, որ քաղաքական մեծագոյն կուսակցութիւնն էր, պայմանաւ որ անիկա վերջ տայ չարաշահութեան եւ հողային բարենորոգումներ կատարէ : Սակայն Վաֆտը չէ ուզած համակերպիլ եւ զինուորականները ակամայ իրենց ձեռքը պահած են իշխանութիւնը :

Ամերիկա մերժած ըլլալով զէնք հայթայթել իրենց, ստիպուեր են դիմել Արեւելքի խորհրդային երկիրներուն :

Սուրիոյ հետ միացումը աշխարհակալական նպատակ չունի եղեր : «Սուրիացիք մեր թեւերուն մէջ նետուեցան եւ մենք ստիպուեցանք ընդունիլ զանոնք» : Նոյնը տեղի ունեցած է Եմէնի մէջ, ուր կարեւոր բանակ մը ունին ներկայիս, բայց երբեք մտադիր չեն կցելու զայն :

Աշխարհակալական ձգտումներ չունին նաեւ Ափրիկէի սեւամորթներու հոգերուն վրայ : Ընդհակառակն Ֆրանսա եւ Եգիպտոս կընան գործակցիլ այդ երկիրներու բարգաւաճման համար :

Պաղեստինի եւ Իսրայէլի մասին եւս խօսած են երկու պետական մարդերը : Եգիպտոս, — ինչպէս Արաբական Լիկայի միւս երկիրները, — ցարդ չէ ճանչցած Իսրայէլի կառավարութիւնը :

Մարեշալը շեշտած է, որ «Պաղեստին արաբական հողամաս է» : Պաղեստինցի դաղթականները պէտք է վերադառնան իրենց հայրենի տունները : Այդ նպատակին հասնելու համար չեն ուզեր պատերազմիլ : Սակայն ստիպուած են նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնել : Չեն հաւատար Իսրայելացիներու հաւաստիքներուն : 1956ի յարձակումէն ամիս մը առաջ Պէն Կուրիոն խաղաղասիրական յայտարարութիւններ ըրած էր :

Իսրայէլ կասկածանքով կը դիտէ Ֆրանքեւեգիպտական բարեկամութեան վերահաստատումը : Սակայն վարչապետ Փոնփիտու եւ արտաքին նախարար Քուվ տը Մուրվիլ հաւաստիքներ կուտան թէ Ֆրանսայի բարեկամական քաղաքականութիւնը Իսրայէլի հանդէպ ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի կրէ :

Մարեշալի մեկնումէն առաջ հրատարակուած միացեալ զեկոյցը կը շեշտէ թէ կողմերը տոգորուած են խաղաղութիւնը պահպանելու մասին նոյն ոգիով : Թէ միջազգային յարաբերութիւնները պէտք է հիմնուին ուրիշ երկիրներու գործերուն չմիջամտելու եւ ժողովուրդներու ինքնորոշման սկզբունքներուն վրայ : Բարգաւաճ ու թերաճ երկիրները պէտք է գործակցին : Երկու երկիրներու միջեւ առեւտուրի զարգացման զարկ պէտք է տրուի : Առկախ հարցերը կարճ ժամանակի մէջ պէտք է կարգադրուին : Ֆրանսա ուրախ է, որ Ֆրանսերէն լեզուն եւ մշակոյթը Եգիպտոսի մէջ լայն ծաւալ կը ստանան : Գահիրէի կառավարութիւնը իր կողմէ հաճոյքով կ՝արձանագրէ, որ արաբական ու իսլամական ուսումները հետզհետէ կարեւոր համեմատութիւններ կը ստանան Ֆրանսայի մէջ :

Գիտական մարզին մէջ եւս երկու երկիրները պիտի գործակցին իրարու հետ :

Թէ՛ Ֆրանսական եւ թէ եգիպտական մամուլը զոհունակութեամբ կ՝արձանագրեն մարեշալ Ամէրի այցելութեամբ ձեռք բերուած արդիւնքները, յօգուտ երկու երկիրներու :

Նոր էջ մը կը բացուի Ֆրանքեւեգիպտական յարաբերութեանց համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐՀԱՐՏԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ԵՐԿՈՒՔՈՎ ԵՒՐՈՊԱ ՉՈՒԶԵՐ

Լուտվիկ Էրհարտ Դաշնակցային Հանրապետութեան վարչապետ վերընտրուեցաւ բացարձակ մեծամասնութեամբ, ըստանալով 272 ձայն 200ի դէմ եւ 15 երեսփոխաններու ձեռնպահութեամբ : Դէմ քուէարկեցին ընկերային դեմոկրատները իրենց ամբողջական կազմով : Կառավարական համախմբման 15 ներկայացուցիչները ձեռնպահ մնացին : Այս քուէարկութենէն ետք, Էրհարտ Հանրապետութեան նախագահին ներկայացած է, որ իրեն յանձնած է պաշտօնական փաստաթուղթը, վաւերացնելով իր նշանակումը, ապա վարչապետը երդում ըրած է յարգելու Սահմանադրութիւնը, Խորհրդարանին առջեւ :

Նախքան վստահութիւն ստանալը, Էրհարտ քրիստոնեայ-դեմոկրատներու խորհրդարանական խմբակցութեան առջեւ ներկայացուցած է իր քաղաքական ծրագիրը ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ : Շեշտած է թէ ցարդ տարուած արտաքին քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի, հարկ եղած ճկունութեամբ որպէսզի յարմարի պայմաններուն : Վարչապետը կրկնած թէ գերմանական քաղաքականութեան գերագոյն նպատակն է՝ երկրին միութեան վերահաստատումը : «Խորհ. Միութեան քաղաքականութեան կարծրացումը դաշնակցային Հանրապետութեան հանդէպ, ըսած է Էրհարտ, մեզ կը տանի խորհելու թէ խորհրդային զեկավարները պատրաստ չեն մեզի դիջելու վերամիացումը մեր կողմէ տնտեսական առաւելութիւններու փոխարէն» :

Ֆրանսայի հետ հաշտութիւնը եւրոպական միութեան մը կենսական պայմանն է, բայց չի կրնար Եւրոպան փոխարինել : Որեւէ լուծում որ երկուքներու Եւրոպա մը կը նախատեսէ անընդունելի է :

Ներկայ պայմաններու մէջ, կարելիութիւն չկայ Ֆրանսայի հետ գործակցելու հիւլէական մարզերուն մէջ : Ատլանտեան Ուխտի բարեփոխման մը պարագային, Գերմանիա չի կրնար հրաժարիլ ամբողջականացման մը սկզբունքէն եւ վերադառնալ ազգային բանակներու զինակցութեան մը դրութեան : Գերմանիա յանձն առած է հիւլէական, կենսաբանական կամ քիմիական զէնք չշինել, չի կրնար միակողմանի կերպով ջնջել իր յանձնառութիւնը : Վերջապէս ապազինման որեւէ քաղաքականութիւն պէտք չէ վնասէ երկրին ապահովութեան կամ ամբապնդէ գերմանական բաժանումը : Այդ ուղղութեամբ, Գերմանիա հաւատարիմ կը մնայ «Հալշթայն վարդապետութեան», այսինքն Դաշնակցային Հանրապետութիւնը կը խզէ այն բոլոր երկիրներուն հետ որոնք դեսպան կը փոխանակեն արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան հետ :

Ատընաուրը ցոյց տուած է սակայն թէ զոհ չէ : Հարցուցած է թէ ո՞վ պիտի ըլլայ Արտաքին նոր նախարարը եւ մեղադրած է Էրհարտը որ բացատրած է թէ ներկայիս հիւլէական ոչ մէկ գործակցութիւն կրնայ ըլլալ Ֆրանսայի հետ :

Հակառակ այս ելոյթին, Շրէօյտէր Արտաքին նախարար կը մնայ :

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախարարաց հերթական խորհուրդը պաշտօնական փուլի մէջ դրած է Դեկտեմբեր 5ի նախագահական ընտրութիւնը :

Ներքին նախարարը նախ արդարացուցած է որոշուած թուականին ընտրութիւնը : Նշած է թէ 1948էն ի վեր առաջին անգամն է որ Հանրապետութեան նախագահը պիտի ընտրուի հանրաքուէով :

Թեկնածութեան վերջին պայմանաժամ որոշուած է Նոյեմբեր՝16 : Հոկտեմբեր 29ին Պաշտօնաթերթը պիտի հրատարակէ այն հրովարտակը որ կը հրաւիրէ ժողովուրդը քուէարկելու եւ հակակշռի յանձնախումբ մը կը հաստատէ :

×

Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլի յայտարարութիւնները սակայն մեծ իրարանցում ստեղծած են եւրոպական երկիրներու մէջ :

Ազգ. ժողովին առջեւ, արտաքին նախարարը յայտնեց թէ Ֆրանսա կը մերժէ վերսկսիլ բանակցութիւնները Հասարակաց Շուկայի անդամներուն հետ մինչ կը կարծուէր թէ Սփաքի հաշտութեան փորձը որոշ ընդունելութիւն գտած էր Ֆրանսական կառավարութեան մօտ : Ներկայիս Ֆրանսա Հռոմի դաշինքին վերաքննութիւնը կ՝ուզէ :

Քուվ տը Միւրվիլ պատմականն ընելէ ետք Պրիւսէլի տագնապին, յայտնած է թէ Հալշթայն յանձնախումբին չի մնար իր տեսակէտները պարտադրել մանաւանդ երբ անոնք քաղաքական բնոյթ ունին : Համաձայնութեան գալու միակ պայմանը կը մնայ ամբողջական վերաքննութիւն մը Հռոմի դաշնագրին :

Այս յայտարարութիւնը պատճառ դարձած է որ անմիջապէս դադրին Սթրազպուրկի եւ Լա Հէի նիստերը : Հաւանական կը նկատուի որ Ֆրանսայի այս նոր դիրքը ճակատագրական ելք մը ունենայ Հասարակաց Շուկային համար :

×

Թուլուզի մէջ տուած իր մամուլի ասուլիսին մէջ Միթրան յայտնեց թէ միայն ինք է որ տարբեր բան մը կը ներկայացընէ, այսինքն իսկական ընդդիմութիւն մը : Իրեն համար միւս բոլոր թեկնածուները աջի թեկնածուներ են, Զախը միայն ինքն է :

Յայտնած է նաեւ թէ իր ընտրութեան վաղորդայնին պիտի լուծէ Խորհրդարանը :

Թուաբանական հաշիւներու վրայ հիմնուելով, Միթրան կը խորհի վեց միլիոն ձայն ստանալ եւ համեմատականի մնալու պարագային, շահիլ Բ. քուէարկութեան (Դեկտեմբեր 19) :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ կացութիւնը միշտ վրտանգաւոր կը նկատուի եւ Սոքարնօ ալ կրնայ զոհ երթալ հակահամայնավար հոսանքին որ տարածուած է ամբողջ երկրին մէջ : Անկարելի չի նկատուիր որ բանակին դէմ նոր ապստամբութիւն մը ծագի :

ՌՈՏԵԶԻՈՅ վարչապետը՝ Իան Սմիթ յայտնեց թէ միակողմանի անկախութեան համար սկզբունքի որոշում մը տրուած է, որ ներկայիս պիտի չհրապարակուի :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ կառավարութիւնը կրկին պատիւի արժանացուց մառեշալ Պոնիատովսկին, որուն արձանը քսան տարիէ «աքսորուած էր» :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը շատ «հետաքրքրական» բացատրութիւն մը տուած է առջի օր Կլազկօ-Լոնտոն թղթատարական կառախումբին աւազակութեան մասին : Ըստ Ռուսերուն ամբողջ գողութիւնը բեմադրուած էր բրիտանական գաղտնի սպասարկութեանց կողմէ : Մոսկուա, ի մօտոյ, անժխտելի փաստեր պիտի տայ : Այս գողութիւնը պատրաստուած է եղեր այն վախով որ աշխատաւորականները կը զեղչեն իրենց վարկերը : Այս յայտնութիւնները շատ զուարճացուցած են Անգլիացիները, որոնք բաւական իւմուռ ունին առանց Ռուսերուն օգնութեան ... : Ոմանք, ինչպէս կը գրէ «Տէյլի Միրըր» շատ զոհ են որ բրիտանական գաղտնի սպասարկութիւնները այսքան բարձր վարկ կը վայելեն Ռուսիոյ մէջ, մինչ իրենց երկրին մէջ, բարեսիրական վաճառքի մը կազմակերպութիւնն իսկ չեն յանձներ :

ԱՆՏԻՈՔԻ Մելքի – Կաթոլիք Մաքսիմոս Դ. Պատրիարքը Փարիզ հասաւ առջի օր, պաշտօնական այցելութեան : Յաջորդ օրը ճաշի հիւրն էր տը Կոլի : Յայտարարեց թէ շատ զոհ է որ Փարիզ է : Կարդինալ Մաքսիմոս Հալէպ ծնած է 1878ին եւ քահանայ ձեռնատրուած Լիբանանի մէջ, 1905ին : Չորս հարիւր հազար հաւատացեալներու պետն է, որոնք կ՝ապրին Սուրիա, Լիբանան, Յորդանան, Իսրայէլ եւ Եգիպտոս :

ՏԻՐԱՍԷՐ ԴՐԱՍՏԱՄԱՏԸ

Մեր պատմութեան ամէնէն գեղեցիկ եւ ողբերգական էջերէն մին կը կազմեն Արշակ Բ.ի կեանքն ու պատերազմները (350 – 367) : Կրքոտ էր Արշակ, քաջ եւ անխոհեմ, բայց ունէր մեծ ծրագիրներ միաձոյլ Հայաստան մը կազմելու՝ ջրնջելով այն կիսանկախ հայ նախարարները որոնք վտանգ էին համազգային պատերազմներու ժամանակ: Ազնուականներու մեծ մասն իրեն դէմ էին, բայց հասարակ ժողովուրդը եւ զինուորականութիւնը զինքը շատ կը սիրէին: Առասպելական տիպար մը, որքան Մամիկոնեան քաջարի զօրավարներու հետ սխրալի էջեր տուաւ մեր պատմութեան, այնքան գեղեցկօրէն վիպական մնաց իր մահով :

Մտիկ ընենք Բիւզանդ պատմիչին :

Հայոց թագաւորն Արշակ տակաւին կենդանի էր Պարսիկներու թագաւորութեան իշխանութեան տակ Խուժաստանի (ներկայ Աֆղանիստանի սահմաններուն վրայ) կողմերը Անդմրշըն բերդին մէջ, այսինքն Անյուշ կոչուած բերդին մէջ : Այսպիսով Հայերու եւ Պարսիկներու պատերազմները դադրեցան: Բայց Քուշաններու Արշակունի թագաւորը՝ որ Պահլ քաղաքը կը նստէր, պատերազմի բռնուեցաւ սասանեան Պարսիկ Շապուհին դէմ :

Շապուհ հաւաքեց բոլոր պարսիկ զօրքերը, անոր դէմ պատերազմելու համար: Հետը տարաւ նաեւ Հայոց ձիաւոր գունդերը որ գերի բռնուած էին. նոյնիսկ Արշակ թագաւորին ներքինին ալ հետը պատերազմի տարաւ :

Հայոց Արշակ թագաւորը ներքինի մը ունէր, հաւատարիմ պաշտօնեայ եղած էր, սիրելի ներքինի մը որ մեծ իշխանութիւն եւ պատիւ ունէր արքունիքին մէջ, իր անունն էր Դրաստամատ :

Երբ Քուշաններու թագաւորին եւ Պարսիկներու թագաւորին մէջ ճակատամարտը սաստկացաւ, չարաչար կերպով կը կոտորէին քուշանները պարսիկ բանակը, շատերը գերի բռնեցին, եւ կէսն ալ հալածելով քշեցին :

Իսկ Դրաստամատ ներքինին, Հայոց Տիրան թագաւորին տարիները եւ անոր Արշակ որդիին ժամանակ՝ թէ դաւառապետ էր եւ թէ հաւատարիմ պահապան արքունի գանձին որ Անդեղ բերդին մէջն էր. ասդին անդին գտնուած բոլոր արքայական բերդերն իր իշխանութեան տակն էին, մինչեւ Ծոփաց (այժմեան Խարբերդի) աշխարհի Բնաբեղ բերդը արքունի գանձարան էր. իսկ իր աթոռը (այսինքն պատիւը) բոլոր նախարարներէն վեր էր:

Դրաստամատ ներքինին, Անդեղ բերդին իշխանն ալ գերի տարած էին Պարսկաստան՝ երբ Հայոց Արշակ թագաւորը բռնեցին :

Այս Դրաստամատն ալ ճիշդ պատերազմի այն տեղը կը գտնուէր ուր Քուշանները նեղը դրին Պարսիկներու Շապուհ թագաւորը: Բայց ան մեծ քաջութեամբ կռուեցաւ Շապուհ թագաւորին համար ալ. զինքը մահէն ազատեց, Քուշաններէն շատեր սպաննեց եւ ախոյեաններու գլուխները անոր առջեւը նետեց: Ազատեց Պարսիկներու Շապուհ թագաւորը վտանգներէն. երբ ան պաշարուած էր կատաղի պատերազմի ժամանակ :

Երբ պատերազմը վերջացաւ եւ Պարսիկներու Շապուհ թագաւորը Ասորեստան դարձաւ, շնորհակալութիւն յայտնեց ներքինի Դրաստամատին՝ իր արժանիքներուն համար, եւ ըսաւ.

— Բան մը խնդրէ ինձմէ, ինչ որ կ'ուզես պիտի տամ քեզի, եւ ոչ պիտի չըսեմ:

— Ես քեզմէ ոչ մէկ բանի պէտք ունիմ, ըսաւ Դրաստամատ թագաւորին, միայն ինծի հրաման տուր որ երթամ, տեսնեմ իմ բնական տէրս՝ Հայոց Արշակ թագաւորը, եւ օր մը միայն, երբ իրեն երթամ, հրաման տուր արձակել զայն իր կապանքներէն, եւ ես իրաւունք ունենամ, անոր գլուխը լուալու, օծելու (հոտաւէտ իւղերով), հագուեցնելու իր պատմուճանը, սեղանի նստեցնել, առջեւը խորտիկներ դնել, գինի տալ եւ նուագարաններով ուրախացնել. ճիշդ մէկ օր :

— Խնդրածդ շատ դժուար խնդիրք է, ըսաւ Շապուհ թագաւորը, որովհետեւ շատ հին ժամանակներէն, որ Պարսիկներուն թագաւորութիւնն հիմնուած է, այդ բերդը Անյուշ բերդ կոչուած է. ոչ մէկ մարդ եղած է որ թագաւորներուն յիշեցուցած ըլլայ՝ մէկու մը համար որ այդ բերդին մէջ բանտուած է, թող թէ յիշեցընել ինձ հաւասար թագաւորի մը համար, իմ հակառակորդիս համար, որ շղթայուած է այդ բերդին մէջ: Զիս ալ նեղութեան մէջ դրիր եւ դուն զքեզ մահուան դատապարտեցիր յիշեցնելով Անյուշ բերդը, հակառակ մեր արքայական օրէնքներուն, արիական հին օրերէն ի վեր :

Բայց քու արդիւնքներդ մեծ են, ինձ համար, ինչ որ խնդրեցիր, դնա', թող տրուած ըլլայ: Սակայն քեզի համար աւելի լաւ էր քու անձիդ օգտակար բան մը խնդրել, նահանգներ, կամ դաւառներ կամ գանձեր: Բայց քանի որ այդ խնդրեցիր, թող Արիներու (Պարսիկներու) թագաւորութեան օրէնքներէն վեր ըլլայ, դնա, թող քեզի շնորհուի ինչ որ խնդրեցիր ինձմէ իբր փոխարէն :

Անոր տուաւ հաւատարիմ թիկնապահ մը եւ հրովարտակ մը արքունի մատանիով կնքուած, որպէսզի երթայ Անդմըշըն բերդը, եւ ինչ որ կ'ուզէ, ինչ որ խնդրեց, ընէ շղթայուած Արշակին համար, որ առաջ Հայոց թագաւորն էր :

Գնաց Դրաստամատ թիկնապահին հետ՝ թագաւորական հրովարտակը ձեռքը՝ Անյուշն բերդը. տեսաւ իր իսկական տէրը: Արձակեց Արշակն իր երկաթէ կապանքներէն, ձեռքերուն եւ ոտքերուն երկաթներէն, վզի շղթաներէն եւ ծանրոցներէն:

Լուաց անոր գլուխը, բոլոր մարմինը լուաց, հագուեցուց ազնիւ պատմուճանը. եւ բարձեր շարեց եւ նստեցուց, առջեւը դրաւ ընթրիքի սեղան ինչպէս օրէնք էր թագաւորներուն. գինի դրաւ առջեւը հին օրերու պէս, հանդչեցուց, զայն մըխիթարեց եւ նուագարաններով ու դուսաններով զայն ուրախացուց :

Աղանդերի տալու ժամանակ, անոր առջեւը դրին միրգ, խնձոր, վարունդ եւ ամիճ (անծանօթ պտուղ մ'է մեզի համար) որպէսզի ուտէ, դանակ մ'ալ տուին որ կտրէ եւ ուտէ, ինչպէս որ ուզէ:

Դրաստամատ զինքը շատ ուրախացուց, ոտքի կանգնած զինքը կը մխիթարէր : Երբ գինին խմեց աչքերը կարմրեցան, գինովցաւ ու հպարտացաւ եւ ըսաւ .

— Վա՛յ ինձ Արշակիս, ա՞յսպէս, հո՞ս պիտի հասնէի, այս բանե՞րը պիտի հանդիպէին ինծի ...:

Այս ըսելով, դանակը որ ձեռքին մէջն էր, որով միրգ կամ ամիճ պիտի ուտէր, զարկաւ իր սրտին եւ տեղն ի տեղ մեռաւ մինչ բարձին վրայ նստած էր :

Իսկ Դրաստամատ երբ զայն տեսաւ, յարձակեցաւ, դուրս քաշեց դանակը անոր սրտէն եւ զարկաւ իր կուշտին, եւ նոյն տեղը նոյն ժամուն ինքն ալ մեռաւ :

ՓԱՒՍՏՈՍ ԲԻԻԶԱՆԴ

Արշակի մահով Հայ – Պարսիկ պատերազմները չվերջացան ,եկաւ Զիրաւի պատերազմը, ուր հայ – բիւզանդական բանակները ջախջախեցին Շապուհ թագաւորին ուժերը եւ այնպիսի հայրենասէր, տիրասէր եռանդով պատերազմեցան Մուշեղեան գունդերը որ Շապուհ հիացած գոչեց.— Երանի՛ որ Հայոց գունդին տէրն է, այսպիսի միաբան եւ նուիրուած զօրքերու: Փառաւոր էջեր Հայոց պատմութեան որ ոսկեղէն թուականներ կը կազմեն մինչեւ վերջին Յիսնամեակը :

«ՏԻԳՐԱՆ ԴԵՒՈՅԵԱՆՑ»

Պարտէզէդ վարդեր քաղեցի, վիրաւորուեցան մատներս: Ի՛նչ փոյթ..

Կը ցօղեմ արցունքներս վարդաբոյր թօշնած ծաղիկիդ վրայ, որ մնայ թարմ, ինչպէս յիշատակը ա՛յն օրերուն :

Տիգրան ծնած էր Երեւան: Մէկն էր անոնցմէ որոնք կը ծնին ապրելու համար եւ կը մեռնին դժուարաւ: Հայաստանի հանրապետութեան օրերուն եկած էր Պոլիս, զինուորական հետախուզողի պաշտօնով իբր նախկին ռուսական սպայ եւ ճարպիկ հետախոյզ, տեսնելու, լսելու եւ հաղորդելու կարեւոր գործով :

Յաճախ կ'երեւէր զինուորական համազգեստով Թօքաթլեան պանդոկի շրջակայքը, երբեմն քաղաքացի, երբեմն մուրացիկ Պապ – Ալիի դուռը, եւ ո՞վ գիտէ նաեւ ո՞ւր եւ ո՞ր անկիւնը փողոցին՝ լըրտեսելու բաներ, որոնք կապ ունէին Հայաստանի նորաստեղծ հանրապետութեան գործերուն հետ: Իր ուսումը ստացած էր ռուսական մասնագիտական վարժարանի մէջ եւ ռուսերէնէ զատ կը խօսէր նաեւ Ֆրանսերէն, գերմաներէն, թուրքերէն եւ անգլերէն : Այնքան ճարպիկօրէն եւ նուիրումով կը կատարէր իր գործը որ Զօրավար Նազարբէկովի հրահանգով զինք նշանակեցին պետ՝ Հայաստանի հետախուզական բաժանմունքի :

Նուիրեալ Հայ մը՝ Տոքթէօր Թօփճեան, հայկական Փրէս – Պիւրոյի մէկ անդամը, որ միեւնոյն ժամանակ Պոլսոյ ելեկտրական հանրակառքի ընկերութեան ընկերային յարաբերութեանց դիւանի պետն էր, փոխադարձ կ'օգնէր եւ կ'օգտուէր Տիգրանի տեղեկութիւններէն, անոր միջոցաւ տրամադրելով հանրապետութեան՝ այն լուրերը որոնք կրնային օգնել անոր ամրապնդման: Թոփճեան, որ Ռամկավար Ազատական էր, Պոլսոյ մէջ կատարուած առաջին սդահանդէսին, ըսած էր Բըթի Շանի թատրոնի բեմէն, որ « կը հանէր իր գլխարկը այն կուսակցութեան առջեւ, որ մեծագոյն զոհերու թիւը տըւած էր Հայաստանի հանրապետութեան ստեղծումին» :

Բան մը որ շատ գէշ ազդած էր Տիգրանի վրայ, այն էր որ իր լուրերուն չէր տրուեր անհրաժեշտ կարեւորութիւն եւ ստիպողական հանգամանք, մինչ ինք լաւագոյն ուշադրութիւնը եւ ջանքը կը տրամադրէր զանոնք ստանալու եւ հասցընելու համար իրենց: Այսպէս Հայաստանի հանրապետութեան վերջին կռիւներու մասին, փաստացի վաւերաթուղթեր ստացած եւ զրկած էր Երեւան: Օրինակ՝ Յունական յարձակման թուականն ու կարգը, որ պէտք էր զուգորդուած ըլլար հայկականին հետ: Քեմալի պատրաստութիւնները եւ հայկական պաշտպանողականը տկարացնելու համար եղած ճիգերու եւ պատրաստութեանց փաստերը, որոնց ստացման համար անգլիական հետախուզական մարմինը վճարած էր Թոփճեանի կամ Փրէս – Պիւրոյի միջոցաւ հազարաւոր անգլիական ոսկի, մինչ ինք ձրի ընդօրինակած էր զանոնք Հայաստանի համար : Օրերով եւ ժամերով Քոտի վերածուած էին եւ գիշերանց յունական Ավերոֆ մարտանաւին անթէլ կայանին միջոցաւ հաղորդած Երեւան, այն վստահութեամբ որ Երեւանի կառավարութեան վարիչները այսպէս ծանօթացած ըլլալով պատրաստուած թակարդին պիտի ընէին էականն ու կարեւորը վիժեցնելու համար աղէտը :

Եւ օրեր սպասեց փոխուած բան մը տեսնելու հայկական կառավարութեան քաղաքական ընթացքին մէջ : Կրկնեց իր լուրերը նոյն անթէլով այս անդամ տարբեր անձերու, որպէսզի մի գուցէ ստացուած չըլլան: Այն զոր պիտի ընէին Հայերն ու Յոյները միաժամանակ Քեմալի ուժերուն դէմ, ըրին Թուրքերը՝ յարձակելով Յոյներու վրայ Իզմիրի շրջանը եւ Երեւանի հանրապետութեան դէմ: Կատաղի վագր էր դարձած այդ օրերուն Տիգրան եւ շուտով մեկնեցաւ Երեւան, ճշդելու իրերը :

Ըսին իրեն որ չէին հաւատացած բնաւ դաշնակից կառավարութեանց մէկին կամ միւսին այսքան անլուր գործակցութեան Քեմալի հետ, որպէսզի դուրս թափէ Յոյները իրենց դիրքերէն եւ յարձակի «Փոքրը դաշնակից» Հայաստանի վրայ: Կըրկին խաբուած էր Դշխուհին Հայաստան, վստահելով խօսքերու վրայ միայն: Աղէտը պատահելէն ետք, երբ կրկին տեսնողներ եղան վարչապետ Խատիսեանը, այս վերջինը պատասխանեց որ չկրցան հաւատալ լուրին անկեղծութեան : Հետեւաբար առ ոչինչ ծառայած էին բոլոր ջանքերը այս շարժումին :

Յաջորդող բոլշեւիկեան դէպքերու ընթացքին՝ Տիգրան կրցած էր խոյս տալ եւ հաստատուիլ Պոլիս, անկէ ալ Փլօէշթի (Ռումանիա) մօտիկը Դրոյին, որու վըստահութիւնը կը վայելէր :

Անշուշտ աւելորդ է որեւէ բացատրութիւն այս եւ ասոր նման ուրիշ դէպքերու մասին:

Տիգրան հրաշալի յիշողութիւն ունէր եւ դոց գիտէր զինուորական ուժերու դասաւորումը ամէն կողմ եւ մասնաւորաբար մօտիկ շրջաններուն: Կարելի էր հարց տալ, ի՞նչ ուժ եւ դասաւորում կայ պարսկական սահմանին վրայ եւ իսկոյն կուտար թիւերը եւ անունները ջոկատնե-

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

— Այլ եթէ այդ խնամութիւնը ես ինձ, իմ նպատակների համար անհրաժեշտ համարէի, մէկ խօսքով մի բախտաւորութիւն, այն ժամանակ չէի՞ր կամենալ արդեօք մէկդի թողնել այդ երեւակայական ցնորքները եւ հօրդ լաւութիւնը միայն աչքի առաջ ունենալ ...

— Քո լաւութի՞ւնը, հայր... բացագանչեց Երանուհի ընդմիջելով հօրը. ուրեմն քո լաւութի՞ւնը ուզում ես ապահովել, հիմնել աղջկանդ դըժբախտութեան մէջ. ոհ, չէ, անկարելի է որ դու այդ բանին հաւանութիւն տաս :

— Գուցէ հարստութեան հրապոյրը մի բոպէ գրաւած լինի քո սիրտը, սակայն, խորհիր մի անգամ, որ այդ բանը ուրիշ մի արդիւնք չունի ինձ համար, բայց միայն դառնացնել իմ դրեթէ բանտարկեալի վիճակս, զուրկ ամէն իմ տարիքս ունեցող աղջկանց անմեղ հաճոյքներից. անմայր, տխուր, լքեալ, մինչեւ անգամ չվայելելով քո խանդաղատանքը, աշխատում եմ լեցնել իմ մենարանի առանձնութիւնը մօրս քաղցր յիշատակով, որ միակ սփոփանքս եւ սրբազան պարապմունքս է: Դու ուզում ես նրանի՞ց էլ զրկել զիս, ուզում ես այս սուրբ յիշատակով տոչորող ու շնչող սրտին մէջ մի օտարի դէմ յակամայս ատելութի՞ւն սերմանել, որի անշուշտ գերին կամ վերջ ի վերջոյ զոհը կարող եմ դառնալ, ո՛չ, հայր իմ, ո՛չ: Աստուած չի ներիր այդ բանը, չի թողնիր որ վաղամեռիկ մօր գերեզմանը նրա աղջկանը հարսանեաց պսակին սեղան եւ զոհի բագին դարձնեն:

Արցունքները խցկեցին ձայնը կոկորդում եւ սկսեց հեծկլտալ, մինչդեռ հայրը՝ երկու ձեռքերը քամակին վրայ ծալած, կատաղի աչքերը դետին սեւեռելով, աջ ու ձախ ման կուգար սրահին մէջ : Յանկարծ երկու երեք անդամ կեղծ հազաց, իբրեւ թէ մի զայրոյթի աղաղակ խեղդել ուզենար կուրծքին մէջ, մօտեցաւ աղջկան, կանգնեց մօտը, ու աջ ոտքը մեքենայաբար գողացնելով, ցասկոտ հեգնութեամբ ասաց .

— Այսպէս ուրեմն, հա՞...: Այս է իմ այսքան տարուան քեզ տուած դաստիարակութեանս պտուղը, դպրոցում ստացած ուսումները հօրդ կամքը քեզ բռնաբարե՞լ սովորեցրին, նրան դառն եւ լիրբ պատասխաննե՞ր տալ, ընդդիմանա՞լ :

Այստեղ նկատելով Երանուհու յակամայս ցաւալի մի շարժումը, ձայնը մեղմեց եւ համոզողական կերպով բառերը շեշտելով, շարունակեց .

— Հասկացիր զոնեայ միանգամ ընդ միշտ, որ ես ոչ ոքի չարիք չեմ կամենար, ո՞ւր մնաց իմ աղջկանս, սակայն չեմ էլ թոյլ տար, որ այլք նոյնը ցանկանան ինձ համար, մանաւանդ երբ ձեռնարկած գործիս մէջ նիւթական շահերս լինեն ինձ շարժառիթ . այն ատեն վա՛յ նորան, որ կը յանդգնի խոչընդոտ կանգնել իմ ճանապարհի վերայ ... Անկասկած ես անարգել կը փշրեմ եւ յառաջ կը դնամ, ով որ լինի, կատուին ճիրանները, մինչեւ անդամ օձին թունաւոր կարող եմ խլել, եթէ ինձ վնասել ուզենան ... հէ, հէ... — Երանուհի գլուխը կը շարժէր միշտ մերժողական կերպիւ : Գողթունի այս տեսնելով, մռնչեց .

— Մայրդ էլ յամառ էր քեզ նման, բայց վերջապէս լռեց ...

Այս վերջին բառերը՝ զայրագին հեգնութեամբ արտասանուած, չարաչար վիրաւորեցին համբերատար աղջկան, այնպէս որ քիչ մնաց նուազեալ դետին ընկնէր: Սակայն բոլոր ուժը քաղելով իր որդիական սիրոյն մէջ, ազնիւ խրոխտութեամբ բարձրացուց գլուխը եւ բողոքանաց յստակ մի ձայնով, որ յատուկ է ընդհնարապէս երկար ժամանակ ընկճեալ եւ բռնաբարեալ անձանց, որոնք ի վերջոյ իրաւամբ կ'ապստամբին, գոչեց.

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(7 Շար.)

ԴՎՈՒՀԱՍ

(ՆՈՎԵԼԱ ԿԱՆԱՉՈՒՀԻՆԵՐԻՑ)

ԱՐՏԱԿ ՎԱՆԱՆԴԵՑԻ

ԳԼՈՒԽ 17

— Մա՛յր, լռե՛ցիր, դու ինձ ամո՛թ ես բերում։ Ես ինչո՞վ եմ վնասել քեզ։

— Ամո՛թ, որովհետև ես ինձ ստրկացրի քո աղջկան, որ ես սիրում եմ ավելի, քան իմ կյանքը։

Ծերուկը ոտքի թռավ, ձեռքերը դրեց գլխին, ապա սկսեց ծանր քայլերով սենյակում ման գալ։

— Ես ինչ եմ լսում, Աստվա՛ծ իմ, ես ինչ եմ լսում։ Ես ինչ եմ տեսնում։ Ես ինչ եմ զգում։ Ես ինչ եմ կրում։ Ես ինչ եմ տանջվում։ Ես ինչ եմ մեռնում։ Ես ինչ եմ ապրում։ Ես ինչ եմ ուզում։ Ես ինչ եմ ատում։ Ես ինչ եմ սի

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զարուհի Աղնաւորեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նուէր Աղնաւորեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Գապաքեան, Տէր եւ Տիկին Զավէն Աղնաւորեան, Այրի Տիկին Վարդուհի Աճէմեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (24 Հոկտեմբեր) Մարսէյլ-Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ փեսին նորոգ հանգուցեալ

ՎԱԶԳԷՆ ԱԶՆԱՒՈՐԵԱՆԻ
(Բնիկ Ատափազարցի)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Մարիամ Իշխանեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, այս Կիրակի, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԱԶԱՐ ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Պերճուհի Սարճեան եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին, իրենց սիրելիին՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ՍԱՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ֆր. «Ոմն»է ուխտի մը առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, 1965 Օգոստոս 8ին, Տէր եւ Տիկին Պօղոս եւ Վարդուհի Բէքմէզեաններու զաւակներուն, Երուանդի եւ Վահրամ-Յակոբի մկրտութեան առթիւ, կնքահայր Լեւոն Տէր-Սարգիսեան, Ազգ. Առաջնորդարանին երեսուն Ֆրանք, եկեղեցւոյս քսան, քահանայ հօր քսան, Կ. Խաչին 10, Պօմոնի Աղքատախնամին՝ տասը, Դպրաց Դասուն տասը եւ ըրած է ուրիշ կարեւոր նուէր մը : Սուր Փափազեան առաջնորդարանին տասը, եկեղեցւոյս տասը եւ Կ. Խաչին տասը: Տէր եւ Տիկին Վ. Ա. Պապուխեան եկեղեցւոյս տասը, Առաջնորդարանին տասը եւ Կ. Խաչին տասը :

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնակատարութեան առիթով տեղի կ'ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ Խաչահանդիստի պաշտօն :

Իր մասնակցութիւնը կը բերէ եկեղեցւոյ երգչախումբը :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան Բ. ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ դիշեր ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցի սրահին մէջ :

Օրակարգ.— Ընտրութիւն նոր վարչութեան: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ պիտի մատուցուի եւ յետ պատարագի պիտի կատարուի հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն վախճանեալ Տ. Վրամշապուհ Արք. Քիպարեանի, Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի, Տ. Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեանի, հանգուցեալ դըպիրներու եւ սարկաւագներու հոգւոց համար :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ ըլլալու եւ յարգելու անոնց յիշատակը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբին :

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Յովհ. Շիրազի ծննդեան 50ամեակին առթիւ ՄԻՍԱԿ ԱՊԱՃԵԱՆ կ'արտասանէ բանաստեղծին «Սիամանթօ եւ Խաջեզարէ» պոեմը :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Մուտքը ազատ է

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած տեղւոյս Կապ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կը խօսի Ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ, նաեւ տեղեկութիւններ եւ տպաւորութիւններ Հայաստանէն :

Արտասանութիւն, երգ եւ զանազան անակնկալներ :

Մուտքը ազատ է

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւէն :

Ճաշ Սէն թ'Աման լէ գ'Օ: Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16·30ին: Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն-Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական Էկզարք :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիթր տը Վօյաժ :

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ փայլուն եւ եղանակի առաջին բարեսիական հաւաքոյթը :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

GROUPE FOLKLORIQUE DU CLUB PARIS - ATHENES
Sous la direction de Mlle YARIMAGAZ

որ պիտի պարէ հռչակաւոր Zorba Le Grec ի պարը

GROUPE FOLKORIQUE DE L'ASSOCIATION DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE, sous la direcion de Monsieur MAKIAN

Ազգային տարազներով

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ՓՐՕվանս 77 – 73 :

Կարեւոր.— Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24, ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍՕՐԷ ԵՏՔ, ԺԱՄԸ 3·30ԻՆ

Պիտի բանախօսէ

ՎԵՐ. Ե. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

«Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Միութեան վարիչ քարտուղարը»

28, Ավընիւ Պուրկէն, Իսի լէ Մուլինոյի Հայ Արետ. Եկեղեցասրահին մէջ, Ե. Ք. Ե. Ը.ի գեղարուեստական բաժնի մասնակցութեամբ :

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէնի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը դաւաթ մը թէյի շուրջ կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շաբաթ, ժամը 15ին Ազգային Տան փոքր սրահին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկայէն ընկերուհի Քրիստինէ Նաճարեան որ տեղեկութիւններ պիտի տայ ՀՕՄ.ի գործունէութեան մասին:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ժամերգութիւն եւ պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ԱՐԻՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ :

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի ճաշը, Նոյեմբեր 7ին, ժամը 17ին, Իսիի Խրիմեան սրահը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

—o—

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Կը տօնուի 30 Հոկտեմբեր, Շաբաթ դիշեր ժամը 21էն մինչեւ լոյս, վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահներուն մէջ :

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԷ

Travaux de Peinture et de Décoration de tous Styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
22, Rue Stendhal, PARIS (20e)
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր ապրանքներով :

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Salle PLEYEL

DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 45

LE CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
présente

ARMENIE 1915

L'EXTERMINATION D'UN PEUPLE

Grande Conférence avec projections sonorisées

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ:

Կազմակերպուած ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ կողմէ

Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներու և 16, Rue Lafayette (Métro Chaussée-d'Antin) — PRO. 52-88

Ա. Ադամեանի մօտ: Գին 5, 8, 10 եւ 12 ֆրանք :

ՅԱՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 23 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 23 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10442

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.442

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔ ՕՐԹՈՏՈՔՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Պոլսոյ Յունաց պատրիարքարանը հինէն ի վեր աչքի փուշ է եղած Թուրքերուն :

Սուլթան Մէհմէտ Բ. Ֆաթիհ, երբ 1453ին Պոլիսը գրաւեց, խոհեմ քաղաքականութեան հետեւեցաւ, սիրաշահելու համար իր տիրապետութեան ենթակայ քրիստոնեաները, որոնք մեծամասնութիւն կը կազմէին եւ մշակոյթով ու քաղաքակրթութեամբ շատ աւելի բարձր ու յառաջադէմ էին քան տգէտ ու կիսակիրթ Թուրքերը :

Ֆաթիհ պահեց օրթոտոքսներու տիեզերական պատրիարքութիւնը իր մայրաքաղաքին մէջ, անոր շնորհելով վարչական, դատական եւ իրաւական բազմաթիւ առանձնաշնորհներ, զորս հաստատեց կայսերական ֆէրմաններով :

Պոլսոյ գրաւումէն եօթը տարի վերջ, 1461ին Պրուսայի Հայոց առաջնորդ Յովակիմ եպիսկոպոսը մայրաքաղաք հրաւիրելով, Թուրքիոյ Հայոց պատրիարք նշանակեց զայն, Յոյներուն հաւասար առանձնաշնորհներ տալով անոր :

Անկախութենէ զրկուած Յոյներն ու Հայերը դարերով վայելեցին իրենց Պոլսոյ պատրիարքներու հովանաւորութիւնը եւ պահպանեցին իրենց ազդութիւնը :

1820ական թուականներու յունական ապըստամբութեան օրերուն Սուլթան Մահմուտ Բ.ի կառավարութիւնը խիստ հալածանքներու ենթարկեց Թուրքիոյ Յոյները, մասնաւորաբար պատրիարքարանը, զոր կը նկատէր յեղափոխականներու բոյն : Ու Ֆէնէրի պատրիարքարանին առջեւ կախաղան հանուեցաւ օրուան պատրիարքը՝ Ղրիպորիոս :

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութենէն վերջ, Իթթիհատի ազդայնամոլ վարիչները թուրանական երազներէ տարուած՝ թրքութեան գաղափարականը պաշտամունքի վերածելով սկսան ատելութիւն սերմանել ոչ - թուրք տարրերուն, մանաւանդ քրիստոնեաներուն դէմ :

Ոճրագործ կուսակցութեան տեսաբան Հիւսէյն Ճահիտ կիսապաշտօն Թանինի մէջ գրեց թէ Յունաց եւ Հայոց պատրիարքարանները « պետութեան մէջ պետութիւն» կը կազմէին : Եւ թէ վերջ պէտք է տրուէր այդ կացութեան : Նոյն Ճահիտն էր (ետքէն Եալչըն մականուանեալ), որ իր խմբագրած նոյն թերթին մէջ 1908ի աշնան գրեց թէ Թուրքը «Միլլէթը հաքիմէ» (գերիշխան ազգ) է, երբ տակաւին չէին մարած «ազատութիւն, եղբայրութիւն, հաւասարութիւն, արդարութիւն» կեղծ նշանաբաններու արձագանգները :

Հայերը արմատախիլ ընելէ վերջ, կարգը եկած էր Յոյներուն : 1922ի Իզմիրի աղէտը իւղ քսեց Թուրքերու հացին : Յոյները հեռացան Փոքր Ասիայէն : Մնացին միայն Պոլսոյ Յոյները, որոնք փոխանակութեան ենթակայ չէին : Մնաց նաեւ Ֆէնէրի պատրիարքարանը, հակառակ Լօզանի հաշտութեան ժողովին մէջ թուրք առաջին պատուիրակ Իսմէթ Ինէօնիւի զայն Պոլսէն հեռացնելու համար թափած ճիգերուն : Վէնիզէլոս տեղի չտուաւ :

1923 Յուլիս 24ի Լօզանի դաշնագրին 37 - 45 յօդուածները կը վերաբերին Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց, որոնք թուրք տարրին հաւասար իրաւունքներ պէտք է վայելեն՝ կրօնական, կրթական եւ մշակութային մարզերու մէջ :

Չկրնալով ձերբազատուիլ Յունաց պատրիարքարանէն, որուն դահակալը աշխարհի օրթոտոքսներուն «տիեզերական պատրիարք »ն է, Թուրքերը դիմեցին խարդախ միջոցներու :

Հրապարակ հանեցին Փափա Էֆթիմ անուն դաւաճան յոյն քահանայ մը, որ ինքզինք հռչակեց «թուրք օրթոտոքս»ներու կրօնապետ : Ու սկսաւ գրաւել զանազան յունական եկեղեցիներ, թուրք իշխանութեանց մեղսակցութեամբ եւ քաջալերութեամբ :

Ժամանակին մեծ աղմուկ յարուցած էր այս շարժումը եւ կը կարծուէր թէ հանդարտութիւնը վերահաստատուած է Պոլսոյ յունական դաղութին մէջ :

Սակայն Թուրքերը վերջերս կրկին ասպարէզ հանեցին Փափա Էֆթիմը եւ տըղան — որ կրօնաւոր ձեռնադրուած է — երկփեղկումը իր գերագոյն աստիճանին հասցնելու յետին մտքով : Այս «թուրք օրթոտոքս» հերոսները՝ թուրք ոստիկաններու օժանդակութեամբ Սեպտեմբեր 22ի գիշերը բռնագրաւեցին Այ - Նիքոլա եւ Այ - Եանի եկեղեցիները Ղալաթիոյ մէջ : Թուրքերէն արձանագրութիւններ փակցուցին՝ յայտնելով որ այս վերջինները կը պատկանին «թուրք օրթոտոքս եկեղեցիին» : Իսկ Թրքական պաշտօնական գործակալութիւնը հրատարակեց յայտարարութիւն մը՝ յայտնելով որ այսուհետեւ այդ եկեղեցիներուն մէջ արարողութիւնները պիտի կատարուին թուրքերէն լեզուով :

Փափա Էֆթիմ քայլ մը աւելի առաջ երթալով, ինքզինք հռչակած է «Թուրք օրթոտոքսներու արքեպիսկոպոս» եւ «Տիեզերական պատրիարք» : Այժմ կը սպառնայ նզովել Աթենակորաս պատրիարքը, լուծել Ս. Սինոտը եւ փակել Ֆէնէրի պատրիարքարանը :

Լօզանի դաշնագրի տառին ու ոգիին հակառակ այս արարքները արձագանգ գտան արեւմուտքի մէջ : Ֆրանսայի յոյն օրթոտոքս եկեղեցւոյ մեթրոպոլիտ Մելեթիոս Մոնտի մէջ հրատարակեց բողոքագիր մը :

Նիւ Եորքի յոյն եկեղեցւոյ մետրոպոլիտը Պօղոս Զ. Պապին ներկայանալով՝ անոր հաղորդեց Աթենակորաս պատրիարքի ողջոյնները եւ բողոքեց Թուրքերու ոտնձգութեանց դէմ :

Թուրքիոյ վարչապետ Իւրկիւպլիւ ըսպառնական յայտարարութիւններ ըրաւ այս առթիւ, ինչպէս գրեց Յառաջ : Մեղադրեց օտար հիմնարկութիւնները, որոնք կը խառնուին եղեր Թուրքիոյ ներքին գործերուն :

Կիպրոսի հարցն է, որ կատղեցուցեր է դարձեալ Թուրքերը : Իւրկիւպլիւները բառերը չեն ծամծմեր այլեւս եւ կը սպառնան կրկին ռմբակոծել Կիպրոսը՝ եթէ Թուրքի մը քիթը արիւնի :

Ցարդ անպատիժ մնացած եւ այդ պատճառով իսկ չփացած՝ Անդարայի վարիչները օր ցերեկով կը պատռեն իրենց ազատ կամքով ստորագրած միջազգային դաշնագիրները, այն, յանձնապաստան վստահութեամբ, որ ոչ ոք պիտի համարձակի կարգի հրաւիրել զիրենք :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ԺՈՂՈՎԸ

Սթրազպուրկի եւրոպական խորհրդարանի նիստին մէջ է որ Քուվ տը Միւրվիլի ճառը, ազգ. ժողովին առջեւ, ամէնէն մեծ յուզումը պատճառած է :

Գիշերային նիստ մը գումարուած էր հապճեպով Ֆրանսացի արտաքին նախարարին ելոյթին առթիւ : Իրարանցում մը սկսած էր արդէն երբ ԻԻ ԷՆ ԷՌի պատկանող՝ Լիփկովսկի տը Կոլի տեսակէտները պարզած է : Ֆրանսացի ընկերվարական եւ իտալացի խորհրդարանական ներ միջամտած ըլլալով, կոլիստ բանբերը եւ իր կուսակիցները կը ձգէին ժողովը ու կը հեռանային :

Կարեւոր միջամտութիւն մը կ՝ունենար Ռընէ Փլէվէն : Կը հարցնէր Լիփկովսկիի թէ Քուվ տը Միւրվիլի յայտարարութիւններէն ետք, կարելի է՞ր մտածել թէ Ֆրանսա պիտի յարգէ այն յանձնառութիւնները զորս ստանձնած է երբ կը ստորագրէր Հռոմի դաշնագիրը : Խօսքն ուղղելով ժողովականներուն, Փլէվէն կ՝ըսէր.— « Նոյնիսկ երբ մեծամասնութեան չես պատկանիր, կը տառապիս այն յարձակումներէն որոնց կ՝ենթարկուի երկիրդ : Սիրելի եւրոպացի բարեկամներ, մեզի ուղղելով ձեր քննադատութիւնները, մի՛ ըսէք Ֆրանսան, այլ՝ Ֆրանսական կառավարութիւնը » :

Սթրազպուրկի խորհրդարանը միաձայնութեամբ քուէարկած է բանաձեւ մը, մաղթելով որ Հասարակաց Շուկայի տագնապը արագօրէն լուծուի :

Իրաց այս կացութեան մէջ, «Վեցերը» միայն «Հինգ» պիտի ըլլան Երկուշաբթի օր երբ Պրիւսէլի մէջ բացուի ժողովը : Լսելով Քուվ տը Միւրվիլի յայտարարութիւնները, Ֆրանսայի հինգ ընկերները այն տպաւորութիւնը ստացան թէ հարցը միայն երկրագործական հարցը չէ : Արդարեւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը ծանրացաւ Հռոմի դաշնագրին վերաքննութեան վրայ : Պելժիոյ Արտաքին նախարարութեան կցորդը յայտարարած է թէ Ֆրանսա պէտք է ըսէ իր ընկերներուն թէ ուղածը ի՞նչ է, ի վերջոյ : Ցարդ չէ բրած :

Իտալիա «անընդունելի» կը գտնէ Ֆրանսայի դիրքը, ինչպէս կը գրէ ընկերվարական Ավանթի թերթը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ, Միջազգայինի 7րդ համագումարի 30րդ տարեդարձը յիշատակելու համար հաւաքուած 35 կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներուն առջեւ խօսք առնելով, Խորհրդ. համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի քարտուղարը՝ Պոնոմարեւ յայտարարած է. « Խորհրդ. համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն կարելի բոլոր միջոցները գործադրած է, չին համայնավար կուսակցութեան հետ իր յարաբերութիւնները բնականոն դարձնելու համար. բայց — եւ միջազգային համայնավար շարժումը շատ լաւ գիտէ— այդ միջոցները դրական արդիւնքներ չտուին» : Պոնոմարեւ երկարօրէն անդրադարձած է համայնավար միջազգային շարժման զօրացման վրայ. «Շատ լաւ կը նկատենք, թէ համայնավար միջազգային շարժման մէջ տարակարծութիւնները խոր են եւ լուրջ : Ներկայ պայմաններուն մէջ, դէպի միութիւն առաջնորդող ճամբան համայնավարներու գործելակերպի միութիւնն է՝ աշխարհակալներու դէմ իրենց պայքարին մէջ» : Չինաստան եւ Եուկոսլաւիա կը բացակային Միջազգայինի 7րդ համագումարի 30րդ տարեդարձի այս յիշատակութենէն : Փեքին կը մերժէ մասնակցիլ միջազգային համայնավար համագումարներու, իսկ Պելկրատ 1947ին Կոմինֆորմէն դուրս դրուած էր :

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ հաւաստի աղբիւրներ կը յայտնեն թէ առջի օր ձերբակալուած են նախկին փոխ - նախագահ (Եգիպտոսի հետ միութեան շրջանին) Աքրամ Հաուրանի եւ իր բարեկամ գործակիցներէն երկու հոգի՝ Խալիլ Քալլաս, նախկին տնտեսական նախարար, եւ Մուսթաֆա Համտուն՝ նախկին երկրագործական բարեկարգութեան նախարար : Ձերբակալուած են նաեւ իրենց խմբակցութենէն այլ անդամներ՝ որոնց թիւն ու անունը տակաւին չէ հրապարակուած : Միւս կողմէ Զօր. Հաֆէզ կը սպառնայ օդը հանել Նաֆթուղիները, եթէ Անդլիա վերջ չդնէ «Ատէնի զաղթատիրական վարչակարգին » :

ՀԱՒԱՆԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Կրոմիքի բազմաթիւ տեսակցութիւններ ունեցած է Ֆիտէլ Քասթրոյի եւ Քուպայի համայնավար կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյի անդամներուն հետ :

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ՌՈՒՓ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Մոնաքոյի եպիսկոպոս եւ արեւելեան եկեղեցիներու մասնագէտ՝ Գերապայծառ Ռուփ Հայաստան կը մեկնի ամսուս վերջ, իբր հիւրը Ամենայն Հայոց Վաղգէն Կաթողիկոսին, մասնակցելու համար Հայրապետին գահակալութեան տասնամեակի հանդիսութեանց :

Առաջին անգամն է որ Ֆրանսացի եպիսկոպոս մը Խորհրդային Միութիւն ապրող կաթողիկոսի մը հիւրը պիտի ըլլայ :

Ծանօթ է որ Գերապայծառ Ժան Ռուփ, որ Փարիզի Արքեպիսկոպոս՝ Կարդինալ Ֆէլթէնի օժանդակն էր եւ Ֆրանսայի արեւելքցի կաթողիկէներու առաջնորդ, երկար ելոյթ մը ունեցաւ անցեալ տարի Վատիկան Բ. Տիեզերական ժողովին, շեշտելով քրիստոնեաներու պատասխանատուութիւնը եւ համախոհութեան թերացումը զոր ցոյց տուին երբ 1915ին աւելի քան մէկուկէս միլիոն Հայեր կը ջարդուէին Թուրքերու կողմէ :

Գերապայծառ Ռուփ նախագահած է Ապրիլեան Սգահանդէսին 1955ին եւ ամէն առթիւ բուռն ճառեր արտասանած Հայերու ջարդին մասին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՍՔԷԹԻ ԽՈՒՄԲԸ

ՅԱՂԹԵՑ Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Անցեալ Կիրակի դիշեր Հ. Մ. Ը. Մ.ի դաշտին վրայ, բազմահազար հանդիսականներու ներկայութեան, տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայաստանի խառն խումբի պասքէթ պոլի հանդիպումը :

Հայաստանցիք ցուցաբերեցին բացառիկ խաղարկութիւն մը եւ պարտութեան մատնեցին Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը 54–96 արդիւնքով : Ներկայ խուռներամ բազմութիւնը շատ մեծ հետաքրքրութեամբ եւ խանդավառութեամբ հետեւեցաւ մրցումին, որ ծայրէ ի ծայր ընթացաւ շատ արագ :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբն ալ արժանաւոր հակառակորդը եղաւ Հայաստանցիներուն : Հակառակ Հայաստանի խառն խումբի կիրարկած շատ արագ խաղարկութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը հանդարտութեամբ կրցան հակազդել իրենց հակառակորդներուն :

Մրցումէն ետք Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը հաւաքոյթ մը սարքած էր ի պատիւ Հայաստանի խումբին : Հաւաքոյթի ընթացքին խօսուեցան բաժակաճառեր, եղան արտասանութիւններ եւ երգեր ու ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, երեկոյթը տեւեց մինչեւ ուշ դիշեր :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ուրբաթ օրուան Յառաջի թիւերու ֆրանսական Մեսաժըրի փոխադրութեան ընթացքին, ցրուիչը արկած մը ունենալով փճացած կամ աղտոտած են քանի մը հարիւր թիւ Յառաջ : Դժբախտաբար Թեքնիք անկարելիութիւններու պատճառաւ չկրցանք նոր թիւեր տպել : Կը խնդրենք որ մեր բաժանորդները ներողամիտ ըլլան մեր կամքէն անկախ այս պատահարին համար :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ ՀԻՆԱՒՈՒՐՑ ԲԱՐՔԵՐԸ

Նոր Ջուղայի կախարդական եւ աւելորդապաշտական հաւատալիքներուն մեծ մասը մոռցուած է արդէն: Աննշան մաս մը միայն մնացած է, որ իր գոյութիւնը կը պահպանէ թերեւս ամենայն երկիւղածութեամբ եւ յարգանքով :

ՅՂՈՒԹԻՒՆ

1.— Հարսնիքին յաջորդ օրը, հարսանեկան քօղքը վերցնելով հարսը կը հանուէր փողոց: Եթէ առաջին պատահողը տղամարդ ըլլար, նորապսակներու անդրանիկ զաւակը մանչ կ'ըլլար: Եթէ կնոջ հանդիպէր հարսը, իր առջինեկ զաւակը աղջիկ կը ծնէր :

2.— Եթէ յղի կինը իր յղութեան շրջանին գեղեցկանար, մանչ զաւակ աշխարհ կը բերէր: Իսկ եթէ ընդհակառակն տգեղնար, առաջին ծնունդը աղջիկ կ'ըլլար :

3.— Եթէ յղի կնոջ նախկին մանուկները չէին ապրած, մաղով մը եօթը տուներէ լաթի կտորներ մուրալով շորեր կը պատրաստէին ծնելիք մանուկին համար, որպէսզի ապրի :

4.— Եթէ յղի կնոջ աջ կողմը խաղար, արգանդին պտուղը մանչ էր: Իսկ եթէ ձախ կողմը խաղար, աղջիկ էր:

5.— Եթէ յղի կինը դոյլով ջուր խմէ, մանուկը մեծ բերանով կը ծնի : Իսկ եթէ բաժակով ջուր խմէ, մանուկը կ'ըլլայ փոքր բերանով :

6.— Եթէ յղի կնոջ սրտի ուզածը չտըրուի, մանուկին վիզը թոյլ կ'ըլլայ :

7.— Եթէ յղի կինը հաւկիթ գողնայ, մանուկին թուշին վրայ փոսիկ մը կ'ըլլայ :

8.— Եթէ յղի կինը քալելու ատեն նախ աջ ոտքը կոխէ, մանչ զաւակ աշխարհ կը բերէ: Իսկ եթէ ձախ ոտքը կոխէ, աղջիկ:

ԾՆՈՒՆԴ

1.— Կինը եթէ դժուարութեամբ ծնի, ան որուն հետ սրդողած կամ վշտացած է՝ պէտք է բերել եւ հաշտեցնել հետը, որպէսզի հեշտութեամբ ծնի :

2.— Ծննդաբերութիւնը դիւրացնելու համար պէտք է որ ամուսինը իր ձեռքը դնէ ծնող կնոջ մէջքին :

3.— Որպէսզի նորածինին շունչը շուտով դուրս գայ, հաւ մը կը բերուի, որ իր կտուցովը կը խփէ անոր յետոյքը :

4.— Որպէսզի նորածին մանուկը ապրի, հաւ մը կը բերուի, եւ երախային գլխուն վրայ երեք անգամ պտըտցնելէ ետք աղքատի մը կը տրուի :

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

1.— Մանուկը պէտք չէ առաջին անգամ հայելիի մը մէջ նայի, որպէսզի թուլակազմ չըլլայ :

2.— Մանուկը եթէ դժուարութեամբ եւ ուշ խօսիլ սկսի, աղաւնիի հաւկիթ պէտք է կերցնել :

3.— Իսկ եթէ մանուկը ուշ ոտքի ելլէ, ուղտի բուրդ կը կապեն ոտքին :

4.— Մանուկը գիշերանց ծառի տակ պէտք չէ պտըտցնել, որպէսզի «չարք»երու չմղուի :

5.— Երախային վրայ շատ չեն սրբեր, որպէսզի կարճահասակ չմնայ :

6.— Սեղանի հացին այրած մասերը կը կերցնեն մանուկներուն, որպէսզի աներկիւղ մեծնան անոնք :

ԱՒԵԼՈՐԴԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աչքի շատ կը հաւատային Նոր Ջուղայեցիք: Երբ մէկը հիւանդանար, հասկընալու համար թէ չար աչքի զոհ է թէ ոչ՝ պառաւ կին մը կը բերուէր, որ հիւանդի անկողնին քով կը նստէր, կլոր հաց մը վերցնելով՝ ձեռքը կը դնէր հիւանդին վրայ եւ նշանաւոր աղօթքներու շարք մը կը սկսէր, աղաւաղեալ բառերով եւ անկապ նախադասութիւններով : Երբ պառաւը իր աղօթքի ընթացքին անդադար յօրանջէր, ատիկա ապացոյց մըն էր թէ հիւանդին աչք դրուած էր :

Աղօթքէն ետք հացի պատառը կը տըրուէր շան մը, որպէսզի աչքով տուողին «նիաթը» շան մէջ անցնի եւ հիւանդը առողջանայ :

Աղօթքի արարողութիւնը փոխանակ հացի՝ կը կատարուէր նաեւ ասեղով, որ ետքէն կը խրուէր հիւանդին զգեստին մէջ եւ յետոյ կը զետեղուէր հիւանդին բարձին տակ: «Ծանր ոտք», «թեթեւ ոտք», «ծանր ձեռք» եւ «թեթեւ ձեռք» ասութիւններով ալ կ'որակուէին բախտաբեր կամ չարաբեր մարդիկ :

ԵԹԷ ՁԵՌՔԻ ԱՍԵՂԸ ՔՐՏՆԷՐ

Կը ղրկուէր տուն մը, զոր երբեք չէ այցելած նախօրոք եւ ենթական իր ձեռքին ափերը պատերուն քսելով՝ կը փըրկուէր քրտնելու ախտէն :

Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը կիները կար չեն կարեր :

Ս. Սարգիսի շաբթուան ընթացքին ալ օճառ չէին գործածեր :

Գիշերը պէտք չէր տաք ջուր թափել գետինը եւ պէտք չէր աւլել տունը : Աղքատին պէտք չէր ամբողջ հաց տալ, որպէսզի տանը «պէրէքէթ»ը չկտրի: Եթէ հիւր մը պատրաստ սեղանին վրայ հասնի, այդ անձը շատ կը սիրուի իր զոքանջին կողմէ: Ննջեցեալին տանը գետինը չեն աւլեր, որպէսզի մնացորդներն ալ մեռածին հետ միասին չսրբուին :

Ննջեցեալին վրայ հոգեհանգիստ կատարող քահանան եթէ փռնգտայ, փռընգտուքներուն թիւով ուրիշ ննջեցեալներ ալ կը պատահին :

ՕՁԻ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ

Հին հեթանոսական շրջաններուն՝ բնութեան մէջ բան չկար որ մարդոց կողմէ աստուածային պաշտօնի բարձրացած չըլլար :

Նոյնիսկ օձն անգամ, մերթ իբրեւ օձ եւ մերթ ալ իբրեւ վիշապ մասնաւոր յարգանքի եւ պաշտամունքի առարկայ էր դարձած հինաւուրց շրջաններու մէջ Եգիպտացիներէ, Հնդիկներէ, Յոյներէ, Գերմաններէ ու Սլաւներէ եւ նոյնիսկ Իսրայէլի ժողովուրդէ ալ :

Հեթանոս Հայերն ալ ունէի՞ն միթէ օձի պաշտամունք մը :

Հայերէն օձ (հին ձեւով՝ աւձ) կը համեմատուի զէնտերէն «ազհի», «ակ»ի հետ, որմէ «աժ» (աժդահակ) եւ ասկէ ալ «իժ» յառաջ եկած են :

Օձի հոմանիշ է պարսկերէն «մար» բառը, որ կայ Մարք, Մարաստան բառերուն մէջ, իբր օձք եւ օձաստան :

Հայ ժողովրդական սովորութիւններու մէջ կը յիշուի շահմար բառը, որ կը նշանակէ արքայ – օձ: Նոյնպէս ռուսահայ եւ պարսկահայ լեզուին մէջ կայ զահրումար օձի :

Օձի հոմանիշ է նաեւ վիշապ զէնտերէն «վիշօ», «վաէբա» :

Արդ, ինչպէս կը տեսնուի՝ օձ նշանակութեամբ հայերէն այս երեք բառերն ալ ծագումով պարսկա – արիական են: Ասիկա նշանակելի կէտ մըն է: Հին հայ մատենագիրներէն Եզնիկ կը խօսի օձի մասին զանազան աւելորդապաշտութիւններու եւ կրօնական ըմբռնումներու վրայ, որոնք եթէ ամբողջապէս հայկական աւելորդապաշտութիւններ չեն, գոնէ Հայոց միջեւ ալ տարածուած էին : Եզնիկէ թարգմանաբար կը թուենք հետեւեալ նախադասութիւնները.

«Ցամաքային մեծ օձերը վիշապ կը կոչուին», «վիշապներն (օձերը) իրենց կերպարանքները կը փոխեն», «վիշապը անգամ մը օձաձեւ կ'երեւէր եւ ուրիշ անգամներ ալ մարդակերպ», «օձը բնութեամբ չար է եւ չարի արարած», «վիշապ – օձերը, մարդոց նման որսեր կ'ընեն, տաճարներ ունին իբրեւ բնակարան եւ թագաւորներ ու դիւցազններ ողջ ողջ կապած կը պահեն իրենց մօտ», «վիշապ-օձերու մեծութեան ու ահագնութեան գաղափարը պատճառ եղած է որ մարդիկ անոնց աստուածային պաշտօն մատուցանեն» :

Եզնիկ կը յիշատակէ նաեւ հայկական հին դիցապաշտական հաւատքը թէ դեւերը (կամ վիշապները) Արտաւազդը կապած պահած են կենդանի եւ որ օր մը պիտի ելլէ ու տիրէ աշխարհին: Արդ Եզնիկի մէջբերումներէն դատելով կը հաստատենք թէ, հինգերորդ դարուն տակաւին գոյութիւն ունին օձի մասին զանազան սնահաւատութիւններ ու մինչեւ անգամ օձապաշտութիւն մը, որոնց դէմ մաքառած է նոյնինքն Եզնիկ, Հայոց մէջ եղած օձապաշտական գաղափարներու հետքերը ջնջելու համար :

Կրնանք ըսել հետեւաբար թէ հեթանոսութենէն մնացած են հայ ժողովուրդին մէջ օձապաշտական այդ գաղափարը եւ թէ հեթանոս Հայերը ունէին օձապաշտութիւն մը:

Մովսէս Խորենացի աւելի կը լուսաբանէ այս խնդիրը : Հայոց պատմագիրը կ'ըսէ թէ Մարաց Աժդահակ թագաւորին մահուընէն ետք, Տիգրան արքան անոր կինը՝ Անոյշ, զոր «Մայր Վիշապաց» կը կոչէ, եւ որդիքը Հայաստան կը փոխադրէ եւ Մասիսի ստորոտը կը բնակեցնէ, յետոյ կ'աւելցնէ թէ, հին հայ «թուելեաց երգերը» Աժդահակայ այդ զարմը վիշապազուն կը կոչէին: Վիշապներու այդ ցեղը կ'աճի կը բազմանայ ու կը կազմէ նախարարութիւն մը՝ հասնելով ամենաբարձր աստիճաններու եւ պատուոյ: Սակայն Արտաշէսի որդին Արտաւազդ, զոր ծնած ատեն արդէն վիշապները գողցած ու մոլի ըրած էին, կը ջարդէ ու կը բնաջնջէ վիշապներու այդ ցեղը: Բայց ինքն ալ ի վերջոյ իր պատիժը կը գտնէ, որսի ժամանակ, լերան խորխորատին մէջ գըլորելով վիշապներու ձեռքը կ'իյնայ, որոնք զինքը շղթայակապ կը պահեն :

Վիշապաղուններու և վիշապներու վրայ պատմած այս դէպքերը Խորենացի մասամբ հին հայ հեթանոսութեան շրջանէն մնացած անգիր երգերէն եւ մասամբ ալ հայ ժողովուրդին մէջ եղած զրոյցներէն կը քաղէ :

Նոյն այդ երգերը Վահագնի մասին ալ կը պատմէին թէ վիշապներու հետ կը կռուէր ու կը կռուէր ու կը յաղթէր անոնց: Ասկէ կը տեսնուի թէ հին, մասնաւորաբար հեթանոս Հայոց մօտ որքան տարածուած էր վիշապներու գաղափարը: Տարակոյս չկայ թէ վիշապներու այդ գաղափարը միացած էր անոնց մասին որոշ կրօնական հաւատալիքներու եւ ատկէ ալ բնական է յառաջ եկած ըլլալու է մասնաւոր պաշտամունք :

Հ. Ա.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆ ՄԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պետրոսի համաձայն, Նախիջեւանի նահանգին տասը գիւղաքաղաքները կաթոլիկութեան յարած էին տոմինիկեան կրօնաւորներու ջանքերով (էջ 116): Պոլսէն Խաչատուր Յակոբ պատրիարքը Հալէպ կուգայ, «մեղմացնելու համար աղմուկները եւ աշխատելու՝ ի նպաստ կաթոլիկներուն»: Եկեղեցի կը հրաւիրէ Ֆրանսական հիւպատոսը իր պատարագը լսելու: 1662 Յուլիս 30ին ութ կաթոլիկ սարկաւագներ կ'ընտրէ «քահանայ ձեռնադրուելու համար, եկեղեցի կը հրաւիրէ միսիոնարը

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

— Լռէ, հայր, եւ յիշիր միանգամայն, որ դու պարտական ես յարգել իմ մօր յիշատակը, այդ տառապեալ կնոջ, որի ամբողջ կեանքը արցունք, ողբ ու կոծ էր քո պատճառաւ... Նա այժմ Աստուծոյ է պատկանում... անմահութեան աւար դարձած՝ ազատուած է աշխարհից, եւ ոչ ոք իրաւունք չունի նախատել մեռեալին ոսկերոտիքը– Մտաբերիր, հայր, որ մի Աստուած կայ երկնքում, որ չի ներեր բնաւ առ ինքն փոխադրուած հոգւոց յիշատակին եղած նախատինքը եւ ոչ անմխիթար սրբին արցունքը ... Պատրաստ եմ ամէն բան անել, ամէն բանի ներողամիտ լինիլ, սակայն ...

Դեռ խօսքը չէր աւարտած, մինչ հայրը կատաղի գալով՝ դէմը արձանացաւ. ձեռքի բուռը օդին մէջ բարձրացուցած, ուզում էր գուցէ հարուածել իր զաւակին, երբ յանկարծ դրան կողքից խեղդուկ մի ճիչ ստիպեց նրան գլուխը դարձընել: Նա տեսաւ պառաւ խնամակալուհուն՝ շուարած ու զունատ, որ շտապէր գրկացը մէջ առնել արտասուաթոր Երանուհուն եւ կցկտուր ձայնով մրմնջէր, Տէր Աստուած, դու ողորմիր, յետոյ աղային դառնալով կ'ասէր.

— Գոնեայ փոքր ինչ գութ ունեցէք, մեղք է ձեր աղջկան. վերջապէս մտածեցէք, տանը ծառայք կարող են լսել այս աղմուկը, յետոյ ձեր պատիւը ...

Գողթունի ուշադրութիւն անգամ չդարձընելով նորա խօսքերին, մօտեցաւ բաղկաթոռին մէջ հեծեծող աղջկանը, եւ հազիւ հազ բարկութիւնը զսպելով, արտասանեց խրոխտաբար :

— Լսիր, Երանուհի, արցունքներ ու ողբերգական կերպերն բոլորովին անտեղի են եւ չեն կարող գղրդել իմ դիտաւորութիւնը, ասածս ասած է, — յետոյ դառնալով խնամակալուհուն, որ ձեռքերը միմիանց կցած, աջ ու ձախ գլուխը կը տատանէր, հրամայական ձայնով ասաց.

— Ահա հրապարակաւ նրա առաջ քեզ եւս ասում եմ. աշխատիր համոզել սրան, թէ կենդանիք չեն կարող մեռելներին զոհել իրենց շահերը ... Կենդանի մնացողներին ապրուստ եւ մի դիրք հարկաւոր է ունենալ ընկերութեան մէջ: Մեռելների հետ գործ չունեմ, այլ կենդանիներից կը սպասեմ ապագայ, ջանա սրան հասկացնել այս: Եթէ այսուհետեւ կրկին յանդգնի մերժել իմ առաջարկութիւնները, վիճել ինձ հետ, այն ժամանակ կարող եմ ենթագրել, որ դու ես գրդում նրան ինձ դէմ, եւ յետոյ... Ուստի իմացիր, որ աղջիկս իշխանուհի պիտի լինի, այդ վճռուած է. եթէ մինչեւ անգամ բոլոր ունեցածս նորա օժիտ պահանջեն, պատրաստ եմ տալու: — Յետոյ դառնալով Երանուհուն.

— Էհ, բաւական են հառաչանք եւ արտասուք, կանացի տկարութեան ախտանիշեր, որոնք կարող են ծիծաղի փոխարկուել հարսանեաց հետեւեալ օրը ...:

Խեղճ Երանուհի խօսելու անկարող, հեծկլտալով, ձեռքերը մերժողական նշանով օդի մէջ կը տարուբերէր... Հայրըն այս տեսնելով յարձակուեց, եւ կոպտաբար մի կողմ հրելով խնամակալուհուն, որ ուզում էր արգիլել, ուժգին բռնեց աղջկան բազկիցը ու ցնցելով բարձրացուց նրան. յետոյ խուլ բարկութեամբ եւ կերկերեալ ձայնով հրամայեց.

— Կորի՛ր, սենեակդ գնա՛... յուսամ մինչեւ վաղը միտքդ կը փոխուի.— Յետոյ յամրաքայլ մօտեցաւ սեղանին, առաւ ճրագը, եւ առանց իսկ նայելու աղջկան վրայ, հայհոյանք մրմռալով՝ անհետացաւ միջին դռնից :

Երանուհի առանց մի բառ արտասանելու դրեց իր վշտերով յուզեալ գլուխը պառաւ ընկերուհուն, կուրծքի վրայ, եւ երկուսն էլ արտասուեցին :

Սենեակը լուսաւորուած էր աղօտ մի կանթեղով միայն, որն որ վառած էին անկիւնում զետեղուած սսկեպատ շրջանակով Աստուածամօր պատկերին առաջ, որի միայն աչքերը լուսաւորուելով, մեծութեան մէջ կ'երեւէր գթալից հայեացքը, որ կը տարածէր այդ տառապեալ խմբակին վրայ. իբրեւ պատասխան եւ քաջալեր նորա աղերսանաց հայեացքին :

Գ.

Այն երեկոյից սկսեալ զգալի մի փոփոխութիւն երեւաց Երանուհու վարմունքի եւ բնաւորութեան մէջ. տարտամ եւ անհաստատ էր նայուածքը, խօսքերը մեղմ եւ սառն, գլխակոր, կարծես բոլորովին պատրաստ՝ գալիք եւ ներկայ թշուառութեանց անձնուէր մի ողջակէզ դառնալ :

Մանաւանդ երկրորդ օրուայ հօրը եւ իր մէջ տեղի ունեցած բանակցութիւնից յետոյ՝ նա բոլորովին կորցրեց իր հաստատամտութիւնը :

Գողթունի առաւօտեան կանուխ մտնելով իր աղջկան սենեակը, աշխատել էր քաղցրօրէն համոզել նրան, ասելով.

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(8 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

նար հայրեր, իր մօտ կը բարձրացնէ ձեռքերնին վառած մոմերով, ժողովուրդը հմայուած էր տեսնելով Ֆրինկ կրօնաւորները այնքան սիրելի, իրենց պատրիարքին, ի մեծ ուրախութիւն բոլոր կաթոլիկներուն»: (էջ 146 – 47) :

Խաչատուր Գաղատացի կաթողիկոս կը դիմէ Լուդովիկոսի 1663 Փետրուար 12ին:

«Դուք միայն պսակուած էք Մեսիայէն, ամենահզօր, յաղթական, մեծ, ով սուրբ թագաւոր աստուածատուր մշտընջենական զոհունակութեան եւ երանութեան նուաստ Խաչատուրի կողմէ, որ Աստուծոյ ծառաներուն ծառան է եւ Անոր շնորհիւ եւ զթութեամբ կաթողիկոս Հայոց :

«... Բարձրեալն Աստուած թող օրհնէ ձեզ այնպիսի օրհնութեամբ, որ ոչ մէկը կարողանայ խլել ձեզմէ եւ ձեր սրբոյն մէջ ներշնչէ հաւատքի զգացումները, ազատելու համար քրիստոնեաները եւ յատկապէս մեր խեղճ ազգը, որպէսզի կարենանք երջանկութիւնն ունենալ ճշմարիտ հաւատքի եւ հոգիի անդորրութեան մէջ փակելու մեր աչքերը :

«Ձեր հիւպատոս Փիքէն իր ջանքերով եւ կրօնաւորներու աշխատանքով մեր ազգին բազմաթիւ անձեր դարձի բերաւ, անոնց թիւը օրէ օր կ'աւելնայ :

«Ով օգոստափառ Տէր, ամենահզօր արքայից արքայ, ես՝ ձեր ծառան, Հայոց կաթողիկոս եւ ձեր հոգեւոր եղբայրը, ամբողջ ազգով կը պաղատինք որ բարեհաճիք Պոլսոյ դեսպանին եւ Հալէպի դեսպանին հիւպատոսին յանձնարարել, որպէսզի միշտ պաշտպանեն Հայոց խեղճ ազգը եւ կը յուսանք, որ ձեր հզօրութիւնը պիտի միացնէ միակ հաւատքի մէջ բաժանուած բոլոր աղանդները, որոնք նոյն ծագումն ունին, պիտի ունենաք անմահ պսակ եւ Քրիստոսի թագաւորութեան ժառանգութիւնը, որ անվախճան է եւ անբացատրելի: Կը յուսանք որ այդ կը կատարուի ձեր օրով մեզ կանխող սուրբերու բարեխօսութեամբ եւ վշտահար խեղճերու աղօթքներով»: (Ժորժ Կուայոյ, Վի տը Փիքէ, 1942, էջեր 153 – 54) :

Փիքէ կը մտածէ Լիվորնոյ երթալ կարգադրելու համար երկու քահանաներու եւ «Հայերու ամբողջ ազգին միջեւ» տեղի ունեցած կռիւները : (1668 Օգոստոս 21) :

Միսիոնար Հայր Մերսիէ Սպահանէն կը գրէ Փիքէի. «Կը մտածուի Հայերու պատրիարքին Հռոմ երթալու մասին քանի մը եպիսկոպոսներու հետ՝ պապին հնազանդութիւն յայտնելու համար: Բայց պարսիկ արքունիքը պիտի վիրաւորուի «Հայերու միութենէն Ֆրինկներու հետ»: Հ. Մերսիէ կը թելադրէ որ քրիստոնեայ իշխաններ Պարսկաստանի Հայերուն տան պաշտպանութիւն մը, պապը եւ թագաւորներ գրեն Շահին այդ մասին: (1673) :

Փիքէ համոզուած է որ «հերձուածողները կարելի է Հռոմի դաւանանքին բերել թոշակ յատկացնելով քահանաներուն եւ եպիսկոպոսներուն, որովհետեւ ասոնք են որ ժողովուրդը կը պահեն սխալի մէջ»: (էջ 235) :

Կը թուի թէ կան քահանաներ, որոնք կը հրապուրուին թոշակներէն. «Հալէպի 22 քահանաներէն 13ը Հռոմի կը յարին : Հակառակութիւնները կը սկսին երկու հատուածներու միջեւ եւ սակայն փաշան լուռ կը մնայ »:

Հիւպատոս Փիքէ կը պաշտպանէ միսիոնարները, մարոնիները, կ'աշխատի իր դաւանանքին բերել հերձուածողները, կը նշանակուի դեսպան Պարսկաստանի եւ վարձատրելու համար իր ծառայութիւնները թագաւորին եւ Հռոմի՝ կ'ընտրուի եպիսկոպոս Բաբելոնի :

Ակադեմականը, որ տարիներ զբաղած է կրօնական պատմութեամբ եւ ունի հարիւրի մօտ մեծ ու փոքր գործեր, փափաքած է յաւերժացնել Փիքէի անունն ու գործը :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԳԻՏՑԷՔ ՈՐ ԴԵՌ ... ՈՂՋԵՐ ԿԱՆ

ՇԱՍ.— Մինչ Վիէնի հայ հոծ գաղութին Հայր. Միութեանց վարիչները, գործելէ յոգնած դադրած, փոխանակ ազգ ու հայրենիք կամ մշակոյթ հոլովելու, կը հետապնդեն նենգական գործ, հոյակապ վիլլա, իշխանական ինքնաշարժ, օտար հարսնցու կամ փեսացու, գիշեր – ցերեկ այս երազներով օրօրուն՝ կը սպասեն որ Հրատ մոլորակէն հայ դիտնականներ վար սահին, իրենց թմրած եւ անգործութեան դատապարտուած ջիղերուն մէջ ներարկեն երկնքէն բերած հրաշագործ աշխուժութեան շիճուկներ, որպէսզի սթափին իրենց մրափէն, վերըսկսին հոլովել ազգ ու հայրենիք կամ նոր սերունդ, ահա Վիէնէն քանի մը քիլոմեթր հեռու՝ Շասի գաղութը, համեստ գործաւորներէ ու մանր առեւտրականներէ բաղկացած, Հայրենակցական մէկ Միութեան իր մասնաճիւղով, հին ու նոր սերունդի խառն վարչութեամբ, ոչ – տիտղոսաւոր անդամներով, համերաշխօրէն, չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր, հրապարակ իջած, առանց փող ու թըմբուկի, լռելեայն լծուած են ազգասիրական աշխատանքներու, տօնելով իրենց հերոսամարտին տարեդարձը, ու զէն ի ձեռին կռուած, պատնէշին վրայ հերոսաբար ինկած իրենց բիւրաւոր նահատակներու, հոգւոյն պատարագ, հոգեհանգիստ, մատաղ մատուցանելով :

Պատիւ այդ փոքր ու վտիտ միութեան, որ Հաճնոյ Հայրենակցական ընդհանուր միութեան Շասի մասնաճիւղն է: Հին սերունդի քանի մը համեստ կրթութիւն ստացած Հաճընցի հայրենակիցներ, եւ հոս ծնած, մեծցած Հաճընցի երիտասարդներ կը գործեն հրապարակի վրայ եւ գործնապէս կը զգացնեն թէ այդ փոքր գաղութի մէջ հայկական աշխոյժ միութիւն մը կայ :

×

Ինչպէս, նախորդ տարիներուն, այս տարի եւս բախտն ունեցանք հանդիսատես ըլլալու Հաճնոյ հերոսամարտի զոհերուն յիշատակին կատարուած պատարագի եւ հոգեհանգիստի արարողութեան, տեղւոյն Ֆրանսական կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ: Օրուան պատարագիչն էր Լիոնի հայ առաքելական եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը Դաւիթ Վարդապետ Սահակեան, հետն ունենալով երկու տարէց եւ երկու երիտասարդ սարկաւագներ ու դպիրներ : Պատարագիչ վարդապետը, ամփոփ, իմաստալից, օրուան տօնակատարութեան պատշաճ քարոզ մը տուաւ վերարծարծելով հայ բոլոր նահատակներուն յիշատակը :

Նոյն օրը պատարագէն ետք, դիւղին ընդարձակ սրահներէն մէկուն մէջ տըրուեցաւ մատաղ – ճաշ մը: Մօտաւորապէս հարիւր յիսուն երկսեռ հայրենակիցներ, Հաճընցի կամ ոչ – Հաճընցի մասնակցեցան նոյն հոգեճաշին: Օրուան նախագահն էր Պ. Ապրազեան, իսկ սեղանին սպասարկողները՝ Հաճընցի երկսեռ երիտասարդներ, չափահաս այրեր եւ կիներ :

Մատաղ – ճաշի խոշոր կաթսային բերանը փակ էր: Զայն բանալու պատիւը վիճակուեցաւ երկու Հաճընցի հայրենակիցներու, երկուքն ալ զոհաբերուող Հաճընցի հայրենակիցներ էին, որոնք բացառիկ նուէր մը եւս ըրին: Այս արարողութենէն ետքը վարդապետը օրհնեց մատաղ ճաշը, եւ սկսաւ հացկերոյթը: Մատաղը առատօրէն բաժնուեցաւ, սեղանին վրայ խմիչքին շիշերը իրարու յաջորդեցին : Այս պատեհութեամբ տեղի ունեցաւ նուիրատուութիւն ,որուն մասնակցեցան ներկաները առատօրէն ու քանի մը վայրկեանի մէջ աննախընթաց ու պատկառելի գումար մը գոյացաւ :

Օրուան բանախօսն էր Մարսիլահայ Հաճընցի մը, որ պահ մը, օրուան տօնին հերոսամարտին հետ կապ ունեցող դէմքեր ու դէպքեր վերյիշելէ ետք, նիւթը փոխեց կամ ... մոռցաւ եւ սկսաւ իր գիտցած, հինէն գոց սորված յանկերգը կարդալ, ինչ որ օրուան տօնին հետ խոտոր կը համեմատէր: Նախագահին շնորհակալական խօսքերէն ետքը հոգեւոր հովիւին պահպանիչով հանդէսը փակուեցաւ :

ԱՆՑՈՐԴ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

1505ին Սթրասպուրկի մէջ լոյս տեսաւ գիրք մը, որ եզակի էր իր տեսակին մէջ: Կը վերաբերէր հանելուկներուն՝ աւանդական բանահիւսութեան հնագոյն տեսակներէն մէկուն : Յետագային զանազան երկիրներու մէջ հրատարակուեցան այս ձեւի հաւաքածոներ: Սակայն բուն ժողովրդական հանելուկներուն արձանագրութիւնը, հրատարակութիւնը եւ հետազօտութիւնը բուռն թափ կը ստանայ աւելի ուշ՝ ԺԹ. դարուն :

Հայ բանագիտութիւնը եւս անտարբեր չէ եղած հանելուկներուն նկատմամբ : Հայ ժողովրդական հանելուկներուն անդրանիկ տպագիր նմոյշներ երեւան կուգան 1860ին՝ «Մեղու Հայաստանի»ի էջերուն մէջ: Բանահիւսական նիւթերու հաւաքման եւ հրատարակման մեծ վերելքը, որ հայ իրականութեան մէջ կը սկսի անցեալ դարու 70ական թուականներէն Գարեգին Սրուանձտեանի հաւաքածոներով, նոր թափ կը ստանայ վերջին տարիներուն :

1960ին լոյս կը տեսնէ բանասէր Սարգիս Յարութիւնեանի «Հայ ժողովրդական հանելուկներ» հատորը: Իսկ վերջերս հրապարակ ելաւ նոյն հեղինակին նոր աշխատութիւնը՝ հայ ժողովրդական հանելուկներուն գիտական համահաւաք հաքածոն՝ «Հայկական ժողովրդական հանելուկներ» խորագրով :

Ներածականի բաժնին մէջ հեղինակը ընդհանուր գիծերով կը ներկայացնէ հանելուկներուն յատկանիշերը: Համառօտ ներկայացուած է նաեւ միջազգային եւ հայ բանագիտութեան մէջ հանելուկներուն արձանագրութեան եւ հրատարակութեան պատմութիւնը :

Գիրքը ունի հետեւեալ բաժինները .— «Բնութիւն», «Մարդկային կեանք», «Այլք եւ այլք», «Բազմառարկայ հանելուկներ»:

Գիրքը ունի մանրամասն ծանօթութիւններ :

Խմբագրուած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից-անդամ Ա. Ղանալանեանի կողմէ:

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԿԱԿԱԶ ԵՐԱԽԱՆԵՐՈՒ ԲՈՒԺՈՒՄ

Վիէննացի բեմադիր մը նոր միջոց մը գտած է կակազ երախաները բուժելու համար: Զանոնք բեմ կը հանէ եւ անբրոնազբօս պայմաններու մէջ կը քաջալերէ որ դերեր ստանձնեն: Այս եղանակը լաւ արդիւնք տուած է :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Այս պահուն սպասուհին բացաւ դուռը եւ յայտարարեց :

— Պարոն Պրիան Մարթէն կը հարցնէ թէ կրնա՞ք ընդունիլ զինքը:

— Ես կը մեկնիմ, կոչեց Ժաբ ոտքի ելլելով: Շարժանկարի բոլոր աստղերը խորհրդակցելու կուգան ձեզ մօտ :

— Հարցում մը եւս, ըսաւ Փուարօ :

Լորտ Էճվար ժառանգական կարգադրութիւններ ըրա՞ծ է արդեօք :

— Ապարանքը յատկացուցած է իր աղջիկան, միս Գարոլին՝ հինգ հարիւր ըսթերլին... եւ այսքան: Ինչպէս կը տեսնէք՝ կտակելու ամենապարզ ձեւ մը :

— Ե՞րբ գրած է այդ կտակը :

— Իր կնոջ մեկնումէն յետոյ ... այսինքն՝ երկու տարիէն քիչ մը աւելի առաջ: Իր ժառանգութեան մէջ ոչ մէկ բաժին հանած է իր կնոջ :

— Ինչ յամառ վրէժխնդրութիւն, մռըլտաց Փուարօ :

Ապա Ժաբ մեկնեցաւ, սեղմելէ վերջ մեր ձեռքերը :

Շատ վայելուչ կերպով հագուած՝ ներս մտաւ Պրիան Մարթէն: Իրապէս գեղեցիկ մարդու տիպարն էր ան, բայց շատ լուրջ երեւոյթով :

— Ներեցէք ինծի, որ ուշացած եմ ձեզի տեսնելու համար, պարոն Փուարօ: Ես կը կարծեմ թէ պարապ տեղը ժամավաճառ ըրած ըլլամ ձեզ :

— Իրապէ՞ս :

— Այո: Տեսայ կինը, որուն մասին խօսած էի ձեզի: Բացարձակապէս կը մերժէ ան միջամուխ ընել ձեզի գաղտնիքին : Խորապէս կը ցաւիմ որ ի զուր անհանգըստացուցած եմ ձեզի :

— Կարեւորութենէ զուրկ է: Կը սպասէի արդէն :

— Ի՞նչպէս , կոչեց դերասանը զարմացած: Ուրեմն գիտէք թէ ինչի մասին է խօսքը :

— Ճշդրիտ կերպով՝ չեմ գիտեր, պարոն Մարթէն, բայց գաղտնի ոստիկան մը միշտ ենթադրութիւններ կը յօրինէ: Եթէ անոնք իրականութիւններ ըլլան՝ եզրակացութեան կը յանգի :

— Կրնա՞մ ծանօթանալ արդեօք ձեր եզրակացութիւններուն :

— Բայց կայ ուրիշ սկզբունք մը.— գաղտնի ոստիկան մը պէտք է որ լռել գիտնայ: Կրնամ միայն ըսել ձեզի պարզապէս, թէ ես անմիջապէս իմ գաղափարըս կազմեցի, երբ խօսեցանք ինծի ոսկի ակռայով մարդուն մասին:

— Հետզհետէ աւելի կը զարմացնէք զիս: Ո՞ւր կ'ուզէք յանգիլ: Եթէ անհաճոյ չէ ձեզի, կը խնդրեմ որ կարգ մը բացատրութիւններ տայիք ինծի :

Փուարօ գլուխը շարժելով ժպտաց եւ՝

— Փոխենք նիւթը, ըսաւ :

— Եթէ կը փափաքիք, պատասխանեց դերասանը, բայց նախ հաճեցէք ինձ ըսել թէ ո՞րքան կը պարտիմ ձեզի :

— Ոչ մէկ ստակ: Ես գործ մը չտեսայ ձեզի համար: Եւ երբ որեւէ պարագայ հետաքրքրէ զիս՝ դրամական հարց բոլորովին գոյութիւն չունենար ինծի համար:

— Չեմ համարձակիր պնդելու, ըսաւ Պրիան, նեղ կացութեան մէջ մնացած :

Եւ կարճ լռութենէ մը յետոյ, հարցուց.

— Միթէ Սքոթլանտ Եարտի ոստիկան մը չէր այն, որուն հանդիպեցայ քիչ առաջ սանդուխներուն վրայ :

— Այո, գաղտնի ոստիկան Ժաբն էր:

— Տեղւոյն վրայ չկրցայ ճանչնալ, հակառակ որ ան եկած էր ինձ մօտ, հարցաքննելու համար զիս խեղճ Գարլոթա Ատամսի մասին :

— Դուք լաւ կը ճանչնա՞ք այդ կինը :

— Ամերիկայի մէջ, ես իր մանկութեան ընկերը եղած եմ, բայց անկէ յետոյ հազիւ թէ տեսած ըլլամ զինքը: Այսուհանդերձ մեծ վիշտ պատճառեց ինծի իր մահը : Սքանչելի աղջիկ մըն էր եւ ես չեմ կրնար բացատրութիւն գտնել իր անձնասպանութեան, թէեւ ճիշդ է որ իր անձնական գործերը բոլորովին անծանօթ են ինծի : Այսպէս ալ ըսած եմ արդէն ոստիկան Ժաբին :

— Ես , իմ հաշւոյս, կը մերժեմ ընդունիլ անձնասպանութեան վերագրումը , ազդարարեց Փուարօ եւ շունչ մը քաշելէ ետք, աւելցուց .— Դուք չէ՞ք կարծեր , որ Լորտ Էճվարի մահուան գաղտնիքը կը բարդանայ :

— Ճիշդ է: Բայց, պարոն Փուարօ , հիմա, երբ Ժանն հարցին բոլորովին դուրս կը մնայ, կա՞յ արդեօք ուրիշ կասկածելի մէկը :

— Այո: Գոնէ կան շատ լուրջ հաւանականութիւններ :

Պրիան Մարթէն չփոթ դիրք ստացաւ.

— Որո՞ւ մասին :

— Լորտ Էճվարի սպասարկուներու պետը անհետացած է... Այսպիսի պարագաներու մէջ փախուստ մը՝ խոստովանութեան մը արժէքը կը ներկայացնէ :

— Սպասարկուներու պե՞տը... կը զարմացնէք զիս :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

Տօրք եւ Նորա Տէր – Յակոբեան, Յա – կոբ – էրիք ուրախութեամբ կը ծանու – ցանեն իրենց զաւկին եւ քրոջ՝

ԻԶԱՊԻԼ – ՍՈՖԻԱ – ՄԱՐԹԻՆԻ

ծնունդը, Փարիզ 1965 Հոկտ. 19:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հոտոյեանէ (Մարսան – Սիւր – Օրժ) 10 ֆրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը չնորհակա – լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրնե– րը՝–

Տիկին Թամիզեան եւ Մինասեան եկե – ղեցւոյս նուիրեցին քսան, Տիկին Արաքսի Ալթունեան եկեղեցւոյս տասնեւհինգ, Գէորգ Քիւրտօղլեան, եկեղեցւոյս հինգ, Ս. Աստուածեան եւ Տիկին Ալթուն, եկեղեցւոյս հինգ, Ամերիկայէն Մարսէլլ ժամանած Տիկին Ժընըւիեւ Մարտիկեան եկեղեցւոյս հինգ տոլար, քսանեւհինգ ֆրանք: Տիկին Արշալոյս Ներսէսեան Պօ– մոնի Ագթաւոց տասը: Ներսէսեան եւ Մինասեան եկեղեցւոյս տասը: Տիկին Խա– լուճի Սարգիսեան եկեղեցւոյս հինգ, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տէր Մեսրոպեան, ե– կեղեցւոյս քսան: Տիկին Սանդուխտ Թէր– զեան եկեղեցւոյս տասը: Յովհ. Զա – քարեան եկեղեցւոյս տասը, Եդուարդ Զաքարեան եկեղեցւոյս տասը, 29 Օ – գոստոսին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի Գիւտ Խաչի տօնակատա – րութեան առիթով տեղի կ'ունենայ հան – դիսաւոր պատարագ եւ Խաչահանգիստի պաշտօն:

Իր մասնակցութիւնը կը բերէ եկեղե– ցւոյ երգչախումբը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ:

×

ԼԻՈՆ.– Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75– ամեակը կը տօնուի 31 Հոկտեմբեր, կի – րակի կէսօրէ ետք, ժամը 16էն ուշ դի – չեր, Ազգային Տան սրահը:

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մաս– նակցութեամբ իր շրջանի բոլոր ենթա – կոմիտէներու ու խումբերու, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակի տօ– նակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալամպրադի սրահին մէջ:

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը կը տօնուի Հոկտեմբեր 30ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, Թաղա – պետարանի Թատրոնին մէջ, (Թեաթր Միւնիսիփալ):

Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Ա. Զ. Դ.

«Խթան» չաբաթաթերթի խմբագրու – թիւնը կը հաղորդէ իր ընթերցողներուն թէ տպարանի փոխադրութեան պատճա– ռաւ, թերթին հրատարակութիւնը քանի մը օր պիտի ուշանայ:

ԼԻՍԷ ՔՈՆՏՈՐՍԷԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐԸ

Վերսկան Հոկտեմբեր 5, երեքշաբ – թի երեկոյ:

Այս տարի դասաւանդութիւնները տե – ղի կ'ունենան երեքշաբթի երեկոնե – րը՝ ժամը 19–20:

Նոր արձանագրուիլ փափաքողները պէտք է ղիմեն կապոյտ Խաչի դրասեն – եակը (Ռիւ Պլէօ) ամէն օր կէսօրէ ետք, կամ Լիսէ Քոնտորսէ՝ երեքշաբթի երե – կոնները:

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբին:

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշա – կոյթի Տան մէջ:

Ցովհ. Շիրազի ծննդեան 50ամեակին առթիւ ՄԻՍԱԿ ԱՊԱՃԵԱՆ կ'արտասանէ բանաստեղծին «Սիամանթօ եւ Խաչերէ – ցէ» պոեմը:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Մուտքը ազատ է

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ
Վիչիի Մէջ

Կազմակերպուած տեղւոյս Կաթ. Խաչի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Համօ Օհանջանեան ա – կումբին մէջ:

Կը խօսի Ընկերուհի ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՄԱՂԱՔԵԱՆ, նաեւ տեղեկութիւններ եւ տպաւորութիւններ Հայաստանէն:

Արտասանութիւն, երգ եւ զանազան անակնկալներ:

Մուտքը ազատ է

ԹԻՃԱՄԵՂԱՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչու – թիւնը պատրաստ մը թէյի շուրջ կը հրաւի – րէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Շա – բաթ, ժամը 15ին Ազգային Տան փոքր սրահին մէջ: Ներկայ կ'ըլլայ Ամերիկա – յէն ընկերուհի Քրիստինէ Նահապետեան որ տեղեկութիւններ պիտի տայ ՀՕՄ-ի գոր– ծունէութեան մասին:

Հ. Յ. Դ.

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» են– թակոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բո– լոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտա– դիր է:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Սէբաստիոյ Նահանգային Մարտա Ուսումնասիրացի ճաշը, Նոյեմբեր 7ին, ժամը 17ին, Իսիի Խրիմեան սրահը:

Travaux de Peinture et de Décoration de tous Styles

ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ

22, Rue Stendhal, PARIS (20e)
MEN. 64-88

Մաքուր աշխատանք, ընտիր ապ – րանքներով:

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻԻՐԱՄԱՏՁԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24ԻՆ — ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, Avenue George V, Paris

Խիստ վայելուն եւ եզանակի առաջին բարեսիրական հաւաքոյթը:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

GROUPE FOLKLORIQUE DU CLUB PARIS - ATHENES
Sous la direction de Mlle YARIMAGAZ

որ պիտի պարէ հռչակաւոր Zorba Le Grec *պարը*

GROUPE FOLKORIQUE DE L'ASSOCIATION DE LA JEUNESSE UKRAINIENNE, sous la direcion de Monsieur MAKIAN
Ազգային տարազներով

Նուագախումբ՝ JEAN CANTEL

DEUX ORCHESTRES — BUFFET — TOMBOLA

Կը յանձնարարուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը *ՓՐՕ*վանս 77 – 73:

Կարեւոր.— *Ապահովուած սեղանները կը պահուին ամէնէն ուշ մինչեւ ժամը* 20

ՄՈՒՏՔ 10 ՖՐ.

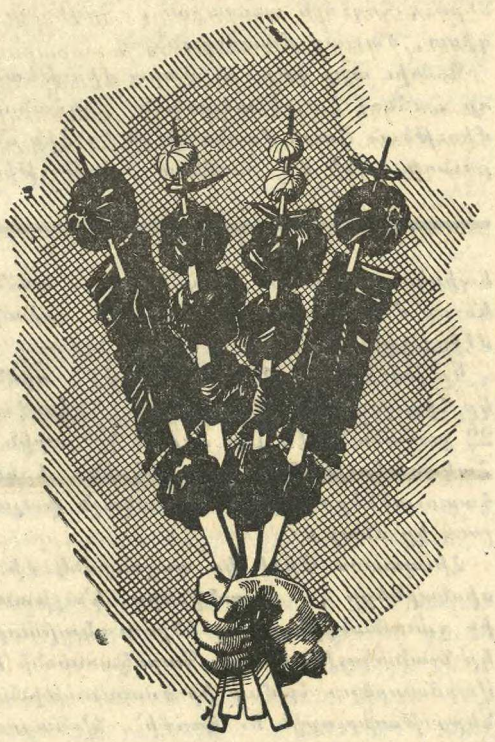

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԼՈՑԸՐ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ· —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 24 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10443 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.443

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՇՈՒՐՋ

Յառաջիկայ հոկտեմբեր 31ին Էջմիածնի մէջ տեղի պիտի ունենան մասնաւոր հանդիսութիւններ Վազգէն Կաթողիկոսի գահակալութեան տասներորդ տարեդարձին առթիւ :

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրաւէրին ընդ առաջ երթալով, սփիւռքի զանազան երկիրներէն հոգեւորական եւ աշխարհական անձնաւորութիւններ կը պատրաստուին մեկնելու Էջմիածին :

Հրաւիրեալներուն մէջ են Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքները, Հայ Կաթոլիկներու Կաթողիկոս – Պատրիարք Պաթանեան, հայ բողոքականներու ազգապետ Վեր. Ահարոնեան, Էջմիածնական Թեմերու առաջնորդներ եւ ուրիշներ: Ինչպէս գրեցինք, հրաւիրուած է նաեւ Մոնաքոյի եպիսկոպոսը Գերպ. Ժան Ռուփ :

Հանդիսութեանց նախօրեակին ստացանք Էջմիածնի 1966ի Օրացոյցը եւ Վազգէն Ա.ի հինգերորդ ուղեւորութեան գրքոյկը, արտատպուած Էջմիածին ամսագրի 1965ի Ե. – Զ. – Է. միացեալ թիւէն:

Նոր Օրացոյցը հիներէն կը տարբերի իր յաւելուածով: Մինչ նախորդ տարիներուն մեր նուիրապետական չորս աթոռներու գահակալներու անուններէն վերջ կուգար ցանկը Էջմիածնի միաբան եպիսկոպոսներու, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի, Էջմիածնական Թեմերու առաջնորդներուն, Մայր Աթոռի միաբաններու (վարդապետ, աբեղայ եւ սարկաւագ) եւ վանահայրերուն, 1966ի օրացոյցին մէջէն ջնջուած է այդ մասը: Պահուած են միայն զոյգ կաթողիկոսներու եւ զոյգ պատրիարքներու անունները :

Ջնջուած ցանկին տեղ գրուած է ուրիշ մը՝ «Աթոռ հայրապետութեան Հայոց» խորագրով: Այս ցանկը կը պարունակէ 140 անուններ, Թադէոս (43 – 66) եւ Բարթողիմէոս (60 – 68) առաքեալներէն սկսեալ մինչեւ Վազգէն կաթողիկոս (1955):

Առաջին տասը անունները, մէջն ըլլալով երկու առաքեալները, մինչեւ Մեհրուժան Հայրապետ (240 – 270), բազմած չեն Էջմիածնի աթոռին վրայ, քանի որ Գրիգոր Լուսաւորիչ դրաւ անոր հիմը չորրորդ դարուն սկիզբը :

Այս տասնի ցանկը առնուած է Մ. Օրմանեան պատրիարքի Ազգապատումէն : Անունները թուագրուած են այբուբենով՝ Ա. – Ժ. :

Առաջին վաւերական հայրապետն է Գրիգոր Լուսաւորիչ (295 – 325), որ ցանկի թիւ 1ն է: Հայաստանի ամբողջական դարձը ի քրիստոնէութիւն տեղի ունեցած ցոյց կը տրուի 301ին :

Ցանկի վերջինն է Վազգէն Կաթողիկոս, որ կը կրէ 130 թիւը:

Անուններու պարզ ցուցակ մը չէ այս ցանկը : Կարգ մը կաթողիկոսներու գահակալութեան օրերուն պատահած պատմական դէպքերն ալ արձանագրուած են համառօտակի, թուականներով :

Այս շարքին կը պատկանին Գրիգոր Լուսաւորիչ, Մեծն Ներսէս, Սահակ Պարթեւ (հայ գրերու գիւտը 406ին, Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը՝ 406–39), Արշակունեաց թագաւորութեան վախճանը 428, Եփեսոսի Գ. տիեզերական ժողովը 431ին, Յովսէփ կաթողիկոս (Վարդանանց պատերազմը), Յովհաննէս Մանդակունի, Բաբգէն Ա., Ներսէս Բագրեւանդցի, Յովհ. Գաբեղեան, Մովսէս Եղիվարդեցի (Հայկ. տոմարի ըսկզբնաւորութիւնը 551ին), Կոմիտաս Ա., Եզր, Ներսէս Տայեցի, Յովհ. Օձնեցի, Դաւիթ Ա., Սիոն, Զաքարիա Զագեցի, Անանիա Մոկացի, որուն օրով հայրապետական աթոռը Էջմիածնէն փոխադրուեցաւ Արգինա (966), Սարգիս Ա. Սեւանցի (աթոռի փոխադրութիւնը Անի՝ 1001ին), Գրիգոր Բ. վկայասէր (կիլիկեան իշխանութեան հաստատում՝ 1080ին: Աթոռը կը փոխադրուի Շուղրի կարմիր վանքը), Գրիգոր Գ. Պահլաւունի (աթոռը կը փոխադրուի Ծովք՝ 1118ին, ապա Հռոմկլայ՝ 1144ին), Ներսէս Շնորհալի, Գրիգոր Դ. տղայ, Գրիգոր Է. Անաւարզեցի (աթոռը Սիս կը փոխադրուի՝ 1294ին), Գրիգոր Թ. Մուսարէկեանց (Աթոռի փոխադրութիւնը Էջմիածին 1441ին), Դաւիթ Վաղարշապատեցի, Մովսէս Տաթեւացի, Փիլիպպոս Ա. Աղբակեցի, Յակոբ Ջուղայեցի, Ներսէս Ե. Աշտարակեցի, Գէորգ Դ. (Սան – Ստեֆանոյի 16րդ եւ Պերլինի 61րդ յօդուածները), Խրիմեան եւ Իզմիրլեան :

Աւելի կարեւոր դէպքեր պատահած են Գէորգ Ե. Սուրէնեանցի օրով (1911 – 1930): Մեծ պատերազմ, Ապրիլեան Եղեռն, Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւն, «Հայկական Հանրապետութեան հաստատում»՝ 1918ին, սովետական կարգեր՝ 1920ին, Կիլիկիոյ պարպում՝ 1921ին (սխալմամբ գրուած է 1920ին), կիլիկեան աթոռի Անթիլիաս հաստատումը 1930ին (Հալէպի հանդրուանէն վերջ):

Վերջին կաթողիկոսներու՝ Խորէն Ա. Մուրատբէկեանի, Գէորգ Զ.ի օրով պատահած գլխաւոր դէպքերու յիշատակումէն վերջ երկար տեղ յատկացուած է 130րդ կաթողիկոսին՝ Վազգէն Ա. Պալճեանի օրով տեղի ունեցած դէպքերուն :

1966ին Ապրիլ 24ը կը զուգադիպի Կիրակիի եւ այդ օրը առաջին աշխարհամարտի բիւրաւոր նահատակներուն համար «Յիշատակ»ի հոգեհանդիստ պիտի կատարուի : 1965ի օրացոյցը առաջինին հետ կը յիշէր նաեւ երկրորդ աշխարհամարտի նահատակները :

Նոր օրացոյցը որոշ յառաջդիմութիւն կ՝արձանագրէ հիներուն հետ բազդատմամբ : Հեղինակը՝ Սահակ Արք. Յովհաննիսեան վախճանեցաւ վերջերս : Կը յուսանք, որ իր յաջորդը պիտի շարունակէ հայրենասիրական նոյն ոգիով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մէջ մինչ կը շարունակուին ցոյցերն ու բողոքները Անգլիոյ «գաղթատիրական» քաղաքականութեան դէմ, Ատէնի մէջ, իշխանութիւնները հրապարակային դատավարութիւն մը կը պատրաստեն Աքրամ Հաուրանի համար: Կ՝ըսուի թէ նախկին զեկավարը ձերբակալուած է այն պահուն երբ նոր պետական հարուած մը կը պատրաստէր : Ըստ Հաուրանիի Պասսի կազմակերպած հակաբրիտանական ցոյցերը կը ձգտին ծածկելու քարիւղային համաձայնագիրը զոր Սուրիա ստորագրած է Անգլիոյ հետ :

ԱՆՏԻՈՔԻ եւ Արեւելքի սուրիացի օրթոտոքս Պատրիարքը զեկոյց մը հրապարակած է որ կը շեշտէ թէ Վատիկան Բ.ի Հրեաներու վերաբերեալ շէման «քրիստոնեայ վարդապետութեան բռնաբարումն» է : Սինոտը միաձայնութեամբ որոցած է չեղեալ համարիլ փաստաթուղթը որովհետեւ կը հակասէ Աստուածաշունչին, Առաքեալներու քարոզութեանց եւ քրիստոնեայ վարդապետութեան » :

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ համագումարը բացուեցաւ Լիոնի մէջ: Պատգամաւորները նախ յարգանքի այց մը կատարեցին Էտուար Էրիոյի շիրիմին: Առաջին նիստին, կուսակցութիւնը որոշեց զօրավիգ կենալ Միթրանի, բայց բոլորը համաձայն չեն : Կը կարծուի թէ կուսակցութիւնը կրնայ երկուքի բաժնուիլ եթէ Մօրիս Ֆօռ ուզէ Լըքանիւէի համար քուէարկել :

ՊՈՒՄԵՏԻԷՆ ակնարկելով այն ծախքերուն զորս Պեն Պելլա ըրած էր շքեղ պանդոկ մը հաստատելով ափրեւասիական ժողովականներուն համար, յայտարարած է.— « Հինգ օրուան մէջ 15 միլիառ ծախսել, յեղափոխական չէ»:

ՈՒԻԼՍԸՆԻ Ռոտեղիա երթալը յաղթանակ մը կը նկատուի Ռոտեղիոյ վարչապետին համար :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը որոշած է պատժական միջոցներ ձեռք առնել ծայրայեղ – ձախին դէմ :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ բանակը պայքարի մէջ է Սոքարնոյի հետ արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ :

ՍԷՆ – ՏՈՄԷՆԿԻ մէջ, քաղաքացիական պատերազմի վախ կայ :

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրաժարեցաւ, չկարենալով ձեռք ձգել 1966ի պիւտճէին համաձայնութիւնը :

ԻՐԱՔԻ վարչապետ Ապտէլ Ռահման Պազազի Գահիրէ այցելութեան առիթով եգիպտեւիրաքեան զեկոյց մը հրատարակուած է, ուր, քաղաքական դէտերուն համաձայն, Ա. Մ. Հ. դիրք կը բռնէ Իրաքի մէջ կռուող Քիւրտերուն դէմ : Զեկոյցը կը նշէ «Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը ամբողջութեամբ կը պաշտպանէ Իրաքի կառավարութեան տարած ճիգերը՝ պահելու համար երկրին հողային ամբողջականութիւնը եւ խափանելու բոլոր փորձերը՝ որոնք կը ձգտին վտանգելու Իրաքի անկախութիւնն ու ամբողջականութիւնը » :

ՍԱՅԿՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ երեք օր եւ երեք գիշեր բախումներէ ետք, Փլէյ – Մէի զինուորական խարիսխին դէմ Վիէթքոնկներու՝ շղթայազերծած յարձակումը ձախողութեամբ պսակուեցան: Բազմաթիւ գունդեր թռաններով Փլէյ – Մէ բերուեցան, զօրացնելու համար պաշարուած խարիսխը եւ Վիէթքոնկներու ամբողջ պաշտպանութեան ընթացքին, Ամերիկացիները օդէն բուռն ռմբակոծութիւններու ենթարկեցին պաշարողներու դիրքերը: Վիէթքոնկները ստիպուած եղան նահանջել, բազմաթիւ դիակներ ձգելով :

ԺԱՔ ԼՕՐԱՆ (վիպագիր Սէսիլ Սէն – Լօրան) վեց հազար Ֆր. տուգանքի դատապարտուեցաւ «Մօրիաք տը Կոլի օրով» դիրքին համար: Նկատի առնուած է որ դիրքը կը վիրաւորէ պետութեան զեկավարը :

Օրը Օրին

ՆՈՐ ԲԱՌ ՄԸ

Կը պատմեն թէ Խրիմեան Հայրիկ շատ կը սիրէր շրջագայիլ գիւղերը, այցելել գիւղացիներու տուները, միշտ այն ցանկութեամբ որ իմանար իր ժողովուրդին մտածումն ու ցաւը: Բայց ամէն անգամ, երբ կ՝այցելէր գիւղ մը եւ կը մտնէր ժամատունը, գիւղացիները կուգային, ոտքը կ՝իյնային, քղանցքը կը համբուրէին, յետոյ ձեռքերը իրենց կուրծքին վրայ խաչաձեւած՝ փայտի պէս կը կանգնէին պատերուն եզերքը եւ Հայրիկին երեսը կը նայէին, լո՛ւռ ու մունջ :

Ամէն գիւղ այսպէս :

Իվերջոյ բարկացաւ Խրիմեան Հայրիկ եւ ըսաւ .

— Բերան չունի՞ք դուք, չխօսի՞ք: Ամէն անգամ, երբ պատարագ կ՝ընեմ Իջման Ս. Սեղանին վրայ, քարոզ կը կարդամ: Ամէն անգամ, երբ ժամանակ կը գտնեմ, բանաստեղծութիւն կը գրեմ, Վանգոյժ – Հայգոյժ կը գրեմ, Հրաւիրակ կը հրատարակեմ, բայց միշտ ձեր անունով կը խօսիմ, ձեզի համար կը խօսիմ, ձեր մասին կը խօսիմ: Է՛հ, ի՞նչ կ՝ըսէք, լա՞ւ կ՝ըսեմ, գէ՞շ կ՝ըսեմ: Չխօսի՞ք, բերան չունի՞ք դուք, ըսէք, կարծիք յայտնեցէք, ձեր ցաւը պատմեցէք ...

Օր մը, նման յանդիմանութեան մը պատասխանելով, գիւղացի մը բացաւ բերանը եւ խօսեցաւ .

— Հայրի՛կ, ոտքդ պագնեմ, մի նեղանար, դուն մեր թագաւորը, դուն մեր կաթողիկոսը, դուն մեր Արարատը, դուն մեր Աստուծոյն *օրթախը*, դուն... դուն ... : Իսկ մե՞նք, — գիտե՞ս, Հայրիկ, ձին որ կայ, աղտոտ տեղ մը կ՝ունենայ, այնտեղ շատ ճանճ կ՝ըլլայ, մենք այդ ճանճերն ենք ...

Պատմութեան շարունակութիւնը միտքս մնացած չէ, հետաքրքրական ալ չէ :

Բայց, վերջերս, երբ երեք *իկոն*ներ պտըտցուցին մեր գաղութին մէջ ու տեսայ թէ ի՛նչպէս ... ճանճացան մարդիկ, պահ մը փորձեցի մտնել Խրիմեան Հայրիկի կամ երեք *իկոն*ներուն հոգիէն ներս եւ հարցնել .

— Ա՞յս ժողովուրդին համար... կ՝արժէ՞... Բարեբախտաբար տրամաբանութիւնը առաւ տարաւ զիս, հաստատելու համար թէ պատկերը ընդհանուր չէ : Արժանապատուութեան պակասը, զոր բարեմտութիւնը պիտի համարէր ապիկարութիւն միայն, հետեւանք է դարերու ընթացքին կատարուած թրքական սրսկումի մը որ այս ժողովուրդին արեւմտ. թեւին մէկ հատուածին մէջ միաժամանակ ստեղծեր է ահաւոր տրամադրութիւն մը, — պարպել ոչ միայն հողերը, այլ եւ այդ հողերուն ներշնչումը, մանաւանդ այն իմաստութիւնը, որ մեր պատմութեան իսկ բացատրութեամբ՝ դարձած է զուգակշռութեան օրէնք :

Ահա այդ տրամադրութեամբ մարդիկ են, որ (խղճահարութեա՞մբ թէ շահախընդրութեամբ, չեմ գիտեր) դարձեր են «Հայաստանասէր», բառ մը՝ որու նշանակութիւնը ռուսական մաքսատուներու պաշտօնեաները աւելի լաւ են հասկցած :

Իսկ այժմ... *գօտեսէր*:

Գօտեսէրը այն է որ շատ կը սիրէ կարմիր գօտին: Կը հրճուի տեսնելով որ կարմիր գօտի կապեր են Հայաստանի մէջքին:

Ուրեմն, հասկնանք իրար, — այսօրուան գօտեսէրները Հայաստանը չէ որ կը սիրեն, այլ գօտին, գօտի՛ն, գօտի՛ն :

Եւ խորհիլ որ նոյն մարդիկը մինչեւ երէկ, կը սիրէին ... մոյկերը, միայն կարմիր մոյկերը (*ճիզմէ*): Այն մոյկերը, որ ճզմեցին Բակունցները եւ ընկերները: Այն մոյկերը, որ ճզմեցին, կոխոտեցին, գետնի հաւասար դարձուցին հազարաւոր, հազարաւոր Հայեր՝ գերեզմաններն անգամ անյայտ թողլով :

Հիմա յառաջդիմութի՛ւն կայ, հիմա մարդիկը մոյկ չեն սիրեր, գօտի՛ կը սիրեն :

Պատրաստա՞ծ են, սակայն, ինքնարդարացում մը՝ երբ այդ գօտին գործածուի, օրին մէկը, խեղդելու համար Բակունցներուն յաջորդները եւս:

ԱՐԱՋ

ՀԱՆԳԻՍՏ Հ. ՍԱՐԳԻՍ ԲԱՐՈՅԵԱՆԻ

Պէյրութի մէջ, Հոկտեմբեր 18ին վախճանած է Վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւոր մշակներէն՝ Հայր Սարգիս Բարոյեան, զոհ սրտի տագնապի մը:

Հ. Սարգիս Բարոյեան երկար տարիներէ ի վեր սիւներէն մէկը կը նկատուէր Փանկալթիի Մխիթարեան վարժարանին : Ծնած էր 1890ին, Սարըգամըշ: Քահանայ ձեռնադրուած էր 1917 եւ Պոլիս հաստատուած 1919ին: Մարմինը Պոլիս փոխադրուած է :

Մեր ցաւակցութիւնները Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան :

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

ԺԵ.

Աստուածներու ժողովարան :

Կարելի չէ երբեք կազմել ցանկն այն բոլոր աստուածներուն, վասնզի շատ ու շատ էին անոնք, որ հաւաքուած էին Յաւիտենական Քաղաքին մէջ,— կրօնասէր էր Հռովմայեցին :

Լեզուն իսկ կը հաստատէ իր այդ նկատը : Լատիներէնի մէջ մեծ թիւ մը կը կազմեն այն բառերը, որոնք հոմանիշ կը տրուին Աստուծոյ տուն կամ աղօթատուն կոչուած չէնքին, այժմ՝ եկեղեցի : Տեմպլում, մեհեան, արմատական իմաստով՝ որոշ տարածութիւն, երկնքի եւ երկրի վրայ, որ դուշակը կը գծէր իր դաւազանով, ամփոփուելու համար այդ տարածութեան վրայ : Էդիս, սկզբնաբար բնակարան, որ իր չուրջը կ'ունենար աղօթատուն մը : Էդիկուլա, մատուռ, որ մեհեանին կից կամ մեհեանէն անջատուած՝ կը պարփակէր աստուածութեան մը պատկերը : Սակելլա, փոքրիկ աղօթատուն, տանիքը բաց, որ ունէր բազին մը : Ֆանում, փոքրիկ աղօթատուն, տանիքը ծածկուած, որոշ աստուածութեան մը նուիրուած : Դելուբրա, որ կը պարփակէր մէկ տեմպլում եւ մէկ Ֆանում : Լարարում, ուր, բնակարաններու իրենց յատկացուած բաժնին մէջ, կը հաստատուէին մեռելներու ոդիները, փոքրիկ արձանիկներով, իբրեւ պաշտպան աստուածութիւն :

Բոլոր այս աղօթատունները ունէին իրենց պաշտամ բազինները, — ալտարիա, բարձրադոյն աստուածութեանց յատուկ, արա, նուաղ բարձրադիր, դէպի արեւելք ուղղեալ, ընծայաբերութեան եւ խնկավառութեան յատուկ, յաւերժական բոցով (Վարրոն բոց արմատական նշանակութիւնը կուտայ այս բազինին անուան) : Եւ դեռ բազիններ, զոհաբերութեան յատուկ, այս պատճառով՝ մատուցարան կամ զոհասեղան եւս կոչուած, երբ մանաւանդ կ'ունենար ծակոտկէն սեղան մը, որու ներքեւ կը մտնէր, ցուլը զոհելու ժամանակ, այն որ պիտի մկրտուէր զոհին արեամբ (բոտպոլ) :

Հռովմայեցիները կ'աղօթէին միշտ ոտքի կանգնած, իրենց ձեռքերը երկինք բարձրացուցած, գլուխը փակ, (Աթենացիք կ'աղօթէին գլուխը բաց) :

Շատեր սխալ գաղափարներ ունին Հռովմայեցւոց կրօնասիրութեան մասին, քրիստոնեայ մատենագիրներու վկայութիւններէն նախապաշարուած, (քրիստոնեաներու հալածանքի պատմութիւնները մնացած) : Աչխարհի ամէնէն կրօնասէրը, ամէնէն աստուածասէր ժողովուրդն էր Հռովմայեցին, օտար կրօնքներու եւ աստուածներու հանդէպ արտակարգ հանդուրժողութեամբ :

Հետաքրքրական է Կիկերոնի ստուգաբանութիւնը կրօնք բառին մասին : Կը հետեւիմ Պարտիի եւ Նիգարի թարգմանութեանց .—

« Ոչ միայն փիլիսոփաները, կը դրէ Կիկերոն, այլ եւ մեր նախահայրերը զգուշացուցին զանազանել կրօնքը աւելորդապաշտութենէն, այսպէս .— Անոնք որ ամբողջ օրը կ'անցընէին աղօթելով եւ զոհաբերութեամբ, որպէսզի երկար ապրին իրենց զաւակները (սուպերսթիթէս), կոչուեցան աւելորդապաշտ (սուպերսթիթիոսի), բառ մը որ յետագային աւելի ընդարձակ իմաստ մը ստացաւ : Գալով անոնց, որ մտքով կ'անցնէին աստուածապաշտութեան բոլոր պարտաւորութեանց վրայէն, այլ խօսքով՝ վերստին կ'անցնէին (ռըփաստ = ռէյէթէրէնթ), կոչուեցան ռէլիճիոզի», (Ցաղագս Բնութեան Աստուածոց, Բ. 28),— վերջին բառը Ֆրանսերէնով՝ ռըփասէօր, բայ մը որ կը նշանակէ ոչ միայն վերստին անցնիլ, այլեւ վերբերել, դմտաւ ածել, կամ պարզապէս քաղել, ինչպէս կ'ըսենք «Սաղմոս քաղել» :

Ուրիշներ լատիներէն այս բառին կուտան «կապել» արմատական նշանակութիւնը, բացատրելով որ կրօնքը կապ մըն է աստուածներու եւ մարդոց միջեւ, պարտաւորութիւն մը բարոյական, ծիսական կամ աւանդական :

Կան դեռ ստուգաբանական ուրիշ փորձեր :

Այստեղ պիտի հետաքրքրող կէտն այն է թէ հին Հռովմայեցիները կատարեալ հանդուրժողութիւն մը ցոյց կուտային հանդէպ աստուածապաշտական որեւէ ծիսակատարութեան՝ հակառակ այն կրօնասիրութեան, որ դիրենք կը կապէր իրենց հայրենական աստուածներուն :

Սկզբնաբար, ըստ հռովմէական կրօնքին՝ աստուածը առանին աստուած մըն էր, որ կը բնակէր քաղաքացիին հետ, նոյն յարկին տակ, ունենալով իր սենեակը : Յետագային քաղաքները ունեցան իրենց ընդհանրական աստուածները, աստուածութեանց նուիրեալները եւ առանձին հիմնարկութիւնները : Ի վերջոյ ըստեղծուեցաւ աստուածաբանական ուսում մը, որ ունէր երեք բաժանում .— Փիլիսոփաներու բնապիտական աստուածաբանութիւնը, բանաստեղծներու բնազանցական աստուածաբանութիւնը, իշխանութեանց քաղաքական աստուածաբանութիւնը :

Ու քանի տարածուեցաւ Հռոմի տիրապետութիւնը, այնքան բազմացան աստուածները Յաւիտենական Քաղաքին մէջ : Ժամանակ մը եղաւ, երբ չկար կրօնք մը որ իր աստուածը չունենար Հռոմի մէջ : Եւ Հռովմայեցին կը յարգէր բոլորը, թողլով որ ամէն անհատ պաշտէ իր աստուածը, պայմանով որ չխռովէն ժողովուրդներու խաղաղ համակեցութիւնը եւ կատարուին պետական պարտաւորութիւնները : Դեռ աւելի զարմանալին,— Հռովմայեցին, ձախող պատերազմներու եւ աղէտներու պարագային, ամբողջ պատասխանատուութիւնը վերագրելով ազգային աստուածներու անկարողութեան, կը դիմէր օտար աստուածներու օգնութեան : կը յիշէք անշուշտ Գալերիոս կայսեր դիմումը քրիստոնեաներուն : Օտար աստուածներու ընծայուած այդ յարգանքն էր որ թելադրած էր Աղեքսանդր Սեւերիոս կայսեր՝ կանգնել... Քրիստոսի արձանը իր աստուածատան մէջ (լառէր), ինչպէս կը վկայէ Լամբրիդիոս :

Աստուածներուն համար ցոյց տրուած այս հանդուրժողութիւնն էր, որքան յարգանքը, որ չրջան մը եղաւ՝ երբ Հռոմ դարձաւ «իրական պաղար մը կրօնքներու եւ աստուածներու» :

Հռովմայեցիներու այս բարեպաշտութիւնը (եւսեբիա) կը ծլէր հոգիներու մէջ՝ այն օրէն սկսեալ, երբ մանուկը (18 – 20 տարեկան) կը դառնար պատանի (էֆէպ),— այն առեն կը կոչէին պլիուն մազերը, կը հագցնէին արուեստի պարեզօտը, ու կը նուիրէին հայրենի աստուածին : Այս ամէնը կը կատարուէր մասնաւոր ծէսով մը, որ տեսակ մը քննութիւն էր, փորձ՝ պատանի յայտարարուելու,— այնուհետեւ կը հռչակուէր ընդունակ ծառայելու հայրենիքին եւ աստուածներուն :

Ցետագային բարդացան, պղտորեցան, չփթութեան մատնուեցան աստուածներու ծէսերը : Հռոմի քաղաքային ունէր իր անհատական աստուածները, առանին աստուածները, քաղաքային աստուածները, հայրենական աստուածները, նոյնքան եւ աւելի օտար աստուածներ : Մէջերէ բականի աւազանին հետաւոր անկիւններէն, ինչպէս ծայրագոյն արեւմուտքէն եւ ամպամարիկ արեւելքէն, դէպի Հռոմ կը վազէին աստուածները, կը խուժէին, կը թափանցէին, տուն – տեղ կ'ըլլային այնտեղ : Ոչ մէկ կեսար պատնէշ բարձրացուց այս ներխուժումին դէմ, ոչ մէկ թումբ դրաւ զգլթական աստուածներու հոսանքին առջեւ : Պահ մը Օգոստոս կայսրը փորձեց պաշտպանել հռովմէական աստուածները՝ հռչակելով անոնց դերակայութիւնը : Վիրգիլիոս եւս, իր կարգին, երգեց հայրենի աստուածներուն մեծութիւնը՝ կատարելով զուգահեռ մը հելլենական աստուածներու հետ :

Ի՞նչ օգուտ :

Կեսարներու հանդուրժողութիւնը, Հռովմայեցիներու աստուածասիրութիւնը, (Կիկերոն պիտի ըսէր՝ աւելորդապաշտութիւն), ստեղծեր էին այնպիսի վիճակ մը, որ ի վերջոյ խանգարուեցաւ կարգապահութիւնը, հարուածը հասաւ մինչեւ «Ֆէյլիսիթէ փիւպլիք» : Քրիստոնեաները սկսան խորտակել կեսարներու արձաններն ու պատկերները, չճանչնալ գերիշխանութեան որեւէ օրէնք, նախատինք կարդալ ազգային հանդիսութեանց եւ թատերական ներկայացումներու մէջ :

Սակայն քրիստոնեաները չէին միայն, կամ քրիստոնեաները չեղան առաջինները, որ ծայր տուին նման անճաշակութեանց : Գաղղիացիները, Հրեաները ըստկրսեր էին արդէն, աւելի կանուխ, չարաժել կեսարներու բարկութիւնը : Հռոմ նախ խստիւ պատժեց դրուիդները (գաղղիական քուրմերը), իսկ Տիբերիոս 4000 Հրեայ դուրս նետեց Հռոմէն՝ ոտքերը բոպիկ, կատարեալ թշուառութեան պայմաններու մէջ : Աւելի ետքը՝ Ներոն ոտիկանական դաժան միջամտութեամբ մը մաքրադործեց Հռոմի «որովայնը» կամ «ագիքները», ուր 40 տարիներէ ի վեր կ'աճէր ու կը զարդանար քրիստոնէութիւնը :

Փրոֆ. Մէյեր կը ճշդէ թէ կրօնական մոլեռանդութիւնը չէր որ տուն կուտար այս խստութեանց : Վաղնջական Թորքուէմատա մը պէտք չէ փնտռել այն հալածանքներուն եւ չարչարանքներուն մէջ, որոնց նկարագրութեան համար քրիստոնեայ մատենագիրներ չա՞տ հրդեհած են իրենց երեւակայութիւնը : Ամէնէն դաժան, ամէնէն անխիղճ հալածանքները տեղի ունեցած են Դեկիոսէն մինչեւ Դիոկղետիանոսի վախճանը : Այլ կեսարներու օրով, հալածանքները երբեք չեն հասած այն աստիճանին, որ գրաւէին ոչ – քրիստոնեայ մատենագիրներու ուշադրութիւնը :

Ինդիրն այն է թէ կեսարներու այս հրամանները կը բխէին քաղաքական պատճառներէ, եւ ոչ երբեք կրօնական մոլեռանդութենէ : Պատմութիւնը կ'ընդունի նոյնպէս թէ չա՞տ ուշացած էր կեսարներու հակազդեցութիւնը, որ ուրիշ բանի չծառայեց՝ եթէ ոչ աւելի զրդռելու հալածեալներու հոգին, մոլեռանդութիւնը, մարտիրոսանալու ցանկութիւնը, հռչակաւոր ձեւով մեռնելու համամարակային տրամադրութիւնը : Այնպէս որ նպաստեց մէկ դար փութացնելու քրիստոնէութեան յաղթանակը :

Առաջին օրէն հակազդեցութիւն մը կըրնար միանգամ ընդ միշտ ճղմել քրիստոնէութիւնը մէկ ամսուան մէջ : Հակազդեցութիւնը կատարուեցաւ շատ ուշ, երբ ոամիկը (փլեպ) դինովցած էր հրաշքի պատմութիւններով, դերիներու դասակարգը, «աւելի անարգուած քան մէթէքէը, աւելի արհամարհուած քան անասունը, աւելի անարժէք քան որեւէ ապրանք», տարուած էր մեծ յոյսերով՝ երկինքէն գալիք օգնութեան մը վրայ, ու մանաւանդ կիները, որոնք իրենց պատրիկ ամուսիններէն գաղտնի՝ քրիստոնէութեան դպրոց յաճախած կարծես, ականջները լեցուն արեւելքէն եկած սպասուհիներու պատմութեամբ, կը սպասէին երկինք համբարձող ու ջուրերուն վրայ քալող մարդու մը գալստեան :

Ի՞նչ կ'ուզէր, սակայն, կեսարներու Հռոմը,— յարգանք վեհափառութեան օրէնքին (մաժեսթէ), վերջապէս նշան մը հպատակութեան՝ երկրին վեհապետին ընծայելով ապացոյց խոնարհելու, հնազանդելու, քաղաքացիական պարտակատութիւն կատարելու : Մինչ փոխարէն Հռոմ կուտար ազատութիւն աստուածապաշտութեան՝ առանց խնդիր հանելու Հրէի կամ հեթանոսի : Ընդհակառակն, թշնամական դիրք բռնած էին Քրիստոսի դիմուորները, — ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտային պաշտպանելու համար կայսրութեան սահմանները, «ցանկալի թագաւորութիւնը փնտռելով երկընքի մէջ», եւ առոր համար մեռնելու յօժար՝ ըլլայ երկրին սահմաններէն ներս իշխողին ձեռքով, ըլլայ երկրին սահմաններէն ներս խուժողին ձեռքով :

Եւ այսպէս, Հռոմի հանդուրժողութիւնը եւ մահուան անօթութիւնը նպաստեցին քրիստոնէութեան յաղթանակին : Մեծ դեր ունեցաւ նաեւ կրօնական աւելորդապաշտութիւնը :

Աներեւոյթը կամ անտեսանելին պիտի մնայ պատմութեան մեծագոյն ուժը, խորհուրդը կամ կախարդանքը, որ պիտի երբեք չդադրի շլացնելէ մարդկային հոգին : Մովսէսն է որ, առաջին անգամ, կը խօսի իր աներեւոյթ աստուածին մասին, բայց ո՛րքան կը փափաքի տեսնել զայն, դէթ մէկ հեղ : Այդ հետաքրքրութենէն կը ծնի քրիստոնեաներու այն պնդումը թէ Աստուած է որ մարդացած է եւ Քրիստոսով տեսանելի դարձած .

Աստուած մեր, եւ Տէր մեր, երեւեցաւ մեզ ...

Աներեւոյթ, անտեսանելի, անրնայրելի աստուածոյ մը գոյութիւնը, զոր չատ կը յեղյեղէին քրիստոնեաները՝ իր զօրութեան եւ հրաշքներուն գեղահիւս դրուագներով, մասնաւորապէս կախարդած էր աւելորդապաշտ Հռովմայեցիներու հոգին :

Մանաւանդ Մեծն Կոստանդիանոսը, որ Հռովմայեցիներու նոյն հետաքրքրութեամբ եւ աւելորդապաշտութեամբ՝ օտար աստուածներու օգնութիւնը կը հայցէր, յանուն Քրիստոսի եւ քրիստոնէութեան յաղթանակին՝ օգտագործելու նպատակաւ քրիստոնեաները ճակատամարտներու մէջ (քաղաքական պատերազմ) իրենց կեանքին գնով՝ միշտ մեռնելու յօժար, կը կարծէր հարթել տիեզերակալութեան ճամբան՝ երբ դիրջ կը բռնէր ի նպաստ քրիստոնէութեան կամ, ինչպէս կ'ըսէն, կը կատարէր իր դարձն ի քրիստոնէութիւն :

Միլվիուսի կամուրջին ճակատամարտէն ետք, Ապրիլիէի մէջ, դոնատեաններու մոլեռանդ եւ արիւնահեղ կռիւները պահ մը խրտչեցուցին զինք, նոյնիսկ կրօնական անվերջանալի պատերազմներու վախն արթնցուցին իր մէջ :

Լիկինիոս եկաւ Արեւելքէն, դաւ դինք Միլանի մէջ՝ բերելով ծրագիր մը : եթէ արեւմուտքի մէջ խուժութիւն չի ներկայացներ քրիստոնէութիւնը, Արեւելքի մէջ կը տիրապետեն քրիստոնեաները, — Տրդատ պետական կրօնք հռչակած է քրիստոնէութիւնը Հայաստանի մէջ, Ապրիլիէի մէջ՝ քաղաքային կամ զինուորական ոչ մէկ ուժ կրնայ խաղաղեցնել քրիստոնեաները, արդէն երկրին տէր :

Այս կացութեան դէմ յանդիման էր որ խմբագրուեցաւ Միլանի ծանօթ պատմական հրովարտակը, — ազատութիւն քրիստոնեաներուն :

Այժմ, Նիկոմիդիոյ մէջ, կայսերական պալատին պատշգամին վրայ՝ իր երկար խորհրդածութեանց ընթացքին, Մեծն Կոստանդիանոս կարծես կը լսէր քրիստոնէական սաստիկ ընդհարումներու ձայները : Արիոսն էր որ կը պատրաստէր երկար պատերազմ մը : եթէ Արեւելք միանա՛ր Ապրիլիէի մոլեռանդներուն ... Ի՞նչ պէտք էր ընել :

Խորհրդակիցներ իրեն կը բերէին եկեղեցական տիեզերական ժողով մը գումարելու ծրագիրը :

Նիկիոյ ժողովն էր որ պիտի գումարուէր այս ձեւով :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՍԱԼՎԱԹՈՐԷ ՔՈՒԱԶԻՄՈՏՕ

Սիկիլիացի է, ծնած Սիրակուսա, 1901 Օգոստոս 20ին : Նախնական եւ միջնակարգ ուսումները կը ստանայ Սիկիլիոյ մէջ : 18ամեայ, կ'անցնի Հռոմ, բազմարուեստից վարժարանին մէջ ճարտարապետութեան հետեւելու համար : Շուտով սակայն կը ստիպուի ուսումը ընդհատել : Ցաջորդաբար կ'ըլլայ գծագրիչ, դործակալ, հաշուապահ եւ հուսկ յետոյ քաղաքային ճարտարապետութեան պաշտօնեայ : Այս վերջին դործը պատճառ կ'ըլլայ որ անընդհատ չըլլի Իտալիոյ կրթեթէ բոլոր գաւառները : Քանի տարեկանին սկսած էր սակայն ուսումնասիրել լատիներէն եւ յատկապէս յունարէն լեզուները, զորս յամառ ինքնաչխատութեամբ կը խորացնէ, այնպէս որ, 1939ին, Միլանոյի «Ճիուզէփփէ Վէրտի» երաժշտանոցին մէջ կ'ընդունուի իբրեւ դրականութեան դասախօս :

Հիացող դասականներուն, ի մասնաւորի յունական հին բանաստեղծութեան, եւ ի խնդիր բանաստեղծութեան նոր լեզուի մը, Քուազիմոտօ իտալական դրականութեան մէջ մուտք կը գործէ, երբ ներիտասարդ բայց արդէն իսկ ճանչցուած անուններ՝ Սապա, Ունկարէթթի եւ Մոնթալէ պատերազմ յայտարարած էին հինները դէմ եւ բերած հէրմէթիզմը : Հէրմէթիզմի եւ ոչ – հէրմէթիզմի այս պայքարին մէջ է որ Քուազիմոտօ կը հրատարակէ իր առաջին գործերը, Ջուրեր եւ հողեր (1930), Էօֆալիփթիւսի քոյր եւ այլ բերթուածներ (1933), Բերթուածներ (1938), դէպի դերիրապաշտութիւն որոշ հակումով մը : Միշտ դժգոհ եւ դժուարահամ, յունական բանաստեղծութենէն աքանչելի թարգմանութիւններով (յատկապէս Սաֆօ եւ Ալկէոս) պիտի խոցացնէր, կատարելագործէր բանաստեղծական ոճը, ազատագրէր զայն հռետորական ուռիչ փորձերէ :

Ա. Ջ.

Նախ իր լեզուն, իր գործերուն մէջ շարունակաբար աւելի զարգացնելով արտայայտութեան ինքնատպութիւնը, ի վերջոյ պատասխանելով բոլոր աղէտներէն՝ պիտի դառնար բացարձակ ինքնուրոյն (եւ արդէն իրիկուն է, 1942):

Տխուր է Քուաղիմոտոյի բանաստեղծութիւնը, երազի եւ չար իրականութեան, սիրոյ ու յուսախաբութեան, վհատքի քաղցրութեան եւ մահուան դառնութեան, ապերաշխար բախումը, բախումին խուլ եւ քամնելի արձագանգը, երբեմն սուր ճիչը, յաճախ քանդող յուսահատութիւնը: Բնութեան երգիչ, կարծես ինք է լսել ներքին, հոգեկինա-ցած բնանկար մըն է (Իտալիան, հանանդէ Հարաւը) իր երգը, ուր մեռած, աչունացած են սակայն բոլոր կանչերը, բոլոր անուշութիւնները.

Ու ոչ ոք ունի յուսահատութիւնս
Իր սրտին մէջ:
Ես միակ մարդ մըն եմ,
Միակ դժոխք մը :

Այս յատկին երգին կ'աւելնայ նաեւ վերջին աշխարհամարտին աւերածոյ քիչն ու մարդկային տառապանքը, եւ իր պերճութիւնը, իր բանաստեղծութիւնը ընթերցողներու մէկ մասուչէլի ենթակայական զեղեցկութիւնէն դուրս կուգայ ու կը դառնայ տիեզերական, համամարդկային: Համոյնավար, սակայն Ֆրանսէյին բառով եւ Էլիւարի ու Արագոնի ազդեցութեամբ անկաշէ բանաստեղծ մը չէ եղած Քուաղիմոտո: Քանդուած աշխարհի մը, կործանած զեղեցկութիւններու մէջ թախտական իբրեւ թէ վերջին մնացորդացը ըլլար ինք (եւ ոչ թէ խաղաղութեան լինեանան աղաւնին՝ դինուած վարմիր» գնդացիրով), և իր երգը հընչէր դատավճիռի մը քրմական ծանրութեամբ.

... ես ձեզ տեսայ (իմ դարու մարդ),
այո՛, դուն էիր,
Կատրելու վճռական ֆու ճշգրիտ
գիտութեամբ,
Ամենց սիրոյ, առանց Քրիստոսի: ...
Մոռցէ՛ք, զաւակներ, արիւնի ամպերը
Երկրէն բարձրացած, մոռցէք ձեր
հայրերը,
Անոնց գերեզմանները կը մխրճուին
մոխիրին մէջ.
Ու թռչուններ, հովը կը ծածկեն
անոնց սրտերը :

Համամարդկային այս ցաւն էր որ ծընունդ պիտի տար իր լաւագոյն գործերուն («Օր ըստ օրէ, 1947), կեանքը երազ է, 1949, Սուտ եւ իրաւ կանայք, 1954), Անթաղդատելի երկիրը, 1958) եւ ինքը պիտի տանէր Սիթոքհոլմ, Շուէտի թագաւորին ձեռքէն առանալու, 1959ի Նոպէլեան գրական մրցանակը :

Քուաղիմոտո մեծ թարգմանիչ մըն է նաեւ: Բացի յունական բանաստեղծութենէն իր բազմաթիւ թարգմանութիւններէն, թարգմանած է նաեւ Շէյքսփիրի ողբերգութիւններէն չատերը, Փապլօ Ներուտայի բանաստեղծութիւններն ու Մոլիէրի «Թարթիւֆը»: Հեղինակն է նաեւ իտալական բանաստեղծութեան երկու հատորներու :

Զ. Գ.

ՈՒՌԻՆԵՐՈՒ ՃԻՒՂԵՐԷՆ

Եւ ի՞նչպէս կարենայիմ մենք երգել
Երբ օտարին ոտքը մեր սրտին վրան էր,
Հրապարակներուն մէջ, սառով
կարծրացած
Խոտերուն վրայ լճուած մեռեալներուն
միջեւ,
Երբ մանուկներ գառներու պէս կը
հեծծէին, երբ մայրը
Հեռագրական սիւնին խաչուած
Իր զաւկին դէմ կը վազէր սեւ կանչերով:
Ուռիներու ճիւղերէն, իրրեւ ուխտ,
Կախուած էին նաեւ մեր քնարները
Եւ թեթեւ կը ճօճէին հովին դէմ տխուր :

ՄԵՌԱԾ ԿԻԹԱՌՆԵՐԸ

Գետերու վրայ է երկիրս, սեղմուած
ծովուն ընդդէմ,
Այլ ոչ մէկ վայր այսքան յամր ճայն ունի
Քան հոս, ուր ոտքերս կ'երթան
թափառական
Խղուճներով ծանրացած եղէգներուն
ընդմէջ :
Այո՛, աշուն է արդէն· պատռտած
հովին մէջ
Մեռած կիթառները կը բարձրացնեն
լարերը
Իրենց սեւ բերաններուն վրայ, եւ ձեռք
մը կը շարժէ
Իր մատները կրակէ :
Լուսնի հայելիին մէջ
Կը սանտրուին ճարիճչէ կուրծքերով
աղջիկներ :

Ո՞վ է որ կուլայ: Ո՞վ է որ ձիերը
կը մտրակէ միջոցին մէջ
Կարմրած: Պիտի կանգ առնեմ այս
ափին վրայ
Խոտերու շղթայի երկայնքին, եւ դուն,
իմ սէր,
Ձիս մի տանիր դիմացն այդ հայելիին
անսահման :
Հոն, իմիգինմինին կը դիտեն մանուկներ
որ կ'երգեն,
Բարձրագագաթ ծառեր եւ ջուրեր :
Ո՞վ է որ կու լայ: Ես չեմ, հաւատա՛
ինծի· գետերն ի վար
Կը վազեն մտրակի շաչիւններ
զայրացկոտ :
Ես չեմ· իմ ցեղը ունի դառնակներ
Որոնք կը բոցավառին, լուսիններ եւ
վէրքեր որոնք կ'այրրեն:

ՍԱԼՎԱԹՈՐԷ ՔՈՒԱՋԻՄՈՏՕ

ՍՏԵՓԱՆ ԼԻՍԻՑԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ)

Ծնած է Թիֆլիս 1865 Սեպտեմբեր 22-ին: Հայրը՝ Բժ. Դանիէլ Լիսիցեան բարեմասնական սերտ կապեր հաստատած էր Գաբրիէլ Սունդուկեանի եւ հայ ուրիշ մտաւորականներու հետ :

Ստեփան դեռ պատանի՝ կը հետաքրքրուէր թատրոնով, երաժշտութեամբ, բնական գիտութիւններով, նոյնիսկ թուաբանութեամբ, սակայն անոր խոկական տարերքը եղան ընկերային գիտութիւնները: Այս պատճառով կը մտնէ վարչական համալսարանը, ուր պատմաբանասիրական հարցերէն դատ կ'ուսումնասիրէ եւ կ'իւրացնէ երկու լեզուներ՝ լեհերէնը եւ գերմաներէնը :

Գիտութեան թեկնածուի աստիճանով 1889ին կը դասախօսէ Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանին, իսկ 1894 – 1915ին՝ Թիֆլիսի Ներսիսեան գպրոցին մէջ: կարգ մը համբորդութիւններու ընթացքին (1904 – 1911) կ'ուսումնասիրէ Զուիցերիոյ, Ֆրանսայի, Չեխոսլովաքիոյ դպրոցներուն եւ նոր ձեւի ուսուցչական կեդրոններուն ներքին կեանքը, ծրագիրները, դասաւանդութեան կերպերը: Այդ տարիներուն ուսս կառավարութիւնը՝ որդեգրելով ուսուցման քաղաքականութիւնը, կը փակէ հայկական վարժարանները, կ'արգիլէ Հայոց լեզուին եւ պատմութեան դասաւանդութիւնները :

Ուրեմն, հասկնալի կը դառնայ, թէ ինչքան կամք եւ կորով պէտք էր մէկու մը համար, որպէսզի հայ մշակոյթի նոր օճախ մը ստեղծէր: 1898ին իր կնոջ՝ մանկավարժ կատարինէի հետ կը հիմնէ Անդրկովկասի առաջին երկսեռ գիմնազիան, ուր կրթութիւնն ու դաստիարակութիւնը կը կատարուէին մանկավարժութեան տեսական եւ գործնական ամէն նկէն ժամանակակից ըմբռնումներուն համաձայն :

Մտաւորական զոյդին մեծագոյն եռախոհներէն մէկն ալ «Հասկեր»ու հրատարակութիւններն էին, մանկական առաջին հայերէն հանդէսը, որ մօտ երկու տասնամեակ (1905 – 1922) լայն ընդունելութիւն գտաւ Անդրկովկասի մէջ : Անիկա իւրայատուկ հանրագիտարան մըն էր, ուր կը գետեղուէին փոքրիկ պատմուածքներ, բարոյախօսական զրոյցներ, օգտակար դիտելիքներ: Ամսաթերթին համով հոտով պատմելու ձեւը, ժողովուրդին կեանքէն, անոր ցաւերէն եւ ուրախութիւններէն, անցեալի աւանդութիւններէն եւ օրուան սովորութիւններէն, մօտիկ եւ հեռաւոր երկիրներու եւ ժողովուրդներու նիստ ու կացէն առնուած նիւթերը, հէքեաթները, զեղեցիկ նկարները, սրամիտ խօսքերը, հանելուկները կենդանի կը դարձնէին հանդէսը : « Հասկեր»ուն կ'աշխատակցէին Յովհ. Յովհաննիսեան, Յովհ. Թումանեան, Ա. Իսահակեան, Ա. Ահարոնեան, Դ. Դեմիրճեան: Հանդէսը տեսակ մը դպրոց եղաւ նաեւ բազմաթիւ գրագէտներու, յատկապէս մանկական գրականութիւն մշակողներու (Աթաբէկ Խնկոյեան, Ցա-կոր Աղաբար, Հայրապետ Հայրապետեան, Սիմակ եւ ուրիշներ): Ինքը՝ Լի-սիցեան կը գրէր յօդուածներ եւ դպրոցական պատմուածքներ, որոնցմէ ամէնէն ծանօթը եւ գնահատուածը «Արու Հասանի մանչիկները» են :

Յովհ. Թումանեանի եւ Լեւոն Շանթի հետ 1907ին հրապարակ հանեց «Լուսաբեր» դասագիրքը, որ չարունակաբար լոյս տեսաւ մինչեւ 1923 : 1911էն սկսը եալ «Լուսաբեր» դասագիրքը արեւմտահայերէնով լոյս տեսաւ նաեւ Պոլսոյ մէջ :

Մանկավարժ, ուսուցիչ Լիսիցեան ըզբաղած է նոյնպէս ազգագրութեամբ : 1924էն սկսեալ չրջեցաւ Հայաստանի զանազան չրջանները (լեռնային Ղարաբաղ, Ախալքալաք, Ախալցխա): կազմակերպեց դաշտադիտական աշխատանքը՝ չրջաններու մէջ հիմնելով հետազօտական խումբեր: Անոր ղեկավարութեամբ հաւաքուած ազգային տարազներուն, արդուզարդի եւ կենցաղային իրերուն, աշխատանքի գործիքներուն չնորհիւ կարելի եղաւ հաստատել ազգագրական բաժինը՝ Հայաստանի պատմական թանգարանին մէջ : Ազգագրագէտ Երուանդ Շահատիի հետ մէկտեղ հաստատեց Երեւանի պատմութեան բաժինը, որ յետագային վերածուեցաւ Երեւանի պատմութեան թանգարանի :

Լիսիցեանի աշխատութիւններէն մեծ արժէք կը ներկայացնեն «Զանգեզուրը աշխարհագրական եւ ազգագրական տեսակէտներէն», «Լեռնային Ղարաբաղի Հայերը» գործերը: Անոր գրչին կը պատկանին նաեւ բազմաթիւ հետազօտութիւններ, հրատարակուած եւ անտիպ յօդուածներ՝ նուիրուած Հայաստանի պատմութեան զանազան չրջաններուն կամ գրուագներուն :

Մեռաւ 1947 Յունուար 4ին:

Ա. ԱՍԼԱՆԵԱՆ
Ա. ԲԱԼԴԱՍԱՐԵԱՆ

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԵՐԿՆԱՔԵՐ ԳԵՐԵԶՄԱՆՈՑՆԵՐ

Հողերու սուղ գիներուն պատճառով Իտալիոյ մէջ գերեզմանները առասպելական գումարներ կ'արժեն : Վերջերս ճարտարապետուհի Նանտա Վիկոն գտաւ ինքնատիպ ձեւ մը· առաջարկեց երկնաքեր – գերեզմանոցներու 20 յարկանի շէնքերու նախագիծ մը, ուր մատչելիգիներով կարելի է թաղել 14·000 հոգի: Վատիկանի համաձայնութիւնը առնուած է: Այս ձեւի առաջին գերեզմանոցը պիտի շինուի Ռոսանոյի մէջ :

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Շատ զեղեցիկ մարդ մը, որ բաւական ձեղի կը նմանի ... ըսաւ Փուարօ չարչարող չէչտով մը :

Գրիան Մարթէն կեղծ ժպիտ մը ունեցաւ :

— Դուք կը չփացնէք զիս :

— Ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ: Մխթէ ամէն կին Գրիան Մարթէնի լուսանկարը չի՞ պահեր իր մօտ ...

Դէրասանը սեղմեց մեր ձեռքերը : Եւ, անհամբեր հետաքրքրութեամբ հարցուցի Փուարոյին, անմիջապէս որ այցելուն դուրս ելաւ եւ փակեց դուռը :

— Փուարօ, արդեօք կը յուսայիք որ Գրիան Մարթէն աւելի պիտի մանրամասնէր Ամերիկայի մէջ կատարուած հետազօտութիւնը :

— Լսեցիք, Հաստինկ, թէ ինչ ըսի ի-րեն :

— Ուրե՞մն :

— Ուրեմն, պէտք է հասկցած ըլլանք, թէ ո՞վ է այն խորհրդաւոր երիտասարդուհին, որուն կարծիքը ունենալ ուզած է: Բարեկամս, ես իմ սեփական փոքրիկ կարծիքս ունիմ արդէն: Ինչպէս որ ուրիշ անգամ ըսած եմ՝ այդ կարծիքը կազմեցի լսելով ոսկի ակռայով մարդուն մասին, եւ եթէ իմ ենթադրութիւնս ճիշդ է, ուրեմն դիտեմ նաեւ թէ ով է այն երիտասարդուհին եւ ինչո՞ւ համար զգուշացած է Գրիան Մարթէնը զաղտնիքները տալու ինծի: Դուք ալ նոյն կարծիքը կրնայիք ունենալ, եթէ փորձէիք քիչ մը օգտագործել ձեր ուղեղային պզտիկ բը-ջիջները: Սակայն ձեր դիրքը երբեմն խորհիլ կուտայ ինծի, թէ արդեօք մաս չէ՞ք կազմեր դերասանական ...

ԳԼՈՒԽ 18

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ

Ես նպատակ չունիմ Լորա Էմվարի եւ Գարլոթա Ատամսի մահուան առթիւ կատարուած հետազօտութիւններու մանրամասնութիւնները նկարագրելու: «Արկա-ծով պատահած մահ» եղաւ երկրորդին մահուան առթիւ օրէնքին վճիռը: Առաջինին համար» պրպտումները երկարած թուեցան զոհին ինքնութիւնը ստուգելէ եւ բժշկական քննութեանց արդիւնքին տե-ղեկանալէ ետք : Առաջինին վրայ կատարուած գիտական որոնումները երեւան հանեցին, որ մահը տեղի ունեցած էր ընթրիքէն առնուազն մէկ ժամ եւ առաւելն երկու ժամ ետք, ինչ որ կը հաստատէ թէ ոճիրը գործադրուած էր ժամը տասէն տասնըմէկին միջեւ, աւելի ճիշդ՝ տասը քիչ մը անցած :

Գաղտնի պահուեցաւ Ժան Վիլքենսոնի եւ Գարլոթա Ատամսի իրարու նմանութեան խնդիրը :Թերթերը հրատարակեցին նկարագրականը արարողապետի տիպարին, որուն փախուստը արար – աչխարհի խորհիլ տուաւ թէ ոճրագործը ինքն էր: Ջայն ամբաստանեցին, իրր հընարիչը Ժան Վիլքենսոնի այցելութեան մանրամասնութիւններուն, մոռնալով որ անոր վկայութիւնը հաստատուած էր նաեւ դրագրուհիին կողմէ : Բոլոր թերթերուն մէջ ոճիրին մասին բազմաթիւ սիւնակներ կը յատկացուէին, սակայն որ եւ է տոյժ տեղեկութիւններ չէին տըրուեր :

Այս միջոցին, Ժան ժրաջան կը գործէր, իսկ Փուարոյի մեղկութիւնը ծայր աստիճան կը վրդովեցնէր զիս : Կը վախնայի, որ ինքզինքը ծերացած կը զգար այլեւս, եւ կը չանայի զայն գործունէութեան մըղել :

— Կ'աղաչեմ, բարեկամս, չարժեցէք քիչ մը : Միայն Ժանն է ամբողջ գործը կատարողը :

— Հիանալի է ...

— Ես ձեզի հետ համաձայն չեմ : Ընդհակառակն ես կը փափաքիմ գործի դլուխ տեսնել ձեզի :

— Ինչ որ կ'ընեմ :

— Ի՞նչպէս թէ՝ կ'ընէք ...

— Կը սպասեմ :

— Ի՞նչ բանի կը սպասէք :

— Կը սպասեմ որ չունես որսը բերէ, պատասխանեց Փուարօ հանդարտ :

— Ի՞նչ կ'ուզէք ըսել :

— Կ'ակնարկեմ Ժաքին: Անոր ունեցած միջոցները ես չունիմ, բայց անկասկած չուշանար եւ կուգայ նորութիւններ հաղորդելու :

Ցամառ յարատեւութեամբ մը Ժաք կը չարունակէր հետազօտութիւնը: Փարիզէն վերադարձած էր ձեռնունայն: Բայց երկու օր ետք, եկաւ մեզ մօտ, ինքզինքէն չատ դոհ երեւոյթով մը:

— Հետազօտութիւնը ժամանակ եւ համբերութիւն կը պահանջէ, ըսաւ, բայց քիչ առ քիչ կը յառաջանայ :

— Շնորհաւորութիւններս, բարեկամս:

— Այո, ես տեղեկացայ որ ոճիրին եւ-րեկոյեան ժամը իննին չուրջ, խարտեաչ կին մը փոքրիկ պայուսակ մը չանձնած է իօսթոնի կայարանի պահարանին : Երբ Մխ Ատամսի պայուսակը պաշտօնեային ցոյց տուինք, անմիջապէս ճանչցաւ զայն :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, եկեղեցւոյ դմբէթի նորոգութեան համար .— Պ. Ա. Փափազեան (Սօ) 300 Ֆրանք, Պ. Ն. Մուրատեան 250 Ֆրանք, Պ. Տ. Կարապետեան, Տիկին Մ. Բարթեմեան, Այրի Տիկին Հ. Թորոսեան, Պ. Պահատուրեան հարիւրական, Պ. Մ. Գարակէօզեան (դպիր) 90, Պ. Մ. Մաթոսեան, Յ. Մովսէսեան, Տիկին Վերժին Պապոյեան, Պ. Մ. Մարանջեան (Պորտօ) յիսունական, Պ. Պչաքճեան 10, բարեպաշտ տիկին մը հարիւր, Պ. Յ. Զըգըրկանեան տասը, Ղեւոնդ Ալակէօզեանի մահուան առթիւ :

×

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Մենտուհի Ֆիչիճեան եկեղեցւոյս հինգ: Տ. Վարազդատ Գրիգորեան, իր երկու զաւակներուն մկրտութեան առթիւ, եկեղեցւոյս 15 եւ դպրոցին 15 : 13 Սեպտ. 1965ին: Ողբ. Յ. Ալիքսանեանի թաղման առթիւ Փ. Ծ.ի— Իսրայէլ Դարբինեան եկեղեցւոյս տասը, Պօմոնի Կ. Խաչին տասը եւ տեղւոյս աղքատաց տասը: Այրի Տիկին Գասգասեան եկեղեցւոյս հինգ, 19 Սեպտ.ին.— Տարաբախտ Հելլէն Արապեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Յարութիւն Տէրոյեանէ Ազգ. Առաջնորդարանին տասը եւ եկեղեցւոյս՝ քսան: 26 Սեպտ. 1965ին.— Ողմ. Միհրան Հրաչեանի հոգեհանգստեան առթիւ, որդի Յովհաննէս Հրաչեան, նուիրեց դպրաց դասուն քսան եւ Պօմոնի աղքատաց՝ քսան, Արշաւիր Հրաչեան եւս, Ազգ. Առաջնորդարանին երեսուն, եկեղեցւոյս տասը, Պօմոնի Կ. Խաչին տասը եւ աղքատաց տասը: 3 եւ 10 հոկտեմբերին.— Այրի Տիկին Գոհար Մխճեան եկեղեցւոյս հինգ: Ողբ. Նշան Մաթիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Յակոբեան եկեղեցւոյս տասը, Թառաեան ընտանիքներ եկեղեցւոյս 50:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ապսպրանքներու համար դիմել հեղինակին ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան հասցէով: Գինը 10 Ֆրանք, փոստով՝ 12 Ֆրանք: Գումարները զրկել միայն մանտա -քառթով :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ. Շրջանակով 300 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի պարահանդէսը Մարսէյլի Ալհամպրա սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 4ին :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

Հայկ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը Սփլանտիտի սրահը, Դեկտեմբեր 11ին, Շաբաթ գիշեր :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցիի հայերէնի դասընթացքը, ինչպէս ամէն տարի՝ ըսկըսած է Հոկտ. մէկին, Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ, 5 Բիւ Փափէռ, Տիկ. Պատուականեանի ուսուցչութեամբ:

Կը հրաւիրուին ծնողքները առաջնորդել իրենց զաւակները մայրենի լեզուի դասընթացքին որ տեղի կ՝ունենայ ամէն Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ իրիկունները ժամը 18էն 21:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ
ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Պարտիզակցիներու ընտանեկան հաւաքոյթը, Կիրակի Նոյեմբեր 7, կէս օրէ ետք ժամը 15·30ին, Սեւռի Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի սրահը:

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro Pont de Sèvres

Կը նախագահէ՝
Փրոֆ. ԳԱՌՆԻԿ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Այս տարի նոր այցելուներու թարմ յիշատակներէն զատ պիտի ցուցադրուի, դեռ երկու ամիս առաջ քաշուած, Պարտիզակի նոր ֆիլմ մը, եւ... եւ, երիտասարդներու եւ այլոց համար անակնկալներ :

VILLAS neuves à MI-PLAINE
Terrains dans lotissements à PUSIGNAN - MANISSIEUX et SAINT BONNET de MURE

Terrains Industriels toutes superficies, environ LYON

BRON - Immobilier

109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)

Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, Place Saint-Sulpice

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վար-չութեան ներկայացուցիչը :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ,

Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագի քառեակը :

Կ՝արտասանէ Ընկեր ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Կ՝երգէ ծանօթ երգչուհի ՕՐ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կէս գիշերին Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Օրուան խօսնակն է Ընկեր Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ (Հոկտ. 30), երեկոյեան ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանի սրահը, Թէաթր Միւնիսիփալ :

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսին Ընկերներ ՓՈՄԻԷ (փոխ – քաղաքապետ) եւ ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

ԼԻՈՆ

Կիրակի (Հոկտ. 31) կէսօրէ ետք ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգ Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կենդանի պատկեր: Երգ՝ Ասատուր Մաղաքեան եւ Վ. Ռստիկեան : Արտասանութիւն Հ. Զաքարեան, Յ. Մաթոսեան, Յարութիւն Այպիրեան :

Ուղերձ Ֆ. Կ. Խաչի կողմէ:

Մուտքը ազատ է

ՏԵՍԻՆ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) երեկոյ ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ՝ Դեկտեմբեր 5ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

—*—

Հ. Մ. Ը. Մ. եւ ԱՐԾԻՒ Միութեան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլ Ալհամպրայի սրահին մէջ, Շաբաթ, 27 Նոյեմբեր :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Salle PLEYEL DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 45

LE CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
présente

ARMENIE 1915

L'EXTERMINATION D'UN PEUPLE

Grande Conférence avec projections sonorisées

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ:

Կազմակերպուած ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ կողմէ

Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներու և 16, Rue Lafayette (Métro Chaussée-d'Antin) — PRO. 52-88

Ա. Աղամեանի մօտ: Գին 5, 8, 10 եւ 12 ֆրանք :

ՀԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
26
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
26 OCTOBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10444

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.444

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Արմատական կուսակցութիւնը միջին ճամբայ մը գտաւ պահպանելու համար իր միասնականութիւնը: Խուսափելով հանդերձ անորոշ բանաձեւումէ մը, հրապարակ հանեց բանաձեւ մը որ բաւական ճարպիկ է : Մօրիս Ֆօռն է, որ մնալով փոքրամասնութեան մէջ, յաջողեցաւ քուէարկել տալ իր հետեւեալ բանաձեւը.— « Արմատական կուսակցութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր դեմոկրատները որ համախմբուին պայքարելու համար անհատական իշխանութեան դէմ : Կը գնահատէ Ժան Լըքանիւէի թեկնածութեան տարողութիւնն ու արժէքը, բայց հաւատարիմ ձախի կուսակցութեան իր աւանդութեան, կը յանձնարարէ իր շարքայիններուն զօրավիգ կենալ Ֆրանսուա Միթրանի թեկնածութեան »:

Պարզ է սակայն որ յանձնարարութիւն մը պարտադրութիւն չի նշանակեր եւ կեդրոնի թեկնածու՝ Լըքանիւէ կը գնահատէ տարբերութիւնը :

Համագումարը միաձայնութեամբ քուէարկեց Պիլիէրի ընտրութիւնը իբրեւ նախագահ կուսակցութեան :

Նախապէս Մօրիս Ֆօռ յայտարարած էր.— « Համաձայն չեմ սակայն, անոնց հետ որոնք կը պնդեն որ Կեդրոնը Հանրապետութիւնը չէ :Եթէ համայնավարներու հետ է որ պէտք է կառուցանել : Ապուշութիւն է: Սկզբունքի գետնի վրայ որովհետեւ համայնավարներու յարգանքը ժողովրդապետութեան հանդէպ, խնդրոյ առարկայ է: Ապա, թաքթիքի գետնին վրայ, որովհետեւ նախկին սթալինականներուն հետ զինակցիլը կը բաւէ հեռացնելու համար հանրային կարծիքի մէկ կարեւոր մասը : Կուսակցութեանց պարզացումին կողմնակից եմ: Պէտք է ընկերվարականներուն հետ համախմբման մը երթալ, բայց ոչ միայն ընկերվարականներուն հետ : Ինչ որ կը մեղադրեմ փոքր դաշնակցութեան այս է՝ հարկ եղածին չափ լայն չէ եւ թոյլ չտուաւ որ յաղթանակներ տարուին թաղապետական վերջին ընտրութեանց մէջ »:

Համագումարի փակումին , Կասթոն Մոներվիլ զգուշացուց քաղաքացիները « այս կամ ան առաջնորդին» համար խանդավառուելէ եւ հրաւիրեց Հանրապետականները որ գլուխ չծռեն անհատական իշխանութեան առջեւ :

× Միւլհուզի մէջ խօսք առնելով, Տեղեկատուութեան նախարար՝ Ալէն Փէյրը-Ֆիթ յայտարարեց թէ նախագահ տը Կոլ քանի մը օրէն պիտի յայտնէ իր որոշումը :

× Նըվէռի մէջ, ձախի թեկնածու՝ Ֆ. Միթրան յայտարարեց.— « Եթէ ձախի թեկնածուն ընտրուի, այն ատեն մեծամասնութեան կուսակցութեան կը մնայ համաձայնիլ ծրագրի մը շուրջ եւ ապա զայն յարգել, հակառակ պարագային խառնակութիւն կ'ըլլայ եւ երբեք չեմ ընդունիր: Այն ատեն չեմ վարանիր ժողովները լուծելէ եւ խօսքը ժողովուրդի տալէ» :

× Սէն Շամոնի քաղաքապետը՝ Անթուան Փինէ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է Լիոնի Լը Փրոկրէի աշխատակիցին.— « Ուզեցին զիս վերածել մարդու մը որ կը կռուի ուրիշ մարդու մը դէմ: Միութեան մարդ եմ ոչ՝ պառակտումի: Շուրջս թունաւորման պայքար մը կը տարուի: Ցարդ երեք տեսակ ճընշումներու ենթակայ եղայ.— Ազնիւ ճընշումներ, որոնք պարտականութեան կոչ մըն էին, իբրեւ նպատակ ունենալով ընդհանուր բարիքը :

« Ուրիշներ, որոնք կը համապատասխանէին մեր տնտեսական ազատութեանց պաշտպանութեան մտահոգութեան , այսինքն ապրուստի մակարդակի, նուազ ազնիւ ճնշումներ, բայց արդարացի :

« Վերջապէս կային ճնշումներ որոնք սպառնալիքի, շանթաժի կամ զրպարտութեան մաս կը կազմեն :

« Երբեք չեմ հանդիպած Ներքին նախարարին, անվայել սակարկութիւններ ընելու համար անոր հետ: Չեմ ճաշած վարչապետին մօտ ոչ ալ ընդունած կառավարութեան մէկ ներկայացուցիչը : Տրուած ըլլալով որ համաձայնած էի խօսելու իրենց պատճառաբանութեանց շուրջ, անոնք որոնք թեկնածութիւնս կ'ուզէին, կարծեցին թէ դիրքս վերջնական չէր, որ կրնային տակաւին զիս համոզել: Կրկնեցի թէ այդ դերին համար յարմարութիւն չունիմ »:

× Անըսիի եւ Վալանսի մէջ խօսք առնելով, աջի թեկնածու Ժան – Լուի Թիքսիէ Վինեանքուռ յայտարարեց.— « Ոչ ոք կրնայ յաղթել կոլիզմին եթէ միանայ համայնավար կուսակցութեան : Հարկ է որ հողագործները , ինչպէս բոլոր հակակոլիստները օգտակար կերպով քուէարկեն եւ զիս դնեն Միթրանէն առաջ, առաջին քուէարկութեան: Լըքանիւէի թեկնածութիւնը կը ձգտի զիս հեռացնելէ Բ. տեղէն եւ այդ ձեւով տը Կոլի խաղը կ'ընէ »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԻԷՎԻ մէջ, Բրեժնեւ յայտարարած է թէ Ինտոնեզիոյ մէջ կատարուած հալածանքները մտահոգիչ են :

ՃԱՔԱՐԹԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն եթէ Սոքարնօ զինուորականներու նոր ճնշումներուն տեղի չտայ, այս վերջինները կրնան զինեալ միջամտութեան դիմել: Քաղաքացիական պատերազմի վախը չէ հեռացած :

ՎԻԷԹԿՈՆՔԸ առաջին անգամ ըլլալով Ֆոսֆոռի ռումբեր գործածեց, զորս գողցած էր Ամերիկացիներէն :

ԹՐՔԱԿԱՆ ընտրութեանց մեծ յաղթականը՝ Սիւլէյման Տէմիրէլ տեսակցութիւն մը չնորհած է «Լը Մոնտ»ի թղթակիցին: Այս առթիւ շեշտած է թէ իր քաղաքականութիւնը հիմնուած է Սահմանադրութեան հաւատարմութեան եւ Խորհ. Միութեան հետ բարի դրացնութեան վրայ: Տէմիրէլ կը շեշտէ .— «Հակահամայնավար ենք: Ստիպուած ենք ըլլալու վասնզի մեր օրէնքները այդ ուղղութեամբ են, ինչպէս նաեւ մեր հաւատքները »: Խորհ. Միութեան մասին , Տէմիրէլ կ'ըսէ.— «Թուրք – խորհրդային յարաբերութիւնները երկու երկիրներու բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ են: Կ'ընենք ինչ որ կը պահանջէ բարի – դրացնութիւնը : Այդ ուղղութեամբ , կ'ընենք ինչ որ կը թելադրեն Թուրքիոյ ազգ. շահերը »:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ելմտական նախկին նախարար Էտտէ, կ'առաջարկէ որ խորհրդակցական մարմին մը ստեղծուի, որ համախմբէ գործատէրերը եւ բանուորները :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութիւնը հրապարակած է սովորական նշանախօսքերը Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան առթիւ: Ցանկին մէջ , այլեւս չկայ աւանդական բացատրութիւնը՝ Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի բարեկամութիւնը յաւիտենական է եւ անխորտակելի: Ասոր փոխարէն կ'ըսուի. — «Կեցցէ' Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի ժողովուրդներուն համընթացութիւնը աշխարհակալութեան եւ գաղթատիրութեան դէմ պայքարին մէջ» :

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ «20րդ Օրուան» առթիւ Ու Թան յայտարարած է թէ անհանդուրժելի է միշտ պատերազմի ըսպառնալիքի ներքեւ ապրիլ :

Օրը Օրին

ՇԻՐԱԶ ԿԱՐԴԱ', ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ

Վեց ամիսէ ի վեր Արտասահմանի մեր մամուլը կը յորդի եղեռնի տարեդարձին նուիրուած նիւթերով :

Լեզուն բերնին մէջ դարձնելու ընդունակութիւն ունեցողը ճառ խօսեցաւ: Շատ մը ճառեր հրատարակուեցան :

Գրիչը թուղթին վրայ պտըտցնելու շնորհք ունեցողը — երբեմն ալ չունեցողը— նստաւ յօդուած գրեց : Շատ մը յօդուածներ լոյս տեսան :

Խաչ ի ձեռին աղօթք ընելու իրաւունք ունեցողը քարոզ տուաւ: Անոր քարոզն ալ անցաւ գրաշարին ձեռքէն :

Սգաւորներու բազմութիւնը, նախ, լըսեց, յետոյ կարդաց այս դամբանականները եւ արտասուեց : Խորենացին մեզի հետ ըլլար, պիտի գրէր .

— Արտասուք ընդ ծնօտս նոցա թորէին ...

Միայն Հայը չէր որ դամբանական խօսեցաւ մեր նահատակներուն համար : Միայն Հայը չէր որ յօդուած գրեց ոգեկոչելու համար յիշատակը մեր հազար անգամ հազար զոհերուն : Ու միայն Հայը չէր որ աղօթեց քսանըչորսին :

Մեզի մօտիկ, մեզի բարեկամ օտարներ ալ մասնակցեցան մեր սուգին, այս կամ այն ձեւով: Երբեմն մեր խնդրանքով, երբեմն մարդասիրաբար :

Ամէնուն ալ արեւ ու բարեւ :

Բնականաբար, այս վերջինները չէին կրնար թափել մեր արցունքը: Եւ մեզի պէս ու մեզի չափ զգալ հարուածին սաստկութիւնը :

Մենք անգամ, ոճիրներու եւ ջարդերու բոլոր տեսակներուն մէջ թրծուած , հազիւ կ'ըմբռնենք ահաւորութիւնը այն մարդակերութեան, որ տեղի ունեցաւ , երէկ, Հիթլերական կիզարաններուն մէջ:

×

Անհաւանական չէ որ, հիմա , իւրաքանչիւր ազգային ճակատ — տեսակները չեն պակսիր — «իրեններուն» ճառերն ու յօդուածները, աղօթքներն ու քարոզները առանձին հատորի մը մէջ ամփոփէ՝ վաղուան ազգին լուսաւորութեան համար:

Եթէ իրա'ւ այս տեսակ քայլեր առնուին, մէկ, երկու տարիէն հրապարակ ելած պիտի ըլլան, առնուազն, հինգ վեց հատորներ՝ Յիսնամեակի ոգեկոչումին առթիւ:

Եւ ափերով տոլար ծախսուած պիտի ըլլայ, ի հարկէ:

Գիրքերը պիտի ծախուի՞ն :

Հայոց ազգը այն ազգն է որ իր գիրքերը ծախելու համար չէ որ կը հրատարակէ: Ատիկա խանութպանի վայել գործ է: Ազգերնիս խանութպան չէ, քաւ լիցի:

Կարելի չէ՞ որ ազգին բոլոր ճակատները քովի քովի գան եւ Քսանըչորսի առթիւ հրատարակեն միայն մէկ պատկառելի հատոր՝ անոր մէջ ամփոփելով միայն յայտնի դէմքերու գրութիւնները :

Կարելի է, բայց , պահպանողական բարեկամս կ'ազդարարէ.

— Կրակին վրայ իւղ մի' լեցներ ... Մեծ կռիւ կը սկսի ...

— Ինչո՞ւ ...

— «Ինչու»ն կա՞յ... Ի՛նչպէս կրնաս Դաշնակցականին գրածը եւ Ռամկավարին գրածը միեւնոյն գիրքին մէջ դնել ... Ենթադրենք որ դրիր... Ո՞րը առաջ պիտի դնես, պատուոյ տեղը որո՞ւ պիտի տաս ... Յետոյ, ո՞վ պիտի զատէ սա «յայտնի դէմքեր»ը ... Փա՛ռք Տիրոջը , մեր ազգին մէջ ամէն մարդ «յայտնի դէմք» է... Ըլլալիք բան չէ, ուրիշ բանի մասին մտածէ ...

Խօսք մտիկ ըրի եւ մտածեցի :

Կարելի չէ՞ ազգին գոյնզգոյն կազմակերպութեանց դեսպանները կանանչ սեղանին բոլորտիքը հրաւիրել ու մտածել Քսանըչորսի առթիւ մարմարակերտ կամ պողպատակուռ խմբարձան մը կանգնելու մասին ... Այդ տեսակ արձան մը պիտի ըլլար մնայուն կոթող մը՝ ահաւոր Չարիքը խորհրդանշող ...

— Ո՞ւր պիտի կանգնես այդ կոթողը, կը հարցնէ յոռետես բարեկամս.. Փա՛ռք Տիրոջը, ազգերնիս ամէն տեղ է եւ տեղ մըն ալ չէ... Օր մը հոս, օր մը հոն :

— Կը բողոքեմ... Ազգը Մասիսի ստորոտն է ... Կոթողը պիտի կանգնենք Երեւանի մէջ, բարձունքի մը վրայ... Նախընտրաբար ճիշդ այն բարձունքին վրայ, ուրկէ ջարդուփշուր վար տապալեցին «հաննարափայլ»ին արձանը ...

— Գէշ գաղափար չէ, բայց Երեւանը արտօնութիւն կուտա՞յ , կ'ըսես ...

— Բնականաբար կուտայ... Փա'ստ Քսանըչորսի առթիւ իր բռնած դիրքը որ այնքա՛ն քաջալերական էր ամէնուս համար ալ ... Փա'ստ Երեւանի մտաւորականներու հոյլին յապաղած ըմբոստացումը դրացի ճիւաղին ոճիրին դէմ ... Փաստ Կաթողիկոսին կոնդակը, անոր աղօթքը, անոր հոգւոցն հանգուցելոց»ը Քսանըչորսին ... Փաստ Մոսկուայի ցոյցը ... Չե՞ն բաւեր այս փաստերը՝ վըստահութիւն ներշնչելու համար մեզի, «դրսեցի»ներուս թէ Ամենայն Հայոց հայրենիքին իշխանութիւններն ալ պիտի ուզէին որ Եղեռնին ոգեկոչումը թուղթէն անցնէր մարմարին ու պողպատին եւ ըլլար անկորնչելի յիշատակարան՝ վաղուան սերունդներուն ժառանգ ...

— Լա'ւ, համաձայն եմ... Կորկոտ ունի՞նք... Մարմարակերտ կամ պողպատակուռ խմբարձան ըսածդ խօսքով չի շինուիր ... Ամէնէն քիչը հարիւր, երկու հարիւր հազար տոլարի գործ է ...

— Ո՛ղջ ըլլայ արտասահմանի մեր ծրփուն Հայաստանը, որ հաստատուն Հայաստանի թիկունքին կանգնած է ... Տարին տասներկու ամիս հանգանակութիւն կայ «դուրսը», գլխաւորաբար Ամերիկայի մէջ... Գանձանակը նետուած գումարներուն մեծագոյն մասը յատկացուած է եկեղեցաշինութեան ... Վերջին 10–15 տարին Ամերիկայի Հայոց ազգը ծախսեց, առնուազն , 10 – 12 միլիոն տոլար աղօթատեղի շինելու համար ... Նիւ Եորքի մէջ, սկսեր են ծախսել *երեք միլիոն* , Շիքակոյի թէ Տիթրոյթի մէջ նոյնքան , եթէ չեմ սխալիր ...

— Աղօթատեղին ալ իր տեղը ունի ...

— Հասկցանք , բայց... նիւթէն չշեղինք ... :

Արտասահմանը կրնայ հարիւր, երկու հարիւր հազար տոլար հաւաքել ու մեր նահատակներուն յիշատակին յաւիտենական կոթող մը կանգնել՝ հայրենի հողին վրայ, Արարատի դիմացը ...

— Կռի՞ւ կը փնտռես ... Ենթադրենք որ Երեւանը հաւանութիւն տուաւ ...

«Դուրս»ի յանձնախումբին մէջ ո՞վ պիտի ըլլայ ...

— Յանձնախումբին անդամ պիտի ըլլան ազգին բոլոր գլխաւոր կազմակերպութիւնները, առանց խտրութեան ...

— Ենթադրենք որ ատ ըսածդ ալ եղաւ ... Երեւանը պիտի ընդունի՞ Դաշնակցութեան ձեռքով հաւաքուած տոլարները ... Ժամանակին, ես կը յիշեմ որ ...

— Ջաղացքէ՞ն կուգաս ... Հայրենակի'ց կամուրջին տակէն շատ պղտոր ջուրեր անցան գացին ... Այսօր, այս տեսակ «չէզոք» ծրագրի մը իրականացման համար, Երեւանը ուրախութեամբ իր աջ ձեռքով պիտի բանար Դաշնակցութեան ձեռքով Երեւան դրկուած գանձանակը... Շիրազ կարդա', հայրենակից , Շիրազ եւ ականջներդ նորէն բաց որ նորէն լսես Երեւանի մեր ասլաններուն կանչը — «Մեր հողերը, մեր հողերը...» Ասիկա Դաշնակցութեան շեփորը չէ , ի՞նչ է...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

3000 ՏԱՐՈՒԱՆ ՕՐԱՑՈՅՑ ՄԸ

Հին հայկական արեգակնային օրացոյցը կազմուած էր 30 օրէ, 12 ամիսէն, եւ յաւելեալ ամիսէ մը, որ ունէր 5 օր: Այդ օրացոյցը հաւանաբար սկսած է օգտագործուիլ մեր թուականէն քանի մը հարիւր տարի առաջ: Թէ աւելի հին շրջաններուն ի՛նչ տեսակ օրացոյց գործածած են Հայաստանի բնակիչները՝ ծանօթ չեն մեզի:

Այսուհանդերձ, կարգ մը տեղեկութիւններ կարելի եղաւ ունենալ, երբ հընագիտական պեղումներու ընթացքին գտնուեցաւ շատ հետաքրքրական գօտի մը՝ 96,5 սմ. երկարութեամբ եւ 15 սմ. լայնութեամբ:

Գօտին, որ անագապղինձէ պատրաստուած է, գտնուեցաւ 1946ին, Սանահինի գիւղին մէջ: Այս գօտիին վրայ փորագրուած են եռանկիւններ, շեղանկիւններ, եւ կէտեր: Երեք քառակուսիներու մէջ կան ձիեր, ինչպէս նաեւ արեւի, լուսնի եւ թռչուններու նկարներ:

Ձիերը 12 հատ են, բաժնուած երեք խումբի: Լուսնին երկու մանգաղները շրջապատուած են 14ական կէտերով: Եռանկիւնները 27 հատ են, պարոյրները՝ 236, իսկ կէտերը՝ 118: Այսինքն՝ ընդամէնը կան 354 պարոյր եւ կէտ: Շեղանկիւնները բաժնուած են չորս խումբի՝ երկուքը վեցական, միւս երկուքը՝ եօթնական:

Դժուար չէ նկատել, որ այս թիւերը պատահական թիւեր չեն, այլ սերտ կերպով կապուած են լուսնային օրացոյցին հետ:

Անգլիացի գիտնական Վ. Օլքոտ, հիմնուելով Մաունտերի եւ Շվարցի հետազօտութիւններուն վրայ, ինչպէս նաեւ ուսումնասիրելով աստղալից երկինքին պատկերացումը հին ժամանակներուն, կուգայ այն եզրակացութեան թէ համաստեղութիւններու եւ աստղային երկինքին սկզբնական պատկերացումին հայրենիքը կրնայ ըլլալ Փոքր Ասիան եւ Հայաստանը, մասնաւորապէս՝ Արարատ լերան մօտիկ շրջանները:

Հայկական լեռնաշխարհին մէջ մօտ երեք հազար տարի առաջ ապրող բնիկները աստղագիտական բարձր մշակոյթին հետ, ինչպէս կը յուսացուէր, պէտք է ունենային բաւականին զարգացած օրացոյց մը:

Այս շրջանին եւ այլ երկիրներու հին օրացոյցներուն ուսումնասիրութիւնը կը բերէ այն եզրակացութեան, որ Քրիստոսէ շուրջ հազար տարի առաջ հայկական լեռնաշխարհին մէջ օգտագործուած է լուսնա – արեգակնային օրացոյցը: Տարին կազմուած էր 12 լուսնային ամիսներէ եւ պարունակած է 354 օր: Տարին կը

ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ « ԷՐՄԻԹԱԺԸ »

Հաստ պարաններով քարափին կապուած, Թորփիլահալածը պիտի չմեկնի այլեւս. իր ողնափայտը կը հանգչի կրաղիւսէ յատուկ թումբերու վրայ. Թանգարան մըն է: Այս մարտանաւէն էր որ մեկնեցաւ Հոկտեմբերին յեղափոխութեան առաջին ազդանշանը՝ Ձմեռնային Պալատին դէմ արձակուած ռումբով մը: Այսօր Ձմեռնային Պալատն ալ, իր կարգին, թանգարան մըն է, եւ Թորփիլահալածին ու իր կործանել ուզած բռնակալութեան խորհրդանշանին միջեւ կը բարձրանայ նաեւ երրորդ թանգարան մը, աղիւսաշէն այն տնակը՝ առաջին շինութիւն Սուրբ Պետերբուրգի մէջ եւ բնակարան Մեծն Պետրոսի: Ռուսիոյ ինքնակալին այս նշխարքը պատսպարուած է աւելի մեծ շինութեամբ մը. Մեծն Կատարինէ փափաքեցաւ որ ռուսական կայսրութեան հիմնադիրին բնակարանը տոկայ ժամանակի հարուածներուն:

Ժողովուրդը, հանդիստի իր օրերուն, մեծ բազմութեամբ կ՛այցելէ այս երեք թանգարանները, եւ երեքին մէջ Մեծն Պետրոսի բնակարանը չէ որ նուազագոյն այցելուներ կ՛ընդունի: Ժողովուրդին ցուցաբերած այս հետաքրքրութիւնը երկար ատեն իրենց վարդապետութեան հանդէպ հակասութեան մէջ դրաւ Ռուսերը: Յեղափոխութեան առաջին տարիներուն իսկ, Լենին անհրաժեշտ միջոցները նախատեսած էր՝ պահպանելու համար Ռուսիոյ գեղարուեստական եւ պատմական ժառանգութիւնը, եւ, վերջին աշխարհամարտէն առաջ, Լենինկրատ ու դղեակներու իր շարքը Եւրոպայի մէջ միապետական շքեղութեան լաւագոյնս պահպանուած ամբողջութիւնը կը կազմէին: Ցարսքոյէ – Սէլոյի մէջ — վերջին պատերազմին հիմնայատակ կործանած — ցարին գրասեղանին վրան էր միշտ, 1941էն առաջ, գրիչը՝ որով Նիկոլա Բ. ստորագրած էր իր վերջին ուքազը: Նախ ընկերները այս հրաշալիքները դիտելու հրաւիրեցին՝ սորվեցնելու համար իրենց լաւագոյնս ատել, բայց ընկերները

[illegible]

սկսէր գրեթէ գարնան հետ: Եւ որպէսզի չխախտի այս կարգը, ժամանակ առ ժամանակ աւելցուած է ամիս մը: Տարին բաժնուած էր երեք եղանակներու: Շաբաթը ունեցած է եօթը օր: Շաբաթուան օրերը, ըստ երեւոյթին, կրած են Լուսնին, Արեւին եւ աչքով տեսանելի հինգ մոլորակներուն անունները:

Բ. Թ.

սկսան սիրել փառաւոր անցեալի մը այս վկաները:

Վերջին աշխարհամարտին, Էրմիթաժի հաւաքածոները փոխադրեցին Ուրալէն անդին: Բարեբախտաբար շատ չէին վընասուած պալատին չէնքերը, այնպէս որ այսօր մեծ բան չէ ձոխուած Էրմիթաժին մէջ: Ուրեմն Խորհրդային Ռուսիա պէտք է երթալ, անվթար վերագտնելու համար թանգարանի տեսակ մը՝ որ Եւրոպայի մէջ վերջ գտած էր արդէն Ֆրանսական յեղափոխութենէն ի վեր եւ որմէ հրաժարելու համար Ռուսերը վերջինը եղան. Թագաւորական պալատին կից թանգարանը. անձնական հաւաքածոյ միապետի մը, զոր սակայն կը յօժարէին հանրութեան ցուցադրելու: Տակաւին Նիկոլա Բ.ի օրերուն, թանգարանը «բնակելի» էր, սրահներուն մէջ պալատականները կը կազմակերպէին ընդունելութիւններ, պարահանդէսներ, եւ այլն: Երբ Նիկոլա Ա. կառուցանել տուաւ «Նոր Էրմիթաժը», այցելուները կ՛ընդունուէին այն պայմանով որ ճերմակ հագուստ ու ձեռնոցներ կրէին (մինչեւ 1866), թանգարանը կահաւորուած էր պալատի մը պէս, կայսերական ամոլը գլուխ գործոցները կը հաւաքէր զարդարելու համար իր յարկաբաժինները, բայց երբ կը մեկնէին Սուրբ – Պետերբուրգէն, զանոնք կախել կուտային թանգարան – սրահներուն մէջ:

Ինչ որ այսօր «Էրմիթաժի թանգարան» կը կոչենք, կը հասկնանք պալատներու յաջորդական շարք մը՝ որուն սկզբնական կորիզը Ձմեռնային Պալատն է, հսկայական քառաբերդ մը՝ զոր կառոյց Ռասթրելլի Էլիզապէթ ցարուհիին համար, ըստ ԺԷ. դարու ճաշակին գոց դղեակներու յատակագիծի մը վրայ (Քաղերթ, Մատրիտի Արքայական Պալատը, Պերլինի Շլոսը): Պալատներու այս ամբողջութեան ընդարձակման սկզբունքը նման է Արեւմուտքի միւս երկու հսկայ թանգարաններուն՝ Վատիկանի եւ Լուվրի, երեքն ալ ծնունդ են քաղաքի բնակարանի մը և «գիւղի տան» մը միակցութեան Հռոմի մէջ Պէլվէտէրէն, Փարիզի մէջ Թիւլըրին, եւ Սուրբ Պետերբուրգի մէջ՝ Էրմիթաժը: « Գիւղի տուն » ըսելով կը հասկնանք պարտէզով տաղաւար մը, որ ԺԶ. դարէն սկսեալ ի զօրու էր արդէն Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ, որուն հետեւեցան նաեւ Ռուսերը, աւելի ուշ, ԺԸ. դարուն: Իտալիոյ մէջ, Ֆիրէնցէ եւ Ֆէրրարա ուրիշ օրինակներ կուտան քաղաքի եւ գիւղի այս բնակարաններու միակցութեան, բայց վերոյիշեալ պալատներուն մէջ է միայն որ այս միակցութիւնը ընդարձակութեան մը պատճառն ու սկզբունքը հանդիսացաւ: Հետաքրքրական է նշել թէ Իլիականը Պրիամի պալատը կը միացնէ Հեկտորի պալատին:

Կատարինէ Բ. այս մեծ գերմանուհին, որ իր ցեղը յատկանշող կամքին միացուց Ֆրանսական դաստիարակութեան նրբութիւնն ու Ռուսիոյ իւրայատուկ արեւելեան ճոխութեան ճաշակը, կ՛ուզէր Նէվայի ափերուն վրայ ունենալ, քաղաքային իր պալատէն ոչ շատ հեռու, «Պարտէզի իր պալատը», իր «Էրմիթաժը» (առանձնարանը): Ֆրանսացի Լա Մօթա ճարտարապետին կառուցած այս տաղաւարին մէջ է որ ան իր իմաստունները կ՛ընդունէր՝ իր թռչուններուն եւ հաւաքածոներուն միջեւ, յարմարութեան համար, երկար ճեմելիք մը հաղորդակցութեան մէջ կը պահէր երկու բնակարանները: Շուտով սակայն այս տաղաւարը, զոր այսօր «փոքր Էրմիթաժ» կը կոչեն, նեղ եկաւ: Սիրահարներու չափ անյագ նաեւ արուեստի գործերու, Կատարինէ, յաջորդաբար, տէր եղաւ Եւրոպայի մէջ տակաւին տրամադրելի բոլոր հաւաքածոներուն: Այս բոլոր հարստութիւնները ամփոփելու համար անհրաժեշտ էր իրական թանգարան մը, զոր կառուցանել տուաւ Կատարինէ, ընդարձակելով իր մենարանը: Այս է որ այսօր կը կոչուի «Հին Էրմիթաժ»: Իրապէս, տակաւին «նոր» մըն ալ պիտի կառուցուի: ԺԹ. դարու ցարերը խանդավառուած էին թանգարաններով: Կատարինէէն ետք առաջին շինարարը եղաւ Ալեքսանդր Ա., որ կ՛երազէր Եւրոպայի մեծագոյն վեհապետը ըլլալ, եւ որ Լենինկրատը վերածեց այն հսկայական քաղաքին, ինչ որ Նափոլէոն երազած էր Փարիզի համար: Յաջորդաբար թշնամի եւ դաշնակից Ֆրանսայի, Ալեքսանդր Ա. իբրեւ գեղարուեստական խորհրդատու ունեցաւ Նափոլէոն թանգարանի տնօրէնը՝ Վիվան Տընօն, որուն թելադրութեամբ գնուեցան բազմաթիւ գլուխ գործոցներ. — Քարավաճիոյի Սրնգահարը եւ նոյնինքն Նափոլէոնի հաւաքածոներէն շատեր, զորս կայսրը տուած էր Ժօզէֆինի, ապահարզանի ընթացքին:

Ալէքսանդր Ա. արուեստի գործերը կը հաւաքէր մեծութեան ձգտումով, իր յաջորդը, Նիքոլա Ա. կը հաւաքէր ճաշակով: Այս վերջինն էր որ հինի կողքին, կառուցանել տուաւ Նոր Էրմիթաժը (1840 1849), աշխատանքներուն հսկողութիւնը վստահելով Եւրոպայի մէջ թանգարանի մեծագոյն ճարտարապետին՝ Լէօ Ֆօն Քլէնցէ, հեղինակ՝ Միւնիխի Կլիփթօթէքին եւ հին Փինաքոթէքին: Գոհացնելու համար ցարին ցանկութիւնը, Լէօ Ֆօն Քլէնցէ այս թանգարանը զարդարեց լաւագոյնս, գործածելով Ուրալի եւ Խրիմի լաւորակ մարմարի բոլոր արտադրութիւնները: 1837ին Ձմեռնային Պալատը հրդեհուած ըլլալով, Նոր Էրմիթաժը, կ՛ենթադրուի որ այսօր լաւագոյնս կը ներկայացնէ կայսերական շուքը:

Այսօր « Էրմիթաժ » կը մտնենք Ձմեռնային Պալատէն, որուն սրահներուն մէջ խմբուած են պատմական եւ հնախօսական հաւաքածոները: Այցելուներու առաջին տպաւորութիւնը ջահերու առատութիւնն ու շքեղութիւնն է: Հարիւրներով եւ ամէն չափի ջահեր կան, սկսած ԺԷ. դարու բիւրեղեայ գեղեցիկ ջահերէն մինչև ոսկեզօծ անագապղինձէ ջահերը՝

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

— Ես մտադիր չեմ բռնադատել քեզ, աղջիկս, քաւ լիցի, սակայն խորհիր մի անգամ, որ ամբողջ կեանքումս աշխատել եմ՝ մեծամեծ դժուարութեանց յաղթելով, ունենալ մի դիրք, մի փոքր ինչք ու հարստութիւն, եւ մինչեւ այժմ ստիպուած եմ տակաւին գլուխ խոնարհեցնել գոռող հարուստների առաջ: Այն գործարանը որ բաց արի, վնասից աւելի ոչինչ է տուել ինձ. դեռ չկարողացայ նրա պատճառաւ արած ծախքերս ծածկել ... Եւ հիմա դու ես իմ միակ յոյսս, եթէ դու ի սէր քո հօրդ՝ վերջապէս նրան ամօթից ազատելու համար՝ հաճութիւն տաս Զարեհ իշխանի կինը դառնալ, մի խօսքով, եթէ մի իշխան փեսայ ունենամ, որոց շնորհիւ կարող լինեմ ծանօթութիւններ հաստատել եւ մի կերպով ազատուել իմ պարտքերից, այն ատեն յուսամ՝ ինձ բաւական կը լինի գործարանիս բերած շահը հանդիստ ապրելու համար ... Եթէ ոչ, կարելի է որ ընկնեմ յետին աղքատութեան մէջ, եւ կամ այս անելանելի դրութիւնից ազատուելու համար կարելի է որ... — Նա չաւարտեց խօսքը, տեսնելով Երանուհու երկիւղալի հայեացքը, — Ոհ, ոչ, ոչ, աղջիկս՝ եթէ մի ցածութեան ընդունակ լինէի ... այն ատեն... Այսուհանդերձ, կարծեմ, քեզ հաճելի չէ քո սրտի ազատութիւնը վայելելու համար տեսնել հօրդ բանտում կամ չքաւորութեան մէջ ... Դիցուք թէ չես սիրում իշխանին. բայց խորհիր, որ նա միակ մարդն է, որին կարող ենք ապաւինել, միակ ապաստանելու տախտակը այս փոթորկալից դրութեան մէջ:

Գողթունի փոքր ինչ սպասեց եւ ապա յարեց:

— Միթէ քեզ համար պարծանաց առիթ չէ՞, աղջիկս, երբ յաղթելով քո հակակրութիւնն ի սէր քո հօր փրկութեան, մի փոքր զոհողութիւն անես, նրա ազատարարը դառնաս, ամուսնանալով Զարեհ իշխանի հետ, որ գուցէ այնքան հակակրելի եւ վատ չէ, որքան որ դու կարծում ես ...

Ցետոյ սենակին մէջ մի շրջան անելով, յարեց կեղծաւորաբար. — Մի կարծիր, որ ես չեմ զնահատում այդ սուրբ յարգանքը, որ սրտումդ տածում ես մօրդ յիշատակին համար. բայց ես էլ, իբրեւ հայր, գոնէ կիսով չափ իրաւունք չունե՞մ քո ծնողը կոչուելու, քո կարեկցութեան արժանանալու:

Եւ նկատելով Երանուհու լռութիւնը, որ կարող էր իբրեւ հաւանութիւն մեկնել, ձայնն ու կերպը փոխելով, ժամացոյցը հանեց ու նայելով, ասաց.

— Օ՛, արդէն ժամը տասն է, ինձ հարկաւոր է շտապել երթալ գործատուն ... Հա, լաւ միտքս եկաւ. կը հաճի՞ս այս երեկոյ Մուշդայիդի այգին երթալ: — Երանուհի հազիւ նշմարելի կերպով գլուխը ծռեց. Գողթունուն այդքանն էլ բաւական էր, որ գլխարկն առնելով, ասաց.

— Այսպէս, ուրեմն, երեկոյեան ժամը հինգին երեքս միասին կ՛երթանք: Ես կուգամ ձեզ առնելու: Ցտեսութիւն, աղջիկս:

Երանուհի ոչ մի բառ արտասանեց: Նա այժմ գտնւում էր մի տաղտուկ դրութեան մէջ, խորհելու եւ որոշելու անկարող, դժբախտ ճակատագրին անձնատուր եղած, նման մի երախայի, որի ձեռքերը բռնած ման են ածում փողոցների մէջ, եւ որի շուրջը բարձած ազմուկն ու գլտնուած առարկաները կարող են միայն ապշեցնելով թմրեցնել նրան:

Երեկոյին հայր եւ աղջիկ խնամակալուհուն հետ մի շքեղ կառքի մէջ նստած, գնացին Մուշդայիդ: Գնալ ու գալը գրեթէ յիսուն վայրկեանի ճանապարհ կառքերու խուռն բազմութեան եւ փոշւոյ մէջ, հրապուրիչ մի շրջագայութիւն չէր անշուշտ Երանուհու համար: Սակայն հօրը կամացդէմ չի վարուելով՝ ստիպուած էր բազմութեան երեւիլ, այդ ուրախ եւ ժպտերես ու նորելուկ հանդերձներով պճնեալ տիկնանց շարքում իր սգաւորի պարզ եւ գլխարկովն ու զգեստովը հակապատկեր հանդիսանալ: Կառքերի կակուղ բարձերին վրայ թեք ընկած անձինքներից ոմանց քաղաքավարական ողջոյնը նա ստիպուած էր փոխադարձաբար ընդունել, մինչեւ անգամ ժպտել յակամայս, ներքին վիշտը արտաքուստ չյայտնել: Մանաւանդ եւ պարտէզի ծառուղիներին մէջ կառքերը կը սկսին յամրաքայլ շրջագայել, այնտեղ բոլորը մօտից միմեանց հագուստը եւ երեսը կը զննեն. այդ առաջնոյն քննութիւնը անշուշտ աւելի կանանց սեռին կը վերաբերի:

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(9 Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Լեհաստանի վարժարաններէն մէկուն մէջ:

— Ինչո՞ւ կը սիրենք Ռուսերը, կը հարցընէ ուսուցիչը աշակերտի մը:

— Որովհետեւ, մեզ ազատագրեցին Գերմանացիներէն, կը պատասխանէ աշակերտը:

— Եւ ինչո՞ւ կ՛ատենք Անգլեւամերիկացիները:

— Որովհետեւ, դեռ մեզ չազատագրեցին Ռուսերէն, կը յարէ աշակերտը:

ՅԱՋՈՂ ՋԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Առանձ մը ի վեր աչխոյժ պատկեր մը կը ներկայացնէ Սարսէլ – Առնուվիլի պատքը, յատկապէս չնորհիւ չրջանին մէջ գործող երկու կազմակերպութիւններուն. Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին եւ Ցրտաստանի Հայ կապոյտ Խաչին: Այս դրական եռանդը կապոյտ Խաչին թատրոնին մէջ մեծ բաժին ունին երիտասարդները:

Անոնց ներկայութիւնը մասնաւորապէս Ց. կապոյտ Խաչի չարքերուն մէջ մղում տուած է աչխատանքներուն: Ատոր ապացոյցը տեսանք առջի կիրակի, Սարխուած այցելուներու դլխուն վրայ: Նոյնքան առատ են նաեւ կանթեղակալները: Երբ այցելուները նման ճոխութեան մը հանդիպ հիացած են արդէն, ցոյց կուտան անոնց, ոչ նուազ հպարտու-թեամբ ուրիշ սրահ մը, ուր նոյնքան, եթէ ոչ աւելի նմանօրինակ հարստու-թիւններ դիզուած են: Ամէն ինչ կը յատկանչէ հոս ճոխութեան արեւելեան ճաչակը:

Իրմիթաժի հրաչալիքները սակայն կը մնան թանգարանի սրտին մէջ, կեդրոնը – գանձը: Հոն պահուած կը մնան հնադրյն ոսկերչութեան աւելի քան 1200 կը – տորներ, որոնց մէջ նաեւ Սիսկերիոյ կառավարիչի մը Մեծն Պետրոսին դրկած անդրզական հաւաքածոն:

Հակառակ երկու աչխարհամարտնե – րուն միջեւ կատարուած վաճառումներուն եւ դեռ վերջերս Մոսկուայի ի չահ եղած կարդադրութիւններուն, Իրմիթաժի նը – կարներու հաւաքածոն կը մնայ աչխարհի ամէնէն հարուստը: Թիւով կը դէմ կանցնի նոյնիսկ Լուվրինը, եւ Լուվրին հետ իրմիթաժը միակ թանգարանն է, ուր կարելի է լաւագոյնս ուսումնասիրել եւ – րոպայի նկարչական դպրոցներու ամբողջութիւնը:

Ինչ եւ իրարու վրայ կախուած իր նը – կարներով, արձաններու անվերջանալի իր չարքերով, Իրմիթաժը մնացած է ծի. դարու թանգարան մը: Գուցէ կը խոչ միջակ այցելուն, սիրող այցելուին համար լաւագոյն թանգարանն է սակայն, եւ, հակառակ Արեւմուտքի պահանջկո – տութեան, ուր արուեստի արտադրու – թիւնները ներկայացնելու նորութիւնը ստեղծած է ուղղակի տաղնապ մը, այն – պէս որ այսօր չատ աւելի ժամանակ կը վատնեն թանգարանի մը ներքին բարե – դարութեան քան թէ հարիւր տարի ա – ռաջ պալատ մը կառուցանելու, կարելի է ըսել որ Իրմիթաժը ըլլայ ապագայի թանգարաններուն խորհրդանչանը: Վե – րադառնալ հինին եւ հին արուեստը դի – տել իր չրջանակին, իր միջավայրին մէջ:

Թ. Ա. Թ.

մէլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, մանանաճիւղին տարեկան պարանոցկ – ցերեկոյթին:

Ընդարձակ սրահը լեցուած էր խուռներամ հանդիսականներով, երբ ժամը 17ին խօսնակ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը՝ Ընկեր Ժիրայր Միրիճեան:

Դարերու դաժան բռնապետութիւնը ոչ միայն քամեց հայ ժողովուրդի արիւնը, աւերակոյտի մը վերածեց հայրենի հողը, այլեւ փոխեց հայ մարդուն եւ կնոջ նկարագիրը՝ զանոնք դարձնելով սարկամիտ: Հայ կինը, որ մեր պատմագիրներուն իսկ վկայութեամբ անցեալին արժանավայել դիրք մը դրաւած էր հայ իրականութեան մէջ, արեւելեան դաժան բռնապետու – թեան պատճառով դարձած էր իր կեան – քը քարչ տուող եւ աննպատակ ապրող էակ մը: Զարթօնքի եւ, մանաւանդ, յե – ղափոխական – ազատագրական պայքար – ներու ժամանակաչրջանը հայ մարդուն հետ փոխեց նաեւ հայ կնոջ նկարագիրը: Մէջտեղ եկաւ հանրային կեանքի նուիր – ուող Հայուհին: Զոհաբերող, մարտնչող դաստիարակող Հայուհին:

Ֆր. կապոյտ Խաչը ոչ միայն դթու – թեան եւ բարեսիրութեան նուիրեալ կազմակերպութիւն մը եղաւ դպրոցասէրի մէջ, այլեւ՝ հայապահպանութեան: Կապոյտ Խաչուհին աղքատն ու հիւանդը խնամելէ եւ անոնց ցաւերը ամոքելէ զատ, աչխատեցաւ հիմնել եւ պահպանել հայկական կրթարաններ, այն հաստատ համոզումով, թէ աղգային վարժարանն է, որ պիտի յաւերժացնէ մեր ժողո – վուրդին հայեցի դիմագիծը:

Բանախօսը ապա կոչ ըրաւ ներկաներուն, որ զօրավիգ կանգնին կանացի այս մեծ կազմակերպութեան աչխատանքներուն: Ամէն տեղ եւ ամէն առիթով նիւ – թապէս եւ բարոյապէս քաջալերեն կապոյտ Խաչը:

Մէջ ընդ մէջ դործադրուեցաւ դեղարուեստական յայտադիրը, որ ճոխ եւ հաճելի էր:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի պարախումբը, որ կարճ ժամանակուան մէջ դնահատելի յաջողութիւններ արձանագրեց, ներկայացուց հայկական պարերու փունջ մը: Օր. Ամէմեան, իր կարդին, չատ յաջող կերպով պարեց ժողովրդական երկու պարեր:

Ֆրանսական բեմերու հայազգի նոր աստղը՝ Լիզ Սարեան մօտ կէս ժամ իր ձայնին հմայքին տակ պահեց ներկաները: Երգչուհին, որուն կ'ընկերանար Փօլ Սէդեան, դրաւիչ ձայնով մը երգեց Ֆը – րանսական եւ հայկական երգեր:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԸ ՑՈՒԲԵԼԵԱՆԸ

Ճիշդ մէկ դար առաջ Հայաստանի հիւսնաւորց Գիւմրի քաղաքին մէջ խումբ մը թատերասէրներու չանքերով ներկայացուեցաւ Հ. Կարինեանի «Շուչանիկ» պատմական ողբերդութիւնը: Այս ձեւով Հայաստանի մէջ հայ նոր թատրոնին առաջին հիմնաքարը կը դրուէր: Անկէ առաջ հայ թատրոն դոյութիւն ունեցած էր միայն Հայաստանէն դուրս՝ Լվով, Թիֆլիս եւ այլուր:

Առաջին ներկայացումէն քանի մը տարի ետք, 1873ին, Ալեքսանդրապոլի մէջ կը կազմուի նոր թատերախումբ մը: Սկզբնական չրջանին կը բեմադրուէին առհասարակ պատմական հայրենասիրական բովանդակութեամբ թատերդութիւններ: Կամաց կամաց պահանջը զգացուեցաւ նոր թատերագրութիւններու ներկայացման: Այդ տարիներուն էր, որ Գ. Զմշկեան բեմ հանեց Գ. Սունդուկեանի իրապաչա, յոյժ արդիական դործերը: Պ. Ադամեան բերաւ եւրոպացի դասականներու դործեր: Ալեքսանդրապոլի թատրոնի բեմին վրայ յայտնուեցան Շէյքսփիրի, Յ. Պարոնեանի, Շիրվանդադէի, Լեւոն Շանթի եւ ուրիչներու դործերը: Ալեքսանդրապոլցի հանդիսականը իր թատրոնին բեմին վրայ տեսաւ Սիրանոյշը, Աբելեանը, Աղնիւ Հրաչեայ, Վ. Փափազեանը եւ վերջապէս Յովհ. Զաքրիեանը:

Կարեւոր թատերականներ արձանագրուած են այս թատրոնին պատմութեան մէջ: Յիչատակենք երկու փաստ: 1912ին առաջին անդամ ըլլալով կը ներկայացուի Ա. Տիդրանեանի «Անուչ» օփերան, իսկ 1924ին տեղւոյն վրայ կը հիմնուի հայկական օփերայի արուեստը, երբ կը կազմուի յատուկ խումբ մը, որուն կազմին մէջ էին խմբավար Ալ. Մելիք – Փաչայեան, երգիչներ Դանիէլեան, Յովհաննէսեան, Շարա Տալեան եւ ուրիչներ: Այս խումբը տարիներու ընթացքին հայերէնով ներկայացուց «Ֆաուստ»ը, «Քարմէն»ը, «Դեւ»ը եւայլն:

1922ին Ա. Արմէնեան կը ստանձնէ Լենինականի թատրոնին դեկավարութիւնը: Կը բեմադրէ հայ եւ օտար արժէքաւոր թատերդութիւններ: Յիչատակելի պիտի մնայ «Սասունցի Դաւիթ»ի բացօթեայ բեմադրութիւնը, որուն մասնակցեցան հազարաւորներ: Բեմադրութենէ աւելի տօնախմբութիւն մը եղաւ:

Տասնեակ տարիներու ընթացքին հոն ներկայացուեցան զանազան դործեր՝ հայ եւ օտար դասականներէ եւ ժամանակակիցներէ:

Թատրոնը ունեցած է իր մակընթացութիւնները եւ տեղատուութիւնները, բայց միշտ չարունակած է դործել եւ հայ

ԿԱՐԴԱՑԻՔ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի համալսարանական միջադգային ոստանի հայկական տունը — Մարի Նուպար հիմնարկութիւն — այս տարի պիտի պատսպարէ ալ աւելի մեծ թիւով հայ ուսանողներ:

Ընդունման Յանձնախումբը որուն մէ – ծամասնութիւնը կը պատկանի ըստ նը – ւիրատու Պօղոս Փաչա Նուպարի կտակին, Հ. Բ. Ը. Միութեան (ներկայիս՝ Պ. Պ. Հ. Թօփալեան, Օ. Հարբութեան եւ Փրոֆ. Արփիարեան) Ոստանի տնօրինութեան հետ դումարած Հոկտեմբեր 18ի նիստին քննած է 33 նոր թեկնածուներ եւ վաւերացուցած անոնցմէ 30ը: Այսպիսով «Մարի Նուպար» տան հայ ուսանողներու թիւը, առաջին անդամ ըլլալով, կը մօտենայ 70ի, բայ ատկ ունի հայ Օրիորդներ, փոխանակութեան սկզբուն – քով, ընդունուած են կանացի բաժիններ ունեցող օտար տուներու մէջ:

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՄԻԱԿ ԼԵԶՈՒՆ

Էսքիմոներու լեզուն միակն է աչխարհի մէջ, որ չունի «պատերազմ» բառը:

Թատրոնի պատմութեան մէջ արձանագրած է վայլուն էջ մը՝ հարիւր տարուան իր գործունէութեամբ:

ՈՐՈՏԱՆԸ ԿՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒԻ

Արդիւնաբերութեան զարգացումը ապահովելու համար անհրաժեչտ է ելեկտրուժի արտադրութեան յաւելումը: Հայաստանի մէջ ներկայիս կը գործեն քանի մը տասնեակ մեծ ու փոքր ելեկտրակայաններ: Միայն Սեւան – Հրազդան ելեկտրակայաններու չարքը կ'ար – տադրէ հինգ հարիւր չիսուն հազար քովաթ ելեկտրուժ:

Այժմ անհրաժեչտ են ելեկտրուժի արտադրութեան նոր աղբիւր – ներ: Այս պատճառով 1961ին սկսեալ աչխատանքներ կը տարուին Որոտան գետին (Զանգեզուր) վրայ նոր ջրելեկտրակայաններ հիմնելու ուղղութեամբ: Հսկայ ուժ մըն է այս գետը, հարստութիւններու նոր աղբիւր մըն է: Շինուելիք երեք ջրելեկտրակայանները Հայաստանի պիտի տան չորս հարիւր հազար քիլովաթ ելեկտրուժ (Սպանդարեանինը՝ 82 հազար, Շամբինը՝ 161 հազար, իսկ Տաթեւինը՝ 157 հազար):

Այս ջրելեկտրակայանները իրենց մեծ ջրամբարներով ոչ միայն պիտի օդնեն, որ պահպանուի Սեւանի մակարդակը, այլեւ պիտի ոռոգեն տասնեակ հազարաւոր հեկտար անջրդի հողեր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՒԾՐԱԿԻՆ

– Էօսթոն... Ախ, այո ... Բէճէնթ Գաթի ամենամօտիկ կարեւոր կայարանը ... Անպայման կինը այնտեղ առանձնանալով լուացարանի մէկ խցիկին մէջ, կատարած է իր ծպտումը և յետոյ պատսպարուած՝ պաչտօնեային: Նոկ Լ՞րը ետ առնուած է պայուսակը:

– Ժամը տասուկէսին ... մինչեւնոյն կնոջ կողմէ: Կայ նաեւ ուրիչ յայտնութիւն մը, աւելցուց Ժաք: Լուրջ պատճառներ ունիմ, հաւատալու համար որ Գարլոթա Ատամս, ժամը տասնըմէկին կը դտնուէր Լիոնս Գորնէր՝ Սթրանտի մէջ:

– Ահ... Ատիկա հետաքրքրաչարժ է: Ինչպէս յայտնած էք այդ տեղեկութիւնը ձեղի:

– Գրեթէ պատահականութեան բեր – մամբ: Ինչպէս դիտէք, թերթերը խօսած էին ոսկիէ փոքրիկ տուփին եւ յանկարծ սկզբնատառերուն մասին: Թղթակից մը անդրադարձած էր այս փոքրիկ մանրամասնութեան վրայ իր մէկ յօդուածին մէջ, որ կապ ունէր թատերական աչխարհին մէջ դոյութիւն ունեցող թմրեցուցիչներ դործածելու մոլութեան հետ: Այդ յօդուածը, որ հրատարակուած էր կանացի կիրակնօրեայ թերթի մը մէջ, եւ ուր կ'ակնարկուէր ոսկիէ փոքրիկ տուփին, յուղիչ մէկ կենդանագիրը կուտար երիտասարդ արուեստագիտուհիին, որուն առջեւ սկսած էր բացուիլ աքանչելի ասպարէզ մը, եւ հեղինակը հարց կուտար, թէ կինը ո՞ւր անցուցած էր իր վերջին երեկոն եւ թէ մթէ սիրային տառապանք մը չէ՞ր դինքը իր կեանքին վերջ դնելու մղողը:

« Արդ, Լիոնի սպասարկող աղջիկնե – րէն մին կարդացած ըլլալով այս յօդուածը, չիչած է, նոյն դիչերը ծառայած ըլլալ երիտասարդ չաճախորդուհիի մը, որուն ձեռքին մէջ կը դտնուէր նման տուփ մը, եւ նոյնիսկ կը յիչէ թէ այդ տուփը «Գ. Ա.» սկզբնատառերը կը կրէր: Մեծապէս չահադրդռուած՝ այս մասին խօսած է իր բոլոր ընկերներուն:

« Երիտասարդ թղթակից մը տեսակ – ցութիւն մը ունեցած է այս սպասարկող աղջկան հետ, եւ «Երեկոյեան կանչ» թերթի յառաջիկայ թիւին մէջ պիտի կարդաք դարձեալ յուղումնալից յօդուած մը՝ «Երիտասարդ արուեստագիտուհիի մը վերջին ժամերը: — Անձկալից սպասում: — Մարդ մը որ չի գար ժամադրութեան: — Սպասարկող աղջկան դիւրահաղորդութիւնը ,որով կը գուշակէ կնոջ մը տառապանքը»: Այս տխմար դը – բահանութեան ծանօթ էք արդէն, պարոն Փուարօ:

– Վե՞րջը:

– Վերջը... այն, որ մենք սքանչելի յարաբերութեան մէջ ենք «Երեկոյեան կանչ»ի թղթակիցներուն հետ: Այս բոլորը յայտնեցին ինծի, որովհետեւ փոխադրէնը, ուրիչ խնդրի մը համար, ծանօթութիւններ կ'ուղէին ունենալ: Ուղղակի Լիոնս զայի: Տեսայ սպասարկող աղջիկը, որուն նկարագրածը որեւէ կասկածէ դերծ է: Բազմաթիւ լուսանկարներու մէջ – էն չկրցայ ճանչնալ Գարլոթայի նկարը, որովհետեւ մասնաւոր ուչադրութիւն մը դարձուցած չէր այն թուխ կնոջ, որ նորաձեւ փոքրիկ դլխարկ մը ունէր դլխուն: Ափսոս որ կիները փոխանակ դէմքին ուչադրութիւն դարձնելու, աւելի ուչադրութեամբ դլխարկները կը քննեն:

– Միս Ատամսի դիմանկարը դժուար կը պատկերանայ մարդու մը յիչողութեան մէջ, նչմարեց Փուարօ: Իր դիմագծերը տարօրինակ կերպով յարափոփոխ արտայայտութիւններ կուտային իրեն:

– Իրաւունք ունիք: Ըստ սպասարկող աղջկան՝ այդ չաճախորդուհին փոքրիկ պայուսակ մը ունէր ձեռքը: Շատ տարօրինակ թուած է ծառայողուհիին, թէ այնպէս չքեղօրէն հագուած կին մը պայուսակով մը պտըտէր...: Խիստ թեթեւ ճաշ մը ապսպրած է եւ, կարծես թէ մէկու մը դալուստին սպասէր, չէ դադրած թեւի ժամացոյցը նայելէ: Հաչիւը վճարելու միջոցին, սպասարկուհուն նկատած է ոսկիէ փոքրիկ տուփը: Ցաւագին խորդ կինը դուրս հանած է զայն իր ձեռքի պայուսակէն եւ դրած է սեղանին վրայ՝ իրեն մօտ, բացած է եւ ապա դոցած: Սպասարկող աղջիկը յափչտակուած է այդ տուփին դեղեցկութենէն:

« Ցաւագին խորդուհին, — ըստ երեւոյթին՝ Միս Ատամսը, — հաչիւը մաչրելէ վերջ քանի մը րոպէ եւս սպասած է, յետոյ անդամ մը եւս ժամացոյցը նայելէ եւ ետ, մեկնած է »:

Այս մենախօսութիւնը լսելէ յետոյ, Փուարօ յօնքերը կիտելով, ըսաւ.

– Ուրեմն ժամադրութիւն մը կար նչանակուած... ժամադրութիւն՝ մէկու մը հետ, որ չէ եկած: Միթէ Գարլոթա Ատամս յետոյ հանդիպա՞ծ է այդ անձին, թէ ուղղակի իր բնակարանը երթալով՝ ուղած է հեռաձօսել անոր: Այս մասին կ'ուղէի դիտնալ:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Յ. Դ. տեղական կազմին նախաձեռնութեամբ, այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Նահատակուած 1915ին)

ինչպէս նաեւ «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէութեան ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին :

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Դագէս Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան, եւ իր որդին, Կարապետ Քէլէշեան, Հմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան, Հայկ Թէնէքէճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհ. Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Մարգար Բարխեան, Շաւարշ Տէր-Պարսամեան (Նոր Սերնդական) :

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը :

Ծաղկեփունջերու զետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ռոպէռ Քիւրքէօտէն շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր այն բարեկամներուն՝ որոնք ներկայ գտնուեցան իրենց մօր եւ կեսրոջ՝ Արուսեակ Քիւրքէօտէնի թաղումին եւ կամ իրենց նամակով թէ հեռագրով մասնակցից եղան իրենց սուգին :

Այդ առթիւ կը նուիրեն յիսուն ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, յիսուն ֆր. Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Կէնճեան եղբայրներուն, իրենց մօրեղբօր, Վաղարշ Թավշաննեանի մահուան առթիւ :

Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Լիոնի կրթական մարմնին կը նուիրեն, Տէր եւ Տիկին Վ. Գայթանճեան, Տէր եւ Տիկ. Ս. Տիւյմէճեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Մարգարեան, Տիկին Այվազեան եւ Տէր եւ Տիկին Յ. Հաբէլեան տասնական ֆրանք:

Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է տասը ֆր. Տիկին Աղնաւուրեանէ իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին առթիւ : Տէր եւ Տիկին Ա. Տիւմէճեանէ տասը, Օննիկ Թորգոմեանի մահուան առթիւ: (Առնուվիլ) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. եւ ԱՐԾԻՒ Միութեան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Մարսէյլ Ալհամպրայի սրահին մէջ, Շաբաթ, 27 Նոյեմբեր :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹԸ

Պարտիզակցիներու ընտանեկան հաւաքոյթը, Կիրակի Նոյեմբեր 7, կէս օրէ ետք ժամը 15·30ին, Սեւռի Սամուէլ - Մուրատ վարժարանի սրահը:

26, Rue Troyon, SEVRES
Métro Pont de Sèvres

Կը նախագահէ՝
Փրոֆ. ԳԱՌՆԻԿ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Այս տարի նոր այցելուներու թարմ յիշատակներէն զատ պիտի ցուցադրուի, դեռ երկու ամիս առաջ քաշուած, Պարտիզակի նոր ֆիլմ մը, եւ... եւ, երիտասարդներու եւ այլոց համար անակնկալներ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ՝
(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ապսպրանքներու համար դիմել հեղինակին ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան հասցէով: Գինը 10 ֆրանք, փոստով՝ 12 ֆրանք: Գումարները դրկել միայն մանտա -քառթով :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
(ՄԱՐՍԷՅԼ·ՍԷՆ ԼՈՒ)

Սէն Լուի թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր թաղեցիներուն եւ շրջանի հայրենակիցներուն թէ հաստատուած է գիշերային դասընթացք մը ուսուցչութեամբ հոգեւոր հովիւ Շահան քհնյ. Տէտէեանի: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 19էն 21: Բացումը այս Չորեքշաբթի :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, Place Saint-Sulpice

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՋԷ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վար-չութեան ներկայացուցիչը :

Գեղաարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ,

Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագի քառեակը :

Կ'արտասանէ Ընկեր ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ'երգէ ծանօթ երգչուհի ՕՐ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կէս գիշերին Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Օրուան խօսնակն է Ընկեր Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ
Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը(340 Պ. Շավ)

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին.— Ալիս Շահմիրեան, եւ Սահակ Տէրոյեան : Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:

Հանդէսը կը սկսի յայտարարուած ժամուն

ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ (Հոկտ. 30), երեկոյեան ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանի սրահը, Թէաթր Միւնիսիփալ :

Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Կը խօսին Ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՓՈՄԻԷ (փոխ - քաղաքապետ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

ԼԻՈՆ

Կիրակի (Հոկտ. 31) կէսօրէ ետք ժամը 16էն ուշ գիշեր, Ազգ Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կենդանի պատկեր: Երգ՝ Ասատուր Մաղաքեան եւ Վ. Ռստիկեան : Արտասանութիւն Հ. Զաքարեան, Յ. Մաթոսեան, Յարութիւն Այպիրեան : Ուղերձ Ֆ. Կ. Խաչի կողմէ:

Մուտքը ազատ է

ՏԵՍԻՆ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) երեկոյ ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ՝ Դեկտեմբեր 5ին:

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐԵՒԱՆ

ՅՈՅՍԻ ԵՒ ԼՈՅՍԻ ԱՇԽԱՐՀ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ — ՄԵԿՆՈՒՄ 1965 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ ՎԵՐՋ

Երթուդարձ Փարիզ – Մոսկուա – Երեւան օդանաւով, 15 օր

Հայրենակիցներու փափաքին գոհացում տալու համար՝

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն Երեւան երթուդարձ խումբով: Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :

Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օգոստոսը անցընելու համար Երեւան :

Բոլորը կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. կողմէ

ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
17, Ave. des Acacias CLAMART (Seine) — Tel. : MIChelet 58-39

Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, հեռաձայն 20·63–43 :

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
27 OCTOBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10445

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNEE — Nº 10.445

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Եօթանասունհինգ տարի առաջ, 1890 – ին, հայ ժողովուրդին ուղղած իր առա – ջին մանիֆեստին մէջ, նորակազմ Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը կը յայտարարէր·

« Հայը, որ դեռ երէկ շլիմբը ծուած, եւրոպայից օգնութիւն էր աղերսում, այսօր համոզուելով որ օտարի վրայ դրած յոյսը ցնորք է, վճռել է իր ձեռքն – րով պաշտպանել իր իրաւունքը, իր կայ – քը, պատիւը, ընտանիքը ··· :

. . . . . .

« Այդ ժողովուրդը հասկացել է, որ իր ուժը իր մէջ է: Երէկուայ ստրուկ, համ – բերող Հայաստանցին այսօր յեղափոխա – կան է դարձել :

. . . . . .

« Միանանք ամէնքս ժողովուրդի հետ, որ բարձրացրել է ազատութեան դրօշա – կը: Նա ով այսօր երեսը կը դարձնի ժո – ղովուրդից եւ չի հետեւի նրան, նա այդ ժողովուրդի հակառակորդն է, նրա թըշ – նամին է ··· :

« Ուրեմն եղբայրներ, միանանք յանուն սուրբ գործի, ընդհանուր թշնամիին դէմ »:

Այս յայտարարութեան անխախտ հա – ւատացողը եղաւ Հ· Յ· Դ·ը 75 տարի չա – րունակ ու ծառայողը այդ նպատակին :

Անկէ եաք, ահա եօթանասունհինգ տա – րի է, չկայ հայ ժողովուրդի կեանքին հետ կապուած երեւոյթ մը, դէպք մը, ո – րուն հետ կապուած չըլլայ Հ· Յ· Դաշ – նակցութիւնը, որուն հասած չըլլայ, ո – րուն համար զոհաբերած չըլլայ ան, տե – ւարար, անսակարկ նուիրումով :

Իր հիմնադրութեան իսկ օրէն, հայ – կական բարձրաւանդակին վրայ հոս ու հոն ցրուած կամքերուն վճռական, կեդ – րոնաճիգ քաղաքական ուժը կը դառնար Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը, որուն չարքերը արագօրէն կ'ուռճանային, երբ այն օրե – րուն Դաշնակցութեան ուխտաւոր դառնա – լը միայն ստոյգ մահը աչք առնել կը նը – շանակէր :

Ձիշդ ա՛յդ էր առինքնողը, հմայողը, մագնիսի նման իրեն քաշողը : Իր ժողո – վուրդին համար վերադոյն զոհաբերու – թեամբ ծառայելու կարելիութիւնն էր, մահուան գնով ժողովուրդը դէպի ազա – տութիւն առաջնորդելու կարելիութիւնն էր, սեփական արիւնով երկրի հողն ու հայ ժողովուրդի սրտերը տաքցնելու կա – րելիութի՛ւնը, որ դունդ առ դունդ Դաշ – նակցութեան չարքերը կ'առաջնորդէր հայ ժողովուրդի զաւակներուն ընտրանին :

Ու իր ընտրեալներուն զոհաբերումով Հ· Յ· Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուր – դի պատմութեան բերաւ հոդեկան կորո – վի, վհատ նուիրումի անապատ հարստու – թիւն մը, ճշմարիտ գանձ մը :

Միշտ ալ մեր ներսը կային ու կան ու պիտի ըլլան մարդիկ, որոնք ուրիշ ճամբաներ կը փնտռեն, ուրիշ ձեւեր կը ստեղծեն, ուրիշ կոչնականներ կը հնչեցնեն, որպէսզի ազգը ազատագրեն, ինքնիշխան պետականութիւն մը հաստատեն, ինքնորոշման իրաւունքը գործադրեն, ինքնապաշտպանութեան զէնքերը ձեռք առնեն, ինքնահարկ դառնան, ինքնադատ ըլլան, ինքնաքննադատ ըլլան, ինքնաքննութեան ենթարկեն, ինքնաքննիչ դառնան, ինքնաքննիչ ատեաններ կազմեն, ինքնաքննիչ ատեաններ կազմակերպեն, ինքնաքննիչ ատեաններ գործադրեն, ինքնաքննիչ ատեաններ գործադրութեան դնեն, ինքնաքննիչ ատեաններ գործադրութեան դրուին, ինքնաքննիչ ատեաններ գործադրութեան դրուելու ձեւերը ստեղծեն, ինքնաքննիչ ատեաններ գործադրութեան դրուելու ձեւերը ստեղծելու ճամբաներ գտնեն, ինքնաքննիչ ատեաններ գործադրութեան դրուելու ձեւերը ստեղծելու ճամբաներ գտնելու ուղիներ գծեն, ինքնաքննիչ ատեաններ գործադրութեան դրուելու ձեւերը ստեղծելու ճամբաներ գտնելու ուղիներ գծելու ձեւեր գտնեն, ինքնաքննիչ ատեաններ գործադրութեան դրուելու ձեւերը ստեղծելու ճամբաներ գտնելու ուղիներ գծելու ձեւեր գտնելու ճամբաներ գտնեն, ինքնաքննիչ ատեաններ գործադրութեան դրուելու ձեւերը ստեղծելու ճամբաներ գտնելու ուղիներ գծելու ձեւեր գտնելու ճամբաներ գտնելու ուղիներ գծեն, ինքնաքննիչ ատեաններ գործադրութեան դրուելու ձեւերը ստեղծելու ճամբաներ գտնելու ուղիներ գծելու ձեւեր գտն

ԴԻԻՑԱԶՆԱԿԱՆ ՄՈՒՍԱՏԱՂՑԻՆ ՅԱՂԹԵՑ ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ա.

Ո՞ւր կը գտնուի Մուսա Տաղը :

— Մուսա Լերան շրջանը՝ Դաշտային Կիլիկիոյ հարաւային ծայրամասը կը կազմէ :

Թրքական վարչական բաժանումով, Հալէպի նահանգին՝ Անթաքիայի Սանճագին, Սիլիֆքէ Գազայի շրջանին մէջ էր, 1915ին :

Մուսա Լեռէն 35 մղոն հիւսիս – արեւելք կայ Ալեքսանտրէթ քաղաքը, համանուն Ծոցին վրայ, որ պատմութեան մէջ Հայկական Ծոց կ'անուանուի : Ալեքսանտրէթէն հարաւ – արեւմուտք ծովափին մօտ, կան բարձրաբերձ լեռներ, խարակներ, սեպաձեւ ժայռեր, որոնք չեն կրնար նաւամատոյց ըլլալ : Միակ նաւահանգիստը, այդ շրջանին, կը մնայ Ալեքսանտրէթը :

1914ին, ռուսեւթուրք պատերազմը սկսելէն երկու ամիս առաջ, Օգոստոս 17ին, Իթթիհատի ընդհ. քարտուղարը՝ Միտհաթ Շիւքրիւ Կ. Պոլսէն ծածկագիր նամակ մը ղրկած էր Էրզրում, Պէհաէտտին Շաքիրին, Իթթիհատի ամէնէն ազդեցիկ անդամներէն մէկուն, Էրզրումի կուսակալին միջոցաւ՝ ըսելով որ «Իթթիհատին փափաքն ու նպատակն է պատերազմի մտնել» : 1914 Օգոստոս 27ին Գերմանները Արեւելեան Բրուսիոյ մէջ ջախջախեր էին ռուսական երկու բանակներ, Զօր. Ռըմէնքէմփֆի և Սամսոնովի բանակները : Գերման դեսպանը Կ. Պոլսէն 1914ի վերջերը հեռագրեր էր Պերլին (Դեկտեմբեր 16–29 թուակիր) թէ գերման յաղթանակները կը քաջալերեն Թուրքերը՝ բնաջնջելու Հայերը :

Թրքական ծրագրեալ ցեղասպանական քաղաքականութեան իբր հետեւանք, 1915 Փետրուար 27ի գիշերը Տէօթ Եոլի ոչ – զինուոր այրերը տարագրեր էին Հալէպ, իբր թէ ճամբայ շինել տալու : Շատերը սպաննուած էին Թուրքերու կողմէ :

Թրքական պատրուակ – զրպարտութիւնը այն էր, թէ Հայերը ծովեզերքի մօտ լրտեսութիւն կ'ընեն : Որպէս թէ Սալճեան եւ Քէօշկէրեան երկու Հայեր, ցամաք ելլելէ ետք անգլիական զրահաւորով փախեր են : Եւ ահա անմեղներու կախաղաններ այդ շրջանին եւ Ատանայի մէջ :

1915 Մայիս 5–18ին Ատանայի բանտերը լեցուած էին Հայերով, մինչ զինուորական օրէնքով հարիւր հազարաւոր Հայեր թրքական բանակին մէջ կը գտնուէին՝ ըլլալով քսանէն 45 տարեկան :

1915 Մայիս 16ին, Թուրքիոյ ներքին նախարարը՝ Թալէաթ ընդարձակ տեղեկագրով մը թրքական դահլիճին ներկայացուցած էր Հայերու տարագրութեան եւ գործադրութեան ընդարձակ ծրագիր մը բոլոր մանրամասնութեամբ, եւ անոր պարունակութիւնը Ընդհանուր Շրջաբերականով մը հեռագրուած էր գաւառները :

Այդ փաստաթուղթին համաձայն ձեւակերպուած էին նահանգներու եւ սանճագներու կեդրոններուն մէջ, գրաւոր յայտարարութիւններ (պէյաննամէ), որոնցմով իրենց վարչական իրաւասութեանց ենթակայ շրջաններու Հայերուն կը հրամայէին բռնագաղթ դէպի Միջագետք, (Ուրֆա, Տէր Զօր, Մուսուլ եւն.) :

Անթաքիոյ Սանճագը, ընդառաջելով Հալէպի Կուսակալութեան գաղտնի մէկ հրահանգին, նման յայտարարութիւն մը հաղորդած էր իր սանճագին իրաւասութեանը մէջ գտնուող, Մուսա Տաղի հարաւի հայ գիւղերուն, — Պիթիաս, Հապիպլի, Քէպուսիէ, Եողուն Օլուգ, Խըտըր Պէկ, Սուէտիէ, ինչպէս նաեւ Քէսապի եւ այլ վայրերու հայ բնակիչներուն :

Հալէպի վալի Ճէլալ պէյը, որ Գերմանիա կրթուած լուսամիտ Թուրք մըն էր, եղած էր փրոֆէսէօր, հակառակ հայրենասէր Թուրք մը ըլլալուն, համակարծիք չէր Հայոց տարագրութեան եւ բնաջնջման, ուստի 1915 Յունիս 8ին, պաշտօնէն հրաժարած էր, ըսելով թէ «ինք նահանգապետ մըն է, բայց ոչ մարդասպան մը» : Անոր յաջորդած էր Պէքիր Սամի, չէրքէզ մը, որ նոյնպէս չափաւոր անձ մըն էր, ան ալ դժուարութեամբ պաշտօնավարեց, մինչեւ 1915 Յուլիս 31, եւ անոր հրաժարելէն ետքը եկաւ արիւնարբու Մուսաթաֆա Ապտուլ Խալիդը, Եանեացի, որ Թալէաթին աներձագը էր :

Քլիշէ եղած տարագրութեան թրքական յայտարարագիրը հաղորդուած էր Անտիոքի հայ գիւղերուն 1915 Յունիս 30ին, — «պատրաստուիլ ութ օրուան մէջ, եւ Անտիոքի ճամբով մեկնիլ դէպի Մուսուլ» :

Ցեղասպանական ուրիշ հրամանագիր մըն ալ ղրկուած էր պատերազմական նախարար Էնվէր փաշա կոչուած գազանին կողմէ, ուղղուած թուրք բանակներու, եւ զօրաբաժիններու հրամանատարներուն, հայ զինուորներու մասին : 1915 Փետրուար 18, թուակիր պաշտօնագրով հրամայուած էր բանակին մէջ գտնուող հայ զինուորները, անզէն վիճակի մէջ, հասարակ գործաւորական վաշտերու մէջ պահել եւ մաս առ մաս կոտորել զանոնք : Գլխաւոր նպատակը այդ կարգադրութեան, Հայերու տարագրութեան պարագային ընդդիմացող ուժերու բացակայութիւնը ապահովել էր թրքական միջոցներուն դէմ :

Տարագրութեան այդ հրամանագիրը մտատանջութեան մատնեց Անթաքիոյ շրջանի հայ բնակչութիւնը : Իրենց զինուոր զաւակները այլուր փոխադրուած, զինաթափուած, հեռացուած եւ նոյնիսկ սպաննուած էին նաեւ Ալեքսանտրէթի Ծոցի ծովափնեայ մասերէն բանտարկուած եւ աքսորուած Հայեր : Նոյնիսկ մի քանիներ ալ կախաղան հանուած էին եւ ոմանք ալ տարուած Ատանա եւ հոն կախուած : Ամիսներ առաջ ալ, 1915 Փետրուար 27ին, գիշեր ատեն Տէօրթ Եոլի այրերը տարագրած էին դէպի Հալէպ, ճամբայ շինել տալու պատրուակով : Պատրուակը՝ իբր թէ թուրք կառավարութիւնը, կը կասկածի եղեր Հայերէն : Երբ Ճէլալ պէյին հարցուցեր էին թէ ինչո՞ւ այդ քայլերը առնուած են Հայերու դէմ, պատասխաներ է թէ կասկած կայ սահմանամերձ Հայերու մասին : Թէեւ անիրաւ քայլերը առնուած են սահմաններէն հեռու վայրերու մէջ :

Անտիոքի հայ գիւղերուն հայ ղեկավարները տարագրութեան յայտարարութենէն ետք հաւաքուեցան եւ խորհրդակցեցան մինչեւ լոյս, փրկութեան ելք մը գտնելու համար, որ չկար : Խորհրդակցութեանց ընթացքին փոքրամասնութեան կողմնակից, Պիթիաս գիւղի բողոքական Հովիւը՝ Վերապատուելի Նոխուտեան՝ այն կարծիքը յայտնած է թէ «յիմարութիւն պիտի ըլլայ ընդդիմանալ կառավարական հրամանին, եթէ կ'ուզենք կիները եւ մանուկները փրկել ջարդէ : Ընդհակառակն, թրքական հրամանին ենթարկըւիլը կարող է մեղմացում մը յառաջ բերել տարագրութեան պարագային» : Ուրիշ ղեկավարներ, ի պատիւ իրենց, որոնք կը մտաբերէին 1909ի ջարդը եւ Տէօրթ Եոլի դիմադրութիւնը, հակառակ կարծիք ունէին : Նման երկուութիւն մտքերու, տարագրութեան օրերու գրեթէ շատ քաղաքներու մէջ պատահած էր :

Նոխուտեանի աղետաբեր մտայնութեան զոհ գացին հայ գիւղերու այդ շրջանէն 362 ընտանիքներ, հնազանդելով տարագրութեան հրամանին եւ նենգամիտ Թուրքը կոտորեց այդ հնազանդողները տարագրութեան ճամբաներուն վրայ, ոչ մէկ լուր՝ անոնցմէ :

1915 Յուլիս 1ին, ժողովին մեծամասնութիւնը ընդդիմութեան կողմնակից էր : 1909ի Ապրիլին 600 հոգի այդ գիւղերու բնակիչներէն, Անթաքիա գացած էին իբրեւ շերամագործներ, սպաննուած էին, եւ իրենց տուները թալանուած եւ հրդեհուած էին : Այլեւս ոչ մէկ վստահութիւն ունէին թուրք կառավարութեան եւ անոր տուած ապահովութեան խոստումներուն վրայ : 1909ին Անթաքիոյ 800 բնակիչներէն քսան հոգի միայն ազատած էին եւ այդ շրջանէն վեց հազար Հայեր, ջարդէ ազատելու համար, Ֆրանսացիներու միջոցաւ Լաթաքիէ փոխադրուած էին՝ Ապրիլ 1909ին :

Դիմադրելու կողմնակից ազգայինները իրենց տրամադրութեան տակ ունէին 120 յունական կռա հրացան եւ մանր մունր ատրճանակներ, ժանգոտած հրացաններ, ինչ որ բաւարար չէր տեղւոյն վրայ դիմադրութիւն կազմակերպելու, եւ պահպանելու հայ բնակչութեան ֆիզիքական գոյութիւնը՝ թուրք զինուորներու յարձակման դէմ : Մանաւանդ գիւղերը կը գտնուէին բաց դաշտի մէջ, Մուսա Լերան հարաւային ստորոտները : Ինքնապաշտպանութեան միակ միջոցը կը մնար գաղտնի կերպով քաշուիլ մօտակայ լեռը, փոխադրել ուտեստեղէնները, այծ, ոչխար եւն. եւ սարերու եւ բլուրներու վրայ ինքնապաշտպանութեան դիմել : Ասոնք իրենքզիրենք շղթայով կապուած կը նկատէին իրենց դարաւոր հայրենի հողին : Նախընտրեցին կռուիլ ու յաղթել կամ մեռնիլ այդ շրջանին մէջ, չուզեցին անապատները երթալ եւ բնաջինջ ըլլալ սովէ եւ սուրէ :

Մուսա Տաղցիներուն յաղթանակին առաջին գուխը կը կազմէ՝ Տէր – Գալուստեանի երկաթեայ որոշումը, որուն օգնողներէն էին՝ Եսայի Աբրահամեան, Տիգրան Իբրաճեան եւ Հնչակեան Յաբէթ Իսքէնտէրեան :

Հ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

1.200.000 ՕՏԱՐ ԳՈՐԾԱԻՈՐՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յառաջ) — Արեւմտեան Գերմանիոյ ճարտարարուեստին յառաջդիմութեան եւ բանուորական շաբաթը 42 ժամ աշխատանքի վերածուելուն հետեւանքով հետզհետէ կ'աւելնայ օտար աշխատաւորներու թիւը :

Սեպտեմբերին վերջին օրերու վիճակագրութեան համաձայն, Նիւրնպերկի կեդրոնական գրասենեակը արձանագրած է 1,216,700 հիւր – բանուոր : Ասոնց մէջ կը գտնուին՝

Իտալացիներ 372·400 ,
Յոյներ 187·100 ,
Սպանացիներ 182·800 ,
Թուրքեր 132·700,
Փորթուկալցիներ 14·000 :

Աշխատաւորուհիներու համեմատութիւնը 23 առ հարիւր է : Բայց հաւանականօրէն ասոնց թիւը աւելնայ այն պատճառով որ, որոշում տրուած է բերել նաեւ օգնական գործաւորուհիներ եւս եթէ նոյնիսկ գրել – կարդալ չեն գիտեր, մինչդեռ ցարդ պայման էր ընդունելութեան : Հաշուի կը տրուին մանաւանդ գաւառներէ գալիք Թրքուհիներ, որոնց մէջէն մասնաւորաբար կարուհիները շուտով վարժուած են տեղական աշխատանքի պայմաններուն եւ լաւ կը շահին արդէն : Կան նաեւ փոքր թիւով հայ այրեր եւ կիներ :

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷԶԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻԻՐԸ

Իսկ երիտասարդք, սպայք եւ մեծատանց որդիք, ոմանք հեծեալք, այլք կառքերի մէջ, աչքերով տիկնանց կուտին, եւ մի բոպէ զբօսարանի դրանն առաջ կանգնելով, դարեջրով կամ որեւէ մի ըմպելիքով կը մեղմեն իրենց ծարաւը՝ առանց մի բոպէ նստելու : Շատ քիչերը կը բարձրանան զբօսարանի սանդուխներից, ուրտեղից կը լսուին առանձին սենեակների մէջ Կախէթի գինարբութեամբ զուարթացած մի քանի խառնակեաց օտարուհիների ծիծաղին քրքիջը ու յըստակ ելեւէջները, եւ կամ սրտակեաց թամաղայի եւ սեղանակցաց գինեհոտ շրթանց պռոշտիների շփշփոցը : Այս ներքինվիճակը չիհամապատասխաներ արտաքինին, դուրսը հազիւ թէ լսելի են կառաց անիւների աղմուկը, մօտակայ գործարանի շոգւոյն միակերպ ֆշֆշալը եւ կազոտ պաղաջրերի խցանին պայթիւնը :

Պարտէզում ամէնքը լուրջ են եւ ըզգաստ, ուր միմիանց տեսնելու համար մաքուր օդ ծծելը առիթ առնելով, այն տեղ են եկած. այլ գեղեցիկ տիկնայք՝ երիտասարդներին զմայլեցնելու :

Գողթունի կառքին մէջ նստած՝ անոյշ ժպիտով եւ հովանաւոր նայուածքով երկու կողման ողջոյններին վայելուչ կերպով կը պատասխանէր :

Մի քանիսը մատնանիշ կ'ընէին նրան, անուանելով բարերար աղան. ուրիշներն՝ հաւատք ընծայելով նրա մասին տարածուած բարի լուրերին, պատկառանք կ'ընդունէին նրա ողջոյնը : Կային, որ չէին համակրում նրան, կասկածում էին եւս, սակայն թուով քիչ, չէին կարող ազդեցութիւն ունենալ ընդհանուրին վրայ :

Այնտեղ Գողթունի բոլորովին ուրիշ մարդ էր պատկերանում, ոչ խոժոռ նայուածքն ունէր եւ ոչ այդ անդութ ծիծաղը. մանաւանդ այն երեկոյին սովորականից աւելի վստահեցուցիչ էր իր դէմքի արտայայտութիւնը : Երանուհու հետ ունեցած խօսակցութիւնը մի ամոքիչ յոյս էր տուած իր սրտին : Եւ անկասկած, եթէ իշխանը մի լաւ բռնուէր իր ճանկում, կամ եւ լաւ եւս ասել՝ աղջկանը սիրով, այն ժամանակ մի քանի հարիւր հազարներ ստանալու յոյս կար իրեն համար : Անշուշտ, եթէ իշխանը խելակորոյս կերպիւ սիրէր Երանուհուն, միթէ կարո՞ղ էր ի բաց թողնել իր սիրելւոյն հօրը օգնելու առիթը՝ մի գումարի փոխադարձութեամբ, որ բաղդատելով իր հարբստութեան՝ քառորդ մասն անգամ չէր համարուիլ :

Ցետոյ գուցէ կարողանայ մի օր հոգաբարձու դառնալ քաղաքային պանքի մէջ, ո՞վ գիտէ ... այդ ապագան է, որին քիչ առ քիչ կարող է տիրանալ. յոյս ունի իր բնիկ ճարպիկութեան նորագիւտ միջոցներին վրայ, մնացեալը ինքնիրեն կ'երթայ : Եւ մի անգամ որ աղջկանը տեղաւորէ, այնուհետեւ ո՞վ կարող է նրան մեղադրել, եթէ իր ամուսնոյն մահից յետոյ ամուսին առնէ այն կնոջ, որին հետ արդէն վաղուց ծանօթ էր, որի համար զգար գուցէ անսանձելի մարմնական մի կիրք, որն որ ստէպ յագենալով, կարծես աւելի սաստիկ կը ստիպէր նրան՝ կնութեան առնել այդ վատթար եւ անըզգամ արարածին. մի ուրիշ մայր տալ իր աղջկան, որին աղախինը անգամ արժանի չէր լինել :

Այդ կինը գրեթէ ոչինչ ունենալով, համարեա միեւնոյն ժամանակ նրա հետ Տփղիս եկած, անկասկած չէր կարող Գողթունուն չահասիրութիւնից չդրդել այս միութիւնը կատարել, անշուշտ ունէր մի ուրիշ զօրաւոր պատճառ ... Սակայն, ինչ որ էլ լինի, ամէնից առաջ հարկաւոր էր փող ճարել, հարստանալ, եւ այդ մի միայն կարելի էր Երանուհուն իշխանի վրայ ազդած սիրոյն շնորհիւ : Այո, իր աղջկան զոհաբերութեամբ, որին պիտի ծախէր կամքին հակառակ, անարգաբար իր ընչասիրութիւնը յագեցնելու եւ զանազան ամօթալից նպատակներին ծառայելու դիտաւորութեամբ : Պիտի ծախէր այնպէս, ինչպէս հասարակաց տների մէջ ծախում են կանանց. սա տարբերութեամբ, որ նոքա ծախում են իրենց անառակ հաճութեամբը շատ մարդկանց եւ քիչ փողով, իսկ Գողթունի ծախում էր իր աղջկան առանց իր հաճութեանը մի մարդու՝ շատ փողով : Սոսկալի եւ արիւնազանգ նախատինք, որ երբեմն շահասէր ծնողք անում են իրենց անմեղ զաւակացը, եւ այդպէսով յօրինում են դժբախտ գերդաստաններ եւ քանդում են տներ :

Երկձի կառքը՝ շարունակելով իր պըտոյտը՝ հետեւում էր միւս կառքերին, երբ խնամակալուհին մեղմիւ դրդեց Երանուհու թեւը՝ ցոյց տալու համար երեսուն քայլ հեռաւորութեամբ իշխան Զարեհին, որ մի սպիտակ ձիու վրայ հեծեալ՝ հեռուից նրանց նշամերլով, փութանակի յառաջ կը գար : Գողթունի եւս իսկոյն նշմարելով, հրամայեց կառապանին որ կանգնի. եւ կիսով չափ տեղիցը բարձրանալով, փեղոյրը բացաւ ու յարգանօք ողջունեց : Իշխանը աճապարեց պատասխանել Գողթունու ողջունին, զինուորական զդակը ձեռքին բռնած՝ աջ այտին մօտ, մի քանի քաղաքավարական խօսքեր արտասանեց, որոնց Երանուհի պատասխանեց մի մունջ ժըպիտով :

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(10 Շար.)

Գերման բանուորները եւ աշխատաւոր – ական դաշնակցութիւնը պարտաւորու – ցամբ կը հոգան հիւր – դործաւորներու ապրուստ կեանքը : Այստեղ պէտք է հաս – կնալ ոչ միայն առողջական եւ ապրե – լակերպի հոգածութիւնը, այլեւ բարոյա – կան եւ մարդավայել կեանքի, ինչպէս նաեւ լեզու սորվելու, արհեստի մէջ յա – ռաջդիմելու դիւրութիւնները : Զոր օրինակ՝ դործաւորներու համար բերուած են ի – րենց առանձնայատուկ ծէսերու կատար – ման եւ հոգեւոր մխիթարութեան պաշ – տօնով հոգեւորականներ՝ յոյն վարդա – պետներ, իմամներ եւն. : Թարգմաններ եւ մտաւորականներ կը ծառայեն դործա – տուներուն տեղեկութիւններ եւ « մտաւոր ուտելիք » հայթայթելով : Կը հրատարակ – ուի քերթեր իրենց լեզուով, տեսնելու համար ունեցած եմ Սոլէ տ'Իթալիա Սեթ – եմպրէ անուն Տէի Լաւորաթորի Իթալիաճի եւ Եւրոպա , իտալերէն չարաթաթերթը շատ մեծադիր էջերով :

Անշուշտ կան նաեւ ընկերային եւ քա – ղաքական կեանքին վրայ տարածուղ հոդութիւններ, եւ ասոր համար չատ դիւրին է «հիւր – բանուոր» բացատրու – թիւնը ... հիւրը իրաւունք չի կրնար ու – նենալ տանտիրոջ դործերը խանդարելու : Բայց կը վայելէ ապահովականութիւն եւ կրնայ ապրիլ տեղացիին պէս : Կրնայ իր հնդամեայ դրամը հայրենիք ուղարկել, արձակուրդին հետը տանիլ 10 – 15 պա – յուսակ « նուէրներ » իրենց համար :

Հաշիւով մը 1964ին իտալացի դործա – տրները մէկ միլիառ մարքէ աւելի դրամ դրկած են իրենց ընտանիքներուն Գերմա – նիայէն : Իւրաքանչիւր 12րդ իտալացի ընտանիք, երկրին մէջ, կ'ապրի դուրսէն եկած դրամով : Թուրքեր նոյնպէս բաւա – կան դրամ կը դրկեն իրենց երկիրը, մա – նաւանդ վերջերս ի զօրու դարձած Թըր – քական տարադրամի ներածման օրէնքին հետեւանքով : Ամէն մէկ մարքին օրինա – կան ճամբով 285 դրուշ կը փոխանցուի Թրքական դրամատան միջոցով՝ եթէ նատատուի որ այդ դրամը Գերմանիոյ մէջ աշխատանքով շահուած է , մինչդեռ պրլ սակը 225 դրչ. է : Ասիկա մեծ նը – պաստ մըն է օտար դործաւորին եւ Թուր – քիա տարադրամի մուտքի հաշուին :

Դժբախտաբար հիւր – բանուորներու հինդ առ հարիւրը ապօրէն ընթացքով դաղական հետապնդումի կ'ենթարկուի : Քիչ չեն ծեծկուռքները եւ վիրաւորանք – ները, անվայել արարքները, որոնց պատ – ճառով ոմանք սահմանէն դուրս կը հան – ուին, բայց չատ – չատեր հետզհետէ «տեղացի» կը դառնան ինքնաչարժի եւ բնակարանի տէր կը դառնան , եւ կը դրաւին գերմանահպատակութեան խնդ – րագիր ներկայացնելու : Իտալացի դոր – ծաւորական վարիչներ հակում ունին այս բանը յանձնարարելու իրենց դործաւո – րուհիներուն եւ դործաւորներուն : Գեր – մանհպատակութիւնը մինչեւ 1955 տարին չատ դժուարութիւններու կը հանդիպէր , վերջերս որոշ դիւրութիւններ կը տրուին, բայց պայման է որ տասը տարի Գերմա – նիա բնակած եւ անբասիր կեանք մը վա – րած ըլլայ խնդրարկու օտարականը : Կայ նաեւ իր կենսադրութիւնը պաշտօն – եայի ներկայութեան գերմաներէն գրելու քննութիւնը : Գրել – կարդալ չդիտցող – ները կը մերժուին :

Վերջացնելու համար դրենք, թէ այս հպատակութեան վերաբերմամբ եւս կի – ները մեծադոյն դիւրութիւնը կը վայելեն — անոնք պարտաւոր են միայն «այո» ը – սելու քաղաքային ամուսնական պաշտօն – եային առջեւ : Ամուսնական ճամբով տա – րեկան քանի մը հազար դործաւորուհիներ դերմանահպատակ կը դառնան՝ ըստ վեր – ջին տարիներու վիճակադրական տեղե – կութիւններուն :

Պ. ՓՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀՐԱԲՈՒԽԸ

Վերջերս , Ֆիտէլ Քասթրօ իր դիմակը վար առաւ եւ Լատին Ամերիկայի բոլոր երկիրներու ժողովուրդներուն կոչ ըրաւ՝ որ իրենց կառավարութեանց դէմ ըմբոս – տանալով Քուպայի վարչաձեւին պէս վարչաձեւեր հաստատեն : Առաջին ան – դամ է , որ քուպացի բռնակալը այսքան բացայայտօրէն խօսեցաւ : Մինչեւ հիմա կը պնդէր՝ թէ իր վարչաձեւը ոչ մէկ կերպով մաս ունէր յեղափոխական այն շարժումներուն մէջ, որ տակնուվրայ ը – րած են ամերիկեան ցամաքամասի գրեթէ ամբողջ հարաւակողմը ...

Մարդ եթէ ակնարկ մը նետէ տեղի ու – նեցող անցուդարձերուն վրայ , դիւրաւ պիտի հաստատէ , թէ Լատին Ամերիկայի կացութիւնը չատ աւելի դէշ է , քան աշ – խարհի ուրիշ որեւէ մէկ կողմը, նոյն – իսկ աւելի դէշ քան Վիէթնամի մէջ, ուր պատերազմական որջը մէկ է , մինչդեռ՝ Արեւմտեան կիսագունդին վրայ՝ տասն – նեակներ են :

ԿՈՒԱԹԵՄԱԼԱ

Որոշ տեղեկութեանց համաձայն , մօտ տասնէն Քուպայի յեղափոխութեան տե – սակէն յեղափոխութիւն մը պիտի պայթի այդ երկրին մէջ : Նման պարադայի մը, պիտի ստեղծուի աւելի վտանգաւոր կա – ցութիւն մը քան Սան Տոմինկի մէջ է – ղածը, երբ նախագահ Ճոնսընի նախա – ձեռնութեամբ հարկ եղաւ ծովային հե – տեւակազօրք դրկել հոն :

Կուաթեմալայի մէջ ներկայիս պոյա – թիւն ունի կազմակերպուած ըմբոստա – կան չարժում մը, որ համայնավարներու կողմէ կը դեկավարուի :

Լեռներուն մէջ պահուած ըմբոստնե – րուն թիւը յայտնի չէ : Սակայն, անոնք յաճախ յարձակումներ կը դործեն , խա – փանարարութիւններ կ'ընեն ու մարդիկ կը սպանեն :

Հոս պէտք է յիշեցնել, թէ կուաթեմա – լա մէկ քանի անդամ հրաչքով ազատե – ցաւ համայնավարական լուծի տակ իյ – նալու վտանգէն :

ՓԵՐՈՒ

Փերուի կառավարութիւնը բացէ ի բաց պատերազմի մէջ է համայնավար ըմ – բոստներու զօրաւոր խումբերու հետ : Ծանր կորուստներով կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան : Օդանաւորդութիւնը կը յարձակի ըմբոստներու լեռնային թա – ղոցներուն դէմ ու կառավարական ուժե – րը եւ համայնավարները բռնի կը դին – ուորագրեն դիւղացիները :

ՊՈԼԻՎԻԱ

Յեղափոխական չարժում կազմակեր – պուեցաւ նաեւ Պոլիվիոյ մէջ, որ Հարա – ւային Ամերիկայի այն փոքրաթիւ երկիր – ներէն է , ուր մինչեւ հիմա համայնա – վար ըմբոստներ չկային :

Շարժման դլուխը կը դտնուի նախկին նախագահ Էսթենսորօ, որ մէկ քանի ա – միս առաջ, զինուորականներու կողմէ վար առնուեցաւ ու փերու ապաստանե – ցաւ :

Վերջերս , փերուի ապահովութեան ըն – պասարկութեան ձեռքը անցան նախկին նախագահին կողմէ իր հետեւորդներուն ուղղուած դրաւոր հրահանգներ , որոնց – մով անոնց կը հրահանգէ լայնածաւալ վնասարութեանց սկսիլ Պոլիվիոյ քաղ – քենի մեծ կեդրոններուն մէջ :

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱ

Կառավարական եւ յեղափոխական ուժերու միջեւ բախումներ կը չարունակ – ուին Վենեզուելայի մէջ : Ըմբոստական կռիւները երկու տարի է որ կը չարու – նակուին այս երկրին մէջ : Նմանապէս կը չարունակուին համայնավարներու վնա – սարարութիւնները պետական չէնքերու եւ ամերիկեան դործատուներու դէմ :

Վենեցուելա պաշարման վիճակի մէջ կը դտնուի :

ՍԱՆ ՏՈՄԻՆԿ

Վերջապէս , Սան Տոմինկի «վէրքը» դեռ չդոցուեցաւ : Մայրաքաղաքին մէկ մասը կը դտնուի դինուորական խմբակին ձեռ – քը եւ միւս մասն ալ՝ յեղափոխականնե – րուն :

Երկու ճակատներուն մէջեւ դիրք բռը – նած են Ամերիկեան Պետութեանց կազմա – կերպութեան դինուորական ջոկատները , բախումները կանխելու համար :

Այն կարծիքը կը տիրէ՝ թէ Սան Տո – մինկի խնդիրը չուտով լուծուելիք խըն – դիր մը չէ ...

Թարգմ. Վէն

ՀԱՃՆՈՑ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ

45ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան կազմակերպած հանդիսութիւնը՝ Հաճընի հերոսամարտին 45ամեակին առթիւ , տեղի ունեցաւ կիրակի , Հոկտեմբեր 17ին :

Առաւօտուն՝ հոդեհանդստեան պաշտօն կատարուեցաւ Ս. Յով. Մկրտիչ եկե – ղեցւոյ մէջ : Պատարագեց եւ քարոզեց Տարօն Վրդ. Ձէրէճեան, բնիկ Հաճընցի , որ ոդեկոչեց յիշատակը ութ հազար նա – հատակներուն :

Կէսօրէ ետք ժողովուրդը հաւաքուեցաւ Մշակոյթի Տուն, « Ս. Թէվլիրեան» սր – բատ, ուր տեղի ունեցաւ նաեւ մատաղի օրհնութիւն, Տարօն Վրդ.ի ձեռամբ :

Սեղանապետութիւնը վարեց Յ. Պա – հատիրեան : Յաջորդաբար խօսք առին Սեդրակ Գարակէօզեան, Արամ Գնդունի, Մ. Գրաճեան եւ Ա. Գրդեաչարեան : Բա – նախօսները դրուատեցին հերոսամարտին մասնակից հերոսներուն սխրադործու – թիւնները, պատմեցին յուշեր, չեչտեցին Թուրք բռնակալութեան դէմ հայ բազու – կին տարած յաղթանակին արժէքը : Ա. Գրդեաչարեան խօսեցաւ նաեւ Նոր Հաճընի մասին : Հայ չինարար բազուկը, այսօր, մայր հողին վրայ, վերակենդա – նացուցած է հին Հաճընը : Յարձուցած է դայն օրինակելի աւան մը :

Հանդիսութեան փայլ տուին երդով եւ արտասանութեամբ դերասան Բշտիկեան, Միհաք Գրաճեան, փոքրիկն Ժ. Մահ – տեսեան, իսկ Պ. Ֆինտըճեանի դեկավարած նուագախումբը հնչեցուց հայկական եր – գեր :

Հանդիսութեան յաջորդեց միութեան ընդհ. ժողովը , որու ընթացքին հայրե – նակցականի քարտուղարը՝ Մ. Գրաճեան ներկայացուց միութեան միամեայ դոր – ծունէութիւնը — սերտ կապ պահուած է Պ. Այրէսի կեդրոնին, Շաոի եւ Մերճա – ւոր Արեւելքի մասնաճիւղերուն հետ , Միութեան հասոյթին հարիւրին եօթա – նասունը ղրկուած է կեդրոն, որուն չնոր – հիւ կը պահուին աղքատ սաներ Յու – նաստանի եւ Լիբանանի մէջ :

Վերընտրուեցաւ նախկին վարչութիւ – նը, որուն վրայ աւելցան նաեւ երկու ան – ձեր : Վարչութեան կազմն է. Յ. Պահա – տիրեան, Ա. Գրդեաչարեան , Ս. Մահ – տեսեան, Մ. Գրաճեան, Վ. Սնակեան եւ Պ. Խրիմեան :

Մ. ԳՐԱՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԵՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Ուստի միշտ կառչած կը մնաք ձեր այն ենթադրութեան, թէ մարդ մը կայ կինը ոճիրի մղող : Բայց առիկա սխալ է : Մենք արդէն դիտենք ինչ որ անցած – դարձած է : Գաբլոթան կորսնցուցած է դլուխը եւ սպաննած է Լորա Էճվարը : Բայց չուտով պատ է իր պաղարիւնու – թիւնը, իր ծպտեալ արտաքինը փոխած է իսկականին՝ Էօսթոնի կայարանին մէջ , նա առած է պայուսակը ու գացած նա – խապէս արուած ժամադրութեան մը : Այս պահուն իր մէջ տեղի ունեցած է տե – սակ մը պայքար : Սարսափը պատած է իր էութիւնը : Իր բարեկամին ժամա – դրութենէն բացակայութիւնը բոլորովին թարդյալած է դինքը : Այդ բարեկամը անպայման դիտէր թէ նոյն երեկոյեան Գաբլոթա Բէճէնթ Գաթ պիտի երթար : Կինը, հասկցած թէ ամէն ինչ անկասկած մէջտեղ պիտի ելլէր, ճաշարանին մէջ , պահ մը իր ուշադրութիւնը կեդրոնացու – ցած է դէպի ոսկի տուփիկը : Պզտիկ չափ մը աւելի այդ ճերմակ փոշիէն, ու ամէն ինչ կը լրանար : Այս բոլորը, պարոն Փու – աբօ, ինծի այնքան յստակ կ'երեւին, որ – քան ձեր քիթը՝ ձեր դէմքին կեդրոնը :

Փուարօ, մեքենաբար, ձեռքը տարաւ հոտառութեան դործիքին :

— Ոչ մէկ տեղ հետքը կը դտնեմ ձեր «վարադոյրներու եաին» դտնուող մար – դուն, չարունակեց ժաք : Յարդ չկարո – դացայ որոշապէս ճշդել Միս Ատամսի եւ Լորա Էճվարի միջեւ գոյութիւն ունեցող կապակցութեան բնոյթը, բայց կը հաւա – տամ որ չուտով պիտի թափանցեմ անոր : Ժամանակի խնդիր է : Դէպի փարիզ ճամ – բորդութիւնս յուսալքիչ եղաւ : Այսու – հանդերձ իմ օդնականներէս երկուքը ձը – ղեցի այնտեղ , եւ յոյսով եմ որ պիտի յաջողին կարդ մը նորութիւններու իրա – ղել ըլլալ : Բնականաբար դուք այս բո – լորին չէք հաւատար : Թոյլ տուէք ինձ ըսել, թէ իրապէս Լորիի մը յամառու – թիւնը ունիք : Արդ, ես կը մեկնիմ ... ուստի ըսէք թէ ի՞նչ են ձեր հրահանգ – ները, վերջաբանով լրացուց ժաք իր մի – մոսական խօսքերը :

— Հրահանգներ տալը ձեզ ինձ չէ վի – ճակած : Բայց թելադրութիւն մը ունիմ ընելիք :

— Կը լսեմ ձեզի :

— Ես կը փափաքիմ որ դտնէք այն ինք – նաշարժը, որ ոճիրին դիչերը ժամը տաս – նըմէկը քանի անցած աւենները ընդու – նած է մէկ կամ երկու յաճախորդներ՝ Գովէն Կարաէնի չրջանէն դէպի Բէճէնթ Գաթ առաջնորդելու համար :

Ժաքի աչքերը փայլեցան յանկարծ :

— Լաւ, կրնանք վստահիլ : Երբեմն ճիշդ է որ ընտիր դաղափարներ կը յղա – նաք :

Հաղիւ թէ դաղտնի ոստիկանը հեռա – ցած էր մեղմէ, փուարօ ոտքի ելաւ եւ , վճռական չարժումով մը սկսաւ դլխար – կը խոզանակել :

— Բարեկամս, չըլլայ որ հարցումներ ընէք ինծի :

— Արդէն բոլորովին աւելորդ պիտի ըլլայ, ըսի : Այս անդամ դիւրին է դու – չակել ձեր մտածումը : Բայց իրապէս կը հաւատա՞ք , որ...

— Բարեկամս, եթէ կ'ուզէք դիտնալ թէ ինչ կը նշմարեմ, այն է , որ ձեր փոդկապը խիստ անհաճոյ կը թուի ինծի :

— Մինչդեռ չատ դեղեցիկ է :

— Թերեւս ... բայց փոխեցէք զայն եւ խոզանակեցէք :

— Ի՞նչ կայ արդեօ՞ք ժորժ թաղաւորին պիտի ներկայանա՞նք :

— Ոչ : Այս առաւօտ թերթերու մէջ կարդացի, որ Մերթոնի դուքսը Լոնտոն վերադարձած է : Ես կը փափաքիմ ներ – կայացնել իրեն յարդանքներս :

— Ինչո՞ւ համար պիտի երթաք Մեր – թոնի դուքսը տեսնելու :

— Որովհետեւ կը ցանկամ ծանօթանալ իրեն :

Ահա թէ ինչ որ կրցայ դիտնալ Փուա – րոյի մտադրութենէն :

Մերթոնի դուքսին ապարանքին մէջ ծառայող մը հարցուց մեղի թէ ժամա – դրուա՞ծ էինք արդեօք : Փուարօ բացա – սական պատասխան տուաւ : Ծառան այ – ցելարարը առնելով դնաց եւ իսկոյն վե – րադառնալով յայտնեց մեզ ցաւը նորին Շնորհափայլութեան, որ չատ դբաղած ըլլալով՝ չէր կրնար մեզ ընդունիլ : Փուա – րօ անմիջապէս աթոռի մը վրայ տեղա – ւորուեցաւ :

— Շատ լաւ կը սպասեմ : Բաղմաթիւ ժամեր իսկ պիտի սպասեմ՝ եթէ հարկ ըլլայ :

Բայց հարկ չեղաւ երկար սպասելու : Անհաճոյ այցելուէ մը ժամ առաջ ազատ – ուելու միջոցը հապճեպով դայն ընդու – նիլը ըլլալով, Փուարօ, առանց յապաղու – մի, առաջնորդուեցաւ Դուքսին մօտ :

Այս վերջինը քանըւոթը տարեկանի չուրջ մարդ մըն էր : Նիհար ու երիտա – սարդ՝ պատկառազդու մէկը չէր : Որոշ դոյն մը չունեցող իր մաղերը արդէն ըս – կըսած էին ցանցառանալ :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Ռշտունի Փափազեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Պ. Անտոն Կանանչեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Կանանչեան եւ զաւակը, Պ. Գրիգոր Կանանչեան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱՄ ԿԱՆԱՆՉԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Հոկտ. 25ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Հոկտ. 28) առաւօտ ժամը 11ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէն Փարիզիէն գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Բիլիճեան, Այրի Տիկին Ատրինէ Շէխիկեան կըսկիծով կը յայտնեն մահը իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԵՍԹԵՐ ՔԷՕԼԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ 23 Հոկտ. 1965ին Մարսէյլ – Պօմոնի եկեղեցին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Ս. Ժիւլիէնի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուսանողական Միութեան հերթական ժողովը այսօր Չորեքշաբթի, ժամը 20·30ին, Մըշակոյթի Տան մէջ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին, Պար տիւ Կլոպ: Խիստ կարեւոր օրակարգ, շրջանի վարչութեան բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկաներու թիւնը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւէն :

Ճաշ Սէն թ'Աման լէ գ'Օ: Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16·30ին: Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն-Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական էկզարք :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիթր տը Վօյաժ :

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN
Արձանագրութիւնները կը փակուին
Նոյեմբեր 4ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Յ. Դ. տեղական կազմին նախաձեռնութեամբ, այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Նահատակուած 1915ին)

ինչպէս նաեւ «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէութեան ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին :

Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Դագէս Զապունեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Աբգարեան, Աւագ Պաղտասարեան, եւ իր որդին, Կարապետ Քէլէշեան, Հմայեակ Ուզունեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Տոքթ. Յովհ. Քիւթիւկեան, Հայկ Թէնէքէճեան, Ահարոն Աբրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Յովհ. Եղիշէեան, Գրիգոր Գոստիկեան, Բարթող Փափազեան, Մարգար Բարխեան, Շաւարշ Տէր-Պարսամեան (Նոր Սերնդական) :

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը :

Ծաղկեփունջերու զետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, տասներորդ տարեդարձն է զահակալութեան Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց : Այդ օր Ս. Էջմիածնայ եւ աշխարհի բոլոր Հայաստանեայց եկեղեցիներու մէջ կը մատուցուին հանդիսաւոր Ս. պատարագներ եւ կը կատարուին մասնաւոր աղօթք վասն արեւշատութեան Ամենայն Հայոց Հայրապետի եւ վասն անսասանութեան Հայաստանեաց առաք. Սուրբ եկեղեցւոյ :

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ եւս այս առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ պիտի տրուի աւուր պատշաճի քարոզ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

«Հայր Մեր»էն առաջ կը կատարուի հանդիսաւոր Հայրապետական Մաղթանք :

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, Place Saint-Sulpice

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՉԷ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վար-չութեան ներկայացուցիչը :

Գեղաարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ,

Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագի քառեակը :
Կ'արտասանէ Ընկեր ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ'երգէ ՕՐ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կէս գիշերին Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Օրուան խօսնակն է Ընկեր Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ
Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը (340 Պ. Շավ)

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին.— Ալիս Շահմիրեան, եւ Սահակ Տէրոյեան :

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:
Հանդէսը կը սկսի յայտարարուած ժամուն

ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ (Հոկտ. 30), երեկոյեան ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանի սրահը, Թէաթր Միւնիսիփալ : Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Կը խօսին Ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՓՈՄԻԷ (փոխ – քաղաքապետ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

ԼԻՈՆ

Կիրակի (Հոկտ. 31) կէսօրէ ետք ժամը 15էն ուշ գիշեր, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ : Կը նախագահէ Ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Հայկանոյշ Կէնճեան, (արտասանութիւն), Տիկին Կարապետեան, Պետրոս Շաննաքեան, (երգ), Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի: Յովհ. Պէրպէրեան (նուագ): Հանդէսէն ետք խնջոյք :

Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կենդանի պատկեր: Երգ՝ Ասատուր Մաղաքեան եւ Վ. Ռստիկեան : Արտասանութիւն Հ. Զաքարեան, Յ. Մաթոսեան, Յարութիւն Այպիրեան : Ուղերձ Ֆ. Կ. Խաչի կողմէ:

Մուտքը ազատ է

ՏԵՍԻՆ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) երեկոյ ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Կազմակերպութեամբ տեղական կոմիտէին, մասնակցութեամբ «Լաղեան» խումբին, Նոր Սերունդին, Կապ. Խաչին եւ Հայ կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան :

Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսացի ընկերվարական անձնաւորութիւններ եւ քաղաքապետութեան ներկայացուցիչներ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Անժէլ Կարապետեան. խմբերգ Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի, կենդանի պատկեր: Պարեր Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդի խումբերուն կողմէ: Արտասանութիւն.— Օր. Օր. Բրաբիոն Տաստաղեան, Շաքէ Ղազարեան եւ պատանի Գառնիկ Սաղաթէլեան: Լուսարձակում նկարներու :

Մուտքը ազատ է

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ՝ Դեկտեմբեր 5ին:

Salle PLEYEL

DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 45

LE CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
présente

ARMENIE 1915

L'EXTERMINATION D'UN PEUPLE

Grande Conférence avec projections sonorisées

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ:

Կազմակերպուած ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ կողմէ

Հովանաւորութեամբ Կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Տոմսերը ապահովել Միութեան անդամներու և 16, Rue Lafayette (Métro Chaussée-d'Antin) — PRO. 52-88
Ա. Աղամեանի մօտ: Գին 5, 8, 10 եւ 12 ֆրանք :

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
28
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
28 OCTOBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԻԲ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10446

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.446

ՄՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽՕՐԵԱԿԸ

Տանեւիններորդ դարու երկրորդ կէ – ին հայկական գարթօնքը յանգեցաւ 1908ի Ազգային Սահմանադրութեան : Օսմանեան կառավարութիւնը որոշ փո– խութիւններով 1863ին վաւերացուց ան եւ Թուրքիոյ Հայոց ազգային դոր– ը ամիրաներու եւ երեւելիներու ձեռ – ն առնելով յանձնուեցաւ ժողովուրդին : Ակի քան հարիւր տարի առաջ ժողո – ղովարական սկզբունքները յառաջդի– թեան ճամբուն վրայ դրին մեր ազգը : Ազգային դիւտակցութիւնը, ազատ ապ– ւոյ, սեփական հայրենիք ունենալու ղափարականը տարիներու հոլովոյթով ամրացան զարգացան :

Արեւմտեան եւ արեւելեան Հայաստանի ին մեր բանաստեղծներու եւ գրագէտ – ոյս հայրենասիրական վէպերը միա – ամանակ արտայայտուած ու հրատա – ւած՝ խանդավառութեան ալիքներ ուցին ազատատենչ հոգիներու մէջ , ղասաւոր հող պատրաստելով յեղա – ութեան համար :

Օսմանեան դաժան բռնակալութեան ին ընդվզումը ինքնաբուխ էր : Յեղա – ութիւնը գուրսէն՝ օտարներէ պար – ադրուած չարժում չէր : Ազատութեան ը Հայու հոգիին մէջ անթեղուած՝ արերով երբեք չէր մարած :

Ազգային Սահմանադրութեան յարու – ան ոգեւորութեան արձագանգները չէին ած դեռ գաւառի հեռաւոր անկիւն – ը, ուր արդէն իսկ յեղափոխական ձրումներ կը սկսէին նշմարուիլ :

Առաջին ազդանշանը կուտար արծուե – ի Զէյթունը 1862ի Յուլիս եւ Օգոս – ամիսներուն՝ հերոսաբար կուրծք ալով Ագիզ փաշայի բանակին դէմ :

Առաջին անգամ ըլլալով երեւան կու – ար հայկական կազմակերպուած ապըս– ութիւն, Թուրքին անարդ լուծը ի ուժով թօթափելու յաղող փորձ :

Ինչպիսի իրենց քաջութեան, Զէյ – ունցիները կռթնած իրենց անառիկ լեռ– ուն՝ երկար ատեն ապրեցան ինքնա – ար վարչաձեւի տակ, իրենց իշխաններու ոնին տակ :

Զէյթունցիները չբաւականացան ի – ենց սեփական ուժերով՝ ապահովելու ամար իրենց ինքնուրոյն կեանքը : ազամաւորներ զրկեցին մինչեւ Փա – ր. Նափոլէոն Գ. կայսեր մօտ, օգ – ութիւն խնդրելով Ֆրանսական ասպե – ական ոգիէն :

Այդ օրերուն Պոլսոյ մէջ կազմուած էր ափոխական գաղտնի կոմիտէ մը, նա– անուութեամբ Մխքայէլ Նալբանդեա – ի բանաստեղծ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեա – ի Զէյթունցի պատանիին մահը» պան – ող քերթուածը երգի վերածուած՝ ոլ չքնեներուն վրայ էր, Պոլսէն մին– աւոր .

Ազգ մայրեր թող լան ,ու դուն ոյնպէս լուրեր տար ի Զէյթուն :

Պոլսոյ «Մեղու» չաբաթաթերթի խմբ– ութիւն Սվաճեան կը գրէր Ցաւութիւն Սվաճեան կը գրէր ի Նալբանդեանին թէ՝ 1862 Մա – ին Տաւրոսէն (բանլ կ'ուզէ Զէյթու –) Պոլիս եկած է վարդապետ մը, ո – ի գաղտնի կոմիտէն գրամ եւ գէնք ած է՝ ապստամբութիւն յարուցանե – համար : Ապստամբութիւնը Զէյթու – ի պիտի չսահմանափակուէր ,այլև պի– ի տարածուէր ամբողջ Կիլիկիոյ մէջ ,ուր ութեան զօրք պիտի իջեցնէր եւ ապըս – րդութիւնը պիտի ծաւալէր արեւելեան ութեամբ, ինչպէս Տրապիզոն, ուր ը պիտի հաստատուէին կովկասեան ոնական հարցի հետ :

Գաղտնի Պոլսոյ Նափոլէոն Գ.ի գիմելով, Զէյթունցիք ական հարցի մը գոյութիւնը գրա – կահամայնավար ուժը տկարացնելու նը– պատակով : Սեպտեմբեր 30ի գիշերը ը– պանուած 6 զօրավարները փոխարինելու կոչուած ոպաններու ցանկը, որ կ'առա – ջարկէ Զօր· Սուհարթօ, չատ կը տար – բերի Սոքարնոյի պատրաստած ցանկէն , որ սակայն, պաշտօնապէս կը մնայ տա– կաւին «բանակին գերագոյն պետը » :

Արդէն իսկ լարուած այս կացութեան մէջ, Փեքինի նոր բողոքը եկաւ կրակին վրայ իւղ թափելու : Ինտոնեզիոյ մէջ չատ դիւրին է հակաչին զգացումները հրահրել , ինչ որ կ'ընեն այսօր զօրա – վարները ամէն միջոցներով : Ժողովուր– դը — բացի համայնավարներէն — հա – մոզուած է արդէն թէ համայնավարամիտ պետական հարուածին փորձը ղեկավար– ուած էր ուղղակի Փեքինէն : Հակաչին այս քարոզչութեան լծուած է մանա – ւանդ մամուլը, որ ենթակայ է բանակի հսկողութեան : Այնպէս որ, եթէ Սոքար– նօ յաջողի իսկ բանակի հրամանատարու– թեան հետ հակացողութեան գալ, պիտի չկարենայ սակայն փրկել Ճաքարթա – Փեքին այն «առանցքը», որուն վրայ, ըստ իր յայտարարութեան, հիմնուած է Ինտոնեզիոյ ամբողջ արտաքին քաղաքա– կանութիւնը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱՆՈՐՈՇ

Պետական հարուածի ձախող փորձէն դրեթէ ամիս մը ետք, Ինտոնեզիա կը ներկայացնէ տակաւին անորոշ վիճակ մը : Նախագահ Սոքարնօ ի դուր փորձեց «քա– ղաքական լուծում» մը գոյացնել ներքին թէ արտաքին ճակատներուն վրայ · ընդ– հակառակն , համայնավարներուն եւ բա– նակին միջեւ բացուած ճեղքը օրէ օր ա – ւելի կը խորանայ եւ, ներկայ պայման– ներուն մէջ, գրեթէ անկարելի կը թուի ժողովրդային Չինաստանի հետ համա – գործակցութիւն մը :

Ցամաք ու անկիրճ , զօրավարները դիրք բռնած են նախագահին դէմ : Կը թուի թէ «Յեղափոխութեան մեծ պարա– գլուխին» առասպելային յատկութիւննե – րը ի զօրու չեն այլեւս : Իր ալ բազուկ , արտաքին նախարար Սուպանտրիոյի յայ– տարարութիւնները , ուր դինուորական պետերը կ'ամբաստանուէին ամերիկեան աշխարհակալութեան հետ գործակցու – թեամբ, չատ աւելի բարդ կացութիւն մը ստեղծեցին : Այնպէս որ Զօր· Նասու – սիոն, պաշտպանութեան նախարարը , որ ցարդ որոշ չափով դիտող մը կը հան– դիսանար, բացէ ի բաց դիրք բռնեց Սո – քարնոյի դէմ : Պարզ է այլեւս որ նախա– գահը, առանց ձերբազատուելու Սու – պանտրիոյէն, դժուար թէ կարենայ որևէ ձեւով ազդել իր զօրավարներուն վրայ :

Առջի առաւօտ , հակառակ անոր որ նախագահական հրովարտակ մը կ'արգի – լէր փողոցին մէջ որեւէ ձեւի ցոյցերը , ցուցարարներու հաղարաւոր բազմութիւն մը հաւաքուած էր Արտաքին նախարա – րութեան առջեւ , պահանջելով որ օրի – նակելի պատիժի մը ենթարկուին «Սեպ– տեմբեր 30ի չարժումին» համակիրները : Անշուշտ բանակը մը– նաց « ուրախ հանդիսատեսի» իր դերին մէջ :

Զախողեցաւ նաեւ ցամաքային ուժերու հրամանատարութեան մէջ Սոքարնոյի նախատեսած բարեփոխութիւնները՝ հա –

ցուցին միջազգային դիւանագիտութեան :

Ֆրանսական մամուլը զրաղեցաւ Տա– րոսեան լեռներու մէջ Թուրքերու կող – մէ անպաչտպան հայ պիւղերու վրայ կա– տարուած յարձակումներու եւ ջարդերու խնդրով :

Հայագէտ Վիկտոր Լանկլուա , — որ հայ պատմիչներու գործերը հրատարա – կած է երկու հոյակապ հատորներով եւ ամբողջ կիլիկիան չրջած է — Ֆրանսա – կան մամուլին մէջ մանրամասնօրէն նկա– րագրեց հայկական կոտորածները, որոնց զոհերուն համար հանդանակութիւն ալ բացուեցաւ :

Իրեն հետեւեցաւ Սէն - Մարք Ժիրար– էն՝ հեղինակաւոր հրապարակագիրը : Լանկլուա, այս առթիւ հրատարակեց գրքոյկ մը՝ Հայկական Հարցը խորա – գրով :

Այն ատեն Զէյթունի չրջանով միայն կը սահմանափակուէր Հայկական խըն – դիրը, որ 1878ին Սան Սթեֆանոյի եւ Պերլինի մէջ աւելի ընդարձակ ծաւալ պի– տի ստանար, ընդգրկելով բոլոր հայա – բնակ նահանգները :

Լիբանան ինքնավարութիւն ստացեր էր ճիշդ այդ օրերուն 1861ին, չնորհիւ Նա– փոլէոն Գ.ի միջամտութեան :

Հայ ազատագրական չարժումներու նախօրեակն էր :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՀԻՆԳԵՐԸ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԻՍՏԻ ԿԸ ՀՐԱԽԻՐԵՆ ՓՐԱՆՍԱՆ

Պրիւսէլի մէջ, Հասարակաց Շուկայի Հինգերը փորձեցին առաւկայօրէն քննել կացութիւնը, լուծում մը գտնելու հա – մար, Ֆրանսայի բռնած դիրքով ստեղ – ծուած կացութեան :Այս ժողովին ընթաց– քին, Հինգերը հասան հետեւեալ եզրա – կացութեան :—

Հաւատարմութեան յայտարարութիւն մը ըրին Ուխտին : Որոչեցին փարիզ դրկել ժողովին նախագահը՝ Քոլոմպօ յատուկ պաչտօնով մը : Հրաւէր ուղղե – ցին Ֆրանսայի որպէսզի կրկին ծեծուի երկրագործական հարցը, ուրիչ հրաւէր մըն ալ ըրին, զուտ քաղաքական բնոյթ ունեցող նախատրատց ժողովի մը, առանց Հալչթայն յանձնախումբի մասնակցու – թեան :

Ներկայ կացութեան մէջ, այլեւս ամէն բան կախում ունի Ֆրանսայի բռնելիք դիրքէն :

Այս առթիւ արդէն, Լա Հէյի մէջ կ'ը – սեն .— «Յօսքը Փարիզի կը պատկանի» , մինչ Պրիւսէլի մէջ, Սփաք յայտարարած է « պէտք է Ֆրանսա ըսէ թէ ի՞նչ կը մը– տածէ » : Գերմանացիներուն կարծիքն ալ այն է թէ եղած հրաւէրը չատ բանա – ւոր է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹինի մէջ նոր միջադէպեր պա– տահած են : Երկիրը պետական դինուորա– կան հարուածի մը մթնոլորտին մէջ կ'ապրի :

ԹՈՒՐԲԻՈՑ մէջ լուսարձել հաստատ – ուած է անցեալ կիրակի ամբողջ օրը մարդահամար կատարելու համար : Ճա– չարան , խանութ, սինեմա փակուած են : Ընտանիքի իւրաքանչիւր պետ 47 հար – ցումներու պատասխանած է : Կոչ եղած է կիներուն որպէսզի իրենց տարիքը չծած– կեն : Վերջին մարզահամարը կատարուած էր 1960ին : Թուրքիոյ բնակչութիւնն էր 27 միլիոն 754 հազար 820 հոգի, որոնց մէջ 13 միլիոն 590 հազար 932 կին :

ՄԱԿ-ի քառամեակին առթիւ, Աբե – ւելեան Գերմանիոյ վարչապետը՝ Վալթէր Ուլպրիխթ դիմում ըրած է Ու Թանի որ– պէսզի արեւելեան Գերմանիա ՄԱԿի ան – դամ ընդունուի :

ՆՈՊԷԼԻ խաղաղութեան մրցանակը տրուեցաւ ՄԱԿի մանկութեան հիմնար – կութեան :

ՄԱԿ-ի քարտուղարը՝ Ու Թան Թոքիոյի ձայնասփիւռէն յայտարարեց թէ ժողո – վըրդային Չինաստան պէտք է մաս կազ– մէ Միացեալ Ազգերուն, այլապէս հա – մաչխարհային այս կազմակերպութիւնը պիտի չկարենայ պահանջուած չափով սատարել ազգալինման :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ, որուն ներկայացուցիչը առջի օր դուրս ելած էր Ապահովութեան Խորհուրդի ժողովէն ֆաչմիրի յատկաց – ուած նիստին ընթացքին, պիտի չարու – նակէ նոյն ընթացքը : Հնդկաստան եւ Փա– քիստան իրենց դիւանագիտական ներկա– յացուցիչները Քարաչի եւ Նոր Տելհի կանչեցին «խորհրդակցութեան համար » :

ԹԱՍ գործակալութիւնը կը հաղորդէ · « եթէ Հարաւային Ռոտեզիոյ ցեղապաչա– ները այդ երկրին մէջ իրենց վարչակար– գը օրինականացնեն (անկախութիւն հրա– չակեն), Խորհ· Միութիւնը պիտի չճանչ– նայ նման վարչակարգ մը » :

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԷՆ կը հաղորդեն թէ վար– չապետ Քիմպա յատուկ հաղորդագրու – թիւն մը հրատարակած է, հաստատելով թէ իր կառավարութիւնը մտադիր չէ ա – գար արձակելու վարձկան զինուորները : Հաղորդագրութիւնը կը նչէ · «վարձկան– ները ազատ արձակելու նախագահ Քա – զավուպուի որոչումը չէ վերաբերիր քոնկոլական ազգային բանակին մասնա – ւոր պայմանագրութեամբ կազմուած օ – տարներուն » :

ՄՈՍԿՈՒԱՅի պաչտօնական չրջանակ – ները մտահոգ են Ինտոնեզիոյ մէջ ստեղ – ծուած կացութեամբ , վախնալով որ նա– խագահ Սոքարնօ տեղի տայ բանակի եւ ալկոզմեան տարրերու ճնչումներուն : Բրէժնեւի ճառէն ետք, որ կը գատապար– տէ «ճախակողմեան, որոնց կարգին նաեւ համայնավար կուսակցութիւններուն հան– դէպ թչնամական վերաբերումը», «Պը – րաւդա» , Երեքչաբթի օրուան իր թիւին առաջին էջին մէջ երկար եւ անստոյա – գիր յօդուած մը նուիրած է Ինտոնեզիոյ : «Պրաւդա» կ'ընդունի թէ «ճախակողմ – եան կազմակերպութիւններու որոչ ան – դամներ, տարուած զգացիչներէ, կրնան մասնակցած ըլլալ Սեպտեմբեր 30ի դէպ – քերուն, բայց ասիկա որեւէ ձեւով չար– դարացներ Համայնավար կուսակցու – թեան հանդէպ չղթայազերծուած հալա – ծանքը» :

ԼՐՔԱՆԻԻՒ , կեդրոնի թեկնածու , մամուլի ասուլիս մը տուաւ առջի օր , պարզելով իր ծրագիրը : Միւս կողմէ Փիէր Մենդէս – Ֆրանս որ ատենէ մը ի վեր լուռ կը մնար , հրապարակ կ'իջնէ երկար յօդուած մը ստորագրելով նուիրէ Օպսերվաթէօրի մէջ, ուր կը հրաւիրէ իր բարեկամները Միթրանի համար քուէար– կել :

ՁԻՆԱՍՏԱՆ որոչեց չմասնակցիլ Ալժէի ափրոասիական ժողովին : Այս պայման – ներու մէջ, հաւանական է նաեւ որ ժո – ղովին չմասնակցին Փեքինի «արբանեակ– ները»՝ հիւսիսային Վիէթնամ, Քամպոճ, հիւսիսային Քորէա :

ԼՈՆՏՈՆի օդակայանը էջք կատարած պահուն ճմռուեցաւ ներքին դիծի օդանաւ մը իր 26 ճամբորդներով : Բոլորն ալ մե– ռած են :

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆի պարսիկ ուսանողնե – րու մէջ բաւական իրարանցում ստեղծը – ւած է Թեհրանի գատավարութեան առ – թիւ, ուր 14 մտաւորականներ կը գատ – ուին այն ամբաստանութեամբ թէ գաւ մը կազմակերպած էին Շահին դէմ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած լուրերու համա – ձայն, ծանր բախումներ տեղի ունեցած են անցեալ չաբթու Քիւրտերու եւ իրաք– եցիներու միջեւ եւ Քիւրտերը ծանր պար– տութիւն մը պատճառած են իրաքեան բա– նակին որ 150 մեռեալ եւ վիրաւոր ունե– ցած է : Քիւրտերը թեթեւ կորուստներ ունեցած են :

ԴԻԻՑԱԶՆԱԿԱՆ ՄՈՒՍԱՏԱՂՑԻՆ ՅԱՂԹԵՑ-ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կառավարութեան նշանակած ութ օրուան պայմանաժամը օգտագործուեցաւ լիովին վեց գիւղերու, 862 ընտանիքներու կողմէ (4·100 անձեր, այր, կին, մանուկ): Առանց աղմուկի՝ լեռ փոխադրուեցան զէնք եւ ուտեստեղէն: Բայց Անթաքիոյ դաշտի Ֆէլլահները, Քիւրտերը, Չէրքէզները, Թուրքերը լրտեսած էին անցուդարձը եւ լուր տուած Անթաքիոյ կառավարութեան:

Աքսորի պատրաստուեր էին միայն 362 ընտանիքներ:

Շրջանին զինուորական հրամանատարը, սոնքալով յայտարարեր էր թէ մէկ օրուան մէջ «բոլոր ապստամբները պիտի ենթարկէ իրեն»: Եւ յարձակման կը սկսի երկու հարիւր զինուորով:

Դիմադրող Հայերը դուրսէն օգնութեան որեւէ յոյս չունէին: Հալէպի ամերիկեան եւ այլ հիւպատոսարաններէն օգնութեան յոյս չկար: Գիւղէ գիւղ, քաղաքէ քաղաք յարաբերութիւնները խզուած էին: Հալէպը 85 մղոն հեռու էր: Ալեքսանտրէթը՝ 35 մղոն հեռու: Պատերազմի պատճառով նաւերու երթեւեկ չկար: Մինչեւ Ալեքսանտրէթ մարդ ղրկած էին, եւ ձեռնունայն վերադարձած էր: Ճամբաները խիստ հսկողութեան տակ էին: Միակ մօտակայ վայրը՝ Անթաքիան էր, որ 12 մղոն հեռու էր եւ որ սակայն թշնամիին կեդրոնն էր, հոն կային թուրք զինուորներ եւ զօրանոց, եւ օժանդակող խառնիճաղանճ խուժան մը:

Տեղի ունեցած դէպքերու մասին Հալէպի գերման հիւպատոսը, որ կարող զինուորական մըն էր, քաղաքային հագուստով, գրած էր գերման արտաքին նախարարութեան թէ տեղի ունեցած դէպքերու մասին թրքական կեղծ հերքումները լաւ է չտպել գերման մամուլին մէջ, որովհետեւ, «Գերմանները, Թուրքերու կարգին, ոճրագործ պիտի նկատուին»: Սակայն մտիկ ընող չկար: Գերման մամուլը մասամբ միայն լուռ մնացած էր եւ զինուորական գրաքննութիւնն ալ թոյլ չէր տար որ հայկական աղէտին լուրերը տպագրուէին գերման մամուլին մէջ:

1915 Յուլիս 8ին առաջին յարձակման օրը, Թուրքերը ունեցան 20 սպաննուած եւ 16 վիրաւոր:

Անծանօթ հայ հերոս մը, գաղտագողի պահուրտած թուփերու տակ, կը զննէր շարժումները Թուրքերուն, որոնք թնդանօթի մը շուրջ հաւաքուած էին. եւ մինչ թնդանօթաձիգը շուրջը կը զննէր, թընդանօթին մօտը գտնուող երեք Թուրքերը եւ թնդանօթաձիգը սպաննուեցան հայ հերոսին կողմէ, հինգ գնդակներով:

Թուրքերու երկրորդ յարձակման ընթացքին, հրամանատար Բիֆաթ բերած էր 750 զինուոր, որոնց կ'ընկերանար եւ կ'օժանդակէր 4·500ի մօտ խառնիճաղանճ խուժան մը: Այս երկրորդ յարձակումին Թուրքերը ունեցան երեք հարիւր մեռեալ եւ վեց հարիւր վիրաւոր:

Թուրքերու երրորդ յարձակումին համար թուրք զինուորներուն կ'օգնէր 15 հազարնոց խուժան մը, այս անգամ պաշարելու Մուսա Լեռը, որպէսզի անձնատուր ըլլան կռուողները՝ պաշարի եւ ռազմամթերքի չգոյութեան պատճառով:

Դիմադրութեան այդ անդոհական օրերուն տեղի ունեցած էին ընդամէնը 5 ճակատամարտներ: Ճակատամարտներու եւ մանր մունր ընդհարումներու տեւողութիւնն էր 53 օր: Վերջին օրը՝ 1915 Օգոստոս 28 (Հ. Տ., Սեպտ. 10 Նոր Տոմար), Թուրքերու ունեցած կորուստը Հայերու ունեցածին տասնապատիկն էր:

Ռազմամթերքի եւ պաշարի սպառումը մեծագոյն վտանգն էր: Պաշարման զօտին մահ կը սպառնար կռուողներուն, կիներուն եւ մանուկներուն:

1915 Օգոստոս 20, Մուսատաղցիներու փրկութենէն ութ օր առաջ, մտածեր էին երկու ծառերու գագաթէն մեծ գիրերով գրել, ճերմակ սաւաններու վրայ «Քրիստոնեաներ վտանգի մէջ են, փրկութեան հասէք», պատուելի Անդրէասեանի ջանքով:

Ութ օր ետքը, Ֆրանսական «Կիշէն» ռազմանաւը կը նշմարէ եւ կը մօտենայ ծովեզերքին: Հայ տարեց քաջ լուղորդ մը, լողալով կը մօտենայ զրահաւորին եւ կը պատմէ տեղի ունեցածները: «Կիշէն» անթելով կը հաղորդէ Ֆրանսական ծովակալ-նաւին «Ժան տ'Արք»ի, որու կ'ընկերանան «Տը Սաքս» եւ Կիպրոսէն 3 անգլիական նաւեր, որոնք կը փոխադրեն Մուսատաղցիները դէպի Փորթ Սայիտ, 1915 Օգոստոս 30ին (Հին Տոմար, Սեպտ. 12 Նոր Տոմար):

Այս իրողութեանց մասին կան նաեւ երկու տեղեկագիրներ, մին Թոմաս Ք. Մկրտիչեանի եւ միւսը Եգիպտոսի Առաջնորդ Թորգոմ Սրբազան Գուշակեանի(*):

Ազատածներու թիւն էր 4058 անձ (868 ընտանիք, չորս տարեկանէն վար 427 մանուկներ, չորսէն 14 տարեկան 508 աղջիկներ, չորսէն 14 տարեկան 628 պատանիներ, 14 տարեկանէն վեր 1441 կիներ եւ 14էն վեր 1054 այրեր):

Պէտք է նշել թէ 1915ի Յուլիս ամիսը Բամազան էր եւ կատղած թուրք ժողովուրդը, այնպէս որ Հայերու մեծագոյն մասը, արգելափակուած այրեր, այդ ամսուան գիշերներուն մէջ կոտորած էին:

Մուսա Տաղցիներու զեկավարներուն հեռատեսութեան, իմաստութեան եւ քաջութեան շնորհիւ չորս հազարէ աւելի անձեր փրկուեցան: Իսկ Քէպուսիէի, Պիթիասի եւ Հապիպլիի Հայերուն մէկ մասը, 362 ընտանիքներ 1660 անձ, որոնց չորս հարիւրը այրեր էին, հնազանդողները թուրք կառավարութեան նենդ եւ դաւադրական հրամանին, անդարձ եւ անհետ կորսուեցան:

Կռուող հերոսներուն մեծ մասը, Փորթ Սայիտ հասնելէ ետք, կամաւոր գրուեցաւ Ֆրանսական Արեւելեան Լեգէոնին եւ պատուով կատարեցին իրենց Հայու պարտականութիւնը:

Մնացեալ ժողովուրդը պատսպարուեցաւ հինգ հարիւր վրաններու տակ՝ Անգլիացիներու օժանդակութեամբ: Բարձր Կոմիսար Մըք Մահոն եւ Զօր. Մաքսուէլ որոշ հոգատարութիւն ըրին: Եգիպտոսի թագաւորը նոյնիսկ 250 ոսկի նուէր տուաւ փրկուածներուն:

Հայը հպարտ է, որ Մուսա Տաղի շրջանի եօթը հայ գիւղերու զեկավարները, չխարուելով թրքական նենդամտութենէն, զէնքի դիմեցին անսովոր քաջութեամբ, չորս հազար անձեր փրկեցին, 53 օր կռուելով բազմապատիկ թշնամիին դէմ:

Թուրք ոճրային կառավարութիւնը, առանց որեւէ պատճառի մահավճիռ արձակած էր այդ ժողովուրդին եւ սակայն մնաց ամօթով եւ խայտառակուեցաւ: Վերֆէլի «Մուսա Տաղի քառասուն օրեր» երկը արժանաւորապէս անմահացուց Մուսատաղցիներու դիւցազնամարտը:

Ֆրանց Վերֆէլի ծանօթ երկը երկու հատորով, առաջին անգամ լոյս տեսաւ գերմաներէն՝ Պերլին, Լայփցիկ եւ Վիէննա 1933ին, Փաուլ Ցղոզնա Հրատարակչականին կողմէ, եւ ապա Բ. տպագրութիւնը դարձեալ գերմաներէնով երկու հատորով, Ամսթերտամ եւ Սթոքհոլմ: Ապա թարգմանուեցաւ 26 լեզուներու: Անգլերէն թարգմանութիւնը տպուեցաւ, Նիւ Եորքի մէջ Վայքինկ Փրէսի կողմէ, լաթակազմ եւ ծախուեցաւ չորս հարիւր հազար օրինակ՝ 1936ին: Հայերէն թարգմանութիւնը սպառած է: Թարգմանութիւն մը եւս կատարուած է Հայաստանի մէջ, եւ անմիջապէս տպառած:

Այժմ հրատարակուած է անգլերէն՝ թղթակազմ, եւ Ամերիկայի բոլոր թղթակազմ գրքերու (Փէյփրը Պէք) կոչուած գրախանութներու մէջ կը ծախուի 75 սէնթի: Անգլերէն թարգմանութեան մէջ կատարուած են յապաւումներ:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Վերապատուելի Տիգրան Անդրէասեանի Տեղեկագիրը գրուած էր Մուսատաղցիներու Փորթ Սայիտ հասնելէն ետք եւ անգլերէնի թարգմանուած էր Ամերիկեան Կարմիր Խաչի Քարտուղար՝ Վեր. Սթէֆէն Թրոպրիճի կողմէ: Թրոպրիճ այդ տեղեկագիրը ղրկած էր Լոնտոն՝ Արարատ անգլերէն պարբերաթերթին, եւ տպուած էր անոր 1915, Նոյեմբերի թիւին մէջ: Ատկէ զատ քիչ մը տարբեր պարունակութեամբ լոյս տեսած էր նաեւ Եռհաննէս Լէփսիուսի «Գերմանիա եւ Հայաստան» գերմաներէն գրքին մէջ, ինչպէս նաեւ Լօրտ Պրայսի Անգլ. Կապոյտ Գրքին մէջ:

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ... ՏԱՐՕՆ

Աւանդութեանց համաձայն, Քրիսութրա (Նոյ Նահապետ) երեսուն մանչ եւ տասնեւհինգ ալ աղջիկ զաւակներ ունէր: Անոր մեծ տղան «Տարբան» հօրմէն բաժնուելով, կուգայ Տարօնի շրջակայքը կը բնակի:

Ջրհեղեղէն ետք, առաջին բնակավայրը «Նախ – Իջեւանը» եղած էր, իսկ երկրորդը Տարօնը: Այս երկրորդ բնակավայրը հիմնադրին անունովը՝ «Տարբան», «Տարօն», կամ «Ցրօնս» այսինքն ցրումն բաժանում:

Հայոց Վաղարշ Ա. թագաւորի օրով սպարապետութեան մենաշնորհը Սլկունեաց գերդաստանին տրուած էր: Տարօնի շրջակայքն ալ անոնց կալուածն էր:

Այս գերդաստանին անունը, Սլուէ կամ Սլաք անունով քաջի մը անունէն ծագում առած է: Հաւանաբար՝ այժմու Մշոյ դաշտին արեւմտեան կողմը գտնուող Սոլհան գաւառին անունը Սլկունիքին ժառանգուած է:

Վաղարշի օրով, Դեմետր եւ Գիսանէ անունով երկու իշխան եղբայրներ իրենց թագաւորին դէմ ըմբոստանալով Մծրին (Նոսէյպին) կուգան եւ Հայոց թագաւորին ծառայութեան կը մտնեն:

Վաղարշ Տարօնի կողմերը բնակելու արտօնութիւն կուտայ անոնց: Տասնեւհինգ տարի ծառայութենէ ետք անծանօթ պատճառով մըն ալ զանոնք գլխատել կուտայ:

Անոնց զաւակները Կուարս, Մեղտի եւ Հոր, Քարքէ (Մշոյ դաշտին հիւսիս-արեւմտեան կողմը) լեռներու վրայ իրենց նոր ու մեկուսի բնակավայր մը կ'ընտրեն:

Դեմետրի եւ Գիսանէի տղաքը իրենց ծնողաց յիշատակին մեհեան մը կառուցանել կուտան եւ անոնց անունը յաւերժացընելու նպատակով, պղինձէ երկու արձաններ կանգնել կուտան: Այս արձանները տասնեւհինգ կանգուն բարձրութիւն, երկու կանգուն եւ երկու թիզ ալ լայնութիւն ունէին:

Այս ազնուական ծագում ունեցող երիտասարդները իրենց հիմնած մեհեանին Վիշապազուն կամ Վիշապ անունը կուտան (Վիշապաքաղ):

Մինչեւ այսօր՝ բարեդէպ առիթով մը, այս մեհեանին երկգլխանի վիշապներով

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Յետոյ իշխանը առաջարկեց մի փոքր ման գալ պարտէզի մէջ, առաջարկութիւն որ շատ սիրով ընդունուեցաւ Գողթունուց: Իշխանը ձեռք կարկառեց օրիորդին եւ իր խնամակալուհուն՝ կառքից իջեցնելու համար, եւ մտան պարտէզի միջին հրապարակը՝ զբօսարանին հանդէպ շրջապատուած խիտ ծառուղիներով: Իշխանը քայլում էր Երանուհու մօտից, առանց երկար ժամանակ մի բառ կարողանալ արտասանելու: Բայց նայելով նրա դէմքի գունատութեան եւ շրթանցը դողդողալուն, կարելի էր եզրակացնել՝ որ սրտումը ունէր մի որեւէ զօրաւոր շարժառիթ այդպէս այլայելու. մի բուռն պատճառ, որին դժուար է իսկոյն սէր անուանել. կարող էին տափանք լինել:

Երբեմն օրիորդի կողմը դառնալով, տեսնում է նրա ծանրաբարոյ ու լուրջ կերպը եւ չի համարձակւում մի բառ արտասանել. թերեւս չէր էլ ուզում խանգարել նրա մտածութիւնքը... Այսուհանդերձ երջանիկ էր այն բոպէին, գտնուելով Երանուհու կողքին, շնչելով նրա հետ միեւնոյն առողջարար եւ մաքուր սիւքը, ուր խառնւում էին շրջակայ ծառերի անուշահոտ բոյրերը: Այս, սիրում էր իշխանը, սիրում էր... Սակայն ի՞նչ տեսակ սիրով. նրա կանացի նիւթական ձիրքերի՞ցը գրաւուած, թէ հոգեկան ազնիւ յատկութիւններիցը, որոց՝ պէտք է ասած՝ իշխանը չէր կարող դեռ տեղեակ լինել:

Գողթունի այդ տարտամ գրութիւնից իշխանին հանելու նպատակաւ, ասաց.

— Վաղո՞ւց է որ այստեղ չէք եկած, իշխան:

— Այս, պատասխանեց իշխանը. մանաւանդ, որ այս վերջին շաբթու մէջ շարունակ անձրեւների պատճառաւ ամարանոց անգամ երթալը գրեթէ մի հրապոյր չունէր:

— Ե՞րբ պիտի փոխադրուիք ձմեռնային կլուբի մէջ:

— Կարծեմ երեք օրից, պատասխանեց իշխանը. յետոյ դիմելով Երանուհուն. — Այլ դուք, օրիորդ, գրեթէ բոլորովին տանից դուրս չէք գալիս. հաւանակա-նաբար ձեզ չեն հրապուրում բոլոր այս զբօսանաց տեղերը:

— Ոչ, ասաց Երանուհի, այդ գրեթէ սովորութիւնից կախում ունի. ես վաղուց տանը նստելու աւելի վարժուած եմ:

Իշխան Զարեհ իր բարձր հասակը օրիորդին կողմը խոնարհեցնելով, կաղամախի ծառի նման, որ իր մօտը ծաղկած տկար բուսիկը կամենար ճզմել իր ծանրութեան տակ, ասաց ժպտելով:

— Ներեցէք ինձ ասել, օրիորդ, որ դուք փոքր ինչ անձնասէր էք այդ մասին. որովհետեւ պէտք է ի նկատի ունենաք ուրիշներին, խորհելով որ եթէ դուք չէք ցանկար նրանց տեսնել, կան անձինք՝ որոնք իրենց բախտաւորութիւն կը համարեն տեսնել ձեզի, խօսել ձեզ հետ եւ ... — Չկարողանալով յաջողութեամբ աւարտել իր սիրահարի ճառը, շփոթուած երախայի պէս Երանուհուն կը նայէր: Իսկ Երանուհու համար շատ ծանր էր լսել այսպիսի մի բարբառ առաջին անգամ, եւ այն այդ անձից, որի համար ոչ սէր կարող էր զգալ եւ ոչ համակրութիւն: Սակայն իր կանացի հպարտութիւնն էլ չէր թոյլ տար չպատասխանել, որովհետեւ կանացի նրբամտութեամբ հասկանում էր, որ իր լռութիւնը իշխանը ըստ իր քմաց եւ հաճոյից կարող է մեկնել, ուստի այդ բանի առաջն առնելու համար պատասխանեց:

— Ես շատ շնորհակալ եմ այն անձերից, միանգամայն եւ կը ցաւիմ նրանց վրայ, որոնք կարողանում են հաճոյք զգալ՝ տեսնելով մի անձի, որ գրեթէ անզգայ եւ անտարբեր է ամէն բանի...

Այս վերջին երեք բառերը դիտաւորութեամբ շեշտելով արտասանեց, որ շատ մխիթարիչ եւ քաջալերական չէին իշխանի համար: Բայց խնամակալուհին, որ բնականէն մի համակրութիւն կը զգար զինուորականների հանդէպ, սրտից ուրախ էր, թէպէտ տեսնում էր իշխանի շփոթութիւնը, գունատ պատկերը, ինքն իրեն խորհրդածելով կ'ասէր — Գուցէ եւ սիրում է, բայց ի՞նչ օգուտ, եթէ Երանուհին չէ սիրում նրան... Հետեւաբար, ո՞վ կարող է հաստատել, որ նրա այժմեան սէրը պիտի տայ Երանուհուն երջանկութիւն եւ հանգիստ, քի՞չ սիրահարներ կան, որոնք չամուսնացած, պատրաստ են կեանքերնին զոհել իրենց պաշտամանց առարկային, եւ մէկ քանի ամսից յետոյ հէնց իսկ իրենց սիրոյ առարկան կը զոհեն իրենց կենացը հաճոյիցը, կամ ուրիշ կանանց սիրոյն... Սիրում է. էհ... ի՞նչ արած, կը սիրէ ու կը դադրի...

Գողթունի էլ լսած էր իր լրտեսի ականջովը Երանուհու խօսքերը, եւ յանկարծ զայրոյթը զսպելով ուշադրութեամբ հազալով, ձայն տուաւ իշխանին:

— Եթէ կը կամենաք, նստինք փոքր ինչ այս սեղանին մօտ, ասաց նա, ու գաւազանովը հեռուից նշան արաւ ծառային, որ աթոռներ բերէ: Իշխանը կանգ առաւ, եւ խթանները միմիանց խփելով, գլուխը ծռեց ի նշան խոնարհ հաւանութեան:

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(11 Շար.)

զարդարուն նուիրական «Ատրուշան»ը կանգուն մնացած է :

Վիշապաղուն մեհեանի արեւմտեան կողմը գտնուած կիրվաս գիւղը նոյնպէս Գիսանէի որդւոյն Կորաբսի անունէն յառաջ եկած պէտք է ըլլայ :

Սկիւնեաց տան առանձնաշնորհը մին – չեւ Քրիստոսի երեք հարիւր Թուականը տեւած է :

Մեծն Տրդատի ժամանակ, երբ Սկիւնները ըմբոստացան, Մամգու իշխանը և – կաւ եւ ապստամբները նուաճեց : Ասկէ ետք սպարապետութեան պաշտօնը Մա – միկոնեան գերդաստանին փոխանցուեցաւ եւ Տարօնի երկիրն ալ անոնց սեփական – նութիւնը եղաւ :

301ին երբ Տրդատ Քրիստոնէութիւնը պաշտօնական կրօնք հռչակեց , մեհեան– ները կործանուեցան եւ Եկեղեցիներու վերածուեցան :

Վիշապաղուն մեհեանի մօտ, Իննակեան լեռներու վրայ, Օգոստոսի սկիզբը Մեծ Նաւասարդի (տարեգլուխ) տօնակատա – րութիւնը տեղի կ'ունենար :

Այդ օրը աղաւնի թռցնել , իրարու վը– րայ ջուր սրսկել եւ վարդի թերթեր ափռել սովորութիւն էր :

Ջրհեղեղէն ետք, առաջին անգամ մի – ամուսնութեան երկրպագութիւնը Հա – յաստան Աչխարհին մէջ տեղի ունեցած է :

Նոյ Նահապետ՝ տապանէն ելլելուն , առաջին գործը՝ սեղան մը չինելով Ա – ստուծոյ գոհաբանութիւն մատուցանել եղաւ :

Հայոց աշխարհին մէջ, ամուսնութեան գոհաբանական ձեւը դարերու ընթացքին ընդհանրացաւ, աղնուացաւ եւ սովորութիւններ ու ծէսեր նուիրագործ – ուեցան :

Ամուսնոյ նուիրումի խորհուրդը՝ ան– բծութիւնը եւ ասոր առարկայական նը – շանն ալ, ճերմակը խորհրդանիշ եղաւ :

Եւ ահա՝ որպէս պաշտամունքի առար – կայ, Հայոց մէջ՝ ճերմակ ցուլ, ճերմակ ձի եւ ճերմակ աղաւնի բուծանել սովո – րութիւն եղաւ :

Այս նուիրական ընծաները պատրաստե– լու համար, Սօսեաց Նուիրական Անտառը հիմնուեցաւ, եւ այս անտառէն բխող գե– տըն ալ՝ Հայոց սրբազան «Արածանի»ն մաքրութեան մկրտարանը եղաւ :

Արածանիի լանջքին, ցեղի մը նկարա – գիրը՝ քաջութեան, պարկեշտութեան ու պղեցկութեան խորհրդանիշը Վահագնի, Անահիտի եւ Աստղիկի եռադարին «Վա – հէվահեան» մեհեանը կերտուեցաւ :

Սօսեաց Անտառին խորհուրդներուն ծո– ցը պարարտացած ընծան, Արածանիի ջուրերովը սրբանալէ ետք գոհաբերները ճերմակ ձիերու վրայ նստած, ճերմակ ցուլին պախարձէն բռնած, վարդեր սըփ– ռելով երկիւղածութեամբ գոհի սեղանին կը տանէին ... :

Մեծ քուրմը՝ ուխտը նուիրագործելէ ետք ճերմակ աղաւնիները թեւերնին թա– փահարելով երկրէն երկինք որպէս պատ– գամաւորներ կը սլանան եւ նուիրաբերին իղձերը երկնաւորին կը տանին ...

Նուիրումի Խորհուրդէն ծնաւ «Աչոխ – չառ»ը :

Հայ Աչոխչառի մէջ, տարեկան ընծա – յաբերումի գոհաբանական ուխտը կատա– րելէ ետք, իննակեանի բարձրաւանդակին վրայ «Նաւասարդ»ը տօնելու կ'երթային :

Աստուածաշունչը ամենայն հեթանոսաց չէ քարոզուած : Հայ դուստրները արդէն Յրհեղեղի պատմութիւնը աւանդած են , որովհետեւ Յրհեղեղէն ետք իրենց երկիրը առաջին բնակութեան վայրը եղած էր : Անոնք այս ճշմարտութիւնը իրենց նա – խահայրերէն իմացեր էին ...

— « Գրդուռ ընկալ դիս » .

Պատասխան .

— « Գնա դու ի Մասիս , դի բարձր է քան դիս » :

Հին Հայկական աւանդութեանց համա– ձայն, երբ ջուրերը կը ցածնան, Նոյի տապանը բարձր լեռներու կողերուն զար– նուելով կուգայ Գրդուռ – լերան վրայ կը հանդչի :

Ընդհանուր կործանումէ վերապրող մարդիկ իրենց փրկութիւնը պէտք էր ցնծային, եւ ահա փրկութեան ցնծատօ– նէն ծնաւ «Նաւասարդ»ը :

Վիշապաղուն մեհեանին արեւմուտքը Իննակեան լեռներու կողին Նաւասարդի աւազանը թէեւ աւերակ , բայց ակը կեն– դանի է՝ ու կը հոսի ...

Պապերուս մկրտարանին մէջ, բիւրա – ւորներու յիշատակին վերջին անգամ մը– կըրտուելու բախտը ես ունեցայ 1964 Յու– լիս 20ին :

Տարօնի երկիրը Մամիկոնեան գեր – դաստանին անցնելէ ետք, այս ցեղէն հա– սած Մուշեղ անունով քաջ մը այսօրուան Մուշի բարձունքի լեռներուն վրայ ա – մուր բերդ մը չինել տուած է : Ժամանա– կով այս բերդին չուրջ բնակութիւնը կ'ա– ւելնայ եւ նորակերտ աւանը իր հիմնա – դրին անունով Մուշ կը կոչուի :

Վիշապի մեհեանը երբ եկեղեցիի փոխ– ուեցաւ, Ս . Գրիգոր Լուսաւորչի ձեռքով, Ս . Կարապետի մասունքներուն հոն թաղ– ուելուն պատճառաւ նախ Ս . Կարապետ, յետոյ իր առաջին վանահօր անունով Գլակավանք . եւ ապա չուրջը գտնուող նուիրական Իննակեան անունով Իննակ – եան վանք անուններով յիշուած է :

Ս . Կարապետի վանքը Մամիկոնեան – ներու խնամքին ու գուրգուրանքին ա – ռարկայ եղած է , որովհետեւ ան իր կրկնակ հանգամանքներովը արժէք ու – նէր, եւ Մամիկոնեանները նախընտրած են այդ Տաճարին մէջ թաղուիլ :

ՇԱՒԱՐՇ Ք·ՀՆՑ· ՊԱԼՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑ�էՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑ

—

Մեր գաղութը գոհէ վերջին տարինե – րուն քիչ անգամներ պատեհութիւնը ու – նեցած է լսելու ասմունքի վարպետներ՝ յատուկ յայտագրով մը :

Այդ պատեհութիւնը արուեցաւ մեզի , անցեալ Շաբաթ երեկոյ, Մշակոյթի Տան մէջ :

Պէյրութի Համազգայինի « Գ· Իփէկ – եան » թատերախումբի անդամներէն ընկ· Միսակ Ապաճեան կոկիկ բազմու – թեան մը ներկայութեան արտասանեց Յովհ· Շիրազի ծանօթ դործերէն՝ «Սիա– մանթօ եւ Խաչերարէն» :

Քնարաչունչ այս պոեման սիրավէպ մըն է նախ : Յաջող պատկերներու հիւս– քով, վիպական կառոյցով, երկխօսական եւ նկարագրական բաժիններով հարուստ եւ երկարաշունչ այս գործը բանաստեղ – ծին գրական վաստակին ամէնէն յատկա– նշական եւ փայլուն էջերէն մէկը կը կազմէ :

Սիրավէպին նիւթը — երեւակայական կամ ոչ – քաղուած է հայ – քրտական միջավայրէն : Հայ հովիւի մը սէրը՝ քիւրտ պէկի մը աղջկան հետ : Եւ, զար– մանալի չէ, որ առաջին իսկ վայրկեանէն ընկերային եւ ազգային տարբերութիւն – ներու հետեւանքով փոխադարձ սէրը կը վերածուի տառապի մը : Եւ այդպէս ալ կը վերջանայ՝ երկու սիրահարներու եղեր– կան մահով :

Նման գործերու մեկնաբանութիւնը դժուար է : Նախ հարկ է ունկնդիրնե – րուն փոխանցել ներքին եւ արտաքին մթնոլորտը : Տալ միջավայրը : Ապա՝ հերոսներուն ապրումը կամ անոնց տա – ռապանքներուն, յոյսերուն եւ ուրախու – թիւններուն ամբողջական հիւսքը :

Միսակ Ապաճեան չուրջ մէկուկէս ժամ– ուան ընթացքին յաջողեցաւ ունկդիրը հա– սարակութիւնը պահել սիրավէպին հը – մայքին տակ : Բանաստեղծական պատ – կերները, որոնցմով այնքան հարուստ է այս գործը, տպաւորիչ դարձան չնորհիւ ասմունքի վարպետին յաջող մեկնաբա – նութեան :

Մեկնաբանութեան մէջ նոյնքան կարե – որ է առոդանութիւնն ու խօսքի կշռոյ – թին, ելեւէջին, շեշտին մտածուած եւ հաւասարակշռուած դործածութիւնը : Յովհ· Շիրազի այս գործին մէջ իրարու կը յաջորդեն՝ յաջող հիւսքով մը, խինդն ու լացը, ուրախութիւնն ու տառապան – քը, երազի պահերն ու դաժան իրականու– թիւնը : Նաեւ հերոսական խոյեանքնե – րը : Մէկ խօսքով կենդանի եւ սրտայոյզ քերթողութիւն մըն է այս :

Ապաճեան, որուն չի պակսիր նաեւ դերասանական չնորհքը եւ բեմի վարպե– տութիւնը, չատ յաջող եւ անբռնազբօսիկ ձեւով մը ներկայացուց այդ պահերէն իւրաքանչիւրը :

Եւ ամբողջութիւնը եղաւ զեղեցիկ ու տպաւորիչ :

Արտասանական երեկոն կազմակերպուած էր Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի «Արծիւ» ակումբին կողմէ :

Ներկաներուն մէջ կարեւոր թիւ կը կազմէին երիտասարդները :

Ուրեմն Նոր Սերունդը դիտէ գնահատել եւ քաջալերել մշակութային ձեռնարկ – ները :

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

—*—

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

Վայոց ձորը հարուստ է պատմական յուշարձաններով : Բայց , դժբախտա – բար, անոնց պահպանութեան եւ նորո – գութեան խնդիրը «պատշաճ բարձրու – թեան վրայ չի գտնուիր», կը գրէ ուսու– ցիչ Ա· Թադեւոսեան «Սով· Հայաստան»ի մէջ :

Եղեղնաձորի չրջանին մէջ կայ 1055 տարուան հնութիւն ունեցող վանք մը , որ կը կոչուի Քարակոփ : Համաձայն նամակագրին , վանքը փլելու վտանգին տակ կը գտնուի եւ, եթէ անմիջապէս նորոգութիւններ չկատարուին, «քանի մը տարի ետք, թերեւս, այլեւս որեւէ օ – գուտ չունենայ» : Այլ խօսքով՝ քանդուի վանքը :

Դ· ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՋԵՌԱԳԻՐ ՏԵՏՐԱԿԸ

Փրոֆ· Ց· Ճ· Սիրունի, որ ներկայիս Երեւան կը գտնուի, գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին նուիրեց Դա – նիէլ Վարուժանի ձեռագիր տետրակը , որ կը պարունակէ բանաստեղծին խոր – հուրդները սկանակ գրողներուն, կար – ծիքները Ալ· Շիրվանզադէի, Սիաման – թոյի, Ա· Զօպանեանի, Ալ· Ծատուրեանի եւ ուրիշ գրողներու գործերուն մասին :

ՄԻՆԱՂ

Փռպայի մայրաքաղաք Հաւանայի մէջ, բանուորներու հաւաքոյքի մը ըն– թացքին՝ համայնավար բարոզիչը կ'ը – սէ .

— Ընկերնե՛ր, պէտք է գիտնաք թէ լաւ համայնավարը ա՛յն է , որ պատ – բաստ է իր կեանքը տալու կուսակցու – թեան եւ հայրենիքին համար : Օրինակ , մեր պետը՝ Ֆիտել Քաստրօ պատրաստ է մեռնելու կուսակցութեան համար :

Բանուորներէն մէկը կը ձայնէ·

— Ինչո՞ւ չի մեռնիր, ընկե՛ր :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՒՐԱԿԻՆ

Իր բարակ չրթներով բերանին չուրջ պղտցած էր դառնութիւն արտայայտող ցոլք մը եւ իր անփայլ աչքերը երազկոտ էին : Այս էր ընդհանուր պատկերը այն մարդուն, որուն անունը Ժանն Վիլքէն – սոնի հպարտութիւնը պիտի ըլլար :

Դուքսը մեզ ընդունեց չոր քաղաքավա– րութեամբ մը, նստած եւին դրասեղա – նին, որուն վրայ կը գտնուէր սկսուած նամակի մը թուղթը...

— Կը յուսամ որ ծանօթ ըլլաք իմ ա – նունիս, ըսաւ Փուարօ :

— ... Չեմ յիշեր երբեւիցէ լսած ըլլալ զայն :

— Ես կը հետեւիմ ոճրային հոդեբա – նական ուսումնասիրութիւններու :

— Ի՞նչ է ձեր այցելութեան չարժառի– թը :

Փուարօ ճիշդ դիմացը կը գտնուէր ա – նոր, կռնակը տուած պատուհանին , ուր– կէ ներս ինկող լոյսը ողողած էր դուք– սին դէմքը :

— Այս միջոցիս, անձնապէս հետա – պրնդումներ կը կատարեմ այն պարագա – ներուն վրայ, որոնք ուղղակի կամ ան – ուղղակի կապակցութիւն մը կրնան ու – նեցած ըլլալ Լորա Իճվարի սպանու – թեան հետ :

Ոչ մէկ դիծ չարժեցաւ Մերթոնի դուք– սին նիհար եւ անայլայլ դէմքին վրայ :

— Ես Լորա Իճվարը չեմ ճանչցած :

— Բայց կարծեմ թէ ճանչցած էք իր կինը՝ Միս Ժանն Վիլքենսոնը :

— Ճիշդ է :

— Ուրեմն պէտք է լաւատեղեակ ըլ – լաք, որ Միս Վիլքենսոն կարեւոր պատ – ճառներ ունէր իր ամուսնոյն մահը ցան– կալու համար :

— Բացարձակապէս կ'անգիտանամ ...

— Ձերդ Չնորհափայլութիւն, թոյլ տը– ւէք ինձ հարցում մը ուղղելու ձեզի : Մտադրա՞ծ էք մօտերս ամուսնանալ Միս Ժանն Վիլքենսոնի հետ :

— Երբ ամուսնանալու յանձնառու ըլ – լալս իմացուեցաւ, թերթերը արդէն բարձրաձայն արձագանդեցին լուրը : Ձեր հարցումը տեսակ մը ամբարտաւանու – թիւն կը նկատեմ : Յառնութիւն :

Ոտքի ելած էր : Փուարօ , չփոթ վիճա – կով, թոթովեց .

— Չէի կարծեր որ ... ես ... ներո – ղութիւն կը խնդրեմ :

— Յառնութիւն, կրկնեց դուքսը :

Ամօթահար՝ դուրս ելանք :

— Զախողեցաւ ձեր փորձը, ըսի փու– արոյին , կատակցութեամբ : Ինչ հպարտ եւ անպատկառ մարդ ... ինչո՞ւ համար ուզած էիք զինքը տեսնել :

— Կ'ուզէի զիտնալ թէ իրապէս Ժանն Վիլքենսոն եւ ինքը պիտի ամուսնանա – յի՞ն :

— Միթէ չէ՞ր ըսած Միս Վիլքեն – սոն :

— Ըսած էր : Բայց իրեն պէս կին մը կրնայ իր ուզած ձեւովը խօսիլ : Թերեւս Ժանն որոշած էր ամուսնանալ դուքսին հետ, բայց այս վերջինը այդ կարգի մը – տադրութիւն մը չունէր գուցէ :

— Ամէն պարագայի՝ դրեթէ դուրս նե– տեց ձեզի իր մօտէն :

— Ինձ հետ վերաբերուեցաւ այնպէս , ինչպէս կը վերաբերուին թղթակիցներու հետ, ըսաւ Փուարօ քրքջելով : Ինչ փոյթ, կը բաւէ, որ ստուգեցի այն, ինչ որ կ'ու– զէի ստուգել :

— Ի՞նչպէս կրցաք ստուգել : Իր երե – ւոյթէ՞ն :

— Բնաւ երբեք : Երբ ներս մտանք իր դրասենեակէն, ինք զբաղած էր նամակ մը գրելով :

— Այո :

— Է, պելճիքական ոստիկանութեան մէջ իմ աչկերտութեանս ընթացքին , սորված էի թէ չատ օգտակար կրնար ըլ– լալ գրութիւն մը հակառակ կողմէն կա– րենալ կարդալու վարժութիւնը : Կ'ուզէ՞ք որ կրկնեմ ձեզի թէ ի՞նչ գրած էր իր նա– մակին մէջ.—

« Սիրելիս, չեմ կրնար այլեւս աւելի երկար սպասել, ձեզի տեսնելու համար : Ժանն, իմ հրապուրիչ հրեշտակս , ի՞նչ– պէս արդեօք կրնամ նկարագրել ձեզի, թէ որքան սիրելի էք ինծի : Ափսոս , որ չատ չարչարուած էք : Ձեր դմայլելի եւ նուրբ էութիւնը ...

— Փուարօ , ըսաւ գայթակղած : Ըրածս չի վայլեր :

— Ցիմար բաներ կ'ըսէք, Հաստինկ : Ինչ մեծ անհեթեթութիւն է կարծել, թէ ըրածս ս չի վայլեր :

Ես լուռ կը մնայի եւ անկարող կը զգայի ինքզինքս հաւատալու, որ Փուա – րօն այդ կարգի ստորին արարք մը ըր– ծած ըլլար :

— Բացարձակապէս ի զուր էր այդ նա– մակը կարդալ, ըսի իրեն : Եթէ անմիջա – պէս պարզօրէն դուք ըսէիք իրեն թէ Ժանն Վիլքենսոնի խնդրանքով գացած էիք տեսնել Լորա Իճվարը , բոլորովին տարբեր կերպով կրնար ընդունիլ ձեզի :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Յ. Դ. տեղական կազմին նախաձեռնութեամբ, այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ
(Նահատակուած 1915ին)

ինչպէս նաեւ «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէութեան ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը :

Ծաղկեփունջերու զետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ :

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ դիւանը կը ծանուցանէ թէ տեղւոյս հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ողբացեալ դպրապետ ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ :

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

×

Լա – Թուր տիւ Փէնէն Այրի Տիկին Մկրտիչեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իր ամուսնոյն հանգուցեալ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները :

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Ժէօֆրէ այս Կիրակի Ամենայն Սրբոց Տօնի առթիւ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ յետ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան, իրենց մօր հանգուցեալ

ԱՐՄԱՒ ՍԱՐԱՅՏԱՐԵԱՆԻ

հոգւոյն :

Հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգականներէ եւ բարեկամներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քափէ Թերմինիւսի առջեւէն :

Ճաշ Սէն թ'Աման լէ գ'Օ: Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վարուժանի յուշարձանին առջեւ :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16·30ին: Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հանդիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն – Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական Էկզարք :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիթր տը Վօյաժ :

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն Վազգէն Կաթողիկոսի գահակալութեան տասնամեակ: Կը մասնակցին Տիկին Տոքթ. Արտէմիս Պօյաճեան, Պ. Պարէտ Բամպուքճեան եւ Էտուար Իւթիւճեան :

Ինչպէս նաեւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի եւ Սամուէլ Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտներու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Այրի Տիկին Սարոյեան եւ զաւակները ու ընտանեկան պարագաները, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք, ներկայ գտնուեցան Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին յարգանքի բաժինը բերելով Գեղամ Սարոյեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Arménie 1915
A GRENOBLE

Սալ տէ Քոնսէռ, Շաբաթ Հոկտեմբեր 30, ժամը 21ին :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, տասներորդ տարեդարձն է գահակալութեան Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց : Այդ օր Ս. Էջմիածնայ եւ աշխարհի բոլոր Հայաստանեայց եկեղեցիներու մէջ կը մատուցուին հանդիսաւոր Ս. պատարագներ եւ կը կատարուին մասնաւոր աղօթք վասն արեւշատութեան Ամենայն Հայոց Հայրապետի եւ վասն անսասանութեան Հայաստանեաց առաք. Սուրբ եկեղեցւոյ :

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ եւս այս առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ պիտի տրուի աւուր պատշաճի քարոզ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

«Հայր Մեր»էն առաջ կը կատարուի հանդիսաւոր Հայրապետական Մաղթանք:

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ
(ՄԱՐՍԷՅԼ.ՍԷՆ ԼՈՒ)

Սէն Լուի թաղականութիւնը կը ծանուցանէ իր թաղեցիներուն եւ շրջանի հայրենակիցներուն թէ հաստատուած է գիշերային դասընթացք մը ուսուցչութեամբ հոգեւոր հովիւ Շահան քհնյ. Տէտէեանի: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի երեկոները ժամը 19էն 21: Բացումը այս Չորեքշաբթի :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գէորգեան Խաչիկ կամ Գէորգեան Քաջբերուն, կրնայ կոչուիլ նաեւ Զըլխատեան, մօրը անունը՝ Մուրատեան Նեկէր: Զինուոր եղած է ռուսական բանակին մէջ: Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել.— Տիկին Զարուհի Գասոյեանի, 9 Պուլվար Քազապլանքա, Սէնթ–Անթուան, Մարսէյլ 15րդ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, Place Saint-Sulpice

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վար–չութեան ներկայացուցիչը :

Գեղաարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ,

Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագի քառեակը :
Կ'արտասանէ Ընկեր ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ'երգէ ՕՐ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կէս գիշերին Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Օրուան խօսնակն է Ընկեր Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ
Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը(340 Պ. Շավ)

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին.— Ալիս Շահմիրեան, եւ Սահակ Տէրոյեան : Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:

Հանդէսը կը սկսի յայտարարուած ժամուն

ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ (Հոկտ. 30), երեկոյեան ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանի սրահը, Թէաթր Միւնիսիփալ : Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ Կը խօսին Ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱՉԵԱՆ եւ ՓՈՄԻԷ (փոխ – քաղաքապետ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

ԼԻՈՆ

Կիրակի (Հոկտ. 31) կէսօրէ ետք ժամը 15էն ուշ գիշեր, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Հայկանոյշ Կէնճեան, (արտասանութիւն), Տիկին Կարապետեան, Պետրոս Շաննաքեան, (երգ), Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի: Յովհ. Պէրպէրեան (նուագ): Հանդէսէն ետք խնջոյք :

Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կենդանի պատկեր: Երգ՝ Ասատուր Մաղաքեան եւ Վ. Ռստիկեան : Արտասանութիւն Հ. Զաքարեան, Յ. Մաթոսեան, Յարութիւն Այպիրեան : Ուղերձ Ֆ. Կ. Խաչի կողմէ: Մուտքը ազատ է

ՏԵՍԻՆ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) երեկոյ ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Կազմակերպութեամբ տեղական կոմիտէին, մասնակցութեամբ «Լազեան» խումբին, Նոր Սերունդին, Կապ. Խաչին եւ Հայ կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան :

Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսացի ընկերվարական անձնաւորութիւններ եւ քաղաքապետութեան ներկայացուցիչներ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Անժէլ Կարապետեան. խմբերգ Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի, կենդանի պատկեր: Պարեր Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդի խումբերուն կողմէ: Արտասանութիւն.— Օր. Օր. Բրաբիոն Տաստաղեան, Շաքէ Ղազարեան եւ պատանի Գառնիկ Սաղաթէլեան: Լուսարձակում նկարներու :

Մուտքը ազատ է

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ՝ Դեկտեմբեր 5ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին, Պար տիւ Կլոպ: Խիստ կարեւոր օրակարգ, շրջանի վարչութեան բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկաներու թիւնը մեծամասնութիւն կը նկատոի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանկէօ –Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 15ին ընկերուհի Պասմաճեանի բնակարանը, 95, Ավընիւ Արիսթիտ Պռիան, Քաշան: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի պարահանդէսը Մարսէյլի Ալհամպրա սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 4ին :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի իրիկուն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուսանողական Միութեան հերթական ժողովը այսօր Չորեքշաբթի, ժամը 20·30ին, Մըշակոյթի Տան մէջ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ VENDREDI 29 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10447

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.447

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սուլթան Մահմուտ Բ.ի օրով օսման – եան կայսրութեան մէջ սկսած բարեչրջան կոչուեցաւ իր որդւոյն ու յաջորդին՝ Ապտիւլմէճիտի օրով :

Այս վերջինը հազիւ դահ բարձրացած՝ 1839ին մեծ – եպարքոս Րէչիտ փաշայի քելաղրանքով հանդիսաւորապէս հրապարակեց Կիւլհանէի խաթթը Շէրիֆը, հիմը գնելով Թանզիմաթին (Բարեկարգութիւն) :

Այս հրովարտակով սուլթանը կը խոստանար, որ իսլամի եւ քրիստոնեայի իրաւունքը պիտի վերնայ, պետութիւնը պիտի երաշխաւորէ, առանց ցեղի ու կրօնի խտրութեան, օսմանեան բոլոր հպատակներու կեանքի, պատուի եւ ինչքի ապահովութիւնը :

Դիպի բարեկարգութիւն առնուած այս քայլերէն առաւելաբար օգտուեցան Պոլսոյ Հայերը : Ժ. դարու քառասունական թուականներուն օսմանեան մայրաքաղաքին մէջ ծայր առած էր «խաւար – եալ»ներու եւ «լուսաւորեալ»ներու պայքարը, որ պսակուեցաւ այս վերջիններու յաղթանակով :

1854 – 55ի Ղրիմի պատերազմի վրայ – ղոդային, նախ քան հաշտութեան խորհրդաժողովին Փարիզի մէջ դումարուելը, Ապտիւլմէճիտ 1856 Փետրուար 6/18–ին հրապարակեց բարեկարգութեան երկրորդ հրովարտակ մը , — խաթթը հիւմայունը, որ կը կրկնէր առաջինին տրամադրութիւնները :

Դաշնակիցները փոխանակ Փարիզի դաշնագրին մէջ մտցնելու բարենորոգման խոստումները, վստահութիւն ունեցան օսմանեան կառավարութեան նոր հրովարտակին վրայ :

1861ին մեռաւ սուլթան Ապտիւլ Մէճիտ : Իր եղբօր՝ Ապտիւլ Ազիզի օրով յետադիմական տարրերը հետզհետէ զօրացան եւ Թանզիմաթը պատմութեան ան – ցաւ : Այդ չրջանէն Հայոց չահը եղաւ Ազգային Սահմանադրութիւնը :

Սուլթան Ազիզի եղերական վախճանէն եւ Սուլթան Մուրատ Ե.ի կարճատեւ իշխանութենէն վերջ, օսմանեան կայսրութեան գահին վրայ բարձրացաւ Ապտիւլ Համիտ Բ., որ մեծ փորձանք պիտի բերէր Հայութեան գլխուն : Իր դահակալութեան (1876) յաղորդային պայթեցաւ 1877 – 78ի ռուսեւթուրք պատերազմը, որ վերջացաւ Թուրքիոյ չարաչար պարտութեամբ :

Ռուս բանակը Թրակիայէն իջնելով դէպի Մարմարա, կանգ առաւ Պոլսոյ արուարձան Սան Սթեֆանոյի առջեւ :

Պալքանեան ազգերը իրենց վերջնական անկախութիւնը ստացան Պերլինի 1878ի դաշնագրով : Իսկ Հայերուն տուին 61րդ յօդուածը, որ անորոշ բարենորոգումները կը խոստանար հայարնակ նահանգներուն :

Աթիկա պարզապէս Սուլթան Մէճիտի նպաթը Շէրիֆին կրկնութիւնն էր, — կեանքի, պատուի եւ ինչքի ապահովութիւն :

Այս յօդուածը ո՛չ միայն մեռեալ տառ պիտի մնար Ապտիւլ Համիտի գահակալութեան երեսուն երեք տարիներու ընթացքին, այլեւ արիւնարբու սուլթանը բանագործադրեց զայն՝ Հայոց ջարդերը կազմակերպելով :

Սուլթանները նենգամիտ քաղաքականութիւնը, մասնաւորաբար Ապտիւլ Համիտի բռնակալական դաժան վարչաձեւը պատճառ դարձան յեղափոխական կուսակցութեանց կազմութեան :

Հայրենասիրութիւնն ու ազատութիւնն էին գլխէ ուժերը մեր ազատագրական

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդի նիստէն ետք , կառավարութեան բանբերը յայտնեց թէ նախագահ տը Կոլ , Նոյեմբեր 4ին , ձայնագրատիպեալ ճառով մը պիտի յայտնէ ժողովուրդին իր որոշումը, նախագահական թեկնածուութեան համար :

Մինչեւ վերջին վայրկեանը , ծանօթ չէ նախագահին որոշումը, թէեւ չատեր կը խորհին թէ տը Կոլ թեկնածու է : Նկատի կ'առնուի նաեւ թէ նախագահը իր անուանակոչութեան օրը (Սէն – Շառլ) ընտրածէ խօսելու համար ժողովուրդին : Պատասխանելով Հասարակաց Շուկայի վերաբերող հարցումներուն, կառավարութեան բանբերը ըսած է :— « Եթէ Ֆրանսայի հետ Հասարակաց Շուկան կազմակերպելու ձեռնարկած մէկ կամ քանի մը կառավարութիւնները հաղորդագրութիւն մը ղրկեն մեզի այդ ուղղութեամբ , տրամադիր ենք քննելու եւ պատասխանելու » : Ելմտական նախարարը որ Լեհաստանէն կը վերադառնար , յայտնած է Ֆրանքֆուրտեան առեւտրական համաձայնագրին դլխաւոր կէտերը :

չարժումներուն, որոնք ծայր տուին Պերլինի վեհաժողովէն տասը տարի վերջ , երբ բացայայտ դարձաւ, որ բարձրագոյն Դուռը ո՛չ միայն մտադիր չէր բարենորոգումներ մտցնելու Թրքահայաստանի մէջ, այլեւ իր հայկական քաղաքականութեամբ կ'ուղէր արեան մէջ խեղդել Հայկական Դատը :

Մեր կուսակցութիւնները «արմենական, հնչակեան, դաշնակցական) հայրենասիրական ոգիով տոգորուած՝ ասպարէզ է – ջան, զէնքով ճեռք բերելու համար ինչ որ թուղթով կարելի չէր եղած իրագործել :

Ցոյներու, Սերպերու, Պուլկարներու , Յարատաղդիներու , Նոյնիսկ Լիբանան – գիներու օրինակը աչքի առջեւ ունենալով՝ մեր յեղափոխականները մեծ յոյսեր դրին օտարներու , մասնաւորաբար Անգլիոյ եւ «խաչապաչտ ռուս քեռի»ի օժանդակութեան վրայ :

Թուրքերը իրենց չարդի քաղաքականութիւնը արդարացնելու համար պատրուակ ծառայեցուցին — ու կը ծառայա – ցնեն տակաւին մինչեւ այսօր — Հայոց , այսպէս կոչուած, անդլիասիրութիւնն ու ռուսասիրութիւնը :

Օտարը չէջակցեցաւ մեզի : Չյարդեց իր խոստումները : Բարենորոգումներու ե – րաշխաւոր եղաւ ու երբեք չհետապնդեց անոնց գործադրութիւնը :

Ու 1912 – 13ի Պալքանեան պատերազմէն վերջ, երբ կրկին օրակարգի հարց դարձան հայկական բարենորոգումները , չատ ուշ էր արդէն : 1914ի ռուսեւթուրք ծրագիրը ակամայ ստորագրած էին ոճրագործ Իթթիհատի նախարարները : Քանի մը ամիս վերջ պատեհին զայն՝ Եւրոպացիներու քիթին խնդալով, երբ պայթեցաւ մեծ պատերազմը :

Յաջորդ տարին սարքեցին Մեծ Եղեռնը , պատմութեան մէջ չտեսնուած ցեղասպանութիւնը, ընդ միչտ թաղելու համար «բարենորոգումներ»ու ցաւոտ խնդիրը , որ 36 տարի զբաղեցուցած էր Բարձրագոյն Դուռը, զայն երբեք չլուծելու հաստատ մտադրութեամբ եւ յետին մտքով :

Մեր յեղափոխական կուսակցութիւնները «կեանքի , պատուի եւ ինչքի» ապահովութիւն կը պահանջէին ,— տարբական իրաւունքներ, զորս ամէն պետութիւն պարտաւոր է երաշխաւորել իր պաշտպանութեան ենթակայ քաղաքացիներուն :

Այս կարգ մը ճշմարտութիւնները ու – դեցինք յիշեցնել Հ. Ց. Դաշնակցութեան 75ամեակին առթիւ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Օր ը Օր թ ե

«ՀԻ՛Զ ԻՐԵՆ ԶԻ ՎԱՅԼԵՐ»

Հակասութեանց եւ տարօրինակու – թեանց դասական երկիրն է Ամերիկան — Արեւմտեան կիսագունդին այս երկիր Դրախտավայրը , որուն համար մեր Ա. – մերիկահայ եղբայրները կ'ըսեն·

— Ա՛ս է, ասկէ անդին ուրիշ աշխարհ չկայ, մի՛ փնտռեր··· Եղածը չեղածը աս է··· Աստուծոյ միւս ստեղծածներուն ականջ մի՛ կախեր ···

Երբ այս յայտարարութիւնը լսես, երբեմն կը խնդաս, երբեմն ալ կուլաս :

— Աւա՛ղ ալ տգիտութիւն կ'ըլլայ եղեր··· «Աստուծոյ միւս ստեղծածներուն ականջ մի՛ կախեր»··· Մեղա՛յ Աստուծոյ ···

Քանի ծանօթանաս Ամերիկայիդ, այնքան հեռու կը փախչի ան ձեզմէ :

— Հա՛, հիմա աղէկ մը կը ճանչնամ , ա՛լ, ուրիշ գաղտնի, ծածուկ երես չունի, կ'ըսես դուն ինծի :

Բայց, յանկարծ, դիմացդ կ'ելլեն կամ միտդ կուգան երեւոյթներ, որոնք ափ ի բերան կը ձգեն ինծ :

Ահաւասիկ քանի մը ևմոյշներ այդ եերեւոյթներէն: Կարեւորներ եւ անկարեւորներ : Երկրորդ խումբին պատկանողները այնքան յատկանշական, որքան ա – ոաջին խումբին պատկանողները:

×

Ազատութեան, ժողովրդավարութեան եւ հաւասարութեան հայրենիքն է Ամերիկան: Այդ մասին որեւէ տարակոյս ունեցողը ծուռ միտք ունի: Կամ ծուռ բերան :

Ամերիկայի մէջ, Քերթենիճելեցի Աւետիսն ալ կրնայ ըլլալ հաղթապետ ու ծերակուտական, երեսփոխան ու դատաւոր, ոստիկան ու պետական պաշտօնեայ, ուսուցիչ ու բժիշկ, փաստաբան ու գիտուն: Ի՛նչ որ ձեր մտքէն կ'անցնի :

Այս Աւետիսը իրեն պաշտօնակից կրնայ ունենալ Լեհաստանէն, Ափղանիստանէն, Չինաստանէն, Ռուսաստանէն եւ շատ մը ուրիշ — «աստան»ներէ եկած իրեն – պէսներ: Այսինքն ո՛չ – եաներ:

Օրէնքը խտրութիւն չի դներ : Ջեոէֆդ գործ մը կուգա՞յ — օ՛ն, անդր յառաջ :

Բայց, երբ կարգը կուգայ խափշիկին, խտրական ոգի կոչուած դեւը՝ փողոց կ'ելլէ իր ագռաւի կերպարանքով :

Հարաւային նահանգներուն մէջ, խափշիկը աւելի բիչ յարգ ունի քան Սպիտակին կատուն :

Խափշի՞կ ես — բուէ չես կրնար տալ : Խափշի՞կ ես— չես կրնար Սպիտակին թաղը տուն գնել : Խափշի՞կ ես — տղադ ու աղջիկդ չեն կրնար համալսարան մըտնել — որովհետեւ «չկրցան պատասխանել թէ գարեջուրի գաւաթին գլուխը քանի պղպջակ կայ» : Խափշի՞կ ես — չես կրնար Սպիտակին ճաշարանը ոտք կոխել : Խափշի՞կ ես —չես կրնար Սպիտակին հանրակառոյն ճամբորդել: Խափշի՞կ ես — չես կրնար ձեռքերդ Սպիտակին յատկացուած լուացարանը մաքրել: Աչքդ բա՛ց ու կարդա՛, ճայէ՛ ինչ կ'ըսէ պատր — « Ձերմակ այրերու լուացարան , Ձերբակ կիներու լուացարան , Խափշիկ այրերու լուացարան, Խափշիկ կիներու լուացարան» :

Այս է պատկերը խաղաղութեան ատեն :

Բայց , երբ թշնամին — երէկ, սեւ շապիկով , վաղը կրնայ հագած ըլլալ կաս – կարմիր կամ դեփ – դեղին շապիկ — Ընդբլ Սեմին դուռը կոտրելու փորձ կատարէ, ա՛լ հարցնող փնտռող չկայ թէ Սե՞ւ ես թէ Ձերմակ :

— Հրացանդ ուսդ, բալէ՛··· Ձերմակ, սեւ կուշտ կուշտի պիտի կռուիմ, հայրենիքը վտանգի , մէջ է··· Շատ մի՛ խօսիմ, բալեցէ՛ք ···

Գիտե՛մ, գիտե՛մ, վերջերս նոր օրէնք մը մշակուեցաւ — խափշիկ ու Սպիտակ իրարու հաւասար են, նոյնիսկ Հարաւի նահանգներուն մէջ : Բայց , գիտեմ նաեւ թէ այդ օրէնքը, տակաւին, խորդուբորդ բառերու կը զարնուի ու շատ նամբայ ունի կտրելիք :

Ի՞նչպէս կարելի է ներդաշնակութիւն հաստատել ա՛յս խտրական ոգիին եւ Սահմանադրական օրէնքով սահմանուած հաւասարութեան միջեւ :

×

Էչմիածնական թեմը եկեղեցի մը պիտի շինէր Քէմպրիճի ամէնէն ազնուապետական թաղամասին մէջ :

Գետինը գնեցին, յատակագիծը պատրաստեցին, կորկոտը հաւաքեցին: Նոյնիսկ , սկսան հողը փորել :

Յանկարծ , բողոք՝ դրացի եաճիներէն, որոնք վերէն վար կը նային ո՛չ – եաճիներուն վրայ : Ջտեսութիւն :

Դատ, դատարան: Արդարամիտ Ատեանը իրաւունք տուաւ Հայերուն եւ իրաւունք չտուաւ եաճիներուն: Կարծեմ, ըսել ուզեց ·

— Շինուելիքը եկեղեցի է, գիներտուն չէ ···

Եկեղեցին, հոյակապ շէնք մը , այսօր, իր գմբէթով կը տիրէ Դրացի մեծապատիւներու պարտէզներուն եւ տուներուն:

Ի՞նչպէս կարելի է հաշտեցնել «հիներու» այս օտարատեցութիւնը հաւասարութեան սկզբունքին հետ, որ հիմնաքարը կը Ամերիկայի ազատամիտ օրէնքներուն :

×

1952ին, երբ ընտրական պայքարը տեղի կ'ունենար , փոխ – նախագահութեան Հանրապետական թեկնածուն, Րիչըրտ Նիքսըն, համակարծիք գտնուեցաւ հոսանքի մը հետ, որ չէր կրնար հանդուրժել որ Հայերն ու Հրեաները քնակարան գնէին Ուոշինկթընի այսինչ աղայական թաղամասին մէջ :

Հրեաներն ալ բողոքեցին, մենք ալ բողոքեցինք: Նիքսըն կարկտան պատասխանով մը գոհացաւ :

Ի՞նչպէս կարելի է բացատրել Նիքսընի տարողութեամբ մէկու մը — եւ ուրիշ Նիքսըններու — այս մտայնութիւնը երկրի մը մէջ, ուր խաղաքացիին ազատութեան սկզբունքը արհայաբար կ'իշխէ :

×

Հիմա անցնինք անկարեւորներուն :

Ամերիկայէն աւելի գործնական երկիր ո՛չ կայ, ո՛չ ալ պիտի ըլլայ : Այսքան մը «Ամերիկացի»ութիւն ալ ինծմէ , անարժանաբար :

Բայց տեսէք ի՛նչ անգործնական բաներ կան :

Ամերիկայի մէջ, երկաթուղիի կայարանին անունը տեսնելու համար ··· հեռադիտակի պէտք ունիս: Կառամատոյցին երկու եզերքները, միայն երեխայ աչքով մեծ գիրերով, կ'երեւայ կայարանին անունը: Տեսար, լա՛ւ, չտեսար՝ վիճակդ ցաւալի է: Մանաւանդ եթէ չլսես — կամ չհասկնաս — պաշտօնեային տուած անունը · — Փուֆիփսի՛յ···

Ինչո՞ւ :

Փողոց մը կ'ունենայ, ընդհանրապէս , չորս անկիւն, իսկ իւրաքանչիւր անկիւն երկու կողմ: Կը սպասես — Եւրոպայէն եկած «խեղճ» մը ըլլալով — որ այդ ութերեսներուն վրայ ուր անուններ կարդաս:

Չկայ որ կարդաս : Միայն մէկ անգամ կայ, այն ալ մայրքին անկիւնը հաստատուած ծողի մը վրայ՝ մանրադիտակի տառերով :

Ինչո՞ւ :

Նպարավաճառը իր գետնախնձորն ու լոլիկը, իր սոխն ու սխտորը եւ իր պտուղները կը ծախէ մասնաւոր ամանիներու, տոպրակներու մէջ: Աւէն բան բանի մը մէջ է որ կը ծախուի: Բանի մը մէջ որ կը փաթթուի — եւ բանի՛ անգամ — յանախորդին յանձնուելէ առաջ :

(Շար·ը կարդալ 4րդ էջ)

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԲԱՐԵԿԱՄ ԷՄԻԼ ՎԵՐՀԱՐԸՆ

Պելժիան փոքր երկիր է, բայց մեծ արուեստագէտներ, գրողներ ու մտածողներ է ծնել՝ Ռեմպրանտ, Ռուբենս, Վան Տէյկ, Շ. տը Քոսթեր, Վերհարըն, Մեթերլինկ: Պելժիայի մասին խօսելիս Վերհարըն Բրուսովին ասել է. «Դա գեղեցիկ երկիր է, Բրուսով: Մի ասէք, թէ նա փոքր է: Պատմութիւնը նրան մեծ է դարձրել: Իւրաքանչիւր թիզ հողը նրա մէջ տասն անգամ աւելի մեծ է, որով հետեւ լեցուն է պատմական յուշերով»:

Վերհարընի հայրենասիրական, ցասումնալի երգերը լի են ատելութեամբ, զայրոյթով դէպի օտար նուաճողները, ճնշողները: Այդ մեծ հիւմանիսթն ու բանաստեղծը տեսաւ այն մեծ ողբերգութիւնը, որ ապրեց հայ ժողովուրդը 19րդ դարի վերջին ու 20րդ դարի սկիզբին եւ Անաթոլ Ֆրանսի, Ռոմէն Ռոլանի, Հանրի Պարպիւսի, Գէորգ Պրանտէսի եւ 20րդ դարի այլ առաջաւոր գրողների, գիտնականների, հասարակական ու քաղաքական գործիչների հետ միասին իր ձայնը բարձրացրեց ի պաշտպանութիւն հայ ժողովրդի:

Ոչ միայն իր ելոյթներում, յօդուածներում ու կոչերում, այլեւ իր բանաստեղծութիւններում ու պոեմներու նա արձագանգել է հայ ժողովրդի ծանր տառապանքներին: Խօլական ոճիրներով լի այն սպանդը, որ կազմակերպում էին Գերմանիան ու Թուրքիան, դառնօրէն ցնցեցին մեծ բանաստեղծին: Գերմանա-թուրքական հրոսակների դէմ նա չանթահարող տողեր գրեց:

1916 թուականին լոյս տեսաւ Էմիլ Վերհարընի «Ռազմի կարմիր թեւերը» պոեմների ու բանաստեղծութիւնների ժողովածուն: «Աղաղակ» բանաստեղծութեան մէջ Վերհարընը գրում էր.

Սա աղաղակն է մեր օրերի,
Որ սլանում է անհունօրէն աշխարհից
աշխարհ՝

Ատելութեամբ լի ...
... Նա հեծեծանքներով ու վշտով
անսահման

Իջնում է դանդաղօրէն Հայաստանին
արիւնոտ,

Ծուատում Մուշն ու Էրզրում, Սղերդ,
Պիթլիսն ու Վան ...

Իր պոեմներից մէկում Վերհարընը նկարագրում է այն հրէշաւոր վայրագութիւնները, որ տեղի էին ունենում Պելժիայում, Լեհաստանում եւ Հայաստանում: Սարսուռ են յառաջացնում բանաստեղծի այն տողերը, որ վերաբերում են Արեւմտեան Հայաստանում տեղի ունեցող իրադարձութիւններին:

«Օր – օրի ետեւից, եղերական արշալոյսերին ու վերջալոյսերին,— գրում է Վերհարընը, — ամենուրեք մոլեգին մը-ռընչում է միեւնոյն մրրիկը եւ Հայաստանում, եւ Լեհաստանում, եւ Պելժիայում, մրրիկ, որի կատաղութիւնը դաժանօրէն հրահանգուած էր նախօրօք, մրրիկ, որի սոսկումը չափուած ու ձեւուած էր վիրաւոր»:

Էմիլ Վերհարընը ծանօթ էր հայ մտաւորականութեան որոշ ներկայացուցիչներին, որոնց օգնութեամբ նա ուսումնասիրում էր հայ գրականութիւնն ու արուեստը, յատկապէս հին ու նոր շրջանի հայ բանաստեղծութիւնը: Վերհարընի հին ու լաւ բարեկամներից էր Արշակ Չօպանեանը:

Ծանօթանալով Փարիզում, 1904 թուականին Փիէր Քիյեառի յառաջաբանով հրատարակուած Արշակ Չօպանեանի «Կեանք ու Երազ» բանաստեղծութիւնների Ֆրանսերէն ժողովածուին, Էմիլ Վերհարընը հիացմունքի հետեւեալ նամակն է ուղարկում նրան.

«Թանկագին պոետ,

Հրճուանքով կարդացի ձեր բանաստեղծութիւնները: Դուք բազմազան էք, հրաբորբոք, հզօր, հեղահամբոյր, վըշտատանջ, լիրիկական, եւ մեր մայր Հայաստանի մասին ձեր գրած պոեմներն ունեն բարձր ու ողբերգական վեհութիւն:

Դուք ինչքա՛ն էք մոռացնել տալիս գեղեցիկ տողեր նրբահիւսողներին եւ անհասանելի կատարելութեան ձգտող տանտալոսներին:

Որքան աւելի վսեմ է տեսնել ձեր հոգու փոթորիկը, քան թէ հմուտ ու ճարտար մատներով գործուած մի սիրուն աշխատութեան հետաքրքրաշարժ տեսարանը: Դուք ազգի զաւակն էք, նրանք՝ կրթութեան ներկայացուցիչները: Շնորհակալ եմ, որ ինձ խանդավառեցիք: Էմիլ Վերհարընը»:

Երբ առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ Գերմանիան գրաւեց Պելժիան, Էմիլ Վերհարընը իր կնոջ հետ տեղափոխուեց Փարիզ: Այդ տարիներին էլ աւելի ընդլայնուեց Վերհարընի շփումը հայկական մտաւորական շրջանակների հետ: Յաճախակի հանդիպում էին Արշակ Չօպանեանն ու Վերհարընը եւ երկար, շատ երկար զրուցում իրենց ոտնահարուած ու յօշոտուած հայրենիքների՝ Պելժիայի ու Հայաստանի մասին:

Չօպանեանի նոր գրքի համար գրած յառաջաբան – նամակում Վերհարընը նրբօրէն նկատել է. «Ձեր գործն զգայնութեամբ ու երեւակայութեամբ է համակուած, սիրելիդ իմ բանաստեղծ, եւ ձեր երկիրը ձեր մէջ կը շնչէ: Դուք թարգմանեցիք շատ ժողովրդական երգեր ու շատ քերթուածներ, զոր հայ ժողովուրդը՝ եղերական օրերու մէջ կրկնելով, նուիրագործած է: Դուք գիտէք անոնց մէջ պարփակուած անձկութիւնն ու յուսաբեկութիւնը, ինչպէս որ ծանօթ էք ինչ – ինչ սիրոյ տաղերու քաղցրութեանը: Չկայ ձեր ազգին վերաբերող բան մը, զոր դուք իւրացուցած չըլլաք, այնպէս, որ մենք ձեր ձայնին մէջ կը լսենք ամբողջ ժողովուրդ մը, որ կը խօսի, կը սիրէ, կը տառապի, կ՚ոգեւորի, առանց, սակայն, երբեք մեռնելու»:

Պատերազմի ժամանակ Վերհարընը յաճախակի հրապարակային ելոյթներ էր ունենում գերմանական ռազմամոլների՝ Պելժիայում կատարած աւերածութիւնների, գազանութիւնների մասին: Իր այդ ելոյթներում նա միշտ անդրադառնում էր Արեւմտեան Հայաստանի կոտորածներին: «Հայաստան ու Պելժիա, եղերաբախտ ու անմահ ...», կրկնում էր նա: Մահուանից մի քանի օր առաջ Վերհարընը իր «Ռազմի կարմիր թեւերը» գիրքն ուղարկում է Չօպանեանին հետեւեալ մակագրութեամբ.

«Բարեկամ եւ պոետ Ա. Չօպանեանին, այն հաճոյքի համար, որ վայելեցի մի քանի անմոռանալի ժամեր անցկացնելով նրա յարկի տակ»:

Էմիլ Վերհարընի ողբերգական մահը մեծ արձագանգ գտաւ աշխարհի բոլոր ծայրերում: Ծանր կսկիծ է ապրում հայ մտաւորականութիւնը իր ազնիւ բարեկամի կորստի համար: Հայ մամուլի էջերում տասնեակ յօդուածներ են տպագրուում: Յուշերով հանդէս է գալիս Արշակ Չօպանեանը: «Մեծ բարեկամ մը կորսնցուց մեր ազգը,— գրում է Չօպանեանը :— Վերհարընը աւելի քան երբեք ջերմ ու սիրալիր համակրող էր դարձած մեր ազգին ու դատին, «Արեւելքի Պելժիայի» դատին: Տիեզերահռչակ անձնաւորութիւն մըն էր ան. իր հիացողները բազմաթիւ էին Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Իտալիայի, Ռուսաստանի, Գերմանիայի մէջ, հակառակ իր բռնած որոշապէս հակագերման դիրքին ... Իր քերթուածներէն մէկուն մէջ («Աղաղակը») ինչքան գորովոտ կերպով յիշատակած էր Հայաստանը, ես յոյս ունէի, որ ան քիչ յետոյ պիտի մղուէր գրել ամբողջ քերթուած մը ի պատիւ մեր հինաւուրց հայրենիքին: Պատերազմին աւարտելուն՝ հաշուեյարդարութեան ժամուն, այդ մեծանուն ու մեծասիրտ մարդը կրնար ու սիրով պիտի ուզէր օգտակար ըլլալ մեր դատին: Ողբանք այս մահը, եւ մեր նահատակուած արենակից մտաւորականներուն յիշատակին հետ՝ դառնասուգ յարգանքով պաշտենք այս մեծ քերթողին, մեծ հայրենասէրին ու մեծ բարի մարդուն յիշատակը»:

Հայ բանաստեղծներից Վերհարընի անուան հետ յաճախակի հոլովել են Յ. Յակոբեանի, Ե. Չարենցի, Սիամանթոյի, Վարուժանի անունները: Բայց դրանցից Վերհարընի պոեզիայի ոգուն, բանաստեղծական մտածողութեանը ամէնից մօտ է Սիամանթօն:

Հայ պոեզիայի մէջ բացառիկ տեղ ունի Դ. Վարուժանը: Նա եզակի այն հայ բանաստեղծներից է, որ կարողացաւ 20րդ դարի համաշխարհային պոեզիայի նուաճումները վարպետօրէն ընկալել ու ինքնատիպ ստեղծագործութիւններով, պատկերների իր նորաստեղծ ձուլուածքով հասնել այնպիսի վսեմ բարձրութեան, որ իր պայծառ անունը դրեց նորագոյն պոեզիայի մծագոյն վարպետների կողքին, վարպետներ, որոնց գրականութիւնը արժանի է յատուկ ուսումնասիրութեան: Երբ 1958 Փետրուար 9ին Կանտի համալսարանում մեծ հանդիսութեամբ բացուեց Դ. Վարուժանի յուշատախտակը, այդ հանդէսին ելոյթներ ունեցան եւրոպացի մի շարք նշանաւոր գրողներ, քննադատներ, գիտնականներ: Սորպոնի Արեւելեան լեզուների դպրոցի Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտին իր ելոյթում ասաց. «Վարուժանի տեղը համաշխարհային գրականութեան մէջ այնքան հեռու չէ այն տեղից, որ գրաւում է նրա նախորդ եւ Կանտի այս նոյն համալսարանն աւարտած Էմիլ Վերհարընը»:

Ահա այդ «համայն մարդկութեան բանաստեղծը» ճակատագրի բերումով դարձաւ հայ ժողովրդի դառն օրերի սրտագին բարեկամը, ազատագրութեան համար մարտնչող գալիք սերունդներին թողնելով իր ոգեշնչող պայծառ անունն ու գործը:

Էմիլ Վերհարընի բանաստեղծութիւնները գեղեցիկ թարգմանութիւններով հայ ընթերցողի սեփականութիւնն են դարձրել Յ. Յակոբեանը, Վ. Տէրեանը, Ե. Չարենցը, Ա. Չօպանեանը, Կ. Չարեանը, Ռ. Չարդարեանը եւ ուրիշներ: Նոր շրջանում յաջող թարգմանութիւններով հանդէս են եկել Ս. Տարօնցին, Վեսպերը, Պ. Սեւակը, Գ. Էմինը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՅՈՎՀԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ի՞ՆՉ ԿՈՒԶԵՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ԺԱՆ ԼԸՔԱՆԻԻԷ

Յարդ որոշ չէ տը Կոլի թեկնածութեան պարագան: Ներկայիս չորս պաշտօնական թեկնածութիւններ կան հրապարակի վրայ: Աջերու թեկնածու՝ Ժան – Լուի Թիքսիէ Վինեանքուռ, ձախերու թեկնածու՝ Ֆրանսուա Միթրան, եւ կեդրոնի թեկնածուներ՝ Մարսիլհասի եւ Ժան Լըքանիւէ:

Ստորեւ կը ներկայացնենք կեդրոնի

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Խնամակալուհին Երանուհու աջ կողմը նստեց նստարանի վրայ, մինչդեռ իշխանը ու Գողթունի աթոռներ առած, նրանց դէմը բազմեցան:

Նստած խօսում էին անկարեւոր եւ օտար նիւթերի վրայ. ընտանեկան երեկոյթ կլուբում, թատրոն, Տումանի կարգադրութիւնք: Երբ նրանք կը խօսէին, մի վրացի մուրացիկ կին՝ կարկտաններով ծածկեալ, կեղտոտ մի զգեստ հագած, գրկում մի երեխայ, խիտ եւ խռիւ մազերիցը սքօղեալ սեւ աչքերովը՝ ցաւագին նայելով, մօտեցաւ ողորմութիւն խնդրելու: Երանուհի այս տեսնելով, իսկոյն խնդրեց խնամակալուհուց փողի քըսակը, եւ մի հինգ ռուպլիանոց ամաչելով ու կարմրելով՝ մատոյց մուրացկանուհուն: Երբ այս վերջինը երեսը խաչակընքելով շնորհակալութեան աղօթք եւ օրհնէնք կը փսփսար, իշխանը ժպտելով եւ զգացուած՝ քաղաքավարի ընտանութեամբ ասաց Երանուհուն:

— Որքան բարի եւ ողորմասիրտ էք, օրիորդ ... — Ու յետոյ Գողթունուն դառնալով յարեց.

— Չեմ զարմանար օրիորդի առատաձեռն բարերարութեանը. նա դրանով ապացուցանում է ո՞ւմ դուստրը լինելը:

Գողթունի ուսերը բարձրացնելով, գլուխը խոնարհեցուց, եւ ձեռքերը բաց արաւ, իբրեւ թէ ասել կամենար մի կեղծ համեստութեամբ, թէ ինչ մեծ բան, մեր ամենիս պարտքն է այդպէս վարուել, ես անարժան եմ ձեր գովեստին:

Թէպէտ մի որեւէ մուրացկան աղքատի հինգ ռուբլի ողորմութիւն տալը սովորութիւն չէ եղած, եւ գուցէ շռայլ ցուցամոլութիւն դատէին տեսնողները, բայց ով որ լաւ ճանաչէր Երանուհուն եւ նրա բնականէն ողորմած սիրտը, իսկոյն կ՚ըմբռնէր, որ նա հինգ ռուբլին շնորհեց ոչ միայն մուրացկանին, այլ մի թշուառ մօր, յիշելով իր դժբախտ հանգուցեալ մօրը, որ իրօք նրանից շատ աւելի թշուառագոյն էր բոլորովին մի տարբեր վիճակի մէջ: Եւ այդ չնչին ողորմութեամբ, կարծես, ուզում էր բողոքել մարդոց թշուառութեան դէմ, մի չնչին յարգանք եւս մատուցանելով իր. սիրելի մօր յիշատակին: Իսկ մարդիկ, այդ բարի վարմունքը (բարերար ազա) հօրիցը ժառանգած համարեցին:

Սեպտեմբերի վերջերում երեկոները շատ ցուրտ կը լինին: Յերեկի քաղաքի մէջ տիրած բարեխառն եւ գաղջ օդը՝ արեւու մայր մտնելուց յետոյ՝ տեղի կը տայ շրջակայ լեռներից իջնող սառնութեան. ուստի իւրաքանչիւր ոք կը փութայ տուն վերադառնալ բաց ախորժակով, ուր տաք թէյը իրեն կը սպասէ:

Գողթունի իր ընտանիքով նոյնպէս պատրաստուեցաւ վերադառնալ տուն, կրկին եւ կրկին խնդրելով իշխանից, որ զիրենք պատուէ իր այցելութեամբը: Իշխանը լսելով Գողթունուն, տեսնում էր նաեւ Երանուհու երեսին անտարբեր սառնութիւնը: Տխուր քաղաքավարութեամբ շնորհակալ եղաւ, խոստանալով որ առաջին առթիւ կը փութայ օգտուել այդ հրաւէրից, եւ կուգայ անձամբ մատուցանել իր յարգանքն ու համակրութիւնը: Այս խօսքերը արտասանեց շեշտելով եւ վարանմամբ՝ կրկին Երանուհու երեսը նայելով, որ զգալի կերպիւ եւ ծանրութեամբ խոնարհեցնում էր: Իշխանը մի երկու վհատեալ քայլեր անելուց յետոյ՝ թոյլ կերպով գլուխը ծռեց, առանց այս անգամ խթանները միմիանց խփելու, այդ երաժշտութիւնը անհամաձայն էր սրտին տխրութեան հետ:

Եւ երբ Գողթունի ցած ձայնով կը յայտնէր Երանուհուն իր դժգոհութիւնը իշխանին արած սառն ընդունելութեան մասին, արդէն նա իր սպիտակ ձիուն վրայ շտապով հեռացել էր այն տեղից:

Դ.

Այդ երեկոն Երանուհուն համար շատ յուզեալ եւ տխուր անցաւ, ինչպէս շատ անգամ: Հայրը տանից դուրս էր գնացել ըստ սովորութեան, թէյ խմելուց յետոյ. իսկ նա մնալով առանձին իր խնամակալուհուն հետ, չէր կարողանում մինչեւ իսկ ըսել նրա միակերպ, այլ բարի սրտից բխած մխիթարական խօսքերը, որ սովորութիւն ունէր մի ձայնի վրայ արտասանել: Գիշեր բարի մաղթելով նրան, գնաց ու սենեակը առանձնացաւ. եւ անկողին մտնելով, առաւ իր պաշտելի հեղինակին՝ Շէյքսփիրի մի հատորը եւ սկսաւ կարդալ: Դիպուածով բացել էր այն էջերը, այն հրաշալի տեսարանը, ուր Լիր թագաւորը ճանաչում է վերջապէս իր սիրելի եւ անձնուէր դստեր՝ Գորտելիային, եւ գնահատելով նրա որդիական սէրը, օրհնում է նրան եւ լալիս: Հրաշալի ողբերգութեան այդ պատկերը միշտ խորին եւ բուռն տպաւորութիւն թողած էր նրա վրայ: Բայց այս անգամ անհուն եւ տարօրինակ հոգեկան յուզմանց մէջ գտնուելով, աւելի ուժեղ զգաց այդ տպաւորութիւնը, աւելի յափշտակիչ եւ վառ գոյներով հանդիսացան իր երեւակայութեան առջեւ, համակրելի եւ հայրասէր դիւցազնուհուն զոհաբերութիւնները, զրկանքները եւ հոգսերը:

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(12 Շար.)

քննդեպ ծանուցումներէն՝ Ժան Լըքանիւէ, որ իր ամառակէտները կը պարզէ «Օտոռա»ի աչ – քառատիկ Սերժ Կոուսարի: Յաջորդով նոյն աղբիւրէն քաղելով պիտի ներկայա – նայ աղբիւրէն քաղելով պիտի ներկայա – նայ Վինեանքուռ, Մէթրան, Ըլքենք Թիքսիէ –

Եւ սակայն, դպրոցականները պայուսակ չունին իրենց գիրքերուն ու տետրակներուն համար :

Ինչո՞ւ :

Շատ մը շքեղ պանդոկներու — նոյնիսկ բնակարաններու մէջ — բաղնիքին ելեկտրական լոյսին կոճակը հաստատուած է ... ձեղունը ուրկէ վար կ'իջնէ առասանը, զոր պիտի քաշես: Բայց, մինչեւ առասանին պոչը գտնես մութին մէջ, գլուխըդ քանի մը անգամ ասդին անդին կը զարնես ·

Ինչո՞ւ կոճակը դուռին աջը կամ ձախը չէ , պատին վրայ :

Ամերիկացին իր 50 – 60 – 80 էջնոց օրաթերթը կարդալ վերջացնելէ ետք, կը բռնէ կը նետէ մայթին եզերքը — հովին կեր — կամ փապուղիին քարափին վրայ:

Ինչո՞ւ աւելի շնորհքով բան մը չըներ:

Ամերիկացին պատառաքաղը կը զոր – ծածէ աջ ձեռքով , իսկ ձախ ձեռքն ալ կը պահէ գիրկը, սեղանին տակ: Ու դանակի տեղ — կամ դանակաբար — կ'օգտագործէ պատառաքաղին եզերքը :

Ինչո՞ւ :

Ամերիկա ինչո՞ւ ասոր – անոր ցոյց կուտայ իր հիւլէական ուժի «վառարան» – ները եւ ինչո՞ւ առաջուց կ'ըսէ թէ այսինչ օրը մէկը «վեր» պիտի ղրկէ :

Այս հարցումները ըրի Եանքի բարեկամի մը: Մարդը մտիկ ըրաւ եւ ըսաւ ·

— Իրաւունք ունիս ... Օտարները շատ, սուր աչք կ'ունենան, կ'ըսեն ... Ապրիք ...

Յետոյ, հարցարանս ներկայացուցի Չէքլէմպիչ գիւղացի Մոտոյին: Պատասխանեց ·

— Բարեկամ, հոս նայէ, եթէ դժգոհ ես մեր Ամերիկայէն, օդանաւին տեղը գիտես, ձեզ հոս պահող չկայ ...

Բայց, օդակայան վռնտուելէ առաջ հարցուցի ·

— Ինչո՞ւ ասս ձեր Ամերիկան Թուրքին ասչափ դրամ կուտայ, երես կուտայ ... Չէքլէմպին գիւղացի Մոտօն յիշեց որ Հայ էր: Վարդանի թոռ: Հառաչեց ու ըսաւ ·

— Ա'տ ըսէ, ատ ըսէ... Ի՛նչ գէշ բան է որ կ'ընէ ասս մեր Ընքըլ Սեմը... հի՛չ իրեն չի վայլեր ...

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Յ. Դ. տեղական կազմին նախաձեռնութեամբ, այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին

ՍԱՐԳԻՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

(Նահատակուած 1915ին)

ինչպէս նաեւ «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէութեան ողբացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը :

Ծաղկեփունջերու զետեղումը պիտի կատարուի մասնաւոր յանձնախումբի մը կողմէ :

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ դիւանը կը ծանուցանէ թէ տեղւոյս հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ողբացեալ դպրապետ ՍՈՒՐԷՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ :

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

×

Լա – Թուր տիւ Փէնէն Այրի Տիկին Մկրտիչեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի , այս Կիրակի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իր ամուսնոյն հանգուցեալ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ «ՆՈԹՐ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ»Ի ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Մարսէյլի հայ գաղութին 33րդ Ուխտագնացութիւնը դէպի «Նօթր Տամ տը լա Կարտ»ի սրբավայրը, տեղի պիտի ունենայ այս Կիրակի օր :

Նոյն օրը ժամը 9·30ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ եւ քարոզ :

Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայ ժողովուրդը :

ԱՅՑ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Այս Երկուշաբթի, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ այց մը կազմակերպուած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մտաւորականներու դամբարանը, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին եւ մասնակցութեամբ Գրողներու Միութեան :

Հաւաքուիլ Պանեէօ – Փարիզիէնի գերեզմանատան դրան առջեւ, Երկուշաբթի ժամը 4ին :

Հայ տարագիր մտաւորականութեան յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆրանս – Քիւլթիւռ կայանէն Վազգէն Կաթողիկոսի գահակալութեան տասնամեակ: Կը մասնակցին Տիկին Տոքթ. Արտէմիս Պօյաճեան, Պ. Պարէտ Բամպուքճեան եւ Էտուար Իւթիւճեան :

Ինչպէս նաեւ Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի եւ Սամուէլ Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտներու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԸ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

Arménie 1915

A GRENOBLE

Սալ տէ Քոնսէռ, *Շաբաթ Հոկտեմբեր 30, ժամը 21ին :*

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, տասներորդ տարեդարձն է գահակալութեան Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ Կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց : Այդ օր Ս. Էջմիածնայ եւ աշխարհի բոլոր Հայաստանեայց եկեղեցիներու մէջ կը մատուցուին հանդիսաւոր Ս. պատարագներ եւ կը կատարուին մասնաւոր աղօթք վասն արեւշատութեան Ամենայն Հայոց Հայրապետի եւ վասն անսասանութեան Հայաստանեաց առաք. Սուրբ եկեղեցւոյ :

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ եւս այս առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ եւ պիտի տրուի աւուր պատշաճի քարոզ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ Ծ. ՎՐԴ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

« Հայր Մեր»էն առաջ կը կատարուի հանդիսաւոր Հայրապետական Մաղթանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ֆիլոր եւ Նուրանի (Սթանոզցի) Զոմէզեան եւ իրենց մօրաքոյրները՝ Էսամ եւ Լուսաբեր: Փնտռողն է իրենց քոյրը՝ Հռիփսիմէ Փէքմէզեան (ծնեալ Զոմէզեան): Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Կատարինէ Գասպարեանի , Պուրճ – Համուտ, Պէյրութ, Լիբանան :

×

Շուշանիկ Գալուստի Յարութիւնեան կը փնտռէ Հրաչիկ Գալուստի Յարութիւնեան, ծնած 1912ին և կորսուած Բ. աշխարհամարտին: Տեղեկացնել Աբովեան թիւ 44, 2րդ յարկ, 4րդ սենեակ Երեւան, Հայաստան(Խորհ. Միութիւն):

×

Մկրտիչ Աբրահամեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Աբրահամ Մկրտիչի Աբրահամեան: Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել «Յառաջ»ին :

×

Ժիրայր Միքայէլի Սահակեան կը փնտրոէ իր մայրը՝ Հայկանուշ: Տեղեկացնել «Յառաջ»ին:

×

Անդրանիկ Ղազանճեան (Հալէպէն ներգաղթած) կը փնտռէ իր հօրը՝ Գրիգորի եղբայրը՝ Յակոբ Աւետիսի Ղազանճեան, (ծնած Այնթապ): Տեղեկացնել Ղազանճեանի, Նոր Արէշ 8 փողոց թիւ 62, Երեւան, Հայաստան :

×

Խաչատուր եւ Թագուհի Գրիգորեան կը փնտռեն իրենց զաւակը Սամսոն Տատուրի Գրիգորեան, ծնած 1918ին, Սիսիանի շրջանի Շէնաթաղ գիւղը :

Գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Սեդրակ Իսաջանեանի Հոթել «Արմենիա», Երեւան, Հայաստան :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս վեցերորդ թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը , Place Saint-Sulpice

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վար–չութեան ներկայացուցիչը :

Գեղաարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ , Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ ,

Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագի քառեակը :

Կ'արտասանէ Ընկեր ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Կ'երգէ ՕՐ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կէս գիշերին Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագախումբին :

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Օրուան խօսնակն է Ընկեր Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ

Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը(340 Պ. Շավ)

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներու եւ խումբերու ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ .Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին.— Ալիս Շահմիրեան, եւ Սահակ Տէրոյեան :

Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:

Հանդէսը կը սկսի յայտարարուած ժամուն

ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ (Հոկտ. 30), երեկոյեան ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանի սրահը , Թէաթր Միւնիսիփալ : Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ Կը խօսին Ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՓՈՄԻԷ (փոխ – քաղաքապետ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

ԼԻՈՆ

Կիրակի (Հոկտ. 31) կէսօրէ ետք ժամը 15էն ուշ գիշեր, Ազգ. Տան սրահը , 295 Ռիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Հայկանոյշ Կէնճեան, (արտասանութիւն), Տիկին Կարապետեան, Պետրոս Շաննաքեան, (երգ), Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի: Յովհ. Պէրպէրեան (նուագ): Հանդէսէն ետք խնջոյք :

Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կենդանի պատկեր: Երգ՝ Ասատուր Մաղաքեան եւ Վ. Ռստիկեան : Արտասանութիւն Հ. Զաքարեան, Յ. Մաթոսեան, Յարութիւն Այպիրեան : Ուղերձ Ֆ. Կ .Խաչի կողմէ:

Մուտքը ազատ է

ՏԷՍԻՆ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) երեկոյ ժամը 20·30ին Հ. Յ. Դ. Տան սրահը :

Կազմակերպութեամբ տեղական կոմիտէին, մասնակցութեամբ «Լաղեան» խումբին, Նոր Սերունդին, Կապ. Խաչին եւ Հայ կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան :

Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսացի ընկերվարական անձնաւորութիւններ եւ քաղաքապետութեան ներկայացուցիչներ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Անժէլ Կարապետեան, խըմբերգ Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի, կենդանի պատկեր: Պարեր Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդի խումբերուն կողմէ: Արտասանութիւն.— Օր. Օր. Բրաբիոն Տաաղեան, Շաքէ Ղազարեան եւ պատանի Գառնիկ Սաղաթէլեան: Լուսարձակում նկարներու :

Մուտքը ազատ է

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ՝ Դեկտեմբեր 5ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Մարսէյլի միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին , Պար տիւ Կլոպ: Խիստ կարեւոր օրակարգ, շրջանի վարչութեան բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկաներու թիւնը մեծամասնութիւն կը նկատոի :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանկէօ –Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ , ժամը ճիշդ 15ին ընկերուհի Պասմաճեանի բնակարանը, 95, Ավընիւ Արիսթիտ Պռիան, Քաշան: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ռոստոմ խումբի պարահանդէսը Մարսէյլի Ալհամպրա սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 4ին :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին :

Կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գէորգեան Խաչիկ կամ Գէորգեան Քաջբերուն, կրնայ կոչուիլ նաեւ Զըլխատեան, մօրը անունը՝ Մուրատեան Նեկէր: Զինուոր եղած է ռուսական բանակին մէջ: Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել .— Տիկին Զարուհի Գասոյեանի, 9 Պուլվար Քազապլանքա, Սէնթ–Անթուան, Մարսէյլ 15րդ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 30 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 30 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10448 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.448

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈՒՅՆ 75-ԱՄԵԱԿԻՆ

Եօթանասունհինգ երկարաձիգ տարի – նեու բեղուն ու հարուստ վաստակով բեռնաւոր, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այսօր դլուխը բարձր ու ճակատը բաց կը ներկայանայ համայն Հայութեան, որ ի սփիւռս աշխարհի,— Արարատեան դաշտէն մինչեւ արտերկրի խուլ անկիւնները ծուարած բազմութեանց ու բեկորներուն:

Երեք քառորդ դար առաջ է, որ Դաշնակցութիւնը կեանքի կոչուեցաւ իբրեւ կազմակերպուած ուժ՝ վերջ տալու համար հայ ժողովուրդի ստրկութեան եւ ստեղծելու՝ ազատ ու անկախ հայրենիք, իր պապերու պատմական հողերուն վրայ:

Ազատութի՛ւն եւ հող: Ասոնք եղան իր նշանաբանները իբրեւ գերագոյն նպատակ: Ու այդ նպատակին հասնելու իբրեւ միջոց ընտրեց զէնքը, յեղափոխութիւնը, անձնազոհութիւնը, մահը դիմադրաւելու վճռակամութեամբ:

«Մահ կամ ազատութիւն» կարգախօսը դրոշմեց իր սուրբ դրօշակին վրայ, որու հովանիին տակ լեռ բարձրացան իր անթիւ ու անհամար ականաւոր ու համեստ, անուանի ու անանուն հերոսները՝ իրենց կարմիր արեան գնով ազատութիւն շնորհելու համար հայ բազմաչարչար ու տարաբախտ ազգին:

Դաշնակցութիւնը հարազատ զաւակն եղաւ Հայութեան, անոր ազգային ու քաղաքական բաղձանքներուն իսկական արտայայտիչը:

Դաշնակցութեան գաղափարականը — սեփական հայրենիքին մէջ ազատ ու անկախ ապրելու կամքը — ծնաւ հայ ազգին հետ, 1890էն դարեր առաջ, անյիշատակ թուականի մը: Ա՛յն օրը՝ երբ Հայկ դիւցազն իր լայնալիճ աղեղի մէկ նետով դիտապաստ գետին տապալեց ամենազօր բռնակալ Բէլը:

Այդ գաղափարականը դարերով իբրեւ լուսաշող փարոս առաջնորդեց հայ ժողովուրդը, անոր ներշնչեց տոկալու, դիմադրելու եւ չյուսալքուելու անսասան հաւատքն ու աննկուն կամքը:

Շնորհիւ իր յոյսի, հաւատքի ու կամքի անյաղթահարելի ուժին, հայ ժողովուրդը քաջաբար կուրծք տուաւ իր հայրենիքին վրայ անվերջ խուժող փոթորիկներուն եւ վերապրեցաւ, հասնելով մինչեւ մեր օրերը:

Հայաստանի հողը ռազմադաշտ դարձնող աշխարհակալ ազգերը ընդմիշտ անհետացած են երկրագունդի քարտէսէն: Սակայն կայ ու կը մնայ հայ ժողովուրդը:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 75 տարի առաջ համադրեց Հայութեան հայրենաբաղձ ու ազատատենչ տարրերը իր դրօշին տակ: Անոնց տուաւ հաւատոյ հանդանակ մը, — ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի դաւանանքը: Հաւատարիմ մնաց այդ հանդանակին ու դաւանանքին, առանց կանգ առնելու զոհողութեանց առջեւ:

Շատ արիւն թափեց ազատութեան ճանապարհին վրայ: Զէնք դրաւ հայ շինականին ու արհեստաւորին ձեռքին մէջ: Իր շուրջ համախմբեց Հայութեան մտաւորական ընտրանին, — դրագէտ, բանաստեղծ, ուսուցիչ եւ հանրային գործիչ: Ասոնք արծարծեցին հայրենասիրութեան կրակը բռնակալ լուծի ենթակայ հայորդիներու հոգիին մէջ:

Դարաւոր դահիճը 1915 Ապրիլին իր առաջին հարուածը տուաւ մտաւորականութեան, մեծ մասամբ Դաշնակցական, դլխատելու համար Հայութիւնը, որպէսզի անպատիժ գործադրէ իր գիւային ծրագիրը:

Դաշնակցութիւնը, որ իր ստեղծման թուականէն՝ Սարգիս Կուկունեանի արշաւանքէն (1890) սկսեալ բազմաթիւ յեղափոխական ձեռնարկներով ուղած էր հասնիլ իր նպատակին,— Պանք Օթոման, Խանասոր, Հայ – թաթարական կռիւներ, Եըլտըզի ռումբը, հայդուկային կռիւներ, եւայլն —, փոխ –վրէժի դիմեց, սահմանէն անդին, կովկասեան Հայաստանի մէջ կազմակերպելով կամաւորական զօրագունդեր, իր քաջ խմբապետներու եւ զեկավարներու հրամանին տակ:

1918ի մայիսեան կռիւներուն Հայու վրէժխնդիր բազուկը ծունկի բերաւ դահիճը Արարատեան դաշտին մէջ: Իրականացաւ Հայուն դարաւոր երազը: Հայրենի հողերու մէկ մասին վրայ ստեղծուեցաւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որ հանդիսաւորապէս ճանչցուեցաւ յաղթական դաշնակիցներէն:

Երեսուն ամիս շնչեց անկախ Հայաստանը՝ Դաշնակցութեան զեկավարութեամբ:

Հարաւէն ու Հիւսիսէն փչող սառնաշունչ հովեր քանդեցին Հայաստանի անկախութիւնը: Սակայն մնաց կորիզը, որ կանգուն է այսօր ու կը պահուի՝ եկուորներուն աւանդ ձգուած սահմաններուն մէջ: Ո՛չ մէկ թիզ հող աւելցած է Հայաստանի վրայ, 45 տարիէ ի վեր: Սրբագրուած չեն նոյնիսկ ներքին սահմանները:

Տարագրութեան մէջ Դաշնակցութիւնը արթուն պահակն է հայկական մշակոյթին եւ նուիրական աւանդութեանց: Մեծ է իր առաքելութիւնը ազգապահպանման մարզին մէջ, իբրեւ զեկավար ցիրուցան բազմութեանց:

Հաւատարիմ իր հաւատոյ հանդանակին, աննկուն պաշտպանն է հայկական դատին, պահանջատէր է մեր բռնագրաւուած հայրենի հողերուն, որոնց ամէն մէկ թիզը շաղախուած է Հայու արիւնով:

Իր 75ամեակին առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր հայրենաշունչ ողջոյնները կը զրկէ Հայաստանի մեր հայրենակիցներուն, որոնք 45 տարիէ ի վեր իրենց քրտինքով կը վերաշինեն հայրենիքը, հակառակ բոլոր դժնդակ պայմաններուն:

Հոգեկան անհուն գոհունակութեամբ կ՛արձանագրէ այն յուզիչ ու մխիթարական փաստը, որ նորահաս սերունդը տոգորուած է հայրենասիրական ջերմ զգացումներով: Եւ ապագային կը նայի պայծառ հեռանկարներով, աչքերը յառած յաւիտենական Արարատէն անդին, ուր մեր բռնագրաւուած հայրենի հողերը կը շարունակեն մնալ «թշուառ ու անտէր, մեր թշնամեաց ոտնակոխ»:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

ՏԷՄԻՐԵԼԻ ԳՈՐԾԸ ԴԺՈՒԱՐ Է

Ատալէթի յաղթական պարագլուխը կազմեց Թրքական նոր դահլիճը: Սիւլէյման Տէմիրել, որ այսօր վարչապետը կը դառնայ Թուրքիոյ, դէմք մըն է որ դրեթէ անծանօթ էր տարի մը առաջ: Բընիկ Իսլամքոյցի, 42 տարեկան այս թեքնիսիէնը, քաղաքական ասպարէզի պատրաստուած չէր, Մենտէրէսն էր սակայն որ զինքը առաջ քշեց եւ այդ էր նաեւ պատճառը, որ յետագային ընտրուի Ատալէթի նախագահ: Իր դահլիճին մէջ, կազմուած միայն իր կուսակիցներով, չէ առած նոյնիսկ Ատալէթի ծայրայեղ հոսանքէն անդամներ: Այս պայմաններու մէջ կը կարծուի թէ բաւական դժուարութեանց պիտի բախի: Ընտրական պայքարի ընթացքին իսկ, բաւական արդիականացում ցոյց տուած է, պտըտելով իր կնոջը հետ, ինչ որ սովորական երեւոյթ մը չէ Թուրքիոյ համար: Երբ Մոնտի աշխատակիցը դիտել տուած է իրեն թէ Անգարայէն յիսուն քիլոմեթր հեռու կարելի է տեսնել գիւղեր որոնք այնքան յետադէմ են որ կը թուի թէ ոչ մէկ կապ ունին աշխարհի յեղաշրջման հետ, Տէմիրէլ պատասխանած է.— «Մոմ տիպինէ ըշըք վերմէզ» ինչ որ Լը Մոնտ կը թարգմանէ մոմը իր հիմը չի լուսաւորեր:

Թրքական նոր կառավարութեան մէջ, արտաքին նախարարութիւնը յանձնուած է Իշան Սապրի Կաղլայանճիլի: Ջնջուած է փոխ – վարչապետի պաշտօնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ, Խորհրդային Միութիւն մեկնելէ առաջ, Օրլիի մէջ, յայտարարեց լրագրողներուն. «Այս ճամբորդութիւնը մաս կը կազմէ կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան ծրագրին: Ֆրանսա կը ջանայ տակաւ բնականոն դարձնել Արեւելեան Եւրոպայի հետ իր յարաբերութիւնները»: Խորհրդային իմ խօսակիցներուս հետ, շարունակեց նախարարը, «պիտի շօշափենք այժմէական բոլոր հարցերը, որոնց կարգին անշուշտ նաեւ Գերմանիոյ հարցը, որուն լուծումը բաղձալի է ի շահ Ֆրանսայի թէ խաղաղութեան: Կը խորհիմ թէ շատ օգտակար պիտի ըլլան մեր հանդիպումները, որովհետեւ Եւրոպայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ յարաբերութիւններու բնականացումով է միայն որ կրնայ Գերմանիոյ հարցը իր լուծումը գտնել, հարց մը՝ որ Ֆրանսայի չափ կը մտահոգէ նաեւ Խորհ. Միութիւնը»: Քուվ տը Միւրվիլ Մոսկուա հասաւ Հինգշաբթի, ժամը 17 – ին: Հինգ օր պիտի մնայ Խորհ. Միութիւն, պիտի երթայ մինչեւ Սոչի տեսնուելու համար Միկոյեանի եւ Կոսիգինի հետ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ Ուրբաթ առտու ժամը 3ին քուէարկեց 1966ի պիւտճէն 148ի դէմ 287 ձայնով:

ՌԻՕ ՏԷ ԵԱՆԵՐԻՈՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն Քասթելօ Պրաքոյի ձեռք առած բացառիկ միջոցները իրարանցում չեն ստեղծած: Ծանօթ է որ Պրանքօ «արտակարգ օրէնք» մը հռչակեց որ բացարձակ իրաւասութիւններ կուտայ իրեն երկու տարուան համար: Ուսանողներն են միայն որ քանի մը ցոյցեր կատարած են՝ իսկ իրաւաբանական համալսարանի ուսանողները գործադուլ որոշած են մինչեւ Նոյեմբեր 15: Պրանքօ լուծեց նաեւ բոլոր կուսակցութիւնները:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼԻ դիտել տրուած է որ իր ճառը պիտի արտասանէ «Սուրբ Շառլ»ի օրը, Նոյեմբեր 4ին: Ի պատասխան Նախագահը ըսած է. «Ես չէ որ Նոյեմբեր 4ը ընտրած եմ Ս. Շառլի տօնին համար»:

ԻՆՏՈՆԵՋԻՈՅ բանակն ու համայնավարները ճակատ ճակատի կը կռուին Ճավայի մէջ եւ վախ կայ որ քաղաքացիական պատերազմը բռնկի ամբողջ երկրին մէջ: Ճավայի մէջ պատերազմական վիճակ հռչակուեցաւ. «այդ շրջանին մէջ Համայնավար Կուսակցութեան ստեղծած սարսափի մթնոլորտին պատճառով», յայտարարեցին Ճաքարթայի պաշտօնական իշխանութիւնները: Կ՛ենթադրուի թէ Ճավայի կեդրոնը ապաւինած են համայնավար զեկավարներն ու Սեպտեմբեր 30ի պետական հարուածին հեղինակ բանակին ըմբոստները:

ԹԻՔՍԻԷ – ՎԻՆԵԱՆՔՈՒՌ հիւրը եղած է խորհրդարանական մամուլին: Անդրադառնալով այլ թեկնածութեանց, նշանաւոր տրիբունը յայտարարած է.— «Մարդկային մարմինը աջ մը եւ ձախ մը ունի եւ մէջտեղը՝ լանջոսկրը (սթերնում) կայ եւ կ՛ըսուի թէ միայն փռնգտալու կը ծառայէ: 1945էն ի վեր կը փռնգտանք»: Լիլի մէջ, Միթրան մամուլի ասուլիս մը տուած է: Եւրոպայի մասին, Զախի թեկնածուն շեշտած է.— «Եւրոպայի համար, վերապրելու միակ միջոցն է քաղաքական իշխանութիւն մը տալ: Մենաշնորհներու Եւրոպայէ մը խուսափելու միակ ձեւն է ժողովուրդներու Եւրոպան կառուցանել»:

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՄԷՐԻ Փարիզ այցելութեան առիթով Զօր. տը Կոլ նամակ մը ուղղած է Նասրի: «Զափազանց ազդուած եմ զիս Եգիպտոս հրաւիրող ծեր սիրալիր առաջարկին համար, զոր փոխանցեց մառեշալ Ամէր, բնականաբար շատ ուրախ պիտի ըլլայի ընդունելով ձեր հրաւէրը, եթէ երբեք ներկայ պայմանները չարգիլէին զիս որեւէ ձեւի յանձնառութիւն ընդունելու», կը գրէ Հանրապետութեան Նախագահը:

ՉԸՐՉԻԼԻ բնակարանը աճուրդով ծախուած է առջի օր: Աճուրդը բարձրացած է 102·500 անգլիական ոսկիի: Գնած է իր մէկ բարեկամը՝ Սիմփսըն:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ, եղանակին համաձայն անսովոր տաք կ՛ընէ: Հոկտ. 26ին ջերմաչափը 20 աստիճան էր, բայց անձրեւը կը շարունակուի Օտի շրջանին մէջ, մեծ վնասներ պատճառելով:

Հ. Յ. Դ.

1) Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այն ուժն է, որ ճգնեցաւ խուրձի մը վերածել ցիր ու ցան կայծեր, եւ մէկ դրօշի տակ համախմբել նախ փոքրաթիւ խումբեր, յետոյ ամբողջ բազմութիւններ: «Ազատութիւն կամ մահ»:

2) Դաշնակցութիւնը այս նստակեաց եւ կորաքամակ ժողովուրդէն արտադրեց — ու զարգացուց — սերունդ մը, ընդունակ սուր եւ հրացան գործածելու նոյնքան ճարտարութեամբ եւ գիտակցութեամբ, որքան խոփն ու արօրը: — «Ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման»:

3) Դաշնակցութիւնը դաշտերէն եւ լեռներէն դէպի քաղաք փոխադրելով ազատութեան հանգանակը, գործի վերածելով երգերն ու հառաչանքները, արշաւելով «ընդ հուր եւ ընդ սուր», յաջողեցաւ միս ու ոսկոր դարձնել վերացական գաղափար մը.— Ազատութիւն եւ հայրենիք:

Եւ տարիներ ետք ալ կը քալէ նոյն ճամբէն: Զարաչար տանջուած, բայց աննընկուն: Հայ ժողովուրդի կիսուն հետ կորսնցուցած իր ալ ազնուագոյն կէսը, բայց նորէն պատնէշին վրայ. հալածական՝ հայրենիքի մէջ, բայց խոր, անկորընչելի ակօսներ ձգած ետին:

Ձեռնաթափ՝ իր իսկ ձեռքով ձեւաւորուած պետութեան իշխանութենէն, բայց շրջապատուած գուրգուրանքով եւ յարանուն բազմութեամբ՝ աշխարհի որեւէ մասին մէջ, եւ միշտ գործօն:

«ԴՐՕՇԱԿ»

×

Երբ կ՛ասուի *Միացեալ Հայաստան*, այդ կը նշանակէ՝ ան (Դաշնակցութիւնը) չի ընդունի իւր տան, իւր հայրենիքի բաժանումը, որի կողմէն լինի: Կը նշանակէ իւր ամբողջական երկրի տէրը կ՛ուզէ լինել:

Երբ կ՛ասուի *Անկախ Հայաստան*՝ այդ կը նշանակէ, որ ան իրան այնքան հասուն կը համարէ, որքան այլ անկախ պետութիւններ եւ որեւէ խնամակալութեան կարիքը չունի:

Երբ կ՛ասուի *Ազատ Հայաստան*, այս կը նշանակէ թէ ինքն է որ կ՛ուզէ իւր ուղեգիծը, իւր ճակատագիրը որոշել եւ կը ժխտէ բռնադատուած վարդապետութիւնները եւ պարտադրուած կարգերը:

ՌՈՒԲԷՆ

Սիրտ, Միտք եւ Բազուկ

Հ. Յ. Դ.— Սիրտ, Միտք եւ Բազուկ : Արդէն 57 տարեկան, բայց միշտ առոյգ եւ տոկուն :

Ո՞ւր է զաղանիքը իր յարատեւութեան : Իր մշտաղալար երիտասարդութեան :

Երդի մը մէկ տողը չատ բան պիտի բացատրէր .— « Մենք անկեղծ դինուոր ենք» :

Սիրտը տրոփեց : Միտքն ըմբռնացաւ բարկաճայթ : Եւ բազուկը պատգամեց .— Զարկ, երբ կ'ուզեն թնդել, տրորել քեզ :

Այնքան բախտաւոր ազգերու մէջ, հա – րիւրապատիկ աւելի հզօր կազմակեր – պութիւններ իրենց ցիրուցան : Ուրիշներ ծիւրեցան կաթուածահար : Ուժասպառ :

Դաշնակցութիւնը ահա միշտ աչխոյժ եւ զործօն : Մինչեւ անգամ օտարութեան մէջ : Լեռներով եւ ծովերով հեռու՝ հայ – բեկիքէն :

Գաղտնիքը , — պարզապէս այն որ մնաց հաւատարիմ այս ժողովուրդի տեն – չերուն, ինչպէս տառապանքներուն : Մա – նաւանդ որ այդ հիւթը քաղած է եւ կը քաղէ ոչ թէ դուրսէն, այլ ներսէն : Բուն իսկ աղբիւրէն :

Դաշնակցութեան ճիղն եղաւ արթնցնել, արժեցնել ձիրքը, որոնք թմրած, ան – ճանաչելի զարձած էին : Եւ սրբել ա – բառները, որոնք ծաղկաւեր դիմագիծ մը տուած էին այս ժողովուրդին :

Ամեհի երկունք մը այդ ճիղը : Ցանուն ազատութեան եւ հայրենիքի :

Դաշնակցութենէն չատ առաջ, ինչպէս անոր հետ զուգընթաց, մարդիկ, խմբ – բակցութիւններ խանդավառուեցան նոյն առաջադրութիւններով : Եւ այսօր կան ուժեր, որ նոյն ճամբան կը փորձեն , ի – րենց կաթը ծծելով օտարին սինկքէն :

Բայց, Դաշնակցութեան դերն ու հը – մայքը պիտի մնան ինքնուրոյն : Անբաղ – դատելի : Նոյնիսկ ամէնէն սովորական երեւոյթներուն մէջ :

Դուք ո՞ւր կրցած էք տեսնել այն հո – սուն, ինքնածին խանդավառութիւնը՝ որ կ'ալեկոծէ բազմութիւնները, երբ կը հա – մախմբուին ոտնելու համար դաղափա – րական յաղթանակ մը : Նոյնիսկ երբ ափ մը ընկերներ են, համեստ սեղանի մը չուրջը :

Դուք ուրիչ տեղ տեսա՞ծ էք այդքան խոր հաւատք եւ յարատեւութիւն, յանուն հայրենիքի ազատութեան որքան Դաշ – նակցութեան շարքերուն մէջ : Մինչեւ իսկ երբ հորիզոնը մգոտ է եւ մարդիկ վայ – րերան կանչեր կ'արձակեն :

Գետին մէկ ա՞փը միայն անցած ես : Ոչինչ : Բաց թեւերով եւ լողա : Վաղը կը հասնիս միւս ափը :

Այն ո՞ր ուժն էր որ կարգապահու – թեան, խորհելու եւ գործելու եղանակ – ներ տրվեցուց անհամար բազմութեանց : Ոչ միայն իր շարքերուն, այլ եւ աւելի հեռուն : Մինչեւ ուր որ կը հասնէր իր չունչը :

Եւ այդ կարգապահութիւնը կը բխի դիտակցութենէ : Երբեք՝ աւելի հզօր կամքի մը հպատակելու տարկութենէն :

Այդ կարգապահութեան հետ միս ու ոսկոր զարձաւ ուրիշ առաքինութիւն մը, — զաղտնապահութիւն : Հրաչք՝ ժողո – վուրդի մը մէջ որ իր չուքէն կը դողար :

Թանկագին յատկութիւն մը եւս որ զարգացաւ չնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցու – թեան,— Անձնուիրութիւն :

« Թէ մէկ անձնուէր մարդ ունենա – յինք » :

Մէկը զարձաւ տասը : Բարձրացաւ հա – րիւրի : Հազարի : Ամբողջ բազմութիւններ պատրաստ՝ կրակը նետուելու :

Այդ անձնուիրութեան ոգիէն ծնաւ այն յեղափոխական վճռականութիւնը, որ մինչեւ այսօր ալ չնչա եւ զոյն կուտայ Դաշնակցութեան միջոցաւ կատարուած զործերուն : Ոչ մէկ տատանում, երբ ար – ձակուած է վճիռը :

Եւ վերջապէս արծարծում, ծաւալում առնական, մարտական առաքինութենէ :

Զօրանոցներու դինուորներէն չատ ա – ռաջ, Դաշնակցութեան ֆէտային էր որ տրվեցուց զարնելու դիտութիւնը , ի

«ԿՏԱԿՆ ԷՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ»

(ԳՐԵՑ ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ)

Ահաւասիկ Օրուան դիրքը :

Պատմութիւնը այն հերոսական դար – ձին, ըսէք աստուածային վրէժխնդրու – թեան, որու լծուած էին խումբ մը երի – տասարդներ, դինուորեալ մանկունք Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Թէհլիրեան եւ Թորլաքեան պատմեցին իրենց Յուշերը : Այժմ հրապարակ կու – գայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրէժխնդ – րական բանակին կրտսերադոյն դինուո – րը, ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ, որ իր օրհ – նեալ ձեռքով զետին փռեց հինգ հրէշներ, բայց երբեմ չձերբակալուեցաւ : Ահա թէ ինչու հայ ժողովուրդին ծանօթ չէ այս քաջին անունը :

Երբ առաջին աչխարհամարտը ծագե – ցաւ, Թուրքը ուղեց միանգամ ընդ միշտ արմատախիլ բնաջնջել Հայութիւնը հայ – կական բարձրաւանդակին վրայ, մինչեւ բիւթանական աչխարհ, մինչեւ Կիլիկիա : Հայութենէն հեռք չթողուլ այն երկրին վրայ, ուր եկած թառած էր ինք , Թուր – քը, ընկերիկ արարած, մոնկոլեան վի – ժուկ, զազրաբերան եւ պղծաչուրթն, մա – րա՛ր :

Արեւմուտք զրաղած էր մահու կենաց պայքարով մը, — Թուրքը, կռնակը Գեր – մանիոյ տուած, ինքզինք ազատ զգաց ի կատար հանելու իր հրէչային ծրագիրը : Եւ իբր թէ ռազմաճակատը ապահովու – թեան մէջ դնելու նպատակաւ, տեղահա – նութեան հրահանգով մը՝ ձեռնարկեց ամէնէն հրէչային արարքին ,— ազգաս – պանութեան, հայասպանութեան :

Աչխարհ ցնցուեցաւ պահ մը : Մեծ պե – տութիւնները, անոնք որ դեռ մարդկօրէն համակիր կը մնային Հայոց, ազդարա – րութիւն մը ուղղեցին Թուրքիոյ , թէ պիտի դատեն կատարուած արարքը՝ երբ վերջ դտնէ պատերազմը :

Թուրքը , չնականօրէն, ծաղրեց ազդա – բարողները եւ չարունակեց իր ոճրագոր – ծութիւնը :

Այս անգամ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը , իր կարգին, ազդարարութիւն մը ուղղեց Թուրք կառավարութեան թէ պիտի պատ – ժէ այս աննախընթաց վայրագութեան պատասխանատուները :

Թուրքը , չնականօրէն, ծաղրեց զգա – եալ եւ չարունակեց իր բարբարոսու – թիւնները :

Իր ամբողջ արարքը ծանօթ է մեր պատմութեան մէջ Ապրիլ Տասնեւմէկ

խնդիր ինքնապաչտպանութեան եւ ազա – տութեան :

×

Այս հիմնական արժանիքները զժուար թէ դիմանային ժամանակի աւերներուն եւ օտարութեան խաչերուն, եթէ Դաշ – նակցութիւնը քալած ըլլար միակողմա – նի, փոխանակ հետապնդելու բոլոր ըն – դունակութեանց ներդաշնակ զարգացու – մը :

Բուն մշակոյթի ճակատէն դուրս, եթէ այսօր ունինք քաղաքական զրականու – թիւն, իսկական յառաջապահը՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է :

Ամէնէն տմարդի հակառակորդն ալ պի – տի չկրնար ժխտել այս իրողութիւնը :

Դաշնակցութեան քննական միտքն էր որ , սատանելով Հայաստանի լեռներէն ու զաչտերէն մինչեւ միջազգային պողո – տաններու լարիւրինթոսը, վերլուծելով , պրպտելով, աքնելով եւ ի հարկին սատե – ծագործելով , այս ժողովուրդը վարժե – ցուց քաղաքական մտածողութեան :

Եւ զարձեալ Դաշնակցութեան ոգին էր, որ արու եւ մչտանորոգ հիւթ մը հո – սեցուց զրականութեան՝ ինչպէս հրապա – րակագրութեան մէջ :

Դաշնակցութեան լեզուն անգամ տենդ եւ ուժ, դիտութիւն եւ չնորհք կը հոսի , դրքի եւ թերթի մէջ, թէ բեմերու վրայ :

... Երիտասարդ ընկեր, որ Դաշնակ – ցութեան Օրը կը ոտնես այսօր, անչուշտ պիտի հպարտանաս այս արժէքներով : Բայց, զգոյշ : Զրկայ որ թմրիս անցեալ փառքերով :

Հաւատք եւ յարատեւ ճիդ, որպէսզի բան մըն ալ դուն աւելցնես անոնց վրայ , իբրեւ նոր սերունդ :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

1947

անունով : Այսպէս նախ կորսնցուցինք մեր մտաւորականութիւնը, յետոյ անտէր ժողովուրդին մէկ հսկայ զանգուածը : Եւ երբ վերջացաւ պատերազմը, վերապ – րող որբերու եւ դպրթականներու բազ – մութիւնը աղգային սուգ հռչակեց այն առաջին օրը՝ երբ սկսած էր Ապրիլեան ողբերգութիւնը, ողբաց իր մեռելները՝ « ժողովուրդին կէսը միւս կէսին յու – ղարկաւորը դարձած » ինչպէս կ'ըսէր մեծ խմբագրապետը, Շ. Միսաքեան, Շիշլիի ազգ. զերեզմանատան մէջ: Եւ սպասեց որ պատժուին ոճրագործները :

Մեծ պետութիւնները, որոնք ազդարա – րութիւն ուղղած էին Թուրքիոյ, ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ցոյց տուին արդարու – թեան հաստատման մասին :

Ամէնուն ակնարկը, այն ատեն, ուղ – ղուեցաւ դէպի Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը : Եւ օրհնեալ դինուորեալ մանկունքն Հ. Յ. Դաշնակցութեան , ֆէտայիներու երկ – րորդ սերունդը, եթէ կ'ուզէք՝ նոր ֆէ – տայիները, նետուեցան հրապարակ : Դաշնակցականի ատրճանակն էր զարձ – եալ որ սկսաւ խօսիլ : Շարժեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրիժառու ձեռքը : Այս անգամ ոչ թէ լեռներուն վրայ, այլ քա – ղաքներու մէջ, քաղաքակիրթ մարդկու – թեան քթին տակ : Գնդակ որոտաց ... ինչպէս կ'ըսէ Դաշնակցական երդը :

Սկսաւ զործել Հ. Յ. Դաշնակցութիւ – նը, պարծա՞նք Հայութեան :

Եւ իբարուետեւէ դեմին փոուեցան ա – րիւնաբբու Թուրք չուները Հռոմի մէջ , Պերլինի մէջ, Պոլսոյ մէջ, նոյնիսկ Թիֆ – լիզի մէջ, Զեկային չէնքին առջեւ: Թըր – քական արիւնով ներկուեցան եւրոպական մայրաքաղաքներու փողոցները :

Իբար անցան արեւմտեան քաղաքա – կի՛րթ, բարեխի՛ղճ, մեծասի՛րտ պետու – թիւնները : Ի՞նչ, « թանկագին» Թուր – քերը կը ջարդուի՞ն: Կարելի՞ բան է, մի – թէ կարելի՞ է թոյլատրել :

Բայց չէ՞ որ իրենք հանդիսաւոր ձեւով խոստացած էին պատժել այդ ոճրագործ – ները: Մոռցա՞ն, ուրացա՞ն իրենց ազդա – րարութիւնը ,— առաջին փաստ իրենց անպատիւ ընթացքին :

Եւ հաւաքեցին բոլոր պատասխանատու Թուրքերը, բոլոր ոճրապարտ Իթթիհա – տականները եւ տարին ... Մալթա: Կը կարծէք թէ դատելո՞ւ համար, պատժե – լո՞ւ համար: Ոչ եւ ոչ: Տարին Մալթա, ապահովելու համար անոնց կեանքը, ա – զատելու համար Դաշնակցականի դնդա – կէն: Այսպէ՞ս էր, որ անոնք մահուընէ փրկեցին Թուրք մեծադոյն հայակերնե – րը :

Ի՞նչ լաւ կ'ըլլար որ անոնք քիչ մըն ալ ձգէին որ մնային իրենց որջերուն մէջ , քիչ մըն ալ ապրէին Պոլսոյ մէջ: Ժամա – նա՛կ ձգէին մաքրագործումը կատարե – լու, վրէժխնդրութեան մեր ծարաւը յա – զեցնելու, տանձի պէս դեմին թափելու մարդկութեան այս աւելցուքները :

Ահա այդ մաքրագործումին, ահա այդ վրէժխնդրութեան զործին նուիրուած է – ին ընտրեալ երիտասարդներ, ինչպէս Սո – ղոմոն Թէհլիրեան, Միհաք Թորլաքեան , Արշաւիր Շիրակեան եւ ուրիշներ :

Առաջին երկուքը կը ճանչնաք արդէն, որովհետեւ իրենց սրբազան զործը կատա – րելու ընթացքին ձերբակալուեցան եւ հանդիսաւորապէս դատուեցան :

Երրորդը, որ հինգ մեծեր փոած էր դեմին՝ Պերլինի մէջ, Հռոմի մէջ , Պոլ – սոյ մէջ, չձերբակալուեցաւ երբեք : Ա – հա թէ ինչո՛ւ իր անունը անծանօթ կը մնայ հայ ժողովուրդին լայն զանգուա – ծին: Առաջին երկուքը պատմեցին իրենց յուշերը եւ դատարանին պատմութիւնը : Ահա երրորդը, Արշաւիր Շիրակեան , « ամէնէն վտանգաւոր եւ ամէնէն ահար – կու տէռորիստը » ինչպէս կը զրէր Թուրք ոստիկանութեան պարբերաթերթը , որ կը պատմէ իր յուշերը, կը նկարագրէ իր կատարած զործը, եւ մեր ժամանակակից պատմութեան կը յանձնէ իր վկայութիւ – նը : Երիտասարդ մըն է որ կը զարնէ , կը հարուածէ, արեան ճապաղիքներու մէջ դեմին կը փռէ ոճրագործները, վա – սընդի այդպէս էր «նահատակներուն կը – տակը » :

Փայլո՞ւն զործ, ամէն երիտասարդ կը հպարտանայ կարդալով «արութեան այս զործը» : Արշաւիրի ձեռքը կը զործէ , ատրճանակը կը պայթի, հրէշը կ'իյնայ, բայց ինք «լուի պէս կը ցատկէ, կ'անհե – տանայ», «անդիկի պէս կը կորսուի յան – կարծ», ինչպէս կը վկայեն ականատես – ներ : Հրաչալի է, հելլենական պիւցանդի մը պէս պեղեցիկ է իր նետուիլը կառքին վրայ, ուր բազմած են մեծ սատրապը, Սայիտ Հալիմ փաչա եւ իր թիկնապահը, մինչ կառապանը արագօրէն կը վարէ կառքը որ կը սուրայ, կը սուրայ ,— ձի – երը խրտչած են, կ'արշաւեն քառասմ – բակ : Արշաւիր կառչած է կառքին, մէկ ձեռքով բռնած է կառքին բազրիքէն , միւս ձեռքով կը կրակէ եւ ատքերուն տակ կը փռէ Սայիտ Հալիմ փաչան ու կը տը – բամայէ Թիկնապահ Թուրք դինուորակա – նին՝ վար նետել ձեռքի դէնքը որ կը բար – ձրացնէր ինքնապաչտպանութեան համար : Երեւակայեցէք պատկերը, — Արշաւիր կանդնած է կառքին մէջ՝ որ կը սուրայ, ոտքերուն տակ փռուած է Թուրք փաչան՝ որ կը հռնդայ, քովը կծկուած է Թուրք դինուորականը՝ որ կը դողդողայ, մինչ հայ հերոսը , ինչպէս Աքիլլէս, կը քոչի կարծես՝ երբ վերարկուն բացուած է հո – վէն ու կը ծփայ, եւ մինչ ձիերը կը վա – զեն սարաչաւ, քառատրոփ ...

Արշաւիրի այս հերոսական յուչապա – տումը կը կարդացուի հեւ ի հեւ, մէկ չունչով :

Իր այնքա՛ն կենդանի նկարագրութեանց եւ Դաշնակցականի հերոսերդութեան այս վկայութեանց արժէքը հաստատելէ առաջ, չեմ ուզեր մոռնալ Արշաւիրի մէկ ծրա – դիրը, — Թուրք արիւնարբու չուներուն, Իթթիհատի այս հրէշներուն հալիլը մաքրելու համար՝ կը հետեւի անոնց, տեղեկանալու համար թէ ե՞րբ եւ ո՞ր ժողով պիտի դումարեն, որպէսզի երկու ընկերով խուժէն ժողովատեղիէն ներս եւ տասը – քսանը մէկ անգամէն փռեն դե – տին :

Նման Սարդանապատեան խնդոյք մը մի – այն կրնար հոլահրել Հայուն սիրտը : Ախո՛ռ, ոմանք փախան պահուըտեցան, ոմանք Մալթա տարուեցան :

Սակայն Արշաւիր իր ծրագրին նախա – ճաշակը տուաւ Պերլինի մէջ, ընկերովի յարձակելով Պէհաէտտին Շաքիրի եւ ձէմալ Ազմիի վրայ, — երկու հրէշներ , որոնք նչանաւոր են՝ ծրագրած ըլլալով Հայոց բնաջնջումը , մանաւանդ առաջի – նը, որ ամէն մեղքին վրայ՝ բժիչկ էր եւ Թունաւոր ներարկումներով սպաննած է բազմաթիւ Հայեր հիւանդանոցներու մէջ, եւ հրահանգած է սակառներու մէջ լեցնել հայ մանուկները եւ ծով թափել , Տրապիզոնի առջեւ :

Ահա այս հրէշն էր, որ երբ դէմ յան – դիման կուգայ Արշաւիրի, ատրճանակին փողը քթին դէմ, սարսափահար կ'աղա – ղակէ .

— Ա՛ ...

— Ա՛, կը պատասխանէ Արշաւիր եւ կը կրակէ :

Միւժամանակ կը կրակէ ընկերը՝ եր – կանեան, եւ Պէհաէտտին Շաքիր ու ձէ – մալ Ազմի կ'իյնան իրարու վրայ, փողո – ցին մէջ, չան – սառակ :

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուան առ – թիւ, յատկապէս ա՛յս օրուան առթիւ , ահա դիրքը, զոր պէտք է կարդալ : Այս օր ընթերցումի օր է, այս դիրքը կար – դալու օրն է : Ի՞նչ կ'ըսեմ,— դիրք չէ, չարժանի՛ք է, դիւցազներգական չար – ժապատկեր : Կարդացէք , ընթերցումի քաղցր պահեր ապրելու եւ Հայու ձեր վրէժխնդրութեան ծարաւը յագեցնելու համար :

Նահատակները մեռան, մեր մեծ ու փոքր մեռելները լինկան, կատկելով որ լուծուի վրէժը :

Այդ կտակն է որ պիտի կարդաք այս դիրքով եւ այդ կտակին զործադրութիւնն է որ պիտի տեսնէք աքանչելի եւ կենդա – նի նկարագրութեան մը մէջ :

Երիտասա՛րդ , Հայ երիտասարդ, չիչխ թէ, ինչպէս կ'աւանդուի , Մեծն Ալեք – սանդր քսան տարեկան էր՝ երբ օր մը պինք դտան Աքիլլէսի դերեզմանին վրայ : Կուլա՞ր Աղեքսանդր :Երբ հարցուցին լա – յին պատճառը, պատասխանեց .

— Աքիլլէս դիւցազն մըն էր արդէն երբ քսան տարեկան էր: Ես ի՞նչ եմ դեռ ,— ոչի՛նչ, ոչի՛նչ, եւ քսա՞ն տարեկան եմ այսօր :

Հայ երիտասա՛րդ, քսանամեայ երի – տասարդ, կարդա՛ այս դիրքը, որպէսզի նման բարձր տենչեր, նման բարձր բռմ – փլեֆներ վառին հոգւոյդ մէջ, ի փառս Հայութեան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՈՎ

Գրիգ Հայկազեան

19րդ դար, կը ծաղկէր բողբոջ հայկական վերածնունդը, յոյս եւ լոյս կը սբծիէր ամէն մարդի մէջ եւ բոլոր ճակատներուն վրայ, եւ ան իր բնականոն անդրադարձը կ'ունենար այսպէս մեր քաղաքական մտածողութեան եւ ըմբռնումներուն վրայ, յանգելով յեղափոխական շարժումներու, որոնց բնորոշումը պիտի հանդիսանար, 1890ին, 75 տարի ա-ռաջ, Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւնը :

Ոգին հայկազեան յաղթական, վարագած էր սրտերն ու հոգիները, Հայոց Աշխարհի սարերն ու հովիտները : Գրական վերածնունդի վարպետները զայն կը փառաբանէին, մայրենի հողերէն մինչեւ վեհ նեմրէ, Պոլիս եւ Մոսկուա, ստեղծելով անզուգական դրականութիւն մը, երգելով Հայուն մխքն ու վաստակը , մեր պատմութեան ազատ եւ անկախ շրջաններու հմայքը, արծարծելով «Ռայայի» սրտին մէջ սարկութեան մոխրակոյտին տակ առկայծ կրակը, որ պիտի հրդեհէր ալեկոծ հոգիները եւ զանոնք զարձնէր սարեր ու ձորեր թափառող ֆետային «Եարի փոխան ղէնք մը սեղմած իր կրծքին» :

Կը սաւառնէր այդ ոգին, երգի մը եւ գինքերու չափինին հետ, որոնք կը՛լսէ-ուին « Հայոց Լեռներէն», իր իսկ հետ նոյնացած Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութեան բերնով :

Անկախութեան եւ ազատութեան ոգին էր, ձեւաւորուած հազարամեակներու քաղաքակրթութեան եւ պատմութեան ինչպէս եւ Հայուն ինքնուրոյն հանճարին ազդեցութեան տակ :

Միշտ կենդանի, պարբերաբար վերածնող, վերարծարծող հայկազեան նոյն ոգին էր, որու շնորհիւ Հայը եւ Աշխարհն Հայոց դիմադրած էին դարեր անընդհատ բռնակալներուն եւ բոյոր բռնակալութիւններուն, որ կը մղէր Հայը ճակատելու բարբարոսներուն դէմ, որոնք կ'արշաւէին դէպի երկիրն Հայոց ու կը բախէին ալեկոծ ծովու մը ալիքներուն նը-ման, անընդհատ, յամառ Արարածին : Ճակատելու երբեմն զործօն, երբեմն խուլ, լուռ սակայն տեւական դիմադրութեամբ մը, որ յատկանիշն է ժողովուրդի մը, որուն թշնամին կրնայ ժամանակաւորապէս յաղթել եւ որ սակայն չի պիտեր անձնատուր ըլլալ :

Այս հոգեկան կառոյցին շնորհիւ, Հայը կրցաւ արհամարհել հանդիսատ եւ փարթամ կեանքի մը հեռանկարը, ի պին իր բարոյական ըմբռնումներուն, ազատ եւ անկախօրէն ստեղծագործելու իր իրաւունքին ու իր ազգային ինքնուրոյն դիմագիծը պահպանման :

Մեր պատմութեան ընթացքին, մտաւորականներ, գինուորականներ, կղերականներ, յեղափոխականներ , ռահվիրաները պիտի հանդիսանային այդ ոգիին եւ մեր ժողովուրդին համար դառն տիրապետութեանց ամենադառն օրերուն պիտի խորշդանշէին անվհատ յոյս, անխորտակելի կամք, ազատութեան եւ անկախութեան ու մեր ազգային արժանիքներուն եւ յաւերժական իդէալին դրօշակիրները դառնալով :

Այս ոգիի դրօշակիրները եղան Հայկը, Վարդանները, Վահաններ, Սասունցի Դաւիթներ եւ փաղանգն անոնց, որոնց մեկ մտահոգութիւնն էր ծառայել այս ժողովուրդին , հաւատարիմ մնալ հազարամեակներու պատմութեան հրամայականներուն :

Այս ոգին է , որ հայ ժողովուրդը աստուածացուց , Վահագնով :

Այս ոգին է որ 75 տարի առաջ, անդամ մը եւս պիտի մարմնանար, յանձին Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութեան : Ան է որ պիտի պոռթկար եւ պոռթկացնէր ժողովուրդ մը որ լռած էր, լռած էր դարեր շարունակ ու վերջապէս երգած՝ «Հիմի՛ էլ լռենք եղբայր» :

Այդ ոգին է որ դահիճը չկրցաւ ոչընջացնել նոյնիսկ համատարած վայրագութեամբ և անոր շնորհիւ է որ արհաւիրքի օրերէն ետք, Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջնորդութեամբ , ոսոխին եւ աշխարհի պիտի պարտադրուէր ազատ եւ անկախ հողամաս մը, հայրենակ, որ կը կոչուի այսօր եւս Հայաստան, ինչ որ ըլլայ ժամանակաւոր ածականը կցուած անոր եւ որմէ նոյն ոգիով օր մը կը ձերբազատուի :

Նոյն ոգիէն առաջնորդուած, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ահա 75 տարի կ'աշխատի, կը ճգնի, կը պայքարի՝ յանուն այդ ժողովուրդի արդար իրաւունքներուն եւ պահանջներուն, յանուն ամբողջական հայրենիքի, ամբողջական Հայութեամբ :

75 տարի անընդհատ Հ. Յ .Դաշնակցութիւնը որեւիցէ զոհողութեան եւ զոհ-հաբերութեան առջեւ կանգ չառաւ եւ մասնաւորապէս զաղթաշխարհի դժուարին պայմաններուն մէջ սերունդ մը հասցուց ,իր իսկ խորհրդանշած ոգիի՝ տեւականացման համար եւ պատրաստ երկրագընդի բոլոր հողամասերուն վրայ անոր դրօշակիրը դառնալու :

Այդ ոգին ,որու դրօշակիրն է 75 տարիէ ի վեր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որու տեւականացման համար հասած է սերունդ , վառ է նոյնպէս հայրենիքի երիտասարդութեան սրտին մէջ, հակառակ իր այսօրուան կեանքի պայմաններուն, ինչպէս տեսանք յիսնամեակի առթիւ, երբ Երեւանի փողոցները ողողեց իր պոռթկումի կանչերով՝ մեր հոգե՛րը, մեր հոգե՛րը :

Ահաւասիկ ազատութեան եւ անկախութեան ոգիի դրօշակիրն է, որու 75 տարիներու վաստակը կը տօնենք այսօր , դրօշակիր մը որ դեռ կը խոստանայ մեզի յաղթական վաղորդայններ, որովհետեւ միշտ կանաչ է իր բաղուկը, երիտասարդներու շնորհիւ, որոնք կուզան թարմացընել իր շարքերը :

Ահաւասիկ ինչո՛ւ, 75 տարիներ անընդհատ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մնաց ու պիտի մնայ ապագային, մարմնացումը Հայկազեան Ոգիին :

Ն. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Ամէն Հայ, ինչ որ ալ ըլլայ իր դաւանանքը, առանց յարանուանական, քաղաքական կամ դասակարգային նկատում – ներու, մէկդի դնելով ժամանակաւոր կամ պարագայական նախասիրութիւնները, պէտք է, եթէ ոչ հրապարակաւ դէթ լռելեան, իր յարկանքի տուրքը բերէ, հա – մահայկական այս հանդիսութեան , Դաշնակցութեան 75ամեակի տօնակատարութեան :

Եթէ առանց վարանումի կարելի է ընել նման առաջարկ մը, բաւական միամիտ պէտք է ըլլալ, հաւատալու համար որ ամէն Հայ, բնազդական առողջ ըմբռնում – մով մը կ'իւրացնէ զայն :

Այս վերջին տարիներուն կատարուած համերաշխական փորձերը, միասնութեան կոչերը, հայրենիք զացող ու վերադար – ձող պաշտօնական կամ ինքնակոչ բան – բերներու տուածհաւաստիքները՝ի խնդիր Հայ Դատին, այն տպաւորութիւնը կը ձգ – ղէին թէ բան մը փոխուած է միաքերուն ու հոգիներուն մէջ : Ապրիլեան Նահատակներու յիսնամեակի համերաշխ ո – ղեկոչումն ալ դրական մը կրնար նը – կատուիլ մեր ժամկէտի մը ցանկութեան : Հրապարակ նետուած խօսքերն ու կար – ղախօսքերը կը ձգտէին մթնոլորտ ստեղծել ու համոզել եթէ ոչ Դաշնակցութիւ – նը, գոնէ Դաշնակցականներ, թէ Հայրենիքի, նոյնիսկ պատասխանատու շրջանակներէն ներս նոր մտայնութիւն մը կը տիրէ ու մինչ այս Դաշնակցութեան հասցէին նետուած «անաքեմա»ն վերցած է այլեւս : Եւ վերջապէս, -- մինչ պաշտօնական եւ անպաշտօն խողովակներուն համաձայն— , հայ ժողովուրդը երկրին մէջ իւրացուցած է Դաշնակցութեան տեսակէտները ի մասնաւորի հողային հարցերու առընչութեամբ :

Անկասկած աւելորդ է այս հաւաստիքներուն դէթ երկրորդը: Երկրի ժողովուրդին ապրումներուն ու ակնկալութիւններուն ծանօթանալու համար, Դաշնակցութիւնը որեւէ խողովակի պէտք չունի : Նոյն երկրին վրայ ապրած , անոր համար մարտնչած ու իր քալերուն արիւնով մը – մարնչած ու իր քալերուն արիւնով մը – կըրտած հայրենիքի մը ապրումները զաղտնիք չեն մեզի համար : Բայց զոհենք փակագիծը ու զանք Դաշնակցութեան 75ամեակին մասին կատարած մեր առաջարկին :

Եթէ անկեղծ են մարդիկ ու հեռուզրկան՝ իրենց առաջադրութիւններուն մէջ, տրամաբանական եզրակացութեամբ մը մասնակից պիտի ըլլային մեր դաղափարական հանդիսութիւններուն : Զէ՞ որ հայանալարներէն սկսեալ մինչեւ յեսին բոլորտիքեանները եղակի ու ապշեցուցիչ դպատաստումով մը իւրացուցած են մեր բեմերու նշանախօսքերը ազգային եւ քաղաքական հարցերուն վերաբերեալ : Իրենց առաջին ելոյթներուն մէջ, ինչպէս նաեւ այսօր, ամէն մէկ անոնցմէ սեփական հոլովոյթով, մարդիկ կամ խմբակցութիւններ, առանց չուկայիկ հաշիւներու ու առարկութիւններու, պէտք է որ բոլորուէին Դաշնակցութեան չուրջ ու միասնաբար հետապնդէին Հայկական Դատը ըստ երկրի ու արտերկրի ժողովուրդին պահանջներուն : Բայց նման ցանկութիւն ոչ դոյութիւն ունեցած է, ոչ ալ կրնայ ունենալ, ցորչափ հակադաշնակցականութիւնը չհարթեր արհեստականդարձած է կարդ մը մարդոց կամ խմբակցութեանց համար : Ասոնք Դաշնակցութիւնը կը հանդուրժեն այնքան ատեն, որքան ան կրնայ իբրեւ քող ծառայել իրենց թաքուն դործունէութեանց : Եօթանասունհինդ տարուան դործունէութեամբ ձեռք բերուած վաստակն ու վարկը անհասկած բաղձալի բարոյական զանձեր են նման ստորոդելիներէ զուրկ ար – կղներու համար :Ահա թէ ինչու ցանցերը լայն փռուած են Դաշնակցութեան առջեւ ու թակարդները ծածկուած առինքնող ու նոյնիսկ եռադոյն պատառներով : Այդ ուղղութեամբ տարուած աշխատանքներուն մաս կը կազմէ նաեւ հայ դատին չուրջ ստեղծուած եռուղեռը : Հրապուրիչ ու հոգեպարար կրնայ թուիլ երեւոյթը . մասնաւորաբար անզործ հանդիսատեսներուն համար, որոնք անյապաղ հետաքրքրութեամբ մը սրահէ սրահ կ'երթան տեսնելու համար «Հայկական Դատ»ը կարծես սիներմասքոփ ժապաւէն մը եղած ըլլար :

Հրապարակը ողողուած է «Հայկական Դատերով»: Ծովերէ ծով կ'ուղես կամ առանց ծովի, կը բաւէ որ կոճակը զարձնես : Հայ դատը ոտնատնդակի վերած – ուած, մէկ բեմէն միւսը կը նետուի ձախ ոտքով հարուածող խաղացողներու կող – մէ :Իսկական կրկէս մը, ուր մէկը հանրաքուէ կը պահանջէ ու բարկութեամբ մը ձախ ոտքով դնդակին կուտայ : Ան միւսը գօտիով ... Հայաստան կը պահանջէ ու ձախ ոտքը առաջ կը նետէ : Ու դեռ կան (սկսնակ) ձախլիկներ, որոնց հարուածները դնդակին չեն դպչիր , բայց կը չարունակեն աչ –ձախ վազվզել փետրաթափ աքլորներու պէս : Ամէն գնով կոլ մը դնելու ցանկութիւն մը, ինչ փոյթ թէ ո՛ր բերդին կը հասնի հարուածը : Ահա այլաբանական պատկերը տխուր իրականութեան մը, որուն վրայ իբրեւ զարդ կ'ուզեն կցել նաեւ մեր անունը :

Քառասուն տարի «հակահայաստան – եան» կոչուելէ ետք թող հիմա «հակահամերաշխական »կոչեն մեզ : 75 տարիներու խիզախ մարտընչումներով ձեռք բերուած արժանապատուութիւն մը չենք ուղեր կրկէսներու մէջ ոտնակոխ ընել : Այսպէս ապրեր է այս կուսակցութիւնը եօթանասունհինդ տարիներ ու այսպէս կը չարունակէ իր ընթացքը : Վսեմ դաղափարի մը ծառայելու կոչուած կազմակերպութիւն մը չի կրնար, անհամար ֆետայիներու արիւնով ձեռք բերուած անձեռնմխելի բարոյական վաստակը ա – ճուրդի հանել :

Կար ժամանակ երբ մեր ժողովուրդի դլխուն, դամոկլեան սուրի նման կախուած էր Թուրքին կարդախօսքը՝ «բնաջինջ ընել Հայութիւնը »: Անոր հակադրուեցաւ Դաշնակցութեան «Մահ կամ Ազատութիւնը» : Դաղափարապաշտ երիտասարդութիւնը իւրացուց ու նուիրաբերծեց զայն: Ու արիւնը հոսեցաւ այնպէս առատ , այնպէս անխնայ, հովիտներուն երկայնքին, լեռներու լանջքին, վիհերու խորքին ... Մատղաշ պատանիներ, խիզախ ֆետայիներ, ողջակէզ եղան այդ անհաւասար մարտընչումներուն ընթացքին, որպէսզի յաջորդ սերունդները ապրին հպարտ, ապրին ազա՛տ ու ապրին անկա՛խ միացեալ հայրենիքի մը մէջ : Հայոց պատմութեան մէկ փառահեղ ու անջնջելի էջն է որ կ'արձանագրուէր իրենց արեամբ : Հայկական Հարցը ձեւ ու խմաստ կ'առնէր շնորհիւ անոնց ու պարզ է որ իբրեւ դաղափարական յաջորդները այդ անվեհեր հայորդիներուն բծախնդիր, խոհուն ու լրջօրէն տէր կանգնինք Հայ Դատին այն ուղիով, որ հարթուած է մեր բովանդակ պատմութեան ընթացքին : Եթէ կան աւելտաբաններ որոնք պարադայական կամ պայմանադրական չեղումներու կ'ենթարկուին, մերը կը մնայ անփոփոխ եւ այս՝ ի հեճուկս հին եւ նոր օրերու պատմուճանաւոր բարեկամներուն :

ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԵՐ ԵՐԳՈՒՄԸ

Սուրբ պահանջ մըն էր արդէն, մեզ Դաշնակցութեան բերող առաջին մղիչ ազդակը, մեռելներով ծանրացած մեր երկրին պատգամը. եւ չկար աւելի վրիժառուն՝ քան Դաշնակցութիւնը :

Եւ ասոնց վրայ իբրեւ սկիզբ ծածկող սրբազան չղարչ, դուք ըսէք՝ եռադոյն դրօշակ, պարզեցինք մեր հոդիներուն որբութիւնը, մեր աղիքները զալարող , մեր ջիղերը պրկող, մեր սրտերը սարսող տխրութիւնը :

Տխուր էինք նոր եւ ահաւոր ապրումներով :

Դիւրին է ճաիլ օտարութեան մէջ , բայց որքա՜ն տխուր՝ անհարազատ եր – կինքներու տակ Հայու ապրումով աչքերը թրջել :

Մխիթարութիւն է կարօտը, նորին տեսնելու քաղցր հեռանկար, բայց մենք չտեսանք Արարատը, որ կարօտնայինք :

Զոր, ահարկու էր մեր տխրութիւնը . եւ չդոռթկալու, չլալու համար զայն ուխտի բերինք քեզի, երկի՛ր Հայաստան :

Հայաստա՛ն, ցաւով դեղեցկացած ապրելու առնչ, ահա մեր Գրիչը՝ մեծութեա՛նդ ընծայ :

Հայաստա՛ն, երկիր դրախտավայր , այժմ խոպան եւ կոխան թշնամի կրունկներու, ահա մեր Բահը, հայի՛դ ընծայ :

Հայաստա՛ն, պարտուած արդարութիւն, ահա եւ անպատեան մեր Սուրը , վրէժի՛դ ընծայ :

Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն, ընդունէ աչքարհի չորս ծագերէն որդիներուդ աղաղակած երդումը.— Ծառայել Հայաստանի եւ Հայութեան ազատագրութեան դատին :

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

Օր. ՍԻՒԶԱՆ ՏԷՄԻՐԵԱՆ
Պ. ԱԶԱՏ ՊԱԼԵԱՆ (Ազատ – Մարզիկ)
Ամուսնացած

Սոֆիա Ռոման
Կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Ժի – բայր Պալեանի :

Այս ուրախ առթիւ ընկ. Ազատ Պալեան կը նուիրէ տասնական Ֆրանք «Յառաջ», «Հայաստան» եւ «Հայ–Բոյժ» թերթերու բարգաւաճման :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Շաւիլէն Պ. Յարութիւն Փափազեան եւ Տէր եւ Տիկին Գ. Փափազեան, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, իրենց բոլոր նըն – ջեցեալներու եւ մասնաւորաբար իրենց սիրելի կնոջ եւ մօր ԱՆՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ կսկծալի մահուան Բ. տարելիցին ի յի – շատակ կը նուիրեն 30 Ֆր. Շաւիլի Կապ. Խաչին եւ քսան «Յառաջ»ի բարգաւաճ – ման :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Զրուանդեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Սողոմոնեանց եւ զաւակնե– րը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց սիրեցեալ քրոջ եւ մօրա – քրոջ զաւկին

ՍԻՄՈՆ ՍԱՐԵԱՆԻ

արկածալիր մահուան տարելիցին առթիւ (մահացած Պարսկաստան), այս Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մատըլէն Թավ – շանճեան, Թոռիկեան, Ֆէլլահեան, Կէնճեան, Դարբինեան եւ պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ա– նոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին անձամբ, հեռագիրով, ծաղկեպսակով ու նուիրատուութիւններով, իրենց ամուս – նոյն, եղբօր, մօրեղբօր եւ քեռայրին ՎԱՂԱՐՇԱԿ ԹԱՎՇԱՆՃԵԱՆի (Պետանեա– նի) դառնակսկիծ մահուան առթիւ: Յու– զարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հոկ – տեմբեր 19ին, Լիոն:

Մասնաւոր շնորհակալութիւն Կապ. Խաչի մասնաճիւղին եւ ընկերուհիներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ողբ. Վաղդէն Աղնաւուրեանի քառա – սունքի հոգեհանգստեան առթիւ շնորհա– կալութեամբ ստացուած է հետեւեալ նը– ուէրները : Տէր եւ Տիկին Ն. Նահապետ– եանէ Լիոնէն քսան Ֆր. եկեղեցիին, 30 Ֆրանք Աղքատախնամին :

Տէր եւ Տիկին Յ. Աւետիքեանէ քսան Աղքատախնամին, Այրի Տիկին Զ. Ազ – նաւուրեանէ քսան եկեղեցիին, Այրի Տի– կին Վ. Աճէմեանէ տասը եկեղեցիին, Ա– ւանդ դումարները ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղարութիւնէն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայկազ Մարադեան Գէորգի, ծնած 1918ին, հայրը Գէորգ, մայրը Դաստրիկ եղբայրը Վարդան, փնտռողն է քոյրը Շամրիկ :

Էջմիածին քաղաքէն Յովսէփեան Յով– սէփ Կարապետի, կը փնտռէ իր եղբայրը Յովսէփեան Հայկազ Կարապետի: ծնած 1920ին, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ :

Էջմիածին քաղաքէն, Ռոզա Յովհանէս– եան Անդրանիկի, այժմ Ռոստոմեան՝ կը փնտռէ իր հայրը, Անդրանիկ Յովհան– նէսեան, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ :

Երեւան: Աբովեան շրջանէն Սարգոյ – եան Շուշիկ, կը փնտռէ Ազատ Սարգոյ – եան Գառնիկի, ծնած 1924ին :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անմի– ջապէս իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղե – ցին. 339 Ավընիւ տիւ Փրատօ, 13, Մար– սէյլ 8րդ:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ «ՆՈԹՐ ՏԱՄ ՏԸ ԼԱ ԿԱՐՏ»Ի ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Մարսէյլի հայ գաղութին 33րդ Ուխ – տագնացութիւնը դէպի «Նօթր Տամ տը լա Կարտ»ի սրբավայրը, տեղի պիտի ու– նենայ այս Կիրակի օր :

Նոյն օրը ժամը 9·30ին հանդիսաւոր ձայնաւոր պատարագ եւ քարոզ :

Կը հրաւիրուի Մարսէյլի հայ ժողո – վուրդը :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՅՑ

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԱՄԲԱՐԱՆԻՆ

Այս Երկուշաբթի, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ այց մը կազմակերպուած է Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մտաւորականներու դամ– բարանը, նախաձեռնութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին եւ մաս– նակցութեամբ Գրողներու Միութեան :

Հաւաքուիլ Պանեէօ – Փարիզիէնի դե – րեզմանատան դրան առջեւ, Երկուշաբթի ժամը 4ին :

Հայ տարագիր մտաւորականութեան յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8ին, Ֆը – բանս – Քիւլթիւռ կայանէն Վաղդէն Կա– թողիկոսի դահակալութեան տասնամեակ: Կը մասնակցին Տիկին Տոքթ. Արտէմիս Պօյաճեան, Պ. Պարէտ Բամպուքճեան եւ Էտուար Իւթիւճեան :

Ինչպէս նաեւ Սիփան – Կոմիտաս երգ– չախումբը ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի եւ Սամուէլ Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտ – ներու միացեալ երգչախումբը ղեկավա – րութեամբ Գէորգ Եանպէկեանի :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

Իսի լէ Մուլինոյի եւ շրջանի եկեղեցա– չէն յանձնախումբս ընդհ. ժողովի կը հր– աւիրէ շրջանիս երկսեռ Հայութիւնը եւ ազգ. կազմակերպութիւնները, այս Կի – րակի կէսօրէ ետք, ժամը 14·30ին, տեղ– ւոյս Խրիմեան դպրոցի սրահը, 2 Ռիւ տը լա Տէփանս: Կարեւոր օրակարգ :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՏ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Քաֆէ Թերմինիւսի առջեւէն :

Ճաշ Սէն թ'Աման լէ զ'Օ: Ժամը 15ին ժամանում Կանտի համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վա – րուժանի յուշարձանին առջեւ :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ: Ժամանում ժամը 16·30ին: Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հան– դիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն – Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղե – կավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատ – ուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական էկզարք :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծա – նօթ Զինուորի դերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին:

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ.

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիթր տը Վօյաժ :

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN
Արձանագրութիւնները կը փակուին
Նոյեմբեր 4ին:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ
Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ (Հոկտեմբեր 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս վեցերորդ թաղամասի քաղա– քապետարանի սրահը, Place Saint-Sulpice

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ Կը խօսին ԸՆԿԵՐՆԵՐ ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վար–չութեան ներկայացուցիչը :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը՝ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ,

Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագի քառեակը :
Կ'արտասանէ Ընկեր ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ'երգէ ՕՐ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կէս գիշերին Եւրոպական պարեր ղեկավարութեամբ Պ. ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ նուագա– խումբին :

Ճոխ եւ առատ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Օրուան խօսնակն է Ընկեր Գ. ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ
Մուտք 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼ

Շաբաթ (Հոկտ. 30) ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի սրահը(340 Պ. Շավ)

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ բոլոր են– թակոմիտէներու եւ խումբերու ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութեան :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը մասնակցին.— Ալիս Շահմիրեան, եւ Սահակ Տէրոյեան : Կէս գիշերէն ետք՝ եւրոպական պարեր:

Հանդէսը կը սկսի յայտարարուած ժամուն

ՎԱԼԱՆՍ

Շաբաթ (Հոկտ. 30), երեկոյեան ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանի սրահը, Թէաթր Միւնիսիփալ : Կը նախագահէ՝ ՏԻԿ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ
Կը խօսին Ընկերներ ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ եւ ՓՈՄԻԷ (փոխ – քաղաքապետ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժին

ԼԻՈՆ

Կիրակի (Հոկտ. 31) կէսօրէ ետք ժամը 15էն ուշ գիշեր, Ազգ. Տան սրահը, 295 Ռիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ
Ուղերձ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթուն– եան, Հայկանոյշ Կէննեան, (արտասանութիւն), Տիկին Կարապետեան, Պետրոս Շաննաքեան, (երգ), Նոր Սերունդի երգչախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի: Յովհ. Պէրպէրեան (նուագ): Հանդէսէն ետք խնջոյք :

Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի եւ Կա– պոյտ Խաչի :

Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին : Կենդանի պատկեր: Երգ՝ Ասատուր Մաղաքեան եւ Վ. Ռստիկեան : Արտասանութիւն Հ. Զաքարեան, Յ. Մաթոսեան, Յարու– թիւն Այպիրեան : Ուղերձ Ֆ. Կ. Խաչի կողմէ: Մուտքը ազատ է

ՏԷՍԻՆ

Այսօր, ժամը 20·30ին Տէսինի քաղաքապետարանի Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Կազմակերպութեամբ տեղական կոմիտէին, մասնակցութեամբ «Լազեան» խում– բին, Նոր Սերունդին, Կապ. Խաչին եւ Հայ կամաւորներու եւ Մարտիկներու Մի– ութեան :

Ներկայ կ'ըլլան Ֆրանսացի ընկերվարական անձնաւորութիւններ եւ քաղաքապե– տութեան ներկայացուցիչներ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Անժէլ Կարապետեան. խմ– բերգ Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարա– պետեանի, կենդանի պատկեր: Պարեր Լիոնի եւ Տէսինի Նոր Սերունդի խում– բերուն կողմէ: Արտասանութիւն.— Օր. Օր. Բրաբիոն Տապաղեան, Շաքէ Ղա– զարեան եւ պատանի Գառնիկ Սաղաթէլեան: Լուսարձակում նկարներու :

Մուտքը ազատ է

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ մէջ՝ Դեկտեմբեր 5ին:

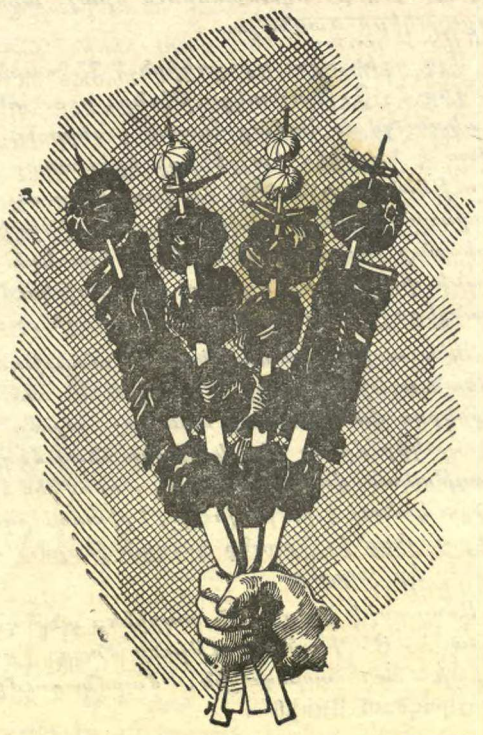

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ
Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :
ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՐԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 31 OCTOBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10449 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.449

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳՈՐԾԻ՛, ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ

Մեծ Եղեռնի յիսնամեակի ոգեկոչումէն վերջ Դաշնակցութեան 75ամեակի տօնակատարութիւնները շեշտուած կերպով օրակարգի հրատապ խնդիր դարձուցին Հայկական Դատը :

1965 թուականը պատմական պիտի մընայ հայկական տարեգրութեանց մէջ այդ իսկ պատճառով :

Տարին կը մօտենայ իր վախճանին : Սակայն զոյգ տարեդարձներու առթիւ ստեղծուած ընդհանուր խանդավառութիւնը չէ մարած դեռ : Ընդհակառակն 1965ին սկսուած աշխատանքները շարունակելու եւ ժամանակի սահմանափակումներուն չենթարկուելու տրամադրութիւնը ակներեւ է ամենուրեք :

Հայ Դատի Յանձնախումբեր կազմուած են զանազան երկիրներու մէջ : Հայրենասիրական ոգին է մղիչը այդ նախաձեռնութեանց : Սակայն չկայ ընդհանուր կեդրոն մը, որ համադրէր բոլոր բարի տրամադրութիւնները եւ ուղղութիւն տար կատարուելիք աշխատանքներուն :

Այս օրերս Փարիզի պատերուն վրայ փակցուած են մեծատառ յայտարարութիւններ՝ ծանուցանելու համար յառաջիկայ Կիրակի Փլէյէլի մեծ սրահին մէջ տեղի ունենալիք յիշատակի հանդէս մը Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ՝ փաստանկարներու լուսարձակումով :

Կազմակերպիչները երիտասարդներ են, որոնք քանի մը տարիէ ի վեր բուռն աշխատանք կը տանին Ապրիլ 24ը Սուգի Օր դարձնելու՝ հրաւիրելով մեր հայրենակիցները, որ այդ օրը դադրեցնեն ամէն աշխատանք : Ֆրանսերէն գրքոյկ մըն ալ հրատարակած են՝ ջարդարարներու ոճիրները փաստող վաւերաթուղթերով :

Քաջալերութեան արժանի են նման ձեռնարկներ :

Քանիցս շեշտած ենք, որ Ֆրանսական համալսարաններու մէջ բարձրագոյն ուսում ստացող մեր երիտասարդները մեծ հնարաւորութիւններ ունին Հայութիւնն ու անոր արդար դատը տեղացիներուն ճանչցնելու համար :

Հայրենասիրական պարտականութիւն մը պէտք է համարին անոնք այս ուղղութեամբ քարոզչական աշխատանքներ կատարելը :

Վերջերս տեղի ունեցած քանի մը փորձեր ցոյց տուին թէ նախաձեռնութեան ոգիով տոգորուած բուռ մը խանդավառ երիտասարդներ ի՛նչ օգտակար գործեր կրնան կատարել :

Իբրեւ Ֆրանսական քաղաքացի ամէն դուռ բաց է մեր երիտասարդներուն առջեւ : Կը բաւէ ունենալ աշխատելու եռանդ, հայրենասիրութիւն եւ համարձակութիւն :

Անոնք միջոցներ ունին յարաբերութիւններ հաստատելու եւ բարեկամութիւններ մշակելու կարեւոր թերթերու խմբագիրներուն, ձայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի պատասխանատու վարիչներուն հետ :

Այս վերջիններուն պէտք է հայթայթել զանազան նիւթեր Հայոց պատմութեան, մշակոյթին, ազգային դատին, ներկայ կացութեան եւ ապագայ հեռանկարներուն մասին : Թերթերը յաճախ սիրով ընդ առաջ կ՝երթան նման հարցերու մասին յօդուածներ հրատարակելու համար կատարուած դիմումներուն : Ատոր ապացոյցը տեսանք անցեալ Ապրիլին Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ :

Ուրեմն գործի՛, երիտասարդ մտաւորականներ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՍԻՐԱԼԻՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Քուվ տը Միւրվիլի եւ Կրոմիքոյի միջեւ խօսակցութիւնները սկսած են Ֆրանսացի նախարարին ժամանումին իսկ : Առաջին հանդիպումին, երկու նախարարները ընդհանուր ակնարկ մը նետած են միջազգային կացութեան վրայ : Մօտ 75 վայրկեան խօսած են Եւրոպայի մասին, 20 վայրկեան ՄԱԿի, նոյնքան ալ հարաւ արեւելեան Ասիոյ (Վիէթնամ) եւ քառորդ մը երկկողմանի յարաբերութեանց :

Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի, գլխաւոր նիւթն է անշուշտ երկու Գերմանիաներու հարցը : Կը թուի թէ ոչ մէկ փոփոխութիւն կայ երկու կողմերու, ցարդ ծանօթ, դիրքերուն մէջ : Մնաց որ, խորհրդային արտաքին նախարարը գոհացած է հաստատելով Խորհ. Միութեան տուած կարեւորութիւնը բազմակողմանի ուժին, աւելի քան երկու Գերմանիաներու վերամիացման, իբրեւ պատճառաբանութիւն տալով ապահովութեան հարցը : Վիէթնամի շուրջ երկու երկիրները նոյն տեսակէտը ունին .— Վերադարձ 1954ի Ժընեւի համաձայնութեանց : Չեն խօսած հարցը կարգադրելու միջոցներուն մասին : Ապահովութեան Խորհուրդի մասին ալ, Ֆրանսայի եւ Խորհ. Միութեան դիրքերը բաւական մօտ են : Իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին ընթացքին, Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ շեշտած է, բաժակաճառին ատեն, թէ երկու երկիրները կը պատկանին աշխարհագրական, մարդկային եւ եւրոպական ամբողջականութեան : Ֆրանսացի նախարարը աւելցուցած է .— « Համաձայն ենք շատ մը կէտերու շուրջ : Հիմը կը կազմեն գործակցութեան մը զոր տեւական եւ արդիւնաւոր կ՝ուզենք » : Խորհ. նախարարն ալ շեշտած էր, երկու երկիրներու լաւ յարաբերութեանց ճամբուն վրայ, այս նոր հանդրուանին կարեւորութիւնը :

Քուվ տը Միւրվիլ ծաղկեպսակ մը դրած է Ֆրանսական զինուորական առաքելութեան շէնքին առջեւ, ի յիշատակ Նորմանտի – Նիէմէն օդային խումբին հերոսներուն : Օրը վերջցուցած է Պալշօյ թատրոնը, ուր հանդիսատես եղած է երկու բեմապարերու :

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը ապամեկնած է Լենինկրատ, ուրկէ պիտի երթայ Սեւ Ծովի ափը, ուր կը գտնուին Միկոյեան եւ Կոսիգին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, հաւանական է որ, նկատի առուած նիւթական դժուարութիւնները, Ու Թան կողմնակից չէ Կիպրոսի մէջ ՄԱԿի ուժերուն ներկայութեան երկարաձգման : Կիպրոսի մէջ ներկայ ՄԱԿի ուժերուն ժամանակաշրջանը վերջ կը գտնէ Դեկտեմբեր 26ին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ պաշտօնական աղբիւրներ կը հաստատեն թէ Միացեա Նահանգները, Քաշմիրի տագնապին ընթացքին, ծանր ազդարարութիւն մը ուղղած են ժողովրդային Չինաստանին, զգուշացնելով որ չմիջամտէ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ ստեղծուած պատերազմին :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնին առթիւ «Յառաջ» լոյս չի տեսներ այս Երեքշաբթի : Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Նոյեմբեր 3 :

Օրը Օրին

Ի ՊԷՏՍ ԱՆԳԻՏԱՑ

Մէ՛կը կը խօսի պատին ետեւը :

Ինք կը հարցնէ, ի՛նք կը պատասխանէ : Արդեօք ինքնիրե՞ն կը խօսի : Կը թուի թէ հարցը Հայաստանի այցելութեան հրաւէրներու մասին է :

— Ի՞նչ, հրաւէրո՞վ միայն կ՝այցելէք Հայաստան : Դուք Հա՞յ էք թէ ոչ : Հայաստան ձեր հայրենի՞քն է թէ ոչ :

— Ատիկա ուրիշ հարց է : Մենք եւս կը դատապարտենք նման բաներ : Բայց մարդիկ կան որ կը սիրեն հրաւէրով երթալ Հայաստան, նոյնիսկ ... խավաս մը կ՝ուզեն ձգել իրենց առջեւէն, ինչպէս Օրմանեան : Կարծեմ, սակայն, հարցը Հայաստանի հիւրերը տեսնելու հարց է :

— Այդ մասին գոյութիւն ունին փրոթոքոլներ, ամէնուն ծանօթ :

— Մեր մէջ ծանօթ չեն, մենք Հա՛յ ենք : Ահա թէ ինչո՛ւ... քառնավալ կը դառնան մեր տեսակցութիւնները, այցելութիւնները, խօսակցութիւնիները : Եւ երբ քննադատես, կը բարկանան... անձի վրիպակները :

— Ի՞նչ տարաղ է ատիկա :

— Երբ հեղինակ մը մարդավայել կը գրէ ու գրաշարը կը շարէ մարթավալ, ատիկա կ՝ըլլայ բառի վրիպակ : Երբ գործի գլուխը կը դնես հասկցող մէկը, բայց գործին չհասկցող մը կ՝ըլլայ, անձի վրիպակ կը կոչուի, այսինքն մարդը իր տեղը դրուած չէ :

— Վրիպակներով գործ չի կատարուիր : Այն որ կը ծախէ լահանայ, ու կը դառնայ քահանայ, կ՝ելլէ կ՝ըսէ ալէլուիա... ալելուիա ու լահանայ, եւ Աստուած կը բարկանայ :

Լաւ չէ՞ր ըլլար որ, Հայաստանի պատուական հիւրերը դեռ Փարիզ չհասած, սա չհասկցողները կանչէին հասկցողները, — անպայման «ծովածաւալ գիտութեան» տէր մարդ փնտռելու հարկ չկար, —եւ կազմակերպէին արժանավայել ձեւով ընդունելութեան ծրագիր մը :

Եկեր նստեր ենք տուն մը, որ մերը չէ : Այս տունը պատմութիւն ունի, մշակոյթ ունի եւ ունի նաեւ անանկ բաներ, որ... մենք ալ պիտի ունենանք հարկաւ օրին մէկը :

Կ՝արժէր որ ձեռնարկուէր՝ եթէ եկողը նախարար է, երկրին նախարարին ծանօթացնելու, եթէ եկողը գրագէտ է՝ երկրին գրագէտներուն ծանօթացնելու :

Մի՛ մոռնաք որ երբ Արեւելքի կրօնապետները կուգային Փարիզ ու կը ներկայացուէին երկրին հանրապետութեան նախագահին, մենք ալ հէվէսի՛կ ունեցանք ատանկ բան մը ընելու : Ձեռնարկուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Ֆրանսա բերելու՝ պաշտօնական այցելութեան : Այն ատեն կաթողիկոսը Գարեգինն էր, Ֆրանսայի նախագահն ալ՝ Քոթին : Մեր կաթողիկոսը հագիւ ոտքը դրաւ Մարսիլիոյ քարափը, անձի վրիպակները առին տարին ... Նիսի փլաժները : Փարիզի մեր մեծերը տենդի մատնուած են : Քոթին արձակուրդի պիտի երթայ : Իսկ կաթողիկոսը այցելութեա՞ն կ՝երթայ հոն, ուր տռտռան հայ ծերուկ մը կայ, ծերուկ մը որ դեռ կը տռտռայ : Բայց Քոթին արձակուրդի պիտի երթայ : Ու կ՝երթայ : Մինչ Փարիզի անձի վրիպակները կը սկսին հայհոյել Նիսի անձի վրիպակներուն :

Կը կարծէք թէ դա՞ս առին մերոնք : Սրբագրուեցա՞ն վրիպակները :

Եկաւ միւս կաթողիկոսը : Հրաւէր հրաւէրի, մեր տունը ճաշի, ձեր տունը ճաշի, այսօր մեր տունը, վաղը ձեր տունը, տնօրհնէք տէրտէրական ձեւով : Մեղքը միայն կաթողիկոսինը չէ, որ նոր է, նոփ – նոր, — աւանդութիւն չի դիտեր, փրոթոքոլ չի դիտեր : Ե՛ս կ՝ըսէ, ե՛ս կը կարդայ, կաթողիկոսներու յատուկ դերանունին ծանօթ չէ : Հարուստները իրենց անտաղանդութեան վրէժը կ՝ուզեն լուծել՝ երեւնալու ձեւեր փնտռելով եւ կաթողիկոս պտըտցնելով :

Մարդը չի դիտեր թէ ինչո՛ւ «Վեհափառ» կ՝ըսեն Հայերը իրենց կաթողիկոսին : Եւրոպացին, որ դիտէ թէ ի՛նչ է «պետական իրաւունքը», միթէ «Վեհափառ» (մաժեսթէ) կ՝ըսէ՞ պապին կամ այս ու այն ազգին կրօնապետին : Մենք կ՝ըսենք, աւանդութիւն դարձուցած ենք, նուիրագործած ենք՝ բան մը որ իւզիւոփասիոն տը թիթռ կը համարուի օտարներու մէջ «պետական իրաւունքով» : Բայց, կը կրկնեմ, մենք իւրացուցած ենք, դիտէ՞ք թէ ինչու, «ծովածաւալ գիտութեան» պէտք չկայ բացատրելու համար «կենցաղագիտութեան մէջ համադատարկ անդէտներուն» կամ ասոր անոր ... մարթավալ կարդացողներուն :

Այս տողերը գրողը, որ կը մերժէ մենաշնորհ համարիլ հայրենիքը՝ ասոր կամ անոր տրուած, նոյնիսկ ռուսական սուիններով շնորհուած,

Այս տողերը գրողը, որ փղոսկրեայ աշտարակէ մարդ մըն էև երբեք Հայաստանի այցելութեան հրաւէր մուրալու ընդունակութիւն չունի,

Կը գրէ այս տողերը ցաւով եւ դառնութեամբ եւ կը յայտարարէ թէ դիտէ պատուել Հայաստանի հիւրերը բոլորովին տարբեր այն ձեւերէն, ուր դրուեցան անոնք : Գիտէ մեծարել զանոնք, յարգել զանոնք, որքան ալ տարբեր ըլլան իր տեսակէտները, գաղափարները, մտածումները հայրենիքի, մշակոյթի եւ մեր պատմութեան մասին :

Առանց ... անձի վրիպակներու միջնորդութեան : Շարն ընդհուպ :

ԱՐԱՋ

Ամենայն Սրբոց

Աշնան լճացած ջուրերուն վրայ
Արեւծաղիկը գլուխը կախեց
Ինչպէս տխրութիւն, ինչպէս յուսախաբ
Անձնասպան աղջիկ, երկիրն արտասուեց
Մահացող սիրոյն յուսահատութեամբ :

Կ՝ըսես, լուսինը հրացանազարկ
Ինկաւ երկինքէն· սառած արիւն կայ
Աշնան լճացած ջուրերուն վրայ :

Ո՞ւր ես, ո՞ւր, իմ սէր, ո՞ր երկինքին տակ
Ուր այսպէս չլան, մայրերն հերարձակ
Քամիներուն հետ վո՛ւ վո՛ւ չկանչեն
Կեանքը չանիծեն· այսպէս, սրտին վրայ
Լոյսը չմեռնի : Իմ սէր, իմ վերջին
Բանաստեղծութիւն, գերեզմաններուն
Գեղեցկութենէն զիս փրկէ՛ : Վերջին
Վերջի՛ն իմ երազ : Ես շատ եմ լացած,
Բայց չմեռնելու երդում եմ տուած
Յաւիտենութեան : Աստուած, եթէ կաս,
Մեռելներէն զիս ազատէ՛ : Աստուա՛ծ :

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՊԱԹԱՆԵԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՄԵԿՆԵՑԱԻ

Վիէննայէն կը գրեն մեղի Հոկտեմբեր 28 թուականով, թէ աւստրիական մայրաքաղաքը ժամանած են հայ կաթողիկէ կաթողիկոս – պատրիարք՝ Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. դէպի Էջմիածին ճամբուն վրայ : Կաթողիկոսին կ՝ընկերանան Թէրզեան Եպիսկոպոս եւ Ն. Ծ. Վ. Սէթեան մեծաւոր Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի :

Վիէննայի մէջ բարձրաստիճան եկեղեցականը եւ հետեւորդները դիմաւորուած են Մխիթարեան Հայրերու եւ գաղութին ներկայացուցիչներուն կողմէ :

Հոգեւոր Տէրը պատարագ պիտի մատուցանէ Էջմիածնի մէջ :

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

ԺԶ

Անհասկնալի ոչինչ կայ այն մտահոգութեան մէջ, որու մատնուած էր Մեծն Կոստանդիանոս՝ տեսնելով քրիստոնէութեան ներքին խռովութիւնները: Զարմանալի եւս ոչինչ կայ այն համակրանքին մէջ, զոր ցոյց կուտայ ի մասին քրիստոնէութեան:

Մեծն Կոստանդիանոս քրիստոնեայ չէր,— թէ բորոտութեամբ վարակուած էր եւ քրիստոնեանե՛րն էին որ բժշկեցին զինք՝ փութացնելով դարձը, մկրտութեան պատմութիւններով ճոխացեալ, նման մատենագրական հին վկայութեանց յաճախորդը պէտք է փնտռել տարբեր շուկաներու վրայ:

Մեծն Կոստանդիանոս քրիստոնեայ չէր, քաղաքագէ՛տ էր: Հանճա՛ր մը, կը գրէ Փիլոստորգիոս:

Երբ Տրդատ խորտակեց քրմապետութեան մէջքը՝ Հայաստանի մէջ ու պատուոյ տեղը տուաւ քրիստոնէութեան, դուք հռովմէական կա՞յսր պիտի կոչէիք այն յիմարը, որ պատերազմ պիտի յայտարարէր Հայոց դէմ՝ պարզ այն պատճառով որ պետական կրօնք հռչակուած է քրիստոնէութիւնը Արաքսի ափերուն վրայ: Չէ՞ որ, այս ընթացքով, Հայաստան կը կտրէր կը նետէր պարսկական գօտին, վերջ կը դնէր պարսկական ազդեցութեան, միանգամ ընդ միշտ կապուելու համար Միջերկրականի: Վասնզի քրիստոնէութիւն կը նշանակէ Միջերկրական, քրիստոնէութիւն կը նշանակէ Արեւմուտք: Ուրեմն, յիմար չէր ի՞նչ էր Մաքսիմինոս կայսրը, որ պատերազմ կը յայտարարէր քրիստոնեայ Հայաստանի, բայց պարտուեցաւ բարեբախտաբար:

Մեծն Կոստանդիանոս, ահա՛ կայսրը, ահա՛ իմաստունը, իր նախորդներուն մէջ մեծ, իր յաջորդներուն մէջ եւս մեծ: Կոստանդիանոս այն հանճարն էր, որ կայսրութիւն «կը շինէր», ինչպէս տաճար մը կը շինէ ճարտարապետը, ինչպէս սէնֆոնի մը կը շինէ երաժիշտը: Ուրիշ հարց է Վոլթէրի վերապահութիւնը:

Եւ մի՞թէ Քրիստոսի սիրոյն էր որ Տրդատ կատարեց դարձն ի քրիստոնէութիւն:

Մի մոռնաք հանգիտութիւնը, որ գոյութիւն ունի ժողովուրդներու օրիանթասիոնին եւ բոյսերու թրոփիսմին միջեւ, ու մանաւանդ թելադրանքը, որ կը բխի ժէոփոլիթիքէն:

Այսպէս բանաձեւելով դարձերու փիլիսոփայութիւնը՝ կը կարծեմ թէ, իր իմացական լիութեամբ, Մեծն Կոստանդիանոս բարձրօրէն գնահատեց Հայոց դարձն ի քրիստոնէութիւն, որ Պարսկաստանը կը հեռացնէր Արեւմուտքէն եւ Հայաստանը կը մօտեցնէր Արեւմուտքի, ցաւելով, «խոցն ի սիրտ» ինչպէս կ՚ըսէր, որ նո՛յն քրիստոնէութիւնը ծանր մտահոգութիւններ կը պատճառէր իրեն՝ Ափրիկէի մէջ, ուր դոնատեանները կը շարունակէին արիւն թափել Կարքեդոնէն անդին, իսկ արիոսականները խանձողակ (թիզոն) կը նետէին Աղեքսանդրիայէն մինչեւ Բիւթանիա: Իր արքունիքն անդամ բռնկած էր եւ քոյրը, Կոստանդիա, դարձած էր կատաղի արիոսական մը:

«Ի քաղաքս եւ ի գեղս, մանաւանդ յԱղեքսանդրիա, բազմութիւն մարդկան արուեստաւորաց եւ ռամկաց համարձակ ի պայքարս բանից դային յաղագս հաւատոց եւ հերձուածոցն որք նորոգապէս ծագեալ էին, զխորհրդոց քրիստոսական հաւատոց ըստ իւրաքանչիւր մտաց վճիռ բերէին, եւ խօսէին որ ինչ հաճոյն էր առ ի պարտել զհակառակորդս իւրեանց: Եւ յանդգնագոյնք ոմանք առ չժամանել զոռոգութեան բանիւք յաղթել միմեանց, ի զէն ընթացեալ բազում հարուածս եւ արեան ճապաղիս յերկոցունց կողմանց գործէին» (Պատմ. Տիեզերական Ժողովոց, Հ. Պօղոս Վրդ. Յովնանեանց, էջ 13):

Վերադառնանք վէճին ծագման:

Երրորդութիւնը, անբացատրելի եւ անըմբռնելի հարց մը, ինքնակոչ կամ յաւակնոտ քարոզիչներու բացատրութեանց հետեւանքով, միշտ ծնունդ կու տար տարօրինակ աղանդներու: Աղեքսանդրիոյ պատրիարքը, 318 թուականին, բացատրական հարցաքննութեան մը կը հրաւիրէ իր քարոզիչները, նիւթը՝ ի՞նչ է Երրորդութիւնը: Այստեղ Արիոս կը հակաճառէ Աղեքսանդրի, որ կ՚ըսէր թէ մէկ է Երրորդութիւնը (եռանձնեայ աստուածութիւն) ըստ իր էութեան: Արիոս կը պատճառաբանէ թէ էութիւն մը, սիւպսթանս կամ իփոսթազ, որ մէկ է եւ ոչ երբեք բաղադրեալ, չի կրնար կոչուիլ երրորդութիւն: Աւելի զարգացնելով այս տեսութիւնը, կ՚աւելցնէ թէ «Որդին Աստուծոյ, ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ», չի կրնար «անսկիզբ» կոչուիլ՝ ինչպէս կոչուած է Աստուած, այլ խօսքով՝ Որդին չի կրնար տարեկից դառնալ իր Հօր: Հետեւաբար եւ բնականաբար՝ «էր երբեմն յորժամ ոչ էր Որդին»:

Այս դիալեկտիկայով կը փշրուէր Երրորդութեան տեսութիւնը:

Մեծն Կոստանդիանոս, «քրիստոնեա՛յ եւ հաւատացեալ», ծաղրի եւ ծիծաղի նիւթ կը համարի այս վէճը, որ, յունական ճամարտակութեան կամ էոկոթիսմի ծնունդ, կը ստանար սակայն իրական ճակատամարտի ձեւ՝ վճռելու համար թէ (Քրիստոս) «ոչ եթէ երբեք իցէ եւ երբեք չիցէ, կամ երբեմն չէր եւ երբեմն եղեւ, այլ միշտ հանապազ ի սկզբանէ յաւիտենից է՛ր իսկ նա»:

Այսուհանդերձ վէճ մըն էր որ կը վախցընէր զինք եւ աւելի վտանգաւոր կը համարէր քան իր մղած պատերազմները: Իրեն կը թուէր թէ «կը ճեղքուէր կայսրութիւնը» (Է. Ֆիալոն) եւ կը ցնդէր իր մեծ երազը:

Ժամանակ էր միջամտելու, արագ, վճռական եւ անողոք:

Երկու նամակ գրեց, երկուքը նոյն բովանդակութեամբ, (կ՚ըսեն թէ խմբագրողն էր Եւսեբիոս Նիկոմիդիացի, որ մեծ ազդեցութիւն ունէր արքունիքին մէջ): Մէկը ուղղուած՝ Աղեքսանդրիոյ պատրիարքին, որ կը կոչուէր Աղեքսանդր, միւսը՝ Արիոսին, որ «կը ճեղքէր քրիստոնէութիւնը»: Իրաւարար նշանակեց Կորդուբայի եպիսկոպոսը, Ոսիոս, որ իրեն կ՚ընկերանար Սպանիայէն սկսեալ: (Հայերէն ձեռագիրներու մէջ՝ եպիսկոպոսին անունը գրուած է Հոսիոս, Ոսիոս, Ասիոս, Եսիոս, Ոսիմոս, Ոսիա, իսկ քաղաքին անունը՝ Կոռդուբէ, թուրքերէն՝ Քուռթուպէթ, Ֆրանսերէն՝ Քոռտու):

Ոսիոս գնաց Աղեքսանդրիա, նամակները յանձնեց Աղեքսանդրի եւ Արիոսի: Կայսրը այսպէս կը գրէր երկուքին.—

«Հոգիս խոցուեցաւ իմանալով ինչ որ տեղի կ՚ունենայ Աղեքսանդրիոյ մէջ: Դո՛ւն, Աղեքսանդր, սնոտիքներու վերաբերեալ հարցումներով ուզեր ես իմանալ կրօնաւորներուդ զգացումները: Իսկ դո՛ւն, Արիոս, անխոհեմաբար յայտներ ես գաղափարներ, որոնց մասին պէտք չէ մտածէիր, եւ երբ մտածեցիր՝ պէտք է լռութիւն պահէիր: Հարցաքննութիւնը անխորհուրդ, պատասխանը անզգոյշ: Ներեցէք իրարու փոխադարձաբար»:

Այսպէս, Մեծն Կոստանդիանոս, որու արձանները դեռ պաշտամունքի առարկայ են Արեւմուտքի մէջ, կը յանձնարարէ քրիստոնէաբա՛ր ներել իրարու եւ հաշտուիլ՝ իրենց վերապահելով իրենց քրիստոսաբանական տեսակէտները, առանց զիջում ընելու իրարու, (ահաւասիկ ձեզի կոստանդինեան քրիստոնէութիւն), ու վերջ դնել հակաճառութեանց, որոնք ինչպէս կը խոստովանի՝ «խռովեր են իր դիշերային հանդիստներն անգամ»:

Սխալ ընտրած էր իրաւարարը կամ իր ներկայացուցիչը: Ոսիոս յունարէն չէր գիտեր, իսկ Աղեքսանդր եւ Արիոս լատիներէն չէին գիտեր: Լեզո՛ւ պէտք է հաշտեցնելու համար: Խօսակցութիւնները բախտաւոր չեղան: Ոսիոս վերադարձաւ Աղեքսանդրիա, ձեռնունայն: Եւ խորհուրդ տուաւ հրաւիրել տիեզերական եկեղեցական ժողով մը, քննելու համար ոչ միայն արիոսականութեան վէճը, այլեւ Զատկական տօնակատարութեան թուականը, նոյնպէս կռուախնձոր դարձած:

Ու Մեծն Կոստանդիանոս հրամայեց տիեզերական եկեղեցական ժողով մը գումարել Նիկիոյ մէջ, 325 թուականին, Յունիսին: Հրաւէր ղրկուեցաւ Արեւելք թէ Արեւմուտք, բոլոր եպիսկոպոսներուն: Ճանապարհորդութեան եւ Նիկիոյ մէջ բնակութեան բոլոր ծախքերը պիտի վճարուին կայսերական գանձէն: Կառքեր ու ձիեր տրամադրուեցան բոլոր հրաւիրեալներուն:

Առաջին անգամն էր որ նման մեծ ժողովի մը կը հրաւիրուէին քրիստոնէութեան իշխանները: Նախ վախ մը անտարբեր թողուց ամէնքը, յիշելով հալածանքները եւ չարչարանքները, զորս կրած էին իբրեւ քրիստոնեայ: Ի վերջոյ, սակայն, կայսերական կառքերը եւ ձիերը սկսան սուրալ Արեւմուտքէն եւ Արեւելքէն դէպի Նիկիա, համանուն գեղածիծաղ լճին եզերքը:

Ժողովը պալատի՞ն մէջ գումարուեցաւ թէ քաղաքին եկեղեցւոյն մէջ, որոշ չէ: Ապահովաբար պալատին մէջ, «ուր էին գումարեալ միաժողով վարդապետք, առաջնորդք, աւրէնսուսոյցք կարգի ժողովըրդեան ՅԺԸ (= 318) եպիսկոպոսք» (Կանոնագիրք Հայոց, տպ. Երեւան, 1965):

Այս թիւը Աթանասն է որ տուած է: Եւսեբիոս կը հաշուէ «աւելի քան 250», Եւստաթիոս՝ 270, իսկ Իպն – Ալի արաբ հեղինակը... 2408: Խորենացի եւս կը դնէ Աթանասի տուած թիւը (Բ. 90): Բայց երբ Կանոնագրքին մէջ կը հաշուենք մասնակցող եպիսկոպոսներուն անունները, կը ստանանք 212: Այս տարբերութեանց բացատրութիւն կարելի՞ է ընդունիլ Ամբրոսիոսի կարծիքը թէ Աթանաս 318 կը հաշուէ՝ ներշնչուելով Աստուածաշունչ Մատեանէն, որ Աբրահամի կուտայ 318 հետեւորդ (Ծննդ. ԺԴ. 14):

Ապահովաբար եպիսկոպոսներուն կ՚ընկերանային իրենց մոնթերը և փոքրաւորները, ահա թէ ինչո՛ւ մեծ թիւ մը ցոյց կուտան ոմանք:

Ժողովը բացուեցաւ 325 Յունիս 19ին: Մեծն Կոստանդիանոսի կայսրութեան 19րդ տարին էր, որ կը լրանար մէկ շաբաթ ետքը, կը գրէ հեղինակ մը:

Ժողովականները կը ներկայացնէին քրիստոնեայ աշխարհին լոյսերը, եթէ ոչ այնքան փայլուն՝ որքան հեթանոսութեան փիլիսոփաները, բայց եւ անպայման ուժեղ անհատականութիւններ: Ոմանք իրենց դէմքին, ձեռքերուն եւ մարմնոյն վրայ կը կրէին դեռ խոշտանգումի հին նշաններ եւ վէրքերու խոշոր սպիներ: Թերեւս ծաղիկներ չէին ամէնքը, ինչպէս պիտի հետեւցնէինք Գրիգոր Նազիանզացիին գրութիւններէն, մանաւանդ կարգ մը բառախաղերէն (յունարէն՝ ոսկեսէր = Քրիստոսասէր), կամ Կիկերոնի գործերէն, ուր յունական վկայութեանց, ասոր կամ անոր կուսակից դառնալու տրամադրութեանց կը տրուի ծախու ապրանքի արժէք: Իրար սեւցնելու համար՝ մարդը կենդանիին հետ շփոթելու պատրաստ:

Այսուհանդերձ փառաշուք պատկեր մը կը ներկայացնէր ժողովը:

19 Յունիս, առաւօտ է: Ժողովասրահին մէջ տեղ դրաւած են եպիսկոպոսները, կարգաւ՝ ըստ իրենց աստիճանին: Երբ լուր կը տրուի թէ կայսրը ժողովասրահին դուռն է հասած, կարծես հովէ մըղուած՝ բոլորը կը կանգնին ոտքի: Ներս կը մտնէ Մեծն Կոստանդիանոս, ուսերն ի վար կեսարներու ծիրանին, ագամանդի

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ԱՆԿՈՉ ՀԻՒՐԸ

Նա Գորտելիային ներկայանում էր իր հոգւոյն սառն լուսեղէն շրջանակի մէջ բոլորուած մի պսակի, որն որ կազմւում էր իր առաքինական գործերից. գուցէ իր կամշոտ, կրքոտ եւ հրամայելու վարժուած հօրը՝ ալեզարդ թագաւորին օրհնութիւնն էր նրա աղբիւր: Ինկած ամենայետին թշուառութեան մէջ, թափառելով ժայռոտ լերանց եւ անձաւների խորքում, որք զարհուրելի արձագանգներով կրկնում են նրա ողբաձայն աղաղակները ու գանգատանաց հառաչանքները. իր դահազուրկ հայրը փոխանակ արքայական ծիրանւոյ՝ վայրի բաղեղներով եւ եղէգներով է զարդարել իր նիհար մարմինը ծածկող ցնցոտի կապան: Արտասուաթաց եւ ցաւալի գլուխը՝ փոխանակ իշխանութեան թագին՝ թառամեալ եւ գըլխակոր ծաղիկներով է պսակուած: Նա լոյս է փնտռում իր խաւար կենացը մէջ կոյր աչքերով եւ կոյր մտքով. նրա մօտ իր ծաղրածուն խելացի է համարւում, նրան չի կարողանում փրկել իր հաւատարիմ Քենթին անձնանուէր բարեկամութիւնն անգամ: Իր աղջկանց ապերախտութեամբը հալածեալ ու շանթահար՝ թափառում է նա ինչպէս մի արքայազն Ադասթէր, մինչեւ որ գտնելով իր խանդակաթ աղջկան Գորտելիային, ընկնում է նրա գիրկը, ուր եւ գտնում է վերջապէս իր ազօտ մտացը նշոյլ եւ մնացեալ աւուրցը համեստ երջանկութեան մի յոյս: Իր միակ, անձնուէր աղջկան կողքին հայրն ու թագաւորը միանդամայն զարթում եւ կանգնում են կրկին նրա մէջ ... այլ աւաղ, ամենայն ինչ անշնչանում է մահուան գրկում: Հօր սպիտակ ալիքը մեռեալ աղջկայ մարմնոյն պատանք է դառնում, որոյ վրայ եւ հայրը գտնում է իր անտանելի ցաւոց զերագոյն անդորրն ու հանդիստը:

Գորտելիայի միւս քոյրերը կորչում են թշուառացեալ իրենց հօր անէծքից: Ո՛հ, այդ բոլորը սարսափելի է, քստմնելի, սրտառուչ եւ ահեղ:

Սակայն ոչ, Երանուհին չէ կարող տանել, չէ կարող արժանանալ հօրը անէծքին ... Նա խորհում էր, որ լիովին տըրամագիր է՝ զգալով իրանում բաւականի ուժ եւ անձնուիրութիւն, մի Գորտելիա դառնալ իր հօրը համար: Նա անկասկած կարող է անել այդ բոլորը, ինչ որ արած էր Գորտելիան ի սէր իր հօրը, թագաւորին:

Սակայն մի՞թէ նրա հայրը կարելի էր բաղդատել Գորտելիայի հօրը հետ, մի՞թէ նա այնքան թշուառ եւ կարօտ էր իր զոհաբերութեան: Հետեւաբար իր զոհաբերութիւնը աւելի ծանր չէ՞ր, քան այդ արքայադստեր, զի հակառակ իր հաւանութեան եւ կամաց՝ պահանջում են իրանից ամուսին, բարեկամ եւ վերջապէս կենակից ընտրել այն մարդուն, որին նա չի սիրում, որի արտասուալից տխուր դէմքիցն պահանջում են միանգամայն զոհունակութեան ժպիտ:

Երկինքը միայն կարող է ծիրանի զօտի ցոյց տալ անձրեւի կաթիլների միջից: Նա պատրաստ է տանել ամենայն նեղութիւն ու վիշտ, բացի այդ ամուսնութիւնից... Բայց այն ժամանակ մտաբերեց Երանուհի իր հօր խօսքերը, թէ «իր բախտը կախուած է այս խնամութիւնից, եւ թէ առանց դրան պիտի ընկնի յեղածայր չքաւորութեան մէջ»:

Յետոյ երեւակայեց իրեն արդէն ամուսնացած իր սրտին սիրելի, բայց աղքատ մի անձի հետ, եւ նոյն միջոցին աչացն առաջ եկաւ իր հայրը, թշուառ, օրեկան հացին կարօտ: Գուցէ այն ժամանակ իր աղջկան համեստ օգնութիւնն էլ պիտի մերժէր արհամարհանօք, ողորմութիւն եւ նախատինք համարելով իրեն եւ պիտի մեռնէր քաղցած, մինչեւ վերջին շունչը անիծելով իր զաւակին:

Դրանից յետոյ պիտի կարողանա՞ր արդեօք երջանիկ, լինել, եթէ իր սրտին սիրելւոյն մօտ իսկ գտնուէր ...:

Ոհ, ոչ ... անհրաժեշտ է, հարկաւոր է տեղի տալ անողոք ճակատագրին, գըլխիկոր եւ լռելեայն հնազանդել հօրը հրամանացը, եթէ մինչեւ անգամ կեանքը զոհել հարկ լինի ...:

Մի բոպէ մնաց լուռ եւ երազացնոր: Գիրքը հանգչում էր ծնկացը վրայ, եւ իր կուսական անուշահոտ սենեակում տիրող լռութեան մէջ որոշ զգում եւ լըսում էր աղնիւ սրտին կանոնաւոր, այլ զօրեղ բաբախումը: Գլուխը արմուկին յենած կը խորհէր. բայց յանկարծ զընցուելով, երկու ձեռքը ճակատին դրաւ եւ հարցուց ինքնիրեն՝ թէ «արդեօք այդ ծանր զոհողութեամբ պիտի կարողանա՞յ ինքն էլ արժանանալ հայրական օրհնէնքին, արդեօք կարող պիտի լինի՞ վանել նրա դէմքից այդ տխուր եւ վայրագ արտայայտութիւնը, որ այնքան սարսափ կ՚ազդէր իր վրայ»:

Նա միայն այս էր սպասում վարձատրութիւն իր անձնուիրութեանը՝ ցանկանում էր տեսնել հօրը գոհ եւ ժպտերես. այո, վայելել նրա ժպիտը ի գին իր ազատութեան ...:

Պ. ԱԴԱՄԵԱՆ

(13 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ն. ՔԱՋԱՆՑԱՓԻ

—o—

Քաղանցաքիի յետ մահու վէպը՝ «Թըշնամի եղբայրները», իր մէջ կը խտացնէ հակառակ դրագէտին գլխաւոր թեմա – պատերազմը, բայց այս անգամ պարզունակ, միամիտ, գրեթէ ժողովրդական ձեւով մը, իբրեւ թէ հեղինակը, հակառակ նախորդ գործերու իր քանդակային, չողչողուն ոճին, ուղէր որ իր վերջին գործը, իբրեւ վերջաբան, ամէնուն, նոյնիսկ մանուկ – ներուն մատչելի ըլլար :

Գործողութիւնը կը դառնայ Էպիրոսի մէջ, Գուլարիոյ սահմանը, 1945ի դինա – դադարին յաջորդող քաղաքացիական պատերազմի ընթացքին : Քաթէլլոս գիւղը գրաւուած է կառավարական ուժերէն՝ « սեւ գլխարկաւորները », մինչդեռ լեռը կը մնայ ապստամբներուն՝ «կարմիր գլխարկաւորներուն» ձեռքը : Երկու ճակատներուն միջեւ ծայր կուտայ բուռն պատերազմ մը, բայց իբրենցմէ վեր՝ կը հսկէ, կը տուայտի ու կ'աղօթէ Ծերունի փոփ Քաննարոսը, որ սերտ միութեան մէջ կ'ապրի Քրիստոսի հետ եւ զայն կը պահանջէ նաեւ իր հօտին, որ կը նայի իրեն իբրեւ Նահապետի եւ Հայրապետի :

Նիւթը, որ վերջին անգամով կը չօշափէ Քաղանցաքի, խտացումն է իր ամբողջ գործին . հեւագին ու չարունակական փնտռտուքը ճշմարտութեան : Ո՞ւր է ճըշմարտութիւնը : Աստուծոյ մարդը պիտի թէ Քրիստոս Սէր է եւ թէ եղբայրասպան այս կռիւը պինքը կը խաչէ : Բայց ան չի գիտեր ի՞նչ ձեւով վերջ տալ սպանու – թիւններուն, որովհետեւ չի կրնար վստահութեամբ որոշել թէ հակառակորդ – ներէն ով իրաւունք ունի : Երբեմն իրեն կը թուի թէ երկինքը նշաններ կը ղրկէ իրեն նշելու թէ ինչ ճամբու պիտի հետեւի, ինչպէս օրինակ Ա֊թոս լեռնէն եկած երիտասարդ կրօնաւորի մը այցելութիւնը, կը պատրաստի հետեւիլ անոր, յայտնելու համար իրեն թէ Մխիթարիչը, որուն մասին Ս. Յովհաննէս կը խօսի, երկիր իջած է Փրկիչին վերադարձը պատրաստելու պաշտօնով եւ թէ կը կոչուի Լենին : Ուրիշ վայրկեաններ – ու, Քրիստոսի հետ իր խօսակցութիւն – ներու ընթացքին , այն տպաւորութիւնը ունի, թէ Ան, չրջելով դերերը ,իրմն ուղղութիւն կ'ուզէ : Ամէնէն վճռական պահուն, երբ զօրանոց կ'ուղղուի խնդրելու հրամանատարէն որ զէնքերը վար դնէ , այն զգացումը պիտի ունենայ որ պինքը մղողը Կոյան է — որուն իկոնը, հրաշքով մը որ ինքը, ամէնէն սուրբը, մինակը պիտի ըլլայ գիւղին մէջ չտեսնող, իրական արցունքներով պիտի լայ :

Ի վերջոյ, փրկութեան տանող երկու ճամբաները (Աստուծոյ և իշխանութիւններուն) զոյգելէն եաք, կ'ընտրէ հուսկ ուրեմն ժողովուրդին ճամբան· որոշած է, գիւղին մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար , զայն յանձնելու ապստամբներուն, զացած է տեսնուելու իր զաւակին հետ եւ, ի վարձատրութիւն իր մեղսակցութեան, առած է անկէ — գոնէ այդպէս կը հաւատայ — բոլոր բնակիչ – ներուն կեանքին խնայելու խոստումը :

Բայց երբ իր մարդիկը գիւղը կը գրաւեն, Տրաքոս, որ առենէ մը ի վեր սկսած է տարակուսիլ համայնավար իր զաղափարներուն, այն աստիճան որ իր կարգին ինքն ալ հարց կուտայ թէ ո՛ւր է ճշմարտութիւնը, կը սպիտի ծայրայեղ միջոցներու դիմել իր երկրորդին, Լուքասի սպառնալիքին տակ : Մինչ կը նկատէ թէ մարքսիստի իր պարտականութիւնն է արդարութիւն եւ ազատութիւն բերել, կը մերժէ գիւղացիներուն ընտրութեան իրաւունքը եւ կը հրամայէ հրացանի բռնել բոլոր անոնք, որոնք կը մերժեն կարմիր գլխարկ կրել : Այս է իմաստը այն հրամայականին, զոր Քաղանցաքիս իր գիրքին իբրեւ նշանաբան կը դնէ· կ'ուզէ , կը գրէ , ազատ ըլլալ : Թող սպանենեն զինքը : Ինչպէս , Փոփը, զայրացած որ խաբուեցաւ եւ այն տառապանքով՝ որ իր սխալով է որ արիւնը թափեցաւ , կը պատրաստուի երթալ եւ չրջանկայ գիւղերուն պատմել ապստամբներուն երդմնազանցութիւնը, կը սպաննուի իր իսկ զաւկին հրամանով :

Վէպին այս լուծումը ենթադրել կու տայ որ Զորպայի հեղինակը մեռած է յուսահատ : Բայց ամբողջ իր գործը թրծուած է միեւնոյն նիչէական յոռետեսութեամբ : Մարդկային բնութեան հանդէպ անկասկած որեւէ պատրանք չէր սնուցաներ, կը նկատէր սակայն թէ յոյսի ու վախի բացակայութիւնը առաջին պայմանն էր ապատ մարդ մը ըլլալու : Մարդուն բոլոր մեծութիւնը կը կայանայ իրեն համար ներքին ազատութեան մը այս հետապնդումին մէջ, որուն ոչ ոք տիրացած ըլլալու պարծանքը կրնայ ունենալ : Այս ուղղութեամբ յատկանշական է Քանարոսի յայտարարութիւնը . «Ձենք հանդիպիր աւոր (ազատութեան) երկրի վրայ : երկրի վրայ, կը հանդիպինք ազատութեան ի խնդիր պայքարին միայն : կը կռուինք անձեռնմխելիին համար, եւ այս է պատճառը որ մարդը դադրած է աճասուն ըլլալէ :

Հեղինակին բոլոր վէպերուն մէջ գուցէ ամէնէն աւելի քրիստոնէաշունչ գործն է : Եթէ նոյնիսկ վերջնականօրէն կը սխալի գործնական թէ հոգեկան գետնի վրայ — իր հերոսը սակայն բնակուած է Աստուծմէ, ինչպէս Պէրնանոսի գիւղի քահանան կամ Քարլօ Քոչչիոլիի Արտիթօ Փիքքարաին : Ներկայ աշխարհը, իր աչքով, սատանայինն սպրանքն է, եւ իր սրբազան կատաղութեան մէջ կը տեսնայ այրել, ոչնչացնել ամէն ինչ, սկսած վանիերէն , որովհետեւ կը բաժնէ իր ստեղծիչին արհամարհանքը կրօնաւորներուն հանդէպ՝ որոնց քով գտաւ վատութիւն, կեղծաւորութիւն եւ սուտ : Աստուծոյ փոխանորդները իրենք իսկ դաւաճանեցին, իր կարծիքով , Աւետարանի ոգիին : Իր կատաղութեան մէջ սակայն կ'ամբաստանէ նաեւ Աստուածը , որ իր լռութեամբ գէշ – խաւորը պատճառը հանդիսացած է աշխարհի այս սատանայացումին : Այս իսկ է իր ողբերգութիւնը՝ մինչ կը խնդրէ որ Աստուած աւելի յաճախ ինքզինքը յայտնէ, ցոյց տայ աւելի յստակօրէն թէ ուր է Բարին· իրեն կը թուի թէ Աստուած չի պատասխաներ : Ու սակայն յաւիտեանական երկուութիւնը, երթարկուում կամ դիմադրութիւն բնութեան մէկ լուծում ունի միայն· սէրը : Իրեն համար, ինչպէս Ս. Յովհաննէսին· ի սկզբանէ էր սէրն…

Այս է որ կը ստիպէ մարդը գերազանցելու ինքզինքը· ասկէ իր անտարբերութիւնը մահուան հանդէպ, ասկէ Լենինի համայքը երիտասարդ կրօնաւորին եւ Քաթէլլոսի ուսուցիչին վրայ, որ, ծանրօրէն հիւանդ, հոգին իր ակռաներով բռնած կը պահէ՝ լաւագոյն աշխարհի մը գաղափարը ողջունելու : Բայց այս երջանկութիւնը համայնավար գաղափարաբանութիւնը չէ որ պիտի բերէ մարդկութեան, որովհետեւ, ան կը տանի բռնութեան, անարդարութեան եւ ազատութեան ժխտումին : Թող քրիստոնեաներուն մարտիրոսութիւն վիճակուի —աւելի հաւատարմօրէն Քրիստոսի հետքերուն հետեւելու· ա՛յս է Թերեւս դասը, զոր Քաղանցաքիս ուզած է տալ հոգեկան իր կըտակին մէջ :

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—*—

ՊԱՏՏՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 21ին Երեւան ժամանեց իր կնոջ հետ Աւտրալիոյ դեսպանը՝ Խորհ· Միութեան մօտ :

Դեսպան Ճոն Ռասսըլ Ռաուլանտ տեսնուեցաւ Հայաստանի արտաքին նախարարին՝ Բ. Մարտիրոսեանի հետ :

ԹԵՆԻՍԻ ՄՐՑԱՇԱՐՔ

Այս օրերուն Երեւանի մէջ տեղի կ'ունենայ թենիսի Խորհ· Միութեան ախոյեանական մրցաշարքը :

Հայաստանի խումբը պարտութեան մատնեց Ռուսերը՝ 10 – 7ով : Այժմ պիտի մրցի 1–4րդ տեղերուն համար :

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Վերջ դատ Խորհ· Միութեան ոտնագնդակի «Ա·» խումբի երկրորդ ենթախումբին մրցումները :

Մասնակցող 16 խումբերուն մէջ Հայաստանի «Արարատ» խումբը կը գրաւէ առաջին տեղը երեսուն կէտով : Երկրորդ տեղը կը գրաւէ Ալմա – Աթայի խումբը՝ 28 կէտով :

Այս յաղթանակով « Արարատ» իրաւունք կ'ունենայ մասնակցելու 1966ին տեղի ունենալիք «Ա» խումբի առաջին ենթախումբի մրցաշարքին :

ՆՈՒԻՅ

Թէհրանաբնակ Հայ մը՝ Հայկ Ցարուեան, Երեւան ղրկեց լուցկիի վեց հազար հատիկներէ պատրաստուած քանդելի կոթող մը :

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

« Հայաստան» հրատարակչականը լոյս ընծայեց Պայրընի ընտիր երկերուն հաւաքածոն : Հեղինակին քնարական երգերը, բանաստեղծութիւնները եւ տոմարները թարգմանած են բանաստեղծներ Վաղարշակ Նորենց, Սողոմոն Տարօնցի, Մկրտիչ Խրանեան, Հենրիկ Սեւան, Վահագն Դաւթեան եւ ուրիշներ :

եւ ոսկեղէն չքանչաններու բոցերու մէջ, ժպտերես , զուարթ եւ աչխոյժ : Իրեն կը հետեւին ոչ թէ պահակազօրաց սպաներ , այլ նախարարներ միայն : Կ'անցնի եպիսկոպոսներու երկար չարքերուն ընդմէջէն, կը բարձրանայ նախապահական ամպիոն, կը նստի ոսկեհուռ վոքը գահի մը վրայ : Կը նստին եպիսկոպոսները եւս : Այն է պիսկոպոսը , որ գրաւած էր կայսեր աջ կողմը, (ըստ ոմանց Եւսեբիոս Կեսարացի, ամէնէն զարգացածը, ըստ այլոց Ան֊ոիոքի եպիսկոպոսը, պատրիարքական իր նախաթոռին է պատիւ), ոտքի կը կանգնի եւ կը կարդայ ուղերձ մը՝ չնորհակալութիւն յայտնելով Աստուծոյ եւ կայսեր, ան֊թ որուած ըլլալով որ քրիստոնէու֊ թիւնը վայելէ նման պատիւ մը, ազատութիւն իրենց գործերը քննելու :

Ուղերձը կ'աւարտի : Կը տիրէ խոր լռութիւն : Ամէնքը իրենց աչքերը յառած են կայսեր :

Մեծն Կոստանդիանոս ուրախ կ'երեւի եւ զոհ : Իր կարգին, աչքերը կը պըտցնէր ժողովականներուն վրայ, յետոյ առնոց ոտքի ելլելու՝ կ'արտասանէ իր գահաճառը :

Կայսրը լսեցիներէն խօսած էր :

Անմիջապէս կը թարգմանուի յունարէնի : Ցետոյ ժողովը կը ձեռնարկէ իր աշխատանքներուն, ըստ օրակարգին :

Յաջորդով՝ նախ Հայոց մանակցու֊թեան հարցը, ու միաժամանակ՝ վիճաբանութիւնները օրակարգին չուրջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Ձեզի կ'ինչոյ պիտնալ, թէ ինչ կըրնաք ընել : Գործեցէք :

Փուարօ դանդաղ կերպով պլուխը օրօրեց :

— Տիկին, իմ կարծիքովս՝ ձեր զաւակը կը մերժէ լսել որեւէ աննպաստ բան՝ Միս Վիլքենսոնի վերաբերեալ : Մնաց , որ չատ ա աննպաստ բաներ չկան լսելիք այդ կնոջ մասին : Անցեալը քրքրելով՝ անկասկած ոչ մէկ այլանելի արարք կը յայտնուի անոր կեանքին մէջ : Այդ կինը նպած է ... ի՞նչպէս լսել ... չատ ըզ – գայ :

— Գիտեմ ... մրմնջեց դքսուհին :

— Ա՛հ, ուրեմն դուք ձեր փոքրիկ հե – տաքրքրութիւնները կատարած էք արդէն : Փուարոյի չեշտակի նայուածքին տակ՝ դքսուհին անյողդողդ մնաց :

— Ամէն տեսակ քայլ առնելու պիտի չընկրկիմ, արդիւնքը համար այս ա – մուսնութիւնը : կը հասկնա՞ք, ամէն տեսակ բայլ առնելու, ըսաւ կինը մեծ թափով : Դրամը կարեւորութիւն չունի : Պարոն Փուարօ, դուք ինքներդ կրնաք նշանակել գումարը : Միայն թէ այդ ա – մուսնութեան ծրագիրը չդործադրուի , եւ այդ ընդդը դուք կրնաք ըլլալ միայն :

— Նիւթական հարց չեմ դներ, տիկին : Սակայն որեւէ ձեռնարկ չեմ կրնար փորձել ... պատճառաւ մը, որ պիտի յայտնեմ ձեզի քիչ եաք : Ակկ զատ, թոյլ տուէք ինձ նախապէս ձեզի ըսելու, որ ամէն ջանք ի դուր պիտի ըլլայ : Տիկին Դքսուհի, ինծի համար անկարելի է օգտակար ըլլալ ձեզի· այսուհանդերձ, եթէ ամբարտաւանութիւն չէք նկատեր, թոյլատրեցէք խորհուրդ մը տալ ձեզի :

— Խորհո՞ւրդ մը: Ո՞րը :

— Մի հակառակիք ձեր զաւկին :

Անիկա ինքն իր ընտրութիւնը ընելու տարիքին մէջ կը դտնուի : Եթէ այս ընտրութիւնը չի համապատասխաներ ձեր ընկերութեան, կարելի չէ հետեւցնել թէ դուք էք իրաւացին : Միշտ պատրաստ եղէք իրեն օգնութեան հասնելու, եթէ կարիքը ըզդայ անոր : Բայց մի ընդհատէք, երբեք մի փորձէք ձեր զաւակը ձեր դէմ լարելու ...

— Դուք չհասկցաք զիս ...

Դողդողացող չրթներով Դքսուհին ոտքի ելաւ :

— Հասկցած եմ, Տիկին, չատ լաւ հասկցած : Բացի ինձմէ, Հերքիւլ Փուարոյէն, ուրիշ ոչ ոք կրնար հասկնալ մօր սիրտը : Հաւատաք ընծայեցէք իմ երկար փորձառութեանս, տիկին դքսուհի : Համբերեցէք : Հանդարտ եղէք եւ ծածկեցէք ձեր վրդովումը : Պատահականութիւնը դեռ կրնայ արդիւնել այդ ամուսնութիւնը, մինչդեռ ձեր հակառակիլը կը յաջողի միայն ձեր զաւկին մտաւեւտումը ամբացնել :

— Յաեսութիւն , պարոն Փուարօ , ըսաւ կինը պաղ չեշտով : Հաւատացէք որ չատ յուսախաբ ելայ :

— Տիկին, անհուն ցաւ կը զգամ որ չեմ կրնար ծառայութիւն մատուցանել ձեզի : Ճշմարիտ չատ փափուկ դրութեան մը մէջ կը գտնուիմ : Լէյտի Էճվարը պատրաստած է զիս արդէն իմ խորհուրդներուս դիմելով :

— Օհ, հիմա կը հասկնամ : Դուք կը պայքարիք Թշնամի ճակատին մէջ : Ա֊հաւասիկ բացատրութիւնը, թէ ինչու Լէյտի Էճվարը դեռ չէ ձերբակալուած :

— Ի՞նչպէս, տիկին դքսուհի :

— Շատ լաւ լսեցիք արդէն իմ բառերս : Ինչո՞ւ համար ազատ կը թողուն զինքը : Նոյն երեկոյեան տան մէջ տեսնուած է ան : Մտած է հիւրանոց – դրան դարանը իր ամուսինը տեսնելու : Ուրիշ ոչ ոք մտեցած է Լորտ Էճվարին, ազատութեան դիչերը : Եւ այդ կինը տակաւին բանտը չէ նետուած : Ոստիկանութիւնը պէտք է կաշառուած ըլլայ մինչեւ ծուծերը :

Վրդոված դքսուհին մեկնեցաւ, բարեւելու աննչան ձեւ մը ընելով :

— Ժանտախտ : Ինչ տիրական կին , բացագանչեցի ես : Այսուհանդերձ՝ պաշտելի ...

— Ինչո՞ւ : Որովհետեւ կ'ուզէ իր կամքը պարտադրել ամէնուն :

— Ոչ, որովհետեւ ուրիշ մտահոգութիւն չունի, եթէ ոչ իր զաւկին երջանկութիւնը :

— Ճիշդ է, Հաստինկ : Բայց կը խորհի՞ք թէ դուքսը ամուսնանալով Ժաննի Վիլքենսոնի հետ՝ մեծ յիմարութիւն մը գործած կ'ըլլար :

— Ի՞նչպէս : Ուրեմն դուք կը կարծէք, որ դերասանուհին իրապէս կը սիրէ՞ այդ մարդը :

— Ոչ, բայց յափշտակուած է անոր դիրքէն եւ հիանալի կերպով կրնայ խաղալ դքսուհիի դերը : Շատ դեղեցիկ է եւ չատ անապարժ : Ես երբեք չեմ կարծեր , թէ այդ ամուսնութիւնը աղէտ մը կրնայ ըլլալ : Դուքսը կրնար ընտրել իր դասակարգէն աղջիկ մը, որ պիտի ամուսնանար անոր հետ թերեւս միեւնոյն յանկութիւններէն տարուած ... եւ ոչ ոք անպատեհ պիտի դտնէր ...:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այբի Տիկին Հրաչ Սարգիսեան 40 ֆր· կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, Ամենայն Սրբոց Տօնին առթիւ Իւղաբեր եւ Նշան Սարգիսեանի եւ Վեհինէ եւ Բարդամ Պասմաճեանի յիշատակին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պատուոյ Կոմիտէին կը նախագահէ՝
ԿԱՐՏԻՆԱԼ ՍԻՒԷՆԷՆՍ
ԿԻՐԱԿԻ, ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7
ԺԱՄԸ 10ԻՆ

Հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ՍԷն – Ժաք Սիւր Քուտընպերկ *եկեղեցին, Փլաս Ռօյալ :*

Կը պատարագէ Սերովբէ Արք· Մաճուկեան :

Կը մասնակցի Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկըրտիչ եկեղեցւոյ երգչախումբը :

Այս պատարագը պիտի ձայնասփռուի, ուղղակի Ֆլաման էմիսիոններու կողմէ, եւ պատկերասփռուի, ուղղակի, պել – ժիական կայանին կողմէ :

ԺԱՄԸ 12·30ԻՆ

Ծաղկեպսակ կը դրուի Անծանօթ զին – ուորի շիրիմին եւ բոցը կը վերարծար – ծուի :

ԺԱՄԸ 12·50ԻՆ

Սերովբէ Արք· ծաղկեպսակ կը դնէ Կարմինալ Մերսիէի յուշարձանին, Փլաս ՍԷնք – Կիւտիւլ :

ԺԱՄԸ 16ԻՆ

Ցուշահանդէս Փալէ տէ զ'Աֆատէմիի մէջ, ուր խօսք կ'առնեն.—

ԺՈՐԺ ԱՐՈՆՍԹԷՆ (նախագահ Մարդ – կային Իրաւանց Պաշտպանութեան Պել – ժիական լիկայի, փաստաբան) :

ՓՐՈՖ· ԺԱՆ ՊՕՆԵԻԼ
ՓՐՈՖ· Ֆ· ՖԷՑՏԻ
ՓՐՈՖ· ՄՕՐԻՍ ԼԷՐՈՒԱ
Պ· ԱՐԲԱԿ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
ՏՕՄ ՌՕՊԻՆՍՕՆ ՎԱՆ ՔՈՎԵԼԱՅԹՐ ՏԷ ՎԻԼԼՍ :

Օրուան պատշաճ դեղարուեստական յայտագիրը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տիկնանց Մխիթեան Ողբերու Օգն· Մարմնի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 5ին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւն – ները յետագային :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆՑ ԵՒ ՊՐԻՒՍԷԼ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՑԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Մեկնում Շաբաթ, Նոյեմբեր 6, ժամը 7·15ին, մեթրօ Շաթօ տը Վենսէնէն, Ֆափէ Թերմինիւսի առջեւէն :

Ճաշ ՍԷն թ'Ամաճ լէ զ'Օ : Ժամը 15ին ժամանում կանաչ համալսարանը ուր ծաղկեպսակ մը կը դրուի Դանիէլ Վա – լուժանի յուշարձանին առջեւ :

Մեկնում դէպի Պրիւսէլ : Ժամանում ժամը 16·30ին : Պանդոկ, այցելութիւն երեկոն ազատ :

ԿԻՐԱԿԻ, Նոյեմբեր 7, ժամը 10ին հան – դիսաւոր հայածէս պատարագ, Սէն – Ժաք եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Փարիզի եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղե – կավարութեամբ Արա Պարթեւեանի :

Կը պատարագէ.— ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, կաթողիկոսական պատ – ուիրակ Եւրոպայի Հայոց :

Ներկայ կ'ըլլայ ԿԱՐԱՊԵՏ եպիսկ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաքելական էկզարք :

Այցելութիւն եւ ծաղկեպսակ Անծա – նօթ Զինուորի դերեզմանին ժամը 13ին : Ճաշէն ետք զանազան արարողութիւններ Ակադեմիաներու պալատը : Վերադարձ դէպի Փարիզ ժամը 17ին :

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 69 ՖՐ·

Ֆրանսացիներուն համար ազգային անձնագիր, Նանսէնեան հպատակներու համար՝ Թիքր տը Վոյաժ :

RELATIONS
TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Téléph. : 770-36-37
Délégué E. DJEZIRIAN

Արձանագրութիւնները կը փակուին Նոյեմբեր 4ին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Salle PLEYEL — DIMANCHE 7 NOVEMBRE A 20 H. 45

LE CENTRE D'ETUDES ARMENIENNES
présente

ARMENIE 1915

L'EXTERMINATION D'UN PEUPLE

Grande Conférence avec projections sonorisées

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿՈՒՄ

ՎԱԽԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ՓԱՍՏԱՆԿԱՐ ՆԵՐՈՒ ՀԱԽԱՓՈՒԱԾ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆՆԵ ՐԷՆ ՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԻՒԱՆՆԵՐԷՆ:

կազմակերպուած ՀԱՅԱՊԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆԻ *կողմէ*
Հովանաւորութեամբ կաթողիկոսական պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Տոմսերը ապահովել Մխիթեան անդ ամներու և 16, Rue Lafayette (Métro Chaussée-d'Antin) — PRO. 52-88
32, Ռիւ տը Թրէվիզ
Ա· Ազամեանի մօտ : Գին 5, 8, 10 *եւ* 12 ֆրանք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի լէ Կոնէսի Անարատ Յղու – թեան հայ քոյրերը եւ անոնց աշակեր – տուհիները՝ իրենց երախտապիտութիւնը կը յայտնեն Գալուստ Գիւլպէնկեան հաս – տատութեան որ 14800 *ֆրանքի նպաստով մը հնաւորութիւն տուած է իրենց՝ նորո – գելու դպրոցին չէնքը եւ զայն օժտելու արդի կարասիներով :*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

VILLAS neuves à MI-PLAINE
Terrains dans lotissements à PUSIGNAN - MANISSIEUX et SAINT BONNET de MURE

Terrains Industriels toutes superficies, environ LYON

BRON - Immobilier
109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)
Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ճեւ՝ 200 Ֆ·
Շրջանակով 300 Ֆ·
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9·)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արմենիա Հիւրանոցի մէջ *ուր կը պատկանի Առաջին դասակարգի :*
Տեղի պիտի ունենան մեծ անակնկալներ :

Այս համբորդութիւնը տեղի կ'ունենայ ձմրան եղանակի պինով, միայն 1900 *ֆր·*
Մեկնում Փարիզէն Դեկտ· 27ին, վերադարձ 9 Յունուար 1966
երթ ու դարձ օդանաւով

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն դիմել եւ արձանագրուիլ :

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն Երեւան երթուդարձ խումբով : Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :

Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օգոստոսը անցընելու հա – մար Երեւան :

Բոլորը կազմակերպուած Հ· Մ· Ը· Մ· կողմէ

ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
17, Ave. des Acacias CLAMART (Seine) — Tel. : MIChelet 58-39

Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, Հեռաձայն 20·63–43 :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՄԻ ՈՒՇԱՆԱՔ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ՂՐԿԵԼՈՒ
ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Արտօնուած VNECHPOSYLTORGի կողմէ, Մոսկուա

SICOMEX, 20, Rue Royale, PARIS (8·)

Մեր քով պիտի գտնէք լաւագոյն գիներով ապրանքներու ճոխ մթերք մը

ՍՏԱՑՈՂՆԵՐԸ ՕԶԻՆԶՈՒՆԻՆ ՎՃԱՐԵԼԻՔ

Մեզմէ գնուած ապրանքներու առաքման համար, մինչեւ 20 *քիլօ, կը վը – ճարէք միայն* 30 *ֆրանք :*

Փնտռեցէք մեր պատկերազարդ ցուցակները, ձրի

Կ'ապահովենք նաեւ մեր յաճախորդներուն բերած նոր ապրանքներու առաքումը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՒՆ

Հայկազ Մարտիկեան Գէորգի, ծնած 1918*ին, հայրը Գէորգ, մայրը Թաւսպիկ եղբայրը Վարդան, փնտռողն է քոյրը Շամբիկ :*

Էջմիածին քաղաքէն Յովսէփեան Յով – սէփ Կարապետի, կը փնտռէ իր եղբայրը Յովսէփեան Հայկազ Կարապետի : ծնած 1920*ին, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ :*

Էջմիածին քաղաքէն, Ռուբա Յովհաննէ – եան Անդրանիկի, այժմ Ռոստոմեան՝ կը փնտռէ իր հայրը, Անդրանիկ Յովհան – նէսեան, կը կարծուի Ֆրանսա ըլլալ :

Երեւան : Արտիւեան չրջանէն Սարգոյ – եան Շուշիկ, կը փնտռէ Ազատ Սարգոյ – եան Գառնիկի, ծնած 1924*ին :*

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անմի – ջապէս իմացնել Մարսէյլի Մայր եկեղե – ցին· 339 Ավրնիւ տիւ Փրատօ, 13, Մար – սէյլ 8րդ :